Uppsala universitetsbibliotek
Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket
345
SIME
UTIONEN
rsitet
TEKET
X 0 1238

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

• Kopiera och vidaredistribuera materialet oavsett medium eller format

• Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

• Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.

• Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.

• Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att gör något som licensen tillåter.

Se även information på
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv

http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:juridikbokse-f4590

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 000336525

SVENSK STRAFFRÄTT

FÖRELÄSNINGAR

AF

J. HAGSTRÖMER

Bd 2:1-3

SJÄTTE HÄFTET

(ANDRA BANDETS FÖRSTA HÄFTE)

1906

UPPSALA
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

Juridiska Institutionen
vid Uppsala Universitet

UPPSALA 1906
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B

Innehållsförteckning till sjätte häftet (andra bandets första häfte).

Den allmänna straffrätten.

Den speciella delen.

Sid.

Inledning 1

Första hufvudafdelningen.

Brott mot enskild man.

Förra underafdelningen.

Brott mot person.

1 Kap. Brott mot annans kroppsliga integritet.

1 §. Inledande anmärkningar 3
2 §. Mord och dråp (i allmänhet) 5
I. Objektet 6
II. Handlingen 9
Kausalsammanhanget 9
Undantagsbestämmelserna i 14: 7 och 8 10
III. Fordringarne i subjektivt afseende 23
3 §. Fortsättning (mord och viljadråp) 23
Fordringen af uppsåt (dolus) 23
Stadgandet i 14: 42 25
Skillnaden emellan mord och viljadråp 27
Straffet för mord 38
Mordförsök 39
Straffet för viljadråp 40
4 §. Fortsättning (dråp med uppsåt att blott misshandla) . . 41
A. Begreppet uppsåtlig misshandel 41
B. Kausalsammanhanget emellan den uppsåtliga misshandeln och den misshandlades död 44
Den särskilda fordran å kausalsammanhangets beskaffenhet, som 14: 4 och 5 få anses innehålla . 45
Stadgandet i 14: 43 51
Skillnaden emellan brotten enligt 14: 4 och enligt 14: 5 58
Straffet 59
5 §. Fortsättning (dråp af vållande) 60

Sid.

6 §. Barnamord och därmed besläktade brott 62
Grunden till den särskilda behandling från lagens sida, hvarför dessa brott blifvit föremål 62
Det gemensamma för hithörande stadganden 65
1. Objektet skall vara ett foster, hvarmed modern varit hafvande af oloflig beblandelse 65
2. Såsom subjekt förutsättes modern till fostret . 67
3. Det skall vara fråga om förgripelser å barnet under födseln eller då det varit nyfödt . . . 70
A. Barnamord (14: 22 och 23) 76
B. Utsättande af foster (14: 23) 78
C. Orsakande af fosters död genom sökande af enslighet vid födseln (14: 24) 80
D. Förstörande eller lönläggning af foster efter födsel i enslighet (14: 25) 81
7 §. Fosterfördrifning 87
Objektet 88
A. Uppsåtlig fosterfördrifning (14: 26—28) 89
Uppsåtet 89
Handlingen 90
Fullbordadt brott 92
Försök 94
a. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången af modern själf (14: 26) 95
b. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången af annan än modern, men med hennes vilja (14: 27) 96
c. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången utan moderns vilja (14: 28) 98
B. Fosterfördrifning af vållande genom uppsåtlig misshandel å modern (14: 29) 100
I hvad mån kunna förgripelser å ett ofödt foster straffas såsom misshandel å modern? 102
8 §. Misshandel 103
Angreppsobjektet 104
Den rättsstridiga effekten 105
Kausalsammanhanget 108
Undantagsbestämmelserna i 14: 14 108
Grunder till rättsstridighetens bortfallande 110
Aganderätt såsom straffrihetsgrund 111
Graderna af misshandelseffekter 116
A. Svår kroppsskada 117
B. Mindre kroppsskada 123
C. Ringa kroppsskada eller misshandel utan skada . . 127
De olika arterna af misshandelsbrott 128

Innehållsförteckning till sjunde häftet (andra bandets andra häfte).

Den allmänna straffrätten.

Den speciella delen.

Första hufvudafdelningen.

Brott mot enskild man.

Förra underafdelningen.

Brott mot person.

1 Kap. Brott mot annans kroppsliga integritet.

Sid.

8 §. Misshandel [forts.] 129
A. Uppsåtlig misshandel 129
Allmänna anmärkningar 129
a. Uppsåtlig misshandel, som åstadkommit svår kroppsskada och vid hvilken sådan skada varit åsyftad (14: 10) 133
b. Uppsåtlig misshandel, hvaraf följt svår kroppsskada, utan att gärningsmannen haft uppsåt att åstadkomma sådan skada (14: 11) 137
c. Uppsåtlig misshandel, hvaraf kommit mindre kroppsskada (14: 12) 137
d. Uppsåtlig misshandel, hvarå ringa eller ingen kroppsskada följt (14: 13) 138
De särskilda bestraffningsreglerna för uppsåtlig misshandel i 14: 15 138
De särskilda bestraffningsreglerna för uppsåtlig misshandel i 14: 36 141
Föreskrifter med afseende å åtalsrätten vid uppsåtlig misshandel 142
B. Misshandel af vållande 145
9 §. Resande af lifsfarligt vapen 146
Brottets allmänna karakter 146
Objektet (handlingsobjektet) 148
Handlingen 155
Fordringarne i subjektivt afseende 158
Straffet 161
Åtalsrätten 162

Sid.

10 §. Förgiftning 162
Begreppet gift i vidsträckt mening (»gift eller dylikt») 163
A. Enkel förgiftning (14: 18) 167
Fordringarne i objektivt afseende 167
Fordringarne i subjektivt afseende 169
Tidpunkten för brottets fullbordan 172
Det fullbordade brottets grader 172
Försök 173
Förberedelse 174
Förhållandet emellan bestämmelserna i 14: 18 och de allmänna stadgandena om mord, dråp och misshandel 180
Förhållandet emellan bestämmelserna i 14: 18 och stadgandena om barnamord 181
I hvad mån straffbestämmelserna i 14: 18 äro modifierade genom stadgandet i 14: 36 182
B. Allmänfarlig förgiftning (14: 19 och 20) 185
a. Allmänfarlig förgiftning enligt 14: 19 187
b. Allmänfarlig förgiftning enligt 14: 20 191
C. Brott enligt 14: 21 195
11 §. Utsättande 201
Rättskränkningen vid utsättande: 1:o annans försättande i ett hjälplöst tillstånd, som är förbundet med en fara för dennes lif eller helsa 202
Fordringen af ett försättande i hjälplöst tillstånd . 202
Fordringen af en fara för objektets lif eller helsa . 207
Rättskränkningen vid utsättande: 2:o ett åsidosättande af en vårdnadsplikt 209
Huru en vårdnadsplikt kan uppkomma 210
Subjektiva moment, som ingå i brottet mot vårdnadsplikten 216
De olika sätt, hvarpå den dubbla rättskränkningen kan begås 218
Objektet (personobjektet) vid ifrågavarande brott . . . 220
Uppsåtet 223
Tidpunkten för brottets fullbordan 224
Brottets straffbarhetsgrader 225
Konkurrensfrågor 228
12 §. Envig 230
Envigesstadgandenas allmänna karakter 231
Begreppet envig 232
Tidpunkten för brottets fullbordan 235
Enkelt envigesbrott 235
Kvalificeradt envigesbrott 237
Utmaning 238
Delaktighet 239

Innehållsförteckning till åttonde häftet (andra bandets tredje häfte).

Den allmänna straffrätten.

Den speciella delen.

Första hufvudafdelningen.

Brott mot enskild man.

Förra underafdelningen.

Brott mot person.

2 Kap. Brott mot annans frihet.

		Sid.
1 §.	Inledande anmärkningar	241
2 §.	Tvång	244
	Fordringarne i objektivt afseende	245
	1:o. Såsom medel skall användas våld eller hot	245
	Begreppet våld	245
	Begreppet hot	249
	2:o. Våldet eller hotet skall framtvinga en verksamhet eller overksamhet	252
	A. Olika sätt, hvarpå våld och hot kunna verka tvingande	252
	B. Den framtvungna verksamheten eller overksamheten	258
	3:o. Det genom våldet eller hotet öfvade tvånget skall vara rättsstridigt	263
	Fall, i hvilka rättsstridigheten saknas	263
	I hvad mån kunna hotelser med hvad man eger rätt att göra tjäna såsom medel för rättsstridigt tvång?	268
	Fordringarne i subjektivt afseende	278
	Tidpunkten för brottets fullbordan	280
	Straffet	280
	Konkurrensfrågor	281
	Åtalsrätten	283
	Försök	286
3 §.	Pinande till bekännelse	289
4 §.	Hot	291
	Brottets allmänna karakter	291
	Fordringarne i objektivt afseende	292
	1:o. Ett hot skall hafva egt rum	292

Sid.

2:o. Hotet skall hafva gått ut på »misshandel eller brottslig gerning» 293
3:o. Hotet skall hafva skett muntligen eller skriftligen 294
4:o. Hotet skall hafva meddelats den, mot hvilken det varit riktadt 295
5:o. Det skall hafva varit anledning att befara, att hotet skulle verkställas 298
Tillämpning häraf å villkorliga hotelser 303
Fordringarne i subjektivt afseende 308
Tidpunkten för brottets fullbordan 311
Straffet 312
Åtalsrätten 312
5 §. Slafhandel och närsläktade förbrytelser 313
6 §. Människorof 316
A. Olofligt bemäktigande och utsättande å ett uppenbarligen lifsfarligt ställe (15: 5) 316
B. Olofligt bemäktigande och utförande ur riket samt hvad därmed likställes (15: 6 och 7 p. 1) 322
C. Försättande i tvångstillstånd å utrikes ort (15: 7 p. 2) 331
D. Barnarof (15: 8) 332
7 §. Beröfvande af friheten 337
Angreppsobjektet 337
Handlingen 338
Fordringarne i subjektivt afseende 345
Frihetsberöfvanden, som äro undantagna från stadgandena i 15 kap. 348
Straffet enligt 15: 9 352
Undantagsbestämmelsen i 15: 10 353
8 §. Våldtägt och därmed besläktade brott 362
Allmänna anmärkningar 362
A. Våldtägt och hvad därmed är likställdt 365
a. Våldtägt (15: 12) 365
Försök till våldtägt (15: 14) 371
b. Brott enligt 15: 13 373
Försök till sådant brott (15: 14) 374
B. Brott enligt 15: 15 375
9 §. Enlevering 377
A. Enlevering af kvinna mot hennes vilja (15: 17) . . 378
B. Enlevering af omyndig kvinna med hennes vilja (15: 18) 388
C. Enlevering af gift kvinna med hennes vilja (15: 20) 393
10 §. Tvång till giftermål 395

Den speciella delen.

För den framställning, som här skall lemnas af den allmänna straffrättens speciella del — dess lära om de särskilda brotten och reglerna för deras bestraffning (jfr I s. 90) —, kommer S. L:s egen gruppering af brottsarterna att så till vida läggas till grund, att brott, som denna lag förenar i samma kapitel, städse behandlas tillsammans. Detta icke därför, att brottens fördelning å de särskilda strafflagskapitlen alltid är mönstergill, utan på grund af den lättnad, som beredes i didaktiskt afseende, om man slipper att samtidigt belasta minnet med två fullständiga system, lagbokens och den vetenskapliga framställningens. En sådan anslutning till lagens kapitelindelning vore emellertid ej möjlig, därest ej denna något så när motsvarade en systematisk framställnings kraf. Detta kan på det hela anses vara händelsen. Man är numera tämligen ense därom, att i den speciella delen brotten lämpligen systematiseras efter beskaffenheten af de objekt, hvaremot de rikta sig,[1] och i allmänhet hafva de brott, som S. L. sammanför i ett och samma kapitel, (åtminstone enligt

[1] Med det objekt, hvaremot ett brott riktar sig, förstås här det rättsliga goda (den tyska rättsteoriens »Rechtsgut»), som utgör föremål för den vid ifrågavarande brottsart karakteristiska rättskränkningen (jfr I s. 638 med not 2). Uttrycket brottsobjekt förekommer emellertid äfven i andra bemärkelser. Närmast den, i hvilken uttrycket här användts, ligger den, hvari utöfver hvad nyss blef sagdt äfven inbegripes ett rättsligt godt, hvilket utgör föremål, visserligen icke för den rättskränkning, som gifver brottet dess karakteristiska prägel, men för en annan rättskränkning, som ingår i brottet såsom en nödvändig eller åtminstone i straffbudet beräknad möjlig beståndsdel (jfr I s. 83). Vidare betecknar man såsom ett brotts objekt den, hvars rättsliga goda bildar objekt för brottet antingen i den inskränktare eller i den vidsträcktare af nyss angifna betydelser. Slutligen användes uttrycket för att beteckna den person eller sak, å hvilken den i brottsdefinitionen angifna handlingen förverkligas. Ofta är hvad som utgör brottets objekt i denna sista mening också dess objekt i någondera af förut anförda betydelser. Men detta är ingalunda alltid händelsen. Man kan svårligen vid en framställning af straffrätten undgå att begagna sig af uttrycket brottsobjekt i samtliga dessa betydelser. Naturligen vore det möjligt att för hvar och en af dem städse använda en särskild benämning. Men då

lagens sätt att se saken) samma objekt.[1] Härifrån utgör blott ett kapitel, 22 kap., undantag, ity att där förekomma brott, som rikta sig emot mycket olikartade objekt.

Den ordning, hvari de särskilda brottsgrupperna förekomma i lagen, kommer ej här att iakttagas, utan skola dessa behandlas i den ordningsföljd, som synes bäst öfverensstämma med hvad sakens natur fordrar. Brotten enligt 22 kap. måste naturligen tagas för sig. Denna brottsgrupp sparas i framställningen till sist, enär de brott, som ingå i gruppen, ej sällan förhålla sig till andra brott såsom komplement eller undantag och därför ej lämpligen kunna behandlas förrän efter dessa. Vid ordnandet af de öfriga brottsgrupperna erbjuder sig såsom indelningsgrund den synpunkten, huruvida objektet är något, som är eller åtminstone kan vara föremål för ett enskildt intresse, eller något, som är föremål för ett specifikt allmänt intresse. På detta sätt erhållas två hufvudafdelningar: brott mot enskild man (delicta privata) och brott mot det allmänna (delicta publica).[2] I S. L. behandlas den stora mängden af de publika brotten först. Men i den systematiska framställningen är en motsatt ordning den naturliga, ity att i flere publika brott privata brott ingå såsom en integrerande beståndsdel. Hufvudafdelningarne i den speciella

---

merendels af sammanhanget framgår, hvilken betydelse som afses, skulle en sådan tydlighet ofta verka tröttande. Då det göres verkligt behof af densamma, skall den dock iakttagas i det följande. Därvid komma de särskilda slagen af objekt, tagna i samma ordning, hvari de här blifvit nämnda, att betecknas såsom »angreppsobjekt» (»primärt» och »sekundärt»), »personobjekt» och »handlingsobjekt».

[1] Strängt taget är detta naturligen endast tillämpligt å de brott, som utgöra s. k. egentliga brott. Men i den mån s. k. polisförseelser undantagsvis ingå i S. L., äro de upptagna bland brotten mot det objekt, i hvars intresse det ifrågavarande budet eller förbudet är gifvet, och för korthetens skull må äfven de här rubriceras såsom brott mot detta samma objekt, således t. ex. »brott mot annans kroppsliga integritet» tagas så vidsträckt, att det jämväl kommer att inbegripa brott mot särskilda föreskrifter, gifna till skydd för detta objekt.

[2] Fullt korrekta äro ju icke benämningarne »brott mot enskild man» och »brott mot det allmänna» — brott, som ingå i den förra gruppen, kunna vara riktade mot det allmänna (exempel: stöld eller snatteri af allmän egendom) —, men de kunna dock ej gärna missförstås.

delen blifva alltså: 1) brott mot enskild man, 2) brott mot det allmänna samt 3) brotten enligt 22 kap. S. L.

Första hufvudafdelningen.

Brott mot enskild man.

Dessa brott kunna rikta sig antingen mot hvad som är oskiljaktigt från människans personlighet eller mot någons egendom. Med hänsyn härtill indelas de i 1) brott mot person och 2) brott mot egendom.

Förra underafdelningen.

Brott mot person.

Ytterligare underafdelningar erhållas här efter den sida af personligheten, hvaremot brottet riktar sig. Dessa underafdelningar blifva tre: 1) brott mot annans kroppsliga integritet, 2) brott mot annans frihet och 3) brott mot annans ära. Åt hvar och en af dem skall här egnas ett särskildt kapitel.

1 Kap. Brott mot annans kroppsliga integritet.

1 §. Inledande anmärkningar.

De brott, som skola behandlas i detta kapitel, äro i S. L. upptagna i 14 kap. Med en efter sagda strafflagskapitels rubrik bildad benämning kunna de kallas *misshandelsbrott*.[1]

[1] Misshandel såsom ett juridisk-tekniskt uttryck förekommer i flere olika bemärkelser. Ofta hänföras därunder allenast sådana ingrepp i annans kroppsliga integritet, hvaraf denne icke ljutit döden. I en vidsträcktare betydelse användes ordet för att beteckna förgripelser af nyss angifna beskaffenhet, de må hafva haft döden till följd eller ej. I hvartdera af dessa fall kan man inlägga eller icke inlägga i uttrycket, att förgripelsen är straffbar. Taget i än vidsträcktare mening är slutligen uttrycket misshandel en gemensam benämning för alla de brott, som behandlas i S. L:s 14 kap.

Angreppsobjektet vid dessa brott är *den kroppsliga integriteten*, d. v. s. en persons status illaesus[1] i anseende till kroppen. Detta rättsliga goda åtnjuter skydd dels i och för sig och dels såsom förutsättning för människans lif. Med hänsyn härtill kan det också vid de här ifrågavarande brotten talas om två alternativa angreppsobjekt. Det ena blir *lifvet*. Det andra betecknas stundom såsom »helsan».[2] Till undvikande af förvexling med begreppet helsa i dess vanliga inskränktare betydelse[3] skall här i stället användas uttrycket *kroppslig integritet i inskränkt bemärkelse*.

S. L:s 14 kap. omfattar ej alla de fall, där någon får vidkännas straff för det han förgripit sig å annans kroppsliga integritet. Straffbud, som för sin tillämplighet förutsätta en sådan förgripelse, förekomma jämväl i andra kapitel. Angreppet på den kroppsliga integriteten är emellertid i dessa straffbud fattadt såsom beståndsdel i eller bihang till en annan rättskränkning, som är afgörande för straffbudets plats. Om, då ett sådant straffbud är tillämpligt, jämväl 14 kap. kommer till tillämpning och huruvida i så fall denna tillämpning skall ega rum enligt reglerna för s. k. lagkonkurrens eller enligt de regler, som gälla för verklig brottskonkurrens, äro frågor, för hvilkas besvarande hänvisas till läran om sammanträffande af brott.

Bland de brott, som påkalla behandling i detta kapitel, intages främsta platsen af dem, hvilka (såsom fullbordade) innefatta en aktuell kränkning af annans kroppsliga integritet. Dessa brott pläga för de fall, där de utgöra ett förintande af annans

---

[1] I stället för detta uttryck kunde man möjligen använda det svenska »välbehållenhet» (som något så när motsvarar den tyska rättsterminologiens »Unversehrtheit»). Detta ord eger dock knappast burskap i språket.

[2] Se t. ex. K. Prop:n till 1859—60 års riksdag n:o 39 s. 1, där föremålet för det lagförslag, som ledde till 1861 års misshandelsförordning, betecknades såsom den del af lagstiftningen rörande brott mot person, som anginge »annans förnärmande till lif eller helsa».

[3] Vanligen betecknar »helsa» — då ordet ej står i den neutrala betydelsen af en persons tillstånd i helsoafseende (exempel: »dålig helsa») — motsatsen mot »ohelsa», hvilket senare uttryck städse häntyder på ett tillstånd, hvarunder den kroppsliga lifsverksamheten är störd, vare sig man under uttrycket jämväl inbegriper en tillfällig rubbning däri eller blott afser en sådan, som är af stadigvarande beskaffenhet.

lif, sammanfattas under benämningen *mord och dråp*. Från mord och dråp är *barnamord* utbrutet och gjordt till föremål för särskilda bestämmelser. Dessutom förekommer ännu ett slags förbrytelse mot annans lif, nämligen *fosterfördrifning*, men med denna är ett annat förhållande, än med barnamord. Fosterfördrifningsstadgandena stå nämligen ej i undantagsförhållande till stadgandena om mord och dråp, utan ansluta sig såsom tillägg därtill, ity att dessa såsom objekt förutsätta en mänsklig varelse med självständigt lif. Stannar en förgripelse å annans kropp vid en kränkning af den kroppsliga integriteten i inskränkt mening, talar man om *misshandel*.[1] Utöfver dessa brott, som utgöra en aktuell kränkning af den kroppsliga integriteten, upptager 14 kap. S. L. ett antal brott, som endast innefatta ett framkallande af fara för en sådan kränkning.[2] Hit höra *resande af lifsfarligt vapen*, *förgiftning*, *utsättande* och *envig*.

De sålunda angifna brottsarterna skola i det följande behandlas hvar för sig och detta i den ordning, hvari de nu blifvit nämnda.

2 §. Mord och dråp (i allmänhet).

I stället för att tala om »mord och dråp» kan man ock begagna sig af uttrycket »mord och annat dråp» eller endast »dråp», ty i vidsträckt bemärkelse omfattar dråp äfven mord. Ett dråp i denna vidsträckta mening eger rum, då *någon rättsstridigt och tillräkneligt dödar en människa*. Principiellt sedt vore det riktigast att icke upptaga något mera såsom dråp. S. L. har emellertid till dråp äfven hänfört de brott, som behandlas i 14: 4

---

[1] Uttrycket misshandel tages då i den inskränktaste af de betydelser, hvari detta uttryck förekommer. Jfr noten till s. 3.

[2] Dessa brott äro icke desto mindre att anse såsom s. k. egentliga brott och icke såsom s. k. polisförseelser, eftersom brott, som bestå i ett äfventyrande af rättsligen skyddade föremål, otvifvelaktigt böra räknas till de egentliga brotten (jfr I ss. 194, 219, 220). Det finnes emellertid å 14 kap:s område äfven ett brott, som ej kan anses för mer än en polisförseelse, nämligen det, som förekommer i 21 §. Väl fordras för straff enligt denna §, att någon fått död eller svår kroppsskada. Men brottet kan dock ej uppfattas såsom ett specialfall af vållande till en sådan effekt. Det behöfver nämligen hvarken

och 5 (obs. 14: 5 »dråparen», 14: 6 »dråp, som i 3 eller 4 § sägs»; jfr äfven 8: 27 samt 9: 4 och 7), och om, såsom i det följande af lämplighetsskäl skall ske, denna lagens uppfattning af de ifrågavarande brotten lägges till grund vid framställningen af dråpsbrotten, måste till det nyss sagda fogas, att dråp jämväl föreligger, då *någon genom uppsåtlig misshandel dödat en människa, utan att ens culpa i förhållande till denna effekt kan läggas honom till last.*

I. Objektet för gärningen skall vara en *människa.* Såsom människa gäller härvid en mänsklig afkomma, huru missbildad den än må vara. Förr skilde man vanligen från verkliga människor s. k. monstra eller väsen, som, ehuru födda af människor, dock ansågos sakna hvad som för den mänskliga organismen vore utmärkande. Sådana monstra kunde enligt den äldre läran saklöst dödas, åtminstone blef dödandet icke dråp. Därvid öfverlemnades merendels åt läkarevetenskapen att bestämma, huru pass missbildad varelsen skulle vara för att ej kunna anses ega karakteren af en människa. Den nyare läkarevetenskapen känner emellertid inga monstra i denna bemärkelse, endast mer eller mindre vanskapade människor. Någon gräns för vanskapligheten, utöfver hvilken varelsen i medicinskt afseende ej mer är att anse såsom människa, uppställer den ej. Det saknas också enligt den nutida rätten hvarje anledning till att på grund af missbildning frånkänna en varelse egenskapen af människa i straffrättsligt afseende. Äfven dödandet af ett aldrig så vanskapligt missfoster blir alltså utan all fråga ett verkligt dråp.

För mord och dråp förutsättes ett objekt, som redan *är* människa. En varelse, som blott eger möjlighet att blifva det, inbegripes ej under uttrycken »någon» eller »annan», hvarmed hithörande §§ beteckna föremålet för gärningen. Stadgandena om fosterfördrifning utgöra följaktligen — på sätt redan blifvit

---

i objektivt eller subjektivt afseende förhålla sig så, som för vållandeansvar förutsättes (hvarom närmare i det följande), och brottet måste därför konstrueras såsom en polisförseelse, hvilken varit förbunden med en viss olycklig påföljd. Ur strängt systematisk synpunkt vore det onekligen riktigast att låta detta brott bilda en särskild afdelning. Men då det på detta sätt skulle erhålla en i förhållande till dess vikt och betydelse alltför bemärkt plats, skall det här behandlas tillsammans med de brott, i sammanhang hvarmed det finnes upptaget i lagen.

antydt — icke lika många undantagsbestämmelser i förhållande till dessa §§. Vore det så, hade man, där lagstiftningen om fosterfördrifning företer någon lucka, att tillgripa de allmänna bestämmelserna om mord och dråp. Men nu får detta ej ske. Kapitlets 9 § kan således ej användas å den, som genom något oaktsamt förfarande (af annat slag än i 14: 29 sägs) varit vållande till, att en kvinna fått missfall. Från hvilken tidpunkt ett foster kan blifva föremål för mord eller dråp, är en omtvistad fråga. Att fostret ej behöfver vara fullständigt skildt från modern, utan kan vara förbundet med henne genom nafvelsträngen, erkännes allmänt. Men i öfrigt dela sig meningarne. Allmännast synes numera den åsikten vara, att fostret bör hafva, åtminstone delvis, lemnat moderlifvet. Enligt svensk rätt lärer emellertid den afgörande tidpunkten få sättas tidigare. Det låter sig nämligen ej antagas, att ett foster blir möjligt objekt för mord eller dråp först vid en senare tidpunkt än den, vid hvilken det blir möjligt objekt för barnamord. I så fall komme ju stadgandet om barnamord att bilda undantag ej blott från bestämmelserna om mord och dråp, utan i viss mån äfven från bestämmelserna om fosterfördrifning. Men — utom det att, därest detta varit meningen, sagda stadgande säkerligen ej såsom nu fått sin plats i lagen, innan där ännu varit något tal om fosterfördrifning — skulle stadgandet, till den del det ingrepe å fosterfördrifningsbestämmelsernas område, för en moder, som blifvit hafvande af oloflig beblandelse, medföra en skärpning af det straff, som är tillämpligt, då det är fråga om en annan moder, hvilket skulle stå i uppenbar strid med de grunder, hvarå stadgandet hvilar. Kapitlets 22 §, där barnamordet karakteriseras, är emellertid affattad så, att den ej kan anses tillämplig först med afseende å ett foster, som redan sett dagen. Där talas nämligen om, att ett foster blifvit dödadt »vid födseln eller derefter», och det kan näppeligen bestridas, att hvarje dödande, som skett under pågående födsloarbete, egt rum »vid födseln». Födsloarbetets (d. v. s. födslovärkarnes) början synes alltså enligt svensk rätt bilda den afgörande tidpunkten.

För att en mänsklig varelse skall kunna blifva objekt för mord eller dråp, måste den alltså vara framfödd eller åtminstone hålla på att födas. Huru är emellertid detta att förstå? *När*

Juridiska Institutionen

måste det hafva kommit så långt med föremålet för gärningen? Vid själfva handlingen behöfver det tydligen ej vara händelsen. Om en hafvande kvinna träffat någon anordning i syfte att hennes barn skulle, vid födseln eller sedan det blifvit framfödt, blifva utsatt för en dödande inverkan och detta blifvit fallet,[1] är uppenbarligen stadgandet om mord eller uppsåtligt dråp (eller efter omständigheterna stadgandet om barnamord) — ensamt eller i förening med någon delaktighetsbestämmelse — tillämpligt. Å andra sidan är det ej tillräckligt, att effekten inträder under eller efter födseln. Ifall en hafvande kvinna i uppsåt att förgöra sitt foster använder ett utvärtes eller invärtes medel med den påföljd, att fostret, sedan det blifvit framfödt, dör af bristande utveckling eller af en skada, som det af åtgärden fått i moderlifvet, kan stadgandet om mord eller uppsåtligt dråp (resp. barnamord) ej tillämpas. Det riktiga lärer vara, att det kommer an på, under hvilka förhållanden föremålet nås af åtgärden. Inträffar detta medan det ännu hvilar i moderlifvet, kan det endast blifva fråga om tillämpning af stadgandena om fosterfördrifning. Inträffar det åter under födseln eller senare, är ifrågavarande förutsättning för en tillämpning af stadgandena om mord och dråp uppfylld.[2]

Gärningen måste naturligen rikta sig mot en *lefvande* människa. Den, som ej eger lif, kan ju icke dödas. Lifsdugligt (vitalt) behöfver däremot föremålet ej vara. Ett mord eller dråp kan äfven begås å en hopplöst dödssjuk eller dödligt sårad person eller å ett nyfödt barn, som är så ofullgånget eller så missbildadt, att det ändock inom kort måste dö.

---

[1] Exempel: 1) kvinnan har före förlossningen sökt enslighet vid densamma i uppsåt att barnet skulle ljuta döden till följd af det hjälplösa tillstånd, hvari hon sålunda försatt sig, och det har gått så, som hon beräknat; 2) hon har före förlossningen vidtalat någon att vid eller efter födseln strypa barnet och så har skett.

[2] Det kan dock hända, att en sådan tillämpning af subjektiva skäl måste uteblifva och att straff endast kan ega rum, om och i den mån fosterfördrifningsstadgandena föranleda därtill. Ett exempel erbjuder följande fall. En hafvande kvinna vidtalar en barnmorska att fördrifva fostret. Innan detta kommit till utförande, öfverfalles kvinnan af födslovärkar och förlorar medvetandet. Barnmorskan stryper fostret. Här kan kvinnan ej anses svårare än enligt 3: 1 jfd med 14: 26.

Föremålet för gärningen måste vara en *annan* människa. Om någon dödar sig själf eller — för att taga ett praktiskt exempel — försöker döda sig, saknar gärningen den karakter af rättsstridighet, hvilken måste tillkomma hvarje gärning, som skall blifva ett brott (se I s. 108). Följaktligen kan det, ehuru 1 § talar om dödande af »någon», icke om dödande af »annan», omöjligen ifrågasättas att använda 2 § på ett självmordsförsök.

II. Med afseende på handlingen förutsättes, att den innefattat ett dödande. Objektet skall alltså hafva ljutit döden[1] och handlingen hafva *orsakat* denna. För att en mänsklig handling skall kunna anses för orsak till någons död, fordras enligt de allmänna reglerna om kausalitet inom straffrätten (se I ss. 220 o. f., jfda med ss. 101 o. f.) till en början, att handlingen *medverkat* till döden, varit en af de faktorer, ur hvilkas samverkan denna framgått. Vidare fordras det, visserligen ej att handlingen gjort dödens inträde till en nödvändighet,[2] men väl att handlingen medfört *fara* för den andres lif. Då det skall afgöras, om handlingen varit förbunden med en sådan fara, har man att taga hänsyn till samtliga de omständigheter, som förelågo vid handlingen, således äfven till dem, som kunna betecknas såsom särskilda olyckliga tillfälligheter;[3] detta dock med det förbehåll, att sådana slags omständigheter äro uteslutna från att komma i betraktande, om hvilka man visserligen ex post kan säga, att de måste hafva förelegat, men som ej äro af beskaffenhet att kunna, då de föreligga, af människor iakttagas och till sin inverkan bedömas. Slutligen förutsättes, för att en handling skall blifva att anse såsom dödsorsak, att handlingen medverkat till dödens inträde *i den riktning, hvari den varit farlig för lifvet*. Har den medverkat till den dödliga utgången i en annan

---

[1] Utan att juridisk visshet erhållits härom, kan naturligen ej mord- eller dråpstraff ådömas. Jfr ett rättsfall i N. T. 1883 s. 684 och N. J. A. 1882 s. 487.

[2] Äldre kriminalisters åsikt, att det fordrades vulnus absolute letale, en skada, som varit ovillkorligt dödande, är längesedan öfvergifven.

[3] Vissa äldre teoriers fordran af vulnus in abstracto letale (en skada, som enligt människokroppens allmänna beskaffenhet varit dödande) var uppenbart oriktig, ett vulnus in concreto letale (en skada, som i följd af den skadades individuella kroppsbeskaffenhet blifvit dödande) gör tillfyllest.

riktning, har det erforderliga kausalsammanhanget ej varit för handen.

I allmänhet äro de regler, hvarom nu erinrats, afgörande för, om någon kan straffas såsom upphofsman till en annans död. Den, som enligt dessa regler är att anse såsom den där orsakat dödens inträde, blir ansvarig såsom baneman. Den, som icke kan anses så, erhåller ej något ansvar för den dödliga utgången. Det finnes emellertid undantag. Vissa af dem gälla blott för brotten enligt 14: 4 och 5 och deras behandling finner därför sin naturliga plats i den §, som skall egnas åt dessa brott. Andra åter äro af en allmännare betydelse och skola redan här företagas till behandling. Dessa undantag förekomma i 14: 7 och 8.

Stadgandena i 14: 7 och 8 afse ej att modifiera de allmänna reglerna om delaktighet,[1] utan hafva i förhållande till sagda regler sitt område för sig.[2] Meningen är att för det fall,

[1] Då i lageditionerna dessa §§ citeras under 3: 12, är detta mindre riktigt.

[2] Detta är ej så att förstå, att därmed förnekats möjligheten af, att i och för bestämmandet af ansvaret för den dödliga utgången ifrågavarande §§ och delaktighetsreglerna kunna blifva samtidigt tillämpliga, detta nämligen i sådana fall, i hvilka en deltagare spelat en dubbel roll vid brottet, både själf burit hand å den, som dödades, och varit delaktig i hvad en eller flere andra deltagare i sådant afseende låtit komma sig till last. I hvad mån en sådan möjlighet verkligen föreligger, är en ganska komplicerad fråga. Det har i det föregående (I ss. 300 o. f., ss. 654, 5) antagits, att straffbuden för anstiftan och medhjälp icke äro tillämpliga å den, som är gärningsman vid brottet. Är detta riktigt, får det väl anses jämväl gälla om hvar och en, som enligt 14: 7 får fullt banemannastraff. Men det kan omöjligen antagas vara tillämpligt med afseende å den, som enligt 14: 7 eller 8 slipper undan med lindrigare ansvar. Detta skulle för sådana fall, där delaktighetssynpunkten leder till ett strängare straff, blifva orimligt. Däremot kunde det synas, som om i sådan händelse med afseende å en deltagare, som eljest skulle hemfallit under stadgandet i sista punkten af 14: 7, hvarje tillämpning af detta stadgande vore utesluten. Detta nämligen på grund af förbehållet »der ej gerningen eljest är med högre straff belagd». Men i detta förbehåll behöfver ej inläggas denna mening (hvarom närmare i det följande). Frågan blir emellertid den, huruvida det vid en samtidig tillämplighet af ett stadgande i 14: 7 eller 8 och ett delaktighetsstadgande blir s. k. lagkonkurrens eller verklig brottskonkurrens. Det senare torde få antagas, eftersom det näppeligen i ett sådant fall kan sägas, att genom en enkel subsumtion under någotdera straffbudet den förhandenvarande brottsligheten fullständigt vinner afseende. Mer än *ett* brott (en brottsindivid) blir det dock naturligtvis ej, hvadan någon kumulation af straffen aldrig kommer i fråga.

då flere deltagit i en misshandel, hvaraf någon ljutit döden, bestämma, hvilket ansvar för den dödliga utgången skall drabba hvarje särskild deltagare på grund af den misshandel denne själf öfvat å den, som dödades. Här afgöras alltså spörsmål, som, ifall dessa §§ ej funnits, skulle hafva afgjorts, icke enligt delaktighetsreglerna, utan enligt de allmänna reglerna om banemannaansvar. Att här endast är fråga om dem, hvilka själfva misshandlat den, som dödades, är alldeles uppenbart. De ord, hvarmed 7 § inledes, — »Hafva flere deltagit i misshandel, hvaraf någon ljutit döden» — äro visserligen ej fullt tydliga i sådant afseende, eftersom »deltagit i» *kan* tolkas så, att det kommer att inbegripa jämväl en blott delaktighet i en af annan utförd gärning, men enligt 7 § är det minsta, som kan ligga någon af dem, hvilka där afses, till last, att han, som det heter, »å den döde gjort ringare misshandel», och i 8 § beskrifves verksamheten med tre olika uttryck, som uppenbarligen skola betyda ett och detsamma, och ett af dem lyder så, att gärningsmannen »gjort våld å den dräpne».[1] Ingen annan kommer alltså under 7 eller 8 § än den, hvilken burit hand på den, som dödades. Den, som ej gjort detta — eller i allt fall ej kan öfvertygas därom —, faller utom dessa §§:s tillämplighetsområde.

Det heter i de ifrågavarande inledningsorden »Hafva flere deltagit i misshandel, *hvaraf* någon ljutit döden». Detta kan i och för sig sedt tydas så, att hvad som förenar de särskilda misshandelsgärningarne till ett helt skall vara det, att de samtliga haft sin del i den dödliga utgången, hvar och en gjort sitt till densamma. En blick på 7 §:s fortsättning visar dock, att denna tydning ej kan vara den riktiga. Det talas nämligen där äfven om sådana deltagare, hvilka, då flere skador i förening orsakat döden, icke bära ansvaret för någon af dessa skador, alltså om deltagare, hvilkas misshandel ej medverkat till den

[1] Utom att detta uttryck visar, att 8 § blott handlar om dem, som själfva öfvat misshandel å den, som dödades, utgör det i förening med den omständigheten, att uttrycket omskrifves med »deltagit i misshandeln», — då ett och samma uttryck ej kan anses vara i två så nära sammanhängande stadganden som 7 och 8 §§ användt i olika bemärkelser — ett bevis därför, att i de inledande orden i 7 § »deltagit i» ej får tagas i den ofvan angifna vidsträckta mening, som rent språkligt sedt kan inläggas däri.

dödliga utgången. Lagen har således icke kunnat från början blott hafva det fallet för ögonen, då samtliga deltagarne haft del i den misshandlades död. Uttrycket »Hafva flere deltagit i misshandel, hvaraf etc.» kan vid sådant förhållande ej betyda annat, än att flere deltagit i en misshandel å någon, hvarunder denne ljutit döden, med andra ord burit hand på honom vid det tillfälle, då han fick sin bane.

Det är endast *uppsåtlig* misshandel, som det här är fråga om. I 7 § säges detta ej uttryckligen och det har ock någon gång ifrågasatts att använda denna § för att bestämma ansvaret, då flere deltagit i hvad som blott innefattat ett vållande till någons död. Det är dock alls ej antagligt, att 7 § skulle i detta afseende hafva vidsträcktare tillämplighetsområde, än 8 §, och denna § är alldeles tydlig i här ifrågavarande punkt. Den ifrågasätter nämligen ej, att någon deltagare haft mindre skuld än oöfverlagdt uppsåt att misshandla. Hafva alltså flere personer utan något misshandelsuppsåt tagit del i ett ovarsamt förfarande, som vållat någons död, komma de vanliga reglerna om banemannaansvar, icke 14: 7 eller 8, till användning.

Man har ifrågasatt, om ej 14: 7 och 8 äro otillämpliga å den, som haft morduppsåt, och till stöd för ett sådant antagande åberopat, dels att det i 7 § heter »dråpet», dels att det i 8 § för det fall, att uppsåt att döda förelegat, ej skiljes emellan berådt mod och hastigt mod, hvilken skillnad är iakttagen för det fall, att gärningen skett i uppsåt att endast misshandla. Det förra skälet väger ej mycket. I 7 §:s början säges det: »Hafva flere deltagit i misshandel, hvaraf någon ljutit döden»,[1] och därunder inbegripes ju onekligen lika väl det fall, då det är fråga om mord, som det, då det är fråga om uppsåtligt dråp. Sedan sålunda §:ns tillämplighetsområde blifvit angifvet, har man godt kunnat längre fram i §:n använda uttrycket »dråpet» för det föreliggande straffbara dödandet (som kan vara ett mord eller ett dråp eller måhända — med hänsyn tagen till de särskilda deltagarnes olika viljeriktningar — såväl det ena som det andra). Det andra skälet har ej mera att betyda. Det

[1] Annorlunda enligt lagförslagen. Hos Lagkommittén hette det: »Hafva flere deltagit i dråp, som i 5 eller 6 § [hvilka motsvarade nuvarande 3, 4 och 5 §§] sägs», och en likartad affattning förekom i Lagberedningens förslag.

vore under alla förhållanden väl djärft att i den omständigheten, att lagen i 8 § vid straffets bestämmande för den, som i uppsåt att döda gjort våld å den dräpte, ej skilt emellan berådt mod och hastigt mod, se ett bevis därför, att den endast afsett det senare — hvarför skulle den i så fall ej uttryckligen gifvit sin föreskrift en sådan begränsning? —; och härtill kommer, att det skulle tagit sig mindre godt ut, om lagen här meddelat en särskild bestämmelse för det fall, att berådt mod förelegat, ity att dennas innehåll skulle blifvit skäligen betydelselöst, då det ej lärer kunnat blifva fråga om att i densamma stadga strängare straff, än det, som förekommer i den straffbestämmelse, hvarunder gärningen, betraktad såsom mordförsök, hemfaller, och vid sådant förhållande det konkreta straffet — alldeles som nu — blifvit att hemta från den senare straffbestämmelsen. För öfrigt skulle väl ock, *om* 8 § finge antagas ej handla om den, som i morduppsåt misshandlat den dräpte, detta kunna finna sin förklaring däri, att i betraktande af en sådan gärnings straffbarhet såsom mordförsök §:ns utsträckning till detta fall är af ringa praktiskt intresse.[1] Till att därifrån sluta, att samma inskränkning gäller för 7 §, där ett motsvarande förhållande *icke* eger rum, vore man ej berättigad.

Hvad nu särskildt 7 § beträffar, förutsätter denna, att en viss närmare utredning kan åstadkommas om beskaffenheten resp. beskaffenheten och den effektiva betydelsen af den misshandel, de särskilda deltagarne öfvat på den, som dödades. De särskilda regler, som för sådan händelse meddelas, finna sitt berättigande däri, att det, då flere deltagit i en misshandel, hvarvid den misshandlade fått sin bane, ofta mer beror på en slump än på någon skillnad i brottslighet, om en deltagare enligt de allmänna reglerna blir baneman eller ej. För banemannaansvar förutsättes nämligen enligt dessa regler, att den misshandel, som ifrågavarande deltagare öfvat, medverkat till den dödliga utgången samt att den i sig eller i betraktande af de omständigheter, hvarunder den egde rum, inne-

[1] Om §:n, såsom här antagits, är tillämplig i detta fall, blir ju detta blott så till vida af betydelse, att den brottskonkurrens, som i följd häraf inträder (härom se i det följande), kommer att i kraft af föreskriften i 4: 1 inverka försvårande vid mordförsöksstraffets utmätande.

fattat en fara för den andres lif, hvarförutom — hvilket dock här ej är af något särskildt intresse — handlingen måste hafva medverkat i den riktning, hvari den varit farlig för lifvet. Men huruvida en skada kommer att medverka till döden eller ej, kan i sådana fall, hvarom här är fråga, bero af en ren tillfällighet (exempel: en deltagare tilldelar föremålet för misshandeln ett sår, som är ovillkorligt dödande, men, innan denne hinner dö däraf, krossar en annan deltagare hans hufvud); likaså huruvida en i sig ofarlig skada i betraktande af de omständigheter, hvarunder den tillfogas, kan anses medföra fara för lifvet eller icke (detta kan bero af, om skadan kommer litet förr eller senare under handgemänget). Bestämmelserna i 7 § äro egnade att minska den ödesdigra betydelsen af sådana tillfälligheter.[1]

I 7 § skiljes det på två fall. 1) Det ena är det, då *någon eller några skador varit i sig lifsfarliga.*[2] Därvid betecknar »lifsfarlig skada» ej en skada, som innefattar någon fara — i den mening, hvari uttrycket »fara» tages inom kausalitetsläran — för lifvet, utan en skada, som innefattar ett visst högre mått af sådan fara, en skada nämligen, som är sådan, att det är öfvervägande sannolikhet för att den skadade skall dö eller åtminstone detta är lika sannolikt, som att han skall komma sig (jfr uttrycket »lifsfarlig sjukdom» i 14: 10). I detta första fall skall nu hvar och en, som tillfogat den döde en i sig lifsfarlig skada, straffas såsom baneman. Den åter, som å den döde gjort ringare misshandel, d. v. s. misshandel, som ej åstadkommit i sig[3] lifsfarlig skada, skall straffas för delaktighet i dråpet enligt 3: 4. Det förra innefattar en skärpning i de allmänna kausalitetsreglerna, ity att den, som gjort i sig lifsfarlig skada,

[1] Därmed vare långt ifrån sagdt, att man vid utarbetandet af dessa bestämmelser afsett att träffa afvikelser från de allmänna reglerna om banemannaansvar. Det är alltför möjligt, att man ansett den behandling, det förevarande ämnet underkastats, stå i full öfverensstämmelse med sagda regler. Bestämmelserna i ämnet hafva emellertid faktiskt blifvit sådana, att de omöjligen kunna uppfattas på detta sätt.

[2] Ett i flere afseenden intressant rättsfall i N. J. A. 1894 s. 253.

[3] Om den åstadkomna skadan varit af lifsfarlig beskaffenhet, men detta endast med hänsyn till hvad som under handgemänget redan vederfarits den misshandlade, blir gärningen att hänföra till »ringare misshandel». Se emellertid ett rättsfall i N. J. A. 1891 n:o 261.

straffas såsom baneman, äfven om skadan ej medverkat till den dödliga utgången. Det senare utgör en lindring för den, hvars skada ej varit i sig lifsfarlig (i den pregnanta bemärkelse, hvari §:en använder ordet), men dock medfört någon fara för lifvet, åtminstone i betraktande af de omständigheter, hvarunder den tillfogades, och hvars skada medverkat till döden; en skärpning åter för den, hvars skada alls ej medfört någon fara för lifvet eller ej haft någon del i dödens inträde. En deltagare af det förra slaget skulle enligt de allmänna reglerna straffas såsom baneman, men erhåller i stället ett ringare straff. En deltagare af det senare slaget är enligt dessa regler alls ej baneman, men får dock här ett visst ansvar för den dödliga utgången. 2) Det andra fallet är det, då *ingen skada varit i sig lifsfarlig*. För ett sådant fall gäller följande. Enhvar, som tillfogat den döde någon af de skador, hvilka i förening orsakat döden, enhvar således, som medverkat till denna, skall straffas såsom baneman. Häri ligger en skärpning af de allmänna reglerna, för den händelse skadan ej ens i betraktande af de omständigheter, hvarunder den tillfogades, medfört någon fara för lifvet. Den åter, som å den döde gjort ringare misshandel, det vill här säga en misshandel, som ej åstadkommit någon af de skador, hvilka i förening orsakat döden, skall straffas för delaktighet i dråpet efter 3: 4. Detta innefattar alltigenom en skärpning, eftersom enligt de allmänna reglerna en sådan misshandel ej skulle grunda något som helst ansvar för den misshandlades död.

Det är således två slags ansvar för den dödliga utgången, som 7 § ålägger deltagarne i misshandeln. Om dem, som hemfalla under det strängare af dessa ansvar — i det föregående betecknadt såsom banemannaansvar —, heter det, att enhvar af dem skall »dömas till det straff, hvartill han, om den af honom åstadkomna skadan ensam varit dödande, gjort sig förfallen». Därmed är naturligen icke sagdt, att de alla hemfalla under samma straffbud, utan endast att för dem alla är gemensamt, att de skola straffas såsom de där genom sin misshandel orsakat den misshandlades död, alltså såsom banemän. Den närmare beskaffenheten af det banemannastraff, hvilket hvarje deltagare blir underkastad, beror af de särskilda omständigheter, som — framför allt i subjektivt afseende — i fråga om honom före-

komma. En af deltagarne kan blifva straffbar enligt 14: 1, en annan enligt 14: 3, en tredje enligt 14: 4 o. s. v.

Angående de deltagare, som tillhöra den mindre straffbara kategorien, säger lagen, att de skola straffas »för delaktighet i dråpet efter 3 Kap. 4 §». Med lagens vanliga språkbruk skulle det bättre hafva öfverensstämt, om det hetat »*såsom* för delaktighet i dråpet efter 3 Kap. 4 §». Ty hvad här afses är visst icke i verkligheten något sådant delaktighetsbrott. Det förutsättes ju ej, att den ifrågavarande deltagaren haft uppsåt att understödja banemannen eller banemännen och icke heller att han på något sätt faktiskt främjat dennes resp. desses gärning. För öfrigt gäller det naturligen äfven här, att, när det är fråga om ett flertal deltagare, som tillhöra samma kategori, de ej behöfva blifva straffbara enligt samma lagrum. Den, som handlat med berådt mod i uppsåt att döda, straffas efter 3: 4 jfd med 14: 1, den, som handlat af hastigt mod i uppsåt att döda, efter 3: 4 jfd med 14: 3, den, som öfvat sin misshandel med berådt mod, men utan uppsåt att döda, efter 3: 4 jfd med 14: 4 o. s. v. Det kan synas som om den latitud, som utsättes för här ifrågavarande deltagare, vore väl rymlig. Den går ju ned ända till 5 kr. böter och upp ända till det straff, som ligger närmast under banemannaansvarets maximum. Det låga minimum är dock förklarligt i betraktande däraf, att under detta straffbud hvar och en hemfaller, som vid det ifrågavarande tillfället på något sätt burit hand å den misshandlade, således till och med den, som blott gjort sig skyldig till en fullkomligt oskadlig skuffning. Det höga maximum är åter rätt naturligt med hänsyn därtill, att gärningen kan närma sig till hvad 7 § belägger med banemannaansvar (en i sig ej lifsfarlig skadas skillnad från en i sig lifsfarlig behöfver ju ej vara stor), kanske till och med innefatta hvad som enligt de allmänna kausalitetsreglerna påkallar sådant ansvar (någon har t. ex., efter det att en annan tillfogat den, som misshandlades, en i sig lifsfarlig skada, tillfogat denne en skada, som ej i sig var lifsfarlig, men dock gjorde slut på den misshandlades lif), hvadan lagen haft all anledning att låta straffet nära nog gå upp till banemannastraff.

Stadgandet om ansvar enligt 3: 4 är förbundet med det förbehåll, att »ej gerningen eljest är med högre straff belagd». Meningen med detta förbehåll är icke fullt klar. Afses här det fall, då någon annan synpunkt leder till ett strängare straff in concreto än det, hvartill man kommer medelst en användning af 3: 4, eller det fall, då gärningen från en sådan synpunkt påkallar tillämpning af en strängare straffbestämmelse än den, hvarunder den enligt 3: 4 hemfaller (det vill då säga en straffbestämmelse, som innehåller ett högre maximum eller vid lika maxima ett högre minimum[1])? Båda dessa tydningar — äfven den förra[2] — låta förena sig med lagens uttryckssätt på andra ställen. Den senare tydningen torde dock vara den rätta. Antagligen fäster lagen sig här, såsom vid den jämförelse emellan olika straff, som förekommer i 4: 1, vid straffsatserna in abstracto. Inbegripna under förbehållet blifva då till en början sådana fall, i hvilka straffbestämmelsen för gärningen, betraktad såsom vanlig misshandel, (på grund af ett högre maximum eller på grund däraf, att den, under det att maximum är lika, har ett högre minimum) är strängare[3]. Vidare det fall, då gärningen såsom mordförsök påkallar tillämpning af den i 14: 2 meddelade (på grund af sitt högre minimum strängare) straffbestämmelsen. Och slutligen sådana fall, i hvilka den ifrågavarande deltagaren på grund af delaktighet i hvad en eller flere andra deltagare gjort jämlikt 3: 1, 3 eller 5 hemfaller under strängare ansvar för den misshandlades död, det vill då säga banemannaansvar. Att en deltagare i nu angifna fall ej kan slippa undan med straff enligt 3: 4, är tydligt. Mer än en erinran därom, att det ej skall *stanna vid* sådant ansvar, torde emellertid ej ligga i förbehållet. Meningen är nog ej att förklara allt slags tillämpning af den i 7 § 2 p. meddelade straffbestämmelsen utesluten,

---

[1] Jfr I s. 739.

[2] Se I s. 738 noten.

[3] Exempel: den ifrågavarande deltagaren har med berådt mod afsiktligen, men utan uppsåt att döda, tillskyndat den misshandlade svår kroppsskada. Maximum är då enligt 10 § tio års straffarbete eller samma maximum, hvartill 3: 4 jfd med 14: 4 föranleder, men enligt 10 § betingar brottet ett högre minimum. Förutsättes den misshandlade hafva varit brottslingens egen far, blir på grund af 36 § äfven maximum högre.

utan lärer denna få anses tillämplig jämte den strängare straffbestämmelsen[1].

Den följande 8 § handlar om fall, i hvilka de förhållanden, hvaråt det enligt 7 § kommer an, äro insvepta i dunkel. Det stadgas här tre grader af straff, strängare eller lindrigare alltefter den subjektiva beskaffenheten af den ifrågavarande deltagarens misshandelsgärning. Den, som i uppsåt att döda gjort våld å den dräpne, skall straffas med straffarbete i högst sex år, den, som med berådt mod, men utan sådant uppsåt, deltagit i misshandeln, med straffarbete i högst fyra år, och den slutligen, som af hastigt mod och utan uppsåt att döda öfvat sin misshandel, med straffarbete i högst två år.

Angående syftet med detta stadgande och förutsättningarne för dess tillämplighet märkes följande. Hade man i detta ämne endast föreskriften i 7 § att hålla sig till, skulle i kraft af processuella regler hvad i denna §:s 2 p. sägs om den, hvilken å den döde gjort, som lagen kallar det, »ringare misshandel», städse ock komma till användning å en sådan deltagare, i fråga om hvilken det vore ovisst, om han vore att hänföra till denna kategori eller till den, för hvilken §:n stadgar banemannastraff. Men härifrån träffas en afvikelse i 8 §, gående ut på att för där afsedda fall tillägga blotta möjligheten af, att man enligt 7 §:s regel är baneman, inflytande å straffet. De ord, hvarmed 8 § inledes, kunde framkalla den föreställningen, att denna § vore tillämplig, så snart det ej i fråga om hvar och en af deltagarne kunnat utrönas, hvilken roll denne i de i 7 § angifna afseenden

[1] I samtliga fallen blir det verklig brottskonkurrens (men naturligen blott *ett* brott). I fråga om sådana fall, i hvilka straffbestämmelsen för gärningen, såsom vanlig misshandel betraktad, är strängare, följer detta af de i I ss. 675, 6 framställda regler (är denna straffbestämmelse ej sådan, att det blir brottskonkurrens, men misshandeln svårare än i 14: 13 sägs, blir det åter enligt dessa regler s. k. lagkonkurrens, hvadan straffet ej heller då [med afseende å brottskonkurrensfall se I s. 745] får gå ned under det minimum, som för misshandeln såsom sådan finnes stadgadt [jfr I s. 651]); i fråga om sådana fall, där en deltagare på grund af delaktighet hemfaller under ett strängare ansvar för den misshandlades död, framgår det af hvad som yttrats i slutet af not 2 till s. 10. Men detsamma blir nog förhållandet i det fall, då 14: 2 är tillämplig jämte 14: 7 p. 2. Äfven här gäller det, att den förhandenvarande brottsligheten icke vinner fullständigt afseende utan att subsumeras under båda straffbuden.

spelat vid misshandeln. Detta kan emellertid ej vara meningen. Stadgandet i 8 § förutsätter uppenbarligen för sin tillämpning[1], att det med afseende å hvar och en af deltagarne är ovisst, om han i själfva verket enligt 7 § är att anse såsom baneman eller icke. Endast då det så förhåller sig, kan det blifva tal om, att samtliga deltagarnes straff alltefter deras viljeriktning skall bestämmas på sätt i §:n sägs[2]. Härvid kan man emellertid ej stanna. Förutsatte 8 § ej för sin tillämpning mer, än nu blifvit sagdt, blefve det en betänklig brist på öfverensstämmelse mellan denna § och 7 §. Detta i följande afseende. Visserligen vet man i 8 §:s fall ej, till hvilken af de olika kategorierna i 7 § hvarje deltagare hörer. Men det vet man dock, att det minsta, som någon låtit komma sig till last, är sådan misshandel, hvarom det i 7 § 2 p. är fråga. Icke förty kan enligt sistnämnda lagrum ansvaret blifva vida strängare än enligt 8 §[3]. Detta förhållande trotsar hvarje försök till förklaring, ifall man ej får antaga, att 8 § förutsätter, att man ej blott är okunnig därom, huruvida de särskilda deltagarnes gärningar besitta egenskapen af banemannagärningar enligt 7 § eller icke, utan öfverhufvud saknar all kännedom därom, huruvida de särskilda gärningarne egt någon kausal betydelse i förhållande till den dödliga utgången[4] eller ej. Får man däremot antaga detta, blir förklaringen denna. I de fall, hvarom 7 § 2 p. handlar, kan gärningen visa sig stå mycket nära hvad §:n belägger med banemannaansvar eller vara sådan, att den enligt de allmänna

[1] N. b. för sin direkta tillämpning. Om analog användning af där meddelade straffbestämmelser se längre fram.

[2] En deltagare, som bevisligen gjort sådan skada, att han enligt 7 §:s regel är baneman, skall naturligen erhålla banemannastraff, och en deltagare, med afseende å hvilken det är visst, att han icke gjort mer än hvad 7 § kallar »ringare misshandel», skall naturligen straffas så, som i sagda §:s 2 p. sägs.

[3] Enligt lagförslagen var förhållandet ett annat. Såväl hos Lagkommittén som hos Lagberedningen stadgades i den §, som motsvarade nuvarande 14: 8, enahanda slags delaktighetsansvar för dråpet, som i slutet af föregående § bestämts för den, som å den döde gjort »ringare misshandel».

[4] Under detta uttryck — »kausal betydelse etc.» — inbegripes här och i det närmast följande utöfver det, som gör gärningen till banemannaskap enligt 7 §, hvad som närmar gärningen därtill eller gör den till eller närmar den till banemannaskap enligt de allmänna kausalitetsreglerna.

kausalitetsreglerna påkallar sådant ansvar, och det är därför, på sätt ofvan s. 16 blifvit påpekadt, rätt naturligt, att lagen velat gifva domaren makt att gå upp till ett straff, som närmar sig banemannastraff. I 8 §:s fall kan åter ett motsvarande förhållande ej förekomma — eftersom de särskilda misshandelsgärningarnes kausala betydelse i förhållande till den dödliga utgången alls ej kunnat utredas —, och därför är det ingen inkonsekvens, ett lagen här stannar vid ett vida lägre maximum. Det kan förefalla alltför djärft att utan stöd i ordalagen statuera en sådan inskränkning i 8 §:s tillämplighetsområde. Något annat sätt att undanrödja den brist på öfverensstämmelse, som skulle råda mellan 7 och 8 §§, därest den senare §:n toges alldeles efter orden, gifves det emellertid som sagdt ej, och vid sådant förhållande måste — då den ifrågavarande bristen på öfverensstämmelse vore alltför ögonskenlig för att kunna antagas bero på ett förbiseende — den nu framställda tolkningen anses för fullt berättigad.

Äfven i 8 § hade ett sådant förbehåll, som innehålles i de sista orden i 7 §, kunnat försvara sin plats. Jämväl i 8 §:s fall kan det nämligen förekomma, att »gerningen eljest är med högre straff belagd». Så förhåller det sig, då gärningen, betraktad såsom vanlig misshandel, är att hänföra under en strängare straffbestämmelse, än den, som (för det föreliggande fallet) utsättes i 8 §. Vidare då den hemfaller under 14: 2. Slutligen då personen i fråga på grund däraf, att han anstiftat eller understödt de öfriga, bär delaktighetsansvar för dödandet. I sådana fall skall det naturligen ej stanna vid det i 8 § utsatta straffet[1].

Stadgandet i 8 § förutsätter nu, att det med afseende å hvar och en af deltagarne råder ovisshet därom, huruvida han i själfva verket enligt 7 § är baneman eller ej, och enligt den här framställda tolkningen jämväl därom, huruvida hans gärning öfverhufvud egt någon kausal betydelse i förhållande till den dödliga utgången eller icke. Endast under denna dubbla förutsättning är 8 § direkt tillämplig. Under vissa förhållanden blir

[1] I samtliga dessa fall blir det brottskonkurrens (ehuru ej mer än *ett* brott). Jfr noten till s. 18. Hvad där blifvit sagdt eger här motsvarande tillämpning.

emellertid en deltagare, ehuru det ej med honom och öfriga deltagare förhåller sig så, som nu blifvit sagdt, på grund af analogi underkastad hvad där stadgas. För att det skall blifva tal härom, måste det naturligen vara fråga om en deltagare, som möjligen gjort sig skyldig till hvad 7 § belägger med banemannastraff. Är det således t. ex. bevisligt, att en af skadorna varit i sig lifsfarlig, men de öfriga ej, och är det i fråga om en viss deltagare alldeles säkert, att den i sig lifsfarliga skadan ej kommit ifrån honom (t. ex. därför, att han ej varit i besittning af ett sådant vapen, hvarmed skadan tydligen tillfogats), blir denne deltagare att straffa enligt 7 § 2 p., utan att 8 §:s straffbestämmelse å honom finner någon användning. En analog användning af 8 § förutsätter emellertid ännu något mer, nämligen att den ifrågavarande personen tillhör en krets af deltagare, om hvilken man bestämdt vet, att man inom densamma har en eller flere banemän, utan att dock känna, hvilken eller hvilka desse äro. Detta träffar ju in på en deltagare, som hemfaller under 8 §:s direkta tillämpning, och då det mer än väl kan sättas i fråga, om ej lagen häri sett en väsentlig förutsättning, för att de där stadgade reglerna skulle vara påkallade, synes det föreligga tillräckligt skäl till att utesluta dessa reglers analoga tillämpning å en deltagare, med afseende å hvilken det förhåller sig annorlunda. Någon sådan tillämpning eger alltså ej rum, då det blifvit utrönt, att en skada varit i sig lifsfarlig och att denna förskrifver sig från en viss deltagare, men det är ovisst, om ej flere sådana skador förekommit, hvilka kunna utgått från hvem som helst af deltagarne. Enahanda skäl, som nyss angåfvos, tala emellertid för en ytterligare inskränkning i 8 §:s analoga tillämpning. Äfven om exemplet ändras så, att ännu en skada, om hvilken man ej vet från hvem den utgått, antages hafva varit bevisligen i sig lifsfarlig, lärer ej 8 § ex analogia komma till användning. Detta får nämligen anses förutsätta, att ej någon af deltagarne är öfvertygad om hvad som enligt 7 § påkallar banemannastraff[1]. Förhåller det sig med en deltagare så, som nu blifvit sagdt — är han såsom tillhörande en krets, inom

[1] På grund häraf kan det visserligen förekomma, att 7 § 2 p. och 8 § (den senare ex analogia) samtidigt blifva tillämpliga å olika deltagare; men någon sådan samtidig tillämpning af 7 § 1 p. och 8 § kan ej ega rum.

hvilken, dock ovisst hvar, man har att söka en eller flere banemän, möjligen i själfva verket baneman och finnes det icke någon deltagare, som är öfvertygad om att vara det —, så blir för denne deltagare, äfven om det ej förhåller sig så, som för en direkt tillämpning af 8 § förutsättes, denna § ex analogia af betydelse. Närmare angifvet blir betydelsen denna. Om det med afseende å deltagaren råder ovisshet därom, huruvida hans gärning egt någon kausal betydelse för den dödliga utgången, skall han alltefter sin viljeriktning i allo straffas så, som i 8 § sägs, och icke efter 7 § 2 p. Har däremot utredning i nyss angifna afseende kunnat åstadkommas — hvilken utredning, eftersom den ej får utesluta möjligheten däraf, att deltagaren i själfva verket är baneman, måste lemnat det resultat, att dennes gärning i allt fall i någon mån egt kausal betydelse för den dödliga utgången —, inträder straff enligt 7 § 2 p., dock att straffet ej får gå ned under 8 §:s minimum.

Med denna redogörelse för stadgandena i 14: 7 och 8 är den förutsättning för tillvaron af ett dråp i vidsträckt mening, som utgöres däraf, att handlingen innefattat ett dödande, ett orsakande af någons död, såvidt den egnar sig för en framställning i denna § (jfr ofvan s. 10), fullständigt behandlad.

För att nu ifrågavarande brott skall föreligga, måste dödandet vara *rättsstridigt*. Betydelsen af denna fordran behöfver här ej närmare utvecklas. Det gör tillfyllest att i sådant afseende hänvisa till framställningen i I ss. 97—150 och ss. 224, 5[1]; detta så mycket hellre som denna framställning särskildt belysts med exempel, hemtade från sådana fall, i hvilka bortsedt från handlingens rättsenlighet mord eller dråp är för handen. Antalet af dessa exempel må emellertid här ökas med följande. Man är ostridigt berättigad att vid en förlossning, om detta är nöd-

[1] Någon särskild grund till rättsstridighetens bortfallande utöfver dem, som behandlats i I ss. 108—150, (i den mån dessa här ega tillämpning) gifves det ej i fråga om dödanden. Det saknas emellertid ej alldeles exempel därpå, att man trott det finnas sådana. Sålunda har man ibland haft den föreställningen, att svårt missbildade foster finge dödas efter inhemtande af vederbörligt tillstånd därtill. En annan villfarelse, som någon gång yppat sig, är den, att man skulle hafva rätt att taga lifvet af personer, som angripits af vattuskräck.

vändigt för räddande af moderns lif, stycka eller krossa fostret. Dettas dödande framstår under den angifna förutsättningen såsom en af förhållandena rättfärdigad nödåtgärd.

III. I subjektivt afseende förutsättes enligt det sätt, hvarpå i det föregående dråp i vidsträckt mening till en början (å s. 5) karakteriserats, för att detta brott skall vara för handen, att dödandet varit *tillräkneligt*, således att dolus eller culpa i förhållande till detsamma ligger gärningsmannen till last. Enligt denna karakteristik komma de brott, hvarom 14: 4 och 5 handla, att falla utom dråpsbegreppets område, eftersom för dem någon culpa i förhållande till den dödliga utgången icke är väsentlig. Systematiskt riktigast vore det ock onekligen att upptaga dessa brott, icke bland dråpsbrotten, utan tillsammans med brotten enligt 14: 10 o. f. På detta sätt behandlas — äfven i S. L. — andra fall, i hvilka straffet för en uppsåtlig förbrytelse skärpes på grund af den faktiska omständigheten, att någon ljutit döden af brottet. Våldtägt, mordbrand, rån o. s. v. betraktas ju, då de haft en människas död till följd, fortfarande såsom våldtägt, mordbrand, rån o. s. v. och ej såsom särskilda arter af dråpsbrott. S. L. uppfattar emellertid 4 och 5 §§:s brott såsom dråp. Vid sådant förhållande och då härtill kommer, att samma uppfattning beherrskar rättspraxis och det allmänna föreställningssättet, är det utan all fråga lämpligast att här behandla dem bland dråpsbrotten. Redan användningen af en annan terminologi, än den allmänt gängse, skulle vålla svårigheter i framställningen.

Följaktligen erhållas följande arter af dråp i vidsträckt mening:

A. uppsåtligt dråp i vidsträckt mening, som antingen är a. *mord* eller b. uppsåtligt dråp i inskränkt mening, hvilket i det följande skall kallas *viljadråp*;

B. *dråp med uppsåt att blott misshandla*; samt

C. *dråp af vållande.*

3 §. **Fortsättning (mord och viljadråp).**

För att ett rättsstridigt dödande skall blifva mord eller viljadråp, förutsättes *uppsåt (dolus)* i förhållande till detsamma.

Huruvida det fordras en dolus af viss beskaffenhet, är föremål för delade meningar. Uttrycket »i uppsåt att döda» i 1 och 3 §§ och än mer 4 §:s »utan afsigt att dräpa» kunna synas tala för det antagandet, att de båda förstnämnda §§:na förutsätta dolus directus, hvarmed dock väl — här såsom i fråga om försök (se I ss. 235, 6) — finge likställas den form af dolus indirectus, som kännetecknas däraf, att den handlande inser föremålet för viljandet vara oskiljaktigt förbundet med något, som han åsyftar, vare sig för dess egen skull eller såsom medel för ernåendet af något annat. Att ensamt och allena på användningen af dessa uttryck bygga ett sådant antagande är dock näppeligen berättigadt. Därtill äro de för litet expressiva[1]. Och något annat skäl för uppställandet af nu ifrågavarande fordran finnes det ej[2]. Man lärer alltså få stanna vid det antagandet, att hvad slags dolus som helst gör tillfyllest.

---

[1] Detta gäller äfven om det senare af uttrycken. I »afsigt» inlägges ofta ej mer än i »uppsåt» eller »vilja».

[2] Förarbetena till S. L. och till dess föregångare å detta område, 1861 års misshandelsförordning, erbjuda ej något sådant, ehuru därunder förekommo åtskilliga uttalanden i frågan (denna formulerades visserligen så, att den efter orden kom att gälla, huruvida ett »bestämdt» uppsåt erfordrades eller ett »obestämdt» vore tillräckligt, men de uttryck, hvarmed denna motsättning omskrefs, och de exempel, hvarmed den belystes, synas gifva vid handen, att hvad man i själfva verket afsåg var det, huruvida det funnes anledning att uppställa den här ofvan i texten angifna fordringen eller icke. I Lagkommitténs förslag hette det såsom nu i §:n om mord »i uppsåt att döda», men i §:n om viljadråp användes uttrycket »med uppsåt att döda» (den förra affattningen var tydligen vald för välljudets skull på grund af sammanställningen med uttrycket »med berådt mod»), och i det stadgande, som motsvarade nuvarande 4 och 5 §§, talades det om den, som dödat annan, »den han dock ej dräpa ville». I motiven angafs det uttryckligen, att, för att gärningen skulle blifva att hänföra under uppsåtligt dråp — och detsamma skulle naturligen gälla med afseende å mord — det ingalunda erfordrades, att uppsåtet varit bestämdt och endast riktadt på annans död. Om gärningsmannen insett, att döden, lika lätt som blott en kroppsskada, kunde uppkomma af gärningen, och det varit honom likgiltigt, hvilkendera påföljden inträffade, eller om han egentligen åsyftat den mindre straffbara följden, men likväl föreställt sig den svårare såsom lika sannolik och sådant oaktadt företagit gärningen, så hade han i själfva verket med sitt uppsåt eller sin vilja omfattat ej mindre den ena än den andra följden och således, när döden inträffat, *uppsåtligen* dödat. Med Lagkommitténs förslag öfverensstämde Lagberedningens med afseende å uttryckssättet (blott att det i stället för »den han dock ej dräpa ville» endast hette »den han ej dräpa ville»). Likaså K.

Såsom i I ss. 226 o. f. utvecklats, är ett fullbordadt uppsåtligt brott för handen vid s. k. error in objecto, hvarmed man förstår det fall, då gärningen i följd af en förvexling riktas emot

---

Prop:n till 1859—60 års riksdag (i det inom Justitiedepartementet uppgjorda förslaget hade det i fråga om mord och viljadråp hetat »uppsåtligen» och i fråga om dråp genom uppsåtlig misshandel »utan afsigt att dräpa» och »utan afsigt att döda», men H. D. hade förordat en återgång till Lagberedningens redaktion, i det senare afseendet utan någon motivering, i det förra med den anmärkningen, att fordringen af uppsåt att döda icke nog otvetydigt uttrycktes genom ordet »uppsåtligen», hvilket lika väl kunde lämpas å uppsåt att endast skada). Lagutskottet vid denna riksdag ansåg emellertid, att under »uppsåt att döda» blott borde förstås ett uppsåt, som varit bestämdt riktadt på döden, och att förty uttrycket »den han ej dräpa ville» — hvilket innebure, att endast en ringare skada vore med gärningen afsedd och att det således vore emot gärningsmannens vilja, som döden följde — vore otillfredsställande och borde utbytas emot »utan afsigt att dräpa» (i sammanhang hvarmed i fråga om viljadråp »med uppsåt att döda» föreslogs ändradt till »i uppsåt att döda»). Denna förändring godkändes af Ständerna och inflöt i 1861 års förordning. Under det att denna förordning gällde, blef praxis vacklande. En del domare fordrade med anledning af Lagutskottets för förändringen anförda och af Ständerna i deras skrifvelse i ämnet upprepade motiv för mord och viljadråp ett på särskildt sätt kvalificeradt uppsåt att döda. Andra åter fasthöllo Lagkommitténs uppfattning, i det de ansågo, att den ändring i ordalagen, som egt rum, ej i och för sig innebure någon ändring i sak — då orden »vilja» och »afsigt» i den mening, hvari de här förekomme, vore liktydiga — och att den omständigheten, att K. Maj:t ej på grund af den vidtagna redaktionsförändringen vägrat sanktion å hela förordningen, ingalunda finge tydas såsom ett godkännande af de motiv, som Lagutskottet anfört för förändringen. Då förslaget till strafflag före 1862—63 års riksdag granskades af H. D., uttalade sig denna för Lagkommitténs uppfattning och förordade ett återupptagande i den §, som motsvarade nuvarande 4 §, af uttrycket »den han ej dräpa ville», så att den af Ständerna vidtagna förändringen och de till stöd därför anförda motiven ej vidare skulle kunna utöfva inflytande på lagskipningen. I enlighet härmed affattades den K. Prop:n (som däremot i fråga om viljadråp utbytte Justitiedepartementets »med uppsåt att döda» emot »i uppsåt att döda», detta dock säkerligen endast för att bringa uttryckssättet i öfverensstämmelse med det i afseende å mord använda). Lagutskottet — hvars förslag i denna del antogs af Ständerna — fann dock icke skäl att frångå den redaktion, som fanns i gällande lag, och återställde därför uttrycket »men utan afsigt att dräpa». Men Utskottet förklarade, att härigenom ingalunda, såsom H. D. på grund af de utaf förra riksdagens Lagutskott anförda motiv befarat, en viss uppfattning af begreppen »i uppsåt att döda» och »utan afsigt att dräpa» finge anses sanktionerad. En definition af dessa begrepp kunde ej tillfyllestgörande lemnas i ett lagstadgande och borde ej heller där förekomma. Det tillhörde doktrinen att bestämma, hvad därmed

och träffar ett annat objekt än det, åt hvilket den egentligen varit ämnad, såvida nämligen det objekt, som träffas af gärningen, är sådant, att den tillämnade förbrytelsen kan begås emot detsamma. Dock måste, där brottet såsom begånget emot det däraf träffade objektet är straffbarare, än såsom begånget emot det objekt, som gärningsmannen tror vara föremål för brottet, eller tvärtom, afseende fästas vid den bristande öfverensstämmelsen emellan dennes uppfattning och verkliga förhållandet. Helt annorlunda förhåller det sig, efter hvad å anförda ställe jämväl yttrats, med en s. k. aberratio delicti eller det fall, då gärningen träffar ett annat objekt än det, emot hvilket den är riktad. Där föreligger, äfven om det träffade objektet är sådant, att det brott, hvarå uppsåtet går ut, kan begås emot detsamma, icke någon fullbordad uppsåtlig förbrytelse, utan blott ett försök i förening med vållande eller kanske till och med endast casus i fråga om den inträffade effekten. I 14: 42 meddelas emellertid en annan regel för det fall, att »man, vid dråp eller annan misshandel, träffat annan, än den man döda eller misshandla ville». Enligt denna regel — som här blott kommer i betraktande såvidt den beträffar »dråp» — skall den föreliggande aberratio delicti i allo behandlas såsom en error in objecto. Gärningsmannen blir alltså att anse såsom den där begått ett fullbordadt uppsåtligt brott. Är detta brott såsom föröfvadt emot det däraf träffade objektet på grund af någon dess särskilda egenskap[1] belagdt med förhöjdt straff, får dock denna särskilda egenskap ej tagas i betraktande vid gärningsmannens bestraffning. Han skall straffas »som vore gerningen föröfvad emot den, åt hvilken den ämnad var», icke som vore den ämnad åt den, emot hvilken den föröfvades. Om således till exempel A. i uppsåt att döda af hastigt mod skjuter på den oskylde B., men skottet dödar A:s egen far C., som står bredvid B., blir icke 14: 35,

rätteligen borde förstås, och domaren att i hvarje särskildt fall pröfva den brottsliga viljans större eller mindre omfång. Det vore därför att gällande lags *redaktion* synts vara att föredraga framför den föreslagna, som den förra ansetts böra bibehållas. Allt detta upprepades af Ständerna i deras skrifvelse.

[1] I 42 § talas det dels om »särskild egenskap» hos den, åt hvilken gärningen var ämnad, dels om »särskildt förhållande» mellan honom och gärningsmannen, men det förra uttrycket kan tagas och tages för korthetens skull här i så vidsträckt betydelse, att det blir obehöfligt att därjämte begagna sig af det senare.

utan endast 14: 3 tillämplig. Föreligger åter en sådan särskild egenskap i fråga om det åsyftade objektet, skall afseende å denna ej göras så, som om detta objekt verkligen blifvit träffadt, utan endast såsom å en försvårande omständighet. Exempel: A. riktar i vredesmod ett dråpslag mot sin far B., men dödar i misshugg den oskylde C. Icke heller här kommer 14: 35 till tillämpning, utan gärningen blir uteslutande att bedöma enligt 14: 3, dock att dess riktning emot gärningsmannens egen far verkar försvårande. I stadgandet talas endast om »dråp», icke om mord. Till att icke förty anse detsamma tillämpligt äfven vid den senare brottsarten eger man näppeligen rätt. Väl är det sant, att på ett annat ställe i 14 kap., nämligen i 7 §, uttrycket »dråp» användts för att beteckna hvad som jämval kan vara mord. Men där har af särskilda skäl (härom se i det föregående s. 12) lagstiftaren, ehuru meningen varit att äfven inbegripa mord, kunnat utan fara för missförstånd begagna sig af benämningen »dråp». Här hafva åter inga dylika skäl förelegat, utan lagstiftaren haft all anledning att, därest stadgandet äfven skulle gälla för mord, uttryckligen, liksom i 35 §, angifva detta[1]. Icke heller kan det påstås, att mordets uteslutande från stadgandets tillämplighetsområde skulle sakna förnuftig mening. Ty förklaringen kan ligga däri, att bestämmelsen i 14: 42 afser att för det område, hvarå den gäller, råda bot på bristen af försöksbestämmelser, en brist, som icke föreligger med afseende på mord. Det rätta synes följaktligen vara att icke anse stadgandet tillämpligt vid sagda brott[2].

Uppsåtligt dråp i vidsträckt mening är, på sätt redan angifvits, antingen mord eller viljadråp. Mord karakteriseras i

[1] I det inom Justitiedepartementet uppgjorda förslag till misshandelsförordning, som före 1859—60 års riksdag underkastades H. D:s granskning, inleddes ifrågavarande stadgande med orden: »Har man vid mord, dråp eller annan misshandel, träffat annan, än den man döda eller misshandla ville; . .», men, sedan H. D. hemställt, att stadgandet måtte erhålla en ny affattning »till närmare likhet med Lag-beredningens förslag», ändrades inledningsorden så, att de erhöllo samma lydelse som i det nuvarande stadgandet (hvilken lydelse väsentligen öfverensstämmer med den, som förekom i Lagberedningens år 1844 tryckta förslag).

[2] Jfr emellertid ett rättsfall i N. J. A. 1891 s. 111 (affattningen af H. D:s utslag synes gifva vid handen, att stadgandet ansetts ega tillämpning jämväl å mord).

14: 1 såsom det fall, då man i uppsåt att döda *med berådt mod* beröfvar någon lifvet, under det att lagen i 14: 3 i fråga om viljadråp talar om den, som i uppsåt att döda, men *af hastigt mod*, begår en sådan gärning. Huru den skillnad, som lagen här och på några andra ställen gör emellan ett brotts föröfvande med berådt mod och dess föröfvande af hastigt mod, rätteligen skall förstås, är föremål för delade meningar. Det kan i detta afseende blifva fråga om två olika distinktioner, hvilka icke få — såsom dock ofta sker — förblandas med hvarandra. Vid den ena af dem låter man det — såsom det brukar uttryckas — komma an på tillvaron eller frånvaron af *öfverläggning*[1]. Vid den andra betraktar man såsom afgörande frånvaron eller tillvaron af en *affekt* (sinnesrörelse), som rubbat jämnvikten i gärningsmannens inre. Dessa båda motsättningar sammanfalla ingalunda i det verkliga lifvet. Det är visserligen ganska vanligt, att, då en person handlar utan öfverläggning, anledningen därtill är den, att en affekt rycker honom med sig, liksom att den, som beherrskas af en affekt, handlar utan öfverläggning. Men hvarken det ena eller det andra behöfver vara händelsen. En person, som mötes af en plötsligt uppdykande frestelse till ett brott, kan utan att befinna sig eller råka i någon upprörd känslostämning ögonblickligen duka under för denna frestelse samt bestämma sig för och utföra brottet. Detta karakteriseras då ej af någon öfverläggning och dock har det egt rum med kallt blod, utan någon affekt. Å andra sidan kan en person länge nog befinna sig i en affekt och i detta tillstånd under en fortsatt kamp emellan stridiga bestämningsgrunder besluta och utföra ett brott. Brottet är i så fall allt igenom präglad af öfverläggning och dock har gärningsmannen från början till slut stått under inflytande af en affekt. Den förra af dessa motsättningar lärer nu vara den, som ligger till grund för vår lags bestämmelser i ämnet. Härpå äro uttrycken »med berådt mod» och »af hastigt mod» talande bevis. I intetdera af dessa uttryck ligger något, som erinrar om frånvaron resp. tillvaron af affekt; i bägge däremot en häntydan på tillvaron resp. frånvaron af öfverläggning. Särskildt gäller detta om uttrycket »med berådt mod», hvilket till

[1] Att detta uttryckssätt ej fullt återgifver hvad som är meningen, skall visa sig i det närmast följande.

sin språkliga betydelse sammanfaller med den äldre teoriens animo deliberato. Men det gäller äfven om det andra uttrycket. Att någon handlat »af hastigt mod», är — då uttrycket, såsom vanligast är händelsen, användes om ett handlande, som icke varit sådant det bort vara — liktydigt med, att han förhastat sig, handlat i öfverilning[1], hvilka uttryck uppenbarligen angifva en brist på öfverläggning, men ingalunda hänvisa på någon upprörd känslostämning.

I följd däraf, att S. L. bygger skillnaden mellan mord och dråp på ifrågavarande motsättning och ej på motsättningen emellan affektfrihet och affekt, blir det enligt svensk rätt mord i följande fall. En moder söker fåfängt arbete för att föda sig och sina barn. Dag för dag har hennes ställning blifvit mera hopplös och hon befinner sig ständigt i ett tillstånd af dof förtviflan. Därunder uppstår hos henne den tanken att taga lifvet af barnen för att göra slut på deras elände. I början bekämpar hon denna tanke, men till sist gifver hon efter. Hon besluter dock att ännu göra några försök att få bröd åt sig och barnen. Dessa försök misslyckas emellertid och då fullbordar hon den tilltänkta gärningen. Här föreligga visserligen ytterst mildrande omständigheter, men icke *den* mildrande omständighet, som

[1] I uttrycket »*af* hastigt mod» kunde inläggas något mer, nämligen att handlandet varit resultatet af ett förhastande, en öfverilning, således ej skulle hafva egt rum, därest detta förhastande, denna öfverilning, ej varit. Uttrycket får väl emellertid fattas så, som om det hetat »*med* hastigt mod». Denna tolkningsfråga är för öfrigt utan all praktisk betydelse. Ty äfven om lagen i 1 § för mord fordrade öfverläggning och i 3 § för viljadråp frånvaro af sådan i förening därmed, att denna frånvaro föranledt brottet, stode man ändock ej inför en olöslig konflikt emellan de båda straffbuden. I kraft af en processuell regel gäller nämligen, att, där lagen för en nedsättning i straffet fordrar tillvaron af en viss mildrande omständighet, förutsättes ej för denna nedsättning, att sagda omständighets tillvaro är konstaterad, utan gör det tillfyllest, att det råder tvifvel om, huru i detta afseende förhållit sig. Fordrade alltså lagen, för att straffet för ett uppsåtligt dödande skall stanna vid dråpstraff, utöfver frånvaro af öfverläggning, att anledningen till brottet vore att söka i denna omständighet, skulle det för dråpstraffets tillämpning vara tillräckligt, att gärningen *måhända*, därest öfverläggning egt rum, ej blifvit begången. Men denna möjlighet kan aldrig anses utesluten annat än då gärningsmannen i gärning visat sig i stånd att trots öfverläggning begå brottet. Det logiska felet i lagens regel skulle således praktiskt taget korrigeras af sig själf.

lagen gjort till utmärkande för dråp i motsats till mord. Brottet kännetecknas visserligen af en affekt (förtviflan), men icke af någon öfverilning. Kvinnan har ej i hastigheten kommit att göra något, som hon vid närmare besinning kanske ej skulle gjort. Gärningen är alltså ej begången »af hastigt mod», utan »med berådt mod». Endast dråp, icke mord, blir det åter, om en person stöter på en annan, hvars fyllda plånbok plötsligt ingifver honom tanken att döda egaren för att komma i besittning af plånboken, och han ögonblickligen förverkligar denna tanke. Gärningsmannen handlar här med kallt blod, utan någon affekt, men öfverlagdt handlar han ej. Gärningen är således ej begången »med berådt mod», utan »af hastigt mod»[1]. Om detta sätt att skilja emellan de båda brottsformerna är det ur principiell synpunkt bästa, kan vara föremål för delade meningar. Men hvilken åsikt än de lege ferenda må vara den rätta, de lege lata lärer den här framställda vara den riktiga enligt svensk rätt[2].

Den motsättning, som sålunda antagits ligga till grund för vår lags skillnad emellan brott, begångna »med berådt mod», och brott, begångna »af hastigt mod», behöfver emellertid närmare bestämmas och dessutom det sätt, hvarpå motsättningen i det föregående betecknats, i viss mån beriktigas. I sådant afseende är följande att märka.

---

[1] Ett annat hithörande exempel erbjuder följande fall. En person, som vid ett olofligt tillgrepp öfverraskats af en kvinna, hade utan ett ögonblicks betänkande, men med fullkomligt bevaradt sinneslugn — han fortsatte att röka sin pipa under gärningen —, gripit en yxa och slagit ihjäl kvinnan samt omsorgsfullt träffat anstalter för att undanrödja alla spår af hvad han gjort: strax därefter anträffades han i sin bostad, i allsköns ro förtärande matvaror, som han tillgripit. Enligt lagar, hvilka låta det komma an på frånvaron eller tillvaron af en affekt, blir det i ett sådant fall mord — under hela förloppet fanns ju ej spår af affekt —, men enligt svensk lag blir det endast dråp (naturligen under förutsättning, att gärningsmannen ej kan anses öfvertygad om att hafva på förhand tänkt på den eventualitet, som inträffat, och beslutit sig för att i händelse af behof taga lifvet af den, som kom och öfverraskade honom, ett antagande, hvartill i det nyss anförda fallet saknades anledning, ity att gärningsmannen ej varit försedd med något vapen [den yxa, hvarmed gärningen verkställdes, hade händelsevis funnits på platsen]).

[2] Det kan dock ingalunda sägas, att denna åsikt gjort sig allmänt gällande i svensk rättspraxis. Se N. J. A. 1889 n:o 397 och väl äfven N. T. 1877 s. 438.

Öfverläggning i förhållande till ett handlande eger rum, då bestämningsgrunder för och emot vägas emot hvarandra. Denna psykiska process förekommer vanligast, innan man beslutar sig för handlandet, men den kan äfven förekomma efter detta beslut och gå ut på att bestämma, huruvida beslutet skall vidhållas eller ej. När det är fråga om ett brottsligt handlande, skulle nu enligt det sätt, hvarpå ifrågavarande motsättning vanligen återgifves, den svårare formen af brottet karakteriseras däraf, att en sådan psykisk process egt rum i förhållande till detsamma, den lindrigare åter däraf, att detta icke varit händelsen. En sådan gränsbestämning blir emellertid föga tilltalande. Under vissa förhållanden kan den omständigheten, att det brottsliga begäret ej kommit att mäta sig med några afhållande föreställningar, omöjligen anses påkalla en mildring i straffet. Detta nämligen, då det, efter det brottet beslutits, varit tid till en sådan psykisk process, ehuru detta rådrum ej af gärningsmannen användts därtill. I så fall måste uteblifvandet af en kamp emellan stridiga bevekelsegrunder bero däraf, att hos gärningsmannen saknats de afhållande motiv, som i allmänhet kunna påräknas såsom motvikt mot brottsliga tendenser, och detta är ingalunda egnadt att minska hans straffbarhet[1]. På grund af hvad nu blifvit sagdt bör till den svårare brottsformen hänföras ej blott sådana fall, då det brottsliga beslutet fattats eller vidhållits med öfverläggning[2], utan ock sådana fall, då

[1] Jfr I not 4 till s. 483. Det kunde ifrågasättas, huruvida ej alldeles detsamma gäller, då efter det brottsliga begärets uppträdande före beslutets fattande afhållande föreställningar haft tid att göra sig gällande. Till att antaga detta är man dock ej berättigad. Ett begär efter något, hvars åstadkommande beror af en själf, är visserligen egnadt att, om man har tid att besinna sig, uppkalla afhållande motiv, där sådana finnas. Men att så sker, är dock ingen nödvändighet. Så länge det ej kommit längre, än att den ifrågavarande handlingen blott är tänkt såsom en möjlighet, kunna tankarne i lugn och ro syssla med densamma (eller i allt fall ega tid därtill) och dock afhållande motiv, som finnas, alldeles slumra. Helt annorlunda ställer sig saken — förutsatt att det ej är fråga om något skäligen likgiltigt —, då tanken utvecklat sig till beslut, således handlingen för personen i fråga blifvit något, som skall blifva verklighet.

[2] Hellre än »fattats *med* öfverläggning» bör det måhända heta »fattats *efter* öfverläggning». Det senare uttrycket skall också användas i det följande, då det blott är fråga om sättet för beslutets fattande. Fullt expressivt

detta beslut vidhållits, visserligen utan att öfverläggning faktiskt egt rum, men oaktadt det varit tid därtill. För att det sista — att det varit tid till öfverläggning — skall kunna sägas hafva varit fallet, förutsättes emellertid ej blott att en icke alltför kort tid legat emellan beslutets fattande och dess förverkligande[1], utan ock att denna tid, så att säga, varit disponibel för ett afvägande af hvad som talat för och hvad som talat emot brottets begående. Detta har den icke varit, då den upptagits af någon annan psykisk process. Ett sådant förhållande föreligger, då under sagda tid händelserna följt tätt på hvarandra och i följd häraf hela tiden fullständigt tagit gärningsmannens uppmärksamhet i anspråk[2]. Vidare kan ett dylikt förhållande bero af en affekt, som beherrskat gärningsmannen. Denna kan — dock ej gärna för någon längre tid — helt och hållet lägga beslag på hans föreställningslif, göra honom, som det heter, »blind» för allt utom hvad som utgör affektens föremål.

Enligt vissa lagar, som låta det komma an på tillvaron eller frånvaron af öfverläggning, är det, för att den svårare brottsformen skall föreligga, icke tillräckligt, att beslutet att begå brottet blifvit fattadt eller vidhållet med öfverläggning (eller åt-

är för öfrigt detta uttryck icke. Att öfverläggning i tiden föregått beslutet, gör naturligen ej tillfyllest — därför att en person en gång i tiden öfverlagt med sig själf, om han skulle döda en annan, är ingalunda uteslutet, att dennes uppsåtliga dödande från hans sida endast blir dråp —, utan det fordras, att beslutet framgått därur, varit ett resultat däraf.

[1] Det vill då säga: dess fullständiga förverkligande. Att ingen nämnvärd tid förflutit från det utan öfverläggning fattade beslutet, till dess brottets utförande började, är i och för sig utan betydelse. Ifall det *under* utförandet varit tid till öfverläggning, blir gärningen icke förty att anse såsom begången med berådt mod (om t. ex. en person plötsligt i ett anfall af raseri beslutar att så småningom genom misshandel och svält pina ett barn, som han har i sin vård, till döds och genast griper sig an därmed samt i sinom tid bringar sin afsikt till fullbordan, blir det naturligen ej dråp, utan mord).

[2] Hvarken då händelserna utveckla sig på detta sätt eller då beslutet och dess förverkligande gå i ett, är ett handlande af hastigt mod uteslutet därigenom, att det faktiska förloppet berott af gärningsmannen själf. Äfven om denne kunnat taga sig rådrum före beslutets förverkligande, men icke gjort detta, föreligger ett handlande i förhastande, i öfverilning. Då det i texten talas om, att det ej varit tid till öfverläggning, inbegripes alltså ej blott det fall, då gärningsmannen ej *fått* tid därtill, utan äfven det fall, då han ej *gifvit sig* sådan tid.

minstone vidhållet, fastän det varit tid till en sådan psykisk process), utan fordras därför, att själfva utförandet af brottet kännetecknats af öfverläggning (eller hvad som bör likställas därmed). Så förhåller det sig t. ex. med den tyska strafflagen. Denna lag fordrar nämligen för »Mord», att gärningsmannen »die Tödtung mit Ueberlegung ausgeführt hat». Om han »die Tödtung nicht mit Ueberlegung ausgeführt hat», föreligger endast »Todtschlag». Blott den blir således enligt den tyska lagens bestämmelser mördare, som visat sig besitta nog brottslig viljeenergi för att med öfverläggning förverkliga ett beslutadt dödande. Enligt svensk lag är förhållandet ett annat. Mördare är nämligen enligt denna lag den, som beröfvar annan lifvet »med berådt mod», och detta uttryck »med berådt mod» motsvarar enligt sin etymologi — eftersom »berådt» är ett participium praeteritum — icke »med öfverläggning», utan »med öfverlagdt uppsåt»[1]. Det kommer således blott an på, att uppsåtet eller, såsom det kanske riktigare uttryckes, beslutet att begå brottet blifvit öfverlagdt, det vill då säga: blifvit fattadt eller vidhållet så, som i det föregående sagts vara för den svårare af de ifrågavarande brottsformerna karakteristiskt. Det blir alltså enligt svensk, liksom enligt tysk, rätt mord, då någon efter öfverläggning fattar och med öfverläggning utför ett beslut att döda annan; likaså då någon utan öfverläggning fattar ett sådant beslut, men sedan med öfverläggning förverkligar detsamma — beslutet är då vidhållet med öfverläggning —, men

[1] Detta uttryck användes af Lagkommittén i dess motiv för att beteckna det för den svårare af de ifrågavarande brottsformerna utmärkande kännetecknet och lämpar sig rätt väl härför, ehuru det med uttrycket »med berådt mod» delar den egenskapen att blott vara en benämning a parte potiori, eftersom sagda svårare brottsform kan föreligga, utan att öfverläggning faktiskt egt rum. Ett vida sämre uttryck — som dock ofta begagnas såsom omskrifning af »med berådt mod» — är »med förutfattadt uppsåt». Uttrycket är olämpligt af många skäl. Dels kan det hända, att, ehuru beslutet fattats en tid före gärningen, händelsernas raska utveckling eller gärningsmannens upprörda sinnesstämning ej lemnat honom tillfälle till öfverläggning, och dels — hvilket är viktigare — kan ett brott, begånget med berådt mod, mycket väl vara för handen, ehuru beslutet att begå detsamma omedelbart satts i verket. Så förhåller det sig ju, då beslutet grundat sig å en förutgången öfverläggning eller ock under dess utförande öfverläggning egt rum eller tid funnits därtill.

det blir enligt vår lag också mord, om någon efter öfverläggning besluter annans död och detta beslut kommer till utförande under omständigheter, som ej medgifva öfverläggning.

Denna viktiga skillnad emellan tysk och svensk rätt skall, på det att den svenska lagens ståndpunkt i ämnet må klarare framträda, belysas med några exempel[1]. 1) X., som efter öfverläggning beslutit döda sin ovän Y., uppsöker honom i sådan afsikt, försedd med ett vapen, hvarmed han ämnar slå ihjäl honom; då de råkas, vexlas häftiga ord dem emellan och under inflytande af ett därunder alstradt vredesmod öfvergår X. till handling, hvarefter slag följer på slag, utan att X., förrän Y. erhållit sin bane, får tillfälle till att tänka sig för. Enligt tysk lag blir detta icke mord. Gärningsmannen har här icke visat sig i stånd till att i den sinnesförfattning, som vid en mordgärning förutsättes, förverkliga ett uppsåt att döda en annan; hade han, då detta skulle ske, befunnit sig i en sådan sinnesförfattning, skulle kanske brottet aldrig blifvit af. Efter vår lag måste åter mord anses föreligga. 2) X. har efter öfverläggning beslutit sig för att döda sin ovän Y., utan att ännu hafva bestämt tid och sätt härför; händelsevis sammanträffa de, ett gräl uppstår dem emellan och i vredesmod besluter då X. att på stället och medelst begagnande af ett där påträffadt vapen verkställa sitt länge hysta uppsåt, hvilket ock sker. Enligt tysk rätt är detta naturligtvis »Todtschlag». Hvad det blir enligt svensk rätt, kan möjligen vara föremål för olika åsikter. Man kan vilja göra gärningen till dråp på den grund, att det, då gärningsmannen inträdde i de förhållanden, som ej medgåfvo öfverläggning, ännu ej förelåg något fullfärdigt beslut. Det riktiga är dock att anse en sådan gärning för mord. När en person definitivt kommit till det resultat, *att* han skall döda en annan, är ett beslut att döda denne fattadt och, om detta skett efter öfverläggning, kan den omständigheten, att beslutet sedan närmare bestämts i

---

[1] Enligt mångas mening ligger för den tyska lagens skillnad emellan »Mord» och »Todtschlag» oaktadt användningen af ordet »Ueberlegung» motsättningen emellan affektfrihet och affekt till grund. För att denna möjliga skillnad emellan tysk och svensk rätt ej skall verka störande, väljas i det följande exempel, i hvilka det handlande, som kännetecknas af öfverläggning (eller tid därtill), också varit fritt från affekt och vice versa.

vissa afseenden och att gärningsmannen då befann sig i ett sådant tillstånd, att öfverläggning var utesluten, icke anses åstadkomma, att beslutets förverkligande blir dråp i stället för mord. Antoge man detta, skulle man i själfva verket komma till den tyska lagens åsikt. Ty alltid är det ett och annat med afseende å gärningen, som först bestämmes vid själfva utförandet. Aldrig innehåller ett föregående beslut en i alla enskildheter utförd bild af gärningen, sådan den skall gestalta sig. 3) X. har efter öfverläggning beslutit döda sin ovän Y. och detta vid ett visst kommande tillfälle (t. ex. en tillämnad gemensam båtutflykt) samt på ett bestämdt sätt (t. ex. genom att störta honom i vattnet); händelsevis sammanträffa de dessförinnan samt råka i en ordtvist och i uppretadt tillstånd besluter X. plötsligt verkställa sitt beslut att döda Y. så godt först som sist och slår på stället ihjäl honom med ett vapen, som han rycker till sig från denne. Äfven i detta fall föreligger enligt svensk rätt, men icke efter tysk, mord. Gärningen innefattar förverkligandet af ett beslut att döda annan, hvilket blifvit fattadt efter öfverläggning, och detta gör enligt vår lag tillfyllest. Planen för utförandet har visserligen blifvit omkastad och detta under omständigheter, som ej medgåfvo öfverläggning, men detta kan ej antagas utesluta tillvaron af mord. Väl kommer man ej med ett sådant antagande rent af till den tyska lagens regel, men i en stor mängd — kanske flertalet — fall blir det praktiska resultatet detsamma som enligt denna regel. Ty om det ock icke kan sägas undantagslöst förekomma, att en på förhand uppgjord plan för utförandet af ett brott vid själfva utförandet, i allt fall i någon mån, modifieras, är detta dock ytterst vanligt[1].

[1] Det måste emellertid erkännas, att med afseende å de under 2) och 3) anförda fallen en annan åsikt, än den här framställda, låter sig försvaras. Man kan nämligen se saken på följande sätt. Att ett beslut förelegat i förhållande till en framtida verksamhet, hvarmed en persons tankar sysslat, kan ej antagas endast på grund af dennes egen uppgift om hvad som försiggått inom honom. Huruvida detta varit den för viljelifvet specifika akt, som kallas beslut, eller måhända blott bestått däri, att de till verksamheten lockande föreställningarne vid ett gifvet tillfälle lagt beslag på personens föreställningslif och trängt alla andra föreställningar tillbaka, så att han endast sett hvad som talat *för* verksamheten, kan icke tillförlitligen afgöras på detta sätt. Att en psykisk process varit ett verkligt beslut, är man ej berättigad att an-

I samtliga dessa fall är det beslut att döda annan, som i gärningen förverkligas, det beslut, som blifvit fattadt efter öfverläggning[1]. Icke samma beslut, utan på sin höjd ett nytt beslut med samma brottsliga innehåll, blir det åter, om det första beslutet en tid varit uppgifvet[2]. Vidare trots omedelbar succession, ifall det förra motivet utbytts mot ett nytt. Och likaledes blir det — bortsedt från en s. k. error in objecto (jfr I ss. 207, 227) — detta, då gärningen riktas emot ett annat objekt, än som ursprungligen varit afsedt. Det kan emellertid i sådana fall, ehuru blott med afseende å det förra beslutet, icke med afseende å det i gärningen förverkligade, öfverläggning (eller hvad därmed bör likställas) förelegat, blifva mord. Detta blir nämligen fallet, då trots bristen på beslutsidentitet gärningen kan anses stå i kausalsammanhang med det förra beslutet, ity att detta varit en orsak till det nya. Härför är det emellertid ej tillräckligt (jfr den i I ss. 221 o. f., jfda med ss. 101 o. f., meddelade framställningen af kausalitetsläran), att det förra beslutet medverkat till det senare, i det det gjort det lättare för gärningsmannen att fatta detta, utan det fordras, att det förra beslutet medfört en viss ej alltför ringa utsikt till, att ett sådant beslut, som det nya, skulle komma till stånd, och därjämte naturligen att det förra beslutet, då det kom att medverka till det nya, ej förlorat denna sin kausala förmåga. Huruvida nu dessa förut-

---

taga annat än då personen i fråga i kraft af densamma vidtagit åtgärder — åtminstone förberedande åtgärder — i och för verksamhetens utförande. Har alltså detta ej i ifrågavarande under 2) och 3) anförda fall varit händelsen, då det nya beslutet kom till, blir detta att anse såsom ett alldeles självständigt beslut, icke såsom ett blott beslut att verkställa något redan beslutet, hvadan gärningen ej kommer att bedömas såsom mord.

[1] I de anförda exemplen har förutsatts ett sålunda fattadt beslut. Enahanda förutsättning förekommer i de exempel, som anföras i det närmast följande. Det behöfver dock väl knappast påpekas, att man kommer till alldeles samma resultat, ifall det antages i stället vara fråga om ett beslut, som blifvit vidhållet med öfverläggning eller åtminstone oaktadt tid varit till en sådan psykisk process.

[2] Därmed afses ej sådana fall, då personen i fråga i sin egen tanke annullerat det förra beslutet, men detta icke förty stått vid makt. Exempel: X., som länge varit besluten för ett brott, gör en afton upp med sig själf, att han skall afstå från dess begående, men, när han vaknar nästa morgon, känner han sig lika besluten som förut.

sättningar, för att det nya beslutet skall kunna anses verkligen orsakadt af det förra, äro för handen, får afgöras efter omständigheterna. Ifall X. efter öfverläggning beslutit döda sin ovän Y., men åter kommit på bättre tankar, och så en tid därefter vid ett tillfälle, då han råkat Y., i följd af förolämpande ord från dennes sida det gamla hatet i all sin styrka flammat upp igen och X. ånyo beslutit döda Y., hvilket skett på stället, föreligger icke mord. Om åter X. vid ett mordanfall å sin ovän Y., gripen af fasa för hvad han varit nära att göra, kastat bort mordvapnet, men, retad af ett hånfullt yttrande från Y:s sida, strax därpå tagit till vapnet igen och fullbordat gärningen, lärer den omständigheten, att det förra beslutet några ögonblick varit uppgifvet, ej utgöra något hinder för, att gärningen blir mord. Ifall X., hvilken efter öfverläggning beslutit att, när Y. uppburit ett större penningbelopp, som han har att lyfta, döda Y. för att bemäktiga sig penningarne, innan dess sammanträffat med Y., råkat i gräl med denne, burit i vredesmod hand på honom och uppsåtligen gifvit honom ett banesår, blir detta att anse såsom viljadråp, icke såsom mord. Däremot hindrar ej utbytet af motiv, att det blir mord i följande fall. X. föröfvar ett mordanfall å Y. och tillfogar honom ett sår. Då han ser honom ligga i sitt blod, gripes han af ånger och är i begrepp att afstå från anfallet. Då ropar emellertid Y. på hjälp och, förskräckt häröfver, fullbordar X. för att tysta munnen på honom gärningen. Afser det nya beslutet ett annat objekt, än det förra, måste vanligen kausalsammanhang emellan besluten anses uteslutet. Ett beslut att döda A. är i regeln ej egnadt att utöfva en sådan inverkan, då det blir fråga om ett beslut att döda B., att det förra beslutet blir att beteckna såsom orsak till det senare. Undantagsvis låter detta dock tänka sig. X. har t. ex. efter öfverläggning beslutit att en natt för att bereda sig inträde i ett hus döda dess portvakt A. Då detta skall ske, finner han helt oförmodadt, att B. gör portvaktstjänst i A:s ställe, och dödar B. för att kunna inkomma i huset. Gärningen blir då mord.

Till sist må — ehuru detta väl knappast är behöfligt — påpekas, att, om en gärning skall blifva att anse såsom mord, måste *dödandet* hafva egt rum med berådt mod. Om någon,

som bär agg till en annan, beslutit att nästa gång han råkar honom gifva honom ett kok stryk, men han, då detta skall ske, röner motstånd från den andres sida och ursinnig häröfver besluter döda denne, hvilket beslut genast förverkligas, föreligger ej något dödande med berådt mod och följaktligen blir brottet ej mord, utan endast dråp.

Straffet för mord är dödsstraff eller straffarbete på lifstid. Dessutom skall dömas till förlust af medborgerligt förtroende.

Begås mord å någon af de personer, som i 35 § äro angifna, skall denna omständighet anses såsom synnerligen försvårande [1]. Främst nämnes i sagda § skyldeman i rätt uppstigande led (att skyldskapsförhållandet är äkta, förutsättes ej [2]). Vidare maka, stjuf- och svärföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde och annan, under hvars lydnad man står. Stadgandet förutsätter för sin tillämplighet, att gärningsmannen egt kännedom om den ifrågavarande egenskapen hos föremålet. Detta är ej uttryckligen sagdt, men är naturligen lagens mening [3].

---

[1] Af detta i förening med hvad som yttrats i I s. 498 under b följer ej, att straffet för sådant mord afgjordt blir dödsstraff. Det heter ej i 35 §, att omständigheterna vid brottet skola anses såsom synnerligen försvårande eller något dylikt, utan endast att den ifrågavarande omständigheten skall anses så, och denna omständighet kan mer än uppvägas af en eller flere föreliggande mildrande omständigheter.

[2] Då förslaget till misshandelsförordning behandlades vid 1859—60 års riksdag, yrkades inom ett stånd af några dess ledamöter, att ett oäkta barns mord eller dråp å dess fader icke skulle bedömas lika strängt som annat fadermord. Lagutskottet ansåg det dock saknas giltigt skäl för en skillnad i sådant afseende. Det åberopade förhållandet, att fadern kunde hafva underlåtit att vårda sig om barnet och själf liksom öfverlemnat detsamma åt eländet och brottet, kunde nämligen ega rum lika väl om barnet vore äkta, som om det vore oäkta. Hufvudkarakteren på brottet — att beröfva den lifvet, som man hade att tacka för lifvet — vore i bägge fallen densamma.

[3] Det kunde synas som om här bort anmärkas 15 §:s föreskrift, att användandet af lifsfarligt vapen vid straffets bestämmande skall komma i betraktande såsom en försvårande omständighet. Detta är dock med afsikt uraktlåtet. Visserligen är denna föreskrift, om man tager den efter orden, tillämplig såväl vid mord, som vid mordförsök (som åstadkommit skada) samt dråp enligt 3, 4 och 5 §§. Men det är föga troligt, att lagen velat med afseende å dessa brott, vid hvilka användandet af lifsfarligt vapen snart sagdt är det regelmässiga, framhålla denna straffmätningsgrund. Det torde därför

Äfven försök till mord är belagdt med straff. Dock ej allt försök, utan blott ett sådant, vid hvilket brottets fullbordan blef förhindrad endast genom omständigheter, som voro af gärningsmannens vilja oberoende. Angående denna karakteristik af det straffbara försöket hänvisas till framställningen i I ss. 252 o. f.

Om en gärning, som utgör straffbart mordförsök, innefattar fullbordad misshandel, blir det ej något sammanträffande af brott. Ett sådant fall är att räkna till dem, hvarom i I ss. 676 o. f. varit fråga. Fullbordad misshandel ingår visserligen ej såsom ett väsentligt moment i straffbart mordförsök, men straffbudet för detta brott måste anses bland annat beräknadt för de fall, där sådan misshandel föreligger. Antagligen blir det under det förutsatta förhållandet ej ens s. k. lagkonkurrens. Stadgandet i 14: 2 är nämligen — detta synes vara den naturligaste uppfattningen — afsedt att uteslutande bilda normen för bedömandet af nu ifrågavarande fall och 10 o. f. §§ gälla alltså blott för de misshandelsfall, som ej sålunda redan erhållit sin bestraffningsregel. Det är emellertid tydligt, att den omständigheten, att gärningen aflupit utan att föremålet blifvit misshandladt, eller dess egenskap af en mer eller mindre svår misshandel skall komma i betraktande vid straffets utmätande. Kom af gärningen ringa eller ingen skada, blir detta till och med en straffminskningsgrund. Straffet är nämligen i regeln förutom förlust af medborgerligt förtroende straffarbete på lifstid eller från och med sex till och med tio år, men under nyss angifna förhållande må tiden för straffarbetet nedsättas till två år. Det talas om »ringa eller ingen» skada. Detta är ej alldeles samma uttryck, som återfinnes i 13 §, men säkerligen afses detsamma. Omfånget af begreppet »ringa skada» utrönes alltså genom en jämförelse emellan 13 § å ena sidan samt 10 och 12 §§ å den andra, hvarom närmare längre fram.

---

få antagas, att lagen vid meddelandet af ifrågavarande föreskrift endast har brotten enligt 10—13 §§ i sikte. Med ett sådant antagande synes praxis i allmänhet stå i öfverensstämmelse. Väl förekomma exempel därpå, att 15 § (egentligen af underdomstolar) åberopats jämte någon af kapitlets fem första §§, men dessa torde utgöra sällsynta undantag.

Straffet för viljadråp är straffarbete på lifstid eller i tio år. Tiden för straffarbetet får dock under vissa förhållanden nedsättas till sex år. Såsom berättigande till en sådan straffnedsättning nämnes först den omständigheten, att gärningsmannen var utan egen skuld genom svår förolämpning eller synnerlig misshandel af den dräpte retad till vrede. Därvid är ordet »förolämpning» ej användt såsom tekniskt uttryck. Äfven ett annat förfarande, än egentlig ärekränkning, kan blifva att hänföra därunder (ett exempel erbjuder det i vissa lagar särskildt upptagna fallet, att en äktenskapsbrytare af mannen träffas på bar gärning). Säkerligen afses dock endast en förolämpning eller misshandel, hvarför gärningsmannen själf varit föremål. Det är naturligen ej nog, att gärningsmannen någon gång varit på i stadgandet angifvet sätt retad till vrede, utan dråpet skall hafva föröfvats i en sålunda framkallad sinnesförfattning. »Var gerningsmannen . . till vrede retad» betecknar uppenbarligen detsamma som »Befann sig gerningsmannen i en vredgad sinnesstämning» och refererar sig till tiden för dråpet. Antagligen förutsättes ock, att dråpet är begånget i en vredgad sinnesstämning, hvari gärningsmannen råkat vid misshandeln resp. vid förolämpningen eller då han först erhöll kännedom om densamma, hvadan t. ex. ett sådant fall ej är inbegripet, i hvilket någon, som i sin tid blifvit svårt misshandlad af en annan, då han längre fram sammanträffat med denne, upptändts af raseri vid tanken på hvad som vederfarits honom och uppsåtligen tilldelat den andre ett dråpslag. Lagen fordrar, att gärningsmannen varit genom den dräptes ifrågavarande åtgärd retad till vrede »utan egen skuld». Han får alltså ej själf genom något otillbörligt förfarande hafva föranledt förolämpningen eller misshandeln. Medgifvandet af straffnedsättningen är emellertid ej inskränkt till det sålunda särskildt upptagna fallet. Det heter efter omnämnandet af detsamma: »eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande». Angående tolkningen af detta uttryck se I ss. 507, 8.

Äfven för här ifrågavarande brott gäller föreskriften i 35 §, med afseende å hvilken hänvisas till hvad å s. 38 blifvit sagdt.

En särskild skärpt straffbestämmelse gäller enligt 6 § för det fall att dråp, som i 3 § sägs, begås af lifstidsfånge. Drå-

paren skall då, ifall omständigheterna ej äro mildrande (angående betydelsen af detta uttryck se I s. 508), mista lifvet. Uttrycket »lifstidsfånge» lärer få anses i det allra närmaste beteckna detsamma som uttrycket »den, som till straffarbete på lifstid dömd är» i 4: 12 (härom se I ss. 857, 8). Mer kan naturligen ej ifrågasättas gå in därunder. Men antagligen omfattar uttrycket ej heller mindre. Detta dock på ett undantag när. Om gärningsmannen vid brottets begående varit dömd till straffarbete på lifstid, men domen då ännu ej, utan först senare, vunnit laga kraft, kan ej ett brott, begånget af »lifstidsfånge», sägas föreligga.

Försök till dråp är ej såsom sådant straffbart. Vanligen innefattar ett sådant försök misshandel (i inskränktaste mening) eller åtminstone resande af lifsfarligt vapen och blir på grund häraf föremål för straff. Men detta inträffar dock ej alltid.

4 §. Fortsättning (dråp med uppsåt att blott misshandla).

Den art af dråp, som ofvan s. 23 betecknats såsom dråp med uppsåt att blott misshandla, utgör föremål för stadgandena i 14: 4 och 5. Dessa §§ förutsätta för sin tillämpning, att man »genom uppsåtlig misshandel dödat annan». Gärningsmannen skall alltså hafva gjort sig skyldig till uppsåtlig misshandel och denna skall hafva orsakat den misshandlades död.

A. Med afseende å begreppet *uppsåtlig misshandel* må här erinras om följande satser, hvilka egentligen höra till läran om misshandel (i inskränktaste mening), men behöfvas redan här, för att ej den föreställning, som erhålles om de brott, hvarom nu är fråga, skall blifva alltför ofullständig.

a. För »misshandel» förutsättes såsom effekt en violerande inverkan å annans *kropp*. En menlig inverkan å annans själslif kommer ej såsom sådan under detta begrepp. Har uppsåtet endast omfattat en sådan inverkan, föreligger alltså ej någon uppsåtlig misshandel. Följaktligen kan den, som blott haft uppsåt att skrämma annan, men skrämt honom till döds, ej hänföras under 14: 4 eller 5.

b. I begreppet misshandel ingår ej, att effekten åstadkommes på något visst sätt. För det allmänna språkbrukets

»misshandel» är visserligen en sådan bestämning ingalunda främmande. I dagligt tal säger man näppeligen om någon annan än den, som utsatt annan för en utifrån kommande fysisk inverkan [1], att han »misshandlat» denne. Men för det juridiska misshandelsbegreppet är detta ej något väsentligt. Misshandel i juridisk-teknisk mening kan begås jämväl därigenom, att kroppen undandrages hvad den behöfver, eller genom psykisk inverkan. Den, som genom svält eller genom skrämsel uppsåtligen åstadkommit sjukdom hos en annan, hvilken sjukdom, utan att detta ingått i hans uppsåt, tagit en dödlig vändning, hemfaller alltså under 14: 4 eller 5 [2].

c. Om någon på ett rättsenligt eller i allt fall straffritt sätt skadar annans kropp eller ingriper i hans kroppsliga välbefinnande, kan detta ej betecknas såsom »misshandel». Följaktligen kan ej 14: 4 eller 5 tillämpas å den, som vid nödvärn gentemot angriparen uppsåtligen vidtagit en skadeåtgärd, hvilken i och för sig ej innefattat något öfverskridande af nödvärns-

[1] Närmast leder uttrycket tanken på en mekanisk inverkan. Det kan dock äfven vara fråga om en kemisk, termisk, toxisk o. s. v., utan att uttrycket därför vägrar sin tjänst.

[2] Det har ibland antagits, att, då lagen i 4 och 5 §§ talar om »misshandel», äfvensom i 10—13 §§ om »misshandlat» och »misshandel», den endast afser sådana åtgärder, som enligt hvad här ofvan i texten blifvit sagdt gå in under »misshandel» enligt vanligt språkbruk. Ett sådant antagande är dock ohållbart. De citerade uttrycken måste naturligen i samtliga lagrummen tolkas lika, men i vissa fall skulle man med den ifrågavarande tolkningen komma till resultat, som omöjligen kunna anses öfverensstämma med lagens mening. Icke kan det t. ex. rimligen antagas, att lagen velat från 10 §:s straff undantaga den, som afsiktligen genom svält undergräft ett barns helsa, eller den, som genom att skrämma en person afsiktligen hos honom framkallat obotlig sinnessjukdom. Detta är i sig föga troligt och framstår såsom absolut oantagligt i betraktande däraf, att, om gärningsmannen endast af oförsiktighet — utan något ondt uppsåt — handlat så, som i dessa exempel antagits, man ej kan — förutsatt att det hvarken i objektivt eller subjektivt afseende finnes något tvifvel därom, att han är skuld till hvad som skett — undgå att hänföra honom under stadgandet om den, som är »ouppsåtligen . . vållande till kroppsskada, som i 10 § nämnd är». De vändningar, hvaraf lagen i de fall, hvarom nu varit fråga, begagnar sig, komma ej därigenom, att denna tolkning förkastas, att framstå såsom alltigenom ändamålslösa. Hade man helt enkelt talat om ett orsakande af den slutliga effekten, hade man på flere af dessa ställen ej kunnat få fram hvad som är lagens mening.

rätten, men genom denna sin åtgärd mot sin vilja dödat angriparen, utan att omständigheterna berättigat till ett så svårt våld. Icke heller kan, om en far agat sitt barn med den olyckliga påföljden, att detta ljutit döden, men faderns mening ej varit att tukta barnet värre, än som enligt 14: 16 är straffritt, fadern fällas till ansvar enligt 4 eller 5 §. Någon uppsåtlig misshandel har i dessa fall ej egt rum och den dödliga utgången kan därför på sin höjd föranleda till ansvar enligt 9 §.

d. Stadgandet i 42 § angående bedömandet af en s. k. aberratio delicti gäller ej blott vid »dråp», utan ock vid »annan misshandel», och det kan ej rimligen ifrågasättas, att denna tillämpning skulle vara utesluten, då misshandeln haft en dödlig utgång. Den omständigheten, att man vid en sådan gärning träffat annan än den man misshandla ville, hindrar alltså ej tillämpningen af hvad 4 och 5 §§ stadga om »uppsåtlig misshandel» [1].

e. Enligt svensk positiv rätt (se I s. 228) föreligger uppsåtlig misshandel, äfven om i stället för den konkreta misshandelseffekt, hvarpå viljan varit riktad, å den misshandlade inträdt en annan sådan effekt. Om någon måttat en stöt mot bröstet, men träffat buken, och stöten, utan att något sådant ingått i gärningsmannens uppsåt, blifvit dödande, blir alltså denne att anse såsom den där genom »uppsåtlig misshandel» dödat annan [2].

f. Däremot är tillvaron af uppsåtlig misshandel utesluten, då det med afseende å det sätt, hvarpå effekten orsakats, råder så stark brist på öfverensstämmelse emellan viljan och det faktiska förloppet, att effekten ej kan sägas hafva inträdt

---

[1] Detta *kan* anses direkt uttaladt i 42 §. Denna kan nämligen läsas så, som om det stode: »Har man vid dråp träffat annan, än den man döda eller misshandla ville, eller vid annan misshandel annan, än den man misshandla ville; . .». Det förefaller dock antagligare, att stadgandet får läsas på följande sätt: »Har man vid dråp träffat annan, än den man döda ville, eller vid annan misshandel annan, än den man misshandla ville; . .».

[2] Om i sådana fall den inträffade effekten varit svårare än den, som viljan gått ut på, gäller detsamma som då den afsedda konkreta skadan inträdt, men gestaltat sig svårare än afsedt varit. Huruvida en sådan brist på öfverensstämmelse emellan vilja och gärning är af någon betydelse för frågan om 4 resp. 5 §:s tillämplighet, därom i det följande.

i den riktning, hvari dolus ligger gärningsmannen till last (se I ss. 230,1). Därför kan det ej blifva fråga om någon tillämpning af 14: 4 eller 5, ifall någon i misshandelsuppsåt riktar ett slag mot en annan och ej träffar, men denne af förskräckelse får slag och dör däraf. Någon »uppsåtlig misshandel» har här ej kommit till stånd.

B. För att 14: 4 eller 5 skall blifva tillämplig, fordras, att en åtgärd, som enligt hvad nu blifvit sagdt kan betecknas såsom »uppsåtlig misshandel», *orsakat den misshandlades död.*

a. Dessa stadganden ega alltså ej tillämpning, ifall visserligen gärningsmannen vid det ifrågavarande tillfället öfvat uppsåtlig misshandel å den andre, men dennes död ej orsakats genom denna uppsåtliga misshandel, utan genom något förfarande, som ej kan betecknas så[1]. I detta afseende är lagen tydlig och klar. Det heter ju: »Har någon *genom* uppsåtlig misshandel dödat annan», det talas ej om den, som *vid* uppsåtlig misshandel å annan kommit att döda denne. Om således vid ett slagsmål emellan två personer den ene slagskämpen söker rycka ifrån den andre ett vapen, hvarmed denne hotar honom, och därvid utan att vilja det tillskyndar denne skada samt skadan blir dödande, kan ej 5 § tillämpas. Frågan är emellertid, om det är tillräckligt, att en åtgärd, som gestaltat sig så, att den kommit att utgöra uppsåtlig misshandel, på något sitt stadium orsakat den andres död, eller om det fordras, att den såsom fullbordad misshandel, således i och genom hvad som gjorde den därtill, d. v. s. den uppsåtligen åstadkomna effekten, stått i kausalsammanhang med den dödliga utgången. Det senare kan synas vara det naturligaste, men det förra är säkerligen de lege lata det rätta. Genom att uppställa kausalsammanhang emellan den uppsåtligen åstadkomna effekten och den dödliga utgången såsom en oeftergiflig fordran fordrar man för mycket för 4 och 5 §§:s tillämpning. Tvifvelsutan är det lagens mening, att någondera af dessa §§ skall vara tillämplig i ett sådant fall, som det, då X. endast velat tilldela Y. ett slag å armen, men slaget jämväl träffat ryggraden och orsakat en skada däråt, hvilken skada — och detta ensam[2] —

[1] Jfr ett rättsfall i N. J. A. 1889 s. 207.

[2] Om en å armen erhållen skada medverkat till utgången, blir, äfven om den ofvan behandlade frågan besvaras annorlunda än där skett, icke där-

blifvit dödande, och dock är i detta fall den uppsåtligen åstadkomna misshandelseffekten utan betydelse för den dödliga utgången.

b. Nöjer sig nu lagen i 14: 4 och 5 med hvad slags kausalsammanhang som helst emellan en uppsåtlig misshandelsåtgärd — å något dess stadium — och den misshandlades död eller fordrar den redan i dessa §§ (angående 43 § se i det följande), att detta kausalsammanhang varit af en viss beskaffenhet? Hvilketdera som bör antagas, beror af svaret på en tolkningsfråga, som är gemensam för alla de fall, där lagen låter en ouppsåtlig, kanske rent af otillräknelig, olycklig effekt — vanligen utgöres denna af annans död eller svår kroppsskada — skärpa straffet för hvad som redan i och för sig är en förbrytelse (jfr I ss. 169, 70). Lagens ordalag lemna för dessa fall ej något stöd för det antagandet, att något slags orsakande af den ifrågavarande effekten är uteslutet från att komma i betraktande. Men icke förty finnes det skäl till ett sådant antagande. Straffskärpningar på grund af en viss olycklig effekt anordnas af lagen blott vid sådana brott, om hvilka det

---

igenom en tillämpning af 14: 4 eller 5 utesluten. Den omständigheten, att jämte en uppsåtligen åstadkommen skada en extra skada medverkat, hindrar nämligen enligt allmänna grunder ej, att den förra skadan kan blifva att anse såsom orsak — äfven den — till den dödliga utgången. Detta icke ens om en sådan extra skada varit nödvändig, för att utgången skulle kunna blifva dödlig. Den uppsåtligen åstadkomna skadan blir icke förty att anse såsom orsak till döden, om — hvilket uppenbarligen är händelsen i det förutsatta fallet —, då denna skada inträdde, den extra skadans inträde redan var en afgjord sak. Den senare skadan måste då komma i betraktande vid bedömandet af den förras egenskap af orsak eller icke-orsak till döden, får icke betraktas såsom en senare tillkommen oberäknelig tillfällighet (se I ss. 222, 3, jfda med ss. 101 o. f.). På enahanda sätt förhåller det sig i de i not 2 å s. 43 omnämnda fallen. Att det där är fråga, ej om flere skador — en uppsåtlig och en ouppsåtlig —, utan om en skada, som till ett visst mått är uppsåtlig, till öfverskottet ouppsåtlig, kan ej verka någon skillnad i bedömandet. Om således X. velat tilldela Y. ett lindrigt slag, som ej skulle haft någon svårare påföljd, men slaget blifvit långt kraftigare, än meningen varit, och i följd häraf åstadkommit ett krossår, som blifvit dödande, eller måttat ett slag mot Y:s arm, men slaget råkat hufvudet och därigenom blifvit dödligt, är icke en tillämpning af 4 eller 5 § utesluten därigenom, att man tager lagens fordran, att döden orsakats »genom uppsåtlig misshandel», i den i texten omnämnda strängare betydelsen.

i kraft af deras allmänna natur gäller, att de äro eller åtminstone ofta äro förbundna med en fara för den ifrågavarande effekten, och det är tydligen denna omständighet, som utgör grunden för skärpningen. Väl kan det ej sägas, att den förmår fullt rättfärdiga densamma — det är onekligt, att stadganden af denna typ ibland leda till oskäligt stränga resultat —, men den skänker dock denna ett relativt berättigande. När brottet på grund af sin generella beskaffenhet är egnadt att leda tanken på möjligheten af en fara för en viss olycklig effekt, framstår straffets skärpande för det fall, att denna fara blir förverkligad, såsom mer befogadt, än det skulle vara vid ett annat brott, för den händelse ett sådant brott i följd af någon egendomlig gestaltning af förhållandena skulle blifva orsak till enahanda effekt. Den fara för skada, som sålunda är ett naturale vid nu ifrågavarande brott, är emellertid städse en fara för dess framkallande på visst sätt; och det lärer endast vara för ett sådant slags förorsakande af effekten, som skärpningen är beräknad. Sålunda är den t. ex. vid mordbrand afsedd för det fall, att någon, som förevar, blir innebränd, kväfves af röken, krossas af ett instörtande tak, skadas vid ett språng, som han gör för att rädda sig, eller förolyckas på annat dylikt sätt, men icke för det fall, att en nervsvag person, som befinner sig i det antända huset, i följd af branden blir så förskräckt, att han träffas af slag och dör, eller en hafvande kvinna, som vistas där, blir så skrämd af branden, att hon får missfall med samma olyckliga utgång.

Det torde alltså få antagas, att lagen i sådana lagbud, som skärpa straffet på grund af en inträffad olycklig effekt, icke har allt orsakande af effekten i sikte, utan endast ett sådant, som i nu angifna mening öfverensstämmer med det ifrågavarande brottets allmänna natur, eller — såsom det synes kunna uttryckas — att lagen fordrar ett *typiskt* kausalsammanhang. Hvilka faktiska förlopp sålunda falla inom den föreställning, som ligger till grund för lagbudet, är emellertid ofta rätt svårt att säga. Här föreligger frågan till besvarande, såvidt den beträffar uppsåtlig misshandel såsom upphof till den misshandlades död. I detta afseende gäller följande. Under lagens uttryck »Har någon genom uppsåtlig misshandel dödat annan» komma gifvet sådana fall, där döden följt genom en patologisk process, som

utvecklat sig ur[1] hvad som uppsåtligen tillfogats den misshandlade[2]. Men härvid kan man ej stanna. Uppenbarligen inbegripas också fall, i hvilka den dödande patologiska processen utvecklat sig ur en genom misshandelsåtgärden ouppsåtligen åstadkommen skada. Så t. ex., på sätt ofvan ss. 44, 5 blifvit antaget, det där omnämnda fallet, i hvilket X. endast velat tilldela Y. ett slag å armen, men slaget jämväl träffat ryggraden och orsakat en skada däråa, hvilken skada blifvit dödande. Å andra sidan kan man lika litet här som vid andra brott, för hvilka en inträffad olycklig effekt verkar straffskärpning, antaga, att under skärpningsbestämmelsen alla möjliga sätt, hvarpå effekten kan orsakas, inbegripas. Ingen lärer vilja anse 14: 4 eller 5 tillämplig[3], om, då X. tilldelar Y. ett slag, X:s hund fattar detta såsom ett anfallstecken samt rusar på Y. och biter denne till döds. Lika litet om, då någon slår till en annan med en bössa, skottet går af och träffar denne dödligt. Icke heller om en person, som misshandlas, blir så skrämd däraf, att han får ett slaganfall, hvilket blir dödande. Icke alltid erhålles emellertid sålunda svaret på frågan redan på intuitiv väg. Det gäller då att söka finna den ledande principen i ämnet. Därvid kunna de nyss angifna fallen göra tjänst. Betraktar man de sista af dem

---

[1] Därvid afses sådana fall, där den patologiska processen utvecklat sig ur en uppsåtligen tillfogad skada *ensam*. På motsvarande sätt får det förstås, då det talas om processens utveckling ur en ouppsåtlig skada. För enkelhetens skull inskränkes behandlingen i texten till dessa två fall. Hafva till den dödande patologiska processen båda slagens skador medverkat, ställer sig förhållandet olika i olika fall. Om den uppsåtliga skadan redan i sig medfört fara för den utgång saken fått, är under alla förhållanden erforderligt kausalsammanhang för handen. Har åter den ouppsåtliga skadan varit väsentlig för inträdet af en sådan fara, förutsättes, att denna skada inträdt så, som erfordras, då en sådan skada ensam gifvit upphof till den dödande patologiska processen. — Enahanda grunder blifva afgörande, då den patologiska processen utvecklat sig ur en skada, som till ett visst mått varit uppsåtlig, till det öfverskjutande måttet ouppsåtlig.

[2] Likställdt med att den dödande patologiska processen utvecklat sig ur en skada är det, att den utvecklat sig ur en operation, hvartill skadan nödgat.

[3] I samtliga de närmast följande exemplen förutsättes, att hvarje skadande på det sätt, hvarpå den dödliga skadan förverkligats, legat utom gärningsmannens vilja vid den uppsåtliga misshandelsåtgärden.

— dem, hvilka betecknats såsom icke inbegripna under 14: 4 eller 5 —, finner man, att för dem alla är gemensamt, att den ouppsåtliga skadan inträdt i en riktning, hvari gärningsmannen ej velat inverka misshandlande, med andra ord att misshandelsåtgärden verkat den ouppsåtliga skadan genom andra farliga egenskaper än de, som gärningsmannen fäst sig vid såsom egnade att tjäna förverkligandet af hans misshandelsuppsåt. I det i början af s. 47 anförda exemplet är åter förhållandet ett annat. Det lärer nu vara detta, hvarpå det kommer an. Där den dödande patologiska processen utvecklat sig ur en ouppsåtlig skada, måste, för att 14: 4 eller 5 skall blifva tillämplig, denna skada hafva inträdt i en riktning, som fallit inom gärningsmannens uppsåt, icke i en, som varit främmande därför. En sådan regel står i god öfverensstämmelse med hvad ofvan blifvit sagdt angående fordringen af ett typiskt kausalsammanhang. Att uppsåtliga misshandelsbrott medföra andra och värre skador, än uppsåtet gått ut på, är ytterst vanligt, och sådana brott kunna därför sägas vara in genere förbundna med en fara härför. Men denna fara är uppenbarligen endast en fara för skada i den riktning, hvari gärningsmannens misshandelsuppsåt gått. En skada, som förverkligas i en annan riktning, har karakteren af något tillfälligt, af något, som ej redan brottets allmänna natur, utan hänsyn till särskilda omständigheter in casu, gifver anledning att befara [1].

Den sålunda erhållna regeln är emellertid dessvärre icke alltid så lätt att genomföra. Om olika skador i följd af en misshandelsåtgärd förverkligats i samma eller olika riktningar [2],

[1] Det är tydligt, att, om man ej finge antaga, att förevarande §§:s tillämplighet är begränsad på detta sätt, det ej vore någon möjlighet att anse den i I ss. 230, 1 framställda läran, att för fullbordadt uppsåtligt brott förutsättes, att effekten inträdt i den riktning, hvari dolus ligger gärningsmannen till last, stå i öfverensstämmelse med svensk rätt. Det kan ju ej rimligen ifrågasättas, att t. ex. den, som af hastigt mod å annan öfvat en misshandel, hvilken i sig innefattat ringa eller ingen skada, men i en riktning, som ej alls ingått i hans uppsåt, verkat döden, skulle, där misshandeln skett i uppsåt att döda, slippa undan med straff enligt 14: 13, på sin höjd i förening med straff enligt 14: 9, under det han, om misshandeln egt rum utan sådant uppsåt, skulle drabbas af det straff, som i 14: 5 utsättes.

[2] Så gestaltar sig i allmänhet spörsmålet, ity att det vanligen in casu

kan ofta vara föremål för delade meningar. Af stor praktisk betydelse är den frågan, huru man i förevarande afseende skall bedöma sådana fall, då någon slagit eller knuffat till en annan med den påföljd, att denne fallit och genom att stöta sig fått en skada, af hvilken döden följt genom en patologisk process[1]. Under en viss förutsättning är frågan lätt att besvara. Har gärningsmannens uppsåt så till vida omfattat hvad som skett, att han velat, att den andre skulle falla och stöta sig[2], blir afgjordt 14: 4 eller 5 tillämplig. Men huru förhåller det sig, då gärningsmannen ej haft sådant uppsåt, utan endast velat slå resp. knuffa till den andre? Dylika fall hafva ibland ansetts icke gå in under här ifrågavarande stadganden[3]. Till ett sådant antagande är man dock näppeligen berättigad. Om ett slag eller en knuff, utöfver hvad därigenom omedelbart åstadkommes, medför ett ytterligare ingrepp i den kroppsliga integriteten genom att bringa den misshandlade i en för honom ödesdiger våldsam beröring med ett yttre föremål[4], kan ej detta ytterligare ingrepp sägas vara åstadkommet i en annan riktning än

är tydligt, att gärningsmannen ej har eller i allt fall ej kan anses öfvertygad om att hafva med sin vilja omfattat något misshandlande i annan riktning än den, hvari den uppsåtligen åstadkomna skadan förverkligats.

[1] Efter enahanda grunder har man att bedöma det fallet, då någon, t. ex. å en brygga eller ombord å ett fartyg, slagit till eller knuffat en annan, så att denne fallit i vattnet och drunknat. Att det där är fråga om en beröring med något, som ej är fast, utan flytande, lärer ej kunna anses verka någon skillnad.

[2] Att gärningsmannen ej velat, att den andre skulle stöta sig så svårt, som skedde, hindrar ej, att fallet gifvet blir att bedöma så, som i texten sägs. Jfr slutet af not 1 å s. 47.

[3] Då i de allra flesta fall ett uppsåt att slå ikull en person måste anses innefatta ett uppsåt, att han skall stöta sig, kommer enligt denna åsikt det i regeln att bero på, om uppsåtet omfattat, att den andre skulle falla. Undantagsvis kunna dock förhållandena vara sådana, att det ena uppsåtet ej kan anses eo ipso innefatta det andra. Så t. ex. om någon vid en brottning i en hölada knuffar ikull en annan i höet med den påföljd, att denne stöter hufvudet mot en af höet dold träbalk och slår sig till döds.

[4] Att det, hvarmed den misshandlade bringas i våldsam beröring, utgöres eller åtminstone delvis utgöres af något, som den misshandlade bär på sig, verkar ej någon ändring i bedömandet (exempel: under fallet eller i följd af stöten mot marken inträngер ett hvasst föremål, som den misshandlade har i fickan, i ljumsken och åstadkommer en dödlig skada).

den, hvari den direkta misshandelseffekten i öfverensstämmelse med gärningsmannens vilja förverkligats[1]. Nu ifrågavarande fall lära därför böra anses inbegripna under den föreställning lagen förbinder med uttrycket »Har någon genom uppsåtlig misshandel dödat annan». Till samma resultat kommer man på enahanda grunder ock, då den uppsåtliga misshandelseffekten genom en patologisk inverkan beröfvat den misshandlade förmågan att hålla sig uppe och denne genom att falla ådragit sig en dödlig skada (exempel: X. tilldelar Y. ett knifstygn med den påföljd, att denne maktlös segnar ned och krossar hufvudet mot en sten eller faller utför en trappa och bryter halsen af sig). Däremot blir förhållandet ett annat i sådana fall som de, då olyckan orsakas på det sättet, att den misshandlade, då han söker vika undan för ett slag, som riktas mot honom, vid detta försök — icke af slaget — förlorar balansen[2] eller, då han, skrämd af hvad som vederfarits honom, flyr för att undgå ytterligare misshandel, snafvar och faller[3]. Kausalsammanhang emellan den uppsåtliga misshandelsåtgärden och den dödliga utgången föreligger nog i dylika fall, men detta kausalsammanhang lärer ej vara ett sådant, som 14: 4 och 5 förutsätta. Åtgärden har här verkat döden genom helt andra egenskaper än de, som gärningsmannen tagit i sin tjänst för misshandelsuppsåtets förverkligande.

Det har i förevarande fråga yppat sig ytterst olika meningar med afseende å sådana fall, i hvilka döden orsakats därigenom, att hvad som genom den uppsåtliga misshandelsåtgärden

[1] I öfverensstämmelse härmed gäller det, att, om X. i morduppsåt riktar ett yxhugg mot Y. i afsikt att krossa dennes hufvud och hugget träffar lindrigare, än afsedt varit, men Y. störtas omkull och slår sig till döds, X. icke på grund af det i I ss. 230,1 sagda undgår mordstraff.

[2] Jfr det bedömande, som i I s. 231 kommit det fall till del, då någon, som man i morduppsåt skjuter på, springer åt sidan samt därvid faller omkull och stöter sig till döds.

[3] Det har ofvan antagits, att slaget träffat resp. att hvad som skrämt personen i fråga på flykten varit misshandel, ej blott ett försök därtill. Detta kan med skäl synas vara något, som för frågan om en tillämpning af 14: 4 eller 5 är skäligen irrelevant. Men med ett motsatt antagande är en sådan tillämpning utesluten på annan grund än den, hvarom här är fråga, nämligen redan därför, att jämlikt den sats, hvarom ofvan ss. 43, 4 under f erinrats, döden ej kan sägas vara orsakad af någon »uppsåtlig misshandel».

direkt vederfarits den misshandlade försatt honom — rent mekaniskt eller genom en patologisk process, som beröfvat honom kraften att hålla sig uppe eller upphäft hans rörelseförmåga — i något farligt läge, som blottställt honom för att taga skada i kroppsligt afseende. Exempel: efter det X. misshandlat Y., så att denne är oförmögen att röra sig, blir Y. liggande i mörkret å en allmän väg samt blir öfverkörd och sålunda krossad till döds eller blir liggande ute i det fria en vinternatt och fryser ihjäl eller blir liggande hjälplös å ett afsides ställe och omkommer af svält. Angående dessa fall gäller, efter hvad det synes, detsamma som med afseende å de å s. 49 behandlade fallen. Har det ingått i gärningsmannens uppsåt[1], att den misshandlade skulle lida något men — låt vara aldrig så ringa — i misshandelsafseende till följd af det ifrågavarande farliga läget, är naturligen 14: 4 eller 5 tillämplig. Men detsamma blir nog förhållandet, då hvarje sådant uppsåt varit främmande för gärningsmannen[2]. Det låter sig nämligen ingalunda sägas, att misshandelsåtgärden här verkat döden i en annan riktning än den, hvari den i öfverensstämmelse med gärningsmannens vilja åstadkommit den direkta effekten, att den blifvit dödande genom andra sina egenskaper än de, som varit af betydelse för denna direkta effekt[3].

Redan 14: 4 och 5 få således anses uppställa en viss särskild fordran med afseende å kausalsammanhanget emellan den uppsåtliga misshandeln och den misshandlades död. Här-

[1] Nämligen vid den misshandelsåtgärd, som framkallat det farliga läget. Frågan gäller ju här endast att bestämma ansvaret för denna. Jfr följande not.

[2] En sak för sig är, att (på grund däraf, att en vårdnadsplikt här uppkommit på det i I s. 105 under 3 angifna sättet) gärningsmannens förfarande att låta den andre ligga kan under vissa förutsättningar påkalla tillämpning af 14: 33 eller till och med af bestämmelserna om mord och dråp. Om och i hvad mån det i dylika fall blir verklig brottskonkurrens och ej blott s. k. lagkonkurrens, kan vara föremål för delade meningar (jfr hvad i detta afseende yttras i det följande vid behandlingen af utsättandebrotten), men under inga förhållanden blir det mer än *ett* brott (en brottsindivid).

[3] Antoge man detta, måste man ock vidkännas den — föga tilltalande — konsekvensen, att, därest misshandeln i dylika fall skett i uppsåt att döda, straff för mord eller viljadråp, på grund af hvad i I ss. 230, 1 blifvit sagdt, blefve uteslutet.

utöfver innehåller 14: 43 ett stadgande, som för sådana fall, där det gäller att tillämpa 14: 4 eller 5, utesluter ett visst slags kausalförhållande emellan misshandeln och döden — äfven om detta uppfyller sagda särskilda fordran — från att komma i betraktande.

Man har stundom i detta stadgande sett ett inlägg i den frågan, när i allmänhet ett vederbörligt kausalsammanhang är för handen emellan en misshandel och den misshandlades död. I de fall, hvarom §:n handlar, skulle det ej vara misshandeln, utan det tillkomna ofallet, som verkat döden. Uppfattadt på detta sätt, blefve naturligen stadgandet äfven af betydelse för sådan misshandel, som skett i uppsåt att döda[1]. Denna uppfattning är dock ej hållbar. Stadgandet betecknar ju uttryckligen gärningsmannen såsom den där genom misshandeln dödat den andre. Det talas nämligen om, att någon tillfogat annan sådan kroppsskada, »att denne deraf ljutit döden», samt att skadan blifvit »dödsorsak», och gärningen kallas af lagen »dråp». Lagen betraktar således äfven under här angifna omständigheter den, som öfvat misshandeln, såsom verklig baneman och vill endast fritaga honom från att drabbas i all dess stränghet af det straff, hvartill han, därest detta stadgande ej funnits, såsom baneman varit förfallen. Vid sådant förhållande kan emellertid stadgandet ej antagas afse de fall, i hvilka gärningsmannen haft uppsåt att döda. Ty det kan ej rimligen ifrågasättas, att lagen velat förskona en mördare eller uppsåtlig dråpare från det ansvar för gärningens följder, som förekommer vid andra uppsåtliga brott. För sådana fall åter, i hvilka det blott förelegat

[1] Om stadgandet på grund af uttrycket »uppsåtlig misshandel» ansåges ej vara direkt tillämpligt i dessa fall, måste det där komma till användning i kraft af analogi. Äfven föreskriften därom, att det kan blifva ansvar enligt 9 §, skulle i sådana fall ega tillämpning och detta så, att det i dem städse komme att inträda sådant ansvar (att föreskriften ej erhållit formen af en föreskrift om ett ovillkorligt ådömande af 9 §:s straff, måste nämligen antagas bero däraf, att det också fordras något i subjektivt afseende, men denna fordran vore gifvet att anse såsom uppfylld, då det förelegat uppsåt att döda). Hela denna föreskrift om ansvar enligt 9 § skulle emellertid, om §:n uppfattades på ifrågavarande sätt, komma att te sig såsom särdeles besynnerlig. Ty hvarför skulle ej här som eljest äfven vållandeansvar förutsätta ett verkligt kausalsammanhang?

uppsåt att misshandla, är en sådan mildring i ansvaret lätt förklarlig. Gärningen innefattar där på sin höjd uppsåtlig misshandel i förening med vållande till annans död. I 14: 4 och 5 stadgas icke förty för dessa fall vida strängare straff, än de, till hvilka detta betraktelsesätt skulle föranleda. Denna skärpning i ansvaret har emellertid ansetts alltför sträng, då det förhåller sig så, som i förevarande stadgande angifves, och därför har densammas tillämplighet blifvit utesluten under sådana förhållanden.

Stadgandet i 43 § utgör alltså ett mildrande undantag från 4 och 5 §§[1]. För att däri afsedda undantagsfall skall föreligga, förutsättes följande.

1:o. Den skada, som tillfogats den misshandlade, skall hafva blifvit dödsorsak *endast* i förening med en olycklig omständighet af viss angifven art[2]. För att ansvar enligt 4 eller 5 § skall uteblifva, fordrar 43 § således, att skadan utan medverkan af en sådan omständighet ej skulle blifvit dödande[3]. Af processuella skäl måste emellertid hvad som stadgas för det fall, att denna fordran är uppfylld, också finna användning, då det

[1] Följaktligen förutsättes ett sådant kausalsammanhang emellan den uppsåtliga misshandeln och döden, som motsvarar den föreställning, hvilken, efter hvad ofvan ss. 45 o. f. visats, ligger till grund för 4 §:s »Har någon genom uppsåtlig misshandel dödat annan». Sådana fall, där ej kausalsammanhanget är af denna beskaffenhet, äro alldeles oberoende af, huru det förhåller sig i de afseenden, hvarom det i 43 § är fråga, uteslutna från 4 och 5 §§:s tillämplighetsområde och äro alls icke afsedda i 43 §.

[2] Naturligtvis kan det vara fråga om flere sådana omständigheter. För enkelhetens skull må emellertid i det följande förutsättas, att det blott är fråga om en.

[3] Rent språkligt sedt låge det närmast att återgifva lagens fordran så, att skadan ej skulle blifvit dödande, därest ej med densamma förenat sig *den* olyckliga omständighet af i §:n angifven art, som nu medverkat. Det är emellertid tydligt, att härmed måste likställas det fall, då, äfven om denna omständighet saknats, utgången skulle blifvit densamma på grund af någon annan omständighet af enahanda beskaffenhet (exempel: det har utrönts, att den misshandlades tillstånd förvärrats genom en iråkad särskild sjukdom, att denne emellertid äfven dessförutan skulle dött i följd af den vårdslösa behandling, hvarför den honom tillfogade skadan varit föremål — hvilken behandling dock in casu ej kommit att medverka till döden —, men att han, därest hvarken den särskilda sjukdomen eller den vårdslösa behandlingen tillstött, skulle hafva kommit sig).

är ovisst, om den är det eller ej. Detta i kraft af regeln in dubio mitius. Lika väl som, då lagen säger, att den, som i uppsåt att döda, men af hastigt mod, beröfvar någon lifvet, skall straffas så och så, detta skall tillämpas ej blott då det är bevisadt, att gärningsmannen handlat af hastigt mod, utan så snart det ej är bevisadt, att han handlat med berådt mod, lika väl skall den mildring i 4 och 5 §§:s straff, som i 43 § föreskrifves, inträda ej blott då det är visst, att skadan, därest någon omständighet af ifrågavarande beskaffenhet icke medverkat, ej skulle blifvit dödande, utan ock då det är ovisst, huruvida personen i fråga i så fall skulle dött af skadan eller ej. Endast om det är visst, att skadan äfven utan medverkan af en sådan omständighet skulle verkat döden, uteblir hvarje tillämpning af förevarande §. Exempel: den i målet förebragta utredningen har gifvit vid handen, att en särskild sjukdom, som tillstött efter misshandeln, medverkat till den dödliga utgången, men att, äfven om denna sjukdom ej tillkommit, döden ändock skulle följt af skadan (utan att detta då skulle hafva berott däraf, att i den särskilda sjukdomens stad och ställe någon annan omständighet af i 43 § angifven art medverkat).

2:o. Den olyckliga omständighet, som jämte skadan medverkat till döden, skall hafva tillkommit *efteråt*. En sådan omständighet, som förefunnits vid misshandeln, utesluter ej ansvar enligt 4 eller 5 §, det må vara aldrig så uppenbart, att den utgjort en oundgänglig förutsättning, för att utgången skulle blifva dödlig, och den må aldrig så mycket haft karakteren af en olycklig tillfällighet[1].

3:o. Hvad som sålunda tillkommit, skall hafva tillkommit *utan gärningsmannens skuld*. Det får således ej vara något, som utvecklat sig ur skadan, utan att något särskildt gripit in och föranledt dess inträde. En sådan omständighet kommer ej i betraktande, äfven om den vändning, saken sålunda tagit, kan

[1] I Nya Lagberedningens förslag till lag angående ändring i vissa delar af S. L. (1888) förekom ett så lydande tillägg till 14: 43: »Lag samma vare, der misshandeln blef dödsorsak endast till följd af särskild kroppsbeskaffenhet eller sjukdom hos den dräpne, derom gärningsmannen ingen vetskap egde». Men emot detta tillägg yttrades betänkligheter inom H. D. och det upptogs ej i K. Prop:n till 1890 års riksdag.

betecknas såsom exceptionellt ogynnsam (exempel: en blodförgiftning, uppkommen af ett litet sår, oaktadt detta blifvit föremål för regelrätt behandling[1]). Men härtill kan förbehållets betydelse ej anses inskränkt. Genom detsamma uteslutas nog också från §:ns tillämplighetsområde fall, i hvilka hvad som kommit till varit en verkan af något gärningsmannens förfarande utöfver tillfogandet af kroppsskadan. Detta är helt naturligt, ifall detta förfarande ingått i den uppsåtliga misshandeln (exempel: gärningsmannen har vid det ifrågavarande misshandelstillfället efter att hafva tillfogat den misshandlade en skada i hufvudet hållit hans strupe hårdt inklämd och detta har i förening med hufvudskadan framkallat den kongestion åt hjärnan, som blifvit dödande). Kan man nu stanna härvid och betrakta hvad gärningsmannen i öfrigt kan hafva gjort såsom en sak för sig, hvilken ej kommer på hans konto såsom »gerningsman»? Detta vore nog att alltför starkt begränsa förbehållets betydelse. Å andra sidan skulle man gifva detsamma en alltför onaturlig utsträckning, ifall man toge lagen alldeles efter orden och ansåge allt, hvartill gärningsmannen på något sätt varit skuld, uteslutet från att räknas såsom ett sådant ofall, som i 43 § förutsättes. Det är föga troligt, att det t. ex. är lagens mening, att i kraft af detta förbehåll någon tillämpning af 43 § ej skall kunna ifrågakomma i följande fall: en person har uppsåtligen misshandlat sin son och tillfogat honom en kroppsskada, för hvilken han vårdas i faderns hem; under den skötsel, fadern egnar sonen, begår han i bästa afsikt, men af oförstånd eller vårdslöshet, något missgrepp, som har till följd, att den skadades tillstånd försämras och denne dör. Det riktiga torde vara att här gå en medelväg och betrakta såsom genom »gerningsmannens skuld» tillkommet — utom hvad som utvecklat sig ur den ifrågavarande kroppsskadan — hvad som varit en verkan af någon hans åtgärd, hvilken antingen inneburit en fortsatt uppsåtlig förgripelse å den andres kropp (om också ej — hvilket dock ligger närmast för

---

[1] Annorlunda förhåller det sig i det af lagen såsom exempel anförda fallet, att det tillstött en »särskild sjukdom», d. v. s. en sjukdom, som ej alstrats af kroppsskadan, såsom händelsen t. ex. är, om den skadade fått smittkoppor eller skarlakansfeber.

tanken — uppsåtlig misshandel i juridisk-teknisk mening) eller ock — äfven sådana åtgärder få väl räknas med — vidtagits för att undandraga gärningsmannen ansvaret för den uppsåtliga misshandeln. Förbehållet blir på detta sätt ej af någon betydelse, när det är fråga om sådant, som ej stått i något samband med den uppsåtliga misshandeln eller ock skett för att förebygga eller reparera verkan af densamma, men väl — förutom vid fortsatt uppsåtlig misshandel i juridisk-teknisk mening — i sådana fall som det, då gärningsmannen, ehuru han trott sig hafva redan genom kroppsskadan dödat den misshandlade, i blindt raseri fortsatt att misshandla dennes kropp och kroppsskadan först genom denna fortsatta misshandel blifvit dödande, eller då gärningsmannen, i tro. att han dödat den misshandlade, dolt honom under en löfhög och han så dött genom medverkan af den brist på luft, som sålunda uppkommit.

4:o. Den ifrågavarande omständigheten skall kunna karakteriseras såsom ett *ofall*. Uttrycket »såsom särskild sjukdom etc. eller annat dylikt ofall» innefattar ej en blott exemplifikation, utan en begränsning. Hvad som medverkat jämte kroppsskadan får således ej vara något, som visserligen kommit till utifrån, men ej varit annat, än som under förhandenvarande omständigheter enligt tingens vanliga gång varit att vänta. Därför upptages den omständigheten, att botemedel ej i tid blifvit användt, endast för det fall, att den innefattat »dröjsmål med begagnande af botemedel, sedan sådant användas kunnat». Har skadan tillfogats under sådana förhållanden, att botemedel ej funnits till hands eller kunnat i tid anskaffas, utgör den uteblifna användningen däraf ej en sådan olycklig tillfällighet, som här kommer i betraktande. För att ett ofall skall kunna sägas föreligga, behöfver det emellertid ej vara fråga om något, hvars inträde hör till sådana aflägsna möjligheter, hvartill man ej är skyldig att i sina göranden och låtanden taga hänsyn, utan såsom ofall gäller allt, hvars inträde, om ock ej *så* osannolikt, som nyss blef sagdt, dock kan betecknas såsom ett särskildt missöde, såsom ett olyckligt ingrepp i förhållandenas normala utveckling. Detta visa de särskilda i §:n anförda exemplen, som icke äro hemtade från fall, där det är fråga om sådant,

hvars inträde är så osannolikt, att möjligheten däraf får lemnas alldeles utan afseende[1].

Förhåller det sig nu så, som i 43 § är sagdt, »då må, för dråpet, ej till högre straff dömas, än efter ty i 9 § sägs». Detta, väl att märka, såvidt »dråpet» beträffar. Den uppsåtliga misshandeln blir att anse såsom något för sig, hvilket hemfaller under den straffbestämmelse, som däråfter dess beskaffenhet kan vara tillämplig. Kommer 4: 9 till användning, blir det samfälda straffet att bestämma enligt 4: 1. Det är dock ej gifvet, att det blir sådan brottskonkurrens[2]. I regeln är det nog så. Men det låter tänka sig förhållanden, under hvilka det ej blir fallet. Ett exempel däråfter är följande. X. har på ett i och för sig fullkomligt ofarligt sätt uppsåtligen skuffat till Y., som i följd af ett inre kroppsfel, hvarom X. icke haft någon aning, däraf fått en sjukdom, hvari han dött. Den rättsmedicinska undersökningen gifver emellertid vid handen, att Y. blifvit uppenbarligen vanskött, och att han antagligen eljest icke skulle hafva dött. I detta fall kan ej ansvar för vållande till annans död ådömas, ty den subjektiva förutsättningen därför saknas. Gärningsmannen kan ej sägas hafva ådagalagt brist på aktsamhet om annans lif. Det stannar alltså vid ansvar enligt 13 § ensamt och allena.

I subjektivt afseende förutsätta 14: 4 och 5 för sin tillämpning, att den dödande åtgärden egt rum med uppsåt att misshandla, men »utan afsigt att dräpa». Genom det citerade

[1] Man är ingalunda berättigad att i sitt handlande gentemot en annan lemna utom räkningen möjligheten däraf, att denne råkar i en sjukdom eller att, om han blir skadad, dröjsmål med begagnande af tillgängliga botemedel eller vårdslöshet eller oskicklighet vid botemedels användande kommer att ega rum. Detta och dylikt är ej att sätta i paritet med utsikten därtill, att under en vandring genom en skog blixten slår ned på den andre, att han, då han färdas å järnväg, skadas vid en tågsammanstötning, att han vid resa med ett sjödugligt fartyg förolyckas o. s. v. Det är emellertid tydligt, att äfven tillfälligheter af det senare slaget måste a fortiori räknas till sådana omständigheter, hvilkas medverkan kan påkalla den i 43 § stadgade mildringen i banemannaansvaret, n. b. ifall verkligen trots en sådan tillfällighets ingripande kroppsskadan kan betecknas såsom orsak till döden (hvarom se I ss. 223, 4).

[2] Uttrycket »dråpet» tvingar ej till det antagandet, att dödandet såsom sådant alltid är straffbart, ty äfven ett »vådadråp» kan kallas ett »dråp».

uttrycket få i öfverensstämmelse med hvad ofvan s. 24 blifvit sagdt anses uteslutna alla sådana fall, i hvilka gärningsmannen haft uppsåt att döda. Mer än misshandelsuppsåt fordras ej. Straff enligt dessa §§ inträder, äfven om oaktsamhet ej kan läggas gärningsmannen till last i förhållande till den dödliga utgången. Ordalagen lemna intet tvifvel härom. Det är alltså ej rätt att beteckna dessa former af dråp såsom dråp, hvarvid dolus och culpa sammanträffa. Det kan lika väl vara en konkurrens af dolus och casus.

Skillnaden emellan 4 och 5 §§:s brott bildas däraf, att 4 § fordrar, att misshandeln skedde med berådt mod, under det att 5 § förutsätter, att den egde rum af hastigt mod. Angående motsättningen emellan berådt mod och hastigt mod hänvisas till framställningen ofvan ss. 28 o. f. Det heter i 4 §: »Har någon genom uppsåtlig misshandel dödat annan, och skedde *den misshandel* med berådt mod, . .». Det fordras alltså, att den uppsåtliga misshandel, som dödat den andre, skett med berådt mod. Att detta varit förhållandet med någon annan misshandel, hvilken gärningsmannen vid det ifrågavarande tillfället öfvat å den, som dödades, är icke tillräckligt. Följaktligen blir icke 4 §, utan endast 5 §, tillämplig i följande fall. X. har med berådt mod öfverfallit Y. för att gifva honom ett kok stryk, som han lofvat Y. till gengäld för hvad som i enahanda afseende vederfarits honom själf från dennes sida. Då X. begynner piska upp Y., sätter denne sig till motvärn och hotar X. med en revolver. Ursinnig häröfver rycker X. till sig revolvern och aflossar ett skott, som han riktar mot Y:s ena arm, men som träffar bröstet och blir dödande. Det förutsättes alltså ett misshandelsbeslut, hvilket egt den bestämning, som är utmärkande för berådt mod, och detta beslut skall hafva legat till grund för den dödande åtgärden. Det sista innebär emellertid ej alldeles detsamma, som att det beslut, som i åtgärden förverkligats, varit sagda misshandelsbeslut. Hvad ofvan ss. 36, 7 blifvit sagdt är nämligen här mutatis mutandis tillämpligt. Trots bristande beslutsidentitet blir under en förutsättning, motsvarande den, som där angifvits, åtgärden att beteckna såsom begången med berådt mod. Detta nämligen under den förutsättningen, att det öfverlagda misshandelsbeslutet stått i orsaksförhållande till det beslut,

som i åtgärden förverkligats, och därigenom till denna. Huruvida detta kan anses vara fallet, får äfven här pröfvas efter omständigheterna. Därvid är att märka, att ett sådant orsaksförhållande ej uteslutes genom en divergens i fråga om den beslutna misshandelseffekten[1]. Väl kan, ifall det nya beslutet går ut på ett större i stället för ett mindre, det erforderliga kausalsammanhanget endast anses vara för handen i förhållande till en del af den misshandelsåtgärd, hvarigenom detta beslut förverkligats, och följaktligen gäller det, att, om någon uppsåtligen, men af hastigt mod, öfvat en efter öfverläggning besluten misshandelsåtgärd så, att den blifvit svårare, än tilltänkt varit, den sålunda verkställda misshandeln blir att anse såsom den där endast delvis egt rum med berådt mod. Detta gör emellertid, om misshandeln verkat döden, tillfyllest, för att 4 § skall blifva tillämplig[2].

Straffet för 4 §:s brott är straffarbete på lifstid eller från och med åtta till och med tio år, dock att, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, straffet må nedsättas till straffarbete i fyra år. Begås sådant brott af lifstidsfånge, gäller hvad i 14: 6 är sagdt (angående denna bestämmelse se i det föregående ss. 40, 41). Enligt 5 § är det normala straffet straffarbete från och med fyra till och med åtta år. Straffet får dock nedsättas till sådant arbete i två år under enahanda förhållanden, som i 3 § 2 mom. betecknas såsom berättigande till straffnedsättning (härom se ofvan s. 40)[3]. Vid straffets utmätande enligt 4 eller 5 § länder föreskriften i 35 § (jfr ofvan s. 38) till efterrättelse.

[1] Huruvida beslutets ändrande i denna del alltid åstadkommer, att det blir ett nytt beslut, kan här lemnas därhän. I förbigående må dock anmärkas, att en sådan uppfattning näppeligen är naturlig för sådana fall, då ändringen afser något i straffrättsligt afseende irrelevant (t. ex. en örfil på högra örat i stället för en örfil på det venstra, förutsatt att den ena ej af någon särskild anledning ter sig såsom farligare eller smärtsammare än den andra).

[2] Att i sådana fall döden blir att betrakta såsom orsakad af en misshandel, som skett med berådt mod, framgår af hvad som blifvit yttradt i not 2 till s. 44. Det där sagda finner nämligen här motsvarande tillämpning.

[3] Uttrycken »eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande» och »eller förekomma eljest synnerligen mildrande omständigheter» få nämligen anses såsom liktydiga. Se I s. 508.

5 §. Fortsättning (dråp af vållande).

Dråp af vållande karakteriseras i 14: 9 såsom det fall, då någon är »ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsigtighet eller försummelse, vållande till annans död». Det straff, som §:n utsätter härför, är böter ej under 50 kr. eller fängelse i högst sex månader. Var vållandet synnerligen groft, må dock dömas till straffarbete i högst två år.

Med afseende å förutsättningarne för tillvaron af detta brott påkallas icke med nödvändighet någon framställning utöfver hvad som yttrats ofvan ss. 5 o. f. om allt slags dråp i vidsträckt mening samt i den allmänna delen angående kulpösa brott i allmänhet. Det kan dock vara lämpligt att fästa uppmärksamheten å ett och annat, ehuru detta blott utgör en tillämpning af hvad som i det föregående redan blifvit sagdt. Sålunda må erinras därom, att detta slags dråp såsom annat dråp förutsätter ett rättsstridigt dödande och att detta för sådana fall, där döden orsakats genom en overksamhet, innefattar en fordran af en rättslig plikt till verksamhet. Detta förtjänar framhållas med hänsyn därtill, att lagen i 14: 9, såsom ofta vid karakteriserandet af brott, begångna med culpa, bland annat begagnar sig af uttrycket »försummelse», hvarmed ej nödvändigt förbinder sig föreställningen om något pliktstridigt. Ifall A. sett B., i förhållande till hvilken han ej haft någon vårdnadsplikt, i fara att drunkna och ej, såsom han kunnat, räddat honom, kan A. icke, om han handlat så utan ondt uppsåt, straffas för vållande till annans död, lika litet som han, om han velat, att B. skulle ljuta döden, kan straffas för mord eller viljadråp.

Vidare märkes, att här lika litet som vid annat dödande den omständigheten, att gärningen egt rum med samtycke af den, som dödades, utesluter straff. Ty satsen volenti non fit injuria är, då rättigheten är sådan, att satsen ej gäller med afseende därå, otillämplig ej blott vid uppsåtliga gärningar, utan ock vid vållande. Däremot kan denna sats föranleda därtill, att 9 § blir tillämplig i stället för 4 eller 5 §. Om t. ex. A. håller vad med B. om att denne ej kan utan att skrika tåla, att A. tilldelar honom tre rapp med en knölpåk, och saken kommer till utförande, men aflöper så olyckligt, att B. dör i

följd af slagen, kan A. icke straffas strängare än enligt 9 §. Någon uppsåtlig misshandel i juridisk-teknisk mening har nämligen icke egt rum, eftersom gärningen till den del den var uppsåtlig var rättsenlig på grund af B:s samtycke. Från ansvar enligt 9 § befriar åter detta samtycke ej. Detta icke ens om B. lemnat samtycket under full insikt däri, att det, hvarpå han inlät sig, var lifsfarligt.

Hvad brottets subjektiva sida beträffar må påpekas, att det förutsättes culpa i förhållande till annans *dödande*. Väl gäller det enligt 4 och 5 §§, att, så snart man haft uppsåt att misshandla, så inträder det där stadgade ansvaret för en dödlig utgång, som stått i vederbörligt kausalsammanhang med misshandeln. Men detta har man ingen rätt att öfverflytta på 9 §, så att man antager, att, så snart gärningsmannen ådagalagt någon brist på aktsamhet om annans kroppsliga integritet, han blir ansvarig för vållande till annans död, om denna blott faktiskt följt af hans förfarande. Om således t. ex. en person genom någon ovarsamhet kommit att stöta till en annan, men han ej haft rimlig anledning befara, att detta skulle medföra någon menlig påföljd, kan han ej straffas enligt 9 §, om stöten i följd af ett okändt organiskt fel hos den andre har till följd en sjukdom, hvari denne dör. Icke heller kan något annat straffbud tillämpas. Om åter — därest ett sådant fall skulle förekomma — personen i fråga haft anledning befara någon sådan skada, som i 14: 10 eller 12 sägs, men icke heller mer, blir han visserligen straffbar, men kan icke anses svårare än enligt 17 §.

Med afseende å fordringen af culpa just i förhållande till *det* dödande, som egt rum, gälla de i I ss. 226 o. f. utvecklade allmänna reglerna. Någon undantagsbestämmelse, motsvarande den, som i fråga om uppsåtligt dödande meddelas i 14: 42, förekommer ej i fråga om dråp af vållande. Om således t. ex. A. vid en målskjutning aflossar ett skott, som måste betecknas såsom oaktsamt med hänsyn därtill, att B., efter hvad A. ser, befinner sig helt nära målskjutningstaflan, men skottet dödar C., som, medan A. siktar, helt oväntadt springer fram i skottlinien, blir A. ej straffbar enligt 14: 9.

Om man vållar annans död genom en handling, som jämväl från någon annan synpunkt är straffbar, blir det ideell konkurrens. Detta dock naturligen blott såvidt det ej finnes ett straffbud, som omfattar hela den föreliggande brottsligheten, således äfven vållandet till annans död. Sådana straffbud finnas emellertid till stort antal. Vid många brott är nämligen den omständigheten, att någon af brottet fått döden, betecknad såsom en straffskärpningsgrund och de sålunda meddelade straffskärpningsbestämmelserna äro, ehuru de ej för sin tillämpning förutsätta, att culpa förelegat i förhållande till dödandet, dock jämväl beräknade för sådana fall. Följaktligen blir det ej i sådana fall någon brottskonkurrens. Det blir icke ens någon lagkonkurrens. Ifrågavarande straffbestämmelser äro nämligen säkerligen afsedda att rent af bilda undantag från stadgandet i 14: 9 (jfr I s. 677). Hvad nu blifvit sagdt eger i allo tillämpning å stadgandena i 14: 4 och 5. Dessa stadganden äro i själfva verket icke annat än föreskrifter därom, att straffet för uppsåtliga misshandelsbrott skall skärpas, då den misshandlade af brottet ljutit döden.

6 §. Barnamord och därmed besläktade brott.

Stadgandena angående de brott, som skola utgöra föremål för framställningen i denna §, äro i förhållande till hvarandra af en ganska olikartad karakter. Vissa af dem (14: 22 och 23) — dessa äro af jämförelsevis nytt ursprung[1] — innefatta en mildring i straffet. Andra bestämmelser i ämnet (14: 24 och 25) bära åter prägeln af den sedan gammalt rådande uppfattningen, att man med afseende å dessa brott ej kan låta det bero vid en användning af de vanliga bevisreglerna, utan måste anlita presumtioner.

Frågar man sig, hvilken grunden är till den särskilda behandling från lagens sida, hvarför dessa brott sålunda blifvit föremål, blir svaret följande. Hvad först beträffar de bestämmelser, som gå ut på en mildring af straffet, så finna dessa framför allt

[1] Bestämmelser i denna riktning tillkommo egentligen först genom 1861 års misshandelsförordning. Det hade dock då länge varit praxis att mildra straffet i nådeväg.

sin förklaring i den frestelse, hvilken för en kvinna, som blifvit hafvande af oloflig beblandelse, finnes till att rödja barnet ur vägen för att undgå den skam, hvarför dess tillvaro utsätter henne. Den frestelse, hvarför kvinnan sålunda är utsatt, har ansetts böra komma i betraktande till hennes förmån oberoende af någon undersökning, hvilken bevekelsegrunden i det särskilda fallet varit. Lagen har således uppställt en praesumptio juris et de jure därom, att gärningen mer eller mindre påverkats af nu ifrågavarande motiv[1]. Detta mildringsskäl har emellertid ansetts icke utan vidare påkalla ett exceptionellt lindrigt straff för åtgärder i syfte att undanrödja barnet, utan endast under förutsättning, att barnet blir föremål för åtgärden under födseln eller medan det ännu är — såsom det tills vidare må uttryckas — nyfödt. Att åtgärden under denna förutsättning ansetts såsom mindre straffvärd, har en dubbel anledning[2]. Dels har hänsyn tagits till moderns exceptionella fysiska tillstånd, hennes smärtor under födseln och kraftnedsättning efter densamma. Men dels har också något annat kommit i betraktande, nämligen att barnet under födseln och närmast därefter ej ter sig för modern såsom en fullt självständig varelse, ity att den uppfattning af fostret såsom en del af henne själf, som med afseende å tiden före födseln är helt naturlig, i viss mån äfven gäller för tiden under födseln och strax efter densamma. Vissa främmande lagar tillägga den omständigheten, att ett barn, som dödats af sin moder, dödats under födseln eller såsom nyfödt, självständig betydelse, i det de låta hvarje sådant dödande — äfven då det utgår från en moder, som icke varit hafvande af oloflig beblandelse — blifva barnamord, men vår lag har blott fäst sig vid denna omständighet såsom något, hvilket åstadkommer, att modern lättare dukar under för den frestelse, hvarom i det närmast föregående varit tal.

[1] I motsats därtill fordra en del främmande lagar, att gärningen pröfvas hafva in casu skett af detta motiv.

[2] Detta är ej så att förstå, som skulle de båda i det närmast följande angifna omständigheterna städse kumulativt göra sig gällande. I allmänhet är det nog så. Men fall kunna, såsom längre fram skall visa sig, förekomma, hvilka gå in under nu ifrågavarande bestämmelser, fastän blott ettdera af dessa mildringsskäl föreligger. De kunna följaktligen endast anses för lagen vara alternativt väsentliga förutsättningar för det mildare bedömandet.

Vanligen åberopas ännu ett mildringsskäl, nämligen moderns farhåga att ej kunna försörja barnet. Detta mildringsskäl måste dock i allt fall anses hafva varit af underordnad betydelse. Till förklaring däraf, att ifrågavarande straffbestämmelser blifvit ordnade så, att straffet nödvändigtvis måste blifva exceptionellt lindrigt, kan denna omständighet ej anföras. Detta skulle förutsätta, att lagens stadganden i ämnet ansåges hvila å en presumtion därom, att ett materiellt trångmål alltid förelegat och i viss mån varit bestämmande för gärningen. Men en sådan presumtion vore alltför orimlig. Omständigheterna kunna ju vara sådana, att hvarje tillstymmelse till ekonomiskt bekymmer uppenbarligen varit främmande för modern. En annan fråga är emellertid den, huruvida ej med hänsyn därtill, att denna omständighet kan föreligga, i förevarande stadganden minima blifvit i förhållande till de normala sänkta mer, än eljest skulle blifvit fallet. Denna fråga torde få besvaras jakande. Det är ganska antagligt, att nu ifrågavarande omständighet vid stadgandenas tillkomst spelat denna roll[1].

I hvad som sålunda blifvit angifvet såsom grund till straffmildringsbestämmelserna i ämnet, i den mån dessa gå ut på en ovillkorlig nedsättning af det normala straffet[2], ligger också förklaringen af de presumtioner till kvinnans nackdel, som i samma ämne uppställts för vissa fall. Förfaranden, som eljest ej erkännas såsom tillräckligt bevis för brottslighet, hafva befunnits, då det är fråga om en kvinna, som varit utsatt för frestelsen att till undanrödjande af beviset för sin vanära göra sig af med sitt barn, och fråga om ett barn, som ännu ej kommit längre, än att det varit nyfödt — hvilket af ofvan angifna

---

[1] Jfr Lagkommitténs Förslag till Allmän Criminallag motiven s. 52, där moderns »bekymmer öfver förlägenhet för barnets skötsel och underhåll» framhålles såsom en af anledningarne till straffmildring vid barnamord.

[2] Hvad den omständigheten beträffar, att kvinnan befunnit sig i ekonomiskt betryck, är det tänkbart — ehuru väl knappast troligt —, att hänsynen till möjligheten häraf föranledt ett utsättande i 25 § af högre maxima, än eljest skulle stadgats (jfr hvad i det följande yttras därom, att allt, som är egnadt att stärka misstanken om ett begånget barnamord, bör verka höjande vid straffets utmätande enligt denna §). Med afseende å 24 § kan ej något motsvarande ifrågasättas, eftersom maximum där ej går högre än enligt det allmänna stadgandet i 14: 9.

skäl ansetts minska motståndskraften mot frestelsen —, framkalla så starka misstankar om att kvinnan förfarit brottsligt eller brottsligare, än som är fullt bevisligt, att hon ej bort undgå straff resp. förhöjdt straff.

För hithörande stadganden är följande gemensamt.

1. Brottsobjektet skall vara ett foster, hvarmed modern varit hafvande *af oloflig beblandelse*. Det kommer alltså ej, såsom enligt främmande lagar, an på, om barnet är att anse såsom oäkta, utan därpå, om beblandelsen varit oloflig[1]. Uttrycket »oloflig» får naturligen ej anses beteckna detsamma som »straffbar», ty i det förra uttrycket ligger enligt dess språkliga betydelse ej mer, än att beblandelsen varit otillåten, varit något, som ej bort ega rum. Såsom otillåten lärer åter hvarje beblandelse få anses, som eger rum utom ett fullkomnadt äktenskap[2]. Ett äktenskap, som ipso jure varit en nullitet, är därvid att anse såsom det där aldrig existerat. En äktenskaplig förbindelse, som varit behäftad med ett återgångsskäl, men med afseende å hvilken, då beblandelsen egde rum, ännu ej återgångsdom meddelats och vunnit laga kraft, torde åter blifva att betrakta såsom den där vid sagda tidpunkt utgjort ett äktenskap.

Det förutsättes blott, att beblandelsen objektivt sedt varit oloflig, ej att den kan läggas kvinnan till last. En kvinna, som blifvit rådd med barn vid våldtägt, blir alltså att anse såsom den där blifvit hafvande af oloflig beblandelse. Likaså den kvinna, som vid beblandelsen — låt vara i följd af en fullkomligt ursäktlig villfarelse — antagit sig vara i ett giltigt (fullkomnadt)

[1] I den vid 1859—60 års riksdag framlagda K. Prop:n med förslag till misshandelsförordning talades i de §§, som motsvarade 14: 22 och 23, om kvinna, som dödat, försökt döda eller utsatt sitt »oäkta barn». Inom riksdagen anmärktes emellertid emot detta uttryck, att det kunde föranleda till det antagande, att därunder icke skulle hänföras barn af fästekvinna eller af en under äktenskapslöfte häfdad kvinna, enär sådana barn räknades för äkta. I anledning häraf ändrades af Lagutskottet lydelsen i ifrågavarande afseende till den nuvarande.

[2] Ett könsumgänge emellan personer, som befinna sig i ett ofullkomnadt — låt vara domfäst — äktenskap, betraktas af rätten såsom något otillåtet. Därom vittnar den omständigheten, att det är sådana personer förbjudet att bo samman (se 12: 3 G. B., hvilket stadgande enligt sin lydelse blott gäller för fästehjon, men säkerligen får anses tillämpligt å alla parter i ett ofullkomnadt äktenskap).

äktenskap med den, som lägrade henne, ehuru det ej förhållit sig så. Däremot naturligen ej den kvinna, som vid sagda tillfälle trott, att ett sådant äktenskap *icke* förelegat, ehuru det i själfva verket varit för handen. Beblandelsen kan under sådana förhållanden ej betecknas såsom »oloflig».

Den omständigheten, om kvinnan vid beblandelsen varit i god eller ond tro, är således utan betydelse. En härifrån skild fråga är den, huruvida det kommer an på den uppfattning af umgängets loflighet eller oloflighet, som kvinnan haft, då hon begick brottet resp. misstänkes hafva förfarit brottsligt. Denna fråga synes böra besvaras så, att en oriktig uppfattning i sådant afseende blir af betydelse, då detta länder till kvinnans förmån, men icke då det skulle lända till hennes nackdel. De stadganden, som gå ut på en mildring i straffet, komma således till tillämpning, om kvinnan, då hon begick brottet, i följd af en — faktisk eller rättslig — villfarelse ansett beblandelsen hafva varit oloflig[1], men däremot uteslutes ej dessa stadgandens tillämpning genom en villfarelse i motsatt riktning[2]. Med de stadganden, som innehålla straff för en presumerad brottslighet, är åter ett omvändt förhållande. Dessa blifva ej tillämpliga endast därför, att kvinnan, då hon skulle hafva begått det presumerade brottet, *trott* beblandelsen hafva varit oloflig, och de äro ej tillämpliga, då hon vid sagda tid trott densamma hafva varit loflig.

För det fall, att kvinnan, då hon begick brottet resp. — när det är fråga om en presumerad förbrytelse — skulle hafva begått detsamma, blifvit gift med lägersmannen, anses vanligen de här ifrågavarande bestämmelserna otillämpliga. Detta är dock näppeligen riktigt. Någon full rehabilitation medför ett sådant gifte ej och det saknas därför tillräckligt skäl att afvika från det svar å denna fråga, hvartill lagens ord föranleda, nämligen

[1] Om man inbillar en gift kvinna, som väntar sin nedkomst, att hennes äktenskap är vigselfäst af en därtill obehörig person samt förty ogiltigt, och hon i förtviflan däröfver tager lifvet af sitt nyfödda barn, lärer hon ej kunna anses svårare än enligt 14: 22.

[2] Lika litet som det blir fadermord, om någon mördar en oskyld i den tro, att denne är hans far, lika litet blir det vanligt mord i stället för barnamord, om en kvinna mördar sitt nyfödda barn i den tro, att den beblandelse, hvaraf hon blifvit hafvande med barnet, varit loflig, under det att den i själfva verket varit oloflig.

att det här såsom annars är afgörande, att beblandelsen varit oloflig.

2. Såsom subjekt förutsätta samtliga hithörande stadganden enligt sin lydelse *modern till fostret.* Detta tvingar dock icke till det antagandet, att stadgandena ej kunna komma till tillämpning å någon annan än henne. Då lagen i ett straffbud för dess tillämpning fordrar ett subjekt med en viss egenskap, är den långt ifrån alltid att förstå på detta sätt. I 18: 1 betecknas ju en ascendent eller descendent såsom subjekt för det där beskrifna brottet och dock kan en oskyld blifva straffbar ej blott såsom delaktig, utan till och med såsom gärningsman, vid ett sådant brott (se I s. 361). Så mycket är dock utan vidare gifvet, att, om modern ej varit med om gärningen, kommer någon tillämpning af förevarande stadganden icke i fråga. Detta gäller ej blott med afseende å 22 och 23 §§ — om t. ex. någon annan än modern utan hennes vilja tager sig för att vid födseltillfället strypa hennes foster, föreligger uppenbarligen endast ett vanligt mord eller viljadråp —, utan äfven med afseende å 24 och 25 §§. Har någon utan moderns vilja försatt henne i enslighet vid födseln och därigenom ouppsåtligen orsakat fostrets död, påkallas ej någon tillämpning af 24 §. Lika litet någon tillämpning af 25 §, ifall en person utan moderns vilja förstört eller lönlagt hennes i enslighet framfödda foster. Beträffande sådana fall, där jämte modern någon annan person, t. ex. lägersmannen, deltagit i gärningen, gäller åter följande. Med afseende å 22 och 23 §§ är frågan lätt att besvara. Har modern utfört gärningen och den andre blott varit delaktig, straffas modern enligt 22 eller 23 §, men den andre enligt den delaktighetsregel, som in casu kan vara tillämplig, jämförd med det allmänna stadgandet om mord, viljadråp, mordförsök eller utsättande[1]. Vid omvändt förhållande

[1] Detta sista fanns uttryckligen uttaladt i Lagkommitténs och Lagberedningens förslag. I det förra förslaget hette det: »Är någon med moder i barnamord delaktig; straffes som hade han i annat mord deltagit». Vid denna bestämmelse anmärktes af H. D., att moderns medhjälpare kunde hafva begått sitt brott utan den öfverläggning, som utgjorde kännetecken å mord. H. D. ansåg därför, att det borde stadgas, att, om någon vore i ifrågavarande brott med moder delaktig, han skulle straffas, såsom om döden blifvit barnet tillskyndad af annan än modern. I Lagberedningens år 1844 tryckta förslag

straffas den andre enligt sagda allmänna bestämmelse och modern enligt någon § i 3 kap., jämförd med 22 eller 23 §. Äro båda att anse såsom gärningsmän, blir modern att straffa enligt 22 eller 23 § och den andre för vanligt mord, viljadråp o. s. v. Om hvad sålunda blifvit sagdt kan icke vara mer än en mening. Subjektets särskilda egenskap är vid 22 och 23 §§:s brott uppenbarligen att hänföra till sådana straffbarhetsgrunder, som i delaktighetsläran betecknats såsom personliga omständigheter med rent subjektiv betydelse (se I ss. 353 o. f., särskildt slutet af s. 355 och början af s. 356). Huru det i ifrågavarande afseende förhåller sig vid 24 och 25 §§:s brott, är icke så tydligt. De å nyss anförda ställe utvecklade reglerna vägra här sin tjänst. Subjektets egenskap att vara modern till det genom en oloflig beblandelse aflade barnet låter nämligen med afseende å dessa brott sig icke inordnas under någon af de kategorier af personliga omständigheter, hvarom där varit fråga. Lagen har icke fäst sig vid denna egenskap såsom vittnande om en större eller mindre subjektiv brottslighet eller såsom förändrande handlingens objektiva karakter, såsom görande densamma mer eller mindre kännbar för intressen, som åtnjuta rättens skydd. Den ifrågavarande personliga omständighetens betydelse ligger här i något helt annat och för nu ifrågavarande fall egendomligt, nämligen däri, att den framkallar en misstanke om ett visst brottsligt förfarande, till hvilken det eljest ej skulle finnas samma skäl. Anledning till en sådan misstanke, såvidt fråga är om ett brottsligt förfarande från kvinnans egen sida, föreligger nu uppenbarligen, så snart hon på något sätt varit med om hvad som skett. Hvilken hennes andel däri än varit, måste därför det ifrågavarande straffbudet blifva tillämpligt å henne. Således äfven om hon medverkat på det sätt, som för delaktighet är utmärkande (t. ex. i 25 §:s fall låtit någon annan i förhållandet invigd person förstöra fostret). Antagligen inträder i detta fall en sådan omkastning i rollerna, hvarom i I ss. 290 o. f. varit tal. Kvinnan lärer följaktligen städse blifva ansvarig

---

erhöll stadgandet (i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Beredningens första förslag [se N. T. 1870 s. 545]) följande lydelse: »Är någon i barnamord delaktig; straffes som hade han med annan, än modren, deltagit i barnets dödande».

såsom gärningsman och en annan deltagare endast kunna straffas enligt någon delaktighetsbestämmelse, jämförd med 24 eller 25 §[1]. Men skall verkligen sådant ansvar ådömas honom? Är icke allt slags tillämpning af 24 och 25 §§ inskränkt till modern själf? Detta lärer icke vara lagens mening. Visserligen kan det ej påstås, att den misstanke om brottslighet, som gjort sig gällande med afseende å modern och föranledt utsättande för henne af straff resp. förhöjdt straff, nödvändigtvis måste antagas hafva också gjort sig med enahanda verkan gällande i fråga om dem, som kunna hafva deltagit i hennes gärning. Men möjligheten häraf är dock ej utesluten, och vid sådant förhållande saknas det tillräckligt skäl att förneka tillämpligheten af det ansvar enligt delaktighetsbestämmelserna, jämförda med 24 eller 25 §, hvartill de förra bestämmelserna enligt sin affattning föranleda. Den, som förmått kvinnan att söka enslighet vid födseln, straffas alltså, om detta haft sådan påföljd, som i 24 § sägs, enligt 3: 1, jämförd med sagda § (icke med 14: 9), och den, som tillhandagått kvinnan med fostrets förstörande eller lönläggning, efter det detta framfödts i enslighet, straffas enligt 3: 3 eller 4, jämförd med 25 §[2], detta allt naturligen

[1] Detta under förutsättning, att kvinnan varit tillräknelig. Huru sådana fall skola bedömas, i hvilka kvinnan varit med om hvad som skett, men t. ex. varit sinnessjuk, är tvifvelaktigt. Det kunde synas som om, ifall det i I ss. 283, 4 under 4 sagda är riktigt, man med den i det närmast följande af texten framställda uppfattningen, att de ifrågavarande lagrummen öfverhufvud kunna vinna tillämpning å andra än modern, måste komma till det resultatet, att den andre deltagaren skall straffas såsom gärningsman enligt 24 eller 25 §. Detta är dock näppeligen riktigt. En sådan tillämpning af 24 eller 25 § blefve en tillämpning däraf på grund af analogi (i ren tolkningsväg kan fallet ej fås in under det ifrågavarande stadgandet). Men en sådan analog användning lärer få anses vara förbjuden i betraktande däraf, att det här ej föreligger fullt samma skäl till att misstänka en förgripelse å fostret från moderns sida, enär hvad som med afseende å en tillräknelig moder ansetts häntyda därpå ej eger enahanda beviskraft med afseende å en otillräknelig, hvars handlingssätt kan bestämmas af allehanda oberäkneliga motiv. Det synes därför vara rättast att stanna vid det antagandet, att hvarje tillämpning af 24 eller 25 § förutsätter ej blott att kvinnan på något sätt varit med om gärningen, utan ock att hon varit tillräknelig.

[2] För ett visst fall (nämligen där det ej finnes anledning misstänka, att fostret dödats genom den åtgärd, som inneburit dess förstörande eller lönläggning) kunde det ifrågasättas att å sistnämnda person endast tillämpa

under förutsättning, att han egt kännedom därom, att kvinnan varit hafvande af oloflig beblandelse, och i senare fallet — då det är fråga om en tillämpning af 25 § — jämväl därom, att födseln egt rum i enslighet.

3. Det skall vara fråga om åtgärder, som innefatta förgripelser å barnet eller framkalla misstanke om förgripelser däråå, hvilka förgripelser egt rum resp. skulle egt rum *under födseln eller då barnet var nyfödt.* Angående tempus a quo är redan taladt i det föregående (s. 7). Det heter i 22 §[1] »vid födseln eller derefter» och uttrycket »vid födseln» är uppenbarligen tillämpligt, så snart födsloarbetet begynt, men icke heller förr. Sagda tidpunkt måste därför anses såsom tempus a quo enligt svensk rätt[2]. Svårare är att bestämma tempus ad quod. I detta afseende må anmärkas följande. Födseln lärer få anses pågå, så länge ej fostret är fullkomligt skildt från modern. Uttrycket »vid födseln» innefattar dock mer än »under födseln». Det inbegriper äfven ögonblicken närmast efter födselns fullbordan. Det heter emellertid vidare »eller derefter». Däri ligger naturligtvis endast, att det kan vara fråga om en senare tid. Uttrycket innefattar ej någon som helst begränsning framåt i tiden. En sådan afses dock, men är att söka på annat håll, nämligen i uttrycket »foster». Detta uttryck är icke tillämpligt huru långt fram i tiden som helst[3]. Om t. ex.

---

ansvar enligt 3: 9 eller måhända enligt 3: 10. Detta låter emellertid näppeligen förena sig därmed, att lagen betecknar förstörandet eller lönläggningen såsom det, hvarigenom brottet begås.

[1] Den tidsbestämning, som där meddelas, är uppenbarligen jämväl tillämplig med afseende å 23 §:s brott, och då det ju är 22 §:s brott, som i 24 och 25 §§:s fall misstänkes vara begånget, är den äfven af betydelse för uppfattningen af sistnämnda §§. Vid sådant förhållande kan framställningen här under 3 affattas med hänsyn tagen endast till 22 §:s brott. Om vid de öfriga hithörande brotten i ifrågavarande afseende något särskildt är att märka, skall detta angifvas vid behandlingen af dessa brott.

[2] Om att förlägga den afgörande tidpunkten senare kan icke blifva fråga, då lagen betecknar objektet såsom »foster», således begagnar sig af en benämning, som är tillämplig redan under hafvandeskapet. Annorlunda skulle förhållandet ställa sig, om lagen använde uttrycket »barn». Häri kunde inläggas en fordran, att födseln fortskridit längre, än ofvan blifvit sagdt.

[3] Hos Lagkommittén hette det: »Dödar moder, med uppsåt, sitt oäkta barn, under födslen eller inom ett dygn derefter, ehvad det sker genom

en kvinna förfarit så, som i 22 § sägs, ett år efter födseln, kan man ej säga om henne, att hon dödat sitt »foster», utan måste säga, att hon dödat sitt »barn». Huru länge efter födseln benämningen »foster» enligt den tanke, som ligger till grund för lagens bestämmelse i ämnet, låter sig användas, kan ej angifvas i ett för alla förekommande fall gemensamt tidsmått. Hade det varit så, skulle väl lagen utsatt detta tidsmått i stället för att endast begagna sig af uttrycket »foster» och öfverlemna frågan, huruvida objektet kan så betecknas, åt domarens bepröfvande. Hvilken blir då den ledande synpunkten vid denna pröfning? Denna fråga kan ej besvaras, utan att en annan, som nu skall behandlas, först funnit sitt svar.

Hvad är det, som skall infalla under födseln eller då barnet är nyfödt? Själfva handlingen — verksamheten eller overksamheten —, dess inverkan å objektet eller effektens inträde eller måhända samtliga dessa fakta eller ett par af dem?

---

handaverkan eller genom underlåtandet af det, som till barnets bibehållande vid lif nödigt varit; . .», i Lagberedningens år 1844 tryckta förslag åter: »Har qvinna med uppsåt dödat sitt oäkta barn, vare sig genom handaverkan, eller genom underlåtenhet af det, som till barnets bibehållande vid lif nödigt var, och skedde den handaverkan eller underlåtenhet vid födslen, eller inom ett dygn derefter; . .» (hvilken förändring i redaktionen, enligt hvad i motiven påpekades, skulle visa, att den tid, inom hvilken ett barnamord skulle vara begånget, om den stadgade mildringen i straffet skulle komma kvinnan till godo, borde räknas från barnets födsel till stunden, då den handaverkan eller underlåtenhet skedde, som förorsakat barnets död, om ock döden ej inom samma tid inträffat). I den vid 1859—60 års riksdag framlagda K. Prop:n med förslag till misshandelsförordning utbyttes Lagberedningens »vid födslen, eller inom ett dygn derefter» mot »vid födseln eller straxt derefter», hvilket Lagutskottet ändrade till »vid födseln eller snart derefter». Sedan återremiss egt rum med anmärkning, att hvarken ordet »straxt» eller ordet »snart» vore fullt lyckligt valdt för att utmärka fortvaron af det abnorma själstillstånd, hvari kvinnan genom födsloarbetet blifvit försatt, yttrade Utskottet, att det torde vara skäl att närma sig till den gamla lagens redaktion, hvarigenom väl icke uttryckligen angåfves något slags tidsbestämning, men där ej mindre användandet af ordet »foster» i stället för »barn» eller »spädt barn», som annorstädes i lagen förekomme, än äfven ordställningen i öfrigt häntydde på gärningens omedelbara sammanhang med den ställning, hvari kvinnan genom själfva födseln blifvit försatt. Med anledning häraf föreslog Utskottet i ifrågavarande afseende den lydelse, som stadgandet erhöll i 1861 års misshandelsförordning och hvari det därifrån öfvergick till 1864 års strafflag.

I det föregående har än talats om att barnet skall under sagda tid blifva föremål för åtgärden (s. 63), än därom, att förgripelsen skall ega rum då (s. 70). Det ena som det andra uttrycket är mångtydigt, alldeles som förhållandet är med lagens uttryck i 22 §, att kvinnan »vid födseln eller derefter . . dödat sitt foster». Det har emellertid varit med full afsikt, som i det föregående uttryck användts, hvilka medgifva olika uppfattningar[1]. Det har ej varit möjligt att å framställningens dåvarande stadium precisera, hvarpå det i ifrågavarande afseende kommer an. Det gäller emellertid nu att utreda frågan. Därvid delas den lämpligen i tvenne. Nu ifrågavarande — här under 3 behandlade — förutsättning är ju af dubbel betydelse, nämligen såsom betecknande dels något, som bildar en skillnad gentemot fosterfördrifning, dels något, som spelar enahanda roll gentemot vanligt mord och viljadråp. Första frågan blir då den: när är det, som det måste hafva kommit åtminstone till födselns början[2], för att barnamordsstadgandet skall kunna blifva tillämpligt och ej gärningen blott kunna straffas såsom fosterfördrifning? I detta afseende komma de ofvan ss. 7, 8 angifna grunderna till användning. Det förutsättes alltså, att det, då objektet nås af åtgärden, kommit så långt, som nyss blef sagdt. Att detta varit fallet vid själfva handlandet, är icke nödvändigt. Att det varit fallet vid effektens inträde, gör icke tillfyllest. Se i öfrigt framställningen å nyss anförda ställe. Den andra frågan blir den: hvad är det, som skall infalla under ifrågavarande tidrymd — den, som ligger emellan födselns början och den tidpunkt, efter hvilken barnet ej längre kan betecknas såsom nyfödt —, för att ej i stället för barnamordsstadgandet lagens stadgande om vanligt mord eller viljadråp skall blifva tillämpligt? Här låta olika

[1] Huruvida detsamma gäller om lagen, må lemnas därhän. Måhända är det mest antagligt, att man vid dennas affattande ej alls tänkt på andra fall än de, då själfva handlandet — eller kanske till och med både detta och dess inverkan å objektet — egt rum under födseln eller medan barnet var nyfödt, och att man följaktligen icke skulle haft något emot en formulering, som tydligen blott varit tillämplig å sådana fall.

[2] Det är uppenbarligen endast därpå, som det här kommer an. Att förhållandena vid någon viss tidpunkt utvecklat sig så, att barnet ej längre är att betrakta såsom nyfödt, kan ej rimligen ifrågasättas föranleda en tillämpning af fosterfördrifningsstadgandet i stället för stadgandet om barnamord.

uppfattningar tänka sig. På tiden för effektens inträde kommer uppenbarligen ej något an[1]. Men fordras det månne både att själfva handlandet egt rum inom den ifrågavarande tidrymden och att gärningen nått objektet inom densamma? Eller är det förra å ena sidan erforderligt, å andra sidan tillräckligt? Eller förhåller det sig på motsvarande sätt med det senare? Intet af dessa sätt att afgöra frågan lärer vara det rätta, utan synes det riktiga svaret på denna vara det, att det fordras att *antingen* själfva handlandet egt rum inom den ifrågavarande tidrymden *eller ock* gärningen nått fram till objektet inom densamma. Vanligen är det så, att, om det ena inträffar, inträffar äfven det andra. Men det är tillräckligt, att ettdera alternativet föreligger. Det blir alltså endast ansvar enligt 22 § — ensam eller i förening med någon delaktighetsbestämmelse —, om kvinnan, under födseln eller medan barnet ännu varit nyfödt, i uppsåt att döda träffat någon anordning, som längre fram i tiden utsatt barnet för en dödande inverkan[2]. Och detsamma blir förhållandet, om hon före födseln i enahanda uppsåt vidtagit en åtgärd, som drabbat barnet under födseln eller då detta varit nyfödt och orsakat dess död[3]. I det förra fallet ligger ratio

[1] När ibland vid barnamordets karakteriserande uttryck användas, som häntyda därpå, att effekten måste hafva inträdt under födseln eller medan barnet var nyfödt, är detta ett betänkligt fel. Effekten kan hafva inträdt huru långt fram i tiden som helst och gärningen ändock blifva barnamord. Om t. ex. kvinnan vid födseltillfället i uppsåt att döda barnet våldfört sig å detta eller lemnat det utan vård och barnet efter att en längre tid sväfvat mellan lif och död dött i följd af det våld, det vid födseln undergått, resp. den vanvård, hvarför det då varit utsatt, är barnamordsstadgandet tillämpligt.

[2] Exempel: kvinnan har vid förlossningen tagit löfte af lägersmannen, att denne framdeles — vid en tidpunkt, då barnet ej längre kan betecknas såsom nyfödt — skulle rödja barnet ur vägen, hvilket denne ock — utan att hon haft tillfälle att vidare meddela sig med honom — har gjort. Kvinnan blir då att straffa enligt 3: 1 jfd med 14: 22 eller, om lägersmannen är en otillräknelig person, enligt det senare lagrummet ensamt.

[3] Följande fall må anföras som exempel: kvinnan har före födseln sökt enslighet vid densamma i uppsåt att barnet skulle ljuta döden i följd af det hjälplösa tillstånd, hvari hon försatt sig, och barnet har på sådant sätt omkommit; kvinnan har vidtalat den barnmorska, som skulle biträda henne vid förlossningen, att därvid kväfva barnet och denna har handlat så, som det blifvit öfverenskommet. I det förra fallet blir det straff enligt 14: 22, i det senare enligt 3: 1 jfd med denna §.

legis i kvinnans abnorma fysiska tillstånd vid handlingens företagande, i det senare fallet åter däri, att objektet för förgripelsen, då det träffas däraf, befinner sig å ett stadium, hvaråd det ännu icke ter sig för modern såsom en fullt självständig varelse. Dessa båda omständigheter hafva ansetts — då det är fråga om en kvinna, som varit hafvande af oloflig beblandelse — hvar för sig göra tillfyllest för att betinga det för barnamord utsatta mildare straffet. Däremot blir det icke barnamord, utan vanligt mord eller viljadråp, ej blott — hvilket är självklart —, då redan vid handlandet barnet ej längre varit nyfödt, utan ock då, såsom sig låter tänkas[1], handlandet egt rum före födseln, men träffat barnet först när detta hunnit öfver nyss sagda stadium[2].

Härefter må till besvarande upptagas den ofvan (s. 71) framställda frågan, hvilken den ledande synpunkten blir, då domaren skall pröfva, om barnet vid en gifven tidpunkt kunnat betecknas såsom nyfödt eller, för att begagna lagens eget uttryck, såsom kvinnans »foster». Svaret blir följande. I de fall — och dessa äro de utan all jämförelse vanligaste —, då det kan blifva fråga om att hänföra gärningen under barnamordsstadgandet på båda de nyss angifna grunderna — i betraktande af förhållandet såväl vid själfva handlandet, som då detta träffade

---

[1] Såsom exempel kan tjäna det i not 2 å föregående sida anförda fallet, om detta ändras så, att öfvereuskommelsen förutsättes vara ingången före förlossningen.

[2] Att det i dessa fall blir vanligt mord eller viljadråp, gäller dock blott såvidt det faktiska förloppet beträffar. I subjektivt afseende kan det möta hinder för ådömandet af mord- eller viljadråpsstraff. Hvad i not 2 å s. 8 blifvit sagdt eger nämligen här mutatis mutandis tillämpning. Har således t. ex. kvinnan, medan hon gick hafvande med barnet, vidtalat lägersmannen att vid förlossningen döda detta, men har denne, som blifvit hindrad härifrån, först längre fram, då barnet ej längre var nyfödt, strypt detsamma, kan kvinnan ej straffas strängare än enligt 3: 1 jfd med 14: 22. Huruvida ens sådant ansvar skall drabba henne, beror af omständigheterna. Naturligtvis förutsättes härför, att hennes anmodan varit, om ock ej ensamt, bestämmande för gärningsmannen. Men detta är nog ej alltid tillräckligt. Om barnet dödas först efter en längre tid (t. ex. såsom årsgammalt), blir detta ett dödande under så väsentligt olika förhållanden, att skillnaden emellan hvad som verkligen eger rum och hvad kvinnan afsett ej längre kan betraktas såsom en blott skillnad emellan ett mer och ett mindre (jfr I ss. 321, 2).

objektet —, har man att taga hänsyn dels därtill, huruvida kvinnans abnorma tillstånd kan anses hafva fortfarit, då handlandet egde rum, dels därtill, huruvida, då gärningen nådde fram till objektet, förhållandena fortfarande varit sådana, att de gifvit modern anledning att betrakta barnet såsom en icke fullt självständig varelse. Kan det åter endast blifva fråga om att grunda en tillämpning af barnamordsstadgandet å det förhållande, hvarunder handlandet egt rum, kommer endast det förra, och om det blott kan blifva fråga om att en sådan tillämpning betingas af förhållandet, då gärningen nått objektet, endast det senare i betraktande. I hvartdera afseendet kommer det framför allt an på den tid, som — då handlandet egde rum resp. då gärningen träffade objektet — förflutit från födseln. Denna kan vara så rundlig, att den ifrågavarande förutsättningen för barnamordsstadgandets tillämpning omöjligen kan anses vara för handen. Men om detta ej är händelsen, beror det på omständigheterna i öfrigt. Dessa kunna utesluta det antagandet, att kvinnan vid handlingen befunnit sig i ett af förlossningen framkalladt abnormt tillstånd. Detta är t. ex. fallet, om hon efter förlossningen och innan hon dödat barnet, utan att något ovanligt kunnat märkas å henne, skött sina vanliga sysslor eller till och med, hvilket förekommit, varit på dans. Likaså kunna omständigheterna in casu vara sådana, att kvinnan måste anses hafva saknat anledning att betrakta förgripelsen å barnet såsom en förgripelse å ett ännu ej fullt självständigt väsen. Följande exempel må belysa detta. Om det är fråga om en kvinna, hvars förlossning varit synnerligen lätt och hvilken ej nämnvärdt lidit efter densamma, kan nog icke förty barnets dödande, ifall det egt rum inom den närmaste tiden efter födseln (ehuru ej så nära in på denna, att det kan sägas hafva skett *vid* densamma), blifva barnamord. Men har hon före dödandet låtit barnet hemta näring vid sitt bröst och sålunda, så att säga, i handling erkänt detta såsom en självständig varelse, lärer hon ej slippa undan med straff därför. Detsamma gäller, om främmande personer tagit hand om barnet och kvinnan så beredt sig tillträde till detsamma och dödat det. I båda dessa fall hafva förhållandena, då barnet blef föremål för den dödande åtgärden, utvecklat sig därhän, att kvinnan ej kunnat undgå att

betrakta det såsom vid denna tidpunkt varande en fullt självständig människa.

Efter dessa för samtliga de hithörande brotten gemensamma anmärkningar skola nu dessa brott hvart för sig företagas till den ytterligare behandling, som kan vara nödvändig.

A. Barnamord (14: 22 och 23).

Ett barnamord eger rum, då *en kvinna, som varit hafvande af oloflig beblandelse, vid födseln eller därefter uppsåtligen och rättsstridigt dödar sitt foster.* Angående objektet, subjektet samt tiden för handlingens företagande resp. dess inverkan å objektet är tillräckligt taladt i det föregående. Handlingen skall innefatta fostrets dödande. Fostret måste alltså hafva lefvat, då det blef föremål för handlingen, — att det varit lifsdugligt (vitalt), fordras däremot ej[1], lika litet här som vid vanligt mord eller dråp — och handlingen måste hafva orsakat dess död. Dödandet kan hafva skett »vare sig genom handaverkan eller underlåtenhet af det, som till fostrets bibehållande vid lif nödigt var». Uttrycket »handaverkan» häntyder närmast på ett handgripligt förfarande, men omfattar naturligen äfven andra former af verksamhet. Gärningen kan emellertid ock hafva begåtts genom »underlåtenhet af det, som till fostrets bibehållande vid lif nödigt var», och det är säkerligen för att framhålla detta, som de särskilda sätten för dess begående blifvit angifna. Ett sådant framhållande har dock varit skäligen öfverflödigt och är i så måtto förvillande, att det kan framkalla den föreställningen, att det är fråga om något för denna brottsart egendomligt. En sådan föreställning vore emellertid grundfalsk. En barnaföderska är — hon må hafva varit hafvande af loflig eller oloflig beblandelse — rättsligen pliktig att taga vård om sitt foster. En underlåtenhet i sådant afseende är följaktligen rättsstridig, hvadan hon enligt allmänna regler blir att anse såsom den där rättsstridigt orsakat fostrets död, om denna följer af underlåtenheten.

---

[1] Icke ens att det varit sådant, att det kunnat genomgå födseln med lif. Äfven om ett foster, som dödats under födseln, i hvarje fall måst dö, innan denna varit fullbordad, är tillvaron af ett barnamord ej utesluten.

Den grund till rättsstridighetens bortfallande vid ett dödande, som ligger däri, att till räddande af en moders lif ett foster måste vid förlossningen styckas eller krossas (jfr ofvan ss. 22, 3), eger naturligen äfven här tillämpning[1].

Med afseende å viljeriktningen fordras uppsåt att döda. Har sådant uppsåt saknats, är stadgandet ej tillämpligt. Skulle modern haft uppsåt att endast misshandla fostret (t. ex. för att göra det till en krympling att användas till tiggeri), kommer följaktligen 14: 4 eller 5 till användning. Att dödandet egt rum med berådt mod, förutsättes ej. Så till vida är benämningen barnamord ej fullt egentlig. Ej heller gör lagen vid straffets utsättande någon skillnad emellan berådt mod och hastigt mod. Denna skillnad kommer alltså blott i betraktande vid straffets utmätande inom latituden.

Barnamord är belagdt med straffarbete från och med två till och med sex år, dock att, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, tiden för straffarbetet må höjas till tio år. Förlust af medborgerligt förtroende stadgas ej. Straffet är alltså betydligt nedsatt i förhållande till straffet för vanligt mord och äfven i förhållande till straffet för vanligt viljadråp.

Äfven visst slags försök till barnamord belägges af lagen (i 23 §) med straff, nämligen ett sådant försök därtill, som sker med berådt mod och som i öfrigt eger den särskilda karakter, hvilken i 14: 2 angifves (hvarom se i det föregående s. 39 med där meddelade hänvisning). Att ej annat barnamordsförsök gjorts till föremål för straff, är helt naturligt, då lagen eljest i fråga om den omfattning, hvari den straffar försök, skulle blifvit strängare med afseende å barnamord, än den är med afsende å vanligt mord och viljadråp.

Straffet för sådant barnamordsförsök, som nu blifvit sagdt, är i allmänhet straffarbete i högst två år, men, om fostret fick svår kroppsskada, straffarbete från och med sex månader till och med fyra år, alltså ett mycket ringare straff, än det, som ut-

[1] Den praktiska betydelsen häraf är dock ej synnerligen stor, ity att, bortsedt från föga troliga undantagsfall (såsom t. ex. det, då modern låter en otillräknelig person vidtaga åtgärden), modern ej blir att anse såsom gärningsman och delaktighetsansvar för henne i allt fall är uteslutet på den grund, att det, hvari hon tager del, ej är något brott.

sättes i 14: 2. Fick fostret ringare skada, än svår kroppsskada, kommer detta endast i betraktande såsom en straffmätningsgrund inom latituden straffarbete i högst två år (jfr hvad ofvan s. 39 yttrats med afseende å mordförsök).

Ett barnamordsförsök, hvilket icke är så beskaffadt, som i 23 § angifves, är ej såsom sådant straffbart, men, om det innefattar fullbordad misshandel, undgår det naturligen ej straff. Eftersom hvarje undantagsbestämmelse saknas för ett sådant fall, kunde det synas som borde kvinnan då straffas så, som i allmänhet är stadgadt för sådan misshandel, som i 11[1], 12 eller 13 § omförmäles. Härvid måste dock göras ett förbehåll. Under inga förhållanden får den straffbestämmelse, som tillämpas, till maximum eller minimum vara strängare än den, hvartill 23 § alltefter skadans beskaffenhet skulle föranleda. Om således kvinnan med berådt mod gjort försök att strypa fostret, men gripen af ånger genast släppt sitt tag och det i följd häraf stannat vid svår kroppsskada, kommer straffbestämmelsen i 23 § 2 p. till användning. Och om kvinnan af hastigt mod sökt krossa fostrets hufvud med en yxa, men fostret endast fått sådan skada, som i 12 § sägs, straffas kvinnan så, som i sistnämnda § är stadgadt, utan att straffet oaktadt föreskriften i 15 § får gå öfver straffarbete i två år.

B. Utsättande af foster (14: 23).

I sammanhang med barnamordsförsök behandlar 23 § det fall, då kvinnan »utsatt fostret eller det uppsåtligen från sig skilt och i hjelplöst tillstånd försatt» och fostret igenfanns vid lif[2]. De ordalag, hvarmed denna gärning beskrifves, äro vä-

[1] Under 10 §:s bestämmelser för de fall, då svår kroppsskada varit åsyftad, skulle hon ej, då sådan skada följt, kunna hänföras. Väl gäller det i allmänhet, att, om någon åsyftat döden, men det stannat vid svår kroppsskada, 10 § kommer till användning enligt regeln majus includit minus. Men här, hvarest det är fråga om ett egendomligt förhållande, under hvilket — förutsatt att effekten varit åsyftad — ett dödande kan sägas på det hela taget för lagen te sig såom lindrigare än ett åstadkommande af svår kroppsskada, eger detta ej tillämpning.

[2] Det vore strängt systematiskt sedt riktigare att upptaga detta brott såsom ett specialfall af utsättande tillsammans med 30 o. f. §§:s brott. Det må emellertid här behandlas i det sammanhang, hvari det förekommer i lagen.

sentligen desamma, som användas i 30 § (angående dessas innebörd hänvisas till framställningen af sagda §[1]). Det afses också alldeles samma förfarande, som där och i 31 §. Det enda egendomliga är, att det skall vara fråga om ett barn, hvarmed modern varit hafvande af oloflig beblandelse och som kan betecknas såsom hennes »foster», samt att det skall vara modern själf, som begår brottet. Angående betydelsen af dessa förutsättningar hänvisas till det föregående. Stadgandet motsvarar 30 och 31 §§, icke 32 § (se sista punkten i 23 §), hvars straff ansetts tillräckligt lindrigt för att ej behöfva nedsättas.

Förevarande brott är sammanställdt med barnamordsförsök, men behöfver icke innebära något sådant försök. Uppsåt att döda fostret erfordras nämligen ej. Äfven om uppsåtet endast gått ut på att kasta omvårdnaden om barnet öfver på andra personer, är stadgandet tillämpligt. Skulle uppsåt att döda förefunnits, utesluter detta emellertid naturligen ej tillvaron af nu ifrågavarande brott, hvadan 23 § då kommer till användning, äfven om gärningen ej eger karakteren af straffbart barnamordsförsök.

Straffet är detsamma som för straffbart barnamordsförsök (se ofvan s. 77). Denna straffbestämmelse representerar en betydlig nedsättning i förhållande till den straffbestämmelse, som uppkommer genom en sammanslagning af straffbestämmelserna i 30 och 31 §§.

Det här ifrågavarande stadgandet i 23 § förutsätter för sin tillämpning, att fostret »fanns . . vid lif igen». Har fostret omkommit i följd af utsättandet, är naturligen, ifall gärningen skett i uppsåt att döda — äfven om ej utsättandet bortsedt från effekten egt karakteren af straffbart barnamordsförsök —, 22 § tillämplig. Men om kvinnan ej, åtminstone ej bevisligen, haft sådant uppsåt? Toge man lagen riktigt efter orden, skulle då 30 eller 31 §:s stadgande för det fall, att döden följt, komma till användning (i dessa §§ undantages väl 23 §:s fall, men till detta hörer, att fostret »fanns . . vid lif igen»). Detta kan dock

[1] Jfr ett rättsfall i frågan om tidpunkten för brottets fullbordan i N. J. A. 1889 s. 264 (den åsikt, som omfattades af minoriteten i H. D., synes hafva varit den riktiga).

omöjligen anses öfverensstämma med lagens mening. Kvinnan skulle ju på detta sätt, om hon ej öfvertygats om uppsåt att döda, hemfalla under strängare straff, än om hon vore förvunnen att hafva haft sådant uppsåt. I själfva verket saknas en å ifrågavarande fall direkt tillämplig straffbestämmelse. Att fallet skulle vara straffritt, kan dock ej rimligen sättas i fråga. Vid sådant förhållande och då fallet närmast är jämförligt med hvad som behandlas i 22 §, bör denna § komma till tillämpning. Det kan förefalla väl djärft att, fastän kvinnan ej kunnat öfvertygas om uppsåt att döda fostret, å henne tillämpa ett stadgande, som talar om en kvinna, som »uppsåtligen dödat sitt foster», men det berättigade i en sådan tillämpning lärer dock ej kunna vara underkastadt något tvifvel.

C. Orsakande af fosters död genom sökande af enslighet vid födseln (14: 24).

Den skärpning af den allmänna straffbestämmelsen för vållande till annans död (14: 9), som i 14: 24 anordnas, grundar sig uppenbarligen däråå, att redan här (jämför i det följande angående 14: 25) en presumtion gjort sig gällande mot kvinnan. Man har ansett det vara stark anledning att misstänka det kvinnan, då hon sökte ensligheten, ej varit alldeles fri från ett åtminstone eventuellt uppsåt, att fostret skulle taga döden[1]. Visserligen heter det, att fostrets död orsakats »utan hennes uppsåt», men detta är naturligen liktydigt med: utan bevisligt uppsåt hos henne. Antoge man ej ratio legis vara den nu angifna, blefve det oförklarligt, hvarför den skärpta straffbestämmelsen inskränkts till att endast gälla för en moder, som varit hafvande af oloflig beblandelse.

För att 24 §:s straffbestämmelse skall vara tillämplig, fordras — utöfver hvad som ofvan blifvit betecknadt såsom gemensamt för alla hithörande brott —, 1:o att kvinnan sökt ens-

[1] Jfr Lagkommitténs motiv s. 54: »Här förefinnes ej allenast vållande å qvinnans sida; utan detsamma är ock af så grof beskaffenhet, att Lagstiftaren synes berättigad till den presumtion, att qvinnan försatt sig i hjelplöshetstillstånd med likgiltighet för den af henne såsom möjlig eller sannolik insedda följden: — barnets död».

lighet vid födseln och 2:o att fostrets död — utan hennes uppsåt (eljest kommer 22 § till användning) — orsakats genom det hjälplösa tillstånd, hvari hon sålunda försatt sig. Med afseende å den förra fordringen märkes, att det ej gör tillfyllest, att kvinnan sökt den enslighet[1], hvari hon sedan födt, utan hon måste hafva sökt den för att föda i densamma. Vidare att uttrycket »sökt enslighet» endast betecknar positiva åtgärder, gående ut på att förflytta kvinnan till ett ensligt ställe eller att aflägsna andra människor från den plats, där hon befinner sig eller kommer att befinna sig[2]. Uttrycket är icke tillämpligt å en blott underlåtenhet att uppsöka eller tillkalla andra människor (exempel: kvinnan har ute på ett afträde öfverfallits af födslovärkar och uraktlåtit att, ehuru hon så kunnat, begifva sig in eller ropa på hjälp).

D. Förstörande eller lönläggning af foster efter födsel i enslighet (14: 25).

I kapitlets 25 § har en presumtion om viss brottslighet ej blott, såsom i 24 §, föranledt ett skärpt straff, utan rent af bestraffning af något, som eljest ej skulle vara straffbart. Det stadgas här straff för det fall, att »qvinna, som af oloflig beblandelse hafvande varit, födt i enslighet och fostret förstört eller å lön lagt». Genom att föda i enslighet kan ej kvinnan ansetts hafva begått något straffvärdt, detta så mycket mindre som hon ej behöfver hafva haft någon skuld däri, att hon befunnit sig i ensligheten. Icke heller genom att förstöra eller lönlägga fostret; det är ju ingen skyldighet för en kvinna, som fått ett dödfödt foster eller hvars foster dött strax efter födseln, att visa detta för människor eller att bevara det i oskadadt

[1] I fråga om begreppet »enslighet» må jämföras hvad som yttras i det följande ss. 82, 3 med not 1 till sistnämnda sida.

[2] Att detta förfarande varit dikteradt af en önskan att få vara alldeles ensam vid födseln, är ej nödvändigt. Om kvinnan påstår, att hon ej hyst någon sådan önskan — alls ej skulle haft något emot, om hennes närmaste kunnat vara närvarande —, utan blott förfarit så, som hon gjort, för att undgå att få födseln bevittnad af personer, hvilkas närvaro därvid skulle särskildt besvärat henne, och detta hennes påstående ej kan anses vederlagdt af omständigheterna i målet, kommer ändock 24 § till tillämpning.

skick. Men när en sådan kvinna, hvarom här är fråga, — en kvinna, som varit hafvande af oloflig beblandelse — födt i enslighet och antingen förstört eller lönlagt fostret, då har detta — i betraktande af den frestelse till att göra sig af med barnet, hvarför kvinnan varit utsatt — ansetts så misstänkt, att hon ej bort lemnas utan straff[1]. Hvad hon misstänkes för, är naturligen att hafva uppsåtligen före eller genom det i §:n angifna förfarandet dödat barnet. Emellertid straffas hon ej såsom för barnamord, utan betydligt lindrigare. Denna metod att, då någon ej till fullo blifvit öfvertygad om ett brott, dock ådöma ett mer eller mindre nedsatt straff användes i äldre tider icke så sällan. Numera är den i allmänhet öfvergifven, men här förekommer ännu undantagsvis en användning af densamma. Att det är på en blott misstanke kvinnan här straffas, är så mycket tydligare, som straff uteblir under vissa i §:n angifna omständigheter, hvilka omöjligen skulle kunna ifrågasättas minska det straffvärda i kvinnans förfarande, ifall detta ansåges hafva i och för sig varit straffvärdt, utan hvilkas hela betydelse ligger däri, att de befria henne från misstanken att hafva dödat fostret eller (i ett fall) åtminstone betydligt försvaga densamma.

För att straff enligt denna § skall inträda, förutsättes — utom hvad som framgått af den i det föregående meddelade för samtliga hithörande brott gemensamma framställningen —, 1:o att kvinnan *födt i enslighet.* Uttrycket »född i enslighet» innebär efter orden, att kvinnan varit ensam vid födseln, ingen annan därvid varit närvarande. Då det gäller att afgöra, om

[1] Jfr Lagkommitténs motiv s. 54: »Ofta händer . ., att qvinna, som i enslighet född, förstörer fostret eller lägger det å lön, så att behörig undersökning om dess beskaffenhet, eller om dödsorsaken, ej kan ske. Desse händelser kunna antingen vara beledsagade med den besvärande omständighet, att qvinnan sökt enslighet vid födslen, eller ock den förutan inträffa. I båda fallen framställa sig misstankar om brottslig behandling af fostret å modrens sida; men i det förra ökas de till hög grad, genom den tillkomna omständigheten af födslens uppsåtliga döljande. De äro ock båda af den egna beskaffenhet, att de fleste lagstiftare, häri afvikande från den i allmänhet gällande maxim, att ej på blotta misstankar fälla till straff, funnit sig föranlåtne att anse sjelfva presumtionerna såsom lagliga bevis om brotts tillvaro, helst desamma äro grundade, i begge fallen, på ett verkligt factum: — fostrets förstörande eller undanskaffande, — och i förstnämnda fallet, å ett ytterligare factum: — födslens döljande».

någon annan varit att anse såsom närvarande och kvinnan följaktligen såsom icke ensam, kommer det ej an på det lokala afståndet i och för sig, utan därpå, om den andre kunnat iaktta, huru vid födseln tillgått[1]. Att någon funnits i samma rum eller till och med legat i samma säng, utesluter ej, att kvinnan »född i enslighet», ifall denna person t. ex. sofvit vid födseltillfället.

Vidare fordras det, 2:o att kvinnan *förstört fostret eller lagt det å lön.* I det förra kan inläggas mer eller mindre. Det riktiga synes vara att låta det komma an på, om en sådan åtgärd vidtagits med fostret, som omöjliggjort en undersökning af detsamma. Redan ett försök att åstadkomma en förstörelse af fostret är egnadt att framkalla en misstanke om att kvinnan velat undanrödja spåren af en begången ogärning, men ett sådant försök gör enligt lagen ej tillfyllest. Icke heller i fråga om lönläggning är ett försök tillräckligt, utan fordras det, att fostret verkligen blifvit lönlagdt[2]. Däri ligger dock endast, att en åtgärd[3] vidtagits, i följd af hvilken fostret kommit att ligga på ett ställe, där kvinnan kunde anse det skyddadt mot upptäckt[4]. Att det — i allt fall till en tid — i följd af åtgärden varit okändt,

[1] Då det är fråga om en tillämpning af 24 §, beror det åter på, huruvida någon annan befunnit sig under sådana förhållanden, att han varit i stånd till att bringa den hjälp, som situationen kunde visa sig kräfva.

[2] Ett brott enligt 25 § föreligger följaktligen t. ex. ej, om kvinnan försökt kasta fostret i vattnet, men hindrats därifrån.

[3] Huruvida det förutsättes en positiv åtgärd, kan vara föremål för delade meningar. Antoge man detta, skulle en lönläggning icke föreligga, om kvinnan efter att hafva öfverraskats af födseln på ett afsides ställe eller efter att hafva uppsökt detta för att föda där, men utan att hon då haft någon afsikt att där lemna fostret, gått därifrån och låtit fostret ligga (däremot visserligen, om hon uppsökt stället för att föda därstädes och sedermera förfara så, som hon gjort). Det riktiga torde dock vara att anse under lönläggning jämväl inbegripas det fall, då kvinnan genom att sålunda lemna fostret ställt så till, att detta kommit att blifva liggande å ett ställe, där hon ansåg det skyddadt mot upptäckt. Är detta riktigt, får väl uttrycket »fostret förstört» i öfverensstämmelse härmed förstås så, att det blir tillämpligt, då kvinnan lemnat fostret å en plats, där det varit utsatt för förstörelse, och det i följd häraf blifvit förstördt.

[4] Det vill väl säga: mot att påträffas af andra än de, som hon kan hafva invigt i saken såsom en hemlighet (om t. ex. kvinnan låtit någon annan undangömma fostret åt henne, är ju 25 §:s tillämpning därför ej utesluten).

hvar fostret befunnit sig, är ej nödvändigt[1]. Än mindre fordras det, att fostret alldeles förkommit, att man ej kunnat få rätt på detsamma. I »å lön lagt» ligger ej mer, än att fostret *blifvit* undangömdt, icke att det ock framgent *förblifvit* så[2].

Såväl med afseende å förstöringen som med afseende å lönläggningen gäller, att den skall hafva varit uppsåtlig. Har kvinnan utan att vilja det kommit att förstöra fostret eller försätta detta i ett läge, hvari det var otillgängligt för människor, är §:n icke tillämplig.

Det har ibland antagits, att den enslighet, hvari födseln egt rum, skall hafva fortfarit vid fostrets förstörande eller lönläggning eller att åtminstone andra människor icke få hafva dessförinnan erhållit tillfälle att se fostret. Detta antagande är dock näppeligen hållbart. Stadgandets affattning lemnar ej minsta stöd för detsamma. Och ehuru en sådan regel principiellt kan synas ega skäl för sig, gifves det dock fall, för hvilka den ej ter sig såsom rätt naturlig. Om t. ex. en kvinna i enslighet framfödt ett efter hennes påstående dödfödt foster och hon, sedan folk kommit till och med anledning af vissa märken å fostret yttrat misstankar om, huru vid födseln tillgått, ryckt till sig fostret samt sprungit bort och förstört eller lönlagt detsamma, bör väl 25 §:s stadgande, därest detta öfverhufvud eger något berättigande, komma till användning. Däremot får man ej förbise den begränsning i stadgandets tillämpning, som innefattas i användningen af uttrycket »fostret». Objektet måste, då dess utveckling genom döden afskars[3], hafva varit nyfödt. Ådagalägger alltså den rättsmedicinska undersökningen, att barnet vid denna

[1] Stadgandet i 25 § är således t. ex. tillämpligt, äfven om folk i hemlighet följt efter kvinnan och sett henne nedgräfva fostret.

[2] Enligt en annan åsikt kan en lönläggning blott sägas hafva egt rum, då fostret verkligen genom åtgärden försvunnit. Har det återfunnits, skulle 25 § ej vara tillämplig, n. b. såvida det ej, då det återfanns, var i sådant skick, att en undersökning af detsamma var omöjlig, i hvilket fall det blefve att anse såsom det där blifvit förstördt. Onekligen skulle på detta sätt de båda åtgärderna förstöring och lönläggning komma att stå i bättre motsvarighet mot hvarandra, ity de blefve olika sätt att omöjliggöra en undersökning af fostret. En sådan tolkning låter dock näppeligen förena sig med lagens ordalag.

[3] Har objektet vid denna tidpunkt kunnat benämnas »foster», är denna benämning tydligen äfven användbar å dess lik.

tidpunkt nått en sådan utveckling, att det ej längre kunnat så betecknas, eller vitsorda personer, som sett barnet en längre tid efter födseln, att det då varit lefvande, blir 25 § ej tillämplig.

Om förevarande § skall kunna användas, måste det vara bevisadt, att kvinnan (uppsåtligen) förstört fostret eller lagt det å lön. Det faktum, att fostret *förkommit*, gör ingalunda tillfyllest. Kan den möjligheten ej anses vara utesluten, att fostret förkommit utan något kvinnans åtgörande (eller i allt fall utan hennes vilja), undgår kvinnan alltså den svåra presumtion, som §:n uppställer[1].

Den presumtion, som lagen förbundit med nu angifna omständigheter, eger emellertid endast giltighet, såvida ej det faktiska förhållandet blir till fullo utredt. En sådan utredning kan blifva åstadkommen på ettdera af två sätt, antingen så, att visshet erhålles om det presumerade faktum, eller ock så, att presumtionen blir kullkastad. Inträffar det förra, d. v. s. öfvertygas kvinnan om att hafva uppsåtligen dödat fostret, kommer 22 § till tillämpning, och naturligen denna ensam, icke därjämte 25 §[2]. Det senare eger enligt lagen rum, då det utrönes, »att fostret omkommit utan moderns vållande, eller att det varit dödfödt[3] eller så ofullgånget, att det ej med lif framfödas kunnat». Att fostret befinnes hafva varit så ofullgånget, att det ej kunnat framfödas med lif, utesluter strängt taget ej möjligheten af, att det tagits afdaga genom ett brott enligt 22 §. Det är

[1] Jfr t. ex. Svea HofR. 1892 n:o 913 (C. G., som åtalats för brott enligt 14: 25, hade af UR:n, enär hon vore öfvertygad om att hafva i enslighet framfödt ett foster, hvarmed hon varit hafvande af oloflig beblandelse, »förty och då fostret icke återfunnits, utan blifvit förstördt eller å lön lagdt», dömts till straff enligt sagda §, men »enär det icke emot C. G:s nekande blifvit visadt, att det foster, hvilket hon ... framfödt, blifvit af henne eller på hennes föranstaltande förstördt eller lagdt å lön», blef af HofR:n C. G. från ansvar befriad).

[2] Jfr Justitieombudsmannens Embetsberättelse till 1893 års riksdag ss. 59 o. f. (fiskaliskt åtal med anledning däraf, att en häradsrätt dömt en kvinna till ansvar både för barnamord och för fostrets läggande å lön).

[3] Detta uttryck betecknar tydligen ett foster, som varit dödt redan före födselns början. Betecknade det ett foster, som vid födselns slut ej varit lefvande, hade det ej funnits anledning att därjämte tala om det fall, då fostret varit »så ofullgånget, att det ej med lif framfödas kunnat».

ju tänkbart, att modern dödat det ofullgångna fostret under födseln, och äfven ett dödande af ett foster under sådana förhållanden går, på sätt ofvan (s. 76 noten) blifvit anmärkt, in under barnamord. Då emellertid ett dödande under födseln är tämligen sällsynt och, hvad mer är, här något föreligger, som kunnat verka såsom en naturlig dödsorsak, minskar nu ifrågavarande omständighet så betydligt anledningen till misstanke mot kvinnan, att det är rätt naturligt, att lagen låtit den gälla såsom något, som kullkastar presumtionen. Det heter, att 25 §:s straff ej är tillämpligt, då det utrönes, att »fostret omkommit utan moderns vållande». I betraktande af den grund, hvarå stadgandet hvilar, hade man kunnat vänta, att det skulle hetat »utan moderns uppsåt». I så fall hade det här stadgade straffets tillämpning blifvit utesluten, då det varit bevisligt, antingen att endast vållande eller på sin höjd vållande varit för handen. Under den förra förutsättningen skulle då 14: 9 eller efter omständigheterna 14: 24 blifvit tillämplig. Under den senare förutsättningen — då det varit ovisst, om ens vållande, men visst, att icke mer, legat kvinnan till last — skulle åter straffrihet hafva inträdt. Så, som stadgandet nu är affattadt, saknar man däremot rätt att anse detta vara meningen. Lagens ord gifva ju otvetydigt vid handen, att den nu ifrågavarande grunden till presumtionens kullkastande endast får anses föreligga, då kvinnan bevisats hafva varit utan all skuld till fostrets död. Denna föreskrift lärer ej kunna förklaras på annat sätt än så, att, liksom lagen i 24 § för det fall, som där afses, uppställt en viss (ovederlägglig) presumtion om brottsligt uppsåt, så har här en sådan presumtion gjort sig gällande för de fall, då man i vanlig bevisningsväg kommit antingen till det resultat, att vållande förelegat, eller till det resultat, att vållande, men i hvarje fall icke mer, möjligen varit för handen. Den vidsträckta tillämplighet, som sålunda enligt stadgandets egen lydelse tillkommer detsamma, torde dock så till vida lida ett undantag, att, där kvinnan är öfvertygad om brott enligt 24 § — det må vara visst, att hon blott gjort sig skyldig till culpa, eller ovisst, om hon ej gjort sig skyldig till dolus —, sagda § ensam kommer till användning. I hvarje händelse synes ej i detta fall någon verklig brottskonkurrens böra anses vara för handen, eftersom den misstanke om ett begånget barnamord,

som ligger till grund för straffbudet i 25 §, redan i 24 §:s straffbestämmelse kommit till uttryck. Hvad åter beträffar sådana fall, där ett vållande, som går in under 9 §, enligt den förebragta utredningen föreligger eller minst föreligger, torde det riktiga vara att anse det där blifva en konkurrens emellan brott enligt sagda § och 25 §[1] (men naturligen endast *ett* brott, hvadan det ej kan blifva fråga om någon kumulation af straffen). Straffet blir förty, allt eftersom kvinnan sökt enslighet vid födseln eller icke, att hemta från 25 § eller från 9 § och i hvartdera fallet kommer konkurrensen att verka såsom en försvårande omständighet.

Straffet enligt 25 § är för det fall, att kvinnan sökt enslighet vid födseln, straffarbete i högst två år. Angående betydelsen af denna förutsättning hänvisas till hvad å s. 81 blifvit sagdt[2]. Har kvinnan ej sökt den enslighet, hvari hon befunnit sig vid födseln, är straffet straffarbete eller fängelse i högst sex månader. Anledningen till, att straffet i det förra fallet blifvit strängare, är naturligen den, att hennes förfarande att söka enslighet vid födseln talar för, att hon haft något ondt i sinnet, och förty ökar misstanken mot henne. I öfverensstämmelse härmed gäller det, att vid straffets utmätande enligt de i 25 § meddelade straffbestämmelser afseende bör fästas vid alla omständigheter, som äro egnade att stärka eller försvaga denna misstanke, således därvid, om kvinnan uppenbarat sitt hafvandeskap för andra eller dolt det eller rent af förnekat detsamma, om hon beredt sig på barnets vård (t. ex. genom att skaffa kläder åt det) eller uraktlåtit att vidtaga sådana åtgärder o. s. v.

7 §. Fosterfördrifning.

Bestämmelserna om mord och dråp, liksom bestämmelserna om barnamord och därmed besläktade brott, förutsätta, såsom den föregående framställningen gifvit vid handen, för sin tillämpning, att det är fråga om en förgripelse, riktad emot en

[1] En annan åsikt finnes uttalad i Justitieombudsmannens i not 2 till s. 85 anförda Embetsberättelse s. 61.

[2] Jfr ett rättsfall i N. J. A. 1891 s. 51 (angående en kvinna, som födt å ett afträde, dit hon vid födslovärkarnes början begifvit sig, enligt egen utsago i den tro, att det varit fråga om vanliga magplågor).

mänsklig varelse med självständigt lif. Människolifvet är emellertid föremål för rättsskydd redan å ett tidigare stadium och angrepp däråå på ett sådant stadium äro jämväl de — om ock ej i samma omfattning — belagda med straff. Förgripelser af detta slag pläga sammanfattas under benämningen *fosterfördrifning*.

Objektet för fosterfördrifning kan i korthet betecknas såsom *ett ofödt foster*. Det skall alltså till en början vara ett *foster*. Ett sådant existerar först från äggcellens befruktning. Förstörande af obefruktade äggceller hör ej hit, lika litet som åtgärder af annat slag till hindrande af befruktning i följd af samlag. Från det ögonblick befruktningen egt rum, är däremot ett foster i juridisk mening för handen. Enligt medicinsk terminologi göres ibland en skillnad emellan »embryo» och »foster», i det att det senare uttrycket anses vara tillämpligt först då formerna blifva skönjbara, men denna skillnad är främmande för lagens språkbruk. Under begreppet foster faller emellertid icke en s. k. mola (»månadskalf», »månkalf»), ett ägg, som är så degenereradt, att det, ehuru befruktadt, ej är mäktigt af den utveckling, som för fostret är karakteristisk. Visserligen är här fråga om produkten af en köttslig beblandelse, men såsom något foster kan en dylik klump (resp. blåsa eller blåsknippa) ej anses (jämför det för sådana fall använda uttrycket »ofostrigt hafvandeskap»).

De straffbestämmelser, hvarom här är fråga, förutsätta alla för sin tillämpning, att gärningen riktat sig emot ett verkligen existerande foster. Den bestämda formen »fostret», som förekommer i samtliga §§:na, visar otvetydigt, att lagen hela tiden går ut ifrån att ett sådant förefinnes. Med afseende å en kvinna, som alls icke är hafvande eller blott bär på en s. k. mola, kan ej något af ifrågavarande brott begås. I betraktande af lagens uttryckssätt måste i ett sådant fall allt straff anses uteslutet, äfven om man antager, att handlingar, riktade emot icke existerande objekt, äro eller kunna vara straffbara såsom försök enligt svensk rätt. Icke heller uppställer lagen för något fall en presumtion för tillvaron af ett foster. Det måste alltså bevisas, att det funnits ett sådant. I följd häraf ligger det i sakens natur, att, ehuru, såsom ofvan sagts, fostrets utvecklingsstadium är utan betydelse för frågan, huruvida straff enligt lag

bör ega rum eller ej, det sällan lärer kunna blifva något straff för åtgärder, som vidtagits omedelbart eller under närmaste tiden efter samlaget.

Vidare förutsättes såsom objekt hvad ofvan kallats ett *ofödt* foster, det vill då säga: ett foster, som ej varit framfödt eller ens hållit på att födas. Härom liksom i den frågan, *när* det ej får hafva kommit så långt med fostret, hänvisas till framställningen ss. 7, 8.

Hvad i öfrigt är att säga om förutsättningarne, för att ett fosterfördrifningsbrott skall vara för handen, förlägges lämpligast, enär det ställer sig väsentligen olika med afseende å uppsåtlig fosterfördrifning och med afseende å fosterfördrifning af vållande (i den mån den senare är straffbar), till den följande framställningen, som skall behandla dessa brottsarter hvar för sig.

A. Uppsåtlig fosterfördrifning (14: 26—28).

Stadgandena i 26—28 §§ fordra för sin tillämplighet uppsåt att »döda eller fördrifva» fostret. Under uttrycket »fördrifva» ett foster kan ej hvarje åtgärd hänföras, hvilken åstadkommer, att ett foster blir framfödt, förrän tiden därför är inne. Med detta uttryck förbinder sig städse den föreställningen, att fostret behandlas så, att det ej blir något (d. v. s. ej något lifsdugligt barn) däraf. I vidsträckt mening (så i uttrycket »fosterfördrifning») betecknar »fördrifva» ett foster att göra fostret såsom mänsklig lifsfrukt om intet, i inskränkt mening (så här) att åstadkomma detta resultat genom framkallande af en förtidig födsel. Hvad åter uttrycket »döda» beträffar, kan detta, då det sammanställts med »fördrifva», ej betyda annat än ett dödande genom en direkt (d. v. s. ej genom »fördrifvande» i inskränkt mening förmedlad) inverkan å fostret. Lagen får således läsas så, som om det stode »fördrifva eller annorledes döda». Uppsåt att — på det ena eller andra sättet — döda fostret blir följaktligen en oeftergiflig fordran. Omfattar viljan icke mer än en förtidig nedkomst, kan ej någon af ifrågavarande §§ komma till tillämpning[1].

[1] Exempel: 1) en kort efter mannens död lägrad enka föranstaltar i hafvandeskapets åttonde månad sin nedkomst, för att barnet skall blifva ansedt

Hvad slags uppsåt att döda som helst gör emellertid ej tillfyllest, utan fordras det, att uppsåtet är ett sådant, som förutsättes vid försök, det vill då säga, att det innefattar dolus directus eller den form af dolus indirectus, som utmärkes däraf, att den handlande inser föremålet för viljandet vara oskiljaktigt förbundet med något, som han åsyftar antingen för dess egen skull eller såsom medel för ernåendet af något annat (jfr I ss. 235, 6)[1]. Uttrycket »i uppsåt att» i 26 § kan visserligen anses omfatta hvarje uppsåt, men orden »söker» och »sökt» i 27 och 28 §§ tvinga afgjordt till nu ifrågavarande tolkning, närmast visserligen endast med afseende å dessa §§, men, då lagen ej kan ifrågasättas vilja vara strängare emot modern, än emot främmande personer, äfven med afseende å 26 §.

Den handling, hvartill uppsåtet att döda eller fördrifva fostret leder, skall bestå däri, att man nyttjar »invärtes eller utvärtes medel, som sådan verkan hafva kan» (se 26 § samt 27 och 28 §§:s »på sätt i 26 § sägs»). Under »invärtes eller utvärtes medel» falla alla möjliga fysiska medel. Rent psykiska medel — såsom skrämsel genom ord eller åtbörder samt meddelande af uppskakande underrättelser — synas däremot vara uteslutna genom lagens affattning, då de ej gärna kunna hänföras hvarken under »invärtes» eller under »utvärtes» medel. En analog användning är ej heller tillåten. Det är ingalunda alldeles ett och detsamma att använda fysiska fosterfördrifningsmedel och att i enahanda syfte blott begagna sig af en rent psykisk inverkan. Det låter därför rätt väl tänka sig, att lagen velat skilja på dessa fall.

Det heter, att det skall vara »medel, som sådan verkan hafva kan». Betyder detta, att det verkligen skall, då medlet användes, ligga inom möjlighetens område, att detsamma erhåller

---

såsom äkta; 2) en kvinna, som uppskrämts genom barnmorskans uppgift, att fostret är ovanligt stort, anordnar en något förtidig nedkomst, för att förlossningen skall gå lattare för sig. I båda dessa exempel har förutsatts, att hvarje uppsåt att döda fostret varit främmande för kvinnan. Jfr emellertid följande not.

[1] Häraf framgår, att i de i föregående not anförda exemplen fosterfördrifningsstraff är uteslutet jämväl om fostrets dödande ingått i kvinnans uppsåt, men uppsåtet i denna del ej varit sådant, som här ofvan i texten är sagdt.

åsyftad verkan, att åtgärden alltså skall under förhandenvarande omständigheter kunna leda till målet? Detta lärer vara att fordra för mycket för stadgandenas tillämpning. Med en sådan tolkning skulle — eftersom tillvaron af ifrågavarande förutsättning måste vara bevisad, för att straff skall kunna tillämpas — straff blifva uteslutet, ifall det ej vore visst, att fostret lefvat, då åtgärden vidtogs, ifall det vore osäkert, huruvida fostret ej då varit så utveckladt, att medlet varit maktlöst gentemot detsamma, ifall det vore ovisst, huruvida kvinnan ej på grund af sin individuella kroppsbeskaffenhet varit oemottaglig för inverkan af det använda medlet, o. s. v. På detta sätt blefve emellertid vinsten af den presumtion, som lagen för det fall, att fostret framfödes dödt eller ofullgånget, uppställer därom, att detta varit en verkan af gärningen, så godt som ingen. Lagens mening är också antagligen en annan, nämligen den, att medlet skall vara sådant, att icke redan dettas beskaffenhet i och för sig utesluter möjligheten af effektens inträde[1]. Utom området för hithörande stadganden komma alltså på grund af ifrågavarande uttryck blott sådana fall, då (bevisligen eller möjligen) användts s. k. absolut otjänliga medel. Vid bedömandet af ett medels egenskap i sådant afseende måste användningssättet komma i betraktande (om någon lägger fosfor i kvinnans bädd i den tro, att detta kan verka fosterfördrifvande, föreligger uppenbarligen en användning af ett absolut otjänligt medel)[2]. Frågan är emellertid den, om det är tillräckligt, att medlet kvalitativt sedt varit sådant, att det kunnat hafva fosterfördrifvande verkan, eller om det äfven kommer an på det använda medlets kvantitet. Det senare synes vara det riktiga. Har således t. ex. en hafvande kvinna i fosterfördrifningsuppsåt intagit fosfor, men befinnes det, att den intagna mängden varit för ringa för att kunna hafva sådan verkan, eller kan utredning i detta afseende ej åstadkommas, är straff uteslutet.

Handlingen måste vara rättsstridig. Denna egenskap saknar den, då den undantagsvis rättfärdigas däraf, att den är påkallad

---

[1] Orden »sådan verkan» äro således icke liktydiga med »denna verkan», d. v. s. att döda eller fördrifva *det ifrågavarande fostret*, utan »sådan verkan» är att fatta lika med »en fosterdödande eller fosterfördrifvande verkan».

[2] Jfr I noten till s. 243.

till räddande af moderns lif. Modern har t. ex. ett för trångt bäcken och därför föranstaltas en förlossning, medan fostret ännu är så litet, att det kan komma fram, oaktadt denna förtidiga förlossning ej kan undgå att orsaka fostrets död, eller ock sönderstyckas eller krossas det redan för stora fostret (åtgärder af det senare slaget vidtagas dock oftast först då födsloarbetet begynt, i hvilket fall de ej höra hit). Gärningen är då berättigad på grund af nöd.

Lagen skiljer i de ifrågavarande §§:na på tvenne fall. Det svårare af dem är det, då »fostret kommer utan lif eller ofullgånget fram»[1]. Hvad betyder därvid »ofullgånget»? Man kunde vara frestad att anse »kommer.. ofullgånget fram» beteckna förverkligandet af ett uppsåt att »fördrifva» fostret, således det fall, då detta kommit för tidigt fram och dött i följd häraf. Denna tolkning är dock ej möjlig. Uttrycket »ofullgånget» måste anses beteckna en viss beskaffenhet hos fostret, då det framföddes. Men enligt den ifrågasatta tolkningen skulle utgången, som kan bero på hvarjehanda tillkomna omständig-

[1] Uttrycket »kommer.. fram» betyder säkerligen detsamma som »framfödes». Men icke förty får väl (då det är fråga om 27 §) i kraft af analogi det svårare fallet anses föreligga, om kvinnan dör af fosterfördrifningsåtgärden och antingen obduktionen uppdagar ett dödt foster i hennes lif eller fostret, efter det kvinnan aflidit, framtages lefvande, men ofullgånget. Detsamma torde (i fråga om 27 och 28 §§) gälla, då kvinnan dör af annan orsak (t. ex. tager lifvet af sig), men det foster, hvarpå hon då ännu bar, befinnes hafva varit dödt, innan denna andra orsak blef verksam. Måhända kunde det synas som borde man här göra undantag för det fall, att kvinnan dött så tidigt, att fostret, äfven om brottet icke skett, ej skulle kunnat framfödas lifsdugligt. Härtill finnes dock näppeligen tillräckligt skäl. I de af lagen uttryckligen omnämnda fallen spelar ju ett motsvarande förhållande ingen roll. Om en kvinna till följd af en fosterfördrifningsåtgärd fått missfall, uteslutes ej straff (enligt 27 eller 28 §) för fullbordadt brott därför, att hon därefter af annan orsak dött så tidigt, som nyss blef sagdt. Ett ytterligare fall, i hvilket en analog tillämpning af nu ifrågavarande straffbestämmelser synes vara påkallad (och detta med afseende å såväl 26, som 27 och 28 §§), är det, då fostret framfödts lefvande och fullgånget, men (bevisligen) dött efteråt af fosterfördrifningsåtgärden (t. ex. i följd af en skada, som det fått af ett därvid använd instrument). I fråga om samtliga de nu angifna fallen — möjligen med undantag af det första — gäller emellertid, att det är ytterst ovisst, huruvida man ej i praxis skulle anse sig på grund af lagens ordalag nödgad stanna vid användningen af den straffbestämmelse, som förklarats tillämplig »i annat fall».

heter (såsom erhållen eller uteblifven, mer eller mindre skicklig vård), blifva afgörande för, om fostret skall anses hafva varit fullgånget eller ej. Antagligen har »ofullgånget» här samma betydelse, som enligt såväl allmänt som medicinskt språkbruk, betyder nämligen, att fostret ej nått den utveckling, som vid en normal födsel föreligger. Hos rättsmedicinska författare träffas den uppgiften, att man i rättsligt afseende tager ordet i en inskränktare mening, nämligen den, att fostret är så litet utveckladt, att det ej kan bevaras vid lif. Men något skäl att antaga detta vara lagens språkbruk finnes det ej. Det är alls ej troligt, att de strängare straffbestämmelserna i 26—28 §§ ej skulle afse sådana fall som det, då fostret dött af bristande utveckling, men läkaren förklarar, att, om tillfälle funnits till visst slags omsorgsfull vård, det kunnat bevaras vid lif. Den nu förordade tolkningen utgör ej något hinder för att — såsom här skall ske — använda benämningen *fullbordad fosterfördrifning* för de fall, som enligt förevarande §§ äro att hänföra under den svårare af de ifrågavarande straffbestämmelserna. Dock måste vederbörligen uppmärksammas, att detta är en benämning a parte potiori, ity att under straffbestämmelsen äfven inbegripes hvad som i själfva verket blott utgör ett försök, hvilket haft en effekt, som visar, att brottet varit nära att blifva fullbordadt, nämligen det fallet, då fostret framfödts ofullgånget, men blifvit bevaradt vid lif.

Något bevis för, att det varit i följd af fosterfördrifningsåtgärden, som fostret ljutit döden eller kommit ofullgånget fram, fordras ej, utan uppställer lagen en presumtion om tillvaron af ett sådant kausalsammanhang. Denna presumtion kan emellertid ej antagas vara mer än en s. k. praesumptio juris, om ock af det starkaste slaget, d. v. s. en sådan, som blott faller för fullt bevis om motsatsen (det kan väl ej gärna vara lagens mening, att, om en kvinna i början af hafvandeskapet nyttjat ett fosterfördrifningsmedel utan någon effekt och hon flere månader därefter blir skrämd vid en eldsvåda och i följd häraf nedkommer med ett ofullgånget foster, straff för fullbordad fosterfördrifning skall tillämpas). Ett sådant bevis är naturligen bland annat fördt därmed, att det bevisas, att fostret redan varit dödt, då gärningen egde rum (det befinnes t. ex., att fostret dött på

ett tidigare stadium än det, hvarå det skulle befunnit sig, om det lefvat vid sagda tidpunkt).

Den andra straffbarhetsgraden är den, då icke »fostret kommer utan lif eller ofullgånget fram» (eller ock det kan anses bevisadt, att orsaken därtill icke legat i fosterfördrifningsåtgärden). Man kan här tala om *försök till fosterfördrifning*. Äfven här fordras det, att det användts »medel, som sådan verkan hafva kan». Det får ej vara s. k. absolut otjänliga medel, måste till och med vara bevisadt, att medlet ej varit af sådan beskaffenhet. Många medel, som gå och gälla såsom abortivmedel, äro i själfva verket alldeles kraftlösa. Har nu ett sådant medel blifvit användt eller är det ovisst, huruvida ej det använda medlet varit af denna beskaffenhet, kan ej straff för försök till fosterfördrifning tillämpas. Vidare må erinras därom, att ett foster skall bevisligen hafva förefunnits, då handlingen egde rum. Har kvinnan ej vid denna tidpunkt burit på något foster eller är det ovisst, huru i detta afseende förhållit sig, uteblir allt straff. Att fostret bevisligen varit lefvande, då handlingen företogs, förutsättes däremot ej. Antoge man detta, inlade man en fordran i lagen, som säkerligen är fullkomligt främmande för densamma. Huruvida åter straff för försök till fosterfördrifning kan ådömas, då fostret bevisligen varit dödt vid sagda tidpunkt, är en fråga, som lagen här lärer få anses lemna öppen och som får besvaras i enlighet med hvad som i allmänhet anses gälla vid försök. Är det riktigt, att enligt svensk rätt ett straffbart mordförsök ej kan ega rum mot ett lik (jfr I s. 248), lärer icke heller en kvinna, som befinnes hafva användt fosterfördrifningsmedel, då hennes foster henne ovetande redan var dödt, kunna straffas för försök till fosterfördrifning.

Försöksstraff förutsätter, att medlet blifvit »nyttjadt». I följd häraf blifva vissa åtgärder, som kunna sägas redan innefatta försök till fosterfördrifning, straffria. Exempel: en hafvande kvinna har fört en fosterfördrifvande dryck till munnen, men (därför att annan hindrat henne eller modet i sista stund svikit eller lukten varit alltför vidrig) ej kommit att intaga den eller ock har hon intagit den, men (därtill tvungen eller frivilligt) spottat ut den igen. Hon har då ej »nyttjat», utan blott »försökt nyttja» ett fosterfördrifningsmedel. Uttrycket »nyttjar . .

medel, som sådan verkan hafva kan» förutsätter nämligen, att det kommit så långt, att medlet kunnat börja utöfva sin fosterfördrifvande verkan. I öfverensstämmelse härmed får det väl antagas, att straffbart fosterfördrifningsförsök ej föreligger, då någon i uppsåt att narra i en kvinna en fosterfördrifvande dryck satt fram den för henne, men hon ej rört vid den eller på grund af den misstänkta smaken ej nedsväljt den eller ock gärningsmannen ångrat sig och slagit henne i ryggen, så att hon spottat ut den.

Af uppsåtlig fosterfördrifning känner lagen tre arter.

a. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången af modern själf (14: 26).

Främst behandlas i lagen det fall, då modern själf gör sig skyldig till åtgärder af här ifrågavarande slag. Fostret betraktas således af lagen ej blott i förhållande till främmande personer, utan ock i förhållande till modern själf, såsom något från henne skildt, såsom ett självständigt brottsobjekt. Emellertid är det säkerligen lagens mening, att denna självständighet, såvidt förhållandet till modern beträffar, i viss mån blott tillkommer fostret i fråga om gärningar, som ej äro riktade mot moderns eget lif, så att vid angrepp å detta gärningens egenskap häraf absorberar dess egenskap af att utgöra angrepp å fostret. Detta gäller nämligen i fråga om självmordsförsök af hafvande kvinna. Om en sådan kvinna försöker taga lifvet af sig, blir hon, äfven om det sker (uteslutande eller delvis) i syfte att döda fostret (t. ex. för att bespara detta ett eländigt lif eller för att beröfva mannen fadersglädjen)[1], icke straffbar enligt 26 §. Det förutsättes emellertid, att det är fråga om ett verkligt självmordsförsök, att kvinnan alltså haft sådant uppsåt, att hon kan sägas hafva *försökt* beröfva sig lifvet (jfr I ss. 235, 6). Att hon vid en fosterfördrifningsåtgärd varit beredd på, att hon kunde komma att sätta lifvet till, och i nödfall varit med därom, är icke tillräckligt för att utesluta 26 §:s straff.

[1] För 26 §:s tillämpning skulle det för öfrigt — om man bortser från det föga sannolika fallet, att modern reflekterat å möjligheten däraf, att hon skulle dö, men barnet blifva räddadt — vara tillräckligt, att modern vetat sig vara hafvande (jfr ofvan s. 90).

Straffet enligt 26 § är för fullbordadt brott straffarbete från och med ett till och med sex år och för försök sådant arbete eller fängelse i högst sex månader. Under dessa straffbestämmelser hemfaller naturligen modern icke blott då hon ensam utfört hela gärningen, utan ock då hon varit s. k. medgärningsman. Såsom sådan är hon oftast att anse, då hon jämte någon annan, som bär gärningsmannaansvar, varit med om saken. Sällan har då hennes medverkan varit af sådan beskaffenhet, att brottet kan sägas vara utfördt af den andre ensam. Skulle dock detta hafva varit händelsen, kan hon endast straffas för delaktighet i fosterfördrifning. Vid denna bestraffning bör emellertid den tillämpliga §:n i 3 kap. jämte 14: 26 komma till användning. Man får icke tillämpa den förstnämnda §:n i förening med 14: 27 (som kommer till användning å gärningsmannen[1]).

Antingen kvinnan varit hafvande af loflig eller oloflig beblandelse, blir samma straffbestämmelse tillämplig. Vid straffets utmätande måste emellertid synnerligt afseende fästas härvid.

b. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången af annan än modern, men med hennes vilja (14: 27).

Denna art af uppsåtlig fosterfördrifning, kännetecknas däraf, att subjektet är någon annan än modern, men handlar med hennes vilja (angående betydelsen af uttrycket »med qvinnans vilja» hänvisas till framställningen här nedan under c). En sådan person straffas direkt efter 27 §, om han är gärningsman — ensam eller jämte modern —, och efter någon § i 3 kap. i förening med sagda 27 §, om han är att anse såsom blott delaktig i en af modern föröfvad fosterfördrifning[2]. Jfr hvad ofvan under a blifvit yttradt med afseende å modern.

Straffet var enligt 1864 års lag detsamma, som enligt 26 § för modern, men med tillägg af förlust af medborgerligt förtroende. Genom 1890 års lag har ändring skett häri. Redan hufvudstraffet är nu strängare i 27 § både för fullbordadt brott

[1] Detta i regeln. Man kan emellertid möjligen tänka sig fall, i hvilka gärningsmannen blir straffbar enligt 28 § och modern för delaktighet i fosterfördrifning. Ett sådant fall inträffar, då gärningsmannen nödgat modern att medverka genom ett sådant tvång, att gärningen framstår såsom föröfvad »utan qvinnans vilja» (jfr i det följande under c), utan att dock tvånget varit sådant, att det utesluter moderns straffbarhet.

[2] Rättsfall i N. J. A. 1902 s. 377.

och för försök. I det förra fallet är det nämligen straffarbete från och med två till och med sex år, i det senare fallet sådant arbete i högst ett år. Denna större stränghet är otvifvelaktigt väl på sin plats. Till förmån för modern talar alltid den omständigheten, att fostrets samband med hennes kropp inverkar å hennes uppfattning af detsamma samt i följd häraf för henne på ett alldeles särskildt sätt skillnaden gentemot ett angrepp å ett självständigt människolif gör sig gällande. Vidare tillkommer för en främmande person ett särskildt försvårande moment, nämligen det äfventyrande af kvinnans lif och helsa, som alltid i större eller mindre grad är förbundet med gärningen och väl aldrig håller sig inom ett sådant mått, att satsen volenti non fit injuria kan åberopas. Med afseende å en annan person än modern kan ej heller det starka straffnedsättningsskäl föreligga; som kan vara att hemta därifrån, att fostret är frukten af en oloflig beblandelse. Slutligen kan här förekomma en försvårande omständighet — yrkesmässigt bedrifvande —, som ej är tänkbar med afseende å modern. Af dessa omständigheter tala i själfva verket de två första för ett högre både maximum och minimum, den tredje för ett högre minimum allenast och den fjärde endast för ett höjande af maximum. Högre maximum än i 26 § förekommer emellertid blott vid försök.

Lagen nämner ej i 27 §, såsom i följande §, något om de ytterst vanliga fallen, då kvinnan tagit död eller skada af gärningen. Med afseende å dessa fall gäller följande. Har gärningsmannen ej haft uppsåt att döda eller ens misshandla kvinnan — det vanligaste fallet —, blir jämte 27 §, om kvinnan ljutit döden, 9 § och, om hon fått svår kroppsskada, 17 § tillämplig, i båda fallen i förening med 4: 1. Har endast sådan skada, som i 12 § sägs, inträdt, blir skadan straffri på grund af satsen volenti non fit injuria[1]. Dock förutsätter detta, att den behandling, som orsakat skadan, ej varit annan, än som öfverensstämt med kvinnans vilja. Eljest blir också här 17 § tillämplig. Har skadan varit ringare, än i 12 § sägs, blir den under nu gjorda subjektiva förutsättning städse straffri, eftersom vållande till sådan ringare skada ej finnes belagdt med straff. Hvad där-

[1] Jfr hvad i följande § yttras angående denna regels tillämplighet vid misshandel utan dödlig påföljd.

efter beträffar sådana fall, i hvilka gärningsmannen haft uppsåt att misshandla, men icke att döda, kvinnan, må till en början anmärkas, att sådant uppsåt ej nödvändigt föreligger, därför att gärningsmannen vill på något sätt göra kvinnan illa. Är det ingrepp i hennes kroppsliga integritet, som uppsåtet omfattar, icke annat, än hvad hon är med om, och i och för sig ej värre, än att satsen volenti non fit injuria däråå är tillämplig, är något misshandelsuppsåt i juridisk mening ej för handen. Om däremot gärningsmannen företager sig att å kvinnan göra någon skada, hvartill hon ej kan anses hafva samtyckt, eller kvinnan — hvilket låter tänka sig — för att blifva af med fostret underkastar sig en skada, som är för svår för att satsen volenti non fit injuria med afseende däråå kan åberopas, föreligger »uppsåtlig misshandel» å kvinnan och straffet blir därefter, alltså, om döden följt, straff för dråp i uppsåt att endast misshandla och eljest straff för uppsåtlig misshandel utan dödlig utgång, i båda fallen i konkurrens enligt 4: 1 med brott efter 14: 27. Har slutligen gärningsmannen haft uppsåt att jämväl döda kvinnan, blir, om hon ljutit döden, gärningen mord eller möjligen viljadråp och, om hon blott fått kroppsskada, — såvida den ej blir mordförsök enligt 14: 2 — uppsåtlig misshandel enligt 14: 10 o. f., i alla dessa fall i ideell konkurrens med brott enligt 14: 27.

c. Uppsåtlig fosterfördrifning, begången utan moderns vilja (14: 28).

Uttrycket »utan qvinnans vilja» gifver, liksom den föregående §:ns motsvarande uttryck »med qvinnans vilja», anledning till allehanda tvifvelsmål. Att kvinnans vilja för att utesluta straff enligt 28 § måste hafva kommit till uttryck i ord eller handling (den senare må hafva bestått i en verksamhet eller en overksamhet[1]), synes vara tämligen gifvet (ehuru det ingalunda är obestridt). Likaså att kvinnan måste hafva, då hon gaf uttryck åt sin vilja, varit vid sundt förstånd, hvadan ett samtycke af en sinnessjuk eller sinnesförvirrad kvinna blir

[1] Exempel: en barnmorska, som sköter en hafvande kvinna, lemnar henne, hvilken på egen hand påbörjat en behandling, som uppenbarligen afser att fördrifva hennes foster, utan hennes vetskap understöd i detta hennes förehafvande; en hafvande kvinna, hvilken en barnmorska föreslår en fosterfördrifvande behandling, låter utan att uttryckligen gifva sitt bifall till känna den föreslagna behandlingen påbörjas och fortsättas.

utan betydelse. Däremot torde det ej vara behöfligt, att kvinnan vid sagda tidpunkt uppnått den kriminella tillräknelighetsåldern. Sker fosterfördrifningen med samtycke af en minderårig moder, blir brottslingen, äfven om han inskränkt sig till åtgärder, som i allmänhet blott framstå såsom delaktighet, straffbar såsom gärningsman (jfr I ss. 283, 4), men, efter hvad det synes, såsom gärningsman enligt 27, icke enligt 28 §. Ytterst tvifvelaktigt är det däremot, i hvad mån den omständigheten, att samtycket framkallats genom tvång eller svek, utesluter det från att komma i betraktande. Denna fråga får måhända besvaras så, att samtycket förlorar sin förmåga att skydda mot straff enligt 28 §, om det framtvungits genom hot med en rättskränkning eller om det aflockats kvinnan genom ett svek, som kommit henne att tro, att det förelåg en omständighet, som, därest den varit för handen, skulle rättfärdigat åtgärden[1], men att samtycket i andra fall af tvång och svek[2] bibehåller sin ifrågavarande betydelse. Angående riktigheten af detta svar å frågan kunna emellertid meningarne vara delade. Särskildt kan det synas vara väl strängt att frånkänna samtycket betydelse i alla sådana fall, där det framtvungits genom hot med »en rättskränkning». Onekligen kan det ifrågasättas att därjämte fordra, att det onda, hvarmed hotats, varit så svårt, att, om hotet ock ej förmått enligt reglerna för nöd juridiskt rättfärdiga kvinnans eftergift, hennes skuld i denna dock på grund af det trångmål, hvari hon befunnit sig, framstår såsom väsentligen förminskad. En sådan regel blir visserligen i jämförelse med den nyss meddelade af mycket sväfvande beskaffenhet, men motsvarar måhända bättre den materiella rättvisans kraf.

Tror gärningsmannen, att ett samtycke föreligger, ehuru detta ej är fallet, kan han ej anses svårare, än enligt 27 §.

[1] Exempel: gärningsmannen tvingar kvinnan att underkasta sig fosterfördrifningsåtgärden genom hot att eljest misshandla henne eller förmår henne därtill genom att inbilla henne, att åtgärden är nödvändig för bevarandet af hennes lif.

[2] Exempel: modern till en kvinna, som är hafvande af oloflig beblandelse, förmår henne att underkasta sig en fosterfördrifvande behandling genom att hota med att eljest uppdaga hennes hafvandeskap för hennes far eller genom falska uppgifter om familjens dåliga ekonomiska ställning och därpå grundade oförmåga att bidraga till barnets underhåll.

Detsamma gäller, om han är okunnig om en omständighet, som, efter hvad nyss blef sagdt, betager samtycket dess betydelse.

Straffet för fosterfördrifning enligt 28 § är straffarbete från och med sex till och med tio år eller för det fall, att brottet stannar vid försök, sådant arbete från och med sex månader till och med två år. Dessutom skall dömas till förlust af medborgerligt förtroende. En betydlig straffskärpning inträder emellertid, om kvinnan af gärningen fick svår kroppsskada eller döden. I det förra fallet blir straffet — jämte förlust af medborgerligt förtroende — straffarbete på lifstid eller i tio år, i det senare — förutom sådan förlust — dödsstraff eller straffarbete på lifstid. Vållas genom gärningen sådan skada å kvinnan, som i 14: 12 sägs, kommer, jämte 28 §, 17 § 2 mom. till tillämpning, dock att det ej blir mer än s. k. lagkonkurrens[1]. Innefattar gärningen en uppsåtlig kränkning af kvinnans lif eller kroppsliga integritet, blir det ideell konkurrens af mord, dråp eller uppsåtlig misshandel samt brott enligt 28 §[2].

B. Fosterfördrifning af vållande genom uppsåtlig misshandel å modern (14: 29).

För detta brott förutsättes i objektivt afseende, att en hafvande kvinna misshandlas med den påföljd, att fostret förgås[3] eller kommer ofullgånget fram. Någon presumtion om tillvaron af ett kausalsammanhang uppställes ej här. Det fordras således bevis för, att misshandeln varit orsak till den ofärd, som inträffat.

Hvad brottets subjektiva sida beträffar fordras dels vetskap om kvinnans hafvandeskap (den må vara gärningsmannen bibragt genom hennes utseende eller annorledes), dels uppsåt vid den ödesdigra misshandeln. Det senare kan måhända ej sägas med nödvändighet ligga i uttrycket »Föröfvar någon . .

[1] Jfr I nederst å s. 677 och öfverst å s. 678.

[2] Jfr I s. 678. Hvad där yttras angående sådana brott, som t. ex. mordbrand, synes äfven här ega tillämpning.

[3] Det heter ej här, såsom i de föregående §§:na, att fostret »kommer utan lif . . fram». Uttrycket »förgås» omfattar mer, nämligen alla sådana fall, där fostret ljuter döden, vare sig i moderlifvet eller efter att hafva blifvit framfödt. Jfr noten till s. 92.

misshandel», men i det följande skiljes det emellan, om misshandeln skedde med berådt mod och om den skedde af hastigt mod, utan att något ytterligare fall förutsättes såsom möjligt. Negativt fordras, att gärningsmannen ej hade »uppsåt att fostret skada». Därmed förstås uppenbarligen, att han ej får hafva haft uppsåt att döda eller fördrifva fostret. Detta emedan i sådant fall stadgandena om uppsåtlig fosterfördrifning komma till tillämpning. Är det emellertid, såsom ofvan (s. 90) antagits, riktigt, att dessa stadganden förutsätta ett uppsåt af viss beskaffenhet, utesluter naturligen tillvaron af ett annat slags uppsåt att döda eller fördrifva fostret icke en tillämpning af 29 §. Benämningen »fosterfördrifning af vållande» blir på detta sätt ej fullt korrekt. Ifall den — hvilket väl låter sig försvaras — icke förty för korthetens skull användes, måste det uttryckligen framhållas, att med culpa här är likställd ett visst slags dolus, nämligen den dolus, hvilken ej är sådan, som förutsättes för försök.

Straffet är, om misshandeln skedde med berådt mod, straffarbete från och med två till och med fyra år, och, om den skedde af hastigt mod, straffarbete från och med sex månader till och med två år; dock att, där brottet är förenadt med synnerligen mildrande omständigheter, straffet må nedsättas i det förra fallet till straffarbete i sex månader och i det senare fallet till sådant arbete i två månader eller till fängelse. I den frågan, i hvad mån och på hvad sätt gärningens egenskap af brott mot kvinnan gör sig gällande, lända de i I ss. 675, 6 utvecklade reglerna till efterrättelse. Har gärningsmannen å kvinnan endast öfvat sådan misshandel, som i 14: 13 sägs, hemfaller gärningen blott under 14: 29. Har åter förgripelsen å kvinnan varit af svårare beskaffenhet, blir det åtminstone lagkonkurrens, men under vissa förhållanden (ideell) brottskonkurrens. Det senare inträffar, då straffbestämmelsen för gärningen, betraktad såsom brott mot kvinnan, är strängare än den straffbestämmelse, hvarunder gärningen enligt 14: 29 hemfaller. Hit höra naturligen bland annat sådana fall, i hvilka kvinnan ljutit döden, *såvida* verkligen 29 § är tillämplig i sådana fall. Härom kunna meningarne vara delade. Det är möjligt, att denna § endast afser sådana fall, där man blott misshandlat — icke dödat — kvinnan.

Ett uppsåtligt dödande af en kvinna, hvilket jämväl kostat ett foster, hvarmed hon gärningsmannen veterligen var hafvande, lifvet, skulle alltså — förutsatt att »uppsåt att fostret skada» saknats[1] — blott blifva ett brott enligt 14: 1 eller 3 och en uppsåtlig misshandel å veterligen hafvande kvinna med hennes och fostrets död till följd — under enahanda förutsättning — blott blifva ett brott enligt 14: 4 eller 5. Till att antaga 29 §:s tillämplighet inskränkt på detta sätt finnes emellertid näppeligen tillräckligt skäl. Åtminstone synes detta gälla, såvidt inskränkningen skulle gå utöfver ett uteslutande af sådana fall, där det är fråga om ett uppsåtligt dödande af kvinnan.

Af den sålunda meddelade framställningen har framgått, att vid allehanda förgripelser å ett ofödt foster fosterfördrifningsstadgandena vägra sin tjänst. Så förhåller det sig ju i regeln, då med afseende å dödandet af ett foster blott vållande eller i allt fall icke sådant uppsåt, som förutsättes för försök, föreligger; vidare är detta fallet, då rent psykiska medel användts för angrepp å ett fosterlif, och slutligen då det blott är fråga om ett skadande af fostret (hvilket sista fall strängt taget icke hör hit, men dock må tagas med i detta sammanhang). För sådana fall torde det emellertid gälla, att gärningen — förutsatt att den är företagen af annan än modern själf och att rättsstridigheten ej varit utesluten genom samtycke af henne — blir att anse såsom misshandel å modern. I den mån ett foster ej såsom sådant är föremål för straffskydd, lärer nämligen detsamma vara att betrakta såsom en del af modern, såsom en hennes pars viscerum, så att åtgärder, som innefatta fostrets dödande eller skadande, äfven där ej modern i och för sig — således

[1] En sådan casus skulle — utom i ett fall, motsvarande det, som i noten till s. 95 betecknats såsom föga sannolikt — kunna föreligga, då dödandet af en veterligen hafvande kvinna väl varit uppsåtligt, men ej skett med sådant uppsåt, som för försök förutsättes. Exempel: en förbrytare, som å bar gärning fasttagits af en kvinna, som han vet vara hafvande, har för att få henne att släppa sitt tag slagit henne i hufvudet samt därvid tänkt sig möjligheten af, att hon — och därmed också fostret — kunde ljuta döden af slaget, och hellre sett detta, än att han ej undkomme. En sådan person kan ej sägas hafva »sökt» döda fostret.

med bortseende från hvad som vederfares fostret — lider något men däraf[1], komma att bilda ingrepp i hennes kroppsliga integritet. Emellertid är det ytterligare straffskydd, som ett foster på detta sätt erhåller, icke synnerligen kraftigt eller vidtomfattande. I betraktande af det sätt, hvarpå lagen i 10, 12 och 13 §§ fastställer skillnaden emellan olika misshandelsgrader, torde det nämligen ej vara möjligt att hänföra de gärningar, hvarom här är fråga, annat än under den lindrigaste graden[2], hvadan straffet för uppsåtliga förgripelser blir lindrigt nog och ett blott vållande undgår straff.

8 §. Misshandel.

Misshandel[3] kan sägas ega rum, då *man rättsstridigt och med den viljeriktning, som lagen fordrar*[4], *inverkar menligt å någons kroppsliga integritet i inskränkt bemärkelse*. Därvid förutsättes, att förgripelsen riktar sig mot en lefvande mänsklig varelse (misshandel af lik blir ett helt annat brott [11: 4]) och emot en mänsklig varelse med självständigt lif (skadande af ett foster, som hvilar i moderlifvet[5], hör icke heller hit).

[1] Exempel: någon har skrämt en kvinna så, att hon fått missfall, men fostret har afgått, utan att detta vållat henne något som helst lidande. Det sista måste förutsättas, för att exemplet skall höra hit. Ty i motsatt fall är gärningen, utan att man behöfver anlita det nu ifrågavarande betraktelsesättet, att hänföra till misshandel å kvinnan. Detta gäller äfven om hvad kvinnan undergått ej varit svårare än eller ens så svårt som den normala förlossning, som hon annars haft att vänta. Hvad hon undergått har nämligen under nu förutsatta förhållanden, i motsats till hvad som eljest skulle blifvit fallet, innefattat ett fullkomligt ändamålslöst lidande.

[2] Detta gäller i allt fall i regeln. Ett undantag bildar dock måhända det fallet, då modern fått en tid gå och bära på ett dödt och i följd häraf förvandling underkastadt foster. Detta får väl betraktas såsom en sjukdomsprocess i något, som hör till hennes kropp, äfven om hon ej själf, d. v. s. till sin kropp i öfrigt, lidit däraf så, att hon kan sägas hafva varit sjuk.

[3] Detta uttryck tages i förevarande § städse i sin inskränktaste betydelse. Jfr i det föregående noten till s. 3.

[4] Den subjektiva förutsättningen kan ej helt allmänt betecknas med ordet »tillräkneligt», eftersom lagen i vissa fall, i hvilka objektivt sedt misshandel föreligger, gör straffbarheten beroende däraf, att dolus ligger gärningsmannen till last

[5] Jfr ofvan ss. 6 o. f. Hvad där yttrats med afseende å den tidpunkt, vid hvilken ett foster blir möjligt objekt för mord eller dråp resp. barnamord,

Angreppsobjekt vid dessa brott är alltså en persons *kroppsliga integritet i inskränkt bemärkelse*. Detta uttryck har i det föregående (s. 4) betecknats såsom liktydigt med en persons status illaesus i anseende till kroppen, sagda tillstånd betraktadt såsom ett godt i och för sig (icke såsom förutsättning för lifvet). En sådan begreppsbestämning gör emellertid här icke tillfyllest, utan behöfver närmare utvecklas och preciseras. I sådant afseende må anmärkas följande. Till det rättsliga goda, hvarom här är fråga, har man att hänföra a) besittningen i oskadt skick af hvad som hör till kroppens substans (integritet i anatomiskt afseende) samt b) det kroppsliga välbefinnandet (integritet i fysiologiskt afseende). Härvid är emellertid att märka, att ytterst få människor äro i fullt åtnjutande af dessa förmåner. De allra flesta äro behäftade med någon brist i sådant afseende. Detta hindrar emellertid naturligen ej, att de kunna blifva föremål för misshandelsbrott. Angreppsobjekt vid dessa brott är alltså enligt det under a) och b) sagda det — möjligen mer eller mindre ofullständiga — mått af där angifna förmåner, af hvilket den ifrågavarande personen är i besittning. Vidare är särskildt med afseende å hvad som sagts under b) att iakttaga, att uttrycket »välbefinnande» där endast betecknar den kontradiktoriska motsatsen mot illabefinnande (sjukdom, illamående, smärta eller annat obehag). Hvad som ej alstrar ett sådant, utan blott beröfvar föremålet en högre potens af lifsnjutning, afficierar alltså ej

---

liksom i den frågan, *när* fostret skall hafva hunnit öfver denna tidpunkt, för att en förgripelse däråt skall kunna blifva något af sagda brott, finner motsvarande tillämpning med afseende å misshandel. — Då ofvan i texten skadandet af ett foster, som hvilar i moderlifvet, förklaras icke höra hit, är detta blott så att förstå, att en sådan gärning icke i sin riktning mot fostret är att hänföra under begreppet misshandel. En särskild sak är, att gärningen, där den icke går in under fosterfördrifningsbestämmelserna, blir att anse såsom misshandel å modern. Det senare betraktelsesättet leder till helt andra praktiska resultat. Sålunda kommer i kraft af detsamma misshandelns grad att mätas efter hvad som vederfarits modern, icke efter hvad som vederfarits fostret. Har t. ex. gärningen åstadkommit, att fostret framfödts såsom krympling, kan detta ej betraktas såsom ett åstadkommande af »svår kroppsskada», utan endast såsom ett åstadkommande af sådan skada, som i 14: 13 sägs (jfr ofvan å s. 103). Samtycke från moderns sida erhåller ock en betydelse, som ej skulle tillkomma detsamma, om gärningen betraktades såsom ett brott mot fostret, öfver hvars kroppsliga integritet modern ej kan anses ega förfoganderätt.

välbefinnandet i här afsedda betydelse. Slutligen må uppmärksamheten fästas därå, att under b) blott upptagits det *kroppsliga* välbefinnandet. Ett psykiskt illabefinnande kommer ej i och för sig i betraktande såsom grund för misshandelsstraff, utan endast om det, såsom händelsen är, då det eger karakteren af sinnessjukdom eller sinnesförvirring, hänvisar å en rubbning i det fysiologiska tillståndet. Åstadkommandet af annat slags skadlig inverkan å själslifvet — särskildt psykisk smärta eller annat psykiskt obehag — faller utom misshandelsbegreppets område. Såvidt sådana gärningar — hvilket blott undantagsvis är fallet — äro rättsstridiga och straffbara, gå de in under helt andra brott (t. ex. ärekränkning eller brott enligt 15: 23).

Till den kroppsliga integriteten i inskränkt bemärkelse måste emellertid, ifall detta uttryck skall komma att omfatta allt, som kan vara angreppsobjekt vid ett misshandelsbrott, utöfver det under a) och b) upptagna hänföras ännu något mer. Om någon slår en annan eller stöter till honom[1], kan detta blifva straffbart såsom misshandel, äfven där det ej ens medför smärta eller annat fysiskt obehag[2]. Detsamma gäller för det fall, att någon slår ikull en annan. Såsom ingående i en persons kroppsliga integritet i inskränkt bemärkelse bör därför också upptagas c) friheten från våldsamma bearbetningar af dess kropp.

På grund af hvad sålunda blifvit sagdt angående de olika sidorna hos angreppsobjektet kan den rättsstridiga effekten vid ifrågavarande brott bestå i antingen a) en förlust af eller förändring till det sämre af något, som hör till kroppens substans, eller b) ett kroppsligt illabefinnande, vare sig det har karak-

---

[1] Jfr däremot ett rättsfall i N. J. A. 1901 s. 431 (en person, som endast »fattat uti och svängt om» en annan, på grund häraf — efter hvad det synes med rätta — dömd blott för ärekränkning).

[2] Om någon vid ett slagsmål tilldelar en motståndare, som redan af annan är slagen medvetslös, ett slag, eller om någon slår till en annan på en kroppsdel, hvars känselnerver äro sjukligt förlamade, lärer han ej, om slaget ej haft någon som helst skada till följd, undgå straff enligt 13 §, han må hafva vetat eller icke vetat, att den andre varit känslolös. Och om slaget åstadkommit någon skada, som i 10 eller 12 § sägs, utan att gärningsmannen haft något uppsåt att skada, slipper han nog ej med ansvar enligt 17 §, utan hemfaller under 11 eller 12 §.

teren af sjukdom eller åtminstone illamående[1] eller endast utgöres af smärta eller annat obehag, eller slutligen c) en våldsam bearbetning af föremålets kropp. Finge man nu antaga, att *hvarje* sådan effekt gjorde tillfyllest för tillvaron af ett misshandelsbrott, vore det jämförelsevis lätt att säga, om en inverkan å annans kropp är så beskaffad, som för misshandel förutsättes, eller icke. Ett sådant antagande är emellertid icke berättigadt. Begreppet misshandel förutsätter nämligen uppenbarligen för sin tillämpning, att ingreppet i den kroppsliga integriteten är af en viss ej alltför obetydlig intensitet. Detta är en ganska sväfvande bestämning. Med anledning häraf hafva också allehanda tvifvelsmål yppat sig.

En gammal tvistefråga är, om ett afklippande af annans hår är att anse såsom misshandel[2]. Denna fråga lärer få besvaras jakande för det fall, att hvad sålunda beröfvas den andre varit denne till prydnad eller gagn. Således blir det misshandel, om någon af elakhet, afundsjuka eller annat dylikt motiv klipper af en kvinnas hårflätor. Likaså om det sker för att tillgripa och tillgodogöra sig flätorna, blott att gärningen då innefattar ett brott till, nämligen tjufnad. Misshandel blir det också, ifall man klipper af en mansperson håret tätt invid hufvudet, likaväl som det blir det, om man rakar af honom håret eller smörjer in det med något medel, så att det, om ock blott för tillfället, faller af. Däremot blir förhållandet ett annat, om man tager sig för att klippa håret på en annan, som vanvårdar sitt yttre och ej kan förmås låta klippa sig. Ifall detta sker med våld eller hot, blir det brott enligt 15: 22, eljest (t. ex. om det sker, då den andre är så berusad, att han är medvetslös) möjligen egenmäktigt förfarande, men i intetdera fallet något misshandelsbrott.

En annan fråga, i hvilken meningarne varit delade, är den, huruvida det blir misshandel, ifall man utsätter en person för

---

[1] Angående skillnaden emellan en sjukdom och ett blott illamående hänvisas till det följande (s. 125).

[2] Förutsatt naturligen, att förfarandet är rättsstridigt och viljeriktningen sådan, som för straff erfordras. Dessa förutsättningar underförstås städse i det närmast följande, då det talas om att något är att anse såsom misshandel, blir misshandel o. s. v.

hunger eller törst eller hindrar honom från att sofva[1]. Att detta kan tjänstgöra såsom medel för ett misshandlande (framkallande af sjukdom eller illamående) är gifvet, men är det i och för sig att räkna såsom misshandel? I detta afseende gäller, att, om någon hindrar annan från att äta eller dricka, då han är hungrig resp. törstig, eller håller honom vaken, då han är sömnig, detta icke utan vidare blir misshandel (jfr hvad ofvan ss. 104, 5 blifvit sagdt angående åtgärder, hvarigenom man blott undandrager en person en lifsnjutning), utan förutsättes härför, att åtgärden framkallar ett kroppsligt obehag. Såsom ett sådant kan nämligen ej hvarje känsla af hunger, törst eller sömnlust betecknas. Men äfven då ett sådant obehag verkligen föreligger, kan detta vara alltför ringa för att kunna bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott. Härför förutsättes nämligen, att den ifrågavarande känslan stegras till en verklig plåga. Är detta händelsen, lärer emellertid — äfven om sjukdom eller illamående icke inträdt — misshandel få anses vara för handen.

Efter samma grunder har man att besvara den frågan, när det — bortsedt från sådana fall, där sjukdom eller illamående uppkommer eller den andre underkastas en plågsam känsla af hunger — blir misshandel, om man gifver en person, som är hänvisad till hvad han sålunda erhåller, sämre kost, än han har anspråk på. Att det ej blir det blott och bart därför, att kosten är mindre riklig eller tarfligare, än som vederbort, är tydligt. Är den icke förty tillräckligt närande och fullgod, kan det ej blifva tal om misshandel (jfr äfven här det nyss citerade yttrandet å ss. 104, 5). Men äfven om den är af otillräckligt näringsvärde eller dålig beskaffenhet, gör detta icke tillfyllest för att det skall blifva sagda brott, utan fordras det, att personen i fråga underkastas verkligt lidande, verklig pina (såsom förhållandet väl får anses vara, då någon hållit en annan en tid bortåt vid vatten- och brödkost eller nödgat honom att förtära mat,

[1] Ett därmed analogt förhållande är det, att någon tvungit en annan att stå, då han haft behof af att sitta. Jfr N. J. A. 1891 n:o 846 (den tilltalade, en t. f. polisuppsyningsman, som, då han under ett par timmar kvarhållit en person i sin bostad såsom misstänkt för olaga handel, under hela denna tid nekat honom att intaga sittande ställning, hade af UR:n ansetts härigenom hafva »visat en otillbörlig stränghet», hvilken jämte annat räknades honom till last såsom brott enligt 25: 17, men ej hafva gjort sig skyldig till misshandel).

som rent af varit af vidrig beskaffenhet). Af det nu sagda framgår, att, då 1864 års sjölag i 290 § stadgade, att befälhafvare, som förhölle besättningen dess lagliga kost, skulle dömas såsom för uppsåtlig misshandel efter allmän lag, detta innefattade något mer än en blott erinran om något, som skulle gällt, äfven om stadgandet ej funnits.

En liknande diskretionär pröfning påkallas, då det gäller att afgöra, huruvida en åtgärd, hvarigenom en persons hörsel- eller luktorganer afficieras obehagligt, är att anse såsom misshandel (att med vissa författare så betrakta hvarje anställande af »kattmusik» för en person och hvarje framkallande af oangenäma luktförnimmelser hos denne, är uppenbarligen att gå för vidt). Detsamma gäller med afseende å en persons utsättande för väta (om man stänker litet vatten på en annan, lärer det ej blifva misshandel, men annat blir förhållandet, om man häller vatten öfver en annan, så att dennes kläder blifva genomblöta).

Detta angående den rättsstridiga effekten vid misshandel. För att en handling skall utgöra detta brott, fordras, att den innefattar ett *orsakande* af en så beskaffad effekt, som nu blifvit sagdt. Med afseende å hvad denna fordran innebär, hänvisas till framställningen af de allmänna kausalitetsreglerna i I ss. 220 o. f., jfda med ss. 101 o. f., och till den erinran om dessa regler, som lemnats ofvan ss. 9, 10 vid behandlingen af mord och dråp. Äfven här förekomma dock vissa afvikelser. Af dessa må på detta ställe[1] behandlas de, som motsvara dem, hvilka med afseende å mord och dråp stadgas i 14: 7 och 8 (jfr den ofvan ss. 10 o. f. meddelade framställningen). I sådant afseende märkes följande. Kapitlets 14 §[2] innehåller i 1 mom., att de grunder, som stadgas i 7 §, jämväl skola tillämpas vid straffets bestämmande, då flere deltagit i misshandel, hvaraf kommit skada, som i 10 eller 12 § sägs. I följd häraf gäller för sådant fall, att enhvar, som tillfogat den misshandlade skada, som i sig medfört samma fara för den effekt, hvilken inträdt — skadan enligt 10 resp. 12 § —, som en »lifsfarlig» skada medför för döden (se

[1] Angående de afvikelser, som motsvara dem, hvilka i fråga om dråp behandlats ss. 45 o. f. och ss. 51 o. f., se längre fram.

[2] Ett exempel på denna §:s användning erbjuder ett rättsfall i N. J. A. 1888 s. 327.

ofvan s. 14), skall straffas såsom upphofsman till den inträffade effekten, och att, om ingen skada i sig medfört sådan fara, enahanda straff skall drabba enhvar, som tillfogat den misshandlade någon af de skador, hvilka i förening förorsakat sagda effekt. Andra deltagare skola, där ej gärningen eljest är med högre straff belagd, straffas för delaktighet efter 3: 4 i misshandel, hvaraf kommit skada, som i 10 resp. 12 § sägs. I 14 § 2 mom. meddelas vidare en bestämmelse motsvarande 8 §. De ord, hvarmed detta moment inledes (»Kan ej utrönas af hvilken eller af hvilka skadan blifvit gjord»), afse naturligen att — i större korthet — uttrycka detsamma, som om stadgandet mutatis mutandis uttryckt sig så, som i början af 8 § skett. Hvad ofvan ss. 18 o. f. yttrats angående 8 §:s tillämplighetsområde finner följaktligen motsvarande användning med afseende å förevarande stadgande. Straffsatserna bestämmas här blott med hänsyn till den inträffade skadan. Har denna varit af beskaffenhet, som i 10 § sägs, blir straffet för samtliga deltagarne straffarbete i högst två år eller fängelse i högst sex månader. Om den varit ringare, blir det böter eller fängelse i högst sex månader. I det senare fallet stannar det således vid samma ansvar, hvarunder deltagarne redan på grund af sitt deltagande i misshandeln äro förfallna. Då på detta sätt slutorden i 14 § komma att stå till öfverflöds, kunde man ifrågasätta, huruvida ej »i misshandeln deltagit» möjligen kan omfatta äfven annat slags del i uppträdet, än sådan, som bestått däri, att man burit hand å den misshandlade[1]. En sådan tolkning af sagda uttryck är dock, efter hvad ofvan s. 11 påpekats, omöjlig med afseende å 7 och 8 §§ och att tolka uttrycket olika i dessa §§ och i den i nära samband därmed stående 14 § låter sig ej göra. Slutorden i 14 § få väl alltså anses ditsatta därför att man, då det i 1 mom. talas om både 10 och 12 §§, ansett sig ej kunna i 2 mom. blott tala om 10 § och lemna osagdt, huru det skall gå i motsvarande fall, då det är fråga om 12 §.

På hvad slags väg effekten åstadkommes, är icke af någon betydelse för frågan, om gärningen blir ett misshandelsbrott. Vanligen framkallas den därigenom, att man utsätter föremålet

[1] Så tolkade tydligen 1859—60 års Lagutskott motsvarande stadgande i förslaget till misshandelsförordning. Se utskottets utlåtande n:o 39 s. 6.

för en utifrån kommande fysisk inverkan. Men detta är ej något för misshandelsbegreppet väsentligt. På sätt redan i det föregående (s. 42 med not 2) påpekats, kan misshandel begås jämväl därigenom, att man undandrager kroppen hvad den behöfver, eller genom psykisk inverkan.

Om en sådan gärning, som nu blifvit beskrifven, skall komma att utgöra ett misshandelsbrott, måste den vara *rättsstridig*. Hvad som ligger i denna fordran, inhemtas af framställningen i I ss. 97—150 och ss. 224, 5. De grunder till att rättsstridigheten faller bort, som behandlats å det förra stället ss. 108 o. f., ega, då det är fråga om misshandel, vidsträcktare tillämpning, än med afseende å gärningar, hvarigenom man beröfvar annan lifvet. Sålunda kan här rättsstridigheten bortfalla i följd af samtycke af den, emot hvilken handlingen riktar sig. En sådan verkan har samtycket dock ej alltid. Detta har redan blifvit antydt i I s. 110. Hvad där i sådant afseende blifvit sagdt behöfver emellertid fullständigas. Huru detta bör ske, kan vara föremål för olika meningar. Man torde dock träffa det rätta genom uppställandet af den regeln, att satsen volenti non fit injuria icke är tillämplig, då det är fråga om sådan skada, som i 14: 10 sägs — s. k. svår kroppsskada —, men väl i ringare fall. Säkert är åtminstone, att man på detta sätt tillerkänner satsen ett tillräckligt stort tillämplighetsområde i ifrågavarande afseende. Nöd och nödvärn kunna ock lättare rättfärdiga hvad som eljest skulle blifvit misshandel, än en gärning, hvarigenom man dödat någon. Ett hithörande särskildt praktiskt fall, i hvilket nöd verkar straffrihet, är det, då ett operativt ingrepp, som åstadkommer hvad i och för sig är att anse såsom svår kroppsskada (t. ex. en amputation af ett ben), företages till undvikande af en svårare skada, än den, som ingreppet medför, eller till räddande af lifvet. Om det operativa ingreppet är af mindre allvarlig beskaffenhet, är dess berättigande redan gifvet i och med samtycket af den, som opereras, och detta utan afseende på, om det verkligen emellan det, som skall räddas, och det, som för dess räddning uppoffras, är ett sådant förhållande, som för straffrihet på grund af nöd förutsättes. Men om operationen går ut på hvad som i och för sig är att hänföra till svår kroppsskada, måste man såsom grund för straffriheten an-

lita reglerna om nöd. En på sista tiden mycket debatterad fråga är den, huruvida, äfven då nyss sagda förhållande föreligger, samtycke af patienten — bortsedt från sådana fall, där omständigheterna ej medgifva inhemtandet däraf (i hvilka fall läkaren får handla såsom ett slags negotiorum gestor) — är behöfligt, för att misshandelsbestämmelserna skola blifva otillämpliga. I detta afseende synes gälla följande. Patienten har otvifvelaktigt rätt att motsätta sig en operation, huru indicerad denna än må vara[1]. Gör han detta, men företages det oaktadt operationen, blir denna i allmänhet att betrakta såsom misshandel. Hvad en person kan med laga verkan prisgifva åt angrepp från annans sida, detta måste han ock hafva rätt att betaga egenskapen af något, för hvars räddande eljest otillåtna åtgärder äro medgifna (jfr I s. 128). Har det emellertid gällt att genom operationen rädda något, som är så viktigt, att satsen volenti non fit injuria ej eger tillämpning vid angrepp däråa, blir förhållandet ett annat. Trots det vägrade samtycket förlorar då det operativa ingreppet karakteren af misshandel. Betraktadt såsom riktadt emot den kroppsliga integriteten, framstår detsamma såsom en af nöd rättfärdigad åtgärd (jfr äfven här nyss anförda ställe). Rättsstridigt är emellertid förfarandet såsom missaktning af patientens bestämmanderätt[2]. Följaktligen kan operationens företagande blifva — förutom såsom fel i embete — straffbart såsom brott enligt 15: 22 eller, där ej våld eller hot användts, såsom egenmäktigt förfarande. Hvad nu sist blifvit sagdt synes ock — bortsedt från möjligheten af straff enligt 15: 22 — gälla, då en af omständigheterna påkallad operation företagits, utan att läkaren, ehuru detta varit möjligt, erfarit patientens önskan i sådant afseende. Detta dock med undantag för det fall, att läkaren med fog tagit såsom afgjord sak, att patienten, därest han tillsports, skulle lemnat sitt samtycke.

Utöfver de grunder till rättsstridighetens bortfallande, som kunna förekomma i fråga om hvarjehanda brott och därför funnit sin behandling i den allmänna delen, gifves det med afseende å ingrepp i den kroppsliga integriteten i inskränkt mening en,

[1] Jfr dock följande not.

[2] Ett undantag lärer dock få göras för det fall, att det gällt att rädda lifvet å någon, som begått försök till självmord.

som är specifik för sådana ingrepp, nämligen den, att gärningen eger stöd i en *aganderätt*[1]. Aganderätt[2] tillkommer enligt svensk rätt följande personer.

1) Föräldrar, såväl naturliga som fosterföräldrar, samt förmyndare. Naturliga föräldrars rätt i detta afseende är ingenstädes uttryckligen stadgad, men i 6: 5 Ä. B., där det talas om en påföljd däraf, att fader eller moder agar sitt barn »så hårdeliga, at thet får död ther af», kan den möjligen sägas vara förutsatt. I hvarje fall är den ifrågavarande rättens tillvaro höjd öfver allt tvifvel. Fosterföräldrar hafva åter i Legostadgans 19 och 20 §§ fått sig tillerkänd föräldrars rätt öfver fosterbarn och

[1] Aga användes här för att beteckna detsamma som kroppslig aga. I en vidsträcktare mening omfattar uttrycket äfven annan tuktan. Tages i öfverensstämmelse härmed uttrycket aganderätt såsom liktydigt med tuktorätt, blir aganderätten af betydelse jämväl vid andra brott än misshandel (såsom ärekränkning och frihetsbrott).

[2] Endast den aganderätt, som har karakteren af en privaträtt, hör hit. Blott denna kan betecknas såsom en grund till rättsstridighetens bortfallande, hvilken med afseende å misshandel kommer till utöfver dem, som behandlats i den allmänna delen. Följaktligen upptages här ej den aganderätt, som tillkommer lärare vid allmänna läroverk med afseende å lärjungar, tillhörande läroverkets fem lägre klasser, efter af rektor i hvarje särskildt fall gifven bestämmelse (K. Stadgan för rikets allmänna läroverk d. 18 Febr. 1905 § 54), äfvensom folkskollärare i enlighet med de närmare bestämmelser, som i sådant afseende äro meddelade i det för skoldistriktet gällande reglemente (K. Stadgan angående folkundervisningen i riket d. 10 December 1897 § 42, sådan denna § lyder enligt K. F. den 21 Juni 1902; K. Stadgan angående folkundervisningen i Stockholm d. 8 Nov. 1901 § 42), ej heller rätten att använda prygel såsom extrajudiciell bestraffning för straffångar. I dessa fall är straffriheten redan betingad däraf, att rättsstridigheten bortfaller på den grund, som behandlats i I ss. 113 o. f. Huruvida 14: 16 jämväl afser sådana fall, kan i viss mån vara föremål för delade meningar. Såvidt skollärares aganderätt beträffar, är detta utan all fråga händelsen. Däremot torde motsatsen få antagas med afseende å rätten att tilldela straffångar prygel. Sannolikt afser nämligen »rättighet att aga» i 14: 16 endast en tuktorätt i uppfostringssyfte (hvartill äfven rätten att aga minderårigt tjänstehjon kan räknas). Det är alls icke troligt, att denna §:s föreskrift om straffrihet jämväl för den, hvilken i öfverdrifvet agandenit *uppsåtligen* tillfogar den agade skada, som dock är af viss ringare beskaffenhet, är afsedd att gälla vid tilldelandet af prygel åt straffångar. Att åter äfven där ett blott vållande till sådan skada, som i 13 § sägs, är straffritt (åtminstone såsom misshandel), följer redan däraf, att sådant vållande icke i 17 § är belagdt med straff (jfr hvad i det följande yttras därom, att 16 §:s stadgande, såvidt det går ut på straffrihet för dylika fall, i själfva verket är öfverflödigt).

hafva följaktligen samma aganderätt som dessa[1]. Till stöd för förmyndares aganderätt kan man åberopa 22: 2 Ä. B. Det ålägges där förmyndare att låta omyndige upptuktas i gudsfruktan, dygd och ära, och därmed måste rätt till nödiga uppfostringsåtgärder, aga inbegripen, anses vara desse inrymd. Aganderätten i nu genomgångna fall sträcker sig ej längre än till dess barnet, fosterbarnet eller myndlingen uppnått 21 års ålder. Enahanda aganderätt tillkommer ock dem, som genom aftal med föräldrar, fosterföräldrar eller förmyndare eller med offentlig myndighet fått sig ett barns uppfostran anförtrodd, såvida ej i aftalet annorlunda blifvit bestämdt.

2) Husbonde i fråga om tjänstehjon af mankön under aderton år och af kvinnkön under sexton år (Legostadgans 5 §). Legostadgans 8 § medgifver husbonde att tillsätta annan person i sitt ställe och får denne anses ega samma aganderätt som husbonde. Enligt K. F. angående utvidgad näringsfrihet d. 18 Juni 1864 15 § eger näringsidkare lagligt husbondevälde öfver biträde eller arbetare, såvidt ej annorlunda genom öfverenskommelse är bestämdt, och har följaktligen med samma förbehåll aganderätt öfver biträde eller arbetare, som ej fyllt aderton resp. sexton år.

För att ett ingrepp i annans kroppsliga integritet skall kunna anses hafva haft tillräckligt stöd i en aganderätt, förutsättes, 1:o att den, som vidtagit åtgärden, öfverhufvud egt aganderätt i förhållande till personen i fråga, 2:o att åtgärden hållit sig inom det mått, som en agandeåtgärd aldrig får öfverskrida[2], 3:o att det i det föreliggande fallet funnits fullgiltig anledning till aga samt 4:o att det in concreto använda måttet däraf icke varit större, än som ändamålet påkallat[3]. Äro samt-

[1] Jfr N. J. A. 1879 n:o 184.

[2] Ett maximimått i sådant afseende måste det naturligen gifvas (äfven om det ej nödvändigt behöfver vara detsamma vid alla slag af aganderätt). Det kan ju ej rimligen ifrågasättas, att en agande skulle ega rätt att i synnerligen svåra fall rent af slå den agade förderfvad.

[3] Man möter ibland den åsikten, att, när den, som eger aganderätt, har att själf afgöra, om och till hvad mått (inom den gräns, som aldrig får öfverskridas) aga skall tillämpas — icke är därutinnan bunden af annans föreskrifter —, denne ensam är domare i sådant afseende, hvadan ett i god tro träffadt afgörande blir att betrakta såsom rättsenligt. Denna åsikt är icke riktig.

liga dessa fordringar uppfyllda, är åtgärden rättsenlig och förty nödvändigtvis straffri. Om denna i sakens natur grundade straffrihet har ej behöft erinras i lagen. Också har det stadgande i ämnet, som där förekommer, en mer vidtgående betydelse. Hvilken denna betydelse är, kan emellertid möjligen vara föremål för olika meningar. Afser månne stadgandet att uttala eller hvilar det åtminstone på den uppfattningen, att det rent af är *tillåtet* att vid agande, om ändamålet så kräfver, tillfoga den agade kroppsskada, blott att denna ej får vara svårare, än i 13 § sägs? Detta lärer ej vara fallet[1]. Lagens uppfattning är nog den, att, om skada[2] (t. ex. sårnader) tillfogas den agade, objektivt sedt icke allt är som sig bör. Men icke förty stadgas straffrihet, såvida skadan är så ringa, som i 13 § sägs. Straffriheten förutsätter emellertid, att skadan tillfogats »under utöfning af laga rättighet att aga». För att detta skall kunna sägas hafva varit händelsen, fordras först och främst, att den, som öfvat agan, öfverhufvud egt aganderätt gentemot den han agat[3], och vidare, att han handlat, såsom det brukar uttryckas, med animus

---

Felgrepp i ifrågavarande afseende kunna visserligen af skäl, som skola framgå i det följande, där de egt rum i god tro, ej föranleda till misshandelsstraff, men äro otvifvelaktigt rättsstridiga. De kunna ock påkalla menliga påföljder i civilrättsligt hänseende, t. ex. att ett förmynderskap fråntages den agande (och, där denne är en offentlig funktionär, väl äfven, ehuru 16 §:s kategoriska »derför må han ej till straff fällas» kunde synas — då skada skett, direkt och eljest per analogiam — lägga hinder i vägen därför, straff för embetsfel).

[1] Jfr Lagkommitténs motiv ss. 58, 9: »Den rättighet att aga, som tillkommer föräldrar och husbönder emot barn och tjenstehjon, eller andra emot dem, som under deras lydnad omedelbart äro ställde, skall med måtta utöfvas. Men ehuru med lagstiftningens afsigt, när den tillåter ett sådant correctionsmedel, instämmer, att det ej må användas så, att större eller ringare skada deraf tillfogas barnet, tjenstehjonet, eller den eljest till lydnad förbundne, kan den likväl, vid betraktande dels deraf, att den agande genom uppstudsighet af den, mot hvilken agan öfvas, lätteligen kan föras till någon öfverdrift, dels ock deraf, att, utan hans afsigt, ringare skada kan uppkomma, icke med straff belägga det minsta öfverskridande af den antagna gränsen för agans verkställande».

[2] Om begreppet »skada» se längre fram (ss. 127, 8). Redan här må dock nämnas, att icke hvarje spår efter en öfvergången misshandel är att hänföra dit.

[3] Om förutsättningarne härför ej varit för handen, blir en kroppslig tuktan trots animus castigandi att anse såsom vanlig misshandel. Rättsfall i N. J. A. 1901 s. 182.

castigandi, d. v. s. att han velat åtgärden (i hela dess afsedda omfattning) såsom en tuktan i det ändamåls tjänst, för hvilket aganderätten är honom gifven[1], således att han ansett den andre hafva begått något, som påkallat aga och så sträng aga, som han velat tillämpa[2]. Däremot fordras ej, att den agandes uppfattning i de sistnämnda båda afseendena varit berättigad. Om den, som är i besittning af en rätt att aga annan, på grund af otillräcklig eller falsk bevisning agar denne, ehuru han i själfva verket är oskyldig, eller på grund af en oskäligt sträng uppfattning antingen agar för något, som för personer med mindre öfverdrifna anspråk ej framstår såsom förtjänt af aga, eller agar svårare, än som står i förhållande till felstegets betydenhet, är han icke förty att anse såsom stadd i utöfning af en laga aganderätt. Den straffrihet, som 16 § stadgar, är för de fall, där den agande ej velat åstadkomma någon skada, ej annat än hvad som skulle gällt, äfven om stadgandet ej funnits. Detta i följd däraf, att vår lag saknar straff för vållande till skada, hvilken är så ringa, som i 13 § sägs. Ty om den, som under utöfning af en laga rätt att aga annan tillfogat honom skada, blott velat näpsa utan att skada, föreligger ej någon uppsåtlig misshandel[3]. Straffriheten gäller emellertid äfven för det fall, att

[1] Om t. ex. en far misshandlar sitt barn till lön för det detta vägrat att, såsom fadern önskat, inlåta sig på ett brottsligt tilltag, föreligger icke en utöfning af en laga aganderätt. Detsamma gäller, om han, då han agar barnet för ett begånget felsteg, använder mer våld, än han själf anser tuktoändamålet påkalla. Väl kunde man ifrågasätta, huruvida ej en åtgärd »under utöfning af laga rättighet att aga» äfven bör anses föreligga, då åtgärden blott delvis eger rum med animus castigandi (d. v. s. tillmätes kraftigare än tuktoändamålet anses kräfva), äfvensom då den företages i sammanhang med (d. v. s. såsom inskjuten emellan eller — detta finge väl ock tagas med — omedelbart anslutande sig till) hvad som eger rum med sådant uppsåt. Men till att gifva 16 § en sådan utsträckning synes ej finnas tillräckligt skäl. Hvad nu senast blifvit sagdt är dock af tämligen ringa praktisk betydelse. Ty det lärer ej ofta kunna åtadkommas bevisning därom, att det våld den agande öfvat partiellt fallit utom hans animus castigandi.

[2] På det innersta motivet kommer det ej an. Om en far tuktar sitt barn för ett begånget felsteg, är detta att anse såsom utöfning af en laga aganderätt, äfven om barnets moraliska uppfostran är fadern likgiltig och åtgärden i grund och botten t. ex. endast är ett utbrott af dåligt lynne.

[3] Af enahanda skäl kan det — ehuru detta fall ej går in under stadgandet i 16 § — ej blifva misshandelsstraff, om någon under utöfning af en

den agande — n. b. med animus castigandi — velat tillfoga den agade skada och till denna del innehåller stadgandet något, som ingalunda kunnat förstås af sig självt.

Tillfogar någon under utöfning af en laga aganderätt den, som agas, skada af i 10 eller 12 § angifven beskaffenhet, blir han, om han handlar i uppsåt att åstadkomma skada, som är svårare än i 13 § sägs, naturligen ansvarig såsom den där genom uppsåtlig misshandel orsakat den inträffade skadan, således efter omständigheterna enligt 10, 11 eller 12 §. Har uppsåtet ej gått ut på tillfogandet af skada, kan den agande ej blifva att anse svårare än enligt 17 §, ty någon uppsåtlig misshandel har då ej egt rum. Och detsamma gäller, om uppsåtet väl omfattat åstadkommandet af skada, men endast åstadkommandet af en sådan skada, som i 13 § sägs. Den, hvars uppsåt ej omfattat mer än hvad som enligt 16 § är straffritt, lärer nämligen — detta är säkerligen lagens språkbruk — ej kunna sägas hafva gjort sig skyldig till uppsåtlig misshandel (jfr ofvan s. 43). För öfrigt förutsätter naturligen ansvar enligt 17 §, att culpa i förhållande till sådan skada, som i 10 eller 12 § är nämnd, kan anses ligga den agande till last[1].

Den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott kan vara af ytterst olika betydenhet. Den kan stanna vid en ögonblickligen öfvergående känsla af smärta eller obehag, men kan stegras ända till en fullständig ödeläggelse af den misshandlades helsa eller andra lidanden, i jämförelse med hvilka döden kan betraktas såsom en välgärning. Det är därför helt naturligt, att alla strafflagar anse nödigt att skilja mellan olika grader af ingrepp i den kroppsliga integriteten och att tillägga denna gradskillnad en genomgripande betydelse i och för uppställandet af underarter af nu ifrågavarande brott. Enligt S. L. äro graderna tre, hvilka — till en del under anslutning till lagens egna ordalag — kunna betecknas såsom A) svår kroppsskada, B) mindre kroppsskada samt C) ringa kroppsskada eller misshandel utan skada.

---

laga aganderätt, således i god tro, antingen agat den, som i själfva verket ej gjort något ondt eller åtminstone ej felat så, att han skäligen förtjänat aga, eller ock agat en felande otillbörligt strängt, dock i hvartdera fallet utan att åstadkomma någon skada.

[1] Rättsfall i N. J. A. 1904 s. 100.

A) Uttrycket *svår kroppsskada* förekommer ofta i lagen. Hvad därmed förstås, sägs i 14: 10 mom. 2, som uttryckligen (obs. »i denna lag») förklarar den begreppsbestämning, som där meddelas, gälla för alla de fall, där uttrycket i S. L. användes.

Till svår kroppsskada hör enligt detta stadgande först a) *förlust af talförmåga*[1]. En tillfällig förlust af denna förmåga är ofta följden af hufvudskador. Här afses dock endast en förlust af densamma för alltid[2]. En sådan permanent oförmåga att tala förekommer äfven den någon gång efter skador i hufvudet. Vanligare är det, att talförmågan för alltid blir försvagad, men detta kan ej räknas såsom »förlust» däraf. Är försvagandet betydligt, lärer det dock böra hänföras till »svårt kroppsfel» och blir således ändock ett slag af svår kroppsskada. Under svår kroppsskada kommer vidare b) *förlust af syn*[3]. Äfven här märkes, att en tillfällig förlust ej gör tillfyllest, icke heller ett blott försvagande af den ifrågavarande förmågan. Dock måste gifvet ett betydligt försvagande af densamma anses såsom ett »svårt kroppsfel» och såsom sådant hänföras till den svåraste graden af kroppsskada. Jämte förlust af syn nämnes c) *förlust af hörsel*[4], hvarom mutatis mutandis gäller alldeles detsamma. Såväl syn som hörsel fattas af lagen såsom ett helt. Har endast synen på ena ögat eller hörseln på ena örat förlorats, kan icke någon förlust af syn eller hörsel i den betydelse, hvari lagen tager dessa uttryck, anses hafva inträdt, n. b. om den misshandlade ser på sitt andra öga resp. hör på sitt andra öra (var han förut enögd resp. döf på ena örat, blir förhållandet ett annat). Huruvida emellertid i hvarje fall ett förstörande af synen på ena ögat eller hörseln på ena örat — ehuru till sin betydelse

[1] D. ä. en människas förmåga att medelst artikulerade ljud — icke endast medelst läten — meddela tankar åt andra.

[2] Full visshet därom, att den misshandlade aldrig skall återfå sin talförmåga förutsättes emellertid nog ej, utan torde det vara tillräckligt, att ingen sannolikhet finnes härför.

[3] Det vill väl säga förmågan att medelst synsinnet urskilja yttre föremål, hvadan, om denna förmåga är borta, synen är att anse såsom förlorad, äfven om förmågan att skilja ljus och mörker finnes kvar.

[4] Med hörsel förstås antagligen därvid förmågan att uppfatta artikulerade ljud, icke förmågan af ljudförnimmelser öfverhufvud.

ej jämförligt med ett beröfvande eller ens ett starkt försvagande af synen eller hörseln i dess helhet — bör betraktas såsom ett tillfogande af »svårt kroppsfel», är tvifvelaktigt. Måhända är det riktigast att besvara denna fråga jakande.

Till svår kroppsskada räknas ytterligare enligt förevarande lagrum d) *svårt lyte*. Lyte tages ofta så vidsträckt, att det betecknar kroppsfel i allmänhet, det vill då säga: en sådan brist med hänsyn till kroppens beskaffenhet — dess substans eller förmåga att vederbörligen göra tjänst —, som medför kännbar olägenhet och hvarmed personen i fråga för alltid [1] är behäftad. I denna betydelse kan uttrycket ej stå här, eftersom det heter: »svårt lyte eller annat svårt kroppsfel». Uttrycket förekommer emellertid ock i en inskränktare bemärkelse, i hvilken det betecknar en speciell art af kroppsfel. Dennas utmärkande kännetecken är det, att kroppsfelet är af vanställande beskaffenhet. I denna bemärkelse användes uttrycket på detta ställe. Lytet skall för att blifva svår kroppsskada vara »svårt lyte». Såsom ett sådant får t. ex. betraktas en förlust af näsan eller af det ena eller båda öronen. Efter omständigheterna äfven ett betydligare ärr i ansiktet (möjligen äfven på halsen, men näppeligen å andra kroppsdelar). Dock beror detta i viss mån af, hurudant den misshandlades utseende förut varit. Hvad som för ett gammalt och skrynkligt eller förut af ärr vanprydt ansikte ej kan sägas utgöra något svårt lyte, kan för ett ungt och oskadadt vara att anse så [2]. Såsom ett svårt lyte får väl ock räknas förlusten af en hand eller en arm eller af en fot eller ett ben. Att en sådan skada är att hänföra under lyte (i här ifrågavarande inskränktare betydelse), är gifvet, men det kan möjligen vara delade tankar om, huruvida den är *så* vanställande, att den såsom lyte

---

[1] Jfr emellertid not 2 till föregående sida. Hvad där anmärkts eger här motsvarande tillämpning.

[2] Däremot har man — huru i detta afseende meningarne äro mycket delade — näppeligen att taga hänsyn till den särskilda betydelse en persons utseende kan ega för denne i följd af hans lefnadsställning (t. ex. såsom skådespelare). Detta n. b. såvidt fråga är, om lytet bör anses såsom svårt lyte och påkalla tillämpning af en häraf betingad straffbestämmelse. Vid åläggande af skadestånd och väl äfven vid straffets utmätande inom den tillämpliga latituden har åter denna synpunkt anspråk på beaktande.

betraktad kan erhålla epitetet »svårt». Frågan är för öfrigt skäligen likgiltig, ty, om en sådan skada ej är att rubricera såsom svårt lyte, går den afgjordt in under »annat svårt kroppsfel». Slutligen är att märka, att den omständigheten, att ett lyte genom artificiella medel kan göras föga märkbart, icke utesluter detta från att kunna betraktas såsom svårt lyte.

Närmast efter svårt lyte upptages e) *annat svårt kroppsfel*[1]. Det är möjligt, att »kroppsfel» därvid användes i nyss angifna vidsträckta bemärkelse. Antagligen står dock uttrycket här i en inskränktare betydelse, nämligen i betydelsen af en brist med hänsyn till kroppens beskaffenhet, hvilken brist är förbunden med *praktisk* olägenhet (icke allenast försämrar den ifrågavarande personens utseende). På detta sätt blifva begreppen lyte och kroppsfel koordinerade begrepp. Så uppfattas de, enligt hvad det där använda uttryckssättet tydligen visar, i 12 §, och det ligger väl närmast att antaga, att i 10 § samma uppfattning gjort sig gällande[2]. Äfven med afseende å »kroppsfel» gäller det, att den omständigheten, att den därmed förbundna olägenheten kan på artificiell väg väsentligen reduceras, icke hindrar, att kroppsfelet blir att anse såsom svårt kroppsfel. Till »annat svårt kroppsfel» höra — förutom hvad som redan blifvit sagdt, nämligen ett betydligt försvagande af tal-, syn- eller hörselförmågan, äfvensom (antagligen) förlusten af synen å ena ögat eller af hörseln på ena örat samt, ifall detta ej anses för svårt lyte, förlusten af en hand eller en arm eller af en fot eller ett ben — skador, hvarigenom den misshandlade mister bruket af någon sådan lem, som nyss blef nämnd, eller förlorar sin fortplantningsförmåga (hvilket sista fall

[1] Då det gäller att afgöra, huruvida kroppsfelet bör betecknas såsom »svårt», eger hvad i föregående not blifvit sagdt motsvarande tillämpning. Den särskilda olägenhet, som kroppsfelet medför med hänsyn till den misshandlades speciella lefnadskall, lärer alltså ej vid *denna* frågas besvarande komma i betraktande.

[2] Att det heter »svårt lyte eller annat svårt kroppsfel», behöfver ej innebära, att *hvarje* svårt lyte är att anse såsom ett svårt kroppsfel, utan finner en tillräcklig förklaring däri, att hvad som utgör ett svårt lyte lätteligen kan tänkas på samma gång (på grund af andra sina egenskaper) utgöra ett svårt kroppsfel. Jfr t. ex. uttrycket »våld eller annan misshandel» i 10: 1 (allt våld utgör ej misshandel!).

finnes särskildt upptaget i vissa främmande lagar). Förlust af luktförmågan, hvilken förlust ibland är en följd af svårare misshandel, torde ej vara att räkna hit, då, om detta varit meningen, det legat nära att nämna detta sinne jämte syn och hörsel.

Vidare betecknas såsom svår kroppsskada f) *stadigvarande svårt men å helsa.* Därvid betyder »stadigvarande» antagligen ej, att det onda är obotligt, utan endast att det är af kronisk beskaffenhet och att det är ovisst, om det skall försvinna med tiden. Ett stadigvarande svårt men å helsan kan utgöras af en sjukdom och, om uttrycket sjukdom tages i den betydelse, hvari det får anses vara användt i misshandelsbestämmelserna (härom nedan ss. 124 o. f.), lärer en stadigvarande sjukdom städse vara att räkna såsom ett sådant. Det onda behöfver emellertid icke vara af den genomgripande betydelse för allmänbefinnandet, som (efter hvad i det följande skall visas) är väsentlig för en sjukdom i lagens mening. Helsan kan ändock därigenom lida sådant afbräck, att man med fog kan tala om ett stadigvarande svårt men därå. Sålunda höra hit högre grader af ömtålighet, allmän klenhet, bräcklighet o. s. v. Det heter helt allmänt »helsa». Följaktligen inbegripes ej blott den rent kroppsliga helsan, utan ock sinnets helsa. En misshandel, som orsakat en stadigvarande förlust af förståndets bruk, blir alltså att anse såsom en misshandel, som åstadkommit svår kroppsskada.

Slutligen talas i förevarande lagrum om g) *lifsfarlig sjukdom.* Det fordras, att en sjukdom uppkommit och att denna kunnat rubriceras såsom lifsfarlig. Att det fordras uppkomsten af en sjukdom, är ej af någon större praktisk betydelse, enär en lesion, hvaraf fara för lifvet uppkommer, vanligen framkallar en sådan process, som kan kallas sjukdom, när detta ord tages i den mening, hvari lagen får anses använda detsamma[1]. Däremot är det väl att märka, att *den uppkomna sjukdomen* skall kunna betecknas såsom lifsfarlig. Om den skadade besparas en lifsfarlig sjukdom, hör fallet icke hit, äfven om utsikten till, att han i följd af skadan skulle råka i en sådan sjukdom eller

[1] Jfr hvad i det följande (s. 126 not 1) vid behandlingen af den mellersta graden af kroppsskada yttras med afseende å arm- eller benbrott.

direkt ljuta döden, varit aldrig så stor. Om således någon tillfogat annan en lifsfarlig sårskada, är det ingalunda gifvet, att misshandeln blir att bedöma såsom den där af hvilken kommit svår kroppsskada[1]. I följd däraf, att sakkunnig hjälp utan dröjsmål erhålles, kan saken aflöpa utan någon sjukdom (såret blir t. ex. genast förbundet och är redan nästa dag så godt som läkt eller läkningen tager visserligen någon tid, men utan att personen i fråga därunder nämnvärdt besväras af såret) — i så fall är den af misshandeln uppkomna skadan trots lifsfaran endast att hänföra till hvad som nämnes i 13 § —, eller ock kan, hvilket lättare låter tänka sig, den skadade väl blifva sjuk en tid (vare sig af en visserligen alltigenom godartad, men långsam och besvärande, läkningsprocess eller i följd af inträdande komplikationer), men utan att å något stadium af denna sjukdom sväfva i lifsfara — då är kroppsskadan ej af svårare beskaffenhet, än i 12 § sägs. En lifsfarlig lesion är således ej ett tillräckligt fundament för tillämpningen af hvad lagen stadgar om svår kroppsskada. Den utgör icke heller någon väsentlig förutsättning därför. Om ett sår, som någon tillfogat annan, ej varit lifsfarligt (i den pregnanta betydelse, hvari detta uttryck, enligt hvad i det närmast följande påpekas, användes i 10 §), men en lifsfarlig sjukdom utvecklat sig ur detsamma, blir misshandeln att räkna såsom misshandel, hvaraf kommit svår kroppsskada.

Uttrycket »lifsfarlig sjukdom» betecknar ej en sjukdom, som medför någon, om än aldrig så ringa, fara för lifvet enligt den betydelse, hvari ordet fara tagits i läran om kausalsammanhanget inom straffrätten (I ss. 222, 3, jfda med ss. 101 o. f.) — med andra ord en sjukdom, som *kan* blifva orsak till döden —, utan en sjukdom, som är sådan, att det är större sannolikhet för att den sjuke skall dö, än för att han skall förblifva vid lif, eller åtminstone sannolikheten är lika mycket för det ena som det andra. Sådant är det allmänna språkbruket och det finnes ingen anledning att antaga, att lagen här afvikit från detsamma. Sjukdomen skall, sådan den in casu gestaltar sig, vara att beteckna såsom lifsfarlig i nu angifna mening. Det är icke till-

[1] En annan uppfattning synes ligga till grund för domstolarnes (eller i allt fall UR:ns) utslag i det rättsfall, som finnes refereradt i N. J. A. 1895 s. 525.

räckligt — å andra sidan ej heller nödvändigt —, att man med stöd af den medicinska statistiken kan tillägga den in genere ifrågavarande bestämning. Frågan är icke den, om en sjukdom af ifrågavarande sjukdomsslag kan betecknas såsom lifsfarlig, utan om *denna* sjukdom varit det, om den sjuke däri sväfvat emellan lif och död. Lifsfaran behöfver naturligen ej fortfara, då domen fälles. Det är tillräckligt, att den en gång förelegat. Sin egentliga betydelse har ock stadgandet angående detta slag af svår kroppsskada för sådana fall, där, då förbrytaren dömes, sjukdomen redan är öfverstånden eller åtminstone den därmed förbundna lifsfaran redan förbi. Pågår ännu sjukdomen och är den fortfarande lifsfarlig, måste, ifall den är af akut beskaffenhet, utgången afvaktas, ty, om denna blir dödlig, skall dråpstraff tillämpas. Har åter sjukdomen med bibehållande af sin egenskap af lifsfarlig öfvergått till kronisk, går den föreliggande misshandelseffekten — bortsedt från det fall, då det är visst, att det onda skall försvinna med tiden — redan in under uttrycket »stadigvarande svårt men å helsa» och skulle följaktligen, äfven om lifsfarlig sjukdom ej nämnts i förevarande lagrum, blifvit att anse såsom svår kroppsskada.

Såsom misshandel, hvaraf föremålet fått svår kroppsskada, bör det uppenbarligen anses, om misshandeln haft till följd, att den misshandlade, hvars tal-, syn- eller hörselförmåga redan förut varit, låt vara aldrig så starkt, försvagad, fullständigt förlorat den ifrågavarande förmågan. Likaså om misshandeln gjort ett redan existerande lyte eller kroppsfel eller stadigvarande men å helsa till »svårt» eller en redan existerande sjukdom till »lifsfarlig». Men blir det ock »svår kroppsskada», om misshandeln endast försvårat ett redan förut svårt lyte, kroppsfel eller men å helsa eller gjort en lifsfarlig sjukdom än lifsfarligare[1]? Denna fråga kan ej utan vidare besvaras jakande. Ett sådant fall kan ej inbegripas under lagens ord i 10 § 2 mom. Det är således i själfva verket fråga om en analog laganvänd-

[1] Under det sista fallet är jämväl det fall inbegripet, då misshandeln förlängt den lifsfarliga sjukdomen. Ty ju längre lifsfaran varar, desto större är utsikten till, att något griper in och gifver förloppet en dödlig vändning, och desto större blir alltså det med sjukdomen såsom ett helt förbundna måttet af lifsfara.

ning. Men för att denna skall vara berättigad, måste det nog uppställas en särskild fordran med afseende å den grad, hvari det redan förefintliga onda försvårats. En aldrig så liten tillökning däri lärer ej kunna anses göra tillfyllest[1]. Måhända träffar man det riktiga, ifall man säger, att, för att det skall blifva svår kroppsskada, tillägget i lyte, kroppsfel, men å helsa eller lifsfara skall vara så stort, att detta tillägg är jämförligt med hvad som för lagen utgör sagda grad af kroppsskada.

B) Den mellersta graden af misshandelseffekt — här ofvan kallad *mindre kroppsskada* — beskrifves i 12 § såsom »mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, än i 10 § sägs».

Angående begreppen »lyte» och »kroppsfel» är redan taladt i det föregående (ss. 118, 9). *Lyte* betecknar äfven här en kroppslig brist, som är af vanställande beskaffenhet. Denna kan utgöras af ett ärr. Icke hvad ärr som helst kan emellertid kallas för lyte. Det beror på, huru betydligt det är och hvar det sitter. Fordras det en uppmärksam granskning för att upptäcka detsamma, kan det ej räknas såsom något lyte. Icke heller — låt äfven vara att ärret är rätt ansenligt —, om det sitter på en sådan del af kroppen, som, då man är klädd, täckes af kläderna. Det är också tydligt, att, då ärret sitter på en af kläderna icke betäckt kroppsdel, det kommer an på, hvilken denna dess plats är. Ett ärr i ansiktet behöfver för att kunna kallas lyte icke vara så stort som ett, hvilket sitter under hakan, och ett, som har sistnämnda plats, icke så stort, som ett, hvilket sitter på ena handen. För öfrigt kommer äfven här (jfr ofvan s. 118) den misshandlades föregående utseende i betraktande.

---

[1] Det sålunda sagda kan synas ej rätt väl stå i öfverensstämmelse med hvad som nyss blifvit yttradt därom, att den, som t. ex. åstadkommit hvad som gjort ett redan existerande lyte till »svårt», skall — ehuru den sålunda åstadkomna tillökningen kan vara ringa nog — städse blifva att bedöma såsom den där åstadkommit svår kroppsskada. Men man eger ej rätt att utgå därifrån, att det för lagen är alldeles ett och detsamma, om ett visst kvantum tillökning i t. ex. ett lyte åstadkommer, att detta, som förut ej varit »svårt», framdeles blir att anse så, eller om detta samma kvantum tillökning försvårar ett lyte, som redan förut varit att beteckna såsom »svårt». Det förra kan lätt tänkas för lagen te sig såsom något värre. Och detta är enligt allmänna grunder (se I ss. 50 o. f.) tillräckligt, för att det skall vara förbjudet att likställa de båda fallen för att därpå grunda en analog laganvändning.

Hvad begreppet *kroppsfel* beträffar, är att märka, att icke allt, som hindrar, att man om den misshandlades kropp kan säga, att den är utan något som helst fel, kan hänföras under detta begrepp. Den så att säga estetiska brist, som redan förefinnes, så snart kroppen ej kan sägas vara alldeles felfri, kommer blott i betraktande, om bristen kan rubriceras såsom »lyte». För att gå in under »kroppsfel» måste den vara af menligt inflytande å den kroppsliga verksamheten eller, såsom detta i det föregående (s. 119) uttryckts, medföra någon praktisk olägenhet. Till sådana kroppsfel, som i 12 § afses, hör bland annat förlusten af ett eller flere finger[1]. Likaså förlusten af så många tänder, att tuggnings- eller talförmågan lider afsevärdt afbräck[2]. Såväl om lyte som om kroppsfel gäller det, att skadan måste vara sådan, att det ej är någon sannolikhet för, att den skall försvinna med tiden[3]. Ett slag i ansiktet, som ej har några vidare följder för framtiden, kan naturligen för ögonblicket verka ytterst vanställande. Likaså är en arm, som gått ur led, något, som för tillfället medför ytterst stor praktisk olägenhet. Men aflöper det i dessa fall utan sjukdom, blir kroppsskadan ej att anse såsom svårare, än i 13 § sägs. Slutligen må med afseende å lyte och kroppsfel anmärkas, att det äfven vid besvarandet af den frågan, huruvida ett sådant öfverhufvud föreligger (jfr i i det föregående s. 119), gäller, att den omständigheten, att bristen mer eller mindre fullständigt kan döljas resp. afhjälpas genom artificiella medel, icke kommer i betraktande.

Till sist nämnes i 12 § »lindrigare sjukdom, än i 10 § sägs». *Sjukdom* kallas ibland hvarje afvikelse från den normala lifsverksamheten hos en organisk varelse. Ett sådant sjukdomsbegrepp lämpar sig måhända för att användas såsom ett tekniskt begrepp inom vissa vetenskaper, särskildt läkarevetenskapen, men motsvarar ej den föreställning, man i allmänhet gör sig om en sjukdom. Det saknas nämligen i detta begrepp två bestämningar, som måste komma till, om uttrycket sjukdom skall erhålla en betydelse, som öfverensstämmer med det all-

[1] Om ena handens tumme eller dess samtliga finger utom denna förloras, blir det dock säkerligen »svårt kroppsfel».

[2] Förlust af en eller annan tand synes endast falla under 13 §.

[3] Jfr ofvan s. 118 med not 1 och där meddelade hänvisning.

männa föreställningssättet. Den ena är den, att rubbningen i den normala lifsverksamheten ej är af alltför öfvergående beskaffenhet. Om en person, som af annan fått ett slag i hufvudet, fallit omkull medvetslös, men efter en stund rest sig igen utan att erfara något men af slaget, säger man ej, att han tillfrisknat från en sjukdom. Detta uttryck användes icke ens, om en sålunda misshandlad person efter att hafva kommit till medvetande hela dagen känt sig — låt äfven vara starkt — illamående. Den andra bestämningen utgöres däraf, att det onda på ett något mer intensivt sätt störer allmänbefinnandet[1] eller åtminstone hotar att störa detsamma[2]. En vanlig finne eller ett oskyldigt och alls icke besvärande utslag är, likaväl som lunginflammation eller tyfus, från medicinsk synpunkt en sjukdom, men är det ej för den allmänna föreställningen. Dessa bestämningar kunna i viss mån ersätta hvarandra. Ett synnerligen intensivt[3] lidande behöfver ej vara så långvarigt, som ett mindre intensivt, och ett kroniskt lidande ej vara så intensivt, som ett akut, för att kunna kallas sjukdom. Från sjukdom är att skilja ett blott illamående. Härom talar man, när det onda väl störer allmänbefinnandet, men icke är med hänsyn till intensitet och varaktighet sådant, att det kan kallas sjukdom. Denna det allmänna föreställningssättets uppfattning af begreppet sjukdom är nu säkerligen äfven lagens, hvadan uttrycket »sjukdom»

---

[1] Därmed förstås här en persons totaltillstånd i helsoafseende, så som det ställer sig för den allmänna uppfattningen. Detta totaltillstånd bestämmes af allt, som är af betydelse i sagda afseende, detta uppskattadt allt eftersom det mer eller mindre ingriper i personens lif i det hela, trycker sin prägel på detsamma. Hvad här betecknas såsom allmänbefinnandet sammanfaller alltså icke alldeles med allmänbefinnandet i medicinsk mening. Detta är blott att anse såsom störd, då hela konstitutionen lider af det onda. Här åter kan det äfven vara fråga om ett lokalt ondt, ett ondt, hvaraf endast en del af organismen är angripen. Ett sådant ondt kan i följd af den smärta, som det orsakar, eller den vård eller åtminstone de försiktighetsmått, som det påkallar, ingripa störande eller rent af hindrande i en persons lifsverksamhet.

[2] Det sista måste läggas till. En kräftknöl är att anse såsom en sjukdom, äfven om den ännu så länge alls icke är besvärande.

[3] Då här och i det närmast följande talas om intensiteten hos ett ondt, afses den grad, hvari detta störer allmänbefinnandet (detta ord taget i den i not 1 å denna sida angifna mening).

i 12 § får förstås i öfverensstämmelse härmed[1]. Att därunder inbegripas ej blott rent kroppsliga sjukdomar, utan äfven sinnessjukdomar, behöfver knappast påpekas[2].

Det framställer sig här en fråga, motsvarande den, som med afseende å svår kroppsskada behandlats ofvan ss. 122, 3, nämligen den frågan, huruvida misshandel blir att anse såsom den där orsakat »mindre kroppsskada», då den försvårat ett lyte, ett kroppsfel eller en sjukdom[3] (ehuru försvårandet ej varit så starkt, att det blifvit ett åstadkommande af svår kroppsskada). Denna fråga lärer med tillämpning af samma grunder, som tillämpats å nyss anförda ställe, böra besvaras så, att gärningen blir att bedöma såsom ett åstadkommande af ifrågavarande grad af kroppsskada, om den försvårat lytet, kroppsfelet eller sjukdomen så, att tillägget däri är i betydenhet jämförligt med ett lyte, ett kroppsfel resp. en sjukdom.

[1] En fråga, hvari det yppat sig olika meningar, är den, huruvida, då en person vid misshandel fått en arm eller ett ben afbrutet, men detta arm- eller benbrott läkts utan några komplikationer, han kan sägas hafva varit föremål för misshandel, hvaraf »sjukdom» följt. En direkt vädjan till det allmänna språkbruket kan synas leda till ett nekande svar, åtminstone såvidt armbrott beträffar. Man säger icke gärna om den, som går med en afbruten arm i band, men i öfrigt befinner sig väl, att han är sjuk. Alldeles omöjligt att uttrycka sig så är det dock ej (att man i allmänhet ej gör det, synes bero af den vid tillståndets betecknande närliggande jämförelsen med det fall, då saken ej aflupit så gynnsamt) och, då de kännetecken, som utmärka det allmänna föreställningssättets sjukdomsbegrepp, i dessa fall träffa in — en afvikelse från den normala lifsverksamheten föreligger onekligen, så länge brottet ej är läkt, och denna afvikelse är tillräckligt långvarig och tillräckligt ingripande i allmänbefinnandet (när detta ord tages i den bemärkelse, som angifvits i not 1 till s. 125) för att kunna kallas sjukdom —, är det riktigast att besvara frågan jakande.

[2] Tvifvelaktig är däremot den frågan, huruvida under »illamående» såsom misshandelseffekt äfven bör inbegripas eller, ifall man så hellre vill, därmed bör likställas en sinnesförvirring af anomal beskaffenhet (jfr I ss. 159 o. f.) och om således åstadkommandet af en sådan (t. ex. tvång till att tömma en berusande dryck, kloroformering, hypnotisering) — förutsatt naturligen, att det är rättsstridigt och att viljeriktningen är den erforderliga — blir att räkna såsom misshandel. Det riktiga synes vara att besvara denna fråga jakande. Behofvet af straff för sådana fall ligger — särskildt då 15: 22 ej kan tillämpas — i öppen dag. Konsekvensen fordrar ock misshandelsstraff. För detta slags psykiska rubbningar ligger nämligen, lika väl som för sinnessjukdom, en rubbning af det normala fysiologiska tillståndet till grund.

[3] Under försvårandet af en sjukdom kan jämväl inbegripas ett blott förlängande af densamma.

C) Till den lindrigaste graden af misshandelseffekt — i det föregående betecknad såsom *ringa kroppsskada eller misshandel utan skada* — hör enligt 13 § »misshandel, hvarå ringare eller ingen skada följt».

Såsom »ringare» skada är naturligen all skada att anse, hvilken ej är sådan, som i 10 eller 12 § blifvit sagdt. Med afseende å betydelsen af uttrycket *skada* märkes åter följande[1]. Då all misshandel innefattar ett ingrepp i den kroppsliga integriteten och hvarje ingrepp däri låter beteckna sig såsom en skada å detta rättsliga goda, kan all misshandel sägas vara förbunden med skada. Detta är emellertid, såsom 13 § visar, icke lagens språkbruk. Ett sådant uttryckssätt öfverensstämmer ej heller med det vanliga språkbruket. Enligt detta — till hvilket lagen får anses ansluta sig — fordras, för att uttrycket skada skall vara tillämpligt, till en början, att ingreppet i den kroppsliga integriteten är af en viss något större varaktighet. Är det rent förbigående, talar man ej om någon skada. Om vid en misshandel den misshandlades arm vridits ur led, men, då gärningsmannen släppt sitt tag, återtagit sitt rätta läge, utan att den misshandlade haft något vidare men af våldet, säger man afgjordt, att misshandeln aflupit utan skada. Detsamma gäller,om en misshandel blott vållat, att den misshandlade en stund känt sig illamående eller erfarit smärtor. Det kommer emellertid jämväl an på något annat. Effekten får nämligen ej hafva varit af alltför ringa betydelse. Måhända kan det sägas, att den skall hafva uppnått det mått, som erfordras för att den i och för sig skall kunna utgöra den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott (jfr ofvan ss. 106 o. f.). Utom skadebegreppets område falla på detta sätt sådana märken efter en misshandel som en blånad eller en rodnad i huden[2]. Däremot

[1] Ehuru 13 § i allo likställer misshandel, som haft ringare skada till följd, och misshandel, hvaraf ej kommit någon skada, är icke desto mindre en utredning af begreppet skada påkallad, enär den är af betydelse för uppfattningen af andra lagrum (se i det föregående s. 114 och i det följande vid behandlingen af 15 §).

[2] Ett dylikt märke kan nog vara af betydelse såsom ett indicium för en undergången misshandel, men, om någon våldsam eller smärtsam behandling ej kan antagas hafva egt rum, lärer ej någon misshandel föreligga (exempel: X. har helt varsamt gripit om Y:s arm, men Y. har i följd af en hos vissa människor förefintlig ömtålighet för tryck — hvilken egendomlighet hos Y. ej varit X. obekant — däraf fått en blånad.

komma att under skada inbegripas alla slags sår i vidsträckt mening (d. v. s. hvarje upphäfvande af sammanhanget i eller emellan kroppens organiskt förbundna delar) och väl äfven en, låt vara obetydlig, svullnad[1]. Huruvida nyss angifna måttstock gör tillfyllest ej blott med afseende å förändringar i kroppens substans, utan ock då det är fråga om ingrepp i det kroppsliga välbefinnandet, kan möjligen vara föremål för olika meningar. Man synes dock hafva rätt att antaga detta. Däremot gör sig onekligen i det senare fallet gällande en större fordran med afseende å effektens varaktighet. Att en misshandlad person efter misshandeln varit illamående eller — utan att kunna sägas hafva varit sjuk — lidit af smärtor, lärer ej göra misshandeln till en misshandel, hvaraf följt »skada», såvida ej detta förhållande fortfarit någon tid[2]. Är detta emellertid händelsen, framstår effekten såsom en åkomma, hvilken, lika väl som en sjukdom, är att hänföra till »skada».

Likställd med misshandel, som orsakat ringa skada, är misshandel utan skada. Detta begrepp påkallar ej någon närmare utredning.

Detta är nu S. L:s skillnad emellan olika grader af misshandelseffekter. Genom att lägga denna gradskillnad jämte skillnaden emellan olika slags viljeriktningar till grund erhåller lagen följande arter af misshandelsbrott:

A) uppsåtlig misshandel,

a) som åstadkommit svår kroppsskada och vid hvilken sådan skada varit åsyftad (10 §),

b) hvaraf följt svår kroppsskada, utan att gärningsmannen haft uppsåt att åstadkomma sådan skada (11 §),

c) hvaraf kommit mindre kroppsskada (12 §), och

d) hvarå ringa eller ingen kroppsskada följt (13 §); samt

---

[1] Jfr N. J. A. 1891 n:o 254 (två slag å ena kindbenet, i följd hvaraf den slagne tillskyndats en lindrig svullnad nedom ena örat, [af UR:n] bedömda såsom »uppsåtlig misshandel, derå ringare skada följt»).

[2] Förklaringen häraf synes vara den, att med begreppet skada förenar sig föreställningen om en förändring till det sämre med afseende å kroppens substans och att för det allmänna föreställningssättet — i verkligheten förhåller det sig naturligen annorlunda — smärtor eller annat illabefinnande, endast då de äro af en längre varaktighet, hänvisa därå.

SVENSK STRAFFRÄTT

FÖRELÄSNINGAR

AF

J. HAGSTRÖMER

SJUNDE HÄFTET

(ANDRA BANDETS ANDRA HÄFTE)

UPPSALA
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

UPPSALA 1907
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B

B) misshandel af vållande (17 §).

A. Uppsåtlig misshandel.

Då det gäller att afgöra, om *uppsåtlig* misshandel föreligger, måste man fasthålla vissa satser, om hvilka ofvan ss. 41 o. f. under A i ett annat sammanhang — då det var fråga om uppsåtlig misshandel, som orsakat den misshandlades död — erinrats. Angående betydelsen af dessa satser för här ifrågavarande fall må — med hänvisande i öfrigt till framställningen å nyss anförda ställe — anmärkas följande.

För att en person skall kunna anses hafva gjort sig skyldig till uppsåtlig misshandel, förutsättes, att hans vilja omfattat[1] en menlig inverkan å annans kropp[2], icke uteslutande en sådan

[1] I fråga om hvad detta innebär må jämföras framställningen i I ss. 177—192. Begreppet uppsåt eger här fullt ut samma omfång som eljest. Detta gäller äfven då någon genom köttsligt umgänge bibragt annan venerisk sjukdom. En sådan gärning innefattar uppsåtlig misshandel ej blott då personen i fråga beredt sig tillfälle till umgänget i akt och mening att nedsmitta den andra, utan också i andra fall, där han i förhållande till effekten haft en sådan viljeriktning, som i allmänhet är att hänföra till uppsåt. Ej sällan möter emellertid den uppfattningen, att dessa senare fall ej kunna bedömas svårare än såsom vållande. Detta blefve en analog användning af hvad som stadgas angående vållande till kroppsskada (eftersom skadan här ej är orsakad »ouppsåtligen»). En sådan analog användning skulle under förutsättning, att det saknades ett direkt tillämpligt lagbud, ej möta någon betänklighet (då den omständigheten, att gärningsmannen handlat uppsåtligen, ej rimligen kan befria honom från ett eljest förskylldt straff). Men denna förutsättning kan ej erkännas föreligga, eftersom det saknas hvarje giltigt skäl att anse dylika fall ej gå in under begreppet uppsåtlig misshandel. Det riktiga lärer alltså vara, att stadgandena om uppsåtlig misshandel blifva tillämpliga. Dock får härifrån göras undantag för det fall, att gärningen innefattar förgiftning enligt 14: 18 (angående förutsättningarne härför hänvisas till det följande), såvida nämligen — hvilket synes vara det rätta —, då detta brott föreligger, hvarje tillämpning af de allmänna stadgandena om uppsåtlig misshandel är att anse såsom utesluten.

[2] Närmare bestämdt: åstadkommandet af något, som enligt det ofvan ss. 105 o. f. sagda kan bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott. Att uppsåtet ej sträckt sig längre, d. v. s. ej gått ut på att döda, är icke nödvändigt; dock att, där gärningen innefattar mordförsök enligt 14: 2, detta lagrum, efter hvad ofvan s. 39 antagits, undantränger de här ifrågavarande lagrummen.

inverkan å dennes själslif. Den, som endast velat skrämma annan, men skrämt honom så, att han blifvit sjuk, kan således ej straffas enligt 12 § eller, där sjukdomen är att beteckna såsom »stadigvarande svårt men å helsa» eller varit en »lifsfarlig sjukdom», enligt 11 §. Däremot blir visserligen 12 § eller efter omständigheterna 10 eller 11 § tillämplig å den, som uppsåtligen genom skrämsel åstadkommer sjukdom hos annan.

Någon uppsåtlig misshandel har ej egt rum, då gärningen, sådan gärningsmannen föreställt sig och velat densamma, varit rättsenlig eller i allt fall straffri. Således ej, om någon vid nödvärn ej velat tillskynda angriparen större våld, än som under en sådan situation, som den angripne ansåg föreligga, är berättigadt. Lika litet, om någon visserligen velat skada annans kropp eller ingripa i hans kroppsliga välbefinnande, men vetat eller trott sig hafva den andres samtycke till hvad han sålunda velat åstadkomma (utan att detta varit ett sådant ondt, med afseende hvarå satsen volenti non fit injuria är otillämplig). Icke heller, då någon vid utöfning af en laga aganderätt ej velat tukta den agade värre, än som enligt 14: 16 är straffritt (jfr ofvan s. 116). Angående samtliga dessa fall gäller det följaktligen, att, om misshandel objektivt sedt föreligger, någon tillämpning af hvad 10—13 §§ stadga dock ej kan ega rum.

För att uppsåtlig misshandel skall vara för handen, är det strängt principiellt taget ej nog, att gärningsmannen vid gärningen haft misshandelsuppsåt, utan fordras det, att uppsåt förefunnits just i förhållande till den misshandel, som egt rum. Enligt svensk positiv rätt är emellertid åtskilligt eftergifvet af denna fordran. Till en början gäller äfven här — icke blott vid »dråp» — den regel, som 14: 42 uppställer för bedömandet af en s. k. aberratio delicti[1]. Om någon vid misshandel träffat

---

[1] Ett exempel erbjuder N. J. A. 1895 n:o 337 (P. hade, efter det han i en trälåda inlagt krut, dynamitpatroner och järnskrot samt med lådan vidtagit sådana anordningar, att vid lockets öppnande en explosion skulle inträffa, låtit aflemna lådan, som han adresserat till Y., hos C. med begäran, att den samma dag måtte fortskaffas till Y.; lådan hade ställts i närheten af spiseln i C:s kök och krutet exploderat med den påföljd, att C:s dotter och hans tjänstepiga fått åtskilliga skador, hvarjämte köket och ett angränsande rum skadats af eld och rök).

annan, än den han ville misshandla, skall gärningen icke förty straffas såsom uppsåtlig misshandel (angående hvad som är att iakttaga, om misshandeln såsom föröfvad emot det däraf träffade objektet är straffbarare, än såsom föröfvad emot det åsyftade objektet, eller om det förhåller sig tvärtom, må jämföras hvad som yttrats ofvan ss. 26, 7 med afseende å motsvarande fall vid dråp). Vidare är att märka, att — jämlikt en på ett af misshandelsstadgandena grundad, men antagligen generellt giltig regel (jfr I s. 228) — uppsåtlig misshandel skall anses föreligga, äfven om i stället för den konkreta misshandelseffekt, hvarpå viljan varit riktad, å den misshandlade inträdt en annan sådan effekt (dock att, där den inträffade effekten varit svårare än den, som viljan gått ut på, den misshandel, som egt rum, naturligen — lika så väl som då den afsedda konkreta skadan inträdt, men gestaltat sig svårare, än meningen varit — blir att anse såsom endast delvis uppsåtlig). Däremot fordras det en viss öfverensstämmelse emellan gärningsmannens vilja och det sätt, hvarpå effekten orsakats. Effekten skall kunna sägas hafva inträdt i den riktning, hvari dolus ligger gärningsmannen till last (se I ss. 230, 1). Det blir alltså ej uppsåtlig misshandel, om någon emot en annan riktar ett slag och ej träffar, men den andre, som är en ytterligt nervsvag person, blir — utan att gärningsmannen haft någon tanke å ett sådant förlopp — så skrämd häraf, att han blir sjuk.

För uppsåtlig misshandel utsätter lagen olika straff alltefter den inträffade misshandelseffektens beskaffenhet. Lindrigast bestraffas — i 13 § — sådan uppsåtlig misshandel, som aflupit utan inträde af någon skada, som är att hänföra till svår kroppsskada eller mindre kroppsskada. För den händelse åter sådan skada inträdt, meddelas — i 10, 11 och 12 §§ — strängare straffbestämmelser. Blott i ett af dessa lagrum — 10 § — förutsättes, att den ifrågavarande effekten orsakats med uppsåt. I de båda öfriga — 11 och 12 §§ — äro de meddelade straffbestämmelserna antingen endast afsedda eller jämväl afsedda för sådana fall, i hvilka skadan åstadkommits ouppsåtligen. För fall af sistnämnda beskaffenhet gälla nu regler, motsvarande dem, som ofvan ss. 44 o. f. under B framställts i fråga om uppsåtlig misshandel med dödlig utgång.

Det gäller alltså till en början, att 11 resp. 12 § ej blir tillämplig, ifall någon vid ett tillfälle, då han uppsåtligen misshandlat en annan, ouppsåtligen tillfogat denne en svår resp. mindre kroppsskada, hvilken skada ej orsakats genom den uppsåtliga misshandeln, utan genom någon åtgärd, som ej egt karakteren af sådan misshandel, men att det däremot för de ifrågavarande straffbudens tillämplighet ej erfordras, att den uppsåtligen åstadkomna misshandelseffekten stått i kausalsammanhang med den svåra resp. mindre kroppsskadan, utan är tillräckligt, att den uppsåtliga misshandelsåtgärden å något sitt stadium orsakat denna skada (exempel i det ena som i det andra afseendet erbjuda de å ss. 44, 5 under a anförda fallen, om de blott ändras så, att skadan förutsättes hafva stannat vid svår resp. mindre kroppsskada).

Vidare göra sig ock här gällande de särskilda fordringar å kausalsammanhanget, som med afseende å dråp med uppsåt att endast misshandla angifvits ofvan ss. 45—51 och ss. 51—57. Om en genom uppsåtlig misshandel ouppsåtligen åstadkommen svår resp. mindre kroppsskada skall påkalla en tillämpning af 11 resp. 12 §, måste alltså den ifrågavarande skadan hafva inträdt i en riktning, hvari gärningsmannen velat inverka misshandlande, icke i en, som varit främmande för hans misshandelsuppsåt. Hvad som berättigar till uppställande af denna regel och hvad densamma innebär, behöfver ej här utvecklas, enär den å det förra af de nyss anförda ställena meddelade framställningen mutatis mutandis i sådant afseende eger tillämpning. Vidare skola enligt 44 § de grunder, som i 43 § sägas, ock tillämpas i mål, som angå kroppsskada, hvaraf död ej följt. Äfven i denna del hänvisas till det föregående, nämligen till den å det senare af de anförda ställena lemnade redogörelsen för 43 §. För den, som gjort sig förtrogen med denna §:s innebörd, möter genomförandet af 44 §:s föreskrift, att enahanda grunder skola tillämpas i där angifna fall, ingen svårighet. Följande exempel å föreskriftens användning må emellertid anföras. X. har uppsåtligen, dock utan att vilja åstadkomma någon sådan skada, som är att hänföra till svår kroppsskada eller mindre kroppsskada, misshandlat Y. och genom denna misshandel tillfogat honom ett sår. I detta sår har uppkommit blodförgift-

ning, i följd hvaraf Y. blifvit lifsfarligt sjuk. Det visar sig emellertid, att Y. uppenbarligen vårdslösat sårets behandling, och omständigheterna berättiga till — eller utesluta i allt fall ej — det antagandet, att, därest såret blifvit ordentligt skött, det skulle hafva läkts utan någon sådan process, som kan betecknas såsom sjukdom. I detta fall kan X. ej straffas svårare än för uppsåtlig misshandel enligt 13 § i ideell konkurrens med vållande till kroppsskada enligt 17 § 1 mom.[1]

Efter dessa allmänna anmärkningar skola här först framställas bestraffningsreglerna för de särskilda ofvan s. 128 angifna arterna af uppsåtlig misshandel, tagna hvar för sig, sådana dessa regler framgå ur bestämmelserna i 10—13 §§. Därefter skola behandlas de speciella regler, som för vissa fall af sådan misshandel meddelas i 15 och 36 §§. Till sist skall en redogörelse lemnas för de särskilda föreskrifter i fråga om åtalsrätten, som gälla för en del af nu ifrågavarande brott.

a. Uppsåtlig misshandel, som åstadkommit svår kroppsskada och vid hvilken sådan skada varit åsyftad (10 §).

För detta och 11 §:s brott är gemensamt, att den misshandlade fått svår kroppsskada, men de skilja sig från hvarandra med afseende å viljeriktningen. I 10 § betecknas denna med orden »var sådan skada åsyftad». Det har ibland antagits, att häri bör inläggas något mer än en blott fordran af uppsåt i förhållande till den ifrågavarande effekten, nämligen en fordran af dolus directus, hvarmed dock väl finge likställas den form af dolus indirectus, hvilken i fråga om försök likställes därmed (härom se I ss. 235, 6). För ett sådant antagande finnes dock näppeligen tillräckligt skäl. Väl är det sant, att »åsyfta» vanligen betecknar ett direkt viljande, men alldeles omöjligt att använda uttrycket för ett indirekt viljande är det dock ej. Hvad som är föremål för ett sådant viljande eftersträfvas visserligen ej för sin egen skull eller för sina följder, men det ingår dock såsom beståndsdel i något, hvars förverkligande i dess helhet

[1] Ändras exemplet antingen så, att gärningsmannen förutsättes hafva haft uppsåt att åstadkomma någon skada, som är att räkna till mindre kroppsskada, eller så, att det antages blifva utrönt, att såret i hvarje fall icke skulle aflupit, utan att X. blifvit — ehuru ej lifsfarligt — sjuk, kommer i stället för 13 § 12 § till användning.

— om ock blott i brist på något bättre — eftersträfvas af den handlande (jfr I s. 185), och det kan så till vida sägas ej vara främmande för hans syfte. Under det att således uttrycket »åsyftad» i 10 § ej ovillkorligen tvingar till det antagandet, att lagen där uppställer ifrågavarande särskilda fordran å uppsåtets beskaffenhet, talar 11 §:s affattning afgjordt emot en sådan tolkning. Det heter där: »Har någon misshandlat annan, såsom i 10 § sägs, utan uppsåt att åstadkomma sådan skada, som i samma § nämnd är; . . ». Genom denna affattning uteslutas alla de fall, där något som helst slags uppsåt att åstadkomma svår kroppsskada vid misshandeln förelegat[1]. Men en sådan uteslutning måste vara byggd på den förutsättningen, att samtliga så beskaffade fall gå in under 10 §. Ty att lagen velat lemna en lucka emellan 10 och 11 §§:s områden, kan ej rimligen antagas. På grund af hvad sålunda blifvit sagdt synes det riktigaste vara att stanna vid den åsikten, att enligt 10 § hvad slags dolus som helst gör tillfyllest[2].

Det heter i 10 §: »var *sådan skada* åsyftad». Lagen säger ej: »var *denna skada* åsyftad». Det är således tillräckligt, att någon sådan skada, som är att hänföra till svår kroppsskada, ingått i gärningsmannens uppsåt. Det är icke nödvändigt, att detta varit fallet med den inträffade konkreta skadan. Enligt hvad i det föregående (I s. 228, jfr äfven här ofvan s. 131) antagits, innefattar detta emellertid ej något, som är egendomligt för nu ifrågavarande brott, utan är ett uttryck af en allmän

[1] Lagutskottet vid 1859—60 års riksdag var af en annan mening. Utskottet ansåg nämligen ifrågavarande affattning gifva vid handen, att till karaktererna af närmast föregående §:s brott hörde, såsom Utskottet uttryckte det (jfr i det föregående not 2 [början] till s. 24), dolus determinatus, ehuru Utskottet ville, att denna viktiga omständighet skulle i §:n tydligen uttryckas, för hvilket ändamål Utskottet föreslog upptagandet däri af orden: »och var sådan skada åsyftad», ett tillägg, som ock — ehuru i något förändrad form (»och var någon sådan skada, som sagd är, åsyftad») — inflöt i 1861 års förordning. Denna Utskottets åsikt angående nuvarande 11 §:s tydning kan dock, lika litet som dess åsikt angående betydelsen af orden »och var sådan skada åsyftad», anses bindande för lagtolkningen.

[2] I praxis torde emellertid råda en viss benägenhet för att tillämpa den tolkning, hvartill §:ns egen affattning onekligen närmast inbjuder. Ett exempel erbjuder antagligen det i N. J. A. 1891 under n:o 480 anmärkta rättsfallet.

regel, som gäller för alla sådana fall, där lagen fordrar uppsåt i förhållande till en viss effekt.

Det fordras, att gärningsmannen just vid den åtgärd, som orsakat den svåra kroppsskadan, velat åstadkomma sådan skada. Uttrycket »och var sådan skada åsyftad» kan visserligen ej sägas med nödvändighet innebära detta. Men utom det, att det ligger närmast att uppfatta uttrycket så, medgifver stadgandets fortsättning intet tvifvel om att detta är lagens mening. Denna fortsättning är nämligen byggd på det antagandet, att skadan »skedde», d. ä. orsakades, antingen med berådt mod eller af hastigt mod, således i hvarje fall uppsåtligen, det vill då enligt det närmast föregående säga: med uppsåt att orsaka svår kroppsskada. Att gärningsmannen vid det ifrågavarande misshandelstillfället i något tidsmoment velat åstadkomma sådan kroppsskada, är alltså icke tillräckligt (exempel: X. har vid ett slagsmål dels måttat ett hugg åt Y:s näsa i uppsåt att afhugga densamma, men blott lindrigt eller alls icke skadat den, dels utan uppsåt att därigenom åstadkomma någon svårare skada gifvit Y. en örfil, i följd af hvilken denne, som förut var döf på det andra örat, fullständigt förlorat hörselförmågan).

Stadgandet i 10 § handlar efter orden endast om det fall, då »svår kroppsskada» var åsyftad. Likställdt därmed såsom förutsättning för stadgandets tillämplighet är emellertid, att gärningsmannen åsyftat döden. Härom kan ej råda minsta tvifvel. De olika effekterna vid angrepp å annans kroppsliga integritet i vidsträckt mening — död, svår kroppsskada o. s. v. — äro uppenbarligen för lagens uppfattning icke kvalitativt skilda effekter, utan olika grader af ett och detsamma. Ett uppsåt, som går ut på en svårare af dessa effekter, innesluter följaktligen i sig ett uppsåt, som går ut på en ringare, enligt regeln majus includit minus. Ett försök att döda annan, hvilket uteslutande åsyftat döden, men åstadkommit svår kroppsskada, hemfaller alltså — såvida det ej innefattat straffbart mordförsök, i hvilket fall 2 § och enligt hvad ofvan (s. 39) antagits denna ensam kommer till användning — afgjordt under 10 §. Exempel: X. söker vid ett slagsmål i uppsåt att döda af hastigt mod krossa Y:s hufvud, men tillfogar honom blott ett svårt lyte, utan att han alls tänker på, att något sådant, som går in under lagens »svår kropps-

skada», kan blifva följden. Ett annat exempel är följande. Af medlidande med en obotligt sjuk anförvandt och på dennes begäran söker en person af hastigt mod döda honom, men misslyckas och tillfogar honom i stället ett svårt kroppsfel. Äfven i ett sådant fall lärer 10 § blifva tillämplig[1].

Lagen skiljer i 10 § emellan det fall, då skadan skedde med berådt mod, och det, då den skedde af hastigt mod. Angående skillnaden emellan en gärnings föröfvande med berådt mod och dess föröfvande af hastigt mod hänvisas till framställningen ofvan ss. 28 o. f. Det är att märka, att det heter: »om *skadan* skedde med berådt mod»[2]. Gärningsmannen skall alltså — såsom det i korthet må uttryckas[3] — hafva haft öfverlagdt uppsåt att åstadkomma svår kroppsskada. Och just den åtgärd, hvarigenom skadan skedde, skall låta sig återföras därtill[4]. Har gärningsmannen väl haft öfverlagdt uppsåt att misshandla, men endast oöfverlagdt uppsåt att åstadkomma svår kroppsskada — ett fall, som ingalunda är sällsynt — kommer blott den mildare af §:ns straffsatser till användning. Detsamma gäller för ett fall sådant som följande. X. har svurit, att Y. skall mista sitt ena öga och därigenom blifva lika vanställd, som X. själf blifvit efter ett slagsmål med Y. Han öfverfaller Y. och tror sig hafva stuckit ut ögat (detta blir dock räddadt). Men ursinnig öfver det motstånd Y. gjort, hvarvid X. blifvit illa åtgången, beslutar denne att ej låta det stanna vid hvad han ursprungligen afsett och tillfogar Y. uppsåtligen ett annat svårt lyte.

Straffet enligt 10 § är, om skadan skedde med berådt mod, straffarbete från och med sex till och med tio år och, om ska-

---

[1] I det föregående s. 78 med not 1 har visserligen 10 § antagits vara oanvändbar i ett fall, där ett (såsom sådant straffritt) försök att döda haft svår kroppsskada till följd. Men detta antagande grundade sig å särskilda skäl, som ej ega tillämpning annat än i ifrågavarande fall.

[2] Hos Lagkommittén och Lagberedningen hette det »misshandlen», i Lagutskottets (första) förslag vid 1859—60 års riksdag »gerningen», men, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i en reservation inom Utskottet förordats, utbyttes ordet »gerningen» emot »skadan», hvilket uttryck förekommit i den K. Prop:n.

[3] Jfr ofvan s. 33 med därtill hörande not.

[4] D. v. s. utgöra förverkligandet däraf eller i allt fall stå i kausalsammanhang därmed. Se ofvan ss. 36, 7; jfr äfven ss. 58, 9.

dan skedde af hastigt mod, sådant arbete från och med två till och med sex år.

b. Uppsåtlig misshandel, hvaraf följt svår kroppsskada, utan att gärningsmannen haft uppsåt att åstadkomma sådan skada (11 §).

Äfven i 11 § förutsättes, att svår kroppsskada inträdt, men sådan skada (eller döden, jfr ofvan s. 135) får här ej hafva ingått i gärningsmannens uppsåt vid den åtgärd, som åstadkommit den svåra kroppsskadan. Misshandelsuppsåt vid denna åtgärd erfordras visserligen[1], men detta får ej hafva sträckt sig längre än på sin höjd till sådan skada, som i 12 § sägs. Någon ytterligare fordran i subjektivt afseende uppställer stadgandet ej. Culpa i förhållande till en så svår effekt som den, hvilken inträffat, behöfver ej ligga gärningsmannen till last.

Det straff, som 11 § utsätter, är för det fall, att misshandeln skedde med berådt mod, straffarbete från och med två till och med sex år och för det fall, att den skedde af hastigt mod, straffarbete i högst två år. Angående motsättningen emellan berådt mod och hastigt mod hänvisas här såsom eljest till framställningen ofvan ss. 28 o. f. För att den strängare af de straffbestämmelser, som 11 § innehåller, skall blifva tillämplig, förutsättes det, att »misshandeln», d. v. s. *den* misshandel, som orsakat den svåra kroppsskadan, skett med berådt mod. Följaktligen gäller här mutatis mutandis hvad som ofvan ss. 58, 9 i fråga om 4 §:s brott yttrats med anledning af det i sagda § förekommande uttrycket »och skedde den misshandel med berådt mod». Detta lärer ej behöfva närmare utvecklas, utan torde en hänvisning till nyss anförda ställe göra tillfyllest.

c. Uppsåtlig misshandel, hvaraf kommit mindre kroppsskada (12 §).

Uppsåtet kan vid detta brott vara riktadt på döden, svår kroppsskada, mindre kroppsskada, ringa kroppsskada eller miss-

---

[1] Denna fordran är ej lika uttryckligt uttalad, som motsvarande fordran i de båda närmast följande §§:na (jfr 12 §:s »uppsåtligen» och 13 §:s »uppsåtlig»). Men den framgår med all önskvärd tydlighet däraf, att 11 § vid straffets utsättande endast talar om det fall, då misshandeln skett med berådt mod, och om det, då den skett af hastigt mod, alltså blott om sådana fall, då den skett uppsåtligen.

handel utan kroppsskada. Äfven om uppsåtet endast omfattat den lindrigaste graden af misshandel — ringa kroppsskada eller misshandel utan kroppsskada —, är utgången (förutsatt att de å s. 132 omnämnda särskilda fordringarne med afseende å kausalsammanhanget äro uppfyllda) tillräcklig för att föra brottet under ifrågavarande §[1]. Något särskildt förhöjdt straff för den händelse uppsåtet omfattat mindre kroppsskada (eller mer) utsättes ej heller, utan kommer en sådan riktning i uppsåtet — bortsedt från sådana fall, i hvilka gärningen innefattar straffbart mordförsök (härom se ofvan s. 39) — endast i betraktande vid straffets utmätande inom latituden.

Straffet enligt 12 § är fängelse eller straffarbete i högst två år, dock att det, då omständigheterna äro synnerligen mildrande, må dömas till böter ej under tjugufem kronor.

d. Uppsåtlig misshandel, hvaråt ringa eller ingen kroppsskada följt (13 §).

Äfven här kan uppsåtet hafva omfattat döden, svår kroppsskada, mindre kroppsskada, ringa kroppsskada eller misshandel utan kroppsskada, dock att, där brottet innefattat straffbart mordförsök, 2 § och denna ensam (se ofvan s. 39) kommer till tillämpning.

Straffet för sådan misshandel, som i 13 § sägs, är böter eller fängelse i högst sex månader.

Utöfver de sålunda genomgångna i 10—13 §§ meddelade bestraffningsreglerna för uppsåtlig misshandel finnas i 15 och 36 §§ särskilda regler för vissa fall däraf.

I den förra af dessa §§ stadgas till en början, att, där någon emot annan rest lifsfarligt vapen[2], »skall den omständig-

---

[1] Härom kan ej råda det minsta tvifvel. Ordalagen i 12 § (»Gör någon uppsåtligen sådan misshandel å annan, att deraf kommer mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, än i 10 § sägs;..») kunna visserligen, om de betraktas i och för sig, synas innebära en fordran, att gärningsmannens uppsåt omfattat så svår skada, som inträdt. Men om stadgandet tolkades på detta sätt, skulle det ju saknas en straffbestämmelse för uppsåtlig misshandel, hvaraf kommit mindre kroppsskada, utan att sådan skada ingått i gärningsmannens uppsåt, något som ej rimligen kan ifrågasättas öfverensstämma med lagens mening.

[2] Detta uttryck — »rest lifsfarligt vapen» — må här användas för att i korthet beteckna hvad som i början af 15 § beskrifves. En närmare ut-

het, om skada sker, vid straffets bestämmande, såsom försvårande anses». Därvid afser säkerligen uttrycket »om skada sker» endast fall, i hvilka skada[1] åstadkommes medelst det lifsfarliga vapnet[2] och genom en därmed öfvad uppsåtlig misshandel. Alltså inbegripas ej fall, i hvilka visserligen skada åstadkommes, men utan att tillfogas medelst det lifsfarliga vapnet eller utan att tillfogas i misshandelsuppsåt. Sådana fall äro att hänföra under §:ns »Kommer ej skada». Om således t. ex. någon vid ett slagsmål med en annan dels huggit efter honom med en knif utan att träffa och dels tilldelat honom en spark, hvaraf han fått en ringa kroppsskada[3], blir slutbestämmelsen i 15 § jämte stadgandet i 13 § tillämplig. Och om den, som i vredes-

läggning af den där meddelade karakteristiken skall lemnas i det följande vid behandlingen af »resande af lifsfarligt vapen» såsom en självständig förbrytelse.

[1] Det fordras »skada» (angående detta begrepp se i det föregående ss. 127, 8). Icke hvad slags misshandelseffekt som helst gör tillfyllest. Uttrycket »skada» kan omöjligen i 15 § anses omfatta hvad lagen strax förut — i 13 § — kallat »misshandel, hvarå.. ingen skada följt». Har visserligen uppsåtlig misshandel öfvats medelst det lifsfarliga vapnet, men denna misshandel ej medfört skada, blir gärningen — liksom i de i det närmast följande af texten behandlade fallen — att hänföra dels under slutbestämmelsen i 15 §, dels under den misshandelsparagraf, som kan vara in casu tillämplig (det vill här — förutsatt att ej gärningsmannen utöfver den medelst det lifsfarliga vapnet öfvade misshandeln vid det ifrågavarande tillfället gjort sig skyldig till annan och svårare bestraffad misshandel å samma person — säga: 13 §), och straffet blir att bestämma så, som i 4: 1 mom. 2 sägs. Att lagen sålunda fordrar uppkomsten af verklig »skada», är emellertid ej af synnerligen stor praktisk betydelse. Ty om misshandel öfvas medelst ett lifsfarligt vapen — helst när detta förstås så, som i följande not angifves —, lärer det sällan aflöpa utan någon, om än ringa, skada.

[2] Noggrannare uttryckt: medelst det lifsfarliga vapnet och medelst dettas användning i denna dess egenskap, d. v. s. en sådan användning däraf, om hvilken det gäller, att föremålet såsom egnande sig därför kan betecknas såsom ett lifsfarligt vapen (jfr den i det följande meddelade framställningen af resande af lifsfarligt vapen såsom en självständig förbrytelse).

[3] Likställdt härmed är på grund af hvad i föregående not blifvit sagdt det fallet, då någon vid ett och samma tillfälle dels mot annan aflossat ett pistolskott utan att träffa och dels med pistolkolfven tilldelat honom ett slag, hvaraf kommit en ringa kroppsskada (härvid har förutsatts, att pistolen ej varit sådan, att den, betraktad såsom tillhygge, kunnat hänföras under begreppet »lifsfarligt vapen»).

mod hotat annan med en spänd bössa, mot sin vilja kommit att röra vid trycket med den påföljd, att skottet gått af och skadat den andre så, som i 12 § sägs, hemfaller han dels under sagda slutbestämmelse och dels under 17 §:s 2 mom. I båda dessa fall blir straffet att bestämma enligt regeln i 4: 1 mom. 2.

Vore nu den i 15 § angifna förutsättningen — »om skada sker» —, för att resandet af lifsfarligt vapen skall blifva en försvårande omständighet vid misshandel, endast af intresse för frågan om tillämpningen af denna straffmätningsföreskrift, skulle det ligga ringa vikt å hvad som innehålles i sagda förutsättning. Denna har dock en mer vidtgående betydelse. Efter meddelande af ifrågavarande straffmätningsföreskrift heter det nämligen i stadgandet: »och må i fall, som i 11 § sägs, der misshandeln skedde af hastigt mod, så ock för misshandel, hvarom i 12 § förmäles, straffet förhöjas till straffarbete i fyra år, och för sådan misshandel, som i 13 § nämnd är, till straffarbete i högst ett år dömas»[1]. Därvid beteckna säkerligen uttrycken »fall, som i 11 § sägs» och »misshandel, hvarom i 12 § förmäles» sådan misshandel, som med hänsyn till den medelst det lifsfarliga vapnet åstadkomna skadan är att hänföra under 11 resp. 12 §. Om således t. ex. någon vid ett och samma tillfälle genom uppsåtlig misshandel tillfogat en annan dels medelst ett lifsfarligt vapen en ringa kroppsskada och dels på annat sätt en sådan skada, som i 12 § sägs, eger den i 15 § för »misshandel, hvarom i 12 § förmäles» meddelade skärpningsbestämmelsen ej någon tillämpning[2].

---

[1] Det förtjänar måhända påpekas, att dessa skärpningsbestämmelser äro af betydelse ej blott såsom beredande möjlighet till ådömande af högre straff, utan ock såsom inverkande å frågan om brottets preskriptibilitet och delvis äfven å frågan, om häktning därför kan ega rum. Skärpningen består i samtliga fallen i en höjning af straffets maximum. I fråga om misshandel enligt 13 § måste dock en förhöjning af minimum, ehuru ej uttryckligen föreskrifven, anses inträda. Den, som genom en medelst lifsfarligt vapen öfvad uppsåtlig misshandel tillfogat annan skada af i sagda § afsedd beskaffenhet, kan naturligen ej under några förhållanden slippa undan med ett ringare bötesbelopp, än 15 § 2 p. utsätter såsom minimum för ett sådant resande af lifsfarligt vapen, hvaraf ej kommit skada.

[2] Då, såsom här är händelsen, en medelst lifsfarligt vapen tillfogad skada kommer brottet att hemfalla under en af 15 §:s skärpningsbestämmelser,

I 36 § meddelas vissa särskilda bestraffningsregler för uppsåtlig misshandel å sådana personer, som i 35 §[1] äro nämnda. Äfven här förutsättes naturligen, att gärningsmannen eger kännedom om den särskilda egenskapen hos föremålet. I §:n skiljes emellan olika fall. Först behandlas det fall, då misshandeln öfvas å skyldeman i rätt uppstigande led. Angående sådan misshandel stadgas det, att straffet ej må sättas lägre än två månaders straffarbete samt att, där omständigheterna äro försvårande[2], straffarbetet må förhöjas till sådant arbete på lifstid, om högsta strafftiden är i allmänhet bestämd till tio år, och i annat fall till två år utöfver den i allmänhet bestämda högsta strafftiden. På grund af denna föreskrift träda följande straffkvantiteter i stället för de eljest gällande. För 10 §:s brott blir maximum, om skadan skedde med berådt mod, straffarbete å lifstid, och, om den skedde af hastigt mod, straffarbete i åtta år. För 11 §:s brott blir maximum, om misshandeln skedde med berådt mod, straffarbete i åtta år och, om den skedde af hastigt mod, straffarbete i fyra år eller, där lifsfarligt vapen användts[3], i sex år.

---

men detsamma, bedömdt efter de allmänna stadgandena i 10—13 §§, på grund af en annan skada är att hänföra till en svårare straffbarhetsgrad, blir det brottskonkurrens enligt 4: 1 mom. 2. Sådana fall böra uppenbarligen bedömas på enahanda sätt, som det slags sammanträffande af flere kvalifikationsgrunder, hvarom i I nederst å s. 668 varit tal. I det ofvan i texten anförda exemplet blir straffet att hemta från straffbudet för den svårare af de straffbarhetsgrader, hvarunder brottet, bedömdt efter de allmänna stadgandena i 10—13 §§, är att hänföra. Men förhållandet blir ett annat, om exemplet ändras så, att den medelst det lifsfarliga vapnet tillfogade skadan förutsättes hafva varit sådan skada, som i 12 § sägs, och den andra skadan en genom en af hastigt mod öfvad misshandel ouppsåtligen åstadkommen svår kroppsskada. Då blir det icke 11 § in fine, utan 12 § i förening med därtill hörande skärpningsbestämmelse i 15 §, som kommer till effektiv användning (dock att jämlikt den i I öfverst å s. 745 angifna regel straffbestämmelsen i 11 § så till vida blir af betydelse, att straffet ej får gå ned under två månaders straffarbete).

[1] Se ofvan s. 38. Jfr äfven numera utläggningen af 35 § hos THYRÉN, Kommentar till Strafflagen Kap. 14 (1906) ss. 142 o. f.

[2] Angående betydelsen af detta uttryck se I s. 508.

[3] Detta uttryck är här och i det följande att förstå i öfverensstämmelse med hvad å s. 140 (nederst i texten), jämförd med not 2 till s. 139, blifvit sagdt. Det förutsättes alltså, att den för brottets rubricerande bestämmande skadan tillfogats med det lifsfarliga vapnet och medelst dettas användande i denna dess egenskap.

För brott enligt 12 § blir minimum straffarbete i två månader och maximum sådant arbete i fyra år eller, där lifsfarligt vapen användts, i sex år. För brott enligt 13 § blir minimum två månaders straffarbete och maximum, där lifsfarligt vapen användts, straffarbete i tre år. Hvad som eljest här blir maximum för sådan misshandel, som i 13 § sägs, kan vara föremål för delade meningar. Icke mindre än tre olika straffbelopp kunna komma i fråga: straffarbete i två år sex månader (= straffarbete i två år utöfver den i allmänhet utsatta högsta frihetsstrafftiden), straffarbete i två år tre månader (= straffarbete i två år utöfver den högsta straffarbetstid, hvartill man kommer enligt den allmänna bestämmelsen med iakttagande däraf, att straffet ej får utgå i ringare straffart än straffarbete, det vill då säga straffarbete i två år utöfver den straffarbetstid, som erhålles, då sex månaders fängelse omsättes till straffarbete) och slutligen straffarbete i två år (= straffarbete i två år utöfver den i allmänhet utsatta högsta straffarbetstiden, hvilken här är lika med noll). Ordalagen tala nog närmast för den första af dessa tolkningar, men frågan är så pass tvifvelaktig, att det synes riktigast att i kraft af regeln in dubio mitius stanna vid den sista af dem. Äfven de i 14 § 2 mom. meddelade straffbestämmelserna modifieras, för den händelse objektet varit en skyldeman i rätt uppstigande led, genom föreskriften i 36 §. I båda de där behandlade fallen blir minimum två månaders straffarbete. Maximum blir i det förra af dessa fall straffarbete i fyra år, i det senare enahanda straffkvantitet, som utgör maximum, då skyldeman i rätt uppstigande led misshandlas så, som i 13 § sägs, d. v. s., ifall 36 § med afseende å 13 §:s brott är att tolka så, som nyss blifvit förordadt, straffarbete i två år.

Angående sådana fall, i hvilka den, som misshandlas, tillhör någon annan af de kategorier, som nämnas i 35 §, heter det i 36 §: »varde den omständighet såsom synnerligen försvårande ansedd, och må ej till lindrigare straff än fängelse dömas». Vid brott enligt 12 § kommer alltså sagda §:s 2 p. att sakna tillämpning och för 13 §:s brott blir straffet fängelse i högst sex månader. Det sista gäller ock för det senare af de båda fall, hvarom 14 § 2 mom. handlar.

I 45 § förekomma särskilda föreskrifter med afseende å

åtalsrätten vid vissa hithörande brott. I denna § stadgas det nämligen, att misshandel, som i 12 eller 13 § sägs, i regeln ej må åtalas af allmän åklagare, utan att målsegande angifver brottet till sådant åtal. Denna regel lider dock undantag för det fall, att brottet blifvit föröfvadt under sabbat eller vid sådant tillfälle eller å sådan ort, som i 11: 9 eller 15 omförmäles. Med »sabbat» förstås därvid den tid, som i 7: 3 angifves, eller tiden emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen å sön- eller högtidsdag[1]. Det är att märka, att brottets egenskap att ega rum under sabbat eller vid sådant tillfälle eller å sådan ort, som i 11: 9 eller 15 omförmäles, icke verkar något afslag i fordringarne för att en straffbar misshandel öfverhufvud skall vara för handen, särskildt ej en eftergift af den fordringen, att handlingen skall innefatta ett *rättsstridigt* ingrepp i annans kroppsliga integritet[2].

Äfven om misshandel enligt 12 eller 13 § egt rum emot någon sådan person, som i 35 § nämnes, gäller enligt hvad i 45 § uttryckligen sägs detsamma om åtalsrätten som eljest. Detta dock med ett viktigt undantag, som ej får förbises. I 35 § talas det om skyldeman i rätt uppstigande led, maka, stjuf- eller svärföräldrar o. s. v., men i 45 § nämnes intet om skyldeman i rätt uppstigande led. Misshandel, som i 12 eller 13 § sägs, å en sådan person hemfaller alltså ovillkorligen under allmänt åtal[3].

---

[1] Uttrycket »sabbat» är enligt lagens språkbruk ej liktydigt med en dag, som är sön- eller högtidsdag, utan betecknar blott den del af en sådan dag, hvars helgd är omgärdad med särskildt straffskydd, det vill då säga den i 7: 3 angifna tiden, hvilken uppenbarligen är densamma, som i 7: 4 kallas »sabbatstid» (se föreläsningarne öfver religionsbrotten).

[2] Detta har ibland blifvit förbisedt. Så i följande fall. Två personer hade på en allmän plats efter öfverenskommelse företagit sig att boxas och våldsamt bearbetat hvarandra, dock utan att åstadkomma någon svårare skada. De åtalades för misshandel å allmän plats och dömdes båda till ansvar härför. Detta var icke riktigt. Misshandeln var icke så svår, att satsen volenti non fit injuria kunde anses otillämplig. Handlingen var följaktligen såsom misshandel betraktad straffri. Den omständigheten, att den egt rum å allmän plats, kunde ej verka någon ändring häri. Det rätta hade varit att blott döma till straff enligt 11: 15 för förargelses åstadkommande å allmän plats.

[3] Så var det äfven enligt 1861 års misshandelsförordning. Lagutskottet vid 1862—63 års riksdag föreslog, att äfven ascendenter skulle nämnas i 45 §,

Den i 45 § med afseende å misshandel enligt 12 eller 13 § stadgade inskränkningen i åtalsrätten gäller äfven för det fall, att brottet jämlikt 15 § hemfaller under en strängare straffbestämmelse än den allmänna. Då brottet icke förty enligt lagens uttryckssätt (jfr 15 §:s »för misshandel, hvarom i 12 § förmäles» och »för sådan misshandel, som i 13 § nämnd är») förblir »misshandel, som i 12 eller 13 § sägs», har det ej varit behöfligt att uttala detta[1]. Fråga kan emellertid vara, om det ej lämpligen bort ske, då lagen med afseende å 36 § gjort ett motsvarande uttalande («ändå att den skett etc.»)[2]. Men om att anse den tystnad, lagen iakttager i denna del, jämförd med dess uttalande i fråga om 36 §, betinga en slutsats e contrario kan icke blifva fråga.

Äfven i fråga om hvad i slutet af 14 § 2 mom. omförmäles är förevarande bestämmelse angående åtalsrättens inskränkning tillämplig. Den omständigheten, att åtalet då gäller något, med afseende å hvilket det är ovisst, om det innefattar brott enligt 12 eller 13 §, kan ej rimligen anses hindra tillämpningen af en föreskrift, som gäller såväl för den ena som för den andra §:ns brott. Då det är fråga om det förra af de båda fall, hvarom 14 § 2 mom. handlar — det, i hvilket skadan varit af beskaffenhet, som i 10 § sägs —, eger åter naturligen allmänt åtal utan vidare rum.

---

och motiverade detta därmed, att en sådan inskränkning i åtalsrätten vore i familjens rätt förstådda intresse, ity att, om det felaktiga barnet erhållit sina föräldrars förlåtelse samt frid och försoning åter blifvit rådande inom familjen, den felaktiges ryckande därutur och bortsläpande i fängelse ofta skulle drabba lika tungt föräldrarne som barnet. En reservant inom Utskottet, med hvilken flere utskottsledamöter förenade sig, ansåg dock det ej finnas skäl att i denna del frångå hvad näst föregående riksdags Ständer beslutit, helst de olyckliga föräldrarne af fruktan för mera stryk ofta ej skulle våga angifva ett barn, som misshandlat dem, och detta brott således blifva straffl ös t.

[1] Då i 45 § talas om »brott efter 15 .. §», afses naturligen endast hvad som behandlas i sistnämnda §:s senare punkt.

[2] Detta tillägg gör visserligen numera tjänst såsom ett sätt att få fram undantagsförhållandet i fråga om ascendent (annorlunda t. ex. hos Lagberedningen, där det hette »ändå att den skett emot någon af de i 7 [n. v. 35] § nämnda personer»), men då det fått bibehålla formen af en förklaring, att objektets särskilda egenskap ej skall utgöra hinder för inskränkningen i åtalsrätten, kan det med skäl synas som om konsekvensen fordrat en liknande förklaring med afseende å användandet af lifsfarligt vapen.

B. Misshandel af vållande.

Icke allt vållande till ett ingrepp i annans kroppsliga integritet i inskränkt bemärkelse — hvilket ingrepp eger tillräcklig intensitet för att kunna bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott (jfr ofvan ss. 106 o. f.) — är i S. L. belagdt med straff, utan endast vållande till svår kroppsskada och vållande till mindre kroppsskada. För det förra brottet är straffet enligt 17 § 1 mom. böter eller fängelse i högst sex månader, för det senare enligt samma §:s 2 mom. böter högst femtio kr. Vållande till den lindrigaste graden af misshandelseffekt — ringa kroppsskada eller misshandel utan skada — är straffritt.

I fråga om förutsättningarne för att ett brott enligt 17 § skall föreligga må jämföras den ofvan ss. 60 o. f. med afseende å dråp af vållande meddelade framställningen. Det där sagda eger till största delen. mutatis mutandis äfven här tillämpning. Sålunda gäller det, att vid nu ifrågavarande, liksom andra, misshandelsbrott ingreppet i annans kroppsliga integritet måste kunna betecknas såsom rättsstridigt och att detta för sådana fall, i hvilka kroppsskadan orsakas genom en overksamhet, innefattar en fordran, att en rättslig plikt till verksamhet föreligger. Samtycke af den, emot hvilken handlingen riktar sig, eger däremot här större betydelse än med afseende å dråp af vållande. Sådant samtycke befriar nämligen — förutsatt att det ofvan å s. 110 sagda är riktigt — från straff enligt 17 § 2 mom. Däremot ej från straff enligt §:ns 1 mom.

I subjektivt afseende är att märka, att, liksom dråp af vållande förutsätter culpa i förhållande till annans dödande, förutsättes här culpa i förhållande till orsakande af svår resp. mindre kroppsskada. Följaktligen kan t. ex. ej straff enligt 17 § tillämpas, om en person, som genom någon ovarsamhet kommit att stöta till en annan, därvid saknat all anledning befara, att stöten skulle medföra någon skada, men sådan följt och är att hänföra till svår eller mindre kroppsskada.

Någon undantagsbestämmelse, motsvarande den, som i fråga om uppsåtligt brott meddelas i 14: 42, förekommer ej här, lika litet som i fråga om dråp af vållande, utan gälla i denna som i öfriga delar med afseende å fordringen af culpa just i

förhållande till *det* orsakande af svår resp. mindre kroppsskada, som egt rum, de i I ss. 226 o. f. framställda allmänna reglerna.

Slutligen må erinras därom, att, då lagen, såsom vid talrika brott är händelsen, betecknar den omständigheten, att någon af brottet fått svår kroppsskada, såsom en straffskärpningsgrund, den sålunda meddelade straffskärpningsbestämmelsen får anses bilda ett undantag från stadgandet i 14: 17 mom. 1 (se I s. 677). Vållas åter genom ett sådant brott skada, som i 14: 12 sägs, kommer 14: 17 mom. 2 till tillämpning; dock blir det antagligen blott s. k. lagkonkurrens (jfr I ss. 677, 8 samt här ofvan s. 100).

Brott enligt 14: 17 må ej åtalas af annan än målsegande.

9 §. Resande af lifsfarligt vapen.

I 14: 15 stadgas angående sådana fall, i hvilka »någon, i uppsåt att göra skada eller eljest i vredesmod, emot annan dragit knif eller svärd, spännt bössa eller rest annat lifsfarligt vapen». I §:ns 1 p. föreskrifves det, att ett sådant förfarande — man brukar i korthet beteckna detsamma såsom »resande af lifsfarligt vapen» —, om skada sker, vid straffets bestämmande skall komma i betraktande såsom en försvårande omständighet, under vissa förhållanden till och med såsom en straffskärpningsgrund. Till denna del har stadgandet redan i det föregående (ss. 138 o. f.) blifvit behandladt. Men det heter vidare i §:ns 2 p.: »Kommer ej skada; vare straffet etc.». Resande af lifsfarligt vapen är således i och för sig ett brott, ehuru detta brott, då skada sker, förlorar sin självständighet och endast blir ett moment i det föreliggande misshandelsbrottet.

Det förfarande, som i 15 § beskrifves, utgör, då det eger rum »i uppsåt att göra skada», ett slags förberedelse eller försök till ett misshandelsbrott. Att i skadeuppsåt emot annan draga knif eller svärd eller spänna bössa är en förberedelse till misshandel. Att i sådant uppsåt resa annat lifsfarligt vapen emot annan lärer väl — förutsatt att uppsåtet är af den vid försök erforderliga beskaffenheten (jfr I ss. 235, 6) — redan vara ett försök därtill. Det nu ifrågavarande straffbudet — straffbudet för sådant resande af lifsfarligt vapen, hvaraf ej

kommit skada — kan emellertid ej anses i sin helhet utgöra ett straffbud för ett visst slags förberedelse, om ej rent af försök, till misshandel. Det heter nämligen »i uppsåt att göra skada *eller eljest i vredesmod*». Uppsåt att göra skada är således ej någon nödvändig förutsättning för straffbudets tillämplighet. Äfven om ej sådant uppsåt eller öfverhufvud något som helst slags uppsåt att misshandla annan [1] förefunnits eller — hvilket juridiskt sedt är detsamma — åtminstone dess förekomst ej kan bevisas, är handlingen straffbar, så framt den blott skett i vredesmod. För sådana fall måste man söka en annan förklaring af straffbarheten än den, att brottet innefattar en misshandelsförberedelse resp. ett misshandelsförsök. Denna andra förklaring ligger nu uppenbarligen icke däri, att det straffbara här såsom vid det brott, som behandlas i 15: 23, består i framkallandet af en farhåga för en förestående rättskränkning. Det är nämligen att märka, *dels* att den, mot hvilken åtgärden riktats, ej behöfver hafva befunnit sig under sådana förhållanden, att han varit mottaglig för intryck af densamma (äfven om denne, t. ex. såsom vänd åt annat håll eller såsom medvetslös, ej märkt åtgärden, är stadgandet tillämpligt), och att detta ej heller behöfver hafva varit händelsen med någon annan, som, därest åtgärden utvecklat sig till effektiv misshandel, skulle (psykiskt) afficierats däraf, *dels* att det föremål, hvaraf gärningsmannen begagnat sig, och det bruk, han gjort däraf, måste hafva verkligen — icke blott efter hvad gärningsmannen låtit påskina — varit sådant, som i §:n sägs (ett hot med ett oskadligt föremål, hvilket föremål ser ut som ett lifsfarligt vapen, hör icke hit, icke heller ett blott låtsadt spännande af en bössa); och hvarken det ena eller det andra låter förena sig med den uppfattning, som ligger till grund för 15: 23. Den synpunkt, från hvilken handlingen i här ifrågavarande fall är straffbar, måste således vara en annan. Hvilken denna synpunkt är, är ej svårt att finna, ifall man vederbörligen beaktar, att brottet erhållit plats i misshandelskapitlet. De nyss påpekade fordringarne å åtgärdens objektiva beskaffenhet häntyda ock på, i hvilken riktning förklaringen

[1] Uttrycket »skada» är i 15 § ej liktydigt med »misshandel». Jfr not 1 till s. 139.

skall sökas. Hvad som motiverat stadgandet i den del, hvarom nu är fråga, har tydligen varit den tanken, att en person i vredgad sinnesstämning, äfven om han ej har misshandelsuppsåt, lätt kan komma att öfverskrida den gräns, som skiljer en sådan åtgärd, som i §:n sägs, från verklig misshandel. Redan det att man i ett tillstånd, hvari man ej fullt är herre öfver sig själf, låter det komma till en sådan åtgärd, har ansetts på grund af den därmed förbundna faran påkalla straff. Det är således här fråga om något, som är att hänföra till de brott, hvilka innefatta ett framkallande af fara för annans kroppsliga integritet. Då nu resandet af lifsfarligt vapen, äfven då det skett i misshandelsuppsåt, kan ses från denna synpunkt, möter intet hinder för en enhetlig konstruktion af 15 §:s brott.

Då det gäller att framställa förutsättningarne för tillvaron af nu ifrågavarande förbrytelse, är det lämpligt att först behandla den frågan, huru ett föremål skall vara beskaffadt för att kunna göra tjänst såsom objekt (d. v. s. »handlingsobjekt»[1]) vid densamma. Såsom föremål, hvilka egna sig härför, nämner lagen först knif, svärd och bössa. Dessa föremål höra enligt §:ns affattning utan vidare hit. Uttrycket »*annat* lifsfarligt vapen» berättigar ej till uppställandet af den fordringen, att hvad som nämnes förut skall pröfvas besitta egenskapen af lifsfarligt vapen[2]. Å andra sidan är det föga troligt, att lagen med afseende å dessa föremål velat eftergifva fordringen af denna egenskap. Det rätta förhållandet synes vara det, att lagen utgått från det antagandet, att ifrågavarande egenskap städse tillkommer de särskildt nämnda föremålen[3]. Ett sådant anta-

[1] Jfr i det föregående noten till s. 1.

[2] Jfr uttrycket »våld eller annan misshandel» i 10: 1, hvilket uttryck ingalunda får anses innebära, att endast ett sådant slags våld, som innefattar misshandel, hemfaller under stadgandet.

[3] En sådan uppfattning kan emellertid icke heller den sägas hafva funnit ett uttryck däri, att det heter »*annat* lifsfarligt vapen». Attributet »annat» kan hafva ansetts betingadt däraf, att en knif, ett svärd eller en bössa *ofta* utgör ett sådant vapen. Äfven här må jämföras uttrycket »våld eller annan misshandel» i 10: 1. Om däri inlades, att hvarje »våld» enligt lagens uppfattning (i allt fall å detta ställe) vore att anse såsom »misshandel», skulle man nödgas att från begreppet »våld» såsom förutsättning för stadgandets tillämplighet utesluta åtskilligt, som uppenbarligen bör räknas dit (t. ex. ett öfvermannande och fångslande, hvilket vidtages så varligt, att hvarje föreställning om en »misshandel» är utesluten).

gande har emellertid ej varit möjligt, om lagen under de ifrågavarande uttrycken inbegripit allt, som, om uttrycken riktigt pressas, kan fås fram därur. Detta har säkerligen ej heller varit lagens mening. Till en början har den — detta lärer vara obestridligt — endast haft i sikte hvad man brukar beteckna såsom »verkliga» eller »riktiga» knifvar, svärd eller bössor, icke efterhärmningar af de sålunda betecknade föremålen. Ett träsvärd eller en leksaksbössa hör naturligen ej hit. Men med afseende å knifvar går inskränkningen än längre. Under »knif» inbegripas nog här af föremål, hvarför denna benämning språkligt sedt låter sig användas, endast sådana, som skulle kunna kallas *typiska* knifvar, ity att de representera den grundform, i förhållande till hvilken andra föremål, som bära samma namn, mer eller mindre te sig såsom afarter. Denna grundform kännetecknas däraf, att föremålet utgör ett redskap, hvarmed man med lätthet kan genomskära eller genomsticka en ej alltför hård eller seg yta (såsom exempel ligger här närmast att taga en människohud). Denna inskränkning i betydelsen är ej okänd för språkbruket. När man t. ex. säger om något, att det är »hvasst som en knif», åsyftas ej någon jämförelse med sådana afarter af knifvar, som t. ex. en vanlig pappersknif af trä eller ben. Ytterligare än nu blifvit sagdt kan emellertid ej begreppet »knif» i 15 § inskränkas. Huruvida nu lagen genom att utan vidare nämna »knif» faktiskt kommit att inbegripa mer, än som skulle blifvit inbegripet, därest den uppställt egenskapen af lifsfarligt vapen såsom en allmän fordran, kan vara föremål för delade meningar. En liten pennknif kan möjligen anses ej vara att hänföra under begreppet lifsfarligt vapen. Men äfven den, som så anser, kan ej undgå att räkna ett sådant föremål till dem, med hvilka ifrågavarande brott kan begås.

Jämte knif, svärd och bössa talas det i 15 § om »annat lifsfarligt vapen». Därvid inbegripes uppenbarligen ej under »vapen» blott hvad som i straffrättsliga framställningar brukar betecknas såsom »vapen i teknisk mening», nämligen sådana slags föremål, som hafva till bestämmelse att tjäna såsom skadeverktyg vid strid människor emellan [1]. Alla sådana föremål

[1] Inom krigsvetenskapen omfattar begreppet vapen ännu något mer, nämligen s. k. skyddsvapen (hjälm, harnesk o. s. v.), men dessa inbegripas ej, då man i straffrätten talar om »vapen i teknisk mening».

afses nog[1], men härvid kan man ej stanna[2]. Om lagens mening varit att under »vapen» ej inbegripa mer, hade tillägget

[1] Äfven artilleripjeser torde höra hit. Aflossandet af ett kanonskott emot annan eller andra lärer således höra till sådana förfaranden, som gå in under 14: 15.

[2] Följande historiska data äro af intresse för denna fråga. I 24: 8 M. B. meddelades ett så lydande stadgande: »Drager någor oträngd af vredes mode knif eller svärd, spänner bösso, eller reser annat vapn åt annan, stinger, hugger, slår, eller skiuter åt honom, och råkar thet annan, så at han får ther död af; gånge therom, som om annat vilja dråp. Sker ej skada; böte äntå tiugu daler til tveskiftes, Konungen, och Häradet eller Staden». I den följande 9 § talades åter om det fall, då man slog annan med »sten, stång, trä, stör, käpp, hand eller annat», så att han dog däraf. Genom K. Br. d. 20 Sept. 1786 förklarades, att de böter, som i 24: 8 M. B. vore utsatta, skulle, där medelst vapnet skett skada, dock ej till lifvet, ådömas jämte de särskilda böterna för lyten, sår och blånader. K. F. den 19 Aug. 1845 upphäfde detta K. Br. och ersatte det med följande stadgande: »Drager eller reser någon oträngd, af vredesmode, knif, svärd eller annat lifsfarligt vapen, och gör annan dermed skada, såsom lyte, sår eller blånad; böte för skadan serskildt enligt lag, och straffes för bruk af lifsfarligt vapen, antingen med böter, från och med sexton riksdaler trettiotvå skillingar till och med trettiotre riksdaler sexton skillingar banko till treskiftes, eller med arbete å fästning eller korrektionsinrättning, från och med tre till och med sex månader, eftersom gerningen är till». Vid 1853—54 års riksdag väcktes motioner därom, att, som domstolarne i allmänhet ej ansåge denna författning tillämplig å våld, som utöfvades med sådant tillhygge, hvilket ej kunde hänföras till vapen i detta ords strängare bemärkelse, men dylikt tillhygge ofta kunde vara lika farligt för lifvet som ett vanligt vapen, t. ex. om det utgjordes af en gröfre påk eller större sten, åt författningen måtte genom en förklaring eller ett tillägg gifvas omförmälda tillämplighet. Med anledning häraf yttrade Lagutskottet: »Att i 8 § 24 Kap. Missgernings-Balken blott afses vapen i egentlig mening eller sådana, hvilka äro bestämda till anfall eller försvar, såsom skjut-, hugg- och stickvapen, torde vara uppenbart, om man ser på det sammanhang, hvari vapen der omtalas, och det sätt för begagnandet, som der utmärkes. I berörde förordning synes deremot begreppet hafva blifvit utvidgadt. Afsigten med denna författning var onekligen att förekomma andras våldförande med sådana verktyg, hvilkas oförsigtiga begagnande lätt kunde för den våldfördes lif vara farliga; och dertill höra jemväl andra vapen, än nyssberörde. Tjocka störar, stenar, hamrar och dylika redskap äro sannerligen i en öfverfallandes hand icke mindre fruktansvärda, än egentliga vapen. Ett slag med ett sådant redskap krossar lätt en hufvudskål, ett ben, en arm; och den, som griper till ett sådant vådligt medel, ådagalägger en hög grad af vildsinthet. I flera utländska lagstiftningar har äfven begreppet "vapen" tagits i denna utvidgade mening; och förändringen af de i 8 § 24 kap. Missgernings-Balken begagnade

»lifsfarligt» ej varit behöfligt, ty alla vapen i teknisk mening äro lifsfarliga. Med en sådan inskränkning skulle det ej heller rätt väl stått tillsammans, att lagen helt allmänt nämner »knif», ehuru knifvar — äfven om man blott tänker på hvad som nyss kallades »typiska» knifvar — endast undantagsvis kunna hänföras till vapen i teknisk mening. Detta skulle nämligen innefattat ett näppeligen på något sätt förklarligt eftergifvande med afseende å knifvar af en egenskap, som i allmänhet måste tillkomma ett föremål, för att detta skall kunna göra tjänst vid 15 §:s brott. Uttrycket »vapen» kan emellertid ej anses beteckna allt, som kan tjäna såsom medel för misshandel. Språkbruket medgifver ej att därunder utöfver vapen i teknisk mening hänföra andra föremål än sådana, som egna sig för att användas till misshandel på ett sätt, som är jämförligt med det, hvarför vapen i teknisk mening äro bestämda att användas. Häri ligger till en början, att det skall råda en viss likhet med afseende å verkningssättet. Det skall nämligen vara fråga om en mekanisk, icke en kemisk, inverkan (en frätande syra är ej något »vapen»). Vidare ligger häri en fordran af öfverensstämmelse med afse-

---

orden "annat vapen" till "annat *lifsfarligt* vapen", som i 1845 års författning blifvit gjord, antyda ock om begreppets utvidgning.» Då emellertid en del domare under lifsfarligt vapen ej hänförde annat än egentliga vapen, syntes Utskottet en förklaring i detta afseende vara af nöden. Utskottet tillstyrkte därför en författning, hvarigenom skulle förklaras, att K. F. d. 19 Aug. 1845 angående ansvar å den, som skadade annan med lifsfarligt vapen, skulle tillämpas, då någon oträngd i vredesmod skadade annan med verktyg eller annat tillhygge af den beskaffenhet, att ett våldsamt bruk däraf pröfvades vara för lifvet vådligt. Ständerna antogo ock för sin del en sådan författning. H D. i sitt öfver förslaget afgifna utlåtande fann med syftningen och innehållet af Förordningen d. 19 Aug. 1845 instämma, att det däruti stadgade ansvar för bruk af lifsfarligt vapen borde ådömas, då någon oträngd i vredesmod tillfogade annan skada ej blott med hugg-, stick-, skär- eller skjutvapen, utan äfven med tillhygge eller annat dylikt af sådan beskaffenhet, att dess begagnande på sätt, som skett, vid vanliga förhållanden vore lifsfarligt; och då omförmälda stadgande af H. D. redan nu så tillämpades, men däremot Rikets Ständers förslag vore affattadt i sådana ordalag, att stadgandet skulle kunna komma att utsträckas äfven till andra än nämnda fall, hvilket icke ansåges lämpligt eller ändamålsenligt, hemställde H. D., att ifrågavarande förslag icke måtte varda af K. Maj:t godkändt (se Juridiska Föreningens Tidskrift XI [1855] s. 162). Detta blef ock K. Maj:ts beslut.

ende å sättet för föremålets handhafvande. Detta kan vid vapen i teknisk mening variera betydligt (med hänsyn härtill skiljer man emellan skjutvapen, stickvapen, huggvapen, kastvapen o. s. v.), men om någon af dessa varianter eller något analogon därtill måste det här vara fråga. Uteslutna äro i följd häraf[1] ej blott lefvande varelser (den, som emot annan hetsar en vansinnig människa eller en arg hund, använder ej ett »vapen») och fasta föremål (om någon slungar en annan mot en bergvägg, kan man visserligen säga, att han begagnat sig af bergväggen för misshandel, men ej att han användt ett »vapen»), utan jämväl sådana liflösa och rörliga föremål, som t. ex. en automobil eller ett lokomotiv (den, som försöker köra öfver och krossa en annan därmed, begagnar sig ej af något »vapen»). Däremot synes till »vapen» få hänföras en helvetesmaskin (är den afsedd att åstadkomma förödelse vid någon påräknad behandling från oinvigdes sida, är den jämförlig med ett gillradt skjutvapen, men äfven om den, t. ex. medelst ett urverk, är inrättad till att explodera efter en viss tid, lärer detta ej betaga den egenskapen af ett »vapen»). Likaså en sådan bomb, som brukar göra tjänst vid anarkistattentat (och detta föremål ej blott såsom egnadt att kastas mot annan — det är i sådant afseende uppenbarligen att sätta på samma linie som en handgranat eller en torped, hvilka måste räknas till »vapen i teknisk mening» —, utan också med hänsyn till dess möjliga användning för att utläggas i annans närhet med antänd stubintråd eller eljest i sprängfärdigt skick).

---

[1] Man kan icke anse frågan, huruvida de i det närmast följande nämnda föremålen äro att räkna till »vapen» eller ej, praktiskt likgiltig af den grund, att i hvarje fall användandet af sådana föremål ej går in under »resa». Ty detta uttryck får nog ej anses med afseende å användningssättet (däremot visserligen med afseende å åtgärdens mer eller mindre framskridna beskaffenhet [hvartill här ock må räknas den omständigheten, huruvida den, som är föremål för åtgärden, befinner sig — såsom det i det följande uttryckes — inom håll för det lifsfarliga vapnet eller ej]) medföra någon inskränkning utöfver den i det följande angifna, nämligen att det skall vara fråga om föremålets användande i dess egenskap af lifsfarligt vapen. Stadgandet är otvifvelaktigt, om ej direkt, så ex analogia, tillämpligt vid alla (tillräckligt framskridna) åtgärder, som utgöra inledande steg till ett lifsfarligt vapens användande såsom sådant.

Nu antydda likhet med ett vapen i teknisk mening lärer ej göra tillfyllest, för att ett föremål, ehuru ej hänförligt under detta begrepp, skall gå in under uttrycket »vapen». Det fordras nog något mer, så att föremål, som i ofvan angifna afseenden likna vapen i teknisk mening, men äro af jämförelsevis oskyldig beskaffenhet, blifva uteslutna. Denna ytterligare fordran behöfver emellertid här ej närmare bestämmas. Frågan är nämligen på detta ställe utan praktisk betydelse. Detta i betraktande däraf, att lagen fordrar en egenskap hos föremålet, hvilken går utöfver hvad som kan ifrågasättas i detta afseende redan ligga i uttrycket »vapen». Den fordrar nämligen ett *lifsfarligt* vapen. Däri ligger, att föremålet skall vara sådant, att med dess användning för misshandel på ett sätt, som är jämförligt med det, hvarpå ett vapen i teknisk mening är bestämdt att användas, (t. ex. föremålets begagnande såsom tillhygge)[1] — en sådan användning må i det följande i korthet benämnas föremålets användning såsom vapen — förbinder sig föreställningen om en viss större[2] utsikt till, att den misshandlade skall ljuta döden. Härför förutsättes, att det om en sådan användning låter sig sägas, att den lätteligen kan leda till den misshandlades död. Detta omdöme är ej uteslutet därför, att en sådan utgång ej är sannolik utan en viss därför gynnsam omständighet. Omdömet är icke förty berättigadt, ifall denna omständighet vid ifrågavarande slags användning af föremålet lätt kan komma att föreligga. Ett tillhygge förblir alltså ett lifsfarligt vapen, äfven om lifsfarliga skador däraf ej gärna kunna förväntas annat än ifall det råkar hufvud eller bål (icke endast extremiteterna) — att ett tillhygge träffar så, är något som under alla förhållanden, således äfven om gärningsmannen ej lagt an därpå, är att befara — eller om för en sådan skada förutsättes, att tillhygget handhafves med en viss större styrka,

[1] Det är tydligt, att, om föremålet med hänsyn till flere olika användningsmöjligheter är jämförligt med ett vapen i teknisk mening, det är tillräckligt, att det i någon af dessa användningar kan betecknas såsom lifsfarligt.

[2] Äfven här, liksom i de ofvan ss. 14 och 121 behandlade fallen, betecknar »lifsfarlig» icke något, som medför en om än aldrig så ringa fara för lifvet enligt den betydelse, hvari uttrycket »fara» tages inom kausalitetsläran, utan något, som medför ett visst högre mått af sådan fara. Dock synes detta mått här få sättas något lägre än i nyss omnämnda fall.

men denna ej är större, än litet hvar är i besittning af. Annorlunda om utsikten till en lifsfarlig skada är bunden därvid, att föremålet träffar någon viss punkt på kroppen eller att vid dess handhafvande en utomordentlig kraft utvecklas[1]. Den nu såsom för ett lifsfarligt vapen karakteristisk angifna bestämningen tillkommer t. ex. ej en spatserkäpp[2] eller ett vedträ. Väl kan möjligen ett stickande med en spatserkäpp (t. ex. såsom riktadt emot ögonhålan) eller ett vedträs begagnande såsom tillhygge (t. ex. i följd af gärningsmannens ovanliga styrka) vara lifsfarligt, men ingen lärer vilja påstå, att med föreställningen om det fall, då någon användt en spatserkäpp för att sticka till en annan eller ett vedträ för att därmed bearbeta honom, förenar sig föreställningen om en lifsfarlig behandling. Dylika föremål gå alltså ej in under uttrycket »lifsfarligt vapen». Följaktligen gäller det, att, äfven om de in casu användts på ett lifsfarligt sätt, 15 § är otillämplig. Däremot höra till lifsfarliga vapen — förutom yxor, järnspett, liar m. fl. föremål, om hvilkas egenskap däraf ej kan råda minsta tvifvel — en ej alltför liten sten, om den har spetsiga kanter, och en större sten äfven utan denna förutsättning, den ena som den andra betraktad såsom tillhygge (skall stenen äfven med hänsyn till sin möjliga användning såsom kastvapen vara att anse såsom lifs-

[1] Det synes vara riktigast att inskränka begreppet lifsfarligt vapen så, som här skett. Det kunde dock ifrågasättas att därunder jämväl hänföra föremål, med hvilkas användande såsom vapen icke utan vidare en föreställning om en fara för den misshandlades lif förbinder sig, utan med afseende å hvilka en sådan föreställning först uppkommer, ifall någon viss för en dödlig utgång gynnsam omständighet (såsom vapnets riktande mot en särskildt ömtålig punkt på kroppen eller dess handhafvande af en person med utomordentlig kroppsstyrka) tänkes till (i hvilket fall då naturligen 15 § blott finge användas, när ifrågavarande omständighet in casu förelegat). En sådan uppfattning — eller kanske rättare hvad som konsekvent leder därtill — lärer ej vara alldeles främmande för praxis. Man torde vara snarare benägen att beteckna ett användt tillhygge såsom lifsfarligt vapen, då det riktats mot hufvudet, än då det riktats mot armen, och då den, som användt det, varit en atlet, än då han varit en person med svaga kroppskrafter. Uppfattningen är emellertid antagligen ej de lege lata riktig. Sådana föremål som en spatserkäpp eller ett vedträ falla nog enligt lagens mening helt och hållet utom området för begreppet lifsfarligt vapen.

[2] Jfr t. ex. N. J. A. 1899 s. 106 och 1903 s. 312.

farligt vapen, stegras fordringen å dess storlek[1]). Vidare en större hammare[2]. Väl äfven en spetsig stör (såsom stickvapen, icke såsom tillhygge) och en knölpåk[3] (n. b. med hänsyn till dess användning på ett sådant sätt, att dess egenskap af knölpåk gör sig gällande, hvilket ej är händelsen, när det är fråga om en påk, som är tjock och knölig blott i ena ändan och gärningsmannen, då han lyfter den för att slå till en annan, fattar den i tjockändan)[4].

Detta angående beskaffenheten af det föremål, hvaraf gärningsmannen begagnat sig. Hvad beträffar det sätt, hvarpå han skall hafva förfarit med detsamma, betecknas detta af lagen därmed, att han »dragit» knif eller svärd, »spännt» bössa eller »rest» annat lifsfarligt vapen, allt »emot annan». Denna beskrifning omfattar, tagen efter orden, ingalunda allt hvad som går in under lagbudets mening eller i allt fall — låt vara delvis på grund af analogi — hemfaller under dess tillämpning. Såsom oeftergifliga förutsättningar för en sådan tillämpning kunna emellertid följande uppställas. Åtgärden skall — detta blir den första af dessa förutsättningar — innefatta ett inledande steg till, ett befrämjande af, hvad som i korthet kan kallas föremålets användande såsom lifsfarligt vapen, d. v. s. en användning däraf, om hvilken det gäller, att föremålet såsom egnande sig

---

[1] Jfr N. J. A. 1895 n:o 677 (B. hade slungat en större sten in i en folkhop och därvid träffat R.).

[2] Rättsfall i N. J. A. 1905 s. 73 (för misshandeln hade användts en till ett lokomotiv hörande hammare, afsedd att därmed krossa kol).

[3] Jfr N. J. A. 1895 n:o 677 (misshandeln å S. och J. hade föröfvats med en synnerligen grof och tung påk, försedd med talrika ytterst starka och kantiga knölar).

[4] Jfr i öfrigt N. J. A. 1891 n:o 488 (»en blydagg eller s. k. mankill» hänförd till lifsfarligt vapen), 1891 n:o 851 (tre personer, som vid ett öfverfall slagit den öfverfallne med skridskor, dömda af UR:n, men ej af HofR:n [i H. D. klagade blott en af de dömde], med åberopande af 14: 15) och 1900 s. 62 (en signallykta om minst 2 kg:s vikt af UR:n, men ej af HofR:n [H. D. frikände], betraktad såsom lifsfarligt vapen). Alltför vidsträckt synes begreppet lifsfarligt vapen hafva blifvit fattadt i ett i N. J. A. 1891 bland notiserna under n:o 370 upptaget rättsfall, hvari — dock med en afvikande mening inom HofR:n — förutom två stenar en brädstump, en plankstump samt stolar betecknades såsom tillhyggen, hvilka måste vara att hänföras till lifsfarliga vapen.

härför är att beteckna såsom ett sådant vapen. Af denna beskaffenhet är åtgärden uppenbarligen i samtliga de i §:n omnämnda fallen. Dragandet af en knif eller ett svärd befrämjar ju knifbladets resp. svärdsklingans användande såsom sårverktyg, en bössas spännande[1] bössans användande såsom skjutvapen. Och i öfverensstämmelse därmed får uttrycket »rest annat lifsfarligt vapen» förstås. Detta uttryck är säkerligen ej tillämpligt annat än då åtgärden innefattar ett befrämjande af det lifsfarliga vapnets användning såsom sådant. Således inbegripes t. ex. ej det fall, då någon lyft ett föremål, som blott med hänsyn till sin möjliga användning såsom skjutvapen kan betecknas såsom ett lifsfarligt vapen, för att därmed slå till en annan[2]. Den karakter, som sålunda tillkommer de i §:n omnämnda åtgärderna, måste äfven en annan åtgärd ega, för att §:n skall kunna tillämpas däråt.

En ytterligare objektiv fordran är den, att den person, emot hvilken åtgärden riktas, skall, då denna åtgärd vidtages, befinna sig inom håll för det lifsfarliga vapnet, det vill då säga: kunna nås därmed, om icke just från den plats, där gärnings-

---

[1] Uttrycket »spännt bössa» i 15 § afser naturligen spännandet af en laddad bössa. Tvifvelsutan förutsättes ock, att bössan ej är laddad blott med löst krut. Är den laddad med en projektil, som ej utgöres af kula, hagel eller hvad som kan sättas i jämnbredd därmed, kommer det an på, om trots denna projektilens *jämförelsevis* oskyldiga beskaffenhet ett skott därmed kan betecknas såsom lifsfarligt. Jfr ett rättsfall i N. J. A. 1892 s. 46 (i hvilket 15 § af H. D. ansetts tillämplig, ehuru den aflossade bössan, såvidt utredas kunnat, ej varit laddad med något värre än risgryn).

[2] Detsamma gäller om sådana fall, i hvilka åtgärden, ehuru i och för sig egnad att befrämja föremålets användning såsom lifsfarligt vapen, på grund af de omständigheter, hvarunder den egt rum, ej kunnat göra tjänst härför. Jfr Svea HofR. 1889 n:o 40 (sedan L. påstått ansvar å E. för det denne, som å en lertägt, hvartill L. förvärfvat arrenderätt, olofligen upptagit en lergrop, vid ett tillfälle, då han varit sysselsatt med att från gropen upphemta lera och af L. tillsagts att upphöra med detta sitt förehafvande, emot L. höjt lifsfarligt vapen, nämligen en järnspade, blef detta påstående af UR:n — i hvars utslag HofR:n ej gjorde ändring — ogilladt, enär E., då han emot L. höjt spaden, stått så djupt i lergropen, att han icke skulle kunnat med spaden nå L. [en ledamot i HofR:n var dock skiljaktig och dömde E., hvilken vore öfvertygad att hafva vid ifrågavarande tillfälle »efter parterna emellan uppkommen ordvexling mot L. höjt en spade under hotelse att dermed misshandla L.», till böter enligt 14: 15]).

mannen befinner sig,[1] så dock utan någon mera genomgripande rumförändring (hvilken bereder denne tillfälle till att närmare besinna och lugna sig). En sådan fordran är uppenbarligen innelyckt däri, att man »emot annan» dragit knif o. s. v., och den måste gifvet äfven vara uppfylld för att fall, som icke äro omnämnda i §:n, skola kunna underkastas en tillämpning af densamma. Något resande af lifsfarligt vapen har följaktligen ej egt rum, om X., innan han gick hemifrån för att begifva sig till ett möte med Y., dragit en knif ur dess slida i akt och mening att medtaga den för att därmed nedsticka Y. Näppeligen heller, om X., som på långt afstånd iakttagit något förfarande från Y:s sida, hvilket gjort honom ursinnig, dragit en knif och därmed störtat fram i riktning mot Y., men hejdats eller hejdat sig själf, innan han kommit i Y:s närhet.

Alla åtgärder med ett lifsfarligt vapen, hvilka innefatta ett befrämjande af och så till vida kunna sägas bilda ett inledande steg till dettas användning såsom sådant och vid hvilkas vidtagande den person, emot hvilken åtgärden riktas, befinner sig inom håll för det lifsfarliga vapnet, äro emellertid ej utan vidare så beskaffade, som för en tillämpning af 15 § förutsättes. Ifall åtgärden ej hör till dem, hvilka omnämnas i lagen, måste den, betraktad såsom ett sådant inledande steg, som nyss blef sagdt, representera ett fullt ut så framskridet stadium, som någon af dessa åtgärder[2]. Uteslutna från §:ns tillämpning äro alltså fall, i hvilka åtgärden, jämförd med hvad i §:n sägs[3], är att

---

[1] Att i det rättsfall, som omtalats i not 2 till s. 156, 14: 15 ej kunde tillämpas, berodde icke af den omständigheten i och för sig, att E. ej från sin plats i lergropen kunde nå L., utan af denna omständighet i förening därmed, att E. ej kunde förflytta sig upp ur gropen utan att sänka den höjda spaden.

[2] Detta är så att förstå, att det ofvan angifna resultatet erhålles vid en jämförelse med någon af — icke nödvändigt alla — de ifrågavarande åtgärderna. Följaktligen hör det fallet hit, då gärningsmannen ryckt till sig en dragen knif eller ett draget svärd eller ett skjutvapen, som är spändt eller ej behöfver spännas för att kunna aflossas. En sådan åtgärd är att sätta på samma linie, som dragandet af en knif eller ett svärd eller spännandet af en bössa, och att den, jämförd med det fall, då man »emot annan.. rest annat lifsfarligt vapen», framstår såsom mindre långt framskriden, utgör ej något hinder för stadgandets tillämpning.

[3] D. v. s. allt hvad där sägs. Jfr föregående not.

beteckna såsom mindre framskriden[1]. Däremot är §:n (under erforderliga subjektiva förutsättningar) tillämplig — förutom, hvilket är självklart, då någon i §:n omnämnd åtgärd utvecklat sig vidare [2] — ej blott i sådana fall, där gärningsmannen utan att förut hafva förfarit på något af de sätt, som i §:n angifvas, vidtagit någon åtgärd, som i förhållande till ett sådant förfarande, då detta föregått, innefattar en vidare utveckling däraf[3], utan ock i andra fall, i hvilka det föreligger ett inledande steg till ett lifsfarligt vapens användande i denna dess egenskap, hvilket inledande steg, jämfördt med något af dem, som i §:n beskrifvas, kan betecknas såsom minst lika långt kommet, som detta[4].

Med afseende å brottets inre sida märkes följande. Åtgärden skall ej blott objektivt, utan ock subjektivt, innefatta ett inledande steg till misshandel och till föremålets användande därför i dess egenskap af lifsfarligt vapen. Gärningsmannen skall alltså hafva föreställt sig och velat åtgärden såsom ett sådant inledande steg. Detta betyder ej detsamma, som att han skall hafva handlat för att främja förverkligandet af ett sitt uppsåt att använda föremålet så, som nyss blef sagdt. I detta fall är visserligen fordringen afgjordt uppfylld. Men den kan vara det äfven dessförutan. Så då gärningsmannens mening varit, att åtgärden skulle tjäna såsom medel för ett hot med

---

[1] Exempel: någon rycker till sig en knif eller ett svärd, som ännu sitter i sin slida, eller en bössa, som icke är spänd.

[2] Exempel: gärningsmannen har icke blott dragit en knif eller ett svärd emot en annan, utan ock stuckit eller åtminstone måttat efter honom därmed; han har ej blott spänt en bössa emot en annan, utan ock lagt an därmed eller till och med aflossat den emot honom; han har ej blott lyft en yxa emot en annan, utan ock därmed huggit efter honom.

[3] Exempel: gärningsmannen har stuckit efter en annan med en knif eller ett svärd, som han förut för annat ändamål dragit eller som utan hans åtgörande varit blottadt; han har lagt an eller rent af skjutit på en annan med ett skjutvapen, som han för annat ändamål spänt eller som ej behöft spännas för att kunna aflossas.

[4] Exempel (utom de i not 2 å föregående sida anförda): gärningsmannen har måttat eller rent af stött till efter en annan med en fälld lans eller ett fälldt med bajonett försedt gevär. Att rycka till sig ett sådant vapen eller en yxa, en lie, ett järnspett, en knölpåk o. s. v. lärer ej gå in under 15 §. En sådan åtgärd synes icke ligga vapnets effektiva användning *fullt* så nära, som den åtgärden att rycka till sig en dragen knif, ett draget svärd eller ett skjutvapen, färdigt att aflossas.

föremålets användning på angifvet sätt [1]. Att gärningsmannen skall hafva velat åtgärden såsom ett inledande steg till misshandel, ligger i öppen dag. Har detta ej varit fallet, vägra de af lagen använda uttrycken sin tjänst. Sålunda är t. ex. uttrycket »emot annan.. rest annat lifsfarligt vapen» icke tillämpligt, om någon vid en tvist med en annan angående besittningen af en yxa lyft denna i höjden alldeles så, som om han velat hugga till den andre därmed, men meningen endast varit, att denne ej skulle komma åt yxan. Men icke heller den subjektiva fordran, som lagen uppställer med afseende å *användningssättet*, får förbises. Uttrycken »emot annan dragit knif eller svärd» och »emot annan . . spännt bössa» häntyda på en åtgärd, hvilken gärningsmannen vill i dess egenskap af en inledning, i ena fallet till knifbladets resp. svärdsklingans användande såsom sårverktyg [2], i andra fallet till bössans användande såsom skjut-

[1] Hotet kan afse och afser vanligen att injaga skräck hos den, som är objekt för åtgärden, eller hos någon annan person. Men det kan ock ega rum för den tillfredsställelse det utan vidare skänker gärningsmannen att få gifva sina känslor luft i detsamma.

[2] Är det ej fråga om en sådan användning, går åtgärden ej in under den föreställning, som lagen förbinder med uttrycket »emot annan dragit knif eller svärd». Således ej om någon blottat en knif för att därmed skära af en kvinnas hårfläta eller ett svärd för att med flata klingan slå till en annan (om det senare fallet — i hvilket, liksom i det förra, det naturligen förutsättes, att gärningsmannen ej kan anses öfvertygad om att hafva *därjämte* handlat i något uppsåt att använda föremålet såsom sårverktyg eller att hota med en sådan användning — hörde hit, skulle 15 § komma till användning, om en vapenhandlare vid ordnandet af föremålen i sin bod, förargad öfver ett biträdes fumlighet tilldelat denne några slag med en flat svärdsklinga, något som näppeligen lärer öfverensstämma med lagens mening). Det i texten dels å s. 156, dels här ofvan sagda innebär emellertid ej, att en knif eller ett svärd, endast då det — objektivt och subjektivt — är fråga om en användning på där angifvet sätt, kan tjäna såsom medel för begående af 15 §:s brott. Ett sådant föremål — och på alldeles motsvarande sätt förhåller det sig naturligen i fråga om »bössa» — kan i följd af andra egenskaper än de, hvaraf det redan såsom knif resp. svärd utmärkes, t. ex. på grund däraf, att knifhandtaget resp. svärdfästet lämpar sig till krossverktyg, ega anspråk på benämningen »lifsfarligt vapen», och med hänsyn härtill kunna andra åtgärder med föremålet, än de, som i §:n omnämnas eller i objektivt och subjektivt afseende äro att alldeles likställa med dessa, hemfalla under §:ns tillämpning. Detta till och med i ren tolkningsväg. Den, som lyft ett slagsvärd för att med dess grofva och skarpkantade fäste krossa annans hufvud, är otvifvel-

vapen, således i båda fallen till föremålets användande på ett sätt, hvarpå det gör tjänst såsom ett lifsfarligt vapen. Och något alldeles liknande gäller med afseende å uttrycket »emot annan . . rest annat lifsfarligt vapen». Därunder inbegripes nog ej t. ex. det fallet, då någon lyft en yxa emot en annan, men blott kan anses öfvertygad om den jämförelsevis oskyldiga afsikten att drifva till den andre med skaftets begagnande såsom stötverktyg [1]. Hvad lagen sålunda i subjektivt afseende fordrar i fråga om de i §:n omnämnda åtgärderna måste naturligen jämväl fordras, för att denna § skall kunna tillämpas i fall, som ej nämnas däri.

Lagen uppställer emellertid ytterligare en subjektiv fordran och om denna gäller alldeles detsamma, nämligen att den är en allmängiltig förutsättning för §:ns tillämpning. Denna fordran är den, att gärningsmannen skall hafva handlat »i uppsåt att göra skada eller eljest i vredesmod». Har gärningsmannen handlat med uppsåt att göra skada [2], kommer det ej an på hans sinnesförfattning vid handlingen [3]. Äfven om han handlat med kallt blod, blir §:n tillämplig. Men i annat fall — om han saknat uppsåt att göra skada — [4] skall han hafva vid sin handling

---

aktigt att hänföra under uttrycket »emot annan . . rest annat lifsfarligt vapen». Att »annat» efter orden häntyder på ett föremål, som ej utgör knif eller svärd eller bössa, kan ej rimligen anses innefatta något hinder härför.

[1] Den, som genom att sålunda drifva till en annan tillskyndat denne en ringa skada, t. ex. en svullnad, blir endast straffbar enligt 13 §, kan ej få straffarbete enligt 15 §.

[2] Uttrycket »i uppsåt att . .», som närmast häntyder på dolus directus, står antagligen här såsom ofta (se t. ex. ofvan s. 24) i betydelsen af »med uppsåt att . .», hvadan allt slags dolus är inbegripen. Jfr N. J. A. 1901 s. 45.

[3] Å den omständigheten, att det heter »eller *eljest* i vredesmod», kan ej grundas det antagandet, att lagen, då den talar om den, som handlar »i uppsåt att göra skada», endast afser en person, som befinner sig i en vredgad sinnesstämning. Ordet »eljest» finner en fullt tillräcklig förklaring däri, att en handling, som eger rum i sådant uppsåt, ofta på samma gång är en handling i vredesmod.

[4] Dit måste man äfven räkna den händelsen, då gärningsmannen handlat i misshandelsuppsåt, men ej i uppsåt att göra skada. Väl kommer man på detta sätt till en subtil skillnad, som säkerligen varit fullkomligt främmande för deras afsikt, som affattat stadgandet eller eljest haft del i dettas tillkomst. Men att här taga »skada» så vidsträckt, att det kommer att omfatta allt, som kan bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott, låter ej förena

varit upptänd af vrede. Närmast ligger naturligen att tänka på det fall, då gärningsmannen varit vred å den »annan», som betecknas såsom föremål för åtgärden. Men hans vrede behöfver ej hafva gått ut öfver denne. Den kan hafva varit riktad emot någon annan person (exempel: gärningsmannen, som under ett gräl med en kvinna blifvit ursinnig öfver ett stickord från henne, har störtat fram emot hennes i vaggan liggande barn och dragit knif emot detta).

Förevarande brott har ofvan (s. 148) betecknats såsom ett brott, hvilket innefattar framkallandet af en fara för annans kroppsliga integritet. Denna fara kan närmare bestämmas såsom en *lifsfara*. För att en åtgärd skall kunna straffas såsom detta brott, fordras emellertid ej, att den med hänsyn tagen till samtliga förhandenvarande omständigheter pröfvas hafva innefattat en fara för att den, mot hvilken åtgärden riktades, skulle ljuta döden. Det är tillräckligt, att den användning af föremålet, som åtgärden faktiskt befrämjat och som gärningsmannen haft i sikte [1], varit ett sådant slags användning, med hänsyn till möjligheten hvaraf föremålet är att beteckna såsom ett lifsfarligt vapen. För sådant fall — kan man säga — uppställer lagen en praesumptio juris et de jure om en fara för den andres lif. Äfven om i följd af särskilda förhållanden en sådan fara in concreto ej förelegat, är en tillämpning af 15 § ej utesluten. Således t. ex. ej, om en i vapens bruk föga bevandrad person dragit en värja emot en skicklig fäktare, för hvilken det varit en lätt sak att afväpna honom.

För att resande af lifsfarligt vapen skall blifva en självständig förbrytelse, förutsättes hvad lagen uttrycker med orden »Kommer ej skada». Angående innebörden i denna negativa fordran hänvisas till framställningen ofvan ss. 139, 40.

Straffet för nu ifrågavarande brott är enligt 15 § 2 p. böter ej under tio kr. eller fängelse i högst sex månader. För det fall, att sådant brott begås emot någon af de personer, som

---

sig med riktiga tolkningsprinciper. Jfr noten till s. 147 med där förekommande citat. Frågan är för öfrigt af ringa praktisk betydelse. Ty den, hvilken, då han förfarit så, som i 15 § sägs, bevisligen handlat i misshandelsuppsåt, lärer ytterst sällan kunna kännas fri från att hafva handlat i uppsåt att göra skada.

[1] D. v. s. som han tillämnat eller hvarmed han velat hota.

nämnas i 35 §, stadgar emellertid 37 § ett strängare straff, nämligen fängelse i högst ett år.

Har någon gjort sig skyldig till resande af lifsfarligt vapen — utan att skada skett — vid sådant tillfälle eller å sådant ställe, som i 11: 7 angifves, blir straffbudet i denna § tillämpligt. Om någon konkurrens emellan brott efter 11: 7 och brott efter 14: 15 kan i ett sådant fall ej blifva fråga. Straffbudet i 14: 15 saknar där öfverhufvud all tillämplighet. Ifall man åter vid ett sådant tillfälle eller å ett sådant ställe på ifrågavarande sätt förbrutit sig emot någon af de personer, som nämnas i 14: 35, föreligger konkurrens (enligt 4: 1 mom. 2) emellan brott efter 11: 7 och brott efter 14: 37. Straffet blir i detta fall att hemta från det senare lagrummet[1].

Med afseende å såväl brott efter 15 §, som brott efter 37 § (äfven där brottet är föröfvadt emot ascendent), gäller enligt 45 § samma slags inskränkning i åtalsrätten, som i sistnämnda § stadgas för misshandel enligt 12 och 13 §§ (med undantag för det fall, att misshandeln skett emot ascendent), hvarom se ofvan ss. 142, 3.

10 §. Förgiftning.

De flesta strafflagar meddela vid sin behandling af brotten mot annans kroppsliga integritet särskilda bestämmelser i fråga om sådana fall, i hvilka såsom medel användts gift eller något därmed jämförligt ämne. Ibland inskränka sig dessa bestämmelser därtill, att i större eller mindre utsträckning användningen af ett sådant medel gjorts till en straffskärpningsgrund vid sagda brott. Men i allmänhet utgör bibringandet af gift eller af hvad därmed likställes — under vissa subjektiva förutsättningar — en självständig förbrytelse, vid hvilken redan faran för annans kroppsliga integritet för lagens uppfattning bildar den rättsstridiga effekt, i hvars framkallande brottet består. Så enligt vår lag. Härutöfver förekomma i lagarne strängare bestämmelser för sådana fall, där faran stegrar sig till en allmänfara. Dessa fall behandlas merendels i ett annat sammanhang,

[1] Angående vissa fall af konkurrens emellan resande af lifsfarligt vapen och misshandel hänvisas till den ofvan ss. 139, 40 meddelade framställningen.

nämligen bland de s. k. allmänfarliga brotten. I S. L. — som ej eger något särskildt kapitel om allmänfarliga brott — äro de dock upptagna bland brotten mot annans kroppsliga integritet. Där har äfven inrymts plats (i 21 §) åt ett brott, utgörande ett otillbörligt handhafvande af gift, hvilket brott ej kan anses för mer än en polisförseelse.

Uttrycket »gift» betecknar i sin vanligaste betydelse ett ämne, som i kraft af sin kemiska beskaffenhet, redan då det i ringa mängd (öfverhufvud eller på visst sätt[1]) bibringas den mänskliga organismen, i regeln medför fara för en förstörande inverkan å denna. För att något skall ega anspråk på benämningen gift, fordras alltså vissa egenskaper hos ämnet såsom sådant. *Detta* skall vara så beskaffadt, som nyss blef sagdt. Är för det ifrågavarande föremålets skadliga inverkan dess yttre form väsentlig, är benämningen ej tillämplig. Sådana föremål som t. ex. glasskärfvor höra således ej hit. Ämnets skadliga inverkan skall bero af dess kemiska beskaffenhet. Sjukdomsalstrande mikroorganismer inbegripas ej. Det fordras ock, att ämnets farliga egenskap gör sig gällande redan då det bibringas i ringa mängd. Är detta händelsen endast då det bibringas en större myckenhet däraf, kallar man ej ämnet gift. Vidare är i den ofvan meddelade definitionen att lägga märke till uttrycket *i regeln*. Undantagsförhållanden komma ej i betraktande. Såsom regelmässigt anses härvid bland annat, att det är fråga om en fullvuxen och frisk människa. Ämnen, som blott för ett spädt barn eller en på visst sätt sjuk person medföra sådan fara, hvarom här är fråga, kunna ej räknas till gifternas antal. Å andra sidan hindras ett ämnes rubricerande såsom gift ej däraf, att faran kan uteslutas genom exceptionella omständigheter. Inlade man detta i begreppet gift, blefve begreppsbestämningen näppeligen någonsin tillämplig, ty, hvilket än det ämne är, som bibringas någon, lära så godt som alltid omständigheter (t. ex. den, att föremålet för gärningen strax förut förtärt något, som neutraliserar ämnet, eller på ett abnormt sätt är immun för detsamma) kunna tänkas till, hvilka utesluta uppkomsten af en

[1] Curare (indianernas pilgift) är ett gift, ehuru detta ämne, om det införes i magsäcken, är utan inverkan eller i allt fall utan någon mera genomgripande inverkan å individens välbefinnande.

fara. Slutligen förutsättes, att faran är en fara för en förstörande inverkan å den mänskliga organismen, det vill då säga för ett dödande eller ett åstadkommande af synnerligen svåra rubbningar i kroppens funktioner. Ämnen, som väl äro menliga för det kroppsliga välbefinnandet, men ej äro egnade att framkalla några sådana allvarliga påföljder, hänför man ej under gift.

Detta är nu den betydelse ordet »gift» vanligast eger enligt allmänt språkbruk. I denna betydelse får väl ock uttrycket anses användt af S. L. I dennas förgiftningsbestämmelser talas emellertid ej blott om »gift», utan begagnas ett mera omfattande uttryck. Det heter nämligen i 18 § »gift eller dylikt». Frågan blir då, hvilken vidgning af giftbegreppet innefattas häri. I detta afseende äro olika uppfattningar tänkbara.

Enligt en uppfattning skulle det i kraft af tillägget »eller dylikt» ej behöfva vara fråga om ett *ämne* af en viss beskaffenhet. Ett föremål skulle nämligen på grund af sin yttre form kunna komma under »dylikt». Detta synes dock ej kunna antagas. Då lagen talar om »gift eller dylikt» utan att säga, i hvilket eller hvilka hänseenden det skall råda likhet med gift, måste man anse dess mening vara, att det skall vara fråga om något, som i det hela står gift nära. Men sådana föremål som t. ex. glasskärfvor äro i anseende till sin skadliga egenskap af helt annan natur än gift. Dessa föremål lära således ej blott, såsom redan blifvit sagdt, vara uteslutna från giftbegreppets område, utan icke heller gå in under »dylikt». Härför talar ock, att lagen kallar ingifvandet »förgiftning», hvilken benämning näppeligen låter sig användas med afseende å de föremål, hvarom nu varit fråga.

Däremot inbegripas under uttrycket »dylikt» sjukdomsalstrande mikroorganismer. Ehuru dessa verka skadligt ej genom sin kemiska natur, utan genom i dem inneboende lefvande krafter, kan skillnaden emellan dem och gifterna ej anses vara större, än att man har rätt att hänföra dem under »dylikt». Detta öfverensstämmer ock med det allmänna föreställningssättet. Fastän sådana ämnen ej i allmänhet inbegripas, då man talar om gift, lägger dock språkkänslan ej något hinder i vägen för att kalla dem så, och i allt fall med afseende å vissa af dem

användes nog ibland denna benämning, liksom för ämnets införande i människokroppen uttrycket »förgiftning».

Ämnet skall emellertid vara sådant, att dess bibringande medför fara för hvad ofvan kallats en förstörande inverkan å den mänskliga organismen. Detta är en alltför framträdande bestämning hos gift för att kunna alldeles saknas hos det, som skall anses jämförligt därmed. Ämnen, som endast äro egnade att framkalla tillfälligt obehag (t. ex. kräkningar) eller blott äro ohelsosamma, äro ej inbegripna under »dylikt». Dock behöfver ämnet ej medföra fara för fullt så svåra påföljder som ett verkligt giftämne. I detta afseende innefattar alltså tillägget »eller dylikt» en vidgning af giftbegreppet. Att närmare bestämma, hvilka rubbningar i kroppens funktioner här komma i betraktande, är icke lätt. Måhända kan man dock säga, att det skall vara fråga om en sådan afvikelse från den normala lifsverksamheten, som går in under lagens »svår kroppsskada».

Det måste ock vara ett ämne, som medför den fara, hvaråt det här kommer an, redan då det bibringas i ringa mängd. Emellertid gäller det väl äfven här, att det i det ifrågavarande afseendet icke fordras så mycket, som för att benämningen gift skall vara tillämplig.

Man har ibland antagit, att tillägget »eller dylikt» innefattar en vidgning af giftbegreppet i ännu ett afseende, nämligen i så måtto, att det ej är behöfligt, att man om ämnet utan vidare kan säga, att detsamma, redan då det i ringa mängd bibringas den mänskliga organismen, i regeln medför fara för en förstörande inverkan å denna, utan är tillräckligt, att detta låter sig sägas om ämnet under förutsättning att det bibringas under något visst förhållande, som vid dess användning in casu faktiskt föreligger. Om således t. ex. ämnet användes emot ett spädt barn eller en sjuk person, skulle det vara att anse såsom likställdt med gift, ifall det, ehuru oskadligt eller jämförelsevis ofarligt för människor i allmänhet, dock, när det bibringas — och redan då det i ringa mängd bibringas — ett sådant barn resp. en sålunda sjuk person, i regeln medför en sådan fara, hvaråt det här kommer an. Denna åsikt kan förefalla tilltalande. Den lärer dock vara att beteckna såsom oriktig. Detta af följande skäl. Intet annat kan åstadkomma, att något blir att

hänföra under »dylikt», än sådant, som medför en — om ock ej fullständig — likhet med det, som kallas gift, från en synpunkt, hvarifrån det senare har någon af de bestämningar, som gifva det anspråk på benämningen gift. Men här är det fråga om en synpunkt, hvilken är fullkomligt irrelevant vid afgörandet, om något är att räkna till gift eller ej. Gift eller icke gift blir ju något utan någon hänsyn till, huruvida det för tillfället användes eller ej eller huru de förhållanden äro beskaffade, hvarunder det användes. Arsenik är och förblir ett gift, äfven om det befinner sig i apotekarens förvar eller om det användes emot en person, som är fullkomligt immun därför. Nu ifrågavarande omständighet — att föremålet användes under något förhållande, som är särskildt gynnsamt för en skadlig inverkan (t. ex. emot en person, som är särskildt mottaglig därför) — förmår följaktligen ej att åstadkomma någon släktskap med gift. Äfven mot den sålunda ifrågasatta tolkningen af »eller dylikt» (jfr s. 164) talar för öfrigt, att lagen kallar 18 §:s brott »förgiftning». Om någon gifver ett spädt barn eller en sjuk person olämplig föda, kan, äfven om en ringa kvantitet däraf i regeln är tillräcklig för att i ett sådant fall medföra fara för döden eller svårare ohelsa, benämningen »förgiftning» svårligen användas.

Man torde alltså få stanna vid det antagandet, att genom tillägget »eller dylikt» med gift blifvit likställda, förutom vissa sjukdomsalstrande organismer, sådana ämnen, som, under det att de i öfrigt ega samma egenskaper, som gifter, ej medföra fara för fullt så svåra påföljder eller äro fullt så intensivt verkande som dessa.

Hvad sålunda blifvit sagdt angående uttrycket »gift eller dylikt» är jämväl af betydelse för brotten enligt 19 och 20 §§. I 18 § kallas brottet »förgiftning», vare sig det är fråga om »gift» eller om »dylikt», och i öfverensstämmelse härmed få de i 19 och 20 §§ förekommande uttrycken »Förgiftar» och »förgiftning» förstås. I 21 § talas det åter endast om »gift». Detta torde dock, i allt fall för närvarande, sakna praktisk betydelse, enär de under »gift eller dylikt» hänförliga ämnen, med afseende å hvilka det finnes sådana särskilda föreskrifter, som i denna § förutsättas, samtliga lära vara sådana, att de ega anspråk på benämningen »gift». Skulle man emellertid framdeles erhålla

dylika föreskrifter angående sådant, som endast är att räkna till »dylikt» (t. ex. renodlade sjukdomsbaciller), synes man ej kunna undgå att tillägga användningen i 21 § af uttrycket »gift» i stället för 18 §:s »gift eller dylikt» betydelse.

Hvad lagen betecknar såsom »gift eller dylikt» kan sammanfattas under benämningen gift i vidsträckt mening. I denna betydelse skall ordet gift, där ej annat uttryckligen sägs eller framgår af sammanhanget, användas i det följande.

Efter dessa för de hithörande brottsarterna gemensamma anmärkningar skall nu meddelas en redogörelse för dessa brottsarter hvar för sig.

A. Enkel förgiftning (14: 18).

Detta brott föreligger, då »någon gifvit annan gift eller dylikt för att honom skada».

Det förutsättes alltså, att man »gifvit» annan ett ämne af ofvan angifven beskaffenhet. Däri ligger, att ämnet införts i kroppen. Det vanliga är, att detsamma genom munnen införlifvas med magen. Men det kan ock insprutas under huden, indrypas i ett sår, tillföras kroppen genom andningsorganen (såsom vid kolosförgiftning[1]) o. s. v. Fasthållas må emellertid, att ämnet måste bringas in i kroppens inre. Det blir således ej förgiftning, om man slår ett frätande ämne öfver en annan och därigenom endast på hans yttre organ åstadkommer sår, huru svåra dessa än kunna vara. En beröring af huden hör emellertid hit, ifall den förmedlar ämnets upptagande i kroppen, såsom fallet t. ex. är då sjukdomssmitta bibringas genom samlag. Oftast eger gärningen rum på det sätt, att offret själft förmås att i den tro, att det är fråga om något oskyldigt, införa ämnet i kroppen eller underkasta sig den åtgärd, som går ut härpå, eller på det sätt, att en tredje person förmås att i denna tro vidtaga åtgärden. Gärningen behöfver dock ej hafva en sådan försåtlig karakter. Äfven ämnets bibringande medelst våld går in under förgiftning.

Tager man 18 § efter orden, föreligger objektivt sedt förgiftning enligt denna §, så snart man bibragt annan ett giftämne[2],

[1] Rättsfall i N. J. A. 1893 s. 244.

[2] Naturligen finge det dock förutsättas, att, där ämnet ej hör till sådana gifter, som utöfva sin skadliga inverkan på hvad sätt de än införas i kroppen,

äfven om det bibragts i en aldrig så minimal kvantitet (den, som gifvit någon in det minsta korn arsenik, kan ju obestridligen sägas hafva »gifvit annan gift»). Detta kan emellertid ej anses vara lagens mening. Straffarbete i fyra år vore ett alltför orimligt minimistraff för hvad som blott behöfde vara ett försök till den lindrigaste graden af misshandel (till och med ett sådant slags försök därtill, som enligt reglerna för s. k. försök med absolut otjänliga medel går fritt från straff, äfven då det är fråga om försök till de allra svåraste brott). Man måste därför antaga, att lagen i brottet ser något mer, nämligen ett framkallande af en sådan fara, hvarå uttrycket »gift eller dylikt» leder tanken, alltså en fara för döden eller svårare rubbningar i kroppens funktioner, en fara, hvilken omöjligen kan anses utan hänsyn till den bibragta kvantiteten förbunden därmed, att något gift införes i en människas kropp. Å andra sidan är man icke berättigad att för 18 §:s brott fordra uppkomsten af en s. k. konkret fara[1], d. v. s. af en situation, som mänskligt sedt till hela sin beskaffenhet är sådan, att inträdet af den ifrågavarande skadan är sannolikt. Därtill vore man nog befogad, därest lagen uttryckligen förbunde straffet med framkallandet af en »fara». Men nu får man ej ställa fordringen så högt. Äfven ett annat slags fara än en s. k. konkret fara kommer inom straffrätten i betraktande och det ej blott vid polisförseelser, utan ock såsom bestämning hos egentliga brott, nämligen en s. k. abstrakt fara, d. v. s. en situation, som innehåller moment, hvilka i och för sig betraktade representera en större utsikt till skada, låt vara att de möjligen i det särskilda fallet neutraliseras af andra omständigheter, hvilka ej falla utom gränserna för mänsklig insikt. Vid sådant förhållande kan man säga, att, om ock en fara ej in concreto inträdt, den dock *lätt kunnat* inträda, att den *varit nära* att göra det, och detta betraktas ibland såsom tillräcklig objektiv grundval för straff. En sådan abstrakt

---

sättet för införandet är sådant, som härför erfordras (hvadan t. ex. det fall, då någon förmåtts nedsvälja en kvantitet curare [jfr noten å s. 163], ej skulle höra hit).

[1] Angående begreppen konkret fara och abstrakt fara jfr föreläsningarne öfver de allmänfarliga brotten. Se tills vidare min afhandling Om mordbrandsbrotten enligt svensk rätt i Tidsskrift for Retsvidenskab X (1897) ss. 301 o. f.

fara måste här anses göra tillfyllest, enär redan genom ett sådant antagande §:ns höga straffminimum låter förklara sig.

Ifrågavarande fordran är nu afgjordt uppfylld, då man gifvit annan gift i en myckenhet, om hvilken man *utan vidare* kan säga, att den — använd så, som den i förevarande fall blifvit använd[1] — i regeln är tillräcklig för att framkalla en (konkret) fara för döden eller svårare rubbningar i kroppens funktioner eller — såsom det för korthetens skull hädanefter må kallas — en (konkret) fara för svårare påföljder. Att i det särskilda fallet en sådan fara varit utesluten på grund af något undantagsförhållande (t. ex. i följd däraf, att föremålet för gärningen kort förut förtärt något, som verkar såsom motgift), utgör ej något hinder för en tillämpning af §:ns stadgande om förgiftning. Härvid kan man emellertid ej stanna. Stadgandet måste jämväl anses — såvidt på det objektiva förhållandet ankommer — tillämpligt, då man om den ingifna giftmängden *under förutsättning af en viss omständighet, som in casu förelegat* (t. ex. offrets späda ålder eller någon dess sjukdom), kan säga, att den — använd så, som den i förevarande fall blifvit använd — i regeln är tillräcklig för att medföra en (konkret) fara för svårare påföljder. Äfven då gäller det, att stadgandets tillämpning ej hindras däraf, att en sådan fara på grund af något — eller som det här bör heta: något annat — undantagsförhållande är utesluten. Föreligger åter intetdera af de nu angifna fallen, är icke någon förgiftning enligt 18 § för handen[2].

I subjektivt afseende fordras 1:o *dolus* i förhållande till gärningen, sådan den nu blifvit beskrifven. Däri ligger till en början, att gärningsmannen skall hafva velat gifva annan in ett

[1] Därvid kommer i betraktande, på hvad sätt giftet införlifvats med kroppen (genom att införas i maghålan, genom inandning o. s. v.), huruvida det användts i koncentrerad eller förtunnad form och huruvida det bibragts på en gång eller efter hand. I det sistnämnda fallet föreligger ej fullbordadt brott, förrän det tillförts kroppen en giftmängd, å hvilken, fördelad så som den blifvit fördelad, träffar in hvad i texten sägs. Om således X. i uppsåt att hos Y. åstadkomma en kronisk förgiftning bibragt denne en eller annan dosis gift, dock utan att det ännu kunnat vara tal om att ingifvandet åstadkommit någon fara för svårare påföljder, kan X. icke straffas för mer än försök.

[2] Jfr ett rättsfall i N. J. A. 1901 s. 284, i hvilket dock den ingifna (till och med hela den tillredda) kvantiteten var fullkomligt oskadlig, ej blott ur stånd att verka någon svårare påföljd.

ämne af den beskaffenhet, som för »gift eller dylikt» är utmärkande. Har han ej egt någon kännedom om denna det ingifna ämnets vådliga beskaffenhet[1], föreligger ej något förgiftningsbrott. Vidare skall gärningsmannen vid sin gärning vara medveten om, att denna i betraktande af den ingifna kvantiteten gift är sådan, att den i regeln medför fara för svårare påföljder, och detta utan att anse sagda regelmässiga fara vara utesluten genom någon in casu föreliggande omständighet. Det sista måste läggas till. Den erforderliga viljeriktningen är nämligen ej för handen, ifall föreställningen om en fara af ifrågavarande art är främmande för gärningsmannen, och att så är händelsen kan bero ej blott å saknaden af toxikologiska insikter eller på bristande kännedom om den i det särskilda fallet föreliggande omständighet (t. ex. en viss sjukdom hos objektet), under förutsättning af hvilken den ingifna giftkvantiteten kan betecknas såsom en sådan, som i regeln medför fara för svårare påföljder, utan ock därpå, att gärningsmannen eger eller anser sig ega kännedom om någon omständighet (t. ex. den att objektet strax förut förtärt något, som verkar såsom motgift), hvilken in casu utesluter hvarje sådan fara.

Genom hvad sålunda blifvit sagdt är ej brottet fullständigt karakteriseradt i subjektivt afseende. Det fordras ock 2:o, att man gifvit annan det ifrågavarande ämnet »*för att honom skada*». Det finala uttrycket »för att» leder närmast tanken på en dolus directus, men därmed får väl — såsom i fråga om försök (se I ss. 235, 6) — anses likställd den form af dolus indirectus, som utmärkes däraf, att den handlande inser föremålet för viljandet vara oskiljaktigt förbundet med något, som han åsyftar antingen för dess egen skull eller såsom medel för ernåendet af något annat. En annan dolus indirectus i förhållande till skadandet gör däremot icke tillfyllest. Om således t. ex. en mor för att bringa sitt skrikiga barn till sömn gifver detta en stark dosis morfin, föreligger visserligen nu ifrågavarande förutsättning för förgiftningsstraff, ifall modern handlar i den öfvertygelsen, att barnet skall taga skada af åtgärden, men icke redan därför att

[1] För bedömandet af sådana fall, i hvilka gärningsmannen hyst tvifvelsmål i detta eller närmast följande afseende, lända de allmänna reglerna om dolus till efterrättelse.

hon tänker sig möjligheten häraf och äfven för sådant pris vill skaffa sig nattro. Tager barnet i sistnämnda fall skada, blir modern ansvarig såsom upphof — och uppsåtligt upphof — härtill, men 18 § kan icke tillämpas å henne. Hon har ej handlat så, som hon gjort, *för att* skada barnet. Ett annat exempel kan hemtas från bibringandet af syfilitisk smitta genom samlag. För att detta skall blifva brott enligt 18 §, förutsättes, att gärningsmannen antingen rent af har till syfte, att den andra parten skall taga skada af smittämnet, eller ock betraktar en sådan effekt såsom en gifven följd af umgänget. Detta är emellertid en punkt inom läran om förgiftning, hvarutinnan meningarne äro delade. Enligt en åsikt — hvilken dock ej gärna låter förena sig med lagens ordalag — är ifrågavarande subjektiva fordran uppfylld, så snart gärningsmannen haft något som helst slags uppsåt att skada.

Angående betydelsen af det i uttrycket »för att honom skada» ingående ordet »skada» må jämföras hvad ofvan ss. 127, 8 blifvit sagdt. Att verbet »skada» här i 18 § skulle betyda något annat än att åstadkomma skada i den betydelse, hvari detta substantiv förekommer i 13 § (äfvensom i 15 och 16 §§, se ofvan s. 139 not 1 och s. 114 med not 2), är redan i sig föga troligt, och härtill kommer, att, om man ansåge detta vara fallet, man ej kunde undgå att tolka substantivet »skada» i samma 18 § (»Följer af gerningen ringare eller ingen skada,..») i öfverensstämmelse härmed, hvadan detta substantiv i 13 § (samt 15 och 16 §§) och i 18 § skulle stå i olika betydelser, något som ej utan mycket tvingande skäl kan antagas. På grund häraf synes det gälla, att det erforderliga skadeuppsåtet ej är för handen, om man, t. ex. i akt och mening att hindra en annan att göra en resa eller bevista ett sammanträde, ingifver denne något giftigt för att hos honom framkalla ett tillfälligt illamående (hufvudvärk, kräkningar eller dylikt) — annorlunda om afsikten går ut på uppkomsten af en verklig sjukdom —, än mindre om meningen blott är att alstra ett momentant obehag, t. ex. att göra något, som förtäres, vidrigt för smaken.

Uttrycket »för att honom skada» omfattar äfven det fall, då gärningsmannen handlat i afsikt att döda (i §:ns 2 mom. [jfr äfven 19 §] talar ju lagen själf om »uppsåt att annan *till*

lif eller helsa *skada*»). Detsamma är merendels förhållandet med motsvarande uttryck i främmande lagars förgiftningsbestämmelser. Icke desto mindre anses dessa bestämmelser vanligen otillämpliga i detta fall. Men om att antaga vår lags stadgande i ämnet vara sålunda inskränkt kan ej blifva fråga. Ett sådant antagande förbjuder sig självt i betraktande af de orimliga resultat, till hvilka det skulle leda. I sådant afseende behöfver blott påpekas, att den, som af hastigt mod uppsåtligen dödat annan medelst gift, skulle undgå det mordstraff, hvartill 18 § föranleder för den, som i uppsåt att endast skada gifvit annan gift, hvaraf denne ljutit döden, samt att den, som af hastigt mod sökt döda annan medelst gift, utan att den andre lidit något men däraf, skulle gå fri från straff, under det att han, om uppsåtet att döda tänkes utbytt emot uppsåt att endast skada, enligt 18 § skall drabbas af mångårigt straffarbete.

Brottet är fullbordadt därmed, att ämnet — i erforderlig mängd — ingifvits, d. v. s. införts i kroppens inre. Således, om detta skett på den väg, som är den vanligaste, därmed, att offret nedsväljt ämnet (äfven om han åter fått upp det), men icke redan därmed, att han fått det i munnen utan att nedsvälja det. Tillvaron af ett fullbordadt brott uteslutes icke därigenom, att den, som förgiftats, varit en annan person än den, hvilken gärningsmannen haft i sikte. Huruvida detta direkt, d. v. s. i ren tolkningsväg, framgår af 14: 42, kan vara föremål för delade meningar. Men i hvarje fall lära grunderna för detta stadgande böra komma till tillämpning[1].

Det fullbordade brottet har flere grader. Den svåraste föreligger, då offret af brottet ljutit döden. Angående detta fall stadgas i 18 § 1 p., att gärningsmannen skall straffas »efter 1 § såsom för mord». Man brukar här tala om *giftmord*. I sub-

---

[1] Anses uttrycket »dråp» (icke »mord eller dråp») i 14: 42, på sätt ofvan s. 27 antagits, medföra, att den i sagda § meddelade regeln ej gäller för mord, måste man dock med afseende å mord, som föröfvas medelst förgiftning, se bort från denna inskränkning. A. har t. ex. i uppsåt att döda B. satt fram gift för denne. C. har förtärt giftet och ljutit döden däraf. Alltför orimligt vore det då, om A., ifall han handlat med berådt mod, skulle undgå mordstraff, men, ifall han handlat af hastigt mod, drabbas af detta straff.

jektivt afseende förutsätter alltså giftmord ej mer än uppsåt att skada, icke, såsom vanligt mord, uppsåt att döda och berådt mod. Har gärningsmannen saknat uppsåt att döda, blir emellertid stadgandet i 43 § (hvilken — om ej direkt, så på grund af analogi — gäller för alla uppsåtliga brott enligt 14 kap., af hvilka någon ljutit döden, utan att uppsåt att döda förelegat) af betydelse, i det att då under där angifna omständigheter den dödliga utgången ej må föranleda till svårare ansvar än enligt 9 §.

Närmast lägre grad är för handen, då svår kroppsskada kommit af brottet. För det fall, att gärningsmannens uppsåt ej omfattat en så svår effekt, förutsättes emellertid jämlikt 44 §, att ej med afseende å det sätt, hvarpå den svåra kroppsskadan inträdt, föreligger ett sådant undantagsförhållande, som i 43 § angifves med afseende å sättet för dödens inträde. Straffet för nu ifrågavarande brottsgrad är, förutom förlust af medborgerligt förtroende, straffarbete på lifstid eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, sådant arbete från och med åtta till och med tio år.

Lägsta graden är slutligen den, då af gärningen följt ringare eller ingen skada. Uttrycket »ringare skada» betecknar därvid naturligen all sådan skada, som ej är att hänföra till svår kroppsskada. För denna den lägsta graden af fullbordadt brott stadgas straffarbete från och med fyra till och med åtta år[1]. Dessutom skall dömas till förlust af medborgerligt förtroende.

Med den lägsta graden af fullbordadt brott likställer lagen *försök*. Med afseende å förutsättningarne för inträdet af sådant försöksstraff må hänvisas till den i den allmänna delen lemnade framställningen af försökskläran. I denna framställning förekomma flerstädes exempel, hemtade från förgiftning (så bland annat i I ss. 238, 9 till belysande af skillnaden emellan förberedelser och försök). Ännu ett sådant exempel — hvars bedömande förutsätter en närmare insikt i förgiftningsbrottets struktur — må här anföras. Om X. i det uppsåt, som för förgiftning förutsättes, sökt ingifva Y. en dryck, försatt med arsenik, men den inblandade arsenikmängden varit för ringa, för att dess ingif-

[1] Angående den förhöjning af straffets maximum, hvartill 36 § föranleder för vissa fall, se längre fram.

vande skulle blifva fullbordad förbrytelse enligt 18 §[1], föreligger — vare sig Y. fått alltsammans, blott en del eller intet i sig — försök till förgiftning. Men detta försök blir icke alltid ett straffbart försök. Detta är visserligen fallet, om drycken trots sin ringa arsenikhalt ej kan betecknas såsom ett absolut otjänligt medel för förgiftning (jfr I s. 247). Och vidare är det, äfven om den kan så betecknas, fallet, då X. trott sig hafva inblandat i drycken en arsenikkvantitet, som, därest den verkligen blifvit blandad däri, skulle betagit drycken sagda egenskap (jfr I ss. 248, 9)[2]. Däremot blir förhållandet ett annat, om drycken haft en så ringa arsenikhalt, att den rent af måste betecknas såsom ett absolut otjänligt medel för förgiftning, och tillika X. haft klart för sig, att han ej inblandat mer arsenik, än han verkligen inblandat[3], fastän han trott, att redan ingifvandet af en sådan minimal kvantitet vore förbundet med den fara, hvaråt det här kommer an[4].

Äfven ett visst slags *förberedelse* till förevarande brott

---

[1] D. v. s. för ringa, för att dess ingifvande kan utan vidare eller under förutsättning af någon omständighet, hvilken in casu faktiskt varit för handen, sägas i regeln medföra en fara för svårare påföljder.

[2] X. har t. ex. vid tillblandningen opererat med en tillräckligt stark dosis, ehuru han utan att märka det spillt bort det mesta däraf.

[3] Likställdt härmed är naturligen det fallet, då X. tror sig hafva blandat i drycken mer arsenik, än som verkligen är händelsen, men en sådan arsenikmängd som den, hvarmed drycken enligt X:s förmenande blifvit försatt, ej förslår för att betaga densamma egenskapen af ett absolut otjänligt medel för förgiftning.

[4] Huruvida ofvan angifna dubbla förutsättning för ett förgiftningsförsöks straffrihet varit att anse såsom uppfylld i det rättsfall, som finnes refereradt i N. J. A. 1901 ss. 284 o. f., förefaller ovisst. Visserligen kunde S. ej anses öfvertygad om att hafva trott sig hafva i kaffesumpen inblandat mer fosfor, än som blifvit inblandad däri (se särskildt s. 286 närmast före UR:ns utslag), men däremot framgår ej af referatet, huruvida man verkligen haft att utgå från det antagandet, att den inblandade fosformängden varit ett absolut otjänligt medel för förgiftning (det talas blott om dryckens oskadlighet »för honom [F.]» resp. för »en fullvuxen person»). I motsatt fall skulle det slut, hvartill de afvikande ledamöterna i H. D. kommo, jämlikt den i texten meddelade framställningen varit det riktiga. Till enahanda resultat kommer man, ifall — hvilket synes hafva varit desse ledamöters mening — man anser, att S. vid afskrapandet af tändsatserna å fosforstickorna redan varit stadd i försök till förgiftning (jfr I s. 240).

finnes i 18 § 2 mom. belagd med straff, nämligen en sådan, som består däri, att »någon, i uppsåt att annan till lif eller helsa skada, tillredt gift eller dylikt». Angående förutsättningarne för detta straffbuds tillämplighet märkes följande.

Det fordras, att det tillredda verkligen varit »gift eller dylikt» (att gärningsmannen trott, att det han tillredt varit något sådant, är ej tillräckligt). Däri ligger nu till en början, att det skall vara fråga om ett ämne af den för »gift eller dylikt» karakteristiska beskaffenheten. Men däri ligger nog ännu något mer. Är det, såsom ofvan ss. 167 o. f. antagits, riktigt, att lagen, då den i §:ns 1 mom. talar om att någon »gifvit annan gift eller dylikt», icke inbegriper alla sådana fall, i hvilka man bibragt annan en om än aldrig så ringa kvantitet af ett sådant ämne, utan med uttrycket »gift eller dylikt» där förbinder föreställningen om en viss betydenhet i kvantitativt afseende, lärer »gift eller dylikt» här få förstås i öfverensstämmelse därmed. Det vill då säga, att den tillredda giftmängden skall antingen utan vidare eller under förutsättning af någon omständighet, som in casu förelegat, kunna betecknas såsom den där — använd så, som gärningsmannen ämnat använda den — i regeln är tillräcklig för att medföra en fara för svårare påföljder. Är den tillredda kvantiteten för ringa, för att detta omdöme skall vara berättigadt, är nu ifrågavarande förberedelsebrott icke för handen[1].

Själfva förfarandet karakteriseras i 18 § 2 mom. såsom en åtgärd, hvarigenom man »tillredt» gift eller dylikt. Ordet »tillreda» förekommer i olika betydelser. Ofta betecknar det ett producerande, ett frambringande af det, som angifves såsom objekt för åtgärden. Men denna betydelse är icke den enda. Man talar ej blott om att tillreda en maträtt, en dryck, ett medikament o. s. v., utan ock om att tillreda kött, svamp, sallad o. s. v., i hvilka senare fall uttrycket innebär objektets beredande till ett visst tillämnadt bruk. Här måste uttrycket anses stå i båda dessa betydelser. Det kan således vara fråga antingen om ett producerande af ett giftämne eller om en åtgärd, hvarigenom något, som utgör ett sådant, underkastas en behand-

[1] Att i det rättsfall, som behandlats i not 4 å föregående sida, icke ens straffades för tillredande af gift, var alltså utan all fråga riktigt.

ling, egnad att befrämja dess användning för annans förgiftning. För att straffbudet i 18 § 2 mom. skall vara användbart, måste emellertid det hafva kommit så långt, att giftämnet blifvit — i tillräcklig mängd — tillredt. Den, som öfverraskas, då han är i färd med att tillreda ett giftämne, men innan ännu detta kan sägas hafva blifvit tillredt, är icke straffbar. Är det nu fråga om ett tillredande i den förra af ofvan angifna bemärkelser, föreligger en fullbordad tillredning i och med det att giftämnet blifvit produceradt. Svårare är att angifva tidpunkten för straffbarhetens inträde vid ett tillredande af det senare slaget. Så mycket är visst, att en fullbordad tillredning är för handen, då det — förutsatt att förhållandena utveckla sig så, som gärningsmannen tänkt sig — ej göres behof af någon vidare tillredning från gärningsmannens sida (således t. ex. i och med giftämnets inblandande i mat eller dryck, som i sålunda tillagadt skick skall sättas fram för offret). Men frågan är, om detsamma också gäller, då — under nyss nämnda förutsättning — en sådan vidare tillredning är behöflig, men kommer att utgöra försök till förgiftning, icke blott hafva karakteren af en ytterligare förberedelse därtill. Antagligen är det riktigast att besvara denna fråga nekande. Stadgandet i 18 § 2 mom. lärer alltså blifva otillämpligt å den, som pulveriserar arsenik eller strör arsenik i mjölk, ej blott — hvilket är otvifvelaktigt — ifall det sker i afsikt att blanda hvad som sålunda tillagats i något, som gärningsmannen sedan skall sätta fram för en annan, utan ock då meningen är att oförmärkt praktisera in den pulveriserade arseniken resp. den förgiftade mjölken i mat eller dryck, som annan håller på att förtära. I fall af sistnämnda beskaffenhet är tillredningen att anse såsom fullbordad först därmed, att maten eller drycken blifvit förgiftad, men då är försökets område redan beträdt. Gärningen öfvergår således här direkt från straffri förberedelse till straffbart försök.

I subjektivt afseende fordrar 18 § 2 mom., att tillredandet skett »i uppsåt att annan till lif eller helsa skada». Betydelsen af denna fordran är i två afseenden tvifvelaktig. Det heter här »till lif eller helsa skada», under det att det i 1 mom. talas om att »skada». I tillägget »till lif eller helsa» behöfver emellertid ej nödvändigt anses ligga en inskränkning i förhållande till hvad

som afses med »skada» i 1 mom. Orden »lif eller helsa» kunna beteckna den kroppsliga integriteten i vidsträckt mening[1] och frånvaron i 1 mom. af dessa ord finna sin förklaring däri, att uttrycket »skada» där i följd af beskrifningen å själfva förfarandet ovillkorligen leder tanken på en skada i kroppsligt afseende, under det att ett motsvarande förhållande ej eger rum med afseende å 2 mom. (ett tillredande af gift kan ju t. ex. ske för att skada annans kreatur). Denna uppfattning torde ock vara den rätta. Genom att göra en skillnad emellan ifrågavarande subjektiva fordringar i 1 och 2 mom. inlägger man antagligen i lagen något, som är främmande för densamma. Härom kunna dock meningarne vara delade. Ordet »helsa» tages onekligen oftast i en inskränktare bemärkelse[2], enligt hvilken »till .. helsa skada» skulle blifva liktydigt med att åstadkomma ett tillstånd, hvarunder den kroppsliga lifsverksamheten är störd (ett tillstånd af »ohelsa»), hvilket tillstånd är tillräckligt varaktigt för att kunna betecknas såsom en »skada»[3], och det är möjligt, ehuru som sagdt knappast troligt, att ordet här står i denna sin vanligaste bemärkelse. Frågan är för öfrigt af ringa praktisk betydelse, enär fall, i hvilka gärningsmannen haft för afsikt att genom förgiftningen åstadkomma »skada» utan att förgripa sig å helsan i inskränkt mening, lära vara ytterst sällsynta.

Af större intresse är den frågan, huruvida hvad slags uppsåt som helst att skada annan till lif eller helsa bör anses göra tillfyllest eller man har att å skadeuppsåtets beskaffenhet ställa den särskilda fordran, som ofvan å ss. 170, 1 antagits ligga i 1 mom:s uttryck »för att honom skada». Det senare torde vara det rätta. Å uttrycket »i uppsåt att» i och för sig kan visserligen ett sådant antagande ej byggas, eftersom detta uttryck, på sätt i det föregående visat sig[4], flerstädes af lagen användes i

[1] Se ofvan s. 4 med not 2.

[2] Jfr ofvan s. 4 not 3.

[3] Se i föregående not anförda ställe, jämfördt med ss. 127, 8. Att rubbningen i den normala lifsverksamheten rent af varit stadigvarande i den betydelse, hvari detta ord förekommer i 10 § (jfr ofvan s. 120), skulle ej kunna fordras, då sagda § visar, att enligt lagens språkbruk ett »men å helsa» — i hvilket uttryck »helsa» uppenbarligen tages i sin inskränktare betydelse — icke utan vidare är af denna beskaffenhet.

[4] Jfr ofvan s. 24 och s. 160 not 2.

samma betydelse som »med uppsåt att». Men stadgandet förutsätter, att gärningsmannen ej gitter att »till fullbordandet af sitt uppsåt göra försök», och om ett försök till fullbordandet af ett skadeuppsåt kan man ej tala annat än då skadeuppsåtet varit af ifrågavarande särskilda beskaffenhet. Om t. ex. X., som vårdar den sjuke Y., vid tillredandet af en smärtstillande dryck åt denne tänker sig möjligheten af att Y. kan taga skada af drycken och, ehuru han ogärna ser, att det går så illa, dock vill i nödfall äfven för detta pris lindra hans plågor, har X. onekligen vid tillredandet en viljeriktning, som är att beteckna såsom uppsåt att skada Y. Men om X. med enahanda viljeriktning söker, ehuru förgäfves, förmå Y. att tömma drycken, kan han ej sägas till fullbordandet af ett sitt skadeuppsåt göra försök. Skadeuppsåtet är här ej af den beskaffenhet, som begreppet försök förutsätter för sin tillämplighet (jfr I ss. 235, 6). Ett sådant slags skadeuppsåt, som i detta exempel föreligger, lärer följaktligen ej heller kunna anses motsvara lagens fordran i 18 § 2 mom.

Viljeriktningen måste äfven i öfrigt — bortsedt naturligen från den skillnad, hvartill åtgärdens mindre framskridna beskaffenhet föranleder — vara en sådan, som för fullbordad förgiftning förutsättes (hvad detta innebär, framgår af en jämförelse med framställningen här ofvan ss. 169, 70). Härom kan ej råda minsta tvifvel. Då lagen från stadgandets tillämpning undantager det fall, då gärningsmannen till fullbordandet af sitt skadeuppsåt gjort försök, är detta undantag naturligen byggdt på den förutsättningen, att i ett sådant fall försöksstadgandet i 1 mom. blir tillämpligt, hvilket i sin ordning förutsätter, att i fall, som gå in under 2 mom., samtliga subjektiva fordringar för tillvaron af ett brott enligt 1 mom. — det må vara fullbordadt brott eller försök — äro uppfyllda.

Undantaget för det fall, att gärningsmannen till fullbordandet af sitt skadeuppsåt gjort försök, måste emellertid trots sin generella affattning anses förbundet med *ett* förbehåll, nämligen det, att försöket ej enligt de allmänna reglerna för bedömandet af försök mot otjänliga objekt eller med otjänliga medel är att anse såsom ett straffritt försök. Förhåller det sig så, utgör naturligen den omständigheten, att det kommit till ett försök,

intet hinder för en tillämpning af 18 § 2 mom. Om således t. ex. X. i uppsåt att förgifta Y. tillreder en giftkvantitet, om hvilken man kan säga, att dess ingifvande för hvem som helst i regeln medför fara för svårare påföljder, men han nöjer sig med att ingifva eller söka ingifva Y. en för hvem det vara må ofarlig del däraf, ity att han tror, att redan ingifvandet af en dylik minimal kvantitet är på sätt nyss blef sagdt förbundet med fara, hemfaller X. — som här ej kan straffas för försök (jfr ofvan s. 174) — under det i 18 § 2 mom. utsatta straffet.

Straffet för ifrågavarande förberedelse bortfaller, om gärningsmannen »af egen drift och förr, än brottet blef upptäckt, giftet förstört». Straffriheten förutsätter, att giftet — det vill naturligen säga: giftet eller det därmed likställda ämnet — blifvit förstördt. Att gärningsmannen afstått från att fullfölja saken, är icke tillräckligt. Gärningsmannen skall hafva vidtagit sagda åtgärd »af egen drift». Till belysande af meningen med detta uttryck må jämföras 8: 7, där det heter »af egen drift och ej för yttre hinder eller annan tillfällighet». Åtgärden skall hafva varit framkallad af bevekelsegrunder, som städse kunna påräknas (känslan af det orätta i den tilltänkta gärningen, tanken på det straff, hvarmed den är belagd, o. s. v.). Den får icke hafva egt rum för något yttre hinder (t. ex. därför, att den person, som skulle förgiftas, begifvit sig till en annan ort, där han ej varit åtkomlig för gärningsmannen) eller för någon annan omständighets skull, som inträffat i det särskilda fallet, men också kunnat uteblifva (t. ex. därför, att gärningsmannen funnit sig hafva haft ett opåräknadt vittne till giftämnets tillredning, så att han, därest förgiftningen kommit till utförande, varit utsatt för upptäckt och befordran till straff). Däremot uteslutes nog ej straffriheten därigenom, att en annan person genom sina föreställningar satt bevekelsegrunder af ofvan angifna beskaffenhet i verksamhet. Väl skulle uttrycket »af egen drift» i och för sig — utan den förklaring, det i 8: 7 erhållit — med skäl kunnat föranleda till ett sådant antagande. Men »för (yttre hinder eller) annan tillfällighet» kan dock åtgärden näppeligen i ett sådant fall sägas hafva skett. Giftämnet måste hafva blifvit förstördt »förr, än brottet blef upptäckt». För att brottet skall vara att anse såsom »upptäckt», förutsättes, att

det kommit till någons kännedom, från hvilkens sida ett förhindrande af brottets fullföljande eller en kriminell beifran af detsamma eller meddelanden, som leda till det ena eller det andra eller båda delarne, kunna förväntas. Det förutsättes ock, att den andre erhållit kännedom om brottet på annat sätt, än genom gärningsmannens eget (afsiktliga) åtgörande, hvadan straffriheten ej uteslutes därigenom, att gärningsmannen — utan att göra någon hemlighet af hvad saken gäller — för giftämnets förstörande påkallat annans hjälp, äfven om denne är någon, från hvars sida förtegenhet ej kan påräknas. Att gärningsmannen vid giftämnets förstörande egt kännedom om upptäckten, fordras ej, för att straffriheten skall vara utesluten. Stadgandets affattning medgifver ej någon annan tolkning än den, att härför den omständigheten, att en upptäckt vid sagda tidpunkt faktiskt egt rum, gör tillfyllest.

Straffet för nu ifrågavarande förberedelsebrott är straffarbete i högst två år, hvartill, därest den brottslige pröfvas skyldig till sådant arbete i minst sex månader, kommer förlust af medborgerligt förtroende.

Med afseende å förhållandet emellan 18 §:s bestämmelser och de allmänna stadgandena om mord, dråp och misshandel märkes följande. De inledande orden i 18 §:s första punkt »Har någon etc... och dör han deraf» omfatta jämväl det fall, då gärningsmannen haft morduppsåt. Detta fall är dock näppeligen inbegripet under den här meddelade föreskriften. Dennas affattning — »straffes gerningsmannen efter 1 § *såsom* för mord» — passar ej rätt väl härför och kan ej gärna förklaras så, att lagen för korthetens skull begagnat ett delvis oegentligt uttryck[1]. Och då härtill kommer, att det varit fullkomligt öfverflödigt att än en gång uttala hvad som redan framgår af 1 §, får man väl i 18 §:s första punkt underförstå det förbehållet, att gärningen ej innefattar verkligt mord. I ett sådant fall kommer alltså en-

[1] Visserligen hade »straffes gerningsmannen enligt 1 §, efter omständigheterna för mord eller såsom för mord» varit alltför långsläpigt och för öfrigt väl doktrinärt, men det hade ju, därest lagen här jämväl haft verkligt mord i sikte, kunnat helt enkelt heta »vare lag, som i 1 § sägs».

dast 1 §, icke därjämte 18 §, till tillämpning[1]. För de fall, då gärningen innefattar mordförsök enligt 2 §, skall naturligen städse den strängaste straffbestämmelsen komma till tillämpning, dock att, där den andra stadgar högre minimum, straffet icke får understiga detta. Till detta resultat kommer man genom att för alla sådana fall statuera lagkonkurrens. Detta synes ock vara det riktiga. Både 2 och 18 §§ böra alltså åberopas (men icke 4: 1). I förhållande till 3, 4 och 5 samt 10—13 §§ få åter — detta synes vara det naturligaste betraktelsesättet — stadgandena i 18 § anses utgöra undantagsbestämmelser, som utesluta hvarje tillämpning af de allmänna stadgandena om dråp och misshandel.

Bestämmelserna i 22 och 23 §§ om barnamord och försök därtill bilda undantag ej blott från stadgandena om mord, mordförsök och viljadråp, utan ock från stadgandena om förgiftning och förgiftningsförsök. Ett barnamord, som föröfvas medelst gift, hemfaller alltså icke förty endast under 22 § och ett sådant barnamordsförsök, som i 23 § sägs, om det innefattar förgiftning eller försök därtill, icke förty endast under sistnämnda §. För det fall, att ett barnamordsförsök, som innefattar förgiftning eller försök därtill, icke är af den beskaffenhet, som i 23 § sägs, kunde det synas som om stadgandena i 18 § borde komma till tillämpning, eftersom lagen icke från dem gör något undantag för ett sådant fall. Men på samma grund, som påkallat det förbehåll, hvilket uppställts ofvan s. 78, kan kvinnan här ej anses strängare än enligt 23 §. Om således en kvinna, som blifvit hafvande af oloflig beblandelse, omedelbart efter födseln af hastigt mod sökt döda fostret medelst gift, men detta endast fått svår kroppsskada, blir straffet straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Och om af förgiftningen följt ringare eller ingen skada eller förgiftningen stannat vid försök, blir straffet straffarbete i högst två år. Har åter en kvinna i uppsåt att föröfva barnamord gjort sig skyldig till sådan förberedelse till förgiftning, som i 18 § 2 mom. sägs, kan hon härför icke dömas till något straff. Valet måste här stå emellan

[1] Detta synes ock vara en rätt allmän, ehuru långt ifrån undantagslös, praxis. Se t. ex. N. T. 1868 s. 239, 1871 s. 80 och 1882 s. 441 samt N. J. A. 1881 s. 410.

sådan straffrihet och det straff, som 18 § 2 mom. utsätter, detta straff eventuellt i förening med förlust af medborgerligt förtroende. Det senare alternativet kan emellertid, under förutsättning att hvad här ofvan blifvit sagdt angående förhållandet mellan stadgandena om barnamord och barnamordsförsök samt stadgandena om förgiftning och försök därtill erkännes för riktigt, omöjligen antagas öfverensstämma med lagens mening.

I det föregående hafva framställts straffbestämmelserna för de förgiftningsbrott, som i 18 § omförmälas, sådana dessa straffbestämmelser framgå af stadgandet i sagda §. De sålunda angifna straffbestämmelserna äro emellertid i viss mån modifierade genom föreskriften i 36 §. Under denna §:s »Gör någon uppsåtligen annan misshandel» resp. »Sker sådan misshandel» inbegripas nämligen ej blott brott enligt 10—14 §§ — om detta varit meningen[1], hade stadgandet nog fått sin plats i lagen i sammanhang med dessa §§ —, utan äfven vissa andra brott enligt 14 kap. I hvilken omfattning detta är fallet, är emellertid ej lätt att säga[2]. *En* begränsning är tämligen gifven. Hvad lagen betraktar såsom ofullbordade brott[3] afses ej. Lika litet som den, hvilken gjort sig skyldig till mordförsök, kan sägas hafva »begått mord», lika litet kan den, som sökt förgifta

---

[1] Det finnes visserligen en omständighet, som kunde anses tala härför, nämligen den omständigheten, att det i 36 § 1 p. förutsättes, att, därest den högsta allmänna strafftiden ej är bestämd till tio år, den är bestämd till kortare tid, således aldrig till lifstid, en förutsättning, som ej träffar in, om man under »Gör någon uppsåtligen annan misshandel» inbegriper mer än brott enligt 10—14 §§, ity att man då ej kan undgå att under detta uttryck hänföra ett sådant brott som det, hvarom 18 § 1 mom. 2 p. handlar. Men denna omständighet är näppeligen tillräcklig för att man däråå kan bygga det antagandet, att 36 § trots sin plats i lagen endast ansluter sig till 10—14 §§.

[2] Denna fråga upptages här i hela sin vidd — ej blott till den del den på detta ställe är af aktuellt intresse — till behandling, så att det sedan kan i förekommande fall hänvisas till denna behandling.

[3] Härunder har lagen säkerligen jämväl hänfört resande af lifsfarligt vapen. Ansåges detta falla under lagens »Gör någon uppsåtligen annan misshandel» och »Sker sådan misshandel», skulle 37 § blifva ett (delvis mildrande) undantag från 36 §, hvilket nog ej varit lagens mening. Däremot lärer sådant fosterfördrifningsförsök, som omtalas i 28 §, ifall brott enligt denna § öfverhufvud höra till dem, med afseende å hvilka 36 § eger tillämpning (hvarom jfr not 2 till följande sida), i ifrågavarande afseende af lagen räknas till fullbordade brott.

någon eller i förgiftningsuppsåt tillredt gift, betecknas såsom den där »gjort uppsåtligen annan misshandel» å någon. Däremot synes man med stöd af kapitelrubrikens »annan misshandel» berättigad att antaga, att de ifrågavarande uttrycken i 36 § omfatta alla uppsåtliga brott enligt den föregående delen af kapitlet[1], hvilka ej gå in under 35 §:s »Begår någon mord eller dråp» och som af lagen betraktas såsom fullbordade brott[2]. Stadgandet i 36 § blir på detta sätt tillämpligt vid fullbordad förgiftning enligt 18 § och vid brott enligt 19, 20, 33 och 34 §§, i samtliga fallen äfven om objektet ej lidit misshandel[3] eller — i den mån sådant låter sig tänkas[4] — så väl varit fallet, men uppsåtet ej omfattat detta.

---

[1] Envig får väl anses undantaget på grund af sin plats i lagen *efter* nu ifrågavarande §.

[2] Det är emellertid att märka, att, om 36 § skall blifva tillämplig, brottet måste kunna betecknas såsom ett brott mot en sådan person, som i 35 § nämnes. Detta kan faktiskt ej vara fallet vid fosterfördrifning enligt 26 eller 27 §. Lika litet som 35 § eger någon betydelse för barnamord, eger alltså 36 § någon betydelse för sagda fosterfördrifningsbrott. Icke heller för brott enligt 30—32 §§. Med afseende å 28 och 29 §§:s brott är frågan om 36 §:s tillämplighet tvifvelaktig. Det naturligaste synes vara att betrakta dessa brott, såvidt normen för bedömandet är att hemta från det tillämpliga fosterfördrifningsstadgandet, såsom brott emot fostret och såsom i följd häraf icke hithörande. Kvinnans egenskap af ascendent skulle således — detta blefve det viktigaste praktiska resultatet — ej föranleda till någon höjning af i ifrågavarande §§ utsatta maxima (men däremot naturligen inverka å straffbestämmelsen för gärningen i dess egenskap af brott mot kvinnan [jfr ofvan ss. 100 och 101]). Emellertid är det i betraktande af ordalagen i 29 § svårt att vidhålla en sådan åsikt med afseende å denna § (jfr de inledande orden i 29 och 30 §§), och, om denna § måste räknas till dem, för hvilka 36 § är af betydelse, får väl detsamma anses gälla 28 §.

[3] Detta uttryck tages här och i det närmast följande, liksom det omvexlande därmed begagnade uttrycket »blifvit misshandladt», i betydelsen af: lidit något kroppsligt men, tillräckligt för att åtminstone bilda den rättsstridiga effekten vid ett brott enligt 13 §.

[4] Detta är ej händelsen med afseende å brott enligt 18 § (för hvilket uppsåt att skada objektet är väsentligt), men däremot ej blott i fråga om brott enligt 33 och 34 §§, utan äfven med afseende å brott enligt 19 och 20 §§, detta n. b. såvida — hvilket lärer vara det riktiga — gärningsmannen får anses hafva genom dessa brott »gjort uppsåtligen annan misshandel å» det särskildt kvalificerade objektet, så snart han uppsåtligen utsatt detta resp. lemnat detta utsatt för den ifrågavarande allmänfaran.

Man kan emellertid också för 36 §:s tillämplighet fordra mer än nu blifvit sagdt, nämligen att objektet genom gärningen blifvit misshandladt och detta uppsåtligen. Stadgandet skulle då ej blifva tillämpligt vid fullbordad förgiftning enligt 18 § eller brott enligt 19, 20, 33 eller 34 §, där objektet ej lidit misshandel genom brottet eller visserligen blifvit misshandladt, men utan att detta ingått i gärningsmannens uppsåt. Genom att omfatta denna åsikt inskränker man emellertid, efter hvad det synes, alltför mycket 36 §:s tillämplighetsområde.

Såsom undantagna från 36 §:s tillämpning hafva härvid betecknats sådana fall, som gå in under 35 §:s »Begår någon mord eller dråp». Frågan blir då den, huru detta uttryck skall förstås. Denna fråga är i själfva verket mindre af intresse med hänsyn till den positiva verkan af 35 §:s tillämplighet — att det särskilda förhållandet skall anses såsom en synnerligen försvårande omständighet —, än med hänsyn till ifrågavarande negativa verkan däraf, nämligen att 36 § ej blir tillämplig och det sålunda ej någonsin blir tal om någon maximistraffhöjning af i denna § angifven art. Så mycket lärer nu få anses såsom gifvet, att under »mord eller dråp» i 35 § ej kan hänföras annat dödande än det, hvilket skett med sådant uppsåt, som i 14: 1, 3, 4 eller 5 förutsättes. Men skall 35 § anses gälla för alla sådana brott? Frågans svar beror i viss mån af, huru 36 § uppfattas. Hyllar man den senare af de båda ofvan angifna uppfattningarne af denna §, möter ej något hinder för att besvara frågan jakande och således förklara 35 § gälla när helst å ett dödande af en ascendent o. s. v. skall tillämpas något stadgande i 14 kap.[1], n. b. för det fall att den dödande åtgärden in casu egt rum i uppsåt att åtminstone misshandla. Men om man uppfattar 36 § så, som ofvan ansetts för riktigt, kan man ej gifva 35 § denna vidsträckta omfattning. Man skulle i så fall ibland komma till underliga resultat. Om en person af hastigt mod[2] utsatt en gammal bräcklig ascendent

---

[1] För envig finge väl jämväl här göras ett undantag. Jfr not 1 å s. 183.

[2] Detta — att gärningsmannen handlat af hastigt mod — förutsättes i exemplet därför, att, då gärningsmannen handlat med berådt mod, straffet vid misshandelsuppsåt enligt 4 § kan gå upp till lifstidsstraffarbete. Detta

under sådana förhållanden, som i 31 § angifvas, med den påföljd att ascendenten ljutit döden, skulle, därest gärningsmannen kunde öfvertygas om misshandelsuppsåt, maximum jämlikt 31 § jfd med 35 § blifva straffarbete i tio år, men, där gärningsmannen ej vore öfvertygad om sådant uppsåt, jämlikt samma 31 § jfd med 36 § lifstidsstraffarbete. Ansluter man sig till denna uppfattning af 36 §, lärer man alltså få anse 35 § höra samman allenast med de allmänna bestämmelserna om mord och dråp i början af 14 kap. (samt — detta får väl läggas till — bestämmelserna i 18 och 19 §§ om hvad som skall straffas »såsom mord»).

Förestående undersökning lemnar med afseende å 18 §:s brott det resultat, att endast straffbestämmelsen för den lägsta graden af fullbordad förgiftning modifierats genom föreskriften i 36 §. Denna modifikation består däri, att straffets maximum, där brottet begåtts emot ascendent, förhöjes till straffarbete i tio år. Någon motsvarande modifikation i straffet för förgiftningsförsök eller straffet för tillredande af gift förekommer ej, utan förblir, äfven om brottet riktar sig mot en ascendent, maximistraffet i det förra fallet (såvida ej 14: 2 kommer till tillämpning) åtta år och i det senare fallet två år.

B. Allmänfarlig förgiftning (14: 19, 20).

Misshandelskapitlets 19 och 20 §§ handla om hvad som till åtskillnad från 18 §:s förgiftningsbrott kan betecknas såsom *allmänfarlig förgiftning*.

Gemensamt för brotten enligt dessa båda §§ är, att varor, som hållits till salu, eller hvad annat som helst (t. ex. vattnet i en brunn eller i en vattenledning) förgiftats, så att däraf kommit allmän fara för människors lif eller helsa. Att »förgifta» något betyder egentligen att försätta det med gift, men här får — i öfverensstämmelse med lagens uttryckssätt i 18 § (jfr ofvan s. 166) — därunder anses jämväl inbegripet ett försättande med

---

nämligen i kraft af den regeln, att vid utsättande, som skett i bevisligt uppsåt att döda eller misshandla, de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel skola komma till tillämpning, där de föranleda till strängare straff (jfr i det följande vid behandlingen af utsättandebrotten).

hvad som i 18 § betecknas såsom »dylikt». Ordet »förgifta» låter sig dock ej gärna användas annat än då försättandet är så kraftigt, att ämnet i allt fall i någon mån bibehåller förmågan af skadlig inverkan. Några andra fall afses ej heller här. Gärningen skall nämligen hafva framkallat en fara för människors lif eller helsa. Detta kan naturligen ej vara fallet, då det, som försatts med giftämnet, försatts därmed så svagt, att resultatet blifvit något fullkomligt ofarligt. Uttrycket »lif eller helsa» är på de båda ställen, där det förekommer i 19 §, att förstå på samma sätt som i 18 §, det vill då, enligt hvad ofvan s. 177 antagits, säga såsom liktydigt med den kroppsliga integriteten i vidsträckt mening. En »fara för menniskors . . helsa» får emellertid ej anses föreligga med hvarje sannolik utsikt till något slags ingrepp i den kroppsliga integriteten i inskränkt bemärkelse[1]. Det är ej ens tillräckligt, att ingreppet är af den betydenhet och varaktighet, som begreppet »skada» förutsätter (jfr ofvan ss. 127, 8), utan det fordras, att detsamma innefattar en skada af svårare art. För att man skall kunna tala om en fara för ett rättsligt godt, förutsättes nämligen, att det onda, som hotar, innefattar, om ej rent af en total förlust af detta goda, i allt fall en mycket genomgripande skada däråa. Längre än nu blifvit sagdt lärer man ej kunna komma med stöd af lagens uttryckssätt ensamt och allena. Men i betraktande däraf, att det i förevarande två §§ är fråga om en fara i följd af förgiftning, synes man berättigad till det antagandet, att det där kommer an på uppkomsten af en sådan fara, som ingår i den föreställning, hvilken förbinder sig med begreppet »gift eller dylikt» (hvarom se ofvan ss. 163, 4 och 164, 5). Det fordras här som eljest, där lagen uttryckligen förbinder straffet med framkallandet af en »fara», en s. k. konkret fara[2]. Genom gärningen skall alltså hafva uppkommit en situation, som, såvidt den kunnat af människor iakttagas och bedömas, varit sådan, att inträdet af det ifrågavarande onda varit sannolikt. Har hvarje sådan utsikt in casu varit utesluten, låt vara genom en

[1] Jfr »för menniskors . . helsa farligt (farliga)» i 22: 3 och 4. Härunder kommer ej sådant, som väl är ohelsosamt, men genom hvars njutande man ej riskerar att taga någon allvarligare skada.

[2] Jfr i det föregående s. 168 med därtill hörande not.

för gärningsmannen obekant lycklig tillfällighet (t. ex. därigenom, att andra personer iakttagit gärningsmannens förehafvande och neutraliserat detta, innan någon skada kunnat följa däraf), saknas nu ifrågavarande förutsättning för 19 eller 20 §:s tillämplighet. Faran skall vara en *allmän* fara. Hvad detta uttryck betyder, är i viss mån tvifvelaktigt. Obestridligen hemfaller därunder en fara, som är i kvantitativt afseende betydande, ity att den hotar med förödelse i vidt utbredt omfång, med (kumulativ) skada å ett stort antal föremål. Men det kan ifrågasättas, huruvida ej en fara för skada å ett enda eller ett fåtal objekt blir en allmän fara, då objektet resp. objekten ej äro individuellt bestämda, utan hvem som helst (eller noggrannare uttryckt: det första bästa inom en större krets af objekt) kan råka ut för den ifrågavarande skadan. Förgiftande af *ett* bröd i en bagarbod, af *en* bägare vatten vid en allmän brunn o. s. v. skulle då, därest det vore fara för, att hvem som helst kunde komma att njuta af det förgiftade, innefatta ett framkallande af en allmän fara. Då emellertid det inflytande, lagen här och i 19: 11, 18 och 19 tillägger farans egenskap af allmän, bäst låter förklara sig, om man antager, att en allmän fara städse betecknar en fara för vidt utbredd skada, synes man böra stanna vid detta antagande.

a. Allmänfarlig förgiftning enligt 14: 19.

Brottet enligt denna § består i objektivt afseende af en sådan förgiftning, som nu blifvit beskrifven. Hvad brottets inre sida beträffar, fordras, att gärningen eger rum »i uppsåt att skada andra till lif eller helsa». I fråga om betydelsen af uttrycket »skada . . till lif eller helsa» må jämföras hvad med afseende å motsvarande uttryck i 18 § 2 mom. ofvan ss. 176, 7 jfdt med s. 171 blifvit sagdt. De båda uttrycken måste afgjordt i sin helhet — ej blott, på sätt redan (å s. 186) blifvit anmärkt, med hänsyn till orden »lif eller helsa» — tagas i samma betydelse. Äfven uttrycket »i uppsåt att» får här förstås på enahanda sätt som samma uttryck i 18 § 2 mom., det vill enligt den ofvan ss. 177, 8 i detta afseende meddelade framställningen säga: så, att däri inlägges en fordran af ett sådant slags uppsåt, som förutsättes för försök (jfr I ss. 235, 6). Följaktligen gäller det — förutsatt att denna framställning är att anse såsom riktig — att, om, då någon, t.

ex. för att gifva en vara, som hålles till salu, bättre färg eller för att konservera densamma, försätter den med något giftigt, han tänker sig, att andra möjligen kunna taga skada däraf, och, ehuru han helst ser, att det ej går så illa, dock i nödfall är med därom, han ej kan anses såsom den där handlat »i uppsåt att skada andra till lif eller helsa» (däremot kan 20 § komma till tillämpning, då hvad där stadgas angående det fall, då man »utan uppsåt» orsakat en allmänfarlig förgiftning, måste anses gälla, så snart man handlat utan sådant uppsåt, som i 19 § sägs, hvarom närmare i det följande). Emot mer än *en* person torde skadeuppsåtet ej behöfva vara riktadt. I pluralformen »andra» ligger antagligen ej någon fordran af ett flertal (jfr t. ex. uttrycket »menniskor» i 19: 1).

Hvad lagen sålunda uttryckligen fordrar i subjektivt afseende gör emellertid ej tillfyllest. Stadgandet förutsätter ock för sin tillämpning, att gärningsmannens vilja omfattat uppkomsten af en allmän fara för människors lif eller helsa. Har inträdet af en sådan fara varit alldeles främmande för hans uppsåt, icke ens eventuellt ingått i hans vilja, kan han ej straffas enligt förevarande §. Han har då obestridligen »utan uppsåt» orsakat förgiftning, som i 19 § sägs, och hvar och en, om hvilken detta kan sägas, hänföres i 20 § under denna i stället för 19 §. Sistnämnda § blir således t. ex. ej tillämplig, om A., som i uppsåt att skada makarne B. och C. förgiftat ett bak, hvarmed hustru C. varit sysselsatt, därvid ej tänkt sig annat, än att baket vore afsedt uteslutande för makarne, men den förgiftade produkten af C., som A. ovetande verkställt baket för innehafvaren af en bagarbod, blifvit buren till boden och där hållen till salu.

Stadgandet i 14: 19 synes endast hafva sådana fall för ögonen, i hvilka det genom förgiftningen, utan att något vidare behöft komma till från gärningsmannens sida, inträdt en allmänfara. Det lärer dock ej lida något tvifvel, att §:n jämväl får tillämpas, då inträdet af en sådan fara förutsatt någon ytterligare åtgärd, som efter förgiftningen blifvit vidtagen af gärningsmannen (personligen eller genom någon annan såsom mellanhand), t. ex. en varas transporterande till en salubod. Däremot torde man — ehuru i detta afseende visserligen meningarne

kunna vara delade — ej ega rätt att antaga detsamma gälla för sådana fall, i hvilka en person med något, som genom en spontan process (t. ex. förruttnelse) blifvit giftigt eller som en annan utan hans tillskyndelse eller han själf ouppsåtligen (eller åtminstone utan skadeuppsåt) förgiftat, i uppsåt att skada annan till lif eller helsa vidtagit en sådan åtgärd, att allmänfara uppkommit, utan att dock denna åtgärd kan betecknas såsom ett förgiftande af varor eller annat. För en sådan persons bestraffning synes man vara hänvisad till föregående § (och under vissa omständigheter till 22: 3 och 4). Den i 19 § uppställda fordringen, att gärningsmannen i skadeuppsåt (själf eller genom annan) orsakat förgiftningen, är man näppeligen berättigad att eftergifva.

Förrän en allmänfara uppkommit, är 19 § ej tillämplig. Men gärningen kan å ett tidigare stadium blifva straffbar enligt 18 §. Den blir t. ex. — förutsatt att viljeriktningen varit den härför erforderliga — straffbar såsom ett tillredande af gift, då varor blifvit förgiftade, men ännu ej utställda till salu. Och den blir — under enahanda förutsättning — straffbar såsom försök till förgiftning, då någon vid ett besök i en mjölhandel sökt blanda arsenik i det mjöl, som där hålles till salu (detta blir förgiftningsförsök lika väl som det t. ex. blir det, då någon söker blanda arsenik i det kaffe, som är framsatt för en annan).

Förevarande § innehåller två straffbestämmelser. I den senare af dem, hvilken är afsedd för det fall, att någon af förgiftningen fått död eller svår kroppsskada, heter det allenast: »vare lag, som i 18 § skils», hvilket naturligen innefattar en hänvisning till första resp. andra punkten i denna §:s 1 mom. Den förra af 19 §:s straffbestämmelser, hvilken stadgar straffarbete från och med sex till och med tio år, hvartill enligt 46 § kommer förlust af medborgerligt förtroende, är tillämplig, vare sig endast en allmänfara uppkommit eller någon af brottet fått skada, som dock på sin höjd varit s. k. mindre kroppsskada. Det sålunda stadgade maximistraffet förhöjes enligt 36 § (se i det föregående s. 183) till lifstidsstraffarbete, ifall brottet begåtts emot skyldeman i rätt uppstigande led[1].

---

[1] I den frågan, när detta kan anses vara fallet, må jämföras hvad i not 4 å s. 183 blifvit sagdt.

För sådana fall, i hvilka hvad som utgör brott enligt 19 § uppfyller fordringarne för en tillämpning af 18 §[1], är 19 § att anse såsom ett kvalifikationsstadgande i förhållande till 18 §, dock att lagen, där någon af brottet fått död eller svår kroppsskada, låtit det bero vid det straff, hvartill 18 § föranleder. Om någon brottskonkurrens kan det vid sådant förhållande ej blifva tal i nu ifrågavarande fall. När brottet aflupit utan att någon däraf fått död eller svår kroppsskada, blir första punkten i 19 § det enda tillämpliga lagrummet. Har åter af brottet kommit någon sådan svårare påföljd, kan man måhända tala om en konkurrens[2], men detta blir då blott en s. k. lagkonkurrens. Hvad beträffar 19 §:s förhållande till de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel, synes i allmänhet gälla detsamma som ofvan ss. 180, 1 blifvit sagdt i fråga om 18 §. Där gärningen innefattar mordförsök enligt 14: 2, lärer det dock

---

[1] Ett sådant förhållande är det regelmässiga. Hvad 19 § bestraffar skulle så godt som alltid, därest denna § ej funnes, blifva straffbart enligt 18 §. Dock gäller detta ej alldeles undantagslöst. Det är nämligen tänkbart, att gärningen, ehuru den framkallat en allmän fara för människors lif eller helsa, dock, betraktad såsom ett brott emot den eller dem, i förhållande till hvilka gärningsmannen haft skadeuppsåt, icke ännu innefattat en åtgärd, som varit tillräckligt framskriden, för att gärningsmannen skall kunna sägas hafva »tillredt» gift i den betydelse, hvari detta uttryck får anses vara begagnadt i 18 § 2 mom. (gärningsmannen har t. ex. uppblandat mjölförrådet i en salubod med arsenik i uppsåt att sedermera själf inköpa däraf för att därmed tillreda en maträtt åt den person, hvars förgiftning han har i sikte). Och vidare är det att märka, att det i 19 § ej, såsom med afseende å 18 § på grund af det där förekommande uttrycket »gifvit» antagits (se ofvan s. 167), behöfver vara fråga om ett skadande därigenom, att giftet införes i kroppens inre (detsamma gäller i fråga om 20 och 21 §§; sålunda kan t. ex. den svåra kroppsskada, hvarom 21 § talar, orsakas därigenom, att man får yttre brännsår af svafvelsyra). Hvad i det förra afseendet anmärkts gäller visserligen blott, om 19 §:s stadgande verkligen omfattar sådana fall, där orsakandet af den allmänfarliga förgiftningen endast utgör en *förberedelse* till förverkligandet af gärningsmannens »uppsåt att skada andra till lif eller helsa»; det eger ej någon tillämpning, om stadgandet anses förutsätta, att sagda åtgärd eger karakteren af ett *försök* till sådant skadande. Men till att inlägga en sådan förutsättning i 19 § är man näppeligen berättigad.

[2] Detta såvida man ej anser sig böra till de inledande orden i 18 § tänka till: »i andra fall, än i 19 § sägas».

här blifva brottskonkurrens[1]. Åtminstone gäller detta afgjordt för det fall, att brottet ej haft någon skada eller på sin höjd s. k. mindre kroppsskada till följd. Intetdera af de tillämpliga straffbuden omfattar då all den brottslighet, som föreligger. Icke straffbudet i 19 §:s första punkt. Detta ligger i öppen dag. Men icke heller straffbudet i 14: 2, ty det tillkommer här utöfver mordförsöket ett straffbart moment — framkallandet af en allmänfara —, för hvilket detta straffbud omöjligen kan anses vara beräknadt.

b. Allmänfarlig förgiftning enligt 14: 20.

Kapitlets 20 § förutsätter för sin tillämpning, 1:o att »någon, utan uppsåt, orsakat förgiftning, som i 19 § sägs», 2:o att »han det varse blifvit» samt 3:o att han ändå ej »söker . . att faran deraf, såvidt ske kan, genast afvärja». Det förutsättes således till en början, att personen i fråga orsakat en sådan förgiftning, som i 19 § beskrifves, d. v. s. en förgiftning af varor eller annat, af hvilken kommit en allmän fara för människors lif eller helsa, och att denna förgiftning orsakats utan uppsåt[2]. Det sista är fallet, dels då gärningsmannens vilja ej omfattat uppkomsten af någon förgiftning, dels också då den gjort detta, men ej omfattat inträdet af en allmänfara. Hvad som gäller för sådana fall måste emellertid anses jämväl gälla, då den allmänfarliga förgiftningen orsakats uppsåtligen, men utan att det skett »i uppsåt att skada andra till lif eller helsa»[3]. Stadgandets

[1] Det kunde synas som borde detsamma anses gälla för det fall, att gärningen innefattar mord. Att ett sådant fall skall bedömas såsom ett mord under en försvårande omständighet, är också gifvet. Men antager man en gång, såsom ofvan (s. 180) skett, att ett verkligt mord är undantaget från 18 §, lärer det väl ock få anses undantaget från 19 §, och det saknas således i det förutsatta fallet den tillämplighet af flere straffbud, som utgör en förutsättning för tillvaron af en brottskonkurrens.

[2] Till någon culpa i förhållande till orsakandet af förgiftningen behöfver personen i fråga ej hafva gjort sig skyldig. Äfven om han varit utan (subjektiv) skuld häri, blir stadgandet tillämpligt.

[3] Hit hör bland annat det fall, då uppsåtet endast gått ut på sådan förfalskning, hvarom i 22: 3 och 4 är fråga. Har i ett sådant fall tillkommit ett så beskaffadt förfarande, som i dessa §§ sägs, blir det brottskonkurrens. Denna brottskonkurrens synes dock blifva att bedöma, om ej enligt 4: 1, så i hvarje fall enligt 4: 3. Någon straffkumulation blir det alltså ej.

tillämplighet måste uppenbarligen antagas i det ifrågavarande afseendet sträcka sig ända till dess 19 §:s tillämplighet vidtager. Det heter vidare i 20 §, att den, som orsakat den allmänfarliga förgiftningen, »det varse blifvit». Har han ej blifvit uppmärksam härå, kommer denna § ej till användning. Kan culpa i sådant afseende läggas honom till last, kan det blifva fråga om ansvar enligt 9 eller 17 §, men kommer det ej längre än till en fara eller stannar det vid sådan skada, som afses i 13 §, kan det trots sådan culpa ej blifva något straff i detta fall. Slutligen förutsätter 20 § för sin tillämpning, att personen i fråga, oaktadt han varseblifvit den allmänfarliga förgiftningen, ej »söker .. att faran deraf, så vidt ske kan, genast afvärja». Häri ligger, att han är medveten därom, att ett försök från hans sida att afvärja faran[1] eger någon utsikt till framgång och är af behofvet påkalladt — betraktar han ett sådant försök såsom hopplöst eller öfverflödigt, blir icke 20 §, men möjligen 9 eller 17 §, tillämplig —, men att han icke desto mindre *antingen* ej gör något sådant försök *eller* ej söker att i största möjliga mått afvärja faran[2] *eller ock* ej söker att gripa in genast, utan först sedan allmänfaran en tid lemnats beståndande.

I 20 § sägs ej med tydliga ord, att faran kunnat, i allt fall delvis, afvärjas af gärningsmannen och att den faktiskt ej blifvit, åtminstone ej genast, afvärjd. Men såväl det ena som det andra är nog en förutsättning för §:ns tillämpning. Stadgandet är säkerligen i detta afseende att fatta så, som om det

[1] D. v. s. att undanrödja densamma eller (till extensitet eller intensitet) minska den.

[2] Att gärningsmannen gjort allt hvad göras kunnat eller åtminstone — ty högre skulle ej anspråket kunna ställas — allt hvad som skäligen kunnat fordras af honom, är icke någon förutsättning, för att han skall undgå straff enligt 20 §. Lagen säger icke »och söker ej .., så vidt ske kan, att faran deraf genast afvärja», utan »och söker ej .. att faran deraf, såvidt ske kan, genast afvärja». Det är följaktligen tillräckligt, att han *försökt* göra sitt bästa, att ej något, som han ansett vara möjligt och behöfligt, af honom med vett och vilja lemnats ogjordt. I enlighet härmed har man att bestämma verkan däraf, att afvärjningsförsöket ej fullföljes. Inställer gärningsmannen detsamma, fastän han inser dess fortsättande vara möjligt och behöfligt, går han ej fri från straff enligt förevarande §. Sker åter ett sådant afbrott därför, att gärningsmannen anser det omöjligt eller obehöfligt för honom att göra något vidare åt saken, kan det endast blifva fråga om ansvar enligt 9 eller 17 §.

talats om det fall, då någon, som utan uppsåt orsakat en allmänfarlig förgiftning, kunnat afvärja faran, men uppsåtligen genom att underlåta detta orsakat dess fortfarande bestånd. Straff enligt denna § kan således ej ådömas, om gärningsmannen visserligen, oaktadt han varseblifvit förgiftningen och trott sig i stånd att afvärja den därmed förbundna faran, uraktlåtit hvarje försök härtill, men det visar sig, att ett sådant försök i själfva verket skulle varit fåfängt, eller att faran af annan person blifvit afvärjd och detta med all den snabbhet och grundlighet, som det skulle stått i gärningsmannens förmåga att åstadkomma.

Straffet är enligt 20 § i regeln straffarbete från och med sex månader till och med två år. För det fall, att någon får svår kroppsskada, stadgas dock straffarbete från och med två till och med sex år och för det fall, att någon ljuter döden, sådant arbete från och med sex till och med tio år. Härvid heter det »Får någon *af förgiftningen* svår kroppsskada» resp. »Ljuter någon *deraf* döden». Det kan alltså förefalla som vore det tillräckligt, att orsaken till den svåra kroppsskadan eller döden vore att söka i den ifrågavarande förgiftningen. Detta är dock säkerligen ej lagens mening. Om t. ex. X. utan uppsåt orsakat en allmänfarlig förgiftning, hvaraf Y. tagit en dödlig skada, och X., efter att hafva härigenom blifvit uppmärksam å förgiftningen, förfarit så, som i 20 § sägs, blir X. visserligen straffbar enligt denna §, men kan ej på grund af Y:s död hänföras under dess tredje punkt. Det särskilda högre ansvaret på grund däraf, att någon fått svår kroppsskada eller ljutit döden, förutsätter nämligen — härom lärer icke kunna råda något tvifvel —, att den ifrågavarande effekten stått i kausalsammanhang därmed, att faran af gärningsmannen lemnats beståndande, icke på sätt ske kunnat blifvit af denne afvärjd. För öfrigt äro straffbestämmelserna i §:ns två sista punkter att anse såsom förbundna med de förbehåll, hvartill reglerna i 43 och 44 §§ föranleda (jfr ofvan ss. 51 o. f. och ss. 132, 3). Slutligen må erinras därom, att, ifall brottet begåtts mot en ascendent[1], straffets maximum

[1] Detta lärer i öfverensstämmelse med hvad i not 4 å s. 183 blifvit sagdt få anses vara fallet, så snart en ascendent genom förgiftningen gärningsmannen veterligen utsatts för fara till lif eller helsa.

— förutsatt att den ofvan ss. 182 o. f. meddelade tolkningen af 36 § är riktig — förhöjes till fyra års straffarbete eller, om ascendenten fått svår kroppsskada, till straffarbete i åtta år och, om han ljutit döden, till lifstidsstraffarbete.

Stadgandet i 14: 20 har ibland ansetts utgöra ett inlägg i en viktig allmän fråga. I I s. 105 har den regel uppställts, att den, som genom en föregående verksamhet frambragt ett sådant tingens läge, att det är fara för en rättsstridig effekt, ifall ej en viss verksamhet utöfvas, härigenom blir skyldig att till effektens förebyggande utveckla en sådan verksamhet. Gör han ej detta och inträder i följd häraf den rättsstridiga effekten, blir han att anse såsom rättsstridig upphofsman till denna och drabbas, förutsatt att dolus eller culpa vid underlåtenheten ligger honom till last, af det dolus- eller culpaansvar, som kan finnas utsatt för ett orsakande af den ifrågavarande effekten. Förblir han åter overksam, på det att den rättsstridiga effekten må komma till stånd, men inträder denna ej, blir han underkastad det straff, som kan finnas stadgadt för den, som försökt framkalla effekten. Det i 14: 20 meddelade stadgandet har nu ansetts tala emot uppställandet med afseende å svensk rätt af en sådan allmän regel, ity att enligt detta stadgande straffet, där gärningsmannen handlat i ondt uppsåt, kan blifva ringare än det, hvartill sagda regel skulle föranleda, men det ej rimligen kan antagas, att lagen velat i här ifrågavarande förgiftningsfall tillämpa exceptionellt milda grunder. Detta träffar dock endast in, om de i 20 § meddelade bestämmelserna äro afsedda att bilda normen för gärningsmannens bestraffning, hvilken än dennes viljeriktning vid underlåtenheten varit. I detta afseende synes emellertid följande uppfattning vara den riktiga. Lagen har ej velat taga parti för någon viss åsikt i ifrågavarande allmänna spörsmål — en mycket debatterad och mycket omtvistad punkt i läran om det kriminella ansvaret för underlåtanden —, utan öfverlemnat denna, liksom så många andra allmänna frågor, till doktrinen. Den har därför ej uttryckligen erkänt tillvaron af ett mera vidtgående ansvar än det, som föreskrifves i 20 §, genom att i en eller annan form från denna §:s tillämplighet undantaga sådana fall, där underlåtenheten på grund af

gärningsmannens onda uppsåt påkallar svårare straff. Men den får ej heller anses hafva uttalat, att det skall stanna vid de där utsatta straffen, hvilket uppsåt gärningsmannen än haft vid underlåtenheten. Föranleder det sätt, hvarpå den allmänna frågan anses böra besvaras, på grund af gärningsmannens viljeriktning till strängare straff, är man alltså oförhindrad att tillämpa detta. Ett sådant förhållande kan nu lätt tänkas inträda, ifall den i I s. 105 framställda regeln erkännes för riktig. Följande exempel må tjäna till att belysa detta. Om X. efter att hafva utan uppsåt orsakat en allmänfarlig varuförgiftning förfarit så, som i 20 § sägs, på det att Y. måtte taga skada till lif eller helsa, och Y. kommit att förtära af den förgiftade varan, blir X. underkastad straff för förgiftning efter 18 §. Enligt ifrågavarande allmänna regel gäller det ju t. ex. att, om X. råkat att i Y:s kaffekopp lägga arsenik i stället för socker och han så, efter att hafva upptäckt detta, i afsikt att skada Y. låtit denne dricka ur kaffet, X. ej undgår sådant straff. Och ansvaret kan naturligen ej blifva mindre, ifall den ofrivilliga förgiftningen i stället för att utsätta endast Y. för fara varit sådan, att den åstadkommit en allmänfara.

C. Brott enligt 14: 21.

Föreskrifter till förekommande af missbruk eller skada af gift — till hvilka man ock kan räkna de inskränkningar i rätten att sälja eller utlemna giftiga ämnen, som i 14: 21 afses, — återfinnas i flere olika författningar. Främst bland dem märkas Giftstadgan d. 7 Dec. 1906 samt med afseende å giftiga läkemedels vård och försäljning å apoteken Medicinalstyrelsens cirkulär d. 12 Maj 1902 och dess kungörelse angående ny medicinaltaxa d. 12 Dec. 1904, båda med ändringar och tillägg genom samma myndighets cirkulär d. 28 Jan. 1907. Stadgandet i 14: 21 gäller emellertid ej för alla öfverträdelser af föreskrifter med nyss angifna syfte. I detta lagrum talas det nämligen, förutom angående gifts försäljning eller utlemnande af därtill oberättigad person, endast om sådana fall, då *den, som är berättigad till försäljning af gift,* bryter emot föreskrift, som blifvit gifven till

förekommande af missbruk eller skada däraf. De föreskrifter i detta ämne, som gå utöfver reglerandet af rätten att sälja eller utlemna gift, äro emellertid visst icke uteslutande afsedda för personer, som ega sådan försäljningsrätt. Åtskilliga af dem gälla äfven för andra. Öfverträdelser af dessa föreskrifter, begångna af andra personer, kunna dock ej föranleda en tillämpning af 14: 21. Detsamma gäller, om en försäljningsberättigad *i någon annan sin verksamhet* åsidosätter en generell — ej till försäljningsberättigade inskränkt — föreskrift (t. ex. utan vederbörligt tillstånd begagnar stryknin till rofdjurs dödande).

Den allmänna giftstadgan[1] meddelar förteckningar å de ämnen, som ansetts böra såsom giftiga läggas under denna stadga. Dessa ämnen hafva fördelats å två klasser, af hvilka den första underkastats strängare bestämmelser än den andra. Å ifrågavarande förteckningar upptagas ej blott rena giftämnen, utan ock[2] beredningar, försatta med å förteckningen angifna ämnen, detta dock, såvidt fråga endast är om giftigt ämne af andra klassen, under förutsättning att »det giftiga ämnet utgör en väsentlig beståndsdel af varan». Hvad stadgan innehåller om »giftiga ämnen», t. ex. i fråga om rätten att försälja dem eller deras förvarande och signering, blir således tillämpligt å sådana beredningar, och brott häremot kunna påkalla en användning af 14: 21. Varor, vid hvilkas tillverkning visserligen ett giftämne användts, men detta på sådant sätt, att det för det allmänna föreställningssättet blott på sin höjd är fråga om något, som tilldelar produkten en viss egenskap (vanligen färg), icke om något, som bildar en beståndsdel i densamma, äro emellertid ej att räkna till »beredningar, försatta med giftiga ämnen». Huruvida 14: 21 kan blifva tillämplig med afseende å sådana varor, kan möjligen synas tvifvelaktigt. Väl finnes det i fråga

[1] I fråga om apotekshandeln med giftiga ämnen såsom läkemedel hänvisas till specialstraffrätten.

[2] Detta såsom regel. Angående vissa undantagsbestämmelser se förteckningarne. Till giftiga ämnen af första klassen hafva jämväl hänförts vissa naturliga droger, som ansetts så giftiga, att de bort medtagas lika så väl som de ämnen, hvilka förläna dem deras giftighet.

om en mängd af dem (kosmetiska medel, innehållande giftig färg, tapeter med viss arsenikhalt o. s. v.) i giftstadgans §§ 27 och 28 förbud emot deras försäljning, och det låter naturligen tänka sig, att vid öfverträdelse af ett sådant förbud någon af den gifthaltiga varan får svår kroppsskada eller döden. Men 14: 21 kunde anses, när där talas om det fall, då någon säljer gift, »som dertill oberättigad är», förutsätta såsom gärningsman en person, som ej eger försäljningsrätt med afseende å varan, *under det att man dock kan hafva en sådan,* en förutsättning, som här ej träffar in. Till att inlägga denna förutsättning i 14: 21 finnes dock ej tillräckligt skäl, utan lärer det riktiga vara, att stadgandet kan komma till tillämpning i ifrågavarande fall. Med afseende å öfverträdelser af giftstadgans bestämmelser i §§ 29—32 ställer sig saken delvis annorlunda. Väl kunna samtliga dessa bestämmelser sägas vara gifna för att förekomma skada af gift[1]. Och i vissa hithörande fall (exempel: försäljning af en till förtäring afsedd vara, som innehåller giftigt ämne) låter gärningen sig betecknas såsom gifts försäljning af en därtill oberättigad person. Men i andra sådana fall (exempel: försäljning af en till förtäring afsedd vara, som endast är tillsatt med ett i och för sig ej helsovådligt, men såsom bedrägligt förbjudet konserveringsmedel) kan gärningen omöjligen hvarken betecknas så eller sägas utgöra ett brott af en person, som är berättigad till försäljning af det ifrågavarande giftet, och i dessa fall kan 14: 21 ej komma till användning. Gärningen drabbas alltså där, om svårare olycka sker, — bortsedt från konfiskation — endast af straff enligt 14: 9 eller 17 eller, ifall de objektiva och subjektiva villkoren för tillämpningen af sådant straff ej äro uppfyllda, blott af böter enligt § 40 i giftstadgan[2].

[1] I motiven till det kommittébetänkande (af 1906), som ligger till grund för giftstadgan, heter det angående dessa §§, att de »afse att förhindra, dels att giftiga ämnen inkomma i matvaror, drycker m. m. dyl., dels ock att vissa till förtäring afsedda varor själfva öfvergå till att vara gifter, utan att sådant kan af en köpare kontrolleras».

[2] Någon samtidig tillämpning af 14 kap. och giftstadgans bötesbestämmelser å ett och samma förfarande kan ej förekomma. I stadgans § 41 heter det nämligen: »Till böter enligt denna stadga må icke dömas, då den felaktige för öfverträdelsen dömes till ansvar enligt allmän strafflag».

En ytterst tvifvelaktig fråga är den, huruvida uttrycket »säljer eller utlemnar» gift i 14: 21 och i giftförfattningarne omfattar sådana fall, i hvilka man (emot eller utan vedergällning) omedelbart använder giftet å annan person, t. ex. för inandning, subkutan insprutning o. s. v. Frågan är så tvifvelaktig, att det torde vara riktigast att enligt regeln in dubio mitius besvara den nekande[1]. En sådan gärning lärer följaktligen ej, om föremålet för gärningen af giftet får svår kroppsskada eller döden, påkalla en tillämpning af 14: 21[2]. Detta n. b. såvida gärningsmannen verkligen ej lemnat ifrån sig makten att förfoga öfver giftet.

---

[1] Med ett sådant svar kommer man till det resultat, att den, som brutit emot det i K. K. d. 16 April 1847 meddelade förbudet emot att annorledes än efter behörig läkares föreskrift och i dess närvaro åt annan bibringa eter till inandning, icke kan, där den narkotiserade af etern fått svår kropps skada eller döden, blifva att hänföra under 14: 21. Han har visserligen bibragt annan ett ämne, som är att räkna till gift enligt den betydelse detta ord eger i S. L., och detta i strid med ett förbud, som uppenbarligen dikterats af hänsynen till ämnets helsovådliga beskaffenhet, men han har ej — äfven om han varit den, som släppt till etern — »sålt eller utlemnat» gift i den mening, hvari dessa verb få anses begagnade i 14: 21. I sammanhang härmed må anmärkas, att den i lageditionerna under 14: 21 upptagna K. F. angående handel med æther m. m. d. 8 Dec. 1876 näppeligen hör till de föreskrifter, som i detta lagrum afses. Väl lärer eter, på sätt redan blifvit sagdt, rätteligen vara att anse såsom ett gift i den mening S. L. förbinder med detta ord, och det kan vid sådant förhållande och då sagda förordning förbehåller rätten att försälja eter eller blandningar af eter och sprit åt apoteksföreståndare samt förbjuder försäljning och annat utlemnande däraf under vissa förhållanden, synas som om 14: 21 kunde blifva tillämplig vid öfverträdelser af dessa stadganden. Men 14: 21 afser säkerligen endast föreskrifter, som betingats af ämnets helsovådliga beskaffenhet, under det att föreskrifterna i ifrågavarande förordning tydligen hafva till syfte att förebygga ämnets användande såsom rusgifvande medel (såsom något giftigt ämne betraktar förordningen ej eter, se § 2 mom. 2: »Ingå i sådana läkemedel, om hvilka här är fråga, tillika giftiga ämnen,..»).

[2] Däremot kan det blifva fråga om ansvar för kvacksalfveri och om ansvar för brott enligt 14: 9 eller 17 (hvarjämte i det särskilda fall, som behandlas i K. K. d. 16 April 1847 [se början af föregående not], det där meddelade straffbudet kommer till tillämpning). Där gärningen sker mot vedergällning och af annan än apotekare, lärer den ock blifva att hänföra till olaga medikamentshandel (då i K. Privilegium för Apothekare-Societeten d.

Har åter detta varit fallet (t. ex. giftet öfverräckts till den andre, som därefter förtärt det), blir förhållandet ett annat. Därvid är emellertid att märka, att enligt giftstadgans § 48 stadgans föreskrifter icke ega tillämpning å läkare eller tandläkare i fråga om utlemnande af giftigt, från apoteksinrättning förvärfvadt läkemedel[1].

Det heter ej i 14: 21: »Bryter den, som till försäljning af gift berättigad är, veterligen emot föreskrift, som etc.» (se däremot 19: 17 mom. 2: »Bryter någon veterligen etc.»). Bristande kännedom om föreskriftens tillvaro eller felaktig tolkning af densamma befriar alltså ej utan vidare från straff, utan gälla i detta afseende de allmänna reglerna angående error juris (se I ss. 164 o. f.). Så ock naturligen i fråga om en error juris med afseende därå, att ett försäljande eller utlemnande är förbjudet personen i fråga. Angående faktiska villfarelser gäller, att gärningsmannen skall hafva insett eller bort inse, att ämnet varit gift[2], och att han vidare skall hafva insett eller bort inse den egenskap hos den med giftet företagna åtgärden, som gjort denna till en otillåten åtgärd (14: 21 kan t. ex. ej blifva tillämplig, ifall en apo-

---

28 Juni 1683 det förbjudes att »sällia» sådana medicinska saker, som höra till apoteken, inbegripes antagligen under detta förbud äfven annans tillhandagående på nu ifrågavarande sätt).

[1] I förut gällande giftstadga — K. F. d. 7 Jan. 1876 — saknades en häremot svarande föreskrift. I det i not 1 till s. 197 anförda kommittébetänkandet hette det härom: »På grund af denna brist blifver hvarje läkare lagbrytare om han af eget, medfördt förråd lämnar åt sin patient (till och med gratis) en dosis opiumdroppar, kloral eller kräksaltvin, ett morfinpulver, en sublimatpastill o. s. v., och är han enligt N. G. [= då gällande giftstadga] § 23 hemfallen till böter å 100—500 kr. Stadgandet är visserligen alltför absurdt för att hafva kunnat vinna praktisk tillämpning, men har å andra sidan — då en lucka i lagstiftningen här uppenbarligen föreligger — måst rättas vid nu genomförda revideringen.»

[2] Noggrannare uttryckt: att det, med afseende hvarå gärningsmannen brutit emot en till förekommande af missbruk eller skada af gift meddelad föreskrift (därunder inbegripet ett förbud emot försäljning eller utlemnande), varit något sådant, som — gärningsmannen må hafva haft detta klart för sig eller ej — hemfaller under den ifrågavarande föreskriften.

tekare utlemnat morfin på ett förfalskadt läkarerecept, som han haft all anledning att anse för äkta)[1].

Förevarande brott kan ej uppfattas såsom ett speciellt slags vållande till annans död resp. svåra kroppsskada, utan måste anses för en s. k. polisförseelse, hvilken för det fall, att viss skada inträdt, belagts med ett särskildt förhöjdt straff. Stadgandet fordrar nämligen ej någon culpa i förhållande till den inträffade effekten. Det vanliga är, att sådan culpa ligger gärningsmannen till last[2]. Men äfven om detta ej skulle vara fallet, blir §:n tillämplig. Härför förutsättes icke ens, att gärningsmannens förfarande kan betecknas såsom orsak till skadan. Det heter: »får någon *af giftet* döden», »Får någon *af giftet* svår kroppsskada», icke »får någon *af brottet* etc.» eller något dylikt, som skulle antyda en fordran af ett verkligt kausalsammanhang emellan förfarandet och den ofärd, som egt rum. Än mindre fordras det ett sådant kausalsammanhang, som för gärningsmannastraff förutsättes. Under stadgandet inbegripas äfven sådana fall, i hvilka effektens förverkligande innefattar en uppsåtlig gärning från tredje mans eller ock den ifrågavarande personens — den dödades resp. skadades — egen sida. Uttrycket »*får* någon etc.» kunde visserligen synas ej rätt väl passa för fall af den senare typen, i hvilka personen i fråga själf *gifver sig* döden resp. svår kroppsskada[3]. Men om att på denna grund utesluta §:ns tillämpning i dessa fall — i hvilka uppenbarligen ett sådant missbruk af giftet eger rum, som hör till dem, hvilka den öfver-

---

[1] Den insikt i ämnets och den därmed företagna åtgärdens beskaffenhet, som gärningsmannen skall hafva haft eller åtminstone hafva haft skäl till, behöfver naturligen ej hafva egt karakteren af full visshet. Det är nog, att gärningsmannen ansett eller haft skäl att anse tillvaron af de ifrågavarande egenskaperna hos ämnet och åtgärden ega för sig ett mått af sannolikhet, som är tillräckligt för att för en om undvikandet af rättskränkningar vederbörligen angelägen person utgöra ett hinder för att handla så, som gärningsmannen handlat.

[2] Någon konkurrens blir det ej i sådana fall, icke ens någon lagkonkurrens. Straffbestämmelserna i 14: 21 bilda nämligen utan all fråga undantag från de allmänna stadgandena i 14: 9 och 14: 17.

[3] Åtminstone gäller detta under förutsättning att det är fråga om en tillräknelig person.

trädda föreskriften afser att förekomma — lärer ej gärna kunna blifva fråga[1].

11 §. Utsättande.

Äfven här är det fråga om brott, angående hvilka det gäller, att den för brottet utmärkande rättsstridiga effekt, som varit bestämmande för den plats, hvarå brottet behandlas i S. L., består däri, att annans lif eller annans kroppsliga integritet i inskränkt mening sättes i fara. Ännu en rättskränkning är emellertid enligt lagen väsentlig för de hithörande brotten. Denna rättskränkning utgöres däraf, att en plikt att vårda sig om annan blir åsidosatt. Endast å gärningar, som äro samtidigt straffbara från dessa båda synpunkter, äro ifrågavarande stadganden tillämpliga. På detta sätt har emellertid ingendera synpunkten fullt kommit till sin rätt. Ett sådant äfventyrande af annans lif eller annans kroppsliga integritet i inskränkt mening, hvarom här är fråga, — annans försättande i ett farligt läge — kan förekomma, utan att någon vårdnadsplikt blir åsidosatt, och borde äfven för detta fall ej undgå straff. Och ett åsidosättande af en vårdnadsplikt är, i allt fall i sina gröfsta former, väl förtjänt af att beläggas med näpst, äfven där detta åsidosättande ej är förbundet med fara för kroppslig skada. Tendenser till en sådan utvidgning af straffbarheten förekomma ock i den nyare utländska lagstiftningen. Men S. L. kvarstår härutinnan på en äldre ståndpunkt.

I ett annat afseende representera åter vår lags bestämmelser i ämnet ett jämförelsevis framskridet stadium inom den legislativa utvecklingen. Detta nämligen i fråga om hvilka slags personer kunna vara objekt för hithörande brott. Utvecklingsgången i detta afseende har varit följande. Det, hvarvid man först fäste sig och som länge var det enda föremålet för lagarnes stadganden, var utsättande af barn. Sedermera blef man uppmärksam

[1] Ett exempel å §:ns användning i ett sådant fall erbjuder Häradsrättens i Uppsala läns Norra domsaga utslag d. 11 Nov. 1886, hvarigenom straff enligt denna § ådömdes en landthandlande, hvilken olagligen försålt arsenik till en kvinna, som följande dag tagit sig afdaga därmed.

därpå, att, då äfven vuxna personer kunde af särskilda anledningar, såsom sjukdom eller bräcklighet, vara lika så hjälplösa, för sådana fall enahanda slags bestämmelser vore erforderliga i fråga om dem. Slutligen — och till detta stadium har S. L., men långt ifrån alla främmande lagar, hunnit — har man utsträckt straffskyddet, så att det, i allt fall i viss mån, kommit att jämväl omfatta personer, som ej äro sålunda hjälplösa. Denna gradvisa utvidgning af bestämmelsernas tillämplighetsområde afpräglar sig tydligen i vår lags behandling af ämnet. Först talas i 30—32 §§ om utsättande af barn. Därefter i 33 § om utsättande af sjuklig, bräcklig eller eljest hjälplös person. Slutligen stadgas i 34 § om fall, i hvilka objektet för gärningen ej hör till någon af de sålunda behandlade kategorierna. S. L:s bestämmelser i ämnet hafva på detta sätt blifvit vidlyftigare, än de behöft vara. Det hade lätteligen låtit sig göra att, så som i vissa främmande lagar skett, behandla de särskilda slagen af möjliga objekt tillsammans.

Gemensamt för alla de här ifrågavarande brotten är, 1:o *att man försatt annan i ett hjälplöst tillstånd, hvilket varit förbundet med en fara för dennes lif eller helsa.* I brotten ingår således a) *ett försättande i hjälplöst tillstånd.* Med ett hjälplöst tillstånd förstås därvid ett läge, hvari personen i fråga för att ej vara utsatt för att lida men i kroppsligt afseende[1] behöfver

[1] Med uttrycket hjälplöst tillstånd förenar sig nödvändigt föreställningen om en fara. Man säger ej om någon, att han befinner sig i ett sådant tillstånd, ifall han väl saknar tillgång till främmande bistånd, men utan att i följd häraf vara utsatt för något ondt. Hvad slags ondt det är fråga om, angifver uttrycket i och för sig icke. Men detta framgår merendels af det sammanhang, hvari detsamma användes. Så äfven i hithörande bestämmelser. Att uttrycket där är att i ifrågavarande afseende förstå så, som i texten sägs, synes ej kunna vara föremål för något tvifvel. Denna uppfattning är, så till vida som det enligt densamma kommer an på, att det är fråga om ett kroppsligt ondt, den enda, som låter förena sig med de ifrågavarande brottens upptagande i 14 kap. Det kunde synas ligga nära att närmare bestämma den fara, som sålunda ingår i den föreställning, lagen förbinder med uttrycket »hjelplöst tillstånd», så, att den kommer att sammanfalla med den »fara för.. lif eller helsa», hvarom i hithörande bestämmelser talas. Detta låter sig dock ej göra. Väl är det mycket möjligt, att en sådan uppfattning föresväfvat dem, som affattat bestämmelserna. Att desse medvetet opererat med två olika

främmande bistånd, men ej är i åtnjutande af eller kan påräkna ett sådant. Ett hjälplöst tillstånd är alltså ej för handen, då den ifrågavarande personen eger förmåga att själf skydda sig mot den fara, som situationen eljest skulle innebära. Vidare ej, då denne åtnjuter sådant skydd från andras sida (om således t. ex. en mor, som utlagt sitt späda barn å marken i förhoppning att barmhärtiga människor skulle taga vård om detsamma, från en närbelägen plats öfvervakat barnet, till dess hon förvissat sig om, att hennes förhoppning gått i uppfyllelse, och först därefter aflägsnat sig, föreligger intet utsättandebrott, ity att något hjälplöst tillstånd ej uppkommit[1]). Slutligen icke heller, om erforderligt skydd kan påräknas skola komma personen till del från

---

farebegrepp — betraktat ett slags fara såsom oskiljaktig från det hjälplösa tillståndet och ett annat (svårare) slag däraf såsom något, hvilket gärningsmannen efter omständigheterna haft eller icke haft (mer eller mindre stark) anledning att anse vara för handen —, är till och med högst osannolikt. Men sådan som bestämmelsernas affattning nu blifvit, kunna de ej tolkas på ifrågavarande sätt. Ett hinder härför ligger nämligen i följande förhållande. Gärningsmannens förfarande karakteriseras i inledningen till 30 § och därmed ej blott i 31 och 32 §§, utan — då de två öfriga §§:na ej kunna antagas i detta afseende fordra mindre för sin tillämpning — äfven i 33 och 34 §§, såsom ett *uppsåtligt* försättande i hjälplöst tillstånd (jämväl i »uppsåtligen satt ut» ligger i sak en sådan karakteristik, ity att »satt ut» blott betecknar ett särskildt slag af försättande i hjälplöst tillstånd). Hvad som hör till begreppet hjälplöst tillstånd ingår således enligt lagens mening städse i uppsåtet vid ifrågavarande brott. Men detta är *icke* fallet med den »fara för.. lif eller helsa», hvarom i stadgandena talas. Detta visar 32 §, hvilken (bland annat) handlar om fall, i hvilka uppkomsten af en sådan fara icke ingått i gärningsmannens uppsåt (härom närmare i det följande). Man lärer alltså få stanna därvid, att en »fara för.. lif eller helsa» icke redan är väsentlig för ett »hjelplöst tillstånd». Om ett huru ringa kroppsligt obehag som helst kan det emellertid säkerligen ej vara fråga, om det senare uttrycket skall vara tillämpligt. Det ingrepp i den kroppsliga integriteten, hvarför den ifrågavarande personen utsättes, måste nog vara så pass betydande, att det kan bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott (jfr i det föregående ss. 105 o. f.).

[1] Ett sådant kan emellertid efteråt inträda därigenom, att de, som tagit hand om barnet, åter lemna detta åt sitt öde, och, ifall så sker utan att därigenom en rättslig plikt trädes för när (frågan, när detta är händelsen, skall behandlas i det följande), kan modern blifva att straffa för utsättande. Dock förutsättes härför, att den eventualitet, som sålunda inträffat, — att barnet råkat i hjälplöst tillstånd — ingått i hennes uppsåt.

andras sida. I sistnämnda afseende är att märka å ena sidan, att, om andra personer, som ega förmåga att hjälpa, befinna sig å eller äro att i tillräckligt god tid vänta till stället och dessa äro rättsligen förpliktade till en sådan hjälp, tillståndet juridiskt sedt ej är att betrakta såsom hjälplöst[1] (exempel: en mor har smugglat in eller kvarlemnat sitt späda barn å ett polisvaktkontor[2]), och å andra sidan, dels att sannolikheten för, att andra skola komma att i tid lemna hjälp, ej förmår utesluta tillvaron af ett hjälplöst tillstånd, om denna hjälp är beroende af deras goda vilja, d. v. s. dess underlåtande ej skulle råka i strid med någon rättsplikt, och dels att trots utsikten till framtida hjälp tillståndet är att anse såsom hjälplöst, ifall personen i fråga löper fara för att lida skada, innan vederbörande hinna taga hand om honom.

Ifrågavarande brottsmoment — försättandet i hjälplöst tillstånd — är i 30 § (och därigenom äfven i 31 och 32 §§[3]) uttryckligen fordradt för det fall, att man »eljest uppsåtligen från sig skilt» barnet. För det fall åter, att man »satt ut» detsamma, har fordringen ej behöft särskildt angifvas. I uttrycket

[1] Detta utan hänsyn till, huruvida dessa personer kunna vara hågade att fullgöra sin förpliktelse eller ej (sålunda föreligger t. ex. ej något utsättandebrott, ifall en hustru rymmer från hemmet och kastar omsorgen om ett makarnes späda barn öfver på mannen allena, låt äfven vara att utsikten till att denne skall uppfylla sin skyldighet i sådant afseende är ganska ringa eller ingen).

[2] Äfven barnets insmugglande eller kvarlemnande i ett enskildt hem (hvars innevånare vid tillfället uppehålla sig där eller åtminstone blott för kort tid äro frånvarande) kan nämnas såsom exempel. Detta med hänsyn därtill, att för den, som får ett litet barn insatt hos sig, uppkommer en viss vårdnadsplikt, nämligen en vårdnadsplikt för den tid barnet förblir i hans hem (härom närmare i det följande). Förhållandena kunna emellertid här utveckla sig så, att åtgärden kommer att blifva straffbar såsom utsättande. Detta blir fallet, om hemmets innehafvare under sådana omständigheter, att han måste anses härutinnan hafva varit i sin goda rätt (se äfven härom i det följande), skilt barnet från hemmet och försatt det i hjälplöst tillstånd, dock att jämväl här (jfr noten till s. 203) fordras, att den vändning saken tagit — barnets försättande i hjälplöst tillstånd — ingått i gärningsmannens uppsåt.

[3] »Blef barnet utsatt» i 31 § och »Sattes barnet ut» i 32 § äro naturligen att betrakta såsom kortfattade uttryck för hvad som utförligen beskrifvits i inledningen till 30 §.

»satt ut» ligger nämligen enligt dess språkliga betydelse, att barnet försatts i ett sådant förhållande, att det saknat huld och skydd, hvaraf det varit i behof. I 33 §:s »Har någon, på sätt i 30 § sägs, utsatt eller från sig skilt» har ock ifrågavarande fordran funnit ett uttryck. Hvad 34 § beträffar, kan däremot detta sägas vara förhållandet blott såvidt det där heter »Sätter någon ut», icke med afseende å fortsättningen »eller öfvergifver». Men att ett försättande i hjälplöst tillstånd är väsentligt jämväl för denna §:s brott, är icke underkastadt minsta tvifvel. Det kan ej rimligen sättas i fråga, att lagen vid detta — icke från någon annan synpunkt svårare — brott velat eftergifva ifrågavarande bestämning[1].

I öfverensstämmelse med lagens eget uttryckssätt har här talats om ett *försättande i* hjälplöst tillstånd. För att detta uttryck skall vara tillämpligt, fordras, att man bragt den andre i hjälplöst tillstånd, förutsättes alltså, att han förut[2] ej befunnit sig däri. Det föreligger under sådana förhållanden ett s. k. positivt brott[3]. Frågan är emellertid, om de hithörande straffbudens tillämplighet är inskränkt till sådana fall eller om dessa straffbud — i kraft af analogi — äfven äro användbara, då man varit skuld därtill, att någon ej kommit ur ett hjälplöst tillstånd, hvari han befunnit sig, om alltså de ifrågavarande brotten äfven kunna vara s. k. negativa brott. I detta afseende kunna me-

---

[1] Att lagen ej ansett sig behöfva genom något tillägg till »öfvergifver» uttrycka den objektiva fordringen af ett försättande i hjälplöst tillstånd, finner naturligen lätt sin förklaring, ifall det, såsom i det följande antages, är riktigt, att i »och sker det etc.» inneslutes en mer vidtgående fordran, nämligen en fordran af en fara för föremålets lif eller helsa.

[2] D. v. s. då han blef föremål för den ifrågavarande åtgärden. Det är nämligen uteslutande på förhållandet vid denna tidpunkt — huru kortvarigt än detta varit —, som det kommer an. Ett exempel må belysa detta. A., som funnit ett barn utsatt utanför sin bostad, flyttar barnet utanför B:s. Barnet är ett barn, som A. är pliktig att vårda (t. ex. ett barn, hvars vård A. vägrat att som sig bort öfvertaga från en annan, hvilken i förargelsen utsatt detsamma så, som nyss blef sagdt). Då föreligger nu ifrågavarande förutsättning för tillvaron af ett utsättandebrott, enär, i och med det att A. påträffat barnet, dettas dittillsvarande hjälplösa tillstånd juridiskt sedt är upphäfdt.

[3] Jfr här och i det närmast följande I s. 194 med not 3.

ningarne vara delade. Det kan långt ifrån uppställas såsom en allmän regel, att straffbud, hvilka enligt sin affattning endast gälla för den, som åstadkommer inträdet af ett rättsstridigt tillstånd, också äro tillämpliga å den, som gör sig skyldig till upprätthållandet af ett sådant. En sådan utsträckning af straffbarheten är endast berättigad, då man genom att skilja på dessa förfaranden skulle komma att olika behandla fall, som förnuftigtvis måste anses fullkomligt likartade. Så lärer det emellertid icke förhålla sig här. Sådana fall, i hvilka man varit orsak därtill, att en annan fått förblifva i ett hjälplöst tillstånd, kunna ej fullt likställas i straffbarhet med dem, i hvilka den andre försatts i ett sådant tillstånd[1]. Om således föräldrar erfara, att ett deras barn sprungit till skogs eller drifvit bort på ett isflak, och de, enär de gärna se, att de blifva af med barnet, uraktlåta att vidtaga några åtgärder för dess räddning, kunna de ej straffas för utsättande (däremot blifva de, om barnet lider skada, straffbara såsom upphof därtill och under vissa förutsättningar, vare sig skada följt eller ej, att straffa för mordförsök). Att straff för utsättande ej kan tillämpas, gäller äfven för det fall, att man genom en positiv verksamhet varit skuld därtill, att den andre ej kommit ur sitt hjälplösa läge, såsom förhållandet är, om i nyss anförda exempel föräldrarne, då deras tjänstfolk

---

[1] Det låter emellertid ej förneka sig, att skillnaden kan vara ytterst ringa. Så i följande exempel. Ett försättande i hjälplöst tillstånd måste antagas kunna — såsom fallet i allmänhet är med s. k. positiva brott — begås genom en (pliktstridig) overksamhet. Följaktligen föreligger ett utsättande, om en far, som vid en ångbåtsutflykt, då fartyget rustar sig till affärd från en obebodd ö, där man några timmar uppehållit sig, märker, att hans ett par år gamla barn blifvit kvarglömdt därstädes, för att blifva barnet kvitt underlåter att åter gå i land för att hemta detsamma ombord och det i följd häraf blir kvarlemnadt. Barnet är då afgjordt att anse såsom det där genom faderns förfarande blifvit försatt i hjälplöst tillstånd. Däremot skulle, om det i texten sagda är riktigt, fadern undgå straff för utsättande, därest upptäckten först gjorts, efter det fartyget aflägsnat sig från ön, och fadern i nyss angifna uppsåt underlåtit att vidtaga några åtgärder för barnets tillrättaskaffande eller till och med afböjt sådana åtgärder från andra personers sida. Detta låter väl dock försvara sig. Stor skillnad är det visserligen ej emellan dessa fall, men alldeles lika äro de ej.

velat vidtaga åtgärder, som skulle ledt till barnets räddning, förbjudit detta. Från det sålunda sagda synes man emellertid få göra undantag för sådana fall, där gärningsmannen själf med vilja, dock utan sådant uppsåt, som för utsättande förutsättes, försatt föremålet i hjälplöst tillstånd eller i hvad som, om det får fortfara, måste öfvergå därtill, och så i sådant uppsåt, som nyss blef sagdt, underlåtit att befria den andre ur det ifrågavarande tillståndet eller rent af hindrat dettas upphäfvande (exempel: en mor, som vid bärplockning lemnat sitt lilla barn ute i skogen och gått hem för att hemta middagsmat, har beslutit sig för att ej vända tillbaka och handlat därefter eller till och med förbjudit en tjänare, som velat gå att uppsöka barnet, att göra detta). I dessa fall föreligger ej, såsom i andra hithörande fall, det mildrande moment, som består däri, att situationen uppkommit genom en händelsernas utveckling, hvilken ej kommer gärningsmannen vid eller åtminstone har karakteren af en olycka, för hvilken han, om ock ej alldeles utan eget förvållande, råkat ut.

Icke på långt när så oomtvistlig som fordringen af ett försättande i hjälplöst tillstånd är den ofvan uppställda fordringen, att b) *det hjälplösa tillståndet skall vara förbundet med en fara för föremålets lif eller helsa.* Vid angifvandet af denna fordran har med uttrycket »fara för . . lif eller helsa» afsetts hvad lagen, när detta uttryck användes i förevarande stadganden, afser därmed. Detta är icke hvad slags utsikt som helst till ett ingrepp i den kroppsliga integriteten. Väl lärer ordet »helsa» få antagas här liksom i förgiftningsbestämmelserna (se ofvan ss. 176, 7 och s. 186) vara liktydigt med den kroppsliga integriteten i inskränkt mening, men under uttrycket »fara för . . helsa» kan endast anses inbegripen en utsikt till ett svårare ingrepp i sagda rättsliga goda (jfr hvad i detta afseende yttrats ofvan s. 186[1]). Huruvida det behöfver vara fråga om ett *så* allvarligt ondt, som lagen, då den i 14: 19 talar om en »fara för menni-

[1] Det förtjänar måhända jämväl uppmärksammas, att lagen kallar farans afvärjande den utsattes »räddning», hvilket uttryck ej gärna låter sig användas annat än då det man undgår är ett svårare ondt.

skors . . helsa», har i sikte (hvarom se ofvan s. 186 jfd med ss. 163, 4 och ss. 164, 5), kan visserligen vara föremål för delade meningar. Men i betraktande af den betydliga skärpning i straffen, som lagen förbinder därmed, att gärningsmannen egt anledning resp. särskildt stark anledning att anse en fara för den utsattes lif eller helsa vara för handen, synes det ej finnas skäl att antaga annat. Lagen säger emellertid ej med uttryckliga ord, att det hjälplösa tillståndet skall innefatta en fara för föremålets lif eller helsa. Man har ock ibland ansett, att uppkomsten af en sådan fara ej är väsentlig för de ifrågavarande brotten. För att antaga detta finnes dock följande skäl. Genom de inledande orden i 33 § »Har någon, på sätt i 30 § sägs, utsatt eller från sig skilt» och de motsvarande och därmed liktydiga orden i 34 § »Sätter någon ut eller öfvergifver» jämte den på hvartdera uttrycket följande karakteristiken af objektet äro tydligen ej enligt lagens mening förutsättningarne för inträdet af straff fullständigt angifna, så att det sedan blott blir fråga om svårare eller lindrigare straff. Fortsättningen lyder nämligen ej »vare lag, som för hvarje fall i 30, 31 eller 32 § stadgadt finnes», utan »och skedde det å ställe eller under omständigheter (och sker det å sådant ställe eller under sådana omständigheter) etc.». Det fordras alltså ännu något mer för inträdet af straff. Detta mer kan ej endast bestå i förekomsten af någotdera af de subjektiva förhållanden, som i de särskilda §§:na angifvas. En tilläggsfordran, som allenast ginge ut härpå, vore meningslös. Dessa förhållanden äro nämligen — härom närmare i det följande — enligt 30 och 31 §§, att gärningsmannen haft (enligt 30 § en starkare, enligt 31 § en mindre stark) anledning att anse en fara för den utsattes lif eller helsa vara för handen, enligt 32 § åter, att han ej haft anledning därtill, och ettdera af dessa förhållanden är städse för handen. Lagen synes alltså hafva i 33 och 34 §§ utgått ifrån, att dess beskrifning af stället och omständigheterna i de särskilda fallen enligt 30—32 §§, utöfver angifvandet af förhållandet i subjektivt afseende, innehållit en objektiv fordran, hvilken då ej lärer kunna vara någon annan än fordringen af en fara för objektets lif eller helsa. En sådan fordran låter sig ock inläggas

i denna beskrifning, åtminstone då man tager den i dess helhet. Stadgandet i 31 § bereder i detta afseende ingen svårighet, eftersom det där uttryckligen sägs, att fara för objektets lif eller helsa var för handen. Icke heller 32 §, enär det där talas om att sådan fara »ej syntes vara för handen», hvilket väl ej behöfver, men onekligen *kan* betyda detsamma som »ej föreföll vara för handen, ehuru den i sjelfva verket förelåg». Och hvad slutligen 30 § beträffar, så innehåller denna visserligen i och för sig betraktad ej någon antydan i nu ifrågavarande riktning, men det kan ej gärna antagas vara lagens mening, att en fara för objektets lif eller helsa, om en sådan fordras i 31 och 32 §§, här skulle kunna alldeles saknas och ersättas af brottsfallets svårare gestaltning i subjektivt afseende. Att man har rätt att uppställa nu ifrågavarande fordran — fordringen af en fara för objektets lif eller helsa — vinner i hög grad i sannolikhet, ifall man besinnar, hvilken onaturlig utsträckning eljest straffbudet i 32 §, särskildt för 34 §:s fall, skulle erhålla. Att den, som åtagit sig att visa en (fullvuxen samt frisk och färdig) person vägen från ett ställe till ett annat, men af någon anledning ledsnat på saken och försvunnit utan att låta sig ses igen, skulle hemfalla under straff, så snart han uppsåtligen utsatt den andre för något det minsta ingrepp i den kroppsliga integriteten[1], och detta oberoende af åtal eller ens angifvelse från målsegandens sida, kan knappast ifrågasättas öfverensstämma med lagens mening.

Vidare ingår i ifrågavarande brott 2:o *ett åsidosättande af en vårdnadsplikt,* d. v. s. en skyldighet att bispringa annan i personligt afseende. Saknas detta moment, kan det ej blifva något straff för utsättande. Således ej t. ex. om någon, som på en fjällvandring möter en annan och af honom tillfrågas om vägen, lemnar falska uppgifter därom med den påföljd, att den

[1] Visserligen skulle det förutsättas, att ingreppet varit ett sådant, som kan bilda den rättsstridiga effekten vid ett misshandelsbrott (se i det föregående noten [i slutet] till s. 202), men denna fordran vore uppfylld t. ex. om det, som den andre utsatts för, varit att i följd af inträffande regn blifva genomvåt (jfr ofvan s. 108).

andre går vilse och råkar i ett lifsfarligt läge, eller någon, som varit en annan följaktig, då denne rott till en obebodd ö, där båda gått i land, ensam stiger tillbaka ned i båten och ror bort, lemnande den andre i sticket. I dylika fall kan det visserligen, om olycka sker, blifva ansvar enligt de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel — möjligen ock blifva ansvar för mordförsök —, men något utsättandebrott föreligger ej.

En vårdnadsplikt kan gå ut allenast på annans bispringande i något speciellt afseende. Om en sådan plikt är det i 34 § fråga. Men den kan ock innefatta en skyldighet till att efter förmåga lemna allt det bistånd, hvaraf den andre kan vara i behof. Det kunde nu synas som om, då lagen i 30 och 33 §§ talar om den man »pligtig var att *vårda*», den afsåge en vårdnadsplikt af denna vidsträckta beskaffenhet. Detta är dock säkerligen ej lagens mening. Hvad det på grund af uttrycket »vårda» kommer an på, är endast att plikten har karakteren af en plikt att lemna en hjälp, som betingas af den andres egenskap af ett »barn, . . som sig sjelf ej hjelpa kunde» resp. af en »hjelplös person» — för sådana fall, men icke för det fall, som behandlas i 34 §, har uttrycket »vårda» ansetts lämpa sig —, men en allsidig vårdnadsplikt behöfver det ej vara. Naturligen förutsättes en vårdnadsplikt, som inneburit ett hinder för ett sådant förfarande, som det, hvilket in casu egt rum. Men om denna förutsättning är uppfylld, kommer pliktens större eller mindre omfattning i öfrigt icke i betraktande. Om ett vårdnadsförhållande af stadigvarande beskaffenhet behöfver det ej vara fråga. Äfven ett tillfälligt sådant hör hit. På grund af hvad sålunda blifvit sagdt kan det t. ex. blifva ett utsättandebrott, om någon, som åtagit sig att se till en vid en olyckshändelse svårt skadad person, till dess annan hjälp hunnit anskaffas, lemnar denne åt sitt öde.

Ifrågavarande vårdnadsplikt kan hafva uppkommit på de olika sätt, hvarpå i allmänhet en skyldighet att vara verksam till annans fromma kan uppkomma (se I s. 105). Den kan vara af rätten utan vidare ålagd. Den kan grunda sig å eget åtagande. Den kan slutligen bero däraf, att man genom en före-

gående verksamhet åstadkommit ett sådant tingens läge, att en annan är utsatt för skada, ifall han ej erhåller vård[1] från personen i fråga. Det sista kan hafva skett därigenom, att man framkallat ett behof af vård, hvilket ej förut funnits. Hit höra sådana fall, som de, då en jägare råkat att skjuta eller en åkande att köra öfver någon och den skjutne resp. den öfverkörde lemnats liggande hjälplös ute å marken. Det kan ock hafva skett därigenom, att man beröfvat annan den vård, hvaraf denne varit i åtnjutande. Om t. ex. någon, som olofligen bemäktigat sig ett litet barn och fört detta från dess hem för att öfva tiggeri därmed, sedermera med barnet förfarit så, som för ett utsättandebrott förutsättes, föreligger otvifvelaktigt — såvida ej 15: 5 blir tillämplig — ett sådant brott[2].

Det har ibland antagits, att också den omständigheten, att man tagit vård om en annan, som förut saknat sådan, gör tillfyllest för att, då man sedermera upphört med denna vård, man får anses hafva så förfarit gentemot den man »pligtig var att vårda». Detta är ej riktigt. Om t. ex. någon, som anträffar en drucken person, hvilken i riktning mot sitt hem vinglar fram på en väg med branter å sidorna, tager denne under armen och leder honom ett stycke på den väg den andre i alla fall skulle gått[3], blir han ej härigenom skyldig att följa med längre, än han har lust. Den omständigheten, att man faktiskt tagit vård om en annan, som däraf varit i behof, förmår alltså ej i och för sig att grunda någon plikt till fortsatt omvårdnad. Annorlunda

[1] I den närmast följande framställningen talas för enkelhetens skull endast om sådana fall, i hvilka det är fråga om »vård». Enahanda grunder äro dock uppenbarligen tillämpliga med afseende å sådana förhållanden, hvarom i 34 § är fråga.

[2] Ett annat hithörande fall är följande. En mor vidtalar en främmande person att en stund se efter hennes lilla barn och aflägsnar sig så utan att låta sig ses igen. Den vidtalade personen kan då ej, när modern ej kommit tillbaka, saklöst lemna barnet vind för våg. Det uppkommer nämligen för den, som genom ett sådant löfte beredt modern tillfälle att försvinna, en (interimistisk) vårdnadsplikt. Han blir skyldig att taga hand om barnet, till dess detta kan öfverlemnas till någon, som är pliktig öfvertaga vården (t. ex. fattigvårdsstyrelse).

[3] Detsamma gäller a fortiori, om hjälparen fört in den druckne på en annan väg till hans hem, hvilken varit mindre farlig för honom.

ställer sig saken, om det kommer till, att hjälparen genom sitt ingripande i förhållandenas utveckling åstadkommit en sådan situation, att, om han lemnar den andre i sticket, denne därmed är försatt i ett ogynnsammare läge, än det, hvari han skulle befunnit sig, därest sagda ingripande ej egt rum (såsom exempel kan det nyss anförda fallet tjäna, om detta ändras så, att personen i fråga ledt den druckne in på en annan väg hemåt än den, hvarå denne själf slagit in, och den nya vägen medfört större fara för vandraren[1]). Under sådana omständigheter uppkommer i viss mån en vårdnadsplikt. Hjälparen blir nämligen skyldig att, innan han öfvergifver den andre, egna honom den hjälp, som erfordras för att förebygga en menlig inverkan af nyss angifna förhållande (hvilket i det närmast här ofvan förutsatta fallet kan ske t. ex. genom att följa den druckne öfver den särskildt farliga sträckan). Gör han ej detta, utan öfvergifver utan vidare den andre, har han öfvergifvit den han »pligtig var att vårda».

Hittills har endast varit fråga om sådana fall, i hvilka den, som tagit vård om en annan, inskränkt sig till att upphöra därmed. Har han genom en med den andre vidtagen positiv åtgärd (t. ex. genom att flytta honom ned från en vagn, i hvilken han upptagit honom) försatt denne tillbaka i hjälplöst tillstånd,

---

[1] Ett in optima forma ogynnsammare läge föreligger naturligen, om, därest saken fått hafva sin gång — den ifrågavarande hjälparen ej ingripit —, den andre ej längre skulle hafva befunnit sig i hjälplöst tillstånd. Så förhåller det sig, ifall, under det personen i fråga haft hand om den druckne, andra personer passerat förbi, hvilka eljest skulle tagit vård om denne och ledsagat honom hem. I så fall blir den förstnämnde skyldig att bringa den druckne i säkerhet. Det låter emellertid lätt tänka sig, att, om detta försummas, han af subjektiva skäl undgår ansvar. Särskildt gäller detta om ansvaret för utsättande. Sådant ansvar förutsätter nämligen dolus i förhållande till vårdnadspliktens åsidosättande (för vållandeansvar, då den till vårdnad berättigade lidit skada, gör däremot culpa i detta afseende tillfyllest). En sådan dolus föreligger ej, då tillvaron af de faktiska förutsättningarne för vårdnadsplikten varit för gärningsmannens medvetande främmande, det vill här säga: då han — t. ex. i följd af bristande kännedom därom, att andra personer gått förbi, eller därom, att de varit hågade att hjälpa den druckne — icke haft någon föreställning om sig själf såsom den där genom sitt förfarande gjort en räddning, som eljest skulle egt rum, om intet.

kan hans ansvar naturligen ej blifva mindre. Under den förutsättning, som nyss angafs, blir han alltså att anse såsom skyldig till att hafva i sådant tillstånd försatt den han »pligtig var att vårda». Det är emellertid icke nog härmed. Ansvar kan här komma att ega rum, äfven om man ej kan säga, att han genom sitt förfarande försatt den andre i ett ogynnsammare läge än det, hvari denne eljest skulle befunnit sig. Detta nämligen om den andre i följd af det farliga läge, hvari han försatts, råkar ut för olycka. Då drabbas gärningsmannen — därest ej rättsstridigheten af någon särskild grund kan anses bortfalla och därest erforderliga subjektiva förutsättningar föreligga — af straff för åstadkommande af denna. Han är obestridligen orsak till densamma och kan ej undskylla sig med, att han blott förhållit sig passiv i förhållande till dess inträde. Genom det förra af de nyss gjorda förbehållen lider visserligen straffbarheten ett starkt afbräck. Det kan nämligen lätt inträffa, att ett berättigadt intresse från gärningsmannens sida (t. ex. hans intresse i att få fritt förfoga öfver någon sin egendom) rättfärdigar den åtgärd, hvarigenom den andre försättes tillbaka i hjälplöst tillstånd[1]. Detta är dock långt ifrån alltid fallet[2], och om hvarken denna

---

[1] Detta jämlikt reglerna om nöd (hvilket begrepp såsom juridisk-tekniskt begrepp ingalunda är inskränkt till sådana allvarliga intressekollisioner, som uttrycket häntyder på [jfr I s. 129 noten in fine]). Däremot förmår ej den omständigheten att befria gärningsmannen från straff, att samma fara, som åtgärden medfört, också skulle hafva förelegat, därest han aldrig befriat den andre ur hans hjälplösa tillstånd. Den, som ur lifsnöd räddat en person (t. ex. genom att draga honom upp ur vattnet), har ej därigenom erhållit någon rätt att, om han så vill, försätta honom tillbaka i ett sådant läge (t. ex. genom att stöta honom ned i vattnet igen).

[2] Målhända talar öfverhufvud ej något sådant intresse för åtgärden (A. har t. ex. hjälpt upp den ute å marken liggande B., som ej kunnat resa sig själf, men, förargad öfver ett retsamt yttrande från honom, stöter han omkull honom igen), eller ock är detta visserligen händelsen, men förmår det intresse, som sålunda gör sig gällande, ej rättfärdiga en åtgärd, som medför så stor fara, som den ifrågavarande (exempel: A., som anträffat B. liggande hjälplös ute i det fria och upptagit honom i sin vagn, har, oaktadt detta i följd af den rådande kylan medfört uppenbar fara för B:s lif, för att slippa vidare besvär med dennes transporterande nedlagt honom å marken igen och åkt ifrån honom), eller är åtgärden af onödigt svår beskaffenhet (så om A.,

eller någon annan objektiv eller subjektiv straffrihetsgrund föreligger, blir gärningsmannen straffbar såsom upphof till den skada, som drabbat den andre i följd af det farliga läge, hvari han ånyo råkat. Något utsättandebrott föreligger dock näppeligen i det här förutsatta fallet. Gärningsmannen lärer ej kunna sägas hafva i hjälplöst tillstånd försatt den han »pligtig var att vårda», d. v. s. den, i förhållande till hvilken han hade en vårdnadsplikt, som utgjorde hinder härför. Åtgärden har visserligen varit rättsstridig, men detta såsom en öfverträdelse af den allmänna plikten att ej utveckla en verksamhet, hvarigenom annans kroppsliga integritet sättes i fara, icke såsom en öfverträdelse af någon särskild vårdnadsplikt. Den ifrågavarande åtgärden eger alldeles samma juridiska karakter, om den utgår från någon annan än den, som lemnat hjälpen, t. ex. en vän till denne, hvilken vän vill befria honom från ett betungande påhäng.

Hvad nu blifvit sagdt eger jämväl tillämpning vid ett sådant slags omhändertagande, som består däri, att man upptager en person i sitt hem. Om t. ex. någon, som anträffat ett litet barn ute på marken, tagit detta hem till sig i akt och mening att vårda det — åtminstone till dess det kan öfverlemnas till någon, som är skyldig taga hand därom —[1], men så åtrat sig och satt ut barnet igen, drabbas han i regeln — d. v. s. såvida ej någon särskild objektiv[2] eller subjektiv straffrihetsgrund

som upptagit den druckne B. i sin vagn, men i betraktande af B:s oregerlighet ej kan skäligen anses behöfva fortfarande behålla honom där, ej nöjer sig med att nedsätta B. där, hvarest man numera befinner sig, utan försätter honom tillbaka till det vida farligare ställe, där han upptog honom).

[1] Det bortses här ifrån sådana fall, i hvilka förhållandena utvecklat sig därhän, att ett fosterföräldraskap uppkommit. Att barnet då för personen i fråga blifvit ett barn, »det han pligtig var att vårda», lider naturligen intet tvifvel.

[2] En objektiv straffrihetsgrund kan vara att hemta från den ifrågavarande personens berättigade intresse i att få hafva sitt hem fritt från barnets vidare uppehåll därstädes. Detta dock sällan, ifall barnet genom att utsättas igen råkat i »fara för .. lif eller helsa». I jämförelse med en sådan fara lärer den olägenhet, som barnets kvarstannande skulle medföra, — annorlunda då det är fråga t. ex. om en drucken (och oregerlig) person — i allmänhet ej kunna komma i betraktande. Dock kan det tänkas omständigheter (t. ex. den, att barnet finnes behäftadt med en farlig smittosam sjukdom), som verka undantag härifrån.

föreligger — af ansvar för den ofärd, som kan träffa barnet. Men till något utsättandestraff har han — om man ser bort från sådana fall, i hvilka han genom sitt förfarande, i dess helhet betraktadt, försatt barnet i ett ogynnsammare läge än det, hvari det skulle befunnit sig, därest detta förfarande ej egt rum — ej gjort sig förfallen. Han kan ej sägas hafva satt ut ett barn, »det han pligtig var att vårda», ett barn, i förhållande till hvilket han hade en vårdnadsplikt, som genom gärningen åsidosattes[1]. Det sålunda sagda gäller för öfrigt i hufvudsak äfven om den, som fått ett främmande barn insatt hos sig och så utsatt det igen. Ehuru något *upptagande* i hemmet här ej egt rum, har denne i regeln[2] varit juridiskt förhindrad att vräka ut barnet på marken. Hans ansvar, då han så gjort, inskränker sig dock till ansvar för den ofärd, som kan hafva träffat barnet. Till något utsättandebrott har han ej gjort sig skyldig. Också här gäller det, att han ej i förhållande till barnet haft någon vårdnadsplikt, emot hvilken han genom att sätta ut detsamma förbrutit sig[3].

Vårdnadsplikten måste hafva förelegat före utsättandebrottet, får icke hafva grundats först i och med detsamma. Antoge man motsatsen, finge det ej mycket att betyda, att S. L. äfven för det fall, att man »satt ut» en annan, fordrar, att denne varit en person, i förhållande till hvilken man haft en vårdnadsplikt. S. L. komme då att i det allra närmaste leda till samma praktiska resultat som de främmande lagar, hvilka för sagda fall ej uppställa denna fordran. Ett förfarande, hvari-

---

[1] En särskild sak är, att han är skyldig att, så länge han behåller barnet i sitt hem, så att det är afskildt från den yttre världen och hänvisadt till hans omvårdnad, egna det en viss vård (han har ju t. ex. ej rätt att låta barnet i hans hem svälta ihjäl). Denna vårdnadsplikt är såsom bunden vid barnets fortfarande uppehåll hos personen i fråga här utan betydelse.

[2] Jfr nederst å föregående sida med därtill hörande not 2.

[3] Den vårdnadsplikt, hvarom i not 1 till denna sida varit tal, torde däremot åligga honom, oaktadt han ej själf upptagit barnet i hemmet. En persons rätt att hafva sitt hem slutet för den yttre världen lärer nämligen motsvaras af en skyldighet att se till, att denna afslutenhet ej länder dem till men, som befinna sig därinom, äfven om desse utan något hans åtgörande inkommit dit.

genom man »sätter ut» en annan, utgöres nämligen i de allra flesta fall (härom ytterligare i det följande), dels af dennes fortskaffande till ett ställe, där han, om ej gärningsmannen bispringer honom, är utsatt för fara, dels af dennes öfvergifvande därstädes. Då det nu ej kan bestridas, att genom den förra akten uppkommit en skyldighet för gärningsmannen att lemna den andre den hjälp, som det läge, hvari han bragt denne, kan kräfva, är det också onekligt, att den senare akten innebär ett öfvergifvande, som står i strid med en vårdnadsplikt. Den sålunda uppkomna vårdnadsplikten lärer dock ej vara tillräcklig, för att gärningsmannen skall kunna anses hafva satt ut den han »pligtig var att vårda» resp. »att fortskaffa eller ledsaga»[1]. Dels är det föga sannolikt, att, då vår lag i motsats mot en del främmande lagar fordrat en öfverträdelse af en vårdnadsplikt äfven för det fall, att man »satt ut» en annan, detta endast skett med hänsyn till de sällsynta undantagsfall, där förfarandet ej innefattar något öfvergifvande (å dessa fall har man antagligen öfverhufvud alls ej reflekterat). Dels komme man genom att acceptera den här förkastade tolkningen till distinktioner, som skulle vara synnerligen onaturliga. Så skulle t. ex. den, som, för att blifva ett efterhängset tiggarbarn kvitt, genom hot med att piska upp detsamma, om det vidare läte se sig, förmått detta att springa till skogs, ej kunna erhålla straff för utsättande; men däremot skulle förhållandet i detta afseende blifva ett annat, om personen i fråga själf ledt barnet ut i skogen och så lemnat det där.

Ett förfarande, som rent objektivt står i strid med en vårdnadsplikt, gör emellertid icke tillfyllest. För att ifrågavarande rättskränkning skall föreligga, fordras det, att vårdnadsplikten blir *åsidosatt.* Detta kan ej — i allt fall ej i den mening, hvari uttrycket här användes — sägas vara händelsen annat än då

[1] Annorlunda i det å s. 211 omnämnda fallet, där vårdnadsplikten grundats genom ett föregående bemäktigande, som varit fristående, ej endast ingått såsom ett led i utsättandet. Detta fall kan synas ej vara mycket olika beskaffadt, men där eger dock utsättandeförfarandet från början karakteren af ett afskuddande af en obekväm vårdnadsplikt, hvilket däremot här icke är förhållandet.

vårdnadsplikten rent af svikes, d. v. s. den vårdnadspliktige uppsåtligen undandrager sig dess uppfyllande[1]. Denne blir då, äfven om andra äro med om brottet, utan afseende å arten af sin medverkan[2] straffbar såsom gärningsman och ensam straffbar såsom sådan. Därvid har dock naturligen förutsatts, att den vårdnadspliktiges bestraffning icke — ehuru han ej kan fritagas från att hafva med vilja uraktlåtit hvad som varit hans plikt — möter något hinder från subjektiv synpunkt. Är åter detta händelsen (såsom fallet t. ex. är då någon förmått eller hjälpt en sinnessvag moder att utsätta sitt barn), kan gärningsmannaansvar drabba annan person[3].

Icke ens genom hvad nu blifvit sagdt är den å s. 209 under 2:o angifna rättskränkningen tillräckligt karakteriserad. Det måste ytterligare med afseende å den vårdnadspliktiges viljeriktning tillkomma något, som icke är af blott subjektiv betydelse, utan inverkar å brottets objektiva beskaffenhet. Denna ytterligare fordran bestämmes ofta så, att den vårdnadspliktige skall afse att för all framtid befria sig från vårdnadspliktens fullgörande. Detta är dock att fordra för mycket. Om t. ex. en mor öfvergifvit sitt barn för att drifva land och rike kring, lärer ej utsättandestraff vara uteslutet därför, att man ej kan vägra att sätta tilltro till hennes uppgift, att hon haft för afsikt att efter vissa månader eller år eller någon gång i framtiden — obestämdt när — fordra tillbaka barnet af dem, som kunna hafva kommit att taga vård om detsamma. Däremot kan man uppställa den regeln, att nu ifrågavarande brott hos den vårdnadspliktige förutsätta antingen uppsåt att för alltid afskudda sig vårdnadsplikten eller ock åtminstone uppsåt att på ett stadigvarande sätt —

---

[1] Att anse den, som genom falska uppgifter narrar en mor, som med sitt lilla barn är ute i skogen, att gå ifrån detta och sålunda uppsåtligen åstadkommer, att hon tappar bort barnet, göra sig skyldig till ett utsättande — i formen af ett s. k. medelbart gärningsmannaskap (se I s. 298) — lärer ej öfverensstämma med lagens mening.

[2] Alltså äfven i sådana fall, i hvilka han medverkat på det sätt, som i allmänhet är utmärkande för delaktighet (t. ex. för utsättandet begagnat sig af en mellanhand, som varit medveten om hvad saken gällt). Jfr I ss. 290 o. f., särskildt s. 291 (öfverst) med därtill hörande not 1.

[3] Jfr I s. 293 med not 3.

således för en längre eller en obestämd tid — undandraga sig dess uppfyllande. En blott tillfällig kränkning af vårdnadsplikten är alltså ej tillräcklig[1]. Sålunda är t. ex. utsättandestraff ej tillämpligt å en barnflicka, som, under det hon gör besök i ett angränsande hus, lemnar barnet å en starkt trafikerad gata, där det är utsatt för uppenbar lifsfara; å föräldrar, som, då de gå bort på en bjudning, lemna sina små barn ensamma hemma under förhållanden, som blottställa dessa för att taga skada, o. s. v.

Försätta annan i ett hjälplöst tillstånd, som medför fara för dennes lif eller helsa, med en sådan kränkning af en vårdnadsplikt, som nu angifvits, kan man på allehanda sätt. Men icke alltid föreligger därmed ett sådant förfarande med objektet, som förutsättes för tillvaron af ifrågavarande brottsart[2]. Enligt lagen skall ett brott af denna art begås på ettdera af två sätt, nämligen antingen så, att man *sätter ut* den, som är objekt för brottet, — utsättande i inskränkt mening — eller så, att man *eljest från sig skiljer* eller, såsom det i 34 § heter, *öfvergifver* denne. I det förra fallet innefattar brottets utförande objektets fortskaffande till ett ställe, där det kommer att blifva undandraget en omvårdnad, som det förut varit i åtnjutande af eller kunnat, ifall så behöfts, påräkna, vare sig nu på detta fortskaffande följer såsom jämväl hörande till utförandet af brottet ett öfvergifvande — hvilket är det vanligaste — eller något sådant ej ingår i brottet (exempel: en far jagar sitt lilla barn från hemmet ut i villande skog). Närmast leda uttrycken »satt ut», »utsatt» o. s. v. tanken å sådana fall, där den omvårdnad, utom hvars räckvidd objektet försättes, presterats resp. i händelse af behof

[1] Detta är de lege lata afgjordt det riktiga. Onekligt är emellertid, att det ej rätt väl stämmer öfverens därmed, att det kan vara fråga om en tillfällig vårdnadsplikt (se ofvan s. 210). Med skäl kan det nämligen sägas, att en tillfällig kränkning af en stadigvarande vårdnadsplikt fullt kan mäta sig i betydelse med ett totalt afskuddande af en tillfällig sådan.

[2] Om t. ex. någon, som ledsnat på att vårda en sinnessjuk anförvandt, förgiftar denne med den påföljd, att han sväfvar mellan lif och död, till dess främmande personer upptäcka förhållandet och skaffa nödig hjälp, föreligger en casus, som helt och hållet faller utom den föreställningskrets, inom hvilken lagen i stadgandena om förevarande brott rörer sig.

skolat presteras af gärningsmannen (ensam eller jämte andra). Men därunder inbegripas jämväl fall, i hvilka denna omvårdnad (uteslutande) varit en omvårdnad från andra personers sida (exempel: fadern till ett barn, som befinner sig i morföräldrarnes hem, företager sig, då han hotas med att få barnet tillbaka, att genom ett bref narra barnet att begifva sig från hemmet ut i en skog till en fingerad mötesplats, detta i beräkning att barnet skall råka vilse, hvilket ock blir händelsen). Under den andra formen för begående af ifrågavarande brott kommer ett förfarande, som består i objektets skiljande från gärningsmannen utan att innefatta dess fortskaffande från ett ställe till ett annat. Då skilsmässan från gärningsmannen skall medföra ett försättande i hjälplöst tillstånd, förutsättes naturligen, att objektet hittills åtnjutit eller haft att påräkna omvårdnad af denne. Äfven sådana fall, i hvilka objektet gått förlustigt omvårdnad från både gärningsmannens och andras sida[1], lära få anses inbegripna. Däremot kan detta ej sägas vara händelsen med sådana fall, i hvilka den ifrågavarande omvårdnaden uteslutande varit en omvårdnad af andra personer än gärningsmannen (där kan ett försättande i hjälplöst tillstånd omöjligen hafva — ensamt eller delvis — åstadkommits därigenom, att gärningsmannen skilt objektet från sig). Emellertid måste det antagas, att det icke blott vid utsättande i inskränkt mening, utan ock vid annat utsättandebrott, kan vara fråga om sådana fall. Detta påkallas af en oafvislig analogi (det kan ju ej rimligen ifrågasättas, att i det i början af denna sida anförda fallet utsättandestraff skall uteblifva, om exemplet ändras så, att barnets försättande i hjälplöst tillstånd antages åstadkommet därigenom, att morföräldrarne, som medhaft barnet vid ett arbete ute i skogen, genom en helsning, som de där erhållit från fadern, att denne skulle komma dit och hemta barnet, förmåtts att lemna detta efter sig därstädes).

Med den nu meddelade framställningen äro ej förutsätt-

[1] Detta vare sig gärningsmannens åtgörande inskränkt sig till, att han skilt objektet från sig (ity att detta gått förlustigt de andres omvårdnad, utan att han behöft göra något däråt), eller gärningsmannen jämväl åstadkommit, att objektet undandragits de andres omvårdnad.

ningarne i objektivt afseende för utsättandestraff fullständigt angifna. S. L. innehåller nämligen ej något generellt stadgande för gärningar af detta slag, utan endast bestämmelser om tre samordnade arter däraf, hvilka ingalunda äro så karakteriserade, att hvarje handling, som eger de i det föregående angifna för ett utsättandebrott väsentliga egenskaperna, måste gå in under någondera af dessa arter. Vid sådant förhållande ligger det, ehuru lagen för hvardera arten stadgar samma straff, vikt uppå hvad som kännetecknar de särskilda arterna. Dessas differentia specifica är hemtad från objektet.

I 30—32 §§ förutsättes, att föremålet för gärningsmannens förfarande varit ett »barn, det han pligtig var att vårda och som sig sjelf ej hjelpa kunde». Det skall alltså hafva varit fråga om ett »barn». Att det varit ett barn under en viss ålder, fordras ej såsom på några andra ställen (se 15: 6 och 8), utan är det tillräckligt, att personen i fråga öfverhufvud befunnit sig i barnaåldern. Detta lärer emellertid juridiskt sedt endast kunna anses vara förhållandet med dem, som icke uppnått den ålder, då man enligt regeln i personligt afseende har att taga vård om och råda sig själf, nämligen tjuguett års ålder. Om någon, som hunnit denna ålder, ännu icke nått den utveckling i kroppsligt och andligt afseende, som i allmänhet kännetecknar en vuxen person, kan han dock näppeligen betecknas såsom ett »barn» i lagens mening[1]. Objektet skall hafva varit ett »barn, . . som sig sjelf ej hjelpa kunde», d. v. s. ett barn, som på grund af sin ungdom och sin däraf beroende brist på utveckling ej egt förmåga att utan annans bistånd skydda sig emot att taga skada i följd af ett sådant läge som det, hvari det blifvit försatt. Det fordras, att orsaken till bristen på en sådan förmåga ligger i personens ungdom[2]. Är den att söka i något annat, blir, fastän det är fråga om ett barn, icke 30, 31 eller 32 § tillämplig. Ob-

[1] Den praktiska betydelsen häraf är emellertid endast den, att, då det är fråga om en sådan person, 33 § kommer till tillämpning i stället för 30, 31 eller 32 §.

[2] Lagen får uppenbarligen läsas så, som om den fordrat — såsom det på hvardagsspråket kunnat uttryckas —, att objektet varit »ett sådant barn, att det sig sjelf ej hjelpa kunde».

jektet skall slutligen hafva till gärningsmannen[1] stått i förhållandet af ett »barn, det han pligtig var att vårda». Detta är så att förstå, att gärningsmannen skall hafva haft en plikt att bistå objektet i en sådan situation, som den ifrågavarande, hvilken plikt haft — härå häntyder ordet »vårda» (jfr ofvan s. 210) — karakteren af en plikt att lemna en hjälp, hvilken betingas af objektets egenskap af barn, af den bristande utveckling, som vidlåder detsamma såsom sådant. Har plikten ej haft denna karakter, hör fallet icke hit (exempel: det pliktförhållande, som uppkommit för en forman därigenom, att en far löst en plats i en diligens och på platsen insatt sitt lilla barn utan att af formannen för barnets räkning betinga sig någon vidare tjänst, än denne egnar andra passagerare). Undantaget från de nu ifrågavarande stadgandena — 30, 31 och 32 §§ — är enligt ingressen till 30 § sådant utsättande, som i 23 § sägs. Dock gäller detta undantag i sak endast 30 och 31 §§, eftersom sista punkten i 23 § innehåller, att, om utsättandet sker å sådant ställe eller under sådana omständigheter, som i 32 § sägas, det skall vara lag, som där stadgas.

I 33 § stadgas om det fall, då någon gjort sig skyldig till utsättande af »sjuklig, bräcklig eller eljest hjelplös person, den han pligtig var att vårda». Om en hjälplös person såsom objekt för brottet kan man i viss mening tala vid hvarje utsättande. En sådan gärning innefattar ju städse ett försättande i hjälplöst tillstånd och ett tillstånd är icke hjälplöst, om personen i fråga själf kan skydda sig emot att lida men däraf. Man måste således, för att fordringen af en hjälplös person såsom objekt ej skall komma att endast innefatta en meningslös tavtologi och på samma gång 33 §:s fall förlora hvarje för detsamma specifik

[1] Fordringen är här återgifven i öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå den uttryckts i lagen, nämligen såsom innefattande en fordran af ett visst förhållande emellan brottets subjekt och objekt. Det gäller dock med afseende å denna fordran och motsvarande fordringar enligt 33 och 34 §§, såsom fallet ofta är, då ett straffbud enligt sin lydelse såsom subjekt förutsätter en person med en viss egenskap, en viss ställning o. s. v., att lagen ej får tagas alldeles efter orden. Under exceptionella omständigheter kan ju (se ofvan s. 217) vid ett utsättandebrott gärningsmannaansvar drabba en person, som står utanför det ifrågavarande vårdnadspliktförhållandet.

bestämning, anse uttrycket »hjelplös» här taget i en särskild inskränktare betydelse. Detta är ock uppenbarligen lagens mening. Då den i 33 § talar om en »hjelplös person», afser den ej hvar och en, som icke kan själf reda sig i den ifrågavarande situationen — detta gäller äfven om objektet för 34 §:s brott —, utan endast en sådan person, hvilken är oförmögen därtill på grund af något förhållande, som rent af framkallar ett behof af *vård* från annans sida. Detta visar sig däraf, att lagen betecknar annans plikt att hjälpa personen i fråga såsom en plikt att »vårda» honom. Närmast afses stadigvarande eller öfvergående kroppsliga eller andliga defekter — utom sjukliga och bräckliga personer, hvilka af lagen nämnas såsom exempel, höra följaktligen hit ej blott blinda, lama, krymplingar och ålderdomsslöa, utan äfven t. ex. druckna, allt under förutsättning att de i följd af denna sin egenskap in casu ej kunna hjälpa sig själfva —, men antagligen afses äfven yttre förhållanden, som i nyss angifna afseende —såsom framkallande ett behof af vård — äro att likställa med sådana defekter (sålunda lärer t. ex. en till händer och fötter bunden eller i fängsligt förvar insatt person kunna vara föremål för brott efter denna §). Enligt stadgandets affattning är äfven det fall inbegripet, då det är fråga om ett barn, hvars hjälplöshet grundar sig på dess ungdom. Detta fall är emellertid redan behandladt i 30—32 §§ och får anses undantaget från 33 §[1]. För öfrigt gäller det i öfverensstämmelse med hvad som å s. 221 under hänvisning till uttrycket »vårda» blifvit sagdt med afseende å 30—32 §§, att i 33 §:s fall plikten att bistå objektet skall ega karakteren af en plikt att lemna en hjälp, som betingas af objektets egenskap af en hjälplös person. I annat fall blir stadgandet ej tillämpligt (såsom exempel kan det å s. 221 [mot midten] anförda göra tjänst, ifall detta ändras så, att det antages vara fråga ej om ett litet barn, utan t. ex. om en ålderdomsslö person).

Det sista af hithörande stadganden — 34 § — handlar om

[1] Grundar sig ett barns hjälplöshet såväl å dess bristande utveckling, som på någon sådan anledning, som t. ex. sjuklighet, blifva vid utsättande däraf två §§ tillämpliga, dock att det naturligen ej blir brottskonkurrens, utan endast lagkonkurrens.

utsättande af den man »sig åtagit eller eljest pligtig är att fortskaffa eller ledsaga». Här förutsättes alltså, att det är fråga om en person, som — om han ej skall vara hotad till sin kroppsliga integritet — behöfver främmande hjälp i formen af ett fortskaffande eller ledsagande från ett ställe till ett annat, hvilken hjälp gärningsmannen är pliktig att lemna honom. Fall, i hvilka behofvet af hjälp och den däremot svarande plikten att lemna sådan äro af annan beskaffenhet, gå ej in under stadgandet. Om således t. ex. någon, som åtagit sig att hjälpa annan vid kolning, lemnar denne i sticket med den påföljd, att han råkar i uppenbar lifsfara, kan ej 34 § tillämpas. Lika litet om en person med enahanda påföljd sviker sitt åtagande att tillhandagå annan vid skötseln af en maskin. I dessa och dylika fall blir det, om olycka inträffar, ansvar enligt de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel — kan ock möjligen blifva ansvar för mordförsök —, men något utsättandestraff blir det ej, äfven om brottet har formen af ett öfvergifvande. För öfrigt eger sannolikt stadgandet i 34 § — liksom ofvan (s. 222) antagits vara fallet med 33 § — i ett visst afseende ett inskränktare tillämplighetsområde, än dess affattning angifver. Detta nämligen så till vida, att §:n står i subsidiärt förhållande till de närmast föregående §§:na, alltså förutsätter, att det ej är fråga om fall, som gå in under någon af dessa §§. Om således t. ex. någon, som åtagit sig att ledsaga en svårt insjuknad person, hvilken ej själf kan taga sig fram, till hans hem, i en öde trakt öfvergifvit denne, lärer endast 33 §, icke därjämte 34 §, blifva tillämplig.

I subjektivt afseende fordras dolus. En blott culpa gör icke tillfyllest. Det heter ju i 30 § — i den del af ingressen, som i sak är gemensam för 30, 31 och 32 §§ —, att gärningsmannen skall hafva handlat »uppsåtligen». Därtill får väl ock 33 §:s »på sätt i 30 § sägs» anses hänvisa och, ehuru i 34 § fordringen hvarken direkt eller indirekt är uttalad, gäller den utan all fråga äfven där. Men i förhållande hvartill skall dolus föreligga? Närmast låge att antaga: i förhållande till gärningen, sådan den i det föregående blifvit till sin objektiva beskaffenhet karakteriserad. Till att fullt ut uppställa en sådan fordran är man dock

ej berättigad. I brottets yttre karakter ingår nämligen uppkomsten af en fara för objektets lif eller helsa; men denna effekt behöfver ej hafva omfattats af gärningsmannens vilja. Detta framgår af 32 §. I denna § talas väl egentligen om sådana fall, i hvilka de faktiska omständigheterna, sådana gärningsmannen föreställt sig dem, ej gifvit denne anledning att anse en fara för den utsattes lif eller helsa vara för handen — så är nämligen §:ns stadgande att förstå (hvarom närmare i det följande) —, och därunder ingå fall, i hvilka han icke förty med sitt uppsåt omfattat inträdet af en sådan fara. Men §:n kan omöjligen anses inskränkt till fall af sistnämnda abnorma beskaffenhet. Den måste antagas under sig jämväl inbegripa fall, i hvilka uppsåt att åstadkomma en fara för den utsattes lif eller helsa saknats. Ett sådant uppsåt är alltså ej väsentligt för ifrågavarande brott[1]. Däremot måste samtliga öfriga för dessa brott utmärkande objektiva moment omfattas af viljan. Är något af dem främmande för densamma, föreligger ej något utsättandebrott.

Fullbordadt är ett utsättandebrott först därmed, att objektet blifvit försatt i ett hjälplöst tillstånd, som innefattat en fara för dess lif eller helsa. Följaktligen kan det ej blifva något straff för utsättande, om en mor utlagt sitt barn å marken i uppsåt att lemna det åt sitt öde, men andra personer, innan hon hunnit aflägsna sig, upptäckt och tagit hand om detsamma[2].

---

[1] Detta kan icke ens sägas vara händelsen i fråga om 30 och 31 §§:s brott (samt däremot svarande fall enligt 33 och 34 §§), om ock där faktiskt merendels — vid brott af 30 §:s typ väl så godt som undantagslöst — föreligger ett uppsåt att utsätta objektets lif eller helsa för fara. Dessa §§ upplysa dock i och för sig betraktade ej därom, att sådant uppsåt ej ingår i de där behandlade brotten. Saknades 32 §, finge man nog antaga, att en fara för lif eller helsa inginge i begreppet »hjelplöst tillstånd» och följaktligen ett uppsåt att åstadkomma en sådan fara i ett uppsåt att försätta någon i ett sådant tillstånd (härom se i det föregående noten till s. 202). Därigenom att 32 § visar, att detta icke är händelsen, bortfaller emellertid hvarje skäl att med afseende å 30 och 31 §§:s brott fordra, att inträdet af en fara för den utsattes lif eller helsa ingått i gärningsmannens uppsåt.

[2] Jfr det ofvan i noten till s. 79 anförda rättsfallet i N. J. A. 1889 s. 264, i hvilket rättsfall det emellertid var fråga om brott enligt 14: 23. — Det

Af förevarande brott finnas flere straffbarhetsgrader. Främst har utsikten till skada å den utsattes lif eller helsa kommit i betraktande. Från denna synpunkt äro straffbarhetsgraderna tre, beroende däraf, huruvida stället eller omständigheterna voro sådana, att gärningsmannen ej med sannolikhet kunde vänta den utsattes räddning[1], eller sådana, att fara för dennes lif eller helsa väl var för handen, men gärningsmannen dock med sannolikhet kunde vänta hans räddning, eller slutligen sådana, att fara för den utsattes lif eller helsa ej syntes vara för handen. Inom hvardera af de straffbarhetsgrader, som sålunda erhållits, blir straffet olika, allt eftersom gärningen aflupit utan svårare påföljder eller den utsatte fått svår kroppsskada eller rent af ljutit döden. Vid uppställandet af de tre förstnämnda straffbarhetsgraderna har det afgörande icke varit den utsikt till inträdet af skada, som faktiskt — i kraft af förhållandenas verkliga beskaffenhet — varit förbunden med gärningen. Det kommer enligt lagen icke an på hvad den, som känt till allt, som människor öfverhufvud kunnat känna till med afseende å gärningen, haft anledning att befara, utan på hvad *gärningsmannen* kunnat vänta såsom resultat af densamma. Detta säges ju uttryckligen i 30 och 31 §§ och 32 §:s »ej syntes vara för handen» är naturligen att förstå i öfverensstämmelse därmed, d. v. s. så, att det beror af, huru stället och omständigheterna tett sig från gärningsmannens ståndpunkt. Skillnaden emellan de tre straffbarhetsgraderna är således subjektiv[2]. Det är emellertid att märka, att det af-

---

har här ofvan i texten bortsetts från sådana fall, i hvilka ett utsättandebrott efteråt (för modern) uppkommit därigenom, att de, som till en början tagit hand om barnet, åter lemnat detta åt sitt öde. Jfr i det föregående noten till s. 203.

[1] Den utsattes »räddning» betecknar säkerligen ej, att denne förblir alldeles oskadd, icke lider något som helst kroppsligt men, utan endast att den fara, om hvilken i lagen talas, — faran för den utsattes lif eller helsa — ej kommer till förverkligande.

[2] Därmed skulle det bättre stämt öfverens, om det i 31 § i stället för »att fara för dess lif eller helsa väl var för handen» hetat »att anledning att befara skada å dess lif eller helsa väl var för handen» eller något dylikt. Lagen har emellertid här och i 30 § endast haft för ögonen det fall, som kan betraktas såsom det normala, nämligen att gärningsmannens uppfattning

görande ej är, huruvida gärningsmannen ansett den utsattes räddning såsom osannolik eller ansett den såsom sannolik eller rent af ansett hvarje fara utesluten, utan att det kommer an på, till hvilkendera af dessa uppfattningar de faktiska förhållandena vid gärningen, sådana gärningsmannen föreställt sig dem[1], gifvit denne anledning[2]. Följaktligen gäller det t. ex., då en mor utsatt sitt barn, å ena sidan, att, om modern, oaktadt det i betraktande af in casu föreliggande omständigheter (ställets ödslighet, den rådande kylan o. s. v.), om hvilka hon haft full kännedom, sett mycket mörkt ut för barnet, intalat sig, att detta nog genom någon lycklig slump skulle blifva räddadt, modern ej undgår ansvar enligt 30 §, och å andra sidan, att hon ej hemfaller under denna §, om hon misströstat om barnets räddning under förhållanden, som berättigat henne att betrakta denna såsom sannolik.

Såsom redan nämnts, blir inom hvardera af de tre från sub-

---

af stället och omständigheterna varit riktig. I 32 § har åter, såsom uttrycket »syntes» visar, möjligheten af en brist på öfverensstämmelse emellan denna uppfattning och verkliga förhållandet blifvit uppmärksammad.

[1] I händelse af tvifvelsmål lända dolus-lärans allmänna regler till efterrättelse. För att faktiska omständigheter, som varit af betydelse såsom egnade att grunda en fara för den utsattes lif eller helsa eller att öka farans grad, skola räknas gärningsmannen till nackdel, förutsättes nämligen — detta är säkerligen lagens mening —, att gärningsmannens uppsåt kan anses hafva omfattat gärningens föröfvande under dessa omständigheter.

[2] Det vill med andra ord säga: hvilkendera uppfattningen en aktsam person (med samma kunskaper, erfarenhet och begåfning, som gärningsmannen) skulle haft af dessa förhållanden. Så måste »kunde» i 30 och 31 §§ uppfattas och icke så, som komme det an på hvad som varit *möjligt* för gärningsmannen, hvilket bland annat jämlikt regeln ab esse ad posse valet consequentia skulle haft till följd, att ansvar enligt 30 § städse blefve uteslutet, då gärningsmannen faktiskt — låt vara i uppenbar strid med hvad förhållandena gifvit honom anledning till — ansett den utsattes räddning för sannolik. Hvad åter uttrycket »syntes» i 32 § beträffar, häntyder det, såsom förut (å s. 225) blifvit sagdt, därpå, att det här, såsom enligt 30 och 31 §§, kommer an på huru förhållandena tett sig för gärningsmannen, icke på huru dessa till sin verkliga beskaffenhet varit. Det har emellertid ej kommit att heta »syntes gerningsmannen». Detta uppenbarligen därför, att ett sådant uttryckssätt kunnat föranleda till den föreställningen, att det afgörande vore, huruvida gärningsmannen ansett en fara föreligga eller ej.

jektiv synpunkt uppställda straffbarhetsgraderna straffet olika, allt eftersom brottet aflupit utan svårare påföljder för den utsatte eller denne fått svår kroppsskada eller rent af ljutit döden. Inom den svåraste af sagda straffbarhetsgrader erhållas på detta sätt följande straffsatser: 1) straffarbete från och med två till och med sex år, 2) straffarbete från och med sex till och med tio år och 3) straffarbete på lifstid eller i tio år; inom den mellersta: 1) straffarbete i högst två år, 2) straffarbete från och med två till och med sex år och 3) straffarbete från och med sex till och med tio år; samt inom den lindrigaste: 1) böter eller fängelse i högst sex månader, 2) straffarbete i högst två år och 3) straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Dessa straffsatser äro emellertid för det fall, att brottet begåtts emot någon af de personer, som i 35 § nämnas, — hvilket låter tänka sig med afseende å 33 och 34 §§:s brott [1] — i viss mån modifierade genom stadgandena i 36 § (se ofvan ss. 182 o. f.). Angående beskaffenheten af dessa modifikationer må jämföras hvad som yttrats i det föregående å ss. 141, 2. För att de under 2) och 3) upptagna straffsatserna — oförändrade eller med de modifikationer, hvartill 36 § föranleder — skola ega tillämpning, förutsättes jämlikt 43 och 44 §§, ifall gärningsmannen saknat uppsåt att åstadkomma svår kroppsskada resp. uppsåt att döda, att effekten ej inträdt under sådana undantagsförhållanden, som i 43 § angifvas med afseende å sättet för dödens inträde. Skulle detta hafva varit händelsen, må ej den olyckliga utgången föranleda till svårare ansvar än enligt 17 § 1 mom. resp. 9 §. I subjektivt afseende fordra dessa — här ofvan under 2) och 3) upptagna — straffsatser ej för sin tillämplighet vållande i förhållande till den inträffade effekten. Men om sådant vållande föreligger [2], blir icke förty endast det strafbud, hvarom

[1] Däremot, på sätt redan i not 2 till s. 183 blifvit anmärkt, naturligen icke med afseende å brott enligt 30, 31 och 32 §§.

[2] Detta kan vara fallet jämväl vid brott enligt 32 § och motsvarande brott enligt 33 eller 34 §. Att de faktiska omständigheterna, sådana gärningsmannen föreställt sig dem, icke innefattat någon anledning att anse en fara för den utsattes lif eller helsa vara för handen, utgör ej något hinder härför, ity att gärningsmannen kan hafva af oaktsamhet förbisett någon omständighet,

här är fråga, — icke därjämte 17 § 1 mom. eller 9 § — tillämplig [1]. Vållas åter genom brottet s. k. mindre kroppsskada, kommer äfven 17 § 2 mom. till tillämpning, dock att det blott blir lagkonkurrens, icke brottskonkurrens.

Innefattar brottet uppsåtligt dödande eller straffbart mordförsök [2] eller uppsåtlig misshandel med eller utan dödlig utgång, blifva de allmänna bestämmelserna härom tillämpliga. Stadgandena om utsättande kunna omöjligen anses utgöra undantagsstadganden i förhållande till dessa allmänna bestämmelser, så att de, då gärningen föröfvats genom utsättande, träda i stället för dessa. Meningen kan ju icke t. ex. vara, att, om någon begått mord genom sådant utsättande, som i 30 § omförmäles, det skall stanna vid det straff, som i §:n utsättes för det fall, att objektet ljutit döden. Lika omöjligt är det emellertid att betrakta straffbuden för utsättande såsom subsidiära bestämmelser, afsedda endast för de fall, där gärningen ej enligt de allmänna stadgandena om uppsåtliga angrepp å annans kroppsliga integritet påkallar straff. På detta sätt skulle t. ex. den, hvilken genom utsättande enligt nyss citerade § orsakat den utsatte skada, som i 12 eller 13 § sägs, drabbas af vida lägre straff, om

---

som innefattat en sådan anledning. Vid brott enligt 30 och 31 §§ och hvad som svarar däremot enligt 33 och 34 §§ måste vanligen culpa — om ej mer — i förhållande till den inträffade effekten anses ligga gärningsmannen till last. Det låter dock tänka sig, att förhållandet undantagsvis är ett annat. Sålunda kunna, då brottet haft döden till följd, de faktiska omständigheterna, sådana gärningsmannen föreställt sig dem, hafva innefattat anledning att anse en fara, till och med en öfverhängande fara, för den utsattes helsa vara för handen, utan att gärningsmannen kan sägas hafva haft anledning att befara, att den utsatte rent af skulle ljuta döden.

[1] Jfr här och i det närmast följande I s. 677 och öfverst å s. 678 samt II s. 62 (mot midten) och s. 146 (i början af sidan).

[2] I Lagkommitténs förslag hette det i den §, som motsvarade nuvarande 30 §, efter »uppsåtligen» »dock utan afsigt att döda». Lagberedningen uteslöt dessa ord, enär ett utsättande ej borde straffas lindrigare, därför att det egt rum med sådant uppsåt, ett resultat, till hvilket emellertid, därest tillägget bibehållits, en tillämpning af reglerna om försök ibland kunnat leda. I nu gällande lag med dess försöksregler hade ifrågavarande inskränkning i hithörande stadgandens tillämplighetsområde varit en uppenbar orimlighet. Ett utsättande, som innefattat dråpförsök, men aflupit utan någon menlig påföljd för den utsatte, skulle på detta sätt rent af gått fritt från straff.

han handlat i misshandelsuppsåt, än om han saknat sådant uppsåt. I de fall, hvarom nu är fråga, blifva alltså två straffbud tillämpliga. Men blir det blott lagkonkurrens eller verklig brottskonkurrens? Denna fråga lärer få besvaras så, att det blir brottskonkurrens, då utsättandestraffet är strängare än eller åtminstone lika strängt som straffet för gärningen, bedömd enligt de allmänna bestämmelserna om mord, mordförsök, dråp och misshandel, men att det i annat fall blott blir lagkonkurrens. Om således någon genom utsättande enligt 30 § begått mord, blifva kapitlets 1 § och dess 30 §, men icke 4: 1, tillämpliga. Men om ett sådant utsättande haft s. k. mindre eller s. k. ringa kroppsskada till följd och gärningsmannen är öfvertygad om misshandelsuppsåt, kommer jämte 14: 12 resp. 13 och 14: 30 stadgandet i 4: 1 till tillämpning. Nu angifna regel finner sitt berättigande i följande. Straffbuden för utsättande äro visserligen tillämpliga å, men kunna ej anses fullt inbegripa under sig sådana fall, i hvilka gärningen innefattar ett brott, som utgör en (fullbordad eller försökt) uppsåtlig kränkning af annans lif eller annans kroppsliga integritet i inskränkt mening eller, såsom detta här i korthet må uttryckas, ett uppsåtligt misshandelsbrott. Följaktligen föreligger i sådana fall, när man vid straffets utmätande har att använda den för utsättandebrottet gällande straffsatsen — vare sig att denna är strängare än det uppsåtliga misshandelsbrottets eller straffsatserna äro lika stränga —, ett öfverskott af brottslighet, för hvilket den använda straffsatsen ej är beräknad och som förty påkallar tillämpning af den i 4: 1 meddelade konkurrensregeln. Annorlunda ställer sig förhållandet, då straffsatsen för det uppsåtliga misshandelsbrottet är strängare och alltså skall läggas till grund vid straffets bestämmande. Då kommer ej nyss sagda konkurrensregel till användning. Detta gäller ej blott när utsättandebrottet såsom sådant är att hänföra till 31 eller 32[1] §:s straffbarhetsgrad, utan ock när det är 30 §:s

[1] Det är ingen omöjlighet, att brottet, fastän det såsom utsättande betraktadt tillhör 32 §:s straffbarhetsgrad, innefattar ett uppsåtligt misshandelsbrott. Någon verklig dolus i förhållande till en svårare kroppslig skada kan visserligen på grund af det i I ss. 198 o. f. sagda ej förekomma, när de faktiska omständigheterna, sådana gärningsmannen föreställt sig dem, ej inne-

straffbarhetsgrad, som föreligger. Visserligen måste då den ringa utsikten till den utsattes räddning verka såsom en försvårande omständighet, men denna försvårande omständighet lärer ej — lika litet som detta eljest är fallet med den omständigheten, att gärningsmannen bland olika medel, som kunna användas för brottets utförande, valt ett, som varit af ytterst farlig beskaffenhet — böra uteslutas från de omständigheter, för hvilka straffsatsen för det uppsåtliga misshandelsbrottet är beräknad[1].

12 §. Envig.

Bestämmelser om envig voro främmande för vår allmänna rätt, till dess sådana genom 1861 års misshandelsförordning införlifvades därmed. En särskild lagstiftning i ämnet fanns visserligen redan förut, men denna gällde endast adeln, krigsbefälet och deras vederlikar. Den utgjordes af 1682 års s. k. duellsplakat (med några tilläggsstadganden i senare författningar). Där meddelades straffbestämmelser dels för envig såsom sådant samt för utmaning, mottagande af utmaning och biträde vid envig (i egenskap af »Secunder eller utmaningzmän»), dels för injurier såsom lätt gifvande upphof till envigesbrott. Någon mildring i de allmänna bestämmelserna om dråp och misshandel ingick däremot ej i plakatets syfte. Den, som dödade annan i envig, miste lifvet såsom en annan viljadråpare och för sår eller annan skada erlades särskild bot.

---

fattat någon anledning för honom att anse en fara för den utsattes lif eller helsa vara för handen. Men däremot är det naturligen ej uteslutet, att under sådana förhållanden ett lindrigare misshandelsuppsåt ligger gärningsmannen till last.

[1] Af liknande skäl kan man ej hemta något argument för att brottskonkurrens städse skulle föreligga, då ett uppsåtligt misshandelsbrott föröfvats genom utsättande, därifrån att utsättande ej uteslutande riktar sig mot annans kroppsliga integritet, utan jämväl innehåller en öfverträdelse af en vårdnadsplikt. Ty straffbuden för uppsåtlig misshandel inbegripa nog under sig denna öfverträdelse, lika så väl som de äro beräknade att räcka till för andra slags öfverträdelser af en sådan plikt, hvilka kunna vara förbundna med uppsåtlig misshandel (exempel: en mor låter i morduppsåt sitt barn svälta ihjäl).

De nuvarande bestämmelserna — hvilka i hufvudsak öfverensstämma med dem, som förekommo i 1861 års förordning — hafva delvis en annan karakter, än den äldre lagstiftningen i ämnet. I likhet med denna innehålla de allvarliga straff för envig såsom sådant samt för utmaning och mottagande däraf, allt handlingar, hvilka eljest skulle gå fria från ansvar eller ock träffas af jämförelsevis ringa straff. Men dessutom medföra dessa bestämmelser åtskilliga delvis mycket betydliga straffnedsättningar för dödande eller misshandel, som eger rum i envig[1].

Enviget såsom sådant är tydligen enligt lagens uppfattning straffbart såsom en handling, hvarigenom annans lif eller kroppsliga integritet i inskränkt mening sättes i fara. Samma synpunkt har ock ansetts tillämplig å utmaning och antagande däraf. Lagens bestämmelser härom hvila nämligen på den uppfattningen, att, när det kommit till dessa åtgärder, själfva enviget på grund af de rådande hedersbegreppen ej är långt borta. I följd af dessa hedersbegrepp innefattar en utmaning en starkare uppfordran, än ett annat förslag till begående af ett brott, och eger ett aftal om envig en strängare förbindande kraft, än ett annat aftal om något brottsligt[2]. Denna uppfattning må hafva ännu egt en viss giltighet äfven för våra förhållanden vid den tid, då S. L. utarbetades. Numera saknar den emellertid en sådan. Särskildt gäller detta med afseende å utmaning. I själfva verket lärer den, som hos oss utmanar en annan, begå en mycket ofarlig gärning. De nedsättningar i de allmänna straffen för dödande och misshan-

[1] Angående det i 41 § förekommande delaktighetsstadgandets allmänna karakter och ratio legis se i det följande not 2 till s. 239.

[2] Jfr Lagutskottets vid 1859—60 års riksdag utlåtande n:o 39 s. 12 (»... utmaningen, som det dock är af yttersta vigt att förekomma i anseende till svårigheten att hejda handlingen, då den längre framskridit,..»). Se ock Justitiestatsministerns yttrande i K. Prop:n n:o 39 till sagda riksdag s. 70 (»Tvärtom måste redan det rättsvidriga aftalet om två menniskors ömsesidiga angrepp emot hvarandras lif eller helsa i och för sig anses brottsligt, och desto hellre böra af lagen beläggas med straff, som, till följd af detta brotts särskilda beskaffenhet, lagens straflhot förlorar sin kraft i samma mån handlingen framskrider»).

del, som blifvit vidtagna för det fall, att gärningen skett i envig, finna sin förklaring dels däri, att man ansett samtycket af föremålet för gärningen och den risk, hvarför duellanten utsätter sig själf, verka mildrande, men dels ock däri, att hänsyn tagits till det tvång till att inlåta sig i envig, som föreställningarne om hederns fordringar kunna öfva ej blott, såsom nyss antyddes, sedan utmaning egt rum, utan äfven dessförinnan. Detta moraliska tryck kan visserligen icke anses längre finnas i vårt land, men att det spelat en viss roll såsom mildringsgrund vid tillkomsten af lagens bestämmelser i ämnet, är ej underkastadt något tvifvel[1].

Envig såsom straffrättsligt begrepp kan, med stöd af ordets traditionella betydelse och de hithörande stadgandenas innehåll samt med ledning af hvad som får anses utgöra grunden för dessa stadganden, bestämmas såsom *en emellan två personer efter aftal medelst vapen företagen strid.*

Det förutsättes, att motståndarne äro *två* (»Hafva *tvänne*, efter aftal, inlåtit sig i envig med hvarandra,..» 38 §). En strid, i hvilken från endera eller båda sidorna flere personer deltaga, faller ej under envigesbestämmelserna, utan blir att bedöma enligt de allmänna stadgandena om dödande och misshandel, n. b. ifall ej motståndarne — samtidigt eller successivt — kämpa parvis, i hvilket fall det naturligen föreligger flere envig i straffrättslig mening. Subjekten behöfva numera ej tillhöra någon viss samhällsklass. Huruvida de måste vara män, kan vara föremål för olika åsikter. Lagens affattning lemnar icke

[1] Se t. ex. Lagkommitténs motiver s. 59, där det bland annat heter: »Så länge den förolämpade icke vinner allmänhetens omdöme för sig, genom den upprättelse Domaren förmår åt honom gifva, utan endast genom den egna vågsamma gerningen, skall Lagstiftaren fåfängt bemöda sig att alldeles hämma dueller. — — Om ock en eller annan, med mindre vanlig caracterstyrka, kan lugnt bära andras oblida och till förakt gränsande omdöme, när han inom sig hyser tillfridsställelsen att ej hafva gjort sig dertill skyldig och medvetandet att vara beredd till hvilken uppoffring som helst, när pligt och högre ändamål den påkalla, får man dock antaga, att de fleste ej kunna lyfta sig till denna ståndpunkt. — Känslan för yttre heder och behofvet af andras aktning förmå dem att, äfven med eget blod, aftvå en skymf, som skall nedsätta dem i andras omdöme».

något stöd för en sådan inskränkning. Men frågan är, om den ej påkallas af vederbörlig hänsyn till den traditionella uppfattningen af begreppet envig och till de tankar, som utgöra ratio legis för hithörande bestämmelser. Detta synes dock knappast kunna påstås med afseende å en strid emellan kvinnor. Däremot visserligen i fråga om en strid emellan en man och en kvinna, i hvilket fall för öfrigt envigesbegreppets tillämplighet lätt kan tänkas utesluten genom en alltför stark brist på jämnställdhet motståndarne emellan (jfr i det följande nederst å denna sida).

Det fordras ett *förutgånget aftal* (»Hafva tvänne, *efter aftal*, inlåtit sig i envig med hvarandra, . .» 38 §). Detta kan emellertid hafva kommit till stånd omedelbart förrän man skridit till handling. En s. k. »rencontre», en på öfverenskommelse grundad, men genast i verket satt strid, är följaktligen att räkna hit, men ej en s. k. »attaque», ett ensidigt angrepp med uppmaning till den angripne att försvara sig. I det senare fallet blir angreppet hänförligt under de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och annan misshandel och försvaret, i den mån det håller sig inom vederbörliga gränser, att anse såsom nödvärn.

Vidare förutsättes för envig en *strid* (obs. »sådan strid» i 41 §). S. k. amerikansk duell (hvarvid tillgår så, att de båda motståndarne kasta lott om lifvet och hvar och en af dem förpliktar sig att, i händelse han tappar, själf döda sig) är följaktligen ej något envig i straffrättslig mening (i fråga om bedömandet af en sådan duell jfr I s. 282). I begreppet strid inlägges här, att den enes seger, den andres nederlag ej äro från början alldeles afgjorda. Fullt jämngoda i stridsduglighet behöfva motståndarne visst icke vara (den ene kan vara en utmärkt skytt, den andre en dålig, den ene skicklig i fäktning, den andre alldeles obevandrad däri). Men det går icke an, att den ene i följd af kroppslig svaghet eller någon kroppslig defekt eller i följd af sämre utrustning i anseende till vapen är blottad på hvarje rimlig utsikt till framgång (om t. ex. vid en pistolduell en seende skjuter ihjäl en blind, blir detta ej något dödande i verkligt envig, utan ett vanligt mord eller dråp). —

Man har stundom ansett det höra till begreppet envig, att striden försiggår i närvaro af vittnen; men till att uppställa detta såsom en oeftergiflig fordran saknas tillräckligt skäl.

För envig är slutligen väsentligt, att striden är en strid med *vapen*. En knytnäfskamp hör icke hit. Därvid tages vapen i en långt inskränktare bemärkelse än den, i hvilken uttrycket användes i 14: 15. Under vapen inbegripes här endast hvad som brukar betecknas såsom »vapen i teknisk mening», d. v. s. sådana slags föremål, som hafva till bestämmelse att tjäna såsom skadeverktyg vid strid människor emellan (jfr ofvan s. 149). En strid med täljknifvar, knölpåkar o. s. v. faller, äfven om den eger rum efter aftal, icke under begreppet envig, utan förblir icke förty ett vanligt slagsmål. Antagligen får man göra en ytterligare inskränkning. Endast sådana vapen i teknisk mening lära egna sig för att göra tjänst vid envig, hvilka för det allmänna föreställningssättet så att säga adlas genom den användning de finna i krig — envigets ännu så länge såsom legitimt erkända motstycke i förhållandet nationer emellan —; följaktligen ej s. k. mankiller eller s. k. järnknogar, näppeligen heller dolkar. För öfrigt erfordras det säkerligen, att vapnen användas under sådana förhållanden, att de åtminstone i någon mån kunna utveckla den farliga egenskap, som tillkommer alla vapen i teknisk mening. Träffas skyddsanordningar, som utesluta detta, kommer det att anses så, som hade andra, jämförelsevis ofarliga, föremål blifvit använda. Vid bestämmandet af det mått af fara, hvarå det härvid kommer an, synes det afgörande vara, huruvida fara förelegat för svårare skador än sådana, i fråga om hvilka satsen volenti non fit injuria är tillämplig[1]. Om personer vilja, utan att det medför fara för sådana allvarliga påföljder, medgifva hvarandra ömsesidig rätt att sarga den ene den andre, må det vara deras ensak. Huruvida tyska studentdueller äro att anse såsom envig enligt svensk rätt, kommer

[1] Säkert är åtminstone, att man på detta sätt ej ställer för höga fordringar å den föreliggande faran. Däremot kan det ifrågasättas, huruvida man ej bör fordra en fara för *lifvet*, så att, därest hvarje nämnvärd sådan fara är utesluten, begreppet envig blir otillämpligt.

alltså att bero af omständigheterna, nämligen af de därvid vidtagna försiktighetsmåttens beskaffenhet.

Ett envigesbrott är fullbordadt och fullbordadt för bägge parterna i och med det att striden börjat. Börjat har åter striden redan därmed, att endera parten gjort bruk af sitt vapen; den andra partens dröjsmål må bero däraf, att han ännu ej kommit sig för, eller däraf, att aftalet ej medgifver en alldeles samtidig aktion (exempel: en pistolduell med alternerande skott). Att vapnet vägrat göra tjänst (t. ex. pistolen klickat), utesluter ej brottets fullbordan. Icke heller den omständigheten, att duellanten med afsikt användt vapnet så, att motståndaren ej kunnat taga skada däraf (t. ex. skjutit i luften). Att en sådan duellant ej undgår envigesstraff — detta icke ens, om han aldrig ämnat tillskynda sin motståndare något ondt —, står ej i strid med envigesbrottets uppfattande såsom ett äfventyrande af annans lif eller kroppsliga integritet i inskränkt mening, ty det kan vid dylika tillfällen lätt hända, att man mot sin vilja kommer att skada sin motståndare, liksom det kan tänkas förekomma, att man af stridens hetta förledes att öfvergifva sin tilltänkta reserverade hållning eller rent af tvingas därtill för att rädda sig själf.

Lagen skiljer emellan enkelt envigesbrott (38 §) och kvalificeradt envigesbrott (40 §). Af *enkelt envigesbrott* finnas tre med hänsyn till brottseffekten bestämda straftbarhetsgrader. Den lägsta utgöres af det fall, då motståndaren ej blifvit skadad eller ock fått endast ringa eller mindre kroppsskada. Närmast kommer det fallet, då svår kroppsskada tillfogats honom. Tredje graden utgöres af det fall, då man dödat sin motståndare. Straffet för detta sista fall är skärpt för den händelse i aftalet ingått, att enviget ej skulle slutas utan enderas död. Det heter helt allmänt »varder någon *deri* [i envig] dödad», »Får någon *i envig* svår kroppsskada». Att gärningsmannen uppsåtligen tillskyndat sin motståndare döden eller skadan eller att han öfverhufvud velat genom den åtgärd, som faktiskt blifvit dödande resp. skadande, göra motståndaren illa (icke t. ex. endast velat parera dennes angrepp), fordras ej. Icke ens att culpa i

förhållande till effekten ligger honom till last. Däremot kunna vissa brister i anseende till kausalsammanhangets beskaffenhet befria duellanten från det för inträdet af död resp. svår kroppsskada bestämda straffet. Sålunda undgår han t. ex. detta straff, om hans pistol vid aflossandet exploderar och motståndaren härigenom dödas eller svårt skadas. I dylika fall framkallas ej effekten i den riktning, hvari ett envigesbrott enligt sin allmänna natur innefattar fara för annans lif eller kroppsliga integritet i inskränkt mening, och vid sådant förhållande kommer denna effekt ej i betraktande såsom straffskärpningsgrund. Detta i öfverensstämmelse med hvad som får anses i allmänhet gälla vid sådana brott, där lagen låter inträdet af en olycklig effekt skärpa straffet för hvad som redan i och för sig är en förbrytelse (jfr ofvan ss. 45, 6). Vidare komma, då uppsåtet ej omfattat döden resp. svår kroppsskada, de i 43 och 44 §§ stadgade grunder (hvarom se i det föregående ss. 51 o. f. samt ss. 132, 3) till tillämpning.

Jämföras straffbestämmelserna i 38 § med dem, som meddelats i början af kapitlet, befinnas de med afseende å sådant dödande och sådan misshandel, som egt rum i misshandelsuppsåt (under detta uttryck jämväl inbegripet ett uppsåt att döda), innehålla åtskilliga, delvis mycket betydliga straffnedsättningar. Sålunda blir för ett dödande, som varit uppsåtligt och skett med berådt mod, maximum i regeln straffarbete i tio år (endast undantagsvis lifstidsstraffarbete) i stället för dödsstraff och minimum sex års straffarbete i stället för straffarbete på lifstid; för ett tillfogande af svår kroppsskada, där sådan skada varit åsyftad och egt rum med berådt mod, maximum sex års straffarbete i stället för tio års o. s. v. Däremot innefattas en genomgående skärpning af de allmänna bestämmelserna i hvad som enligt 38 § gäller för sådana fall, i hvilka duellanten ej tillfogat sin motståndare något ondt (och gärningen ej heller egt de kännetecken, som karakterisera straffbart mordförsök) eller tillfogat honom död eller misshandel, utan att det skett i misshandelsuppsåt. Bedömdes sådana fall enligt de allmänna bestämmelserna, skulle det ej kunna blifva svårare ansvar

än enligt 15 §[1] resp. denna § i förening med 9 § eller 17 § 1 mom.[2] eller 9 § — måhända ock 17 § 1 mom.[3] — ensam.

Kvalificeradt envigesbrott föreligger enligt 40 §, då någon vid envig förfarit svikligen och därigenom tillskyndat sin motståndare död eller kroppsskada. Därvid betecknar uttrycket »svikligen» detsamma som: i strid med de uttryckligen öfver-

[1] En tillämpning af denna § skulle emellertid förutsätta, dels att duellanten vore öfvertygad om att hafva handlat »i uppsåt att göra skada eller eljest i vredesmod», dels att en sådan tillämpning ej mötte något hinder på grund af 45 §:s bestämmelse om åtalsrätten vid 15 §:s brott (i hvilket senare afseende dock är att märka, att, äfven om man anser, att vid s. k. angifvelsebrott förlikning med målseganden betager denne rätten att åtala eller angifva brottet, däraf icke följer, att man också måste tillägga ett samtycke af den, mot hvilken handlingen riktar sig — en omständighet, hvilken ju städse föreligger vid den användning af lifsfarligt vapen, som ingår i ett envig — denna verkan). Hvad här ofvan i texten yttrats angående möjligheten däraf, att 15 § skulle blifvit tillämplig, därest 38 § ej funnits, är för öfrigt byggdt på den förutsättningen, att vid resande af lifsfarligt vapen ej i kraft af satsen volenti non fit injuria straff uteslutes genom samtycke af den, som är föremål för åtgärden. Detta lärer ock få antagas vara det rätta, då resande af lifsfarligt vapen innefattar ett äfventyrande af annans lif, således är riktadt mot en rättighet, med afseende å hvilken ifrågavarande sats icke är tillämplig. Det i I s. 113 uttalade påståendet, att denna sats eger tillämpning med afseende å sådana gärningar, som undantagits från allmänt åtal på den grund, att saken måhända ej är tillräckligt allvarlig för att uppkalla statens straffande verksamhet, eger således ej den generella giltighet, som å anförda ställe tillagts detsamma. Detta visar sig för öfrigt äfven i andra fall. Så med afseende å vållande till svår kroppsskada (jfr uttalandet i I s. 173 angående grunden till lagens vid vissa brott uppställda fordran, att målseganden själf skall åtala brottet, med hvad som yttrats i I s. 110 och i II s. 110).

[2] Om någon tillämpning af 17 § 2 mom. skulle det på grund af medduellantens samtycke till enviget ej kunna blifva fråga, ifall det är riktigt, att satsen volenti non fit injuria är tillämplig vid misshandel, som ej åstadkommer svårare skada, än i 14: 12 sägs (jfr ofvan s. 110).

[3] Att stadgandet i 17 § 1 mom. kunde blifva att använda ensamt, behöfver ej nödvändigt anses uteslutet på den grund, att medduellantens samtycke till enviget utgör hinder för det målsegandeåtal, som bortsedt från det fall, hvarom andra punkten i 19 § 2 mom. P. L. handlar, är en förutsättning, för att ifrågavarande straffbud skall kunna komma till användning. Väl gäller det ostridigt angående brott, som ej må åtalas af annan än målseganden, att förlikning med denne betager honom åtalsrätten, men icke heller här (jfr not 1 [i början] till denna sida) är det gifvet, att med en sådan förlikning måste likställas ett samtycke af den, som är föremål för gärningen.

enskomna eller häfdvunna reglerna för enviget[1]. Ett sådant fall som det, då man vid en duell på värja under fäktningen använder en s. k. fint för att få motståndaren att blotta sig, inbegripes naturligen ej. Om motståndaren dödas genom det svikliga förfarandet, straffas gärningsmannen så, som för mord är stadgadt. Vanligen eger gärningen i dylika fall de kännetecken, som utmärka denna förbrytelse. Alldeles gifvet är detta dock ej. Det förutsättes nämligen ej berådt mod vid dödandet, icke ens nödvändigt att detta varit uppsåtligt. Tillskyndas den andre genom det svikliga förfarandet svår kroppsskada, drabbas gärningsmannen af samma straff, som 10 § stadgar för det fall, att dylik skada varit åsyftad och skett med berådt mod. Kom af det svikliga förfarandet ringare skada, det vill då säga s. k. mindre eller s. k. ringa kroppsskada, inträder ett straff, som framstår såsom en ren skärpning af det allmänna misshandelsstraffet, äfven om afseende, så som vederbör, fästes å 15 §:s innehåll. Dessutom skall i 40 §:s fall dömas till förlust af medborgerligt förtroende. För den händelse alls ingen skada åstadkommes genom sveket, är ej någon straffhöjning föreskrifven. Stadgandet i 38 § kommer alltså till användning i ett sådant fall och sveket verkar allenast såsom en försvårande omständighet vid straffets utmätande[2].

Lagen stadgar i 39 § straff redan för det fall, att *utmaning till envig* egt rum. Blir denna ej antagen, hemfaller naturligen

[1] I Lagkommitténs år 1832 tryckta förslag hette det: »Förfar någon vid envig försåtligen, *å sätt som emot aftal eller bruk strider,..*», men i Kommitténs år 1839 tryckta förslag voro de här kursiverade orden uteslutna. Denna ändring hade emellertid, såsom Kommitténs år 1834 från trycket utgifna utlåtande visar, vidtagits på grund däraf, att det anmärkts, att »lagen, genom erkännande af sådana aftal, syntes liksom auctorisera hufvudsaken».

[2] Det kan ifrågasättas, huruvida ej 2 § bör komma till användning, när gärningen eger de för straffbart mordförsök väsentliga kännetecknen. Ett sådant antagande skulle onekligen stå i god öfverensstämmelse med hvad sakens natur fordrar, ity att det undseende, lagen visar vid envigesbrott, här ingalunda är på sin plats. De lege lata synes dock en sådan gärning ej kunna bestraffas såsom mordförsök. Genom den särskilda lagstiftningen angående envig är nämligen — detta torde vara den riktiga uppfattningen — allt envig (med eller utan skada) undantaget från de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel, och dessa kunna därför ej direkt, utan endast då den särskilda envigeslagstiftningen lemnar stöd därför, komma till användning å hvad som utgör envigesbrott.

endast utmanaren under straff. Antages den åter, blifva båda parterna straffbara. Kommer enviget till stånd, går det för utmaning och dess antagande bestämda straffet upp i straffet för enviget. Väl heter det i 39 § »ändå att enviget ej kommer till verkställighet», liksom om det här utsatta straffet jämväl vore afsedt för det fall, att enviget kommit till verkställighet, men därom, att lagens mening är den nyss angifna, kan ej råda minsta tvifvel. Enligt vissa främmande lagar bortfaller straffet för utmaning och dess antagande, ifall parterna frivilligt uppgifvit enviget, förrän detta begynt, men en bestämmelse i sådant syfte saknas i vår lag[1].

I 41 § stadgas slutligen straff för visst slags *delaktighet* i här ifrågavarande brott. Annat slags delaktighet (t. ex. anstiftan, lån af vapen, upplåtande af lokal o. s. v.) blir att bedöma enligt de vanliga delaktighetsreglerna. Föremål för den särskilda straffbestämmelsen i 41 § är till en början det, att man »Låter.. bruka sig till biträde vid uppgörande af aftal om envig», enviget må komma eller icke komma till fullbordan. Härunder falla de, som öfverbringa en utmaning eller dess antagande, men också de, som bistå tillämnade duellanter vid eller med bestämmandet af sätt, tid och plats för striden[2], hvilket — jämte annat (se nedan) — ingår i de s. k. sekundanternas åliggande. Vidare stadgar 41 § straff för att man »Låter.. bruka sig.. till vittne vid sådan strid». Härunder inbegripas

[1] Lagutskottet vid 1859—60 års riksdag föreslog ett så lydande stadgande: »Hafva tvenne träffat aftal om envig, men afstå de frivilligt derifrån, så att det ej till verkställighet kommer; vare för straff frie; och ege i ty fall ansvar ej heller rum för dem, som vid aftalets uppgörande biträdt», men detta förslag vann ej Riksdagens bifall.

[2] I saknad af den sålunda i 41 § innehållna föreskriften skulle detta sista slags biträde blott kunnat straffas, ifall enviget kommit till stånd. I denna del stadgar alltså §:n straff för något, som eljest skulle gått fritt därifrån. I öfrigt gäller om hvad som i 41 § bestraffas, att det, därest denna § ej funnits, skulle hemfallit under de allmänna bestämmelserna om delaktighet. I fråga om anledningen till, att dessa allmänna bestämmelser icke ansetts härutinnan göra tillfyllest, må jämföras Justitiestatsministerns yttrande i K. Prop:n n:o 39 till 1859—60 års riksdag s. 71 (»Hvad utmaningsmän och sekundanter vid envig angår, är det inflytande de i denna sin egenskap utöfva å brottet alltför mycket objektivt bestämdt för att rättfärdiga den vidsträckta strafflatitud, som skulle innefattas i en hänvisning till lagens allmänna bestämmelser om delaktighet i brott»).

ej blott personer, som äro närvarande endast för att kunna intyga huru vid enviget tillgått, utan ock sekundanter i anseende till deras funktion vid själfva enviget. Denna går ut på något mer, nämligen ett öfvervakande däraf, att reglerna för striden iakttagas, samt ett meddelande af de föreskrifter, som med hänsyn därtill kunna påkallas, men sagda funktion lärer icke förty få anses inbegripen under lagens »Låter någon bruka sig till.. vittne vid sådan strid» (hvadan den ej påkallar någon tillämpning af de allmänna delaktighetsbestämmelserna). En läkare, som varit närvarande i denna sin egenskap, kan ej anses hafva låtit bruka sig till vittne vid striden. Man har ansett, att han ej heller kan för det att han sålunda gjort tjänst straffas enligt de vanliga delaktighetsbestämmelserna. Detta är dock näppeligen riktigt. I regeln lärer en sådan person vara att anse såsom den där genom sin medverkan undanröjt ett inre hinder för, en betänklighet emot, enviget, hvilket hinder eljest måst undanrödjas på annat sätt, och förty blifva straffbar såsom s. k. psykisk medhjälpare. Det kan emellertid förhålla sig annorlunda (det låter ju till och med tänka sig, att läkaren bevistat enviget, utan att duellanterna eller öfriga därvid uppträdande haft vetskap härom), och i så fall kan läkaren ej på grund af sin närvaro såsom sådan[1] straffas för delaktighet i envigesbrottet.

Om någon låter bruka sig både till biträde vid uppgörande af aftal om envig och till vittne vid en sådan strid, blir det naturligen blott *ett* brott (en brottsindivid) och antagligen — såsom förhållandet ofta är med afseende å s. k. blandade straffbud (se särskildt I s. 683) endast enkel brottslighet, ja icke ens s. k. lagkonkurrens. Har däremot någon jämte ett af de förfaranden eller båda de förfaranden, som i 41 § beskrifvas, gjort sig skyldig till annat slags delaktighet i här ifrågavarande brott, blifva två straffbud tillämpliga, af hvilka det ena utgöres af 41 §, det andra af en § i 3 kap. jfd med någon af de föregående envigesSS:na. Och det blir flerfaldig brottslighet, således verklig brottskonkurrens. Mer än *ett* brott blir det emellertid ej heller i detta fall, hvadan någon kumulation af straffen ej kommer i fråga.

[1] Att han, ifall han, ehuru han kunnat (utan angifvelse till åtal) i tid upptäcka tilltaget, underlåtit detta, liksom hvarje annan person drabbas af ansvar enligt 3: 8, är naturligen en sak alldeles för sig.

SVENSK STRAFFRÄTT

FÖRELÄSNINGAR

AF

J. HAGSTRÖMER

ÅTTONDE HÄFTET

(ANDRA BANDETS TREDJE HÄFTE)

UPPSALA
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

UPPSALA 1909
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

2 Kap. Brott mot annans frihet.

1 §. Inledande anmärkningar.

»Brott mot annans frihet» är ett begrepp, som ej är gammalt inom straffrätten. Det är uppställdt af den nyare doktrinen och har från denna ingått i lagstiftningen. Förr svarade häremot närmast de s. k. crimina vis. Denna brottsgrupp sammanhölls därigenom, att handlingens form utgjordes af ett våldsamt förfarande. Inom denna grupp sammanfördes angrepp å mycket olikartade objekt. Man träffade där ej blott sådant, som återfinnes i de nutida strafflagarnes kapitel om frihetsbrott, utan också åtskilligt annat, såsom rån, våldsamt motstånd vid offentlig förrättning o. s. v. Från slutet af 18:de århundradet har emellertid den uppfattningen alltmer arbetat sig fram, att det vid dessa crimina vis till större delen är fråga om handligar med ett eget angreppsobjekt, nämligen en särskild sida af den mänskliga personligheten, människans *frihet*, och att dessa handlingar böra sammanföras till en särskild brottsgrupp. Denna brottsgrupp har i tvenne hänseenden fått ett annat innehåll, än den äldre gruppen crimina vis. Sådana brott, vid hvilka förfarandets våldsamhet visserligen spelar en roll, men vid hvilka det är ett annat objekt än människans frihet, som — åtminstone hufvudsakligen — angripes, hafva blifvit förflyttade till annat håll. Så rån, så våldsamt motstånd vid offentlig förrättning. Däremot hafva hit kunnat föras äfven handlingar, som angripa friheten utan att våldsamma medel användas. Så angrepp å densamma medelst hot och ej blott medelst hot om våld — hvilket man ock förr var benägen att betrakta såsom ett crimen vis —, utan äfven medelst annat hot, ja till och med sådana angrepp därå, vid hvilka hvarken våld eller hot behöfver förekomma, såsom t. ex. försättande i slafveri.

Uttrycket »frihet» tages, då det användes för att beteckna objektet för här ifrågavarande brott, i flere olika bemärkelser.

Stundom förstår man därmed *viljefriheten i psykologisk mening*, människans makt att själf bestämma hvad hon vill, hennes förmåga att i detta afseende välja emellan olika möjligheter. Det kan emellertid ej antagas, att det är friheten i denna bemärkelse, som är det rättsligen skyddade goda, hvilket kränkes genom frihetsbrotten. I vissa fall af frihetsbrott förekommer nog ett upphäfvande af denna viljans frihet. Så då någon genom att narkotisera en kvinna bereder sig tillfälle till köttsligt umgänge med henne. Men denna karakter tillkommer afgjordt ej alla de hithörande brotten. Om t. ex. någon genom öfvermäktigt våld fasthåller en annan, som med all makt stretar att komma lös, eller nödgar honom att kvarstanna å en plats, som han vill lemna, genom att hota med något, som denne finner obehagligare än att gifva efter, förlorar genom detta tvång den andre ej bruket af sin vilja. I det förra fallet inverkar gärningsmannen alls ej på viljan; han ställer blott så till, att denna ej kan få kroppen att lyda. I det senare fallet består väl tvånget i en inverkan på viljan, men dennas frihet i psykologisk mening, förmågan af val emellan olika möjligheter, besitter den hotade — bortsedt från sällsynta undantagsfall, i hvilka han af skräck förlorat besinningen — oförkränkt. Några beteckna såsom angreppsobjekt vid dessa brott människans viljefrihet i en annan bemärkelse. De mena ej därmed hennes förmåga att i sitt viljande välja emellan olika möjligheter, utan *hennes oberoende af främmande tvång vid träffandet af detta val.* Om en person genom hot med något obehagligt förmås till någonting, har nog i regeln hans vilja förblifvit fri i psykologisk mening, ity att det varit honom möjligt att bestämma sig för att stå emot, för att ej gifva efter. Men han har dock bestämt sig under inverkan af ett främmande tvång och han kan så till vida sägas ej hafva gjort det, som han gjort, af fri vilja. Äfven om viljefriheten i denna bemärkelse gäller det dock, att något angrepp därå ej föreligger vid samtliga frihetsbrotten. Det är ej händelsen i de nyss anförda exemplen, att någon genom narkotisering tilltvingar sig köttsligt umgänge eller någon genom öfvermäktigt våld fasthåller en annan. Andra låta åter människans frihet här beteckna *hennes förmåga att förverkliga sin*

vilja i handling. Denna uppfattning af angreppsobjektet vid frihetsbrotten ter sig såsom antaglig, om man endast reflekterar på sådana fall som det, då någon med öfvermäktigt våld fasthåller en annan. Däremot är den omöjlig med afseende å sådana fall som de, då man genom att narkotisera en kvinna bereder sig tillfälle att skända henne eller man förmår annan till något genom hot med något obehagligt. I det förra fallet kan det ej sägas vara något fel med viljeförverkligandet, eftersom det ej finnes någon vilja att förverkliga. I det senare förverkligas intet annat än den tvungnes egen vilja. Romarne uttryckte detta så: »quamvis si liberum esset noluissem, tamen coactus volui». Intet af dessa tre sätt att bestämma begreppet »frihet» lämpar sig således för alla de tre typer af frihetsbrott, hvarom här varit tal. Däremot erhåller man ett frihetsbegrepp, som passar för dem samtliga, om man fattar frihet i detta sammanhang såsom betecknande människans *handlingsfrihet*, det vill då säga hennes rätt att så, som hon fritt, d. ä. oberoende af främmande[1] tvång, vill, bestämma öfver sina göranden och låtanden. Denna rätt kränkes i samtliga de ifrågavarande fallen. I dem alla kommer den person, som är föremål för brottet, att vara verksam eller overksam på ett sätt, som ej utgör resultatet af en utöfning af nyss angifna bestämmanderätt.

Människans frihet i denna bemärkelse kan kränkas i olika omfång och i olika riktningar. Förlusten af handlingsfriheten kan vara total eller partiell. Ett fall af total eller så godt som total ofrihet utgör slafveri. Att försätta eller kvarhålla någon i ett dylikt tillstånd, däri han nödgas egna alla sina krafter åt annans intressen och sålunda nedsjunker till ett blott ting, måste på ett högre civilisationsstadium betraktas såsom ett svårt brott. Såsom brott, hvilka medföra en frihetsförlust, som kan närma sig till en total sådan, framstå ock vissa andra åtgärder, hvarigenom man försätter annan i ett afhängighetsförhållande, hvilket han ej enligt lag

[1] Såsom »främmande» är därvid ett tvång att anse, hvilket grundar sig å en kroppslig anomali. Däremot ej ett tvång, som förskrifver sig från den handlandes egen personlighet (exempel: Luthers bekanta »Här står jag; jag kan icke annat»).

är underkastad. Men handlingsfriheten kan ock kränkas endast i ett visst afseende. Härvid har man anledning att särskildt fästa sig vid friheten att förflytta sig i rummet, den s. k. rörelsefriheten, hvilken man par préférence benämner »frihet», och hvilken för såväl den allmänna som den rättsliga uppfattningen ter sig såsom något egenartad. En annan viktig sida af handlingsfriheten bildas af kvinnans rätt att bestämma öfver sin person med afseende å könsumgänget. Kränkningar af denna hennes rätt hafva anspråk på att upptagas såsom en ytterligare klass af frihetsbrott. I senare tider har man med skäl ansett straff jämväl böra finnas för intrång i handlingsfriheten, hvilka afse enstaka handlingar af hvad beskaffenhet som helst. Man har till och med bland frihetsbrotten upptagit blotta hotelser för sådana fall, där dessa ansetts egnade att verka såsom ett tryckande band på en persons göranden och låtanden.

Alla dessa former af frihetsbrott återfinnas nu i S. L:s 15 kap. För den systematiska framställningen af där behandlade brott skall följande schema läggas till grund.

A. Tvång (22 §).
Specialfall: pinande till bekännelse (11 §).
B. Hot (23 §).
C. Slafhandel och närsläktade förbrytelser (1—4 §§).
D. Människorof (5—8 §§).
E. Beröfvande af friheten (9 och 10 §§).
F. Brott mot kvinnans frihet i sexuellt afseende.
   a. Våldtägt och därmed besläktade brott (12—16 §§).
   b. Enlevering (17—20 §§).
   c. Tvång till giftermål (21 §).

2 §. Tvång.

Det generellaste af frihetsbrotten och följaktligen det af dem, som vid en systematisk framställning egnar sig för att behandlas först, är *tvång* (22 §). Detta brott kan sägas ega rum, då *man uppsåtligen medelst våld eller hot rättsstridigt tvingar annan till en verksamhet eller overksamhet.*

Häri ligger *i objektivt afseende*,

1:o att såsom medel användes *våld* eller *hot*.

Ifrågavarande brott hör till dem, vid hvilkas karakteriserande ej blott rättskränkningens beskaffenhet, utan ock sättet för dess åstadkommande, kommit i betraktande. Denna skall nämligen hafva frambragts medelst våld eller hot. Människans handlingsfrihet är således ej här så allsidigt tagen i straffskydd, som t. ex. den kroppsliga integriteten är det i 14 kap. Om man kränker annans kroppsliga integritet, blir det, genom hvad medel det än sker, — ifall erforderliga subjektiva förutsättningar äro uppfyllda — ett misshandelsbrott. Men med tvångsåtgärder förhåller det sig ej på motsvarande sätt. Tvinga annan till något kan man nog annorledes, än genom våld eller hot. Sålunda kan man, utan att häri kan sägas ligga en användning af ett sådant tvångsmedel, frambringa en yttre situation, som nödgar en annan till något. Någon vill t. ex. begagna en sak; en annan tager bort saken, så att han ej kommer åt den. Ett annat exempel är följande. En person vill icke vid ett visst högtidligt tillfälle infinna sig i hög hatt, utan envisas att gå dit i en enklare hufvudbonad; någon gömmer undan hans öfriga hufvudbonader och nödgar honom sålunda, då han ej kan gå barhufvad, att anlägga hög hatt. Ett tvingande föreligger obestridligen i dessa fall, men ej något brott enligt 15: 22.

Med afseende å begreppen våld och hot märkes följande.

Uttrycket *våld* betecknar en användning af fysisk kraft [1] emot en person eller en sak. Men icke hvarje sådan kraftan-

---

[1] Detta uttryck — »användning af fysisk kraft» — begagnas här såsom liktydigt med ett utöfvande af en fysisk inverkan å föremålet. Därvid är emellertid att märka, att, när det gäller att afgöra, huruvida denna våldets bestämning föreligger hos ett tvångsmedel, det kommer an på arten af det ifrågavarande förfarandets inverkan, då det såsom tvångsöfvande når fram till föremålet. Är denna inverkan en psykisk inverkan, är ej något våld för handen. Om således t. ex. någon genom uttalande af en hotelse förmår en annan att stanna på den plats, där han befinner sig, blir detta förfarande ej att anse såsom ett tvång medelst våld, äfven om den andre formligen förlamas af skräck och det sålunda göres fysiskt omöjligt för honom att förflytta sig. Huruvida åter ett förfarande jämte sin egenskap af ett tvång medelst våld bibehåller egenskapen af ett tvång medelst hot, där dess direkta tvångsinverkan

vändning kommer därunder. En kraftanvändning af detta slag förekommer, då man klappar en annan på axeln eller stoppar en sak i sin ficka, lika väl som då man slår ihjäl en människa eller jämnar en byggnad med marken. Men man talar ej i samtliga dessa fall om våld. Våld blir det emellertid, så snart det är fråga om en skadande[1] inverkan å föremålet. Våld är det således, om man gifver en annan ett knifstyng eller ett käpprapp eller man trycker in en fönsterruta. Men våld kan det ock blifva, utan att föremålet lider någon skada. Detta ifall kraftanvändningen — åtminstone till sitt syfte — har karakteren af ett öfvervinnande eller förebyggande af ett från föremålets sida gjordt resp. väntadt motstånd. Här visar sig emellertid en skillnad emellan det fall, då föremålet är en person, och det, då det är en sak. I det senare fallet karakteriserar man — bortsedt från skadeåtgärder — ej förfarandet såsom våld, om det ej är fråga om en kraftanvändning, som är af större betydenhet Ifall någon lyfter undan en stol, som står honom i vägen, lärer man ej vilja kalla detta våld, men, ifall någon vräker en annans åkdon ned i diket för att komma fram med sitt eget, är förfarandet otvifvelaktigt att beteckna så. Är det en person, som är föremål för kraftanvändningen, blir det — äfven om denne ej lider någon skada — utan all fråga våld, ifall han behandlas på nu beskrifvet sätt. Men det blir det äfven i vissa andra fall, nämligen så snart gärningen framträder såsom ett kufvande af — eller ett försök att kufva[2] — ett aktivt mot-

är af uteslutande fysisk art, är tvifvelaktigt. Någon logisk nödvändighet att neka härtill och antaga, att begreppen våld och hot så till vida utesluta hvarandra, föreligger ej. Antagligen är detta dock lagens mening, så att, när denna talar om våld och hot, under det senare endast är att hänföra hvad som ej redan är inbegripet under det förra. Följaktligen lärer, ifall någon tvungit en annan till något genom att — utan att utfara i någon hotelse — börja kännbart misshandla honom, det enligt lagens språkbruk föreligga ett tvång medelst våld, icke ett tvång på en gång medelst våld och medelst hot.

[1] Med en skadande inverkan å annans person förstås här endast ett ingrepp i den kroppsliga integriteten (icke en kränkning af någon annan sida af människans personlighet), men också hvarje ingrepp däri (en »skada» i den mening, hvari 14: 13 tager detta uttryck — jfr ofvan ss. 127,8 —, förutsättes ej).

[2] Att detta lyckats — motståndet alltså besegrats eller (t. ex. därigenom att föremålet slagits medvetslöst) i förväg omöjliggjorts —, är icke nödvändigt.

stånd från den ifrågavarande personens sida. Om någon leder ut en annan och denne beskedligt följer med, är det icke våld, men våld blir det ej blott då någon med knuffar eller hugg och slag drifver ut en annan eller lyfter upp och bär ut denne, utan ock då man drager ut honom, under det att han stretar emot[1], låt äfven vara, att det går ganska lätt för sig att blifva af med honom. Jämväl i det sista fallet är våld — om ock lindrigt våld — användt.

Våld kan som sagdt rikta sig mot personer eller saker. När emellertid våld i lagen nämnes jämsides med hot såsom tvångsmedel, afses säkerligen endast ett våld, som går ut öfver annans person. Visserligen kan ett våld, som riktar sig mot saker, begagnas såsom medel för ett tvångsbrott. Någon tvingar t ex. en annan att låta honom få sin vilja fram genom att börja slå sönder den andres tillhörigheter. Våldet verkar emellertid då tvingande såsom innefattande ett hot med fortsatt förödelse och ett dylikt fall bör nog enligt lagens språkbruk hänföras till tvång medelst hot.

Endast ett våld, som riktar sig mot den, som tvingas, torde ock vara afsedt, då lagen talar om våld såsom tvångsmedel jämte hot. Om någon tvingar en kvinna till något genom att misshandla hennes barn, lärer äfven detta få anses för lagen gälla såsom ett tvång medelst hot.

Våld har ofvan betecknats såsom innefattande en användning af fysisk kraft. Närmast leder uttrycket tanken på en mekanisk inverkan, men om att inskränka begreppet våld såsom juridisk-tekniskt begrepp härtill kan ej blifva fråga. Om t. ex. någon genom eld tillfogar annan en brännskada, är detta otvifvelaktigt att hänföra till våld. Äfven ett bibringande af döfvande eller förlamande medel finge nog räknas dit, därest det ej mötte ett särskildt hinder härför. Detta hinder ligger i det

---

[1] Gör han, då man drager ut honom, endast passivt motstånd, beror det på, om den förstnämnda proceduren kräfver en mer betydande kraftanvändning, hvilket väl alltid blir fallet, då personen alls ej medverkar till sin förflyttning, utan låter hela sin kroppstyngd spela rollen af ett hinder därför, hvilket af den andre måste öfvervinnas.

uttryckssätt, som användes i 15: 14. Då lagen där talar om »våld, hot eller list», begagnar den sig tydligen af uttrycket »list», för att stadgandet skall komma att omfatta[1] det förfarande, hvarom den föregående 13 § handlar. Detta förfarande har alltså här ej ansetts inbegripet[2] under »våld». Vid detta förhållande låter det sig ej antagas, att lagen i samma kapitels 22 § hänför ett sådant förfarande dit. Om således t. ex. någon hindrar annan att bevista en sammankomst genom att narra i honom en sömndryck, kan det visserligen blifva fråga om ansvar för beröfvande af friheten[3], men, om sådant ansvar på grund af frihetsförlustens alltför momentana betydelse är att anse såsom uteslutet, kan icke straff enligt 15: 22 tillämpas. Det kan visserligen förefalla som om, då någon hindrat en annan från att företaga något genom att försätta honom i ett tillstånd af medvetslöshet, detta borde blifva straffbart tvång lika väl då det skett på nu angifvet sätt, som då det skett genom att tilldela den andre ett slag, hvilket beröfvat honom sansen. Detta kan emellertid ej anses vara lagens mening.

Hvad sålunda blifvit sagdt eger ock tillämpning å ett försättande i ett hypnotiskt sömntillstånd. En sådan åtgärd är tydligen att räkna till det slags förfarande, hvarom i 15: 13 är fråga, och blir, när det användes såsom tvångsmedel, i allo att bedöma lika med ett bibringande af ett döfvande eller förlamande medel.

Ej fullt så enkel ställer sig frågan med afseende å en under hypnotisk sömn bibragt, men posthypnotiskt verksam suggestion. Här möter i själfva verket en ny företeelse, som icke går in under något af de begrepp, hvilka ligga till grund för lagens

---

[1] N. b. komma att *under alla förhållanden* omfatta. Ty att 13 §:s förfarande *kan* innebära en användning af våld eller hot, är uppenbart. Så förhålles det sig ju, om någon bedöfvar en annan genom att, i trots af att denne med all makt söker värja sig, hålla en med kloroform indränkt svamp framför hans ansikte eller genom att medelst hotelser förmå honom att inandas ett sådant narkotiskt medel.

[2] N. b. icke *utan vidare* inbegripet. Jfr föregående not.

[3] Dessutom bör åtgärden anses innefatta misshandel. Se i det föregående s. 126 not 2.

hithörande bestämmelser. Att hänföra ett sådant förfarande till hvad i 15: 13 sägs låter sig ej göra. Det posthypnotiska tillståndet kan ej betecknas såsom »yrsel, sömn eller vanmakt». Ifrågavarande förfarande är emellertid närmast jämförligt med det, som i 15: 13 beskrifves. Till att betrakta det såsom »våld» finnes ej större anledning. Och då det naturligen än mindre kan räknas till hot, kan det ej[1] göra tjänst såsom medel för ett brott enligt 15: 22.

Det andra medlet, som kan göra tjänst vid nu ifrågavarande brott, är *hot*. Med hot förstås en handling, hvarigenom man uppsåtligen uttrycker en vilja att tillskynda annan något ondt. En vilja att personligen tillfoga den andra det onda behöfver det naturligen ej vara. Det är nog, att man låter förstå det man är sinnad att på ett eller annat sätt, t. ex. genom sin inverkan å en tredje man eller sin passivitet gentemot dennes åtgöranden, framkalla det ifrågavarande onda. En förutsägelse af något ondt, öfver hvars inträffande eller uteblifvande man ej påstår sig hafva någon makt, blir däremot icke något hot[2]. Det sålunda sagda lider dock ett undantag. Det kan förekomma ett hot, som utgör uttryck, icke af ens egen, utan af en annans vilja att åstadkomma något ondt. Så förhåller det sig nämligen, då ett sådant viljeuttryck framställes å den andres vägnar. Om A. till B. framför en (verklig eller fingerad) helsning från C., att denne ämnar gifva B. ett kok stryk, är detta tydligen ett hot. Men det behöfves ej ett sådant åberopande af ett uppdrag. En negotiorum gestio gör tillfyllest. Om vid en konflikt emellan en arbetsgifvare och hans arbetare en person söker förmå arbetsgifvaren till eftergift genom att för denne ställa i

[1] N. b. ej i och för sig. Jfr emellertid not 1 å föregående sida. Hvad där blifvit sagdt eger naturligen här motsvarande tillämpning.

[2] I allt fall icke något hot i den mening, hvari detta ord vanligen användes och som säkerligen också är den, hvari ordet begagnas i 15: 22. Detta bör strängt taget läggas till. Onekligen förekommer nämligen någon gång substantivet »hot» resp. verbet »hota» med afseende å sådana förhållanden, som här ofvan i texten förklarats falla utom hotbegreppets område. Så t. ex. då man talar om, att en predikant hotar sina åhörare med helvetets eld, så framt de ej bättra sig, eller en läkare sin patient med att denne, därest han ej ordentligt sköter sig, skall dö af sin sjukdom.

utsikt, att arbetarne eljest komma att gripa till våldsamheter, kan detta blifva att bedöma såsom ett hot. Men därför förutsättes, att den ifrågavarande personen uppträder såsom den där — ehuru oanmodad — handlar å arbetarnes vägnar, åt dem besörjer en deras angelägenhet[1]. Eljest föreligger ej något hot, utan en blott varning, och en sådan kan ej tjänstgöra såsom medel för ett brott enligt 15: 22.

För att ett hot skall föreligga, förutsättes det, att man *uppsåtligen* uttrycker sin (eller under särskilda förhållanden en tredje persons) vilja att tillskynda annan något ondt. Om någon utan att vilja det kommit att på något sätt, t. ex. genom en förberedande åtgärd, förråda en sådan afsikt, blir detta ej att hänföra under begreppet hot. Någon gång fordrar man ock, att viljeuttrycket skall framstå — och i öfverensstämmelse med personens vilja framstå — såsom uppsåtligt, d. v. s. såsom ämnadt att (låt vara på ett förtäckt sätt) gifva det onda uppsåtet tillkänna. Härigenom inskränkes dock otillbörligt hotbegreppets område. Om A. hör, att B. är ytterst uppskakad med anledning af ett rykte, att man tänker anlägga mordbrand hos honom, och A. för att ytterligare uppskramma B. under någon förevändning inställer sig i dennes hemvist och där gör åtskilliga förfrågningar, som det ligger nära till hands att tyda såsom kommande från en person, som vill sondera terrängen för ett brottsligt företag, synes ett hot med brottslig gärning vara för handen och hinder ej möta för en tillämpning af 15: 22, därest A:s mening varit att skrämma B. till något och han haft framgång häri.

Om en persons handling skall blifva att anse såsom ett hot, måste alltså det i utsikt ställda onda framställas och uppsåtligen framställas såsom till sitt inträde beroende af personen i fråga

[1] Fråga kan emellertid vara, huruvida detta endast innebär, att han uppträder såsom en främjare af — en, om ock självgjord, målsman för — arbetarnes intressen, eller om det därjämte innebär, att han uppträder såsom den där frambär något, som arbetarne vilja hafva framburet. Det förra torde göra tillfyllest (exempel: vid en strejk söker en de strejkande arbetarnes förtroendeman skrämma arbetsgifvaren till eftergift genom det meddelandet, att en del strejkande i hemlighet beslutit att, i händelse strejken slutar med nederlag, sätta eld på arbetsgifvarens egendom).

(eller någon, å hvars vägnar denne handlar). Ifall således t. ex. A. skrifver till B.: »En god vän varnar Eder härmed att gå ut, sedan det blifvit mörkt, enär Ni då riskerar att blifva misshandlad», är detta ej något hot, såvida ej dels skrifvelsen låter sig uppfattas så, att misshandeln skall komma från brefskrifvaren (eller någon, för hvilken denne uppträder såsom målsman) — hvilken uppfattning med afseende å en skrifvelse, lydande så, som nyss antogs, städse är möjlig, såvida ej särskilda omständigheter utesluta densamma —, och dels meningen är, att den skall uppfattas på detta sätt. Låter skrifvelsen sig endast uppfattas eller är meningen att den skall uppfattas såsom ett meddelande om ett ondt, som förestår uteslutande från en tredje persons sida (utan att meddelaren framstår såsom handlande å dennes vägnar), är intet hot för handen. Följaktligen kan, då meddelandet är sanningslöst — är det sanningsenligt, innefattar det, bortsedt från egendomliga komplikationer (t. ex. ett dolöst eller kulpöst orsakande af sjukdom genom skrämsel), uppenbarligen en ostrafflig, i regeln till och med en prisvärd, handling —, 15: 22 ej tillämpas, där meningen varit att tvinga B. till något, t. ex. vidtagandet af vissa försiktighetsmått, och detta lyckats. I sistnämnda fall kan det däremot — därest det tillskyndas B. förmögenhetsförlust — blifva bedrägeristraff.

På handlingens form kommer ej något an. Denna form kan vara muntlig eller skriftlig, men den ifrågavarande viljan kan ock uttryckas annorledes, såsom genom åtbörder (en person sätter t. ex. en pistol för pannan på en annan, i det han tillsäger honom att bedja om ursäkt). På ett eller annat sätt måste den emellertid hafva funnit ett uttryck. Eljest föreligger ej något hot. Att en person, som anmodats om något af en förman, villfarit dennes anmodan af fruktan för att förmannen eljest skulle låta det stå honom dyrt, eller att någon, som gifvit en tiggare en allmosa, förmåtts därtill af dennes skräckinjagande utseende, är alltså icke tillräckligt, för att — såvidt på den objektiva sidan ankommer — ett tvång medelst hot skall kunna anses hafva förekommit.

Mer än hvad sålunda blifvit sagdt innehåller begreppet hot icke. En handling, hvarå nu angifna kännetecken träffa in, är

alltså städse att anse såsom ett hot. Här ställas emellertid särskilda fordringar å hotet. Dessa särskilda fordringar bero på det sätt, hvarpå hotet här skall göra tjänst. Sålunda skall hotet komma till annans kännedom — väsentligt för begreppet hot är ett sådant meddelande icke (man kan, då man är ensam, utfara i hot mot en annan) — och detta med gärningsmannens vilja. Eljest är icke något tvingande, åtminstone icke något uppsåtligt tvingande, tänkbart. Vidare fordras af enahanda skäl, att denne hotets adressat eller, där adressaterna äro flere, någon af dem på samma gång är, såsom det synes kunna uttryckas, hotets destinatarie, d. v. s. i hotet framställes och uppsåtligen framställes såsom den där skall drabbas af det ifrågavarande onda (hvarvid emellertid är att märka, att hvad som närmast ter sig såsom ett ondt för A. kan på grund af denna sin egenskap jämväl vara att anse såsom ett ondt för B., hvadan t. ex. en hotelse, som enligt orden går ut på ett ondt, som skall drabba barnet A., kan tjänstgöra såsom ett medel att tvinga modern B. till något). Slutligen förutsättes — fortfarande af samma skäl — ett hot, som af adressaten-destinatarien fattas såsom allvarligt menadt och som gärningsmannen ock vill hafva fattadt på detta sätt (att den senare i själfva verket ej hyser minsta tanke på att i något fall fullborda hotelsen, hindrar däremot naturligen ej, att den kan begagnas såsom medel för ett tvång). Angående samtliga nu senast uppställda fordringar gäller det emellertid som sagdt, att de betingas af det sätt, hvarpå hotet här skall göra tjänst, och icke bero därpå, att det eljest ej är något verkligt hot för handen.

I den ofvan meddelade definitionen å förevarande brott ligger såsom en ytterligare objektiv fordran,

2:o att våldet eller hotet skall *tvinga annan till en verksamhet eller overksamhet.*

A. Våldet eller hotet skall således verka tvingande å annan. Detta kan ske på flere olika sätt[1].

---

[1] Endast de enkla tvångstyperna — kombinationer däraf äro naturligen tänkbara — upptagas i den följande sammanställningen. För att schemat ej må blifva alltför kompliceradt, bortses ock från sådana fall, i hvilka tvånget egt rum på det sätt, att man medelst våld eller hot bibragt annan ett döf-

Hvad först beträffar våld, eger ett tvång medelst ett sådant rum,

a) då våldet rent mekaniskt sätter den andre i rörelse eller håller honom stilla (exempel: någon knuffar en person från den plats, där denne befinner sig, oaktadt denne gör motstånd så godt han kan, eller håller honom med öfvermäktigt våld tillbaka, då han med all makt stretar att lemna sin plats);

b) då våldet genom en inverkan å rörelsenerverna — genom att sätta dessa i verksamhet eller hålla dem i overksamhet —, men utan förmedling af någon psykisk akt, åstadkommer en kroppslig rörelse eller hvila (exempel: någon kommer genom en stöt på armbågen en annan att alldeles ofrivilligt släppa en sak, som han har i handen, eller hindrar honom genom ett bedöfvande slag att lemna den plats, där han befinner sig);

c) då våldet verkar rörelsen eller hvilan genom förmedling af en psykisk akt, som dock ej är någon viljeakt (exempel: A., som störtar fram för att hjälpa B., hvilken misshandlas af C., ryggar instinktligt tillbaka eller stannar förlamad af skräck liksom fastläst vid marken, då han helt oväntadt erhåller ett knifhugg af C.); och

d) då våldet verkar genom förmedling af en viljeakt hos den våldförde, men våldets inverkan å dennes själstillstånd är så kraftig, att det försätter honom i en sinnesförvirring och förty upphäfver tillräkneligheten för hvad som sker (hit hör det fall, då den våldförde — utan att dock alldeles förlora medvetandet och därmed viljeförmågan — blifvit så utom sig af smärta eller skräck, »att han ej till sig visste» [5: 5][1]).

Ett våld kan emellertid också verka tvingande på det sättet, att den, som är föremål därför, gifver efter,

e) ity att han finner det för besvärligt att göra motstånd; eller

---

vande eller förlamande medel eller försatt annan i hypnotisk sömn (med eller utan ett därtill sig anslutande posthypnotiskt tvångstillstånd). Med afseende å dessa fall torde det ofvan s. 248 noterna 1 och 2 samt s. 249 not 1 sagda, jämfördt med hvad i det närmast följande af texten sägs, göra tillfyllest.

[1] Angående betydelsen af detta uttryck se I s. 159.

f) emedan våldet bibringar honom den öfvertygelsen, att allt motstånd ändock är fåfängt; eller

g) därför att han anser det bättre att gifva efter, än att underkasta sig den kännbara behandling, hvaraf våldet gifvit honom en försmak.

I de tre sista fallen, äfvensom under en viss förutsättning (nämligen den, att våldet haft sin ifrågavarande verkan genom att injaga skräck hos föremålet) i de under c) och d) hänförliga fallen, verkar det redan använda våldet såsom ett hot med fortsatt våld, och det är utsikten till denna fortsättning, som förmår den våldförde till eftergift. Under lagens uttryck »Tvingar någon .. genom våld .. annan att etc.» äro dock nog jämväl sådana fall inbegripna. Detta saknar ingalunda en viss betydelse. Ty under lagens »Tvingar någon .. genom .. hot annan att etc.» kunna de ifrågavarande fallen ej alltid hänföras, eftersom för ett hot förutsättes uppsåt att uttrycka en vilja att tillskynda annan något ondt, men ett sådant uppsåt kan saknas hos den, som öfvar våldet (exempel: A. tilldelar B., som förföljer honom, ett slag uteslutande i den afsikten att slå ikull B. för att sålunda erhålla försprång för honom; B. faller ej, men som slaget är kännbart och han ej är hågad att riskera flere dylika, afstår han från förföljelsen[1]). Finge dessa fall ej räknas till tvång medelst våld, skulle alltså under vissa förhållanden 15: 22 ej kunna tillämpas — åtminstone ej direkt, d. v. s. utan åberopande af analogi, tillämpas — däråt.

Detta angående våld såsom tvångsmedel. Ett hot kan naturligen ej verka tvingande på de sätt, som äro angifna här ofvan under a) och b), men i öfrigt återfinnas här motstycken till de med afseende å våld genomgångna tvångstyperna. Sålunda kan hotet verka en sådan skräck, att den hotade blir fysiskt förlamad eller medvetslös eller försättes i en sinnesförvirring, som visserligen ej beröfvar honom medvetandet, men utesluter tillräkneligheten, hvilka fall tydligen motsvara dem, som

[1] Om exemplet ändras så, att slaget icke träffar, men allt i öfrigt förutsättes vara lika, får väl A. trots ändringen anses hafva öfvat tvång »genom våld». Under »våld» lärer nämligen här få hänföras allt, som går in under »öfverfall med våld» enligt språkbruket i 5: 7 (jfr I s. 145 noten)

i fråga om våld upptagits under c) och d). Detta är emellertid sällsynta undantagsfall. Oftast verkar hotet på det sättet, att det förmår den hotade till eftergift utan att göra honom otillräknelig för hvad som sålunda sker. Därvid låta olika fall, motsvarande dem, som med afseende å våld angifvits under e)—g), tänka sig. Hotet kan gå ut på användandet af ett sådant tvång, hvarom under a) och b) varit fråga, och den hotade gifva efter därför. antingen emedan han finner det för besvärligt att göra motstånd eller emedan han betraktar detta såsom fåfängt. Men hotet kan ock — och detta är det allra vanligaste fallet — gå ut på ett kännbart ondt, som skall vederfaras den hotade, därest gärningsmannen ej får sin vilja fram, och den hotade gifva efter, emedan han föredrager detta framför att utsätta sig för det ifrågavarande onda.

Man skiljer af gammalt inom teorien emellan två slag af tvång, hvilka man kallat vis absoluta och vis compulsiva. Med vis absoluta förstår man ett oemotståndligt tvång, ett tvång, som den tvungne ej mäktar trotsa; med vis compulsiva åter ett tvång, som kan emotstås, men för hvilket den tvungne gifver efter, emedan detta förefaller honom vara att föredraga af de onda ting, han har att välja på. Under vis absoluta höra de fall af tvång medelst våld, hvilka ofvan upptagits under a)—d), äfvensom de fall af tvång medelst hot, som bilda motstycken till de med c) och d) betecknade våldsfallen. Under vis compulsiva komma åter de öfriga ofvan anmärkta fallen af tvång medelst våld eller hot.

För 22 §:s brott gör ej blott en vis absoluta, utan äfven en vis compulsiva, tillfyllest. Den ifrågavarande indelningen är emellertid icke förty här af ett visst intresse. Då en vis absoluta egt rum, erbjuder den frågan, huruvida den ifrågavarande verksamheten eller overksamheten verkligen framkallats genom våldet eller hotet, i allmänhet inga särskilda svårigheter. Vanligen är då denna fråga en fråga om ett yttre faktiskt förlopp, hvilket upplyses såsom andra yttre fakta. Ibland gäller visserligen frågan jämväl något inre, men i sådana fall framträder det använda medlet merendels såsom utrustadt med sådan tvångskraft, att något tvifvel därom, att orsaken till handlingen är att söka däri, ej gärna yppar sig. När tvånget varit en blott vis

compulsiva, är det åter ej sällan tvifvelaktigt, huru i detta afseende förhållit sig. Särskildt gäller detta, då det är fråga om ett blott hot — ett hot, som ej uttryckts eller erhållit större eftertryck genom våldsamheter — och ej minst då det är fråga om ett hot af denna beskaffenhet, hvilket verkat på det sätt, som å föregående sida betecknats såsom det allra vanligaste, nämligen så, att den hotade gifvit efter, emedan han föredragit detta framför att utsätta sig för ett kännbart ondt, hvarmed han hotats för det fall, att gärningsmannen ej finge sin vilja fram. Det är tydligt, att man i sådana fall icke utan vidare kan taga den hotades påstående, att hotet förmått honom till verksamheten eller overksamheten, för godt, utan måste efter omständigheterna pröfva, om det verkligen kan anses hafva varit hotet, som haft denna verkan. Härför fordras först och främst, att hotet kan anses hafva väckt fruktan för att det, hvarmed hotades, skulle inträda, om det ej afvändes genom den ifrågavarande verksamheten eller overksamheten, hvilket i sin ordning förutsätter, att den hotade antagit — såsom säkert eller åtminstone såsom möjligt —, dels att hotet varit allvarligt menadt och dels att den hotade varit i stånd att verkställa detsamma. Och vidare fordras, att denna fruktan kan anses hafva varit det, som förmått den hotade att bekväma sig till denna verksamhet eller overksamhet. Hans beslut skall finna sin förklaring däri, att han inför de alternativ, som föresattes honom, nämligen att utsätta sig för hotelsens fullbordan eller att gifva efter, föredragit det senare framför det förra. Emellan det obehag, hvarmed han hotades, och det, som var förbundet med verksamheten eller overksamheten måste det således hafva varit ett sådant förhållande, att det förra kan anses hafva förefallit den hotade såsom det större. I motsatt fall måste man naturligen antaga, att beslutet orsakats, ej genom den af hotet framkallade farhågan, utan af något annat motiv.

Nöjer sig nu lagen i 15: 22 med hvad slags kausalsammanhang som helst emellan våldet eller hotet och den därigenom framkallade verksamheten eller overksamheten? Denna fråga och motsvarande fråga enligt främmande rätt besvaras ofta jakande. Under det att man inom civilrätten merendels varit

benägen för att efter den romerska rättens föredöme[1] låta det komma an på, att våldets eller hotets inverkan varit sådan, att en person med normalt omdöme och normal själsstyrka kunnat bestämmas däraf, har man åter för brottet tvång i allmänhet endast ansett väsentligt, att föremålet för brottet faktiskt bestämts af denna inverkan. Detta är dock näppeligen riktigt, åtminstone ej såvidt frågan afser svensk rätt. Det är visserligen enligt 15: 22, när det är fråga om hot eller om våld, som verkar såsom hot, tillräckligt, att den, som varit föremål för brottet, faktiskt hyst fruktan för det ifrågavarande ondas fullbordan, att denne faktiskt antagit, att gärningsmannen menat allvar och varit i stånd att förverkliga detta onda. Att detta antagande, om än i aldrig så hög grad, varit oförenligt med ett normalt bedömande af förhållandena (ity att det berott af den ifrågavarande personens okunnighet, dumhet, vidskepelse, lättskrämdhet o. s. v.), är utan betydelse. Men däremot får det icke föreligga en alltför stor eftergifvenhet. Lagen talar nämligen ej om den, som genom våld eller hot »förmår» annan att göra, tåla eller underlåta något, utan om den, som sålunda »tvingar» annan därtill, och, för att detta uttryck »tvingar» skall vara tillämpligt, förutsättes ett tryck, som antingen rent af är oemotståndligt, är en vis absoluta, eller ock, därest det blott utgör en vis compulsiva, åtminstone är så starkt, att det endast med svårighet kan motstås. I det senare afseendet kan man ställa större eller mindre fordringar på tryckets styrka (hvilken, i förbigående sagdt, beror ej blott på det i utsikt ställda ondas storlek, utan ock på sannolikheten för dess förverkligande, bådadera uppskattade i enlighet med dens föreställning, som skall drabbas däraf). Man torde dock fordra alltför mycket, ifall man fordrar ett tryck, som är så starkt, att det behöfs mer än normal själsstyrka för att motstå detsamma. Antagligen träffar man bättre lagens mening, om man formulerar regeln så, att trycket ej får vara så svagt, att en eftergift därför visar, att den själsstyrka, hvaraf personen i fråga är i besittning, *väsentligen* understiger hvad som kan anses för det normala. Att eftergiften vittnar om

[1] Denna fordrade, för att ett verkligt tvång skulle föreligga, »metum non vani hominis, sed qui merito et in homine constantissimo cadat».

saknaden af normal själsstyrka, är alltså ej tillräckligt för att utesluta §:ns tillämplighet. Den skall ådagalägga en mer betydande brist i sådant afseende. Gör den emellertid detta, blir den, som gifvit efter för trycket, ej att anse såsom den där »tvingats» till den ifrågavarande verksamheten eller overksamheten och 15: 22 kommer följaktligen ej till tillämpning (ett exempel synes det fall erbjuda, då en person, som gifvit en tiggare en allmosa, förmåtts härtill därigenom, att tiggaren hotat med att den andre eljest ej skulle blifva fri från hans efterhängsenhet). Regeln lider onekligen af en betänklig obestämdhet, men det torde näppeligen låta sig göra att gifva densamma en mindre sväfvande affattning.

För att ett tvång medelst hot skall föreligga, anses ibland väsentligt, att den hotade medvetet underordnat sig den hotandes vilja. På detta sätt kommer man emellertid att från det ifrågavarande brottsbegreppets område utesluta hvad som rätteligen är att hänföra dit. Om t. ex. A. i uppsåt att hindra B. från att göra en järnvägsresa hotar honom med att, när han kommer ned till stationen, gifva honom ett kok stryk och A. vinner sitt syfte, möter säkerligen intet hinder för en tillämpning af 15: 22, äfven om detta A:s syfte varit B. obekant.

B. Tvånget skall enligt hvad i 22 § sägs resultera i ett görande, tålande eller underlåtande (»Tvingar någon.. annan att något göra, tåla eller underlåta»). Tvång till ett görande är för handen, då någon tvingas att utveckla en verksamhet; tvång till ett underlåtande, då någon tvingas att afhålla sig från en sådan. Det kunde nu förefalla, som om det varit obehöfligt att jämsides härmed tala om ett tvång till ett tålande, enär detta i själfva verket blott vore ett specialfall af tvång till ett underlåtande, nämligen ett tvång, hvarigenom någon förmås till att underlåta att hindra något. Emellertid står nog ej ordet »tåla» alldeles till öfverflöds. Det är visserligen sant, att under tvång till ett tålande komma fall, som innebära tvång till ett underlåtande. Men under detta uttryck inbegripes ännu något mer. Om ett underlåtande kan man fullt egentligt blott tala, då passiviteten grundar sig å en viljeakt. Följaktligen kan man ej alldeles korrekt säga om någon, att han tvingas underlåta att

hindra något, när tvånget är af den beskaffenhet, att det utesluter hvarje val, ity att det gör det till en fysisk omöjlighet för personen i fråga att göra något åt saken. Men väl kan det om sådana fall sägas, att man tvingas att tåla något. Genom tillägget »tåla» komma således sådana fall att inbegripas, då någon ej tvingas till ett verkligt handlande, vare sig ett positivt eller ett negativt, utan till en viljelös passivitet gentemot något, som sker[1]. Till en overksamhet kan man dock i dessa fall sägas blifva tvungen, lika väl som då man tvingas att underlåta (uttrycket taget i strängt egentlig mening) en verksamhet. Overksamhet betecknar ju blott negationen af verksamhet. Om verksamhetens uteblifvande beror däraf, att man ej *vill* vara verksam, eller däraf, att man ej *kan* vara det, gör detsamma. För korthetens skull kan man därför i brottets definition tala om ett tvång till en verksamhet eller overksamhet.

Med afseende å beskaffenheten af den verksamhet eller overksamhet, hvartill man tvingas, uppställer ej lagen några särskilda fordringar. Enligt vissa äldre straflagar måste den, som är föremål för brottet, tvingas till något, som i och för sig innebär något för honom ofördelaktigt. Enligt dessa lagar är förevarande brott aldrig ett rent frihetsbrott. För att här ifrågavarande slags brott skall föreligga, måste med kränkningen af friheten alltid förena sig något annat men för den tvungne. Sådan är ej vår lags uppfattning. Enligt denna lag kan det utan all fråga blifva straffbart tvång, om man tvingar annan till något, som i och för sig är alldeles indifferent eller rent af är till hans eget bästa.

Ett förbehåll med afseende å den framtvungna verksamhetens eller overksamhetens beskaffenhet torde dock öfverensstämma med lagens mening. Det är det, att man skall tvingas till en *yttre* verksamhet eller hindras från en sådan. Stadgandet i 15: 22 lärer t. ex. ej komma till tillämpning, ifall någon med revolvern

[1] För att ordet »tåla» i strängt egentlig mening skall vara tillämpligt, förutsättes nog, att personen i fråga är medveten om hvad som vederfares honom. Men detta får ej här inläggas i uttrycket, så att t. ex. 22 § skulle blifva otillämplig, om någon hindrar annan att gå in i ett rum genom att tilldela honom ett slag i hufvudet, så att han sanslös tumlar omkull.

i hand tvingar en annan att tyst för sig själf bedja sitt »Fader vår» eller att afhålla sig därifrån, äfven om omständigheterna äro sådana, att det ej finnes skälig anledning betvifla, att förloppet varit det sålunda angifna (eger motsatt förhållande rum, kan det naturligen ej blifva tal därom, att §:n skall tillämpas). Hela denna fråga, huruvida tvång till s. k. inre handlingar går in under 15: 22 eller är uteslutet därifrån, är emellertid underkastad mycket tvifvel. Det är möjligt, att det förra är det riktiga. Om så är, får man väl dock uppställa den regeln, att, då tvånget går ut på att förmå annan att bekväma sig till en yttre verksamhet eller overksamhet, ett brott enligt 15: 22 ej föreligger redan därmed, att den andre beslutit sig för verksamheten eller overksamheten, utan först därmed, att denne i yttre måtto blifvit verksam eller förblifvit overksam så, som afsedt varit[1].

Huruvida det kan blifva straffbart tvång, om någon endast tvingas till att fullgöra något, som är hans juridiska plikt, eller att afhålla sig från något rättsstridigt, har varit föremål för olika åsikter. Den uppfattningen ligger nära, att ett sådant tvång väl kan blifva straffbart såsom olaga självtägt, men icke såsom här ifrågavarande brott. Då någon endast tillhållits att göra hvad han varit skyldig till, har han ej lidit något intrång i sin frihet. Det stod nämligen ej i detta fall den tvungne rättsligen fritt att vara verksam eller overksam efter eget godtfinnande. Denna åsikt har dock lagens ordalag afgjordt emot sig. Dessa innehålla alls ingen antydan om en så väsentlig inskränkning i §:ns tillämplighetsområde. Vid sådant förhållande nödgas man antaga, att 22 §:s tillämplighet icke är utesluten i nu ifrågavarande fall (detta n. b. såvida tvånget ej, såsom ofta är händelsen på grund af nöd eller nödvärn, förlorar sin egenskap af ett rättsstridigt tvång, hvarom i det följande). Man måste emellertid så till vida gifva den nyss anförda åsikten rätt, att lagen på detta sätt vidgat §:ns tillämplighetsområde utöfver den gräns, som principiellt sedt varit den naturliga. Den har härigenom under §:n inrymt handlingar, som väl låta hänföra sig under den äldre

---

[1] Detta n. b. åtminstone i någon mån (*allt* hvad den, som öfvat tvånget, i ifrågavarande afseende åsyftat, behöfver naturligen ej hafva blifvit förverkligadt).

teoriens crimina vis[1], men ej gå in under det moderna begreppet frihetsbrott.

En olaga självtägt, hvilken förverkligas så som i 15: 22 sägs, hemfaller alltså under detta lagrum. Dessutom blir jämväl 10: 20 tillämplig. Till att anse självtägten alldeles absorberas af tvångsbrottet — med andra ord stadgandet i 10: 20 förbundet med ett tyst förbehåll, hvilket utesluter dess tillämplighet å hvad som innefattar straffbart tvång — finnes ej tillräckligt skäl. Någon brottskonkurrens kan dock ej antagas föreligga. Det praktiska resultatet af ett sådant antagande, nämligen att enligt 4: 1 vid användningen af straffsatsen i 15: 22 den omständigheten, att brottet jämväl komme under 10: 20, skulle betraktas såsom en försvårande omständighet, kunde nog *möjligen* låta försvara sig. Detta resultat kan visserligen förefalla oegentligt på den grund, att brottet bör blifva ett brott enligt 15: 22, icke under en försvårande, utan under en förmildrande omständighet, eftersom någon mera afgjordt förmildrande omständighet vid ett sådant brott än den, att den tvungne ej tvungits till annat, än hvad som varit hans skyldighet, knappast låter sig tänkas. Men det rätta förhållandet är det, att det här föreligger såväl en förmildrande, som en försvårande omständighet. Den omständigheten, att gärningsmannen blott uttvungit sin rätt, bör tvifvelsutan verka förmildrande, men fallet blir dock i någon mån att anse svårare än det varit, om icke redan det att själf taga sig rätt, oafsedt om det skett genom ett sådant förfarande, som i 15: 22 beskrifves, eller ej, konstituerat ett straffbart moment. Hvad sålunda blifvit sagdt är emellertid ej tillräckligt för att rättfärdiga antagandet af en brottskonkurrens. Härför gör det nämligen, då — såsom här är fallet — ett förfarande är hänförligt under två olika stränga straffbud, ej tillfyllest, att hvad som kommer förfarandet att hemfalla under det lindrigare af dem är att anse såsom en försvårande omständighet vid straffets utmätande enligt det strängare straffbudet. Det förutsättes ock, att detta brottsliga moment ej ingår i hvad det strängare straffbudet är beräknadt för, hvadan det efter en subsumtion under detta straffbud

[1] Detta begrepp måste dock då utsträckas så, att allt slags hot, ej blott hot med våld, inbegripes. Jfr ofvan s. 241.

kvarstår ett straffbart öfverskott, som ej vunnit afseende. Så förhåller det sig dock ej här. Den egenmakt, som utmärker självtägten och bildar det straffbara momentet däri, tillför ej förfarandet, då detta innefattar straffbart tvång, något ytterligare brottsligt innehåll. Stadgandet i 15: 22 är nämligen — detta ligger i öppen dag — jämväl beräknadt för det från tvångsbrottet städse oskiljaktiga egenmäktiga förfarandet[1]. Det inbegriper följaktligen detsamma under sig. Efter en subsumtion därunder blir ej på grund af egenmakten någon straffbar rest öfrig, som ej kommit i betraktande. Detta gäller obestridt, där den föreliggande egenmakten ej har karakteren af självtägt (ingen ifrågasätter, att det då skulle blifva någon brottskonkurrens), och det kan ej rimligen blifva tal om att den omständigheten, att egenmakten är af den lindrigare form, som föreligger vid självtägt, skulle verka någon ändring häri. Mer än en lagkonkurrens kan alltså ej anses vara för handen i förevarande fall. Både 15: 22 och 10: 20 böra citeras i domen, men någon tillämpning af 4: 1 eger ej rum.

Tvingar man annan så, som i 15: 22 sägs, till en verksamhet eller overksamhet, som i lag är belagd med straff, sammanträffa (ideellt) tvenne brott, nämligen dels straffbart tvång och dels anstiftan eller gärningsmannaskap i förhållande till det straffbara, som genom tvånget kommit till stånd. Det förra, om trots tvånget den tvungnes verksamhet eller overksamhet utgör en verklig handling och en handling, som är rättsstridig och kan tillräknas honom; det senare, om någon af dessa förutsättningar brister, så att den tvungne ej kan drabbas af straff. Det finnes intet giltigt skäl för att i någotdera af dessa fall lemna frihetsbrottet utan beaktande, anse detta till sin straffbarhet gå upp i det andra brottet. Man har visserligen sagt, att det skulle taga sig alltför egendomligt ut, om den, som straffades för det att han af annan låtit tvinga sig till en handling, skulle kunna åtala den andre och fordra straff för det tvång, som han straf-

[1] Detta uttryck tages här i den vidsträckta betydelse, som öfverensstämmer med det allmänna språkbruket, och icke såsom en teknisk term, i hvilken egenskap det utgör benämningen för det brott, som bildas af hvad som — direkt eller per analogiam — påkallar tillämpning af 10: 20.

fades för att hafva gifvit efter för. Detta innebär emellertid ej något stötande. Det ligger ej den minsta motsägelse däri, att lagen vid äfventyr af straff fordrar, att man skall motstå visst tvång, och samtidigt straffar den, som använder sådant tvång.

För straffbart tvång förutsättes slutligen i objektivt afseende,

3:o att det genom våldet eller hotet öfvade tvånget är *rättsstridigt.*

Denna fordran är uttryckligen angifven i 15: 22, då det där heter: »Tvingar någon, *utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt,* genom våld eller hot etc.» Tillägget »eller med missbruk af sin rätt» kan med skäl synas öfverflödigt. För att åt detsamma vindicera praktisk betydelse får man ej inlägga däri, att därmed afses sådana fall, i hvilka man visserligen haft juridisk rätt att tvinga så, som nu skedde, men af denna sin rätt gjort ett dåligt — det vill väl då säga för rättskänslan sårande[1] — bruk. Detta kan ej vara lagens mening. Hvad som är rättsligen tillåtet måste här som annars undgå straff. Uttrycket »med missbruk af sin rätt» måste således antagas afse sådana fall, då gärningsmannen är i besittning af en tvångsrätt gentemot föremålet för gärningen, men denna rätt ej omfattar ett sådant tvång, som det nu är fråga om, således ej får — såsom det mindre egentligt brukar uttryckas — begagnas för ett sådant ändamål. Hit höra sådana fall som det, då en far tvingar sitt barn till en osedlig eller rent af rättsstridig handling eller en förman tvingar en underordnad till något, som han ej har rätt att tvinga honom till. Dylika fall skulle emellertid tydligen varit inbegripna, äfven om det hetat allenast »utan laga rätt». Detta uttryck hade då uppenbarligen betydt: utan att förfarandet eger lagligt berättigande (icke såsom nu: utan att gärningsmannen eger någon tvångsrätt i förhållande till den, som är föremål för gärningen), och i de fall, hvarom nu är fråga, saknar ju förfarandet hemul i en laga rätt.

I. Den rättsstridiga karakter, som sålunda skall utmärka förfarandet, kan saknas dels i följd af en å ett särskildt personligt

[1] Att »missbruk» af en tvångsrätt redan skulle föreligga därmed, att det bruk, som gjorts däraf, varit från sedlig synpunkt förkastligt, kunde icke gärna sättas i fråga.

förhållande grundad tvångsrätt gentemot den tvungne, dels i följd däraf, att det föreligger någon af de omständigheter, hvilka i allmänhet ega förmåga att betaga handlingar, som i regeln äro rättsstridiga, denna deras egenskap.

I det förra afseendet må erinras om den rätt att använda tvång, som föräldrar och andra uppfostrare ega gentemot barn, som stå under deras vårdnad, äfvensom om den tvångsrätt, som tillkommer fartygsbefälhafvare gentemot besättningen (Sjölagens 101 §).

I det senare afseendet märkes, att tvångshandlingar kunna blifva rättsenliga på grund af samtycke från den persons sida, emot hvilken handlingen riktar sig, på grund af embetsplikt samt såsom innefattande nödvärns- eller nödåtgärder.

Hvad den förstnämnda grunden till rättsstridighetens bortfallande beträffar, så tillkommer ifrågavarande verkan först och främst hvad man brukar kalla *ett verkligt samtycke*, d. v. s. en viljeförklaring från objektet, hvilken innefattar ett medgifvande af att tvångshandlingen må ega rum (exempel: A. säger åt B., att denne får köra ut honom, om han rår på honom). Såsom likställda härmed upptagas emellertid — och detta säkerligen med rätta — vissa fall, i hvilka man talar om *ett presumeradt samtycke*. Därmed förstår man då sådana fall, i hvilka gärningsmannen handlar i det med verkliga förhållandet öfverensstämmande[1] antagandet, att objektet, om dess vilja kunnat inhemtas och blifvit inhemtad, skulle lemnat sitt samtycke till handlingen (exempel: vid A:s afresa med en ångbåt har B. infunnit sig ombord för att taga afsked, men straxt före ångbåtens afgång fått ett svimningsanfall, och A. har då burit den medvetslöse B. i land). Merendels stannar man emellertid ej vid att tillägga

[1] Hvilar antagandet på en missuppfattning, bortfaller ej rättsstridigheten, men rättsstridigt uppsåt — och därmed ansvar enligt 15: 22 — är uteslutet. Det kunde måhända synas som om för rättsstridighetens bortfallande borde vara tillräckligt, att objektet i händelse af förfrågan skulle lemnat sitt medgifvande till handlingen. Gärningsmannen skulle alltså ej behöfva hafva varit medveten om detta förhållande. Så är det emellertid ej. Rättsenligheten beror nämligen i dessa fall på ett slags negotiorum gestio och för en sådan är ett handlande i öfverensstämmelse med hvad som antages i grund och botten vara dens vilja, för hvars räkning handlandet eger rum, städse väsentligt.

objektets vilja nu angifna betydelse, utan betecknar såsom för ifrågavarande brott väsentligt, att gärningen eger rum *mot objektets vilja*. Hvad man inlägger häri, är ej alldeles klart[1]. Så mycket lärer dock vara tydligt, att denna fordran *icke* är uppfylld, då objektet — utan att därvid vara influeradt af det tvång, som egt rum — önskat, att det skulle gå så, som det gått. Detta är emellertid uppenbarligen ej tillräckligt, för att 15: 22 skall blifva otillämplig. Om strejkande arbetare med öfvermäktigt fysiskt våld (t. ex. genom att släpa ifrågavarande personer bort från arbetsplatsen) tvungit s. k. strejkbrytare att upphöra med sitt arbete, lärer en tillämpning af 15: 22 icke uteslutas genom den — af omständigheterna ej vederlagda — invändningen från gärningsmännens sida, att strejkbrytarne i sitt innersta hyst sympati för strejken och ej önskat något hellre, än att denna skulle hafva framgång, hvadan de gärna sett, att de tvunges att inställa arbetet. Det rätta synes följaktligen vara att stanna vid hvad ofvan blifvit sagdt angående samtyckets förmåga att utesluta rättsstridigheten. Utöfver det sålunda anvisade området har man ej anledning att tillägga objektets vilja självständig betydelse, utan gäller därvidlag, att visserligen hvarje tillämpning af 15: 22 måste uteblifva, då med hänsyn tagen till det psykiska förloppet något tvång ej kan anses hafva egt rum, men att i motsatt fall — då objektet är att anse såsom det där blifvit tvunget till den ifrågavarande verksamheten eller overksamheten — den omständigheten, att hvad som skett ej stått i strid med gärningsmannens vilja, icke utgör något hinder för en tillämpning af denna §.

Exempel därpå, att tvångshandlingar kunna blifva rättsenliga på grund af embetsplikt, erbjuda åtskilliga exekutiva handräckningsåtgärder.

De två ofvan sist omnämnda grunderna till rättsstridighetens bortfallande — nödvärn och nöd — äro här särskildt af stor praktisk betydelse. I kraft af desamma blir ett tvång, som endast går ut på afvärjandet af en rättskränkning, i mycket stor omfattning medgifvet. Det blir nämligen detta, så snart den

[1] Hvad denna fordran får anses innebära i de fall, där lagen uttryckligen uppställer densamma, skall visas längre fram.

ifrågavarande rättskränkningen har karakteren af ett angrepp å något, som står under rättens hägn (ordet angrepp då taget i den särskilda pregnanta betydelse, hvari detta ord användes i nödvärnsläran, hvarom se I s. 134). Ett sådant angrepp berättigar till att använda tvång för dess afvärjande antingen på grund af nödvärnsreglerna eller på grund af reglerna om nöd[1]. Utgör åter den hotande rättskränkningen ett häfdande eller utöfvande af ett till besittning hänförligt eller därmed analogt maktförhållande eller består den i en underlåtenhet att fullgöra en rättsplikt, blir förhållandet ett annat. Nödvärnsreglerna vägra då sin tjänst. Och merendels är detsamma fallet med nödreglerna. Ett egenmäktigt afvärjande af rättskränkningen är nämligen under nu ifrågavarande förhållande självtägt och för budet däremot medför en skyldighet att tåla rättskränkningar som det eljest skulle varit tillåtet att afvärja jämlikt reglerna om nöd (se I s. 128). Där emellertid självtägt undantagsvis är tillåten, eger man använda tvång för dess genomförande.

I samtliga de fall, i hvilka det sålunda undantagsvis föreligger en rätt att använda tvång, gäller medgifvandet — dock vid samtycke af objektet under villkor, att ej förbehåll gjorts om annat — äfven ett tvång medelst våld eller hot, men naturligen ej användandet af huru svårt våld eller hot som helst, utan måste i detta afseende de gränser iakttagas, som betingas af det ifrågavarande förhållandets särskilda beskaffenhet. Därvid är emellertid att märka, att, om det såsom tvångsmedel användes svårare våld eller hot, än förhållandet berättigar till[2],

---

[1] De senare reglerna kunna naturligen jämväl rättfärdiga användandet af tvång till afvärjande af något, som ej eger karakteren af en rättskränkning, t. ex. ett självmord.

[2] Att för svårt hot användes, är icke alldeles liktydigt med att det användes hot med en mera ingripande åtgärd, än som kan anses medgifven. Det är möjligt, att hotet går ut på ett ondt, som det ej skulle varit tillåtet att för tvångets genomförande tillfoga den andre, utan att dock blotta hotandet med detta onda faller utom gränserna för tillåtna tvångsmedel. Ett exempel synes det fall erbjuda, då någon, som förföljer en på bar gärning anträffad tjuf, hvilken flyr med en tillgripen sak, tvingar denne att stanna genom hot med att i annat fall skjuta ned honom. Här föreligger ett hot med något otillåtet och dock lärer tjufven ej kunna åtala förföljaren för brott enligt 15:23.

detta väl kan föranleda till straff för våldet resp. hotet såsom sådant, men icke påkallar en tillämpning af 15: 22. Om således en far tvingar sitt barn till att gå ett ärende åt honom genom att svårt misshandla detsamma, blir visserligen misshandeln straffbar såsom sådan, men gärningen hemfaller ej under straffbudet för tvång. Icke heller blir detta straffbud tillämpligt, om en polisbetjänt, hvilken med fog anhållit en person, förmår denne, som visar sig gensträfvig, att följa med till polisvaktkontoret genom hot med att i annat fall gifva honom ett kok stryk. Det blir i ett sådant fall — förutom tjänstefel — hot enligt 15: 23, väl äfven ärekränkning; men något brott enligt 15: 22 föreligger ej. Ett liknande förhållande eger rum, om X., som förbjudit Y. sitt hus, men en dag anträffar denne i begrepp att icke förty göra ett besök därstädes, tvingar Y. att afstå därifrån genom svår misshandel eller genom att hota med att eljest nedskjuta honom. X. gör sig då skyldig till ett misshandelsbrott resp. ett brott enligt 15: 23, men ej till straffbart tvång.

II. Frågan är nu den, huruvida bortsedt från de undantagsförhållanden, hvarom under I varit tal, ett medelst våld eller hot öfvadt tvång till en verksamhet eller overksamhet är att anse såsom rättsstridigt och förty — under erforderliga subjektiva förutsättningar — hemfallet under straffbudet i 15: 22. Denna fråga kan ej erhålla ett enhetligt svar. Man måste här skilja på olika fall.

A. Med afseende å tvång medelst hvad som i och för sig (d. v. s. bortsedt från tvångssyftet) innefattar rättsstridigt våld eller hot med en rättsstridig handling är frågans svar ej tvifvelaktigt. Det utfaller gifvet jakande. Sådant tvång måste afgjordt betraktas såsom rättsstridigt, såvida det ej föreligger någon exceptionell omständighet af den under I angifna art, och påkallar, om man undantager detta fall, — därest fordringarne med afseende å viljeriktningen äro uppfyllda — en tillämpning af 15: 22.

B. a. Är det tillåtet att öfva våld emot någon, har den omständigheten, att man genom våldet uppsåtligen framtvingar ett förhållande från annans sida[1], hvilket man ej jämlikt det

[1] Här afses ej endast de fall, i hvilka våldet verkar direkt tvingande, utan äfven dem, i hvilka det verkar såsom ett hot med fortsatt våld (jfr i det före-

under I sagda är berättigad att tvångsvis framkalla, icke den verkan, att 15:22 blir tillämplig. Om således t. ex. X. med stöd af 19 § 10 punkten P. L. griper den på bar gärning anträffade förbrytaren Y., blir detta ej att anse såsom straffbart tvång, ifall X. i själfva verket vidtager åtgärden, icke i den kriminella rättskipningens intresse, utan därför att han i densamma ser ett välkommet sätt att hindra Y. att företaga något, som X. betraktar såsom för sig ofördelaktigt. På samma sätt blef det förr i världen ej straffbart tvång, om man för att förebygga, att en person företoge något, som man var intresserad i att hindra, uppköpte förfallna fordringar å honom och lät bysätta honom på grund af desamma.

b. Återstår att afgöra, huruvida det — fortfarande bortsedt från de undantagsfall, hvarom under I varit fråga — är rättsstridigt att tvinga annan till en verksamhet eller overksamhet genom hot med något rättsenligt. Två hufvudåsikter möta i detta ämne. Enligt den ena bör frågan städse besvaras nekande. Hotelser med hvad man eger rätt att göra — s. k. minae juris — kunna aldrig göra tjänst såsom medel för rättsstridigt tvång. Är en person berättigad att företaga en viss handling, måste han ock anses berättigad att på förhand tillkännagifva, att han ämnar företaga den. Och om han med detta tillkännagifvande förenar den förklaringen, att han skall afstå från att företaga handlingen, därest en annan, för hvilken handlingen skulle vara oläglig, bekvämar sig till något, och denne förmås därtill, kan denna uppgörelse visserligen vara rättsstridig såsom åsidosättande en plikt till handlingens företagande, men ej såsom ett å den andre öfvadt tvång. Denne har ej något skäl att beklaga sig. Han har ju på detta sätt fått tillfälle att afvända ett obehag, hvari han varit skyldig att finna sig, genom att i stället underkasta sig ett enligt hans egen mening ringare obehag. Den andra partens förfarande har således i själfva verket beredt honom en förmån i jämförelse med hvad som skulle vederfarits honom, om denne utan vidare utöfvat sin rätt.

---

gående s. 254). Dock blifva de senare fallen, där förfarandet med hänsyn tagen till den subjektiva sidan verkligen kan rubriceras såsom ett hot (jfr nyss anf. st.), att bedöma så, som under b sägs.

Detta är nu den ena hufvudåsikten i ämnet. Enligt den andra förutsättes ingalunda, för att ett tvång medelst hot skall framstå såsom rättsstridigt, att det, hvarmed man hotar, skall vara en rättsstridig handling. Äfven visst slags tvång medelst minae juris är stridande mot rätten och hemfaller såsom sådant — ifall erforderliga subjektiva förutsättningar äro för handen — under straffbudet för tvång. Detta svar å frågan går antagligen i den rätta riktningen. Den, som tvingar annan till något genom att hota med att eljest företaga en handling, hvartill han är berättigad, är ofta — man kan väl säga: i regeln — därvid i sin goda rätt. Men förhållandet kan vara ett annat. Det finnes fall af sådant tvång, som komma utom gränsen för det tillåtna. Detta såsom innefattande åtgärder, hvarigenom man med begagnande af annans trångmål afvinner denne oskäliga eftergifter[1]. Då nu dessa fall onekligen gå in under 22 §:s »Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta», har man ej rätt att utesluta dem från §:ns tillämplighetsområde. Väl är det sant, att ifrågavarande fall i själfva verket ej innefatta ett angrepp å handlingsfriheten[2] — erkänner man ej detta, måste man anse ett dylikt angrepp förekomma vid hvarje uppgörelse, vid hvilken någon nödgas åtaga sig en i och för sig påkostande prestation, men å hvilken uppgörelse han dock finner på det hela fördelaktigt att ingå —, men häri kan så mycket mindre anses ligga ett tillräckligt skäl för att förklara §:n otillämplig i

[1] Analogien med ocker är påtaglig. Lagstiftningen härom utgör ett förverkligande af samma tanke. Den, som af en person, hvilken befinner sig i ekonomiskt trångmål, anmodas om en penningförsträckning eller om beviljande af anstånd med gälds betalning, har full rätt att vägra. Men om han förklarar sig skola begagna sig af denna sin rätt, därest ej sökanden presterar »förmögenhetsförmåner, hvilka märkligen öfverstiga hvad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta», och han på så sätt tilltvingar sig dessa förmåner, blir han straffbar. Härom har emellertid behöfts en särskild bestämmelse. Under straffbudet för rättsstridigt tvång hemfaller en sådan person ej enligt de i det följande angifna grunderna för bedömandet af tvång medelst minae juris.

[2] Ett band å denna förelåg redan i och med skyldigheten att tåla den handling, hvarmed hotats. Någon ytterligare tunga i sådant afseende har ej ålagts den hotade.

dessa fall, som, efter hvad ofvan (ss. 260,1) visat sig, lagen i ett annat afseende utsträckt §:ns område, så att det kommit att jämväl omfatta hvad som strängt taget ej utgör något frihetsbrott. Hvar härvidlag — vid tvång medelst minae juris — gränsen går emellan det tillåtna och det otillåtna, är emellertid ytterst svårt att bestämma. Skrifven lag lemnar ej upplysning härom, utan är man i detta afseende hänvisad till det allmänna rättsmedvetandet. Och endast en direkt vädjan till detta är möjlig. Å någon i rättssedvanor, rättspraxis eller rättsvetenskap uppenbarad allmän rättsuppfattning kan man i detta ämne ej åberopa sig. En sådan direkt vädjan till det allmänna rättsmedvetandet leder nu, efter hvad det synes, till uppställande af följande satser i ämnet.

1. Ett tvång medelst minae juris är icke rättsstridigt, då det endast innefattar framtvingande af en verksamhet eller overksamhet, som är en rättslig plikt. Denna sats är ingalunda allmänt erkänd[1]. Ej sällan antages det, att det icke förty kan blifva rättsstridigt tvång. Detta lärer ej vara riktigt. Mindre tilltalande kan visserligen förfarandet i dylika fall vara (exempel: X. tvingar Y. att betala en skuld, hvari Y. står till X. eller ock till en tredje person, genom hot med att eljest angifva Y. för ett af denne begånget sedlighetsbrott, hvarom X. händelsevis erhållit kunskap). Men den synpunkt, som ofvan betecknats såsom den, från hvilken visst slags tvång medelst minae juris är rättsstridigt, är här aldrig tillämplig. Någon oskälig eftergift förekommer ej, då det, som den hotade förmås till, icke är annat än hvad som fordras af rätten.

2. Härmed har angifvits *en* förutsättning för att ett tvång medelst minae juris skall blifva att anse såsom rättsstridigt. Denna förutsättning är dock ej den enda. Det är icke tillräckligt, att tvånget går ut på en verksamhet eller overksamhet, som ej

---

[1] Man är blott ense därom, att, när en rättsinnehafvare är befogad att till den ifrågavarande rättens förverkligande använda en tvångsåtgärd, han också — ity att det större innesluter det mindre — är befogad att för sådant ändamål hota med denna åtgärd (hvadan det t. ex. ej föreligger något rättsstridigt tvång, om en fordringsegare förmår gäldenären att betala sin förfallna skuld genom hot med att eljest lagsöka honom).

påkallas af någon rättsplikt. Äfven karakteren af den befogenhet, i kraft af hvilken den hotande eger rätt att verkställa det, hvarmed han hotar, kommer i betraktande. I detta afseende gäller följande.

α. Det må först antagas, att det står personen i fråga juridiskt, det vill emellertid säga ej blott positiv-rättsligt, utan ock om man tager hänsyn till det allmänna rättsmedvetandets ideala kraf (jfr I s. 39), fullkomligt fritt att efter hvad honom för godt synes företaga eller icke företaga den handling, hvarmed han hotar. Vid ett sådant förhållande konstituerar hotet ej ett rättsstridigt tvång, äfven om den hotade tvingas till något, som ej är hans rättsliga plikt. Detta gäller påtagligen, då det, hvartill denne förmås, afser tillgodoseendet af något intresse, hvilket den ifrågavarande befogenheten kan anses hafva till specifik uppgift att tjäna (exempel: en hyresvärds hot med att uppsäga en våning, om ej hyresgästen förbinder sig till högre hyra; en fordringsegares hot med att uppsäga ett lån, såvida ej gäldenären går in på att erlägga högre ränta). Men det gäller nog äfven där ett sådant sammanhang saknas (exempel: hot med uppsägning af nyss nämnda beskaffenhet, därest ej hyresgästen resp. gäldenären till den hotande vill sälja en viss sak, hvaraf denne önskar komma i besittning, eller, för att taga ett drastiskt exempel, därest ej hyresgästen resp. gäldenären vill gifta sig med den hotande eller någon dennes anförvandt). Ett sådant förhållande, som här under α förutsatts — ett förhållande, under hvilket rättighetens utöfning är (i förut angifna mening) helt och hållet beroende af innehafvarens godtfinnande —, föreligger framför allt, då rättigheten (såsom i de nyss anförda fallen) utgör eller ingår i en ren förmögenhetsrätt[1]. Andra exempel erbjuda

[1] Till de befogenheter, som innehafvaren sålunda eger att efter fritt skön begagna eller icke begagna utan att äfventyra en kollision med det allmänna rättsmedvetandet, hör befogenheten att ingå arbetsaftal, vare sig såsom arbetstagare eller arbetsgifvare. Att genom hot med strejk eller lockout tilltvinga sig förmånligare arbetsaftalsvillkor utgör således ej rättsstridigt tvång, förutsatt naturligen att arbetets inställande ej innefattar något aftalsbrott. Hvar och en är också fullkomligt oförhindrad att vidtala andra att göra ett visst bruk af sin frihet i ifrågavarande afseende. Följaktligen eger hvad sålunda sagts med afseende å hot med strejk äfven tillämpning å hot med s. k. blockad. Af liknande skäl gäller detsamma angående hot med s. k. bojkott.

sådana fall, i hvilka det är fråga om en persons befogenhet att förblifva overksam, ehuru han kunde vara verksam till annans fromma. Ålägger ej den positiva rätten en verksamhetsplikt i sådant afseende (jfr I ss. 104 o. f.), är hvarje föreställning om en sådan främmande för rättsuppfattningen. Iakttagandet af en för den andre menlig passivitet i dessa fall kan visserligen framstå såsom från sedlig synpunkt förkastligt, men såsom sårande för rättskänslan lärer det ej kunna betecknas. Något rättsstridigt tvång blir det därför ej, om någon genom hot med en sådan passivitet aftvingar en annan något eller — hvilket är detsamma — framtvingar något såsom vederlag för en fri (ej af någon rättsplikt fordrad) verksamhet i annans intresse. Det sålunda sagda eger naturligen jämväl tillämpning, då det är fråga om en passivitet gentemot något tilltag af en tredje person. Om A. underrättar B. om ett ondt, som förestår honom från C:s sida, — utan att A. uppträder å dennes vägnar (jfr ofvan ss. 249, 50) — samt A. erbjuder sig att mot viss ersättning afvända det onda och på detta sätt tilltvingar sig en sådan, kan följaktligen förhållandet ställa sig olika. Skulle den passivitet, hvarmed A. hotar för det fall, att han ej bekommer den ifrågavarande ersättningen, innefatta kränkning af en rättsplikt, kommer 15: 22 till tillämpning. Men eljest gör den det ej[1], utan gäller för sådant fall följande. Är underrättelsen sanningsenlig, föreligger en ostrafflig handling. Är åter faran uppdiktad eller hotar den från A. själf, är bedrägeri för handen.

β. Annorlunda än nu blifvit sagdt ställer sig förhållandet i fråga om hot med handlingar, hvilkas företagande eller icke-företagande visserligen positiv-rättsligt är öfverlemnadt åt personens eget afgörande, men detta i förväntan, att vid afgörandet andra synpunkter än dennes godtfinnande skola göra sig gällande, hvadan i motsatt fall förfarandet, ehuru juridiskt oåtkom-

[1] Det har härvid förutsatts, att A. ej kan anses såsom den där varit delaktig i ett från C. utgånget tvång medelst hot. Är åter detta händelsen, blir A. naturligen — antingen underrättelsen är sanningsenlig eller ej — underkastad ansvar enligt någon § i 3 kap., jämförd med 15: 22. Så t. ex. om A. i samråd med C. ordnat saken så, att C., åtminstone skenbart, träffat anstalter för åstadkommande af det ifrågavarande onda samt A. fäst B:s uppmärksamhet därå och erbjudit sig att afvända faran.

komligt, för den allmänna uppfattningen om hvad som är rätt och riktigt icke är sådant, som det borde vara. För att ett tvång genom hot med att företaga en sådan handling skall — ehuru det icke går ut allenast på fullgörandet af en rättsplikt — falla under begreppet lofligt tvång, fordras det, att det är ett sådant förhållande emellan det, som framtvingas, och det, hvarmed hotas, att det senare — jämlikt de grunder, som för dylika handlingars företagande böra vara afgörande — framstår såsom mera berättigadt, därest det å den hotade ställda krafvet icke efterkommes. Saknas åter ett sådant förhållande, är tvånget att anse såsom rättsstridigt.

Ett synnerligen praktiskt exempel på denna regels tillämpning erbjuder tvång genom hot med att angifva eller åtala ett begånget brott[1]. Att befogenheten till en sådan åtgärd icke är att räkna till de ofvan under α omnämnda rättigheter, af hvilka rättsegaren efter som honom för godt synes kan begagna sig eller icke begagna sig utan att råka i kollision med det allmänna rättsmedvetandet, ligger i öppen dag. Åtgärden är visserligen formellt sedt ställd till vederbörandes fria förfogande, men för att vidtagas eller icke vidtagas, icke efter godtfinnande, utan med hänsyn tagen till de intressen, som äro förbundna med utkräfvandet af det för brottet stadgade straffet. Därvid är att märka, att rättens fordran af straff för ett begånget brott gör sig — såvidt fråga är om omständigheter, som vidkomma tiden efter brottets begående — gällande med större styrka ej blott då efter brottet något förekommit, som vittnar om större intensitet i den brottsliga viljan (brist på villighet till skadans ersättande, enständigt nekande eller annat slags försök att undandraga sig straffet o. s. v.), utan i någon mån redan på grund af det rent objektiva faktum, att genom brottet uppkommen skada fortfarande kvarstår, icke är godtgjord. I följd häraf framstår ett sådant tvång, hvarom nu är fråga, såsom lofligt, då brottslingen,

[1] Härvid afses endast en enskild angifvelse och ett enskildt åtal. De ses alltså bort från sådana fall, i hvilka åtgärden eger rum i kraft af embete eller tjänst. Dessa fall blifva att bedöma enligt de grunder, som angifvas under γ.

utan att den hotande tilltvingar sig själf något[1], därigenom förmås att åtaga sig något (t. ex. en prestation till fromma för ett välgörande eller allmännyttigt ändamål) till näpst för det brott, som han begått, detta n. b. under förutsättning att den tunga, som sålunda pålägges brottslingen, står i rimligt förhållande till brottets betydenhet. Och lofligt är vidare tvånget, då det går ut på godtgörande af genom brottet åstadkommen skada, och det ej blott — såsom redan följer af den regel, som angifvits under 1 — då det är brottslingen, som tvingas härtill, utan ock då någon annan (t. ex. en med brottslingen närskyld person) förmås att gälda denna godtgörelse.

Hvad nu blifvit sagdt gäller antingen den, som öfvar tvånget, är målsegande[2] eller en annan person. Däremot verkar detta skillnad i sådana fall, där den hotande tilltvingar sig själf[3] något, som ej innefattar godtgörelse af genom brottet orsakad skada. I fråga om en målsegande gäller i detta afseende följande. Enligt den uppfattning af straffet såsom uteslutande en samhällets sak, hvilken i det stora hela ligger till grund för den nutida rätten, är målsegandens angifvelse- resp. åtalsrätt en rent publik befogenhet, en befogenhet till en viss verksamhet i rättsordningens intresse ensamt och allena. Håller man strängt härpå, blir det städse rättsstridigt tvång, om en målsegande genom att hota med angifvelse eller åtal tilltvingar sig något, som ej endast utgör godtgörelse för genom brottet åstadkommen skada. Därhän har dock den allmänna rättsuppfattningen ej hunnit. Ännu kvarlefver en viss föreställning därom, att straffet delvis

[1] Likställda härmed äro naturligen de fall, då han sålunda tillgodoser någon af sina närmaste eller en annan person, i hvars bästa han är intresserad. Gränsen emellan dessa fall och dem, i hvilka det är fråga om en välgörenhetsprestation, kan vara svår att uppdraga. Är frågan tvifvelaktig, måste detta komma den hotande till godo.

[2] Under uttrycket »målsegande» tänkes här och i det närmast följande på innehafvaren af en självständig målseganderätt. Den, hvars rätt i sådant afseende grundar sig på representantskap för en annan, eger tydligen ej större rätt, än hvilken annan som helst, att tilltvinga sig själf något.

[3] Går tvånget ut på tillgodoseendet af en tredje man så, som i not 1 å denna sida är sagdt, beror det på, om denne är målsegande (i den mening, som angifvits i not 2 å denna sida) eller en annan person. Att närmare utföra detta torde ej vara behöfligt.

är till för att skänka målseganden upprättelse, alltså om ett straffanspråk från dennes sida. I utbyte mot det straffanspråk, som sålunda anses tillkomma målseganden, kan denne taga en privat prestation till sin förmån och, om härigenom hans straffanspråk bortfallit, han blifvit, som det heter, »förnöjd», är straffets utkräfvande ej så indiceradt som eljest. Om däremot ett från målsegandens sida framställdt skäligt anbud om ett sådant utbyte afslås och i följd däraf dennes straffanspråk kommer att kvarstå, finnes större skäl till straff och därmed till angifvelse eller åtal. Följaktligen kommer man med tillämpning af den här ofvan under β angifna regeln till det resultatet, att, om en målsegande genom hot med angifvelse eller åtal tvingar brottslingen eller ock någon annan, som skulle kännbart beröras af hotelsens fullbordan, att till målseganden prestera något, som ej endast utgör ett godtgörande af honom genom brottet tillskyndad skada, detta tvång, förutsatt att prestationen kan betecknas såsom ett lämpligt vederlag för det att målseganden afstår från att göra gällande sitt intresse i straffets utkräfvande[1], blir att anse såsom lofligt.

Detta gäller med afseende å en målsegande. En icke-målsegande har åter ej någon rätt att genom hot med att angifva eller — där sådant kan vara undantagsvis medgifvet[2] — åtala ett brott, hvarom han erhållit kunskap, tilltvinga sig någon fördel på brottslingens eller annan persons bekostnad. Ett sådant tvång blir alltså att hänföra till rättsstridigt tvång.

Under den nu meddelade regelns tillämpning kommer äfven ett fall, som jämte det nu behandlade — tvång genom hot med

---

[1] Annorlunda, om t. ex. någon, mot hvilken en rik man gjort sig skyldig till en jämförelsevis obetydlig förseelse, begagnar sig af dennes fruktan för skandal för att genom hot med åtal af honom utpressa en större penningsumma. Att märka är dessutom, att målsegandens straffanspråk kan vara att anse såsom förverkadt därigenom, att han själf eggat till brottet (exempel: en kvinna inbjuder genom sitt upplörande en man till ett närgånget beteende och hotar så, när denne lockats därtill, med åtal, därest han ej erlägger en summa penningar).

[2] Detta är — bortsedt från sådana fall, där rätten grundar sig på representantskap för en målsegande — händelsen vid s. k. actio popularis (exempel: K. F. angående försäljning af brännvin d. 9 Juni 1905 50 §).

att angifva eller åtala ett begånget brott — särskildt uppmärksammas i vissa främmande lagar, nämligen det fallet, att man eljest — d. v. s. utan att det är fråga om angifvelse eller åtal — öfvar tvång genom att hota med att meddela tredje man något för annan ofördelaktigt, som man känner till om denne[1]. Befogenheten att göra sådana meddelanden hör icke heller den till de rättigheter, hvarom ofvan under α varit tal. Väl har man positivrättsligt sedt i ifrågavarande afseende fullkomligt fria händer — meddelandet drager aldrig någon menlig rättspåföljd med sig —, men det allmänna rättsmedvetandet stämplar dock såsom otillständigt ett sådant begagnande af befogenheten, hvilket ej uppbäres af ett berättigadt enskildt eller allmänt intresse. Ett tvång genom hot med att göra bruk af befogenheten, därest en annan ej bekvämar sig till en viss eftergift, blir därför — bortsedt från sådana fall, där eftergiften är påkallad af en rättslig plikt — att anse såsom rättsenligt endast såvida detta bruk framstår såsom från nyss angifna synpunkt mera berättigadt, ifall den hotade vägrar att efterkomma den fordran, som ställes på honom (exempel: å ena sidan hot med att, därest ej den hotade själf anmäler förhållandet, underrätta vederbörande förman eller arbetsgifvare om att en person, hvilken man under obekantskap med hans antecedentia tilldelat en allmän eller enskild förtroendepost, är förlustig medborgerligt förtroende, å andra sidan ett lika beskaffadt hot för det fall, att den hotade ej betalar den hotande en summa penningar)[2].

[1] Naturligen förutsättes härvid, att meddelandet ej enligt den positiva rätten är att räkna till ärekränkning, i hvilket fall hotet är ett hot med en rättsstridig handling, således icke längre kommer under begreppet minae juris.

[2] Ofta är det rätt tvifvelaktigt, huruvida ett fall bör hänföras under α eller under β. X. utpressar till exempel pengar af Y. genom hot med att, om han ej erhåller sådana, taga lifvet af sig. Är detta förfarande straffbart enligt 15: 22? Frågan synes böra besvaras jakande. Väl kan självmord ej betecknas såsom en rättsstridig handling, men denna handling lärer dock näppeligen få räknas till sådana, som man alldeles efter eget godtfinnande utan att råka i strid med den allmänna rättsuppfattningens kraf kan företaga. Om en person vill göra slut på sitt lif, torde — i allt fall ännu så länge — ej betraktas såsom varande helt och hållet hans ensak, på samma sätt som om han vill ödsla bort sina pengar eller vidtaga andra ändamålslösa förfoganden öfver sin förmögenhet. I denna fråga kunna dock meningarne vara delade.

γ. Komma till sist sådana fall, i hvilka den berättigade handling, hvarmed hotas, icke är en sådan, hvars företagande eller icke-företagande är öfverlemnadt till personens eget afgörande, utan en sådan, som det rättsligen åligger denne att företaga. Ett tvång genom hot med en sådan handling är, om det ej går ut allenast på fullgörandet af en rättsplikt, alltid rättsstridigt (exempel: en polisbetjänt, hvilken det åligger att verkställa häktning af en person, aftvingar denne penningar mot löfte att låta honom undkomma).

Att det tvång medelst minae juris, som sålunda i det föregående betecknats såsom rättsstridigt, är sårande och i hög grad sårande för det allmänna rättsmedvetandet, lärer af ingen bestridas. Fråga kan blott vara, huruvida det för närvarande finnes rättsskydd däremot eller om hvad som här framställts såsom redan gällande positiv rätt, ännu så länge icke är det, äfven om det att döma af det allmänna rättsmedvetandets oförtydbara kraf eger stor utsikt att blifva det. Tvifvelsmål i sådant afseende göra sig ofta gällande, när det är fråga om satser, hvilkas egenskap af positiv rätt, därest de öfverhufvud hafva en sådan, grundar sig på det allmänna rättsmedvetandet såsom rättskälla. Här synes det dock ej finnas tillräcklig anledning därtill, utan torde en svensk domare få anses berättigad och då naturligen ock förpliktad att — ehuru härför saknas uttryckligt stöd i lag[1]

[1] Man har ibland velat finna ett visst sådant stöd i 22 §:s affattning, ity att man ansett tillägget »eller med missbruk af sin rätt» syfta på sådana fall, där tvång medelst minae juris är rättsstridigt. Lagen skulle nämligen, såvidt fråga är om tvång medelst hot, under »rätt» i uttrycket »utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt» tänka sig rätten att verkställa det, hvarmed hotas, och betrakta ett genom hot med denna rätts utöfning verkställdt tvång såsom ett slags begagnande af rätten. Då lagen nu förklarar, att ett sådant begagnande kan vara ett missbruk och i så fall är hemfallet under straff, har den därmed förklarat, att ett tvång medelst minae juris kan vara rättsstridigt och straffbart. Denna tolkning är dock ej möjlig. Måhända har någon tanke i denna riktning föresväfvat dem, som affattat §:n. Men i så fall har tanken ej funnit något begripligt uttryck däri. Såsom §:n nu är affattad, måste uttrycket »utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt» anses höra samman med »Tvingar någon» och ordet »rätt» i detta uttryck anses syfta på en tvångsrätt. Men vid sådant förhållande säger tillägget »eller med missbruk af sin rätt» alls intet i förevarande fråga, hänvisar ej å möjligheten af ett otillåtet tvång medelst minae juris. Ty fall, som — om man tager »missbruk» i den mening, hvari uttrycket måste anses vara taget i lagen (se ofvan i texten s. 263) — kunna betecknas såsom missbruk af en tvångsrätt, låta sig tänkas, äfven om man nekar till denna möjlighet (jfr nyss anf. st.).

— bedöma dylika tvångsfall så, som de uppenbarligen förtjäna[1].

I subjektivt afseende fordras *uppsåt* i förhållande till en sådan gärning, som nu blifvit beskrifven, således uppsåt att medelst våld eller hot rättsstridigt framtvinga en verksamhet eller overksamhet. Om på ett mot annan öfvadt våld eller hot följer en verksamhet eller overksamhet från dennes sida, men gärningsmannens uppsåt ej omfattat en sådan effekt, föreligger ej 22 §:s brott. När en person misshandlar en annan eller skrämmer honom genom ett hot, kan det lätt hända, att denne för att slippa undan misshandeln resp. för att undgå hotelsens fullbordan företager sig ett eller annat, utan att gärningsmannens uppsåt gått ut härpå, men detta är icke tillräckligt för att påkalla tillämpning af sagda §. Det är emellertid ej nog, att gärningsmannen velat framkalla den ifrågavarande effekten — den andres verksamhet eller overksamhet —, utan han skall hafva velat framkalla den genom våldet eller hotet. Om således den, som framställer en begäran, samtidigt utfar i hotelser för det fall, att denna begäran icke uppfylles, förutsättes för 22 §:s tillämplighet, att han anser, att den andre icke frivilligt skulle göra hvad han önskar och att han genom hotelserna vill öfvervinna denna motsträfvighet. Äro däremot hotelserna endast och allenast ett uttryck af öfvermod — särskildt, såsom ej sällan förekommer, ett rått sätt att bemantla en bön för att undgå det förödmjukande, som personen anser ligga i en sådan — och betraktar den hotande sina hotelser såsom i själfva verket irrelevanta, ity att han äfven dessförutan skulle få sin önskan uppfylld, är icke något straffbart tvång för handen. Skulle

[1] Jämväl de civilrättsliga påföljderna af tvång inträda i de fall, för hvilka tvånget här betecknats såsom rättsstridigt. Härom lärer ej kunna vara något tvifvel. Däremot är det ej gifvet, att dessa påföljder äro förbehållna för sagda fall. Det låter nämligen mycket väl tänka sig, att rätten frånkänner en rättshandling giltighet på grund af tvång, utan att tvånget är att beteckna såsom rättsstridigt. För att verkan af en rättshandling skall vara utesluten, behöfver naturligen ej den brist, som vidlåder densamma, låta sig återföras till en handling, som står i strid med ett rättsbud inom den positiva rätten. Frågan, i hvilket omfång ifrågavarande påföljder ega tillämpning, må emellertid öfverlemnas åt civilrätten att besvaras.

faktiskt — i strid med hvad han antager — fruktan för hotelsernas fullbordan vara det, som gör att han får sin vilja fram, föreligger visserligen objektivt sedt ifrågavarande brott, men det saknas i subjektivt afseende något däri. Slutligen förutsättes äfven uppsåt i förhållande till rättsstridigheten, det vill då säga, att gärningen, sådan gärningsmannen föreställer sig och vill densamma, skall innefatta ett rättsstridigt tvång[1]. Tror gärningsmannen, att det föreligger någon omständighet, som, därest den förelåge, skulle rättfärdiga gärningen, hemfaller han ej under straffbudet i 15: 22 (exempel: en person, som på grund af ett missförstånd anser sig vara angripen så, som i 5: 7 sägs, drifver den förmente angriparen på flykten medelst hot med att eljest nedskjuta honom). Hvad sålunda blifvit sagdt torde vara gällande rätt. Det måste emellertid erkännas, att det berättigade i uppställandet af den nu senast angifna subjektiva förutsättningen för stadgandets tillämplighet icke är höjdt öfver allt tvifvel. Det kan onekligen ifrågasättas, huruvida ej under stadgandet jämväl böra hänföras sådana fall, i hvilka gärningsmannen uppsåtligen genom våld eller hot framtvungit en verksamhet eller overksamhet, men sväfvat i en s. k. oursäktlig faktisk villfarelse, som kommit honom att förbise gärningens rättsstridiga beskaffenhet (i det nyss anförda exemplet skulle således personen i fråga, därest missförståndet kunde läggas honom till last, blifva straffbar enligt 15: 22)[2]. Till att antaga detta vara lagens mening synes dock ej finnas tillräckligt skäl. Väl saknas ingalunda fall, i hvilka man får anse straffbud, som i öfrigt för sin tillämplighet förutsätta dolus, under sig inrymma sådan culpa[3], hvarom nu varit fråga (ett exempel erbjuder 24: 13, som säkerligen är tillämplig å den, som jagat å annans mark utan att

[1] Detta, att viljeinnehållet faktiskt är — således för den, som riktigt bedömer förhållandet, ter sig såsom — stridande mot rätten, gör tillfyllest. Att gärningsmannen vill gärningen med denna dess rättsliga egenskap, är icke nödvändigt (jfr I ss. 203, 4 och 207, 8).

[2] I så fall finge naturligen den ofvan s. 244 meddelade definitionen å straffbart tvång ändras så, att »uppsåtligen» ej komme att referera sig jämväl till »rättsstridigt».

[3] Därom, att det är denna viljeform, som föreligger i det förutsatta fallet, se I s. 149 med dithörande not och ss. 205 o. f.

lägga märke till, att han kommit utom sitt eget jaktområde). Men med den genomgripande skillnad lagen gör mellan dolus och culpa talar en stark presumtion emot en sådan tolkning.

Fullbordadt är 22 §:s brott ej med våldet eller hotet såsom sådant, utan först därmed, att annan därigenom tvungits till en verksamhet eller overksamhet. Att gärningsmannen vunnit sitt mål, således att all den verksamhet eller overksamhet, som han velat framtvinga, egt rum, är naturligen ej nödvändigt, blott att den andre bragts därhän att i någon mån förhålla sig så, som gärningsmannen haft i sikte[1].

Straffet enligt 22 § är högst straffarbete i två år. Denna straffbestämmelse gäller dock blott för »de fall, der gerningen ej med svårare straff särskildt belagd är». Undantagna från §:ns tillämplighetsområde äro på grund af detta tillägg sådana fall, i hvilka gärningen hemfaller under något stadgande, hvilket för sin tillämpning förutsätter eller bland annat är beräknadt för sådant slags tvång, hvarom i 22 § är fråga, och hvilket innehåller ett strängare straff än det, som där utsättes. Närmast ligger att tänka på sådana fall, där det andra, strängare straffbudet uteslutande (exempel: 15: 21) eller bland annat (exempel: 15: 5) handlar om hvad som i förhållande till 22 §:s brott utgör en speciellare art af samma slags brott, ett s. k. kvalificeradt brott. Men under förbehållet inbegripas otvifvelaktigt äfven fall, i hvilka detta straffbud handlar om ett s. k. kompliceradt brott[2], hvari rättsstridigt tvång ingår eller kan ingå såsom ett moment (exempel: 21: 5 och 10: 1), dock väl endast sådana, där det komplicerade brottets straffbud innehåller någon antydan om rättsstridigt tvång såsom en nödvändig eller möjlig beståndsdel i brottet. Latenta fall af en dylik kombination afses antagligen ej, hvadan den absorption, hvarom i I ss. 680,1 varit tal, ej eger något stöd i det ifrågavarande förbehållet. Detta är ock i så måtto ofullständigt, att det endast utesluter sådana fall, där gärningen är särskildt belagd med *svårare* straff, under det att 22

[1] Angående ett förbehåll, som i detta afseende måste uppställas, för den händelse tvång till s. k. inre handlingar anses inbegripet under 15: 22, se i det föregående s. 260.

[2] Angående detta begrepp se I ss. 672 o. f.

§:s straffbestämmelse jämväl får vika för den i 10 § utsatta, ehuru denna är mildare. I följd häraf är hela förbehållet af mycket tvifvelaktigt värde. Det hade näppeligen varit någon förlust, om detsamma varit borta och man endast varit hänvisad till konkurrenslärans allmänna regler. Något mer, än hvad som innehålles i dessa regler, får nämligen ej inläggas i förbehållet. Ibland har det försports en tendens härtill. Så då man antagit, att, där någon tvungit annan till brott och detta förfarande, betraktadt såsom anstiftan, betingar strängare straff, än i 15: 22 utsättes, denna § i kraft af ifrågavarande förbehåll skulle vara otillämplig. En sådan tolkning af förbehållet är dock ej hållbar. Från §:ns tillämplighetsområde uteslutas genom detsamma »de fall, der gerningen.. med svårare straff särskildt belagd är». För att ett sådant fall skall kunna anses föreligga, måste det andra och strängare stadgande, hvarunder handlingen hemfaller, förhålla sig till 15: 22 såsom ett speciellare stadgande. Detta andra stadgande skall således äfven det vara ett straffbud för rättsstridigt tvång (vare sig nu för detta ensamt — uteslutande för ett visst närmare bestämdt slag däraf — eller bland annat för ett sådant tvång). Den omständigheten, att en handling hemfaller under ett strängare straffbud än det, som innehålles i 15: 22, utgör alltså ej alltid något hinder för denna §:s tillämpning däråt. Det gör det nämligen endast, om i detta strängare straffbud handlingens karakter af rättsstridigt tvång vunnit afseende. I annat fall — så i det nyss berörda fallet af anstiftan — blir jämte det strängare straffbudet 15: 22 tillämplig och straffet att bestämma enligt 4: 1.

Tvenne speciellare konkurrensfrågor, till hvilka förevarande brott gifver anledning, skola på detta ställe göras till föremål för behandling. Den ena frågan angår konkurrens mellan tvång och uppsåtlig misshandel. Med afseende å sådana fall, i hvilka tvång användes såsom medel för föröfvandet af sådan misshandel, gör dock en hänvisning till I ss. 680, 1 tillfyllest. För sådana fall åter, i hvilka uppsåtlig misshandel användes såsom medel för tvång eller misshandel är en uppsåtligen åstadkommen biprodukt till ett tvångsförfarande, gäller, att, om det stannat vid den lindrigaste graden af uppsåtligt misshandelsbrott, misshandeln

ej såsom sådan kommer i betraktande, utan går alldeles upp i tvångsbrottet[1], men att det i andra fall — gärningen hemfaller då såsom misshandelsbrott städse under ett straff, som är strängare än det, hvarunder den hemfaller såsom tvång — blir (ideell) brottskonkurrens.

Den andra frågan, som här skall behandlas, är den: blir det både tvång och bedrägeri, då å en handling dessa båda brotts kännetecken träffa in? Denna fråga kan ej besvaras obetingadt jakande. Det föreligger här, då det är fråga om tvång medelst hot, ett sådant fall, i hvilket af två i och för sig förhandenvarande brott det ena i viss omfattning absorberar det andra (härom se I ss. 676 o. f., särskildt ss. 680 o. f.). En viss användning af list är vid tvång genom hot ytterst vanlig. Detta nämligen i så måtto, att den hotande helt enkelt — utan något systematiskt anlagdt eller särskildt raffineradt konstgrepp — gifver sig sken af en afsikt att verkställa hotet, hvilken han ej hyser, eller af en förmåga att verkställa detsamma, af hvilken han ej är i besittning (exempel: hot att skjuta annan med en pistol, som i själfva verket icke är laddad). Utgör nu det föreliggande svikliga förfarandet endast ett sådant, som kan anses höra till hvad som är det vanliga vid tvång genom hot, inträder absorption. Gärningen blir då att bedöma uteslutande såsom ett tvångsbrott. Men i annat fall — om det svikliga förfarandet antager större dimensioner — blifva både 15: 22 och 22: 1 tillämpliga. Ibland antages det, att, så snart straffbudet för tvång är tillämpligt, gärningens möjliga egenskap af bedrägeri ej kommer i betraktande. Detta är icke riktigt och kan på grund af straffens beskaffenhet i de båda lagrummen leda till besynnerliga resultat. Ett exempel må visa detta. Om A. nattetid bereder sig inträde hos B. i en utstyrsel, beräknad på att B. skall tro sig hemsökas af en afliden persons ande, och A. förmår B. till att utfärda ett gåfvobref till A:s förmån, kan förhållandet ställa sig olika. Begagnar sig A. endast af den skräck, som det mystiska väsendet såsom sådant ingifver, föreligger bedrägeri och ett bedrägeri,

[1] Rättsfall t. ex. i N. T. 1867 s. 138. Hvad sålunda blifvit sagdt om tvång gäller ock om straffbart försök därtill. Jfr de i N. J. A. 1901 s. 500, 1903 s. 134 och 1904 s. 24 refererade rättsfall.

för hvilket man lätt kan tänkas jämlikt 22: 1 komma till ett högre straff, än som enligt 15: 22 kan ega rum. Tvingas åter B. till den ifrågavarande dispositionen medelst hot t. ex. med att, därest B. ej inom viss tid handlar så, som A. föreskrifver, A. skall komma och taga B:s lif, är obestridligen ett tvångsbrott för handen. Men ingalunda vore det rimligt, om i så fall gärningen skulle undgå att hemfalla under 22: 1 och endast kunna hänföras under den lindrigare straffbestämmelsen i 15: 22. Frågan blir emellertid, huruvida, då 15: 22 och 22: 1 sålunda blifva samtidigt tillämpliga, det blir brottskonkurrens eller blott lagkonkurrens. Det förra torde vara det riktiga. Väl kan det synas som om 22: 1 i dylika fall omfattade all den föreliggande brottsligheten. Men så förhåller det sig i själfva verket ej. I bedrägeribrottet ingår visserligen, att objektet förmås till något på ett sätt, som ej öfverensstämmer med objektets själfbestämmelserätt, men därmed är icke allt det brottsliga innehållet i ett brott enligt 15: 22 uttömdt. Där tillkommer, att såsom medel användes våld eller hot — annat tvång inbegripes ej —, och efter förfarandets subsumtion under 22: 1 kvarstår alltså ett brottsligt öfverskott, som ej kommit i betraktande, hvadan i förevarande fall en (ideell) brottskonkurrens rätteligen bör anses vara för handen.

Straffbart tvång får i regeln ej åtalas af allmän åklagare, där ej målseganden angifver det till åtal. Denna inskränkning i allmän åklagares åtalsrätt lider dock numera ett märkligt undantag. Detta undantag har tillkommit genom tvenne lagar, den ena af den 9 Juni 1893, den andra af den 28 Maj 1897 (båda numera ersatta genom lagen den 10 Juli 1899 i sammanhang med upptagandet af mom. 2 i 22 §). Från den förra lagen föreskrifver sig det stadgandet, att allmän åklagare må åtala ifrågavarande brott, där »genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet». Med ordet »arbetsinställelse» såsom vetenskaplig och legislativ term förenar sig städse föreställningen om ett arbete, som utföres åt annan. I enlighet härmed får uttrycket ock här förstås. Annans tvingande att upphöra med ett arbete, hvarmed han för egen räkning är sysselsatt, hörer icke hit. Ibland tages

uttrycket så vidsträckt, att därunder inbegripas både strejk eller »arbetsnedläggelse» (arbetsinställelse från arbetares sida) och lockout (arbetsinställelse från arbetsgifvares sida). Vanligen afses dock endast det förra, och att uttrycket här står i denna inskränkta betydelse, lärer ej vara underkastadt något tvifvel. Om lagen öfverhufvud haft lockouter i sikte, hade den omöjligen kunnat undgå att jämte arbetares hindrande från att återgå till arbetet upptaga det fall, då en arbetsgifvare hindrats att för sin del häfva en lockout, hvari han deltagit. Till att inbegripa det ena, men icke det andra, hade saknats hvarje rimlig anledning[1]. Att strejken innefattat ett brytande af ingånget arbetsaftal, således varit förenad med kontraktsbrott, förutsättes ej. Uttrycket strejk tages ofta så inskränkt, att därmed blott betecknas en af ett större antal arbetare företagen arbetsinställelse. Till att inlägga detta i lagens »arbetsinställelse» saknas tillräcklig anledning. Men om således arbetsinställelsens egenskap af en massföreteelse ej får betraktas såsom någon förutsättning för stadgandets tillämplighet, så måste dock den omständigheten, att det talas om tvång till att »deltaga i» arbetsinställelse, anses gifva vid handen, att arbetsinställelsen skall omfatta ett flertal personer, låt vara fördeladt å olika arbetsgifvare. Följaktligen gäller det, att, om en arbetsgifvare, som blott sysselsätter *en* arbetare, nekar att ställa sig till efterrättelse ett inom den ifrågavarande arbetsbranschen träffadt tariffaftal och så någon, för att förmå arbetsgifvaren härtill, med våld eller hot tvingar den ifrågavarande arbetaren att nedlägga arbetet, detta brott icke hemfaller under allmänt åtal. Då det i lagen talas om att någon »hindrats att återgå till arbetet», afses uppenbarligen ett återupptagande af ett genom en arbetsinställelse nedlagdt arbete[2].

[1] Användningen af uttrycket »deltaga i arbetsinställelse» (jfr det följande i texten) utesluter däremot ej, att jämväl en lockout kan vara afsedd, ty äfven vid en sådan kan det vara och är ofta fråga om ett flertal af subjekt.

[2] Uttrycket arbetsinställelse såsom liktydigt med strejk eller arbetsnedläggelse betecknar såväl den (under större eller mindre anslutning försiggående) akt, hvarigenom arbetet nedlägges, som ock det tillstånd, som utmärkes däraf, att arbetet blifvit och fortfarande är nedlagdt. Här står uttrycket tydligen i den förra bemärkelsen. I annat fall hade orden »eller hindrats att återgå till arbetet» varit öfverflödiga, enär, om arbetsinställelse tolkas på det senare sättet, ett sådant hindrande innefattar ett tvång till fortsatt deltagande däri.

Att endast ett sådant arbete afses, framgår tydligen af ordet »arbetet», hvars bestämda form angifver, att det skall vara fråga om det arbete, hvarom strax förut varit tal, d. v. s. ett arbete, som varit föremål för arbetsinställelse.

Det genom denna 1893 års lag tillkomna stadgandet omfattade ej fall, i hvilka tvång öfvats mot andra arbetare, än sådana, som deltagit i arbetsinställelse. Som detta erfarits såsom en brist, gjordes genom lagen den 28 Maj 1897 ett tillägg till 15: 24, genom hvilket tillägg såsom ett fall, i hvilket allmän åklagare skulle kunna åtala straffbart tvång, äfven upptogs det fallet, att genom brottet någon hindrats »att öfvertaga erbjudet arbete». Detta fall är icke i språkligt afseende satt i förbindelse med de föregående[1], men det lärer icke kunna betviflas, att lagen här rörer sig inom samma föreställningskrets, i det att den jämväl här har konflikter emellan arbetsgifvare och arbetstagare i sikte[2]. Efter orden handlar tillägget endast om sådana fall, där någon hindrats att *åtaga sig* det ifrågavarande arbetet, icke om sådana fall, där han hindrats att fortsätta därmed, med andra ord tvingats att lemna detsamma. Men att jämväl de senare fallen inbegripas under stadgandet eller åtminstone böra bedömas enligt detsamma, kan ej vara föremål för något tvifvel. Om att underkasta dem en annan behandling kan ej rimligen blifva fråga.

För att åtal af allmän åklagare äfven utan målsegandes angifvelse skall kunna ega rum, förutsättes kausalsammanhang emellan gärningsmannens handling och deltagandet i arbetsinställelsen eller underlåtenheten att återgå till arbetet eller att öfvertaga (eller fortsätta med) det erbjudna arbetet, och det förutsättes ett sådant kausalsammanhang, som erfordras för att man

[1] En sådan förbindelse lärer icke böra anses i viss mån åstadkommen genom begagnandet af ordet »öfvertaga», i det att nämligen däri skulle ligga en antydan därom, att arbetet förut innehafts af andra, ty ordet »öfvertaga» låter sig mycket väl användas äfven om ett arbete, som förut ej varit å annan hand. Anser man emellertid, att åt ordet bör gifvas en sådan betydelse, kan man ej i tolkningsväg göra gällande hvad i följande not sägs, utan måste för att vindicera giltighet däråt anlita analogi.

[2] Att arbetet varit föremål för strejk, är dock ej absolut nödvändigt. Det kan äfven vara fråga om s. k. blockad utan förening med strejk.

skall kunna tala om ett »tvång»[1]. Detta i objektivt afseende. I subjektivt afseende fordras säkerligen, att det sålunda framkallade resultatet åstadkommits uppsåtligen, med andra ord att det utgjort eller ingått i den till det ifrågavarande tvångsbrottet hörande effekten. Stadgandet är således t. ex. ej tillämpligt, om strejkande arbetare stått på vakt vid utgången från arbetsplatsen och genom hot med misshandel tvungit arbetare, hvilka antagits i deras ställe, att till utrönande af, huruvida bland dem funnes organiserade arbetare, uppgifva sina namn, men de, som aftvungits sådan uppgift, med anledning häraf gripits af skräck för hotande efterräkningar och ej vågat fortsätta arbetet.

Det brott, hvarom 15: 22 handlar, straffas i regeln allenast såsom fullbordadt. Härifrån har dock en lag af den 10 Juli 1899[2] infört ett undantag. Genom denna lag har i ifrågavarande § upptagits ett så lydande mom. 2: »Lag samma vare, der man, på sätt nu är sagdt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete». Våld eller hot, som öfvats i sådant tvångsändamål, men blifvit utan åsyftadt resultat, hade redan förut ofta drabbats af straff. Detta dock blott för det fall, att handlingen innefattade misshandel eller ock hot af i 15: 23 angifven beskaffenhet[3]. Straffet var ock ganska lindrigt, nämligen högst sex månaders fängelse, där ej svårare misshandel egt rum, och brottet var under sagda förutsättning bortsedt från särskilda omständigheter (såsom t. ex. den, att misshandel öfvats å all-

[1] Jfr ofvan ss. 256 o. f. Det jämte »tvingats» i lagen använda »hindrats» lärer ej kunna anses åsyfta ett svagare tryck.

[2] Lagen tillkom efter en motion i Andra Kammaren af herr P. Pehrsson i Åkarp och har med anledning häraf erhållit benämningen Åkarpslagen.

[3] Vid tillkomsten af 1899 års lag framhöll såväl motionären som Lagutskottet — detta förefaller åtminstone hafva varit meningen —, att ifrågavarande tvångsförsök redan förut vore straffbara, nämligen efter 14 kap. eller efter 15: 23. I det yttrande, hvarom H. D:s fleste ledamöter förenade sig, hette det åter, att en sådan handling, som afsåges i 15: 22 S. L., torde redan nu »i regeln» vara belagd med straff äfven för det fall, att det i §:n angifna syftet med handlingen icke uppnåddes. Därvid synes man emellertid hafva ansett det föreslagna stadgandet endast med afseende å hot innebära något annat och mer än en straffskärpning, hvilket strängt taget icke var riktigt, då hvarje handling, som kan hänföras under »våld», icke nödvändigtvis innefattar misshandel.

män väg) ett s. k. målsegandebrott. Genom 1899 års lag har ändring härutinnan egt rum. Ifrågavarande tvångsförsök har blifvit straffbart såsom sådant och blifvit belagdt med samma straff som fullbordadt brott. Det har ock, i likhet med hvad som redan förut på grund af 1893 och 1897 års lagar varit fallet med fullbordadt brott af motsvarande beskaffenhet, underkastats allmän åklagares åtalsrätt.

Förevarande stadgande riktar sig mot excesser, som, efter hvad erfarenheten visat, ofta förekomma i sammanhang med konflikter emellan arbetsgifvare och arbetare. Men det riktar sig ingalunda mot alla slags sådana excesser. Hvad som skall blifva att hänföra under stadgandet måste — detta må framhållas såsom något för alla hithörande fall gemensamt — hafva karakteren af våld eller hot, riktadt mot arbetsvillige i syfte att afhålla dem från att arbeta. Det skall alltså vara fråga om en åtgärd i nu angifna praktiska syfte. En åtgärd, som ej sker i något sådant tvångssyfte, utan endast eger rum till hämnd för det att någon verkställt s. k. strejkbrytarearbete, omfattas icke af stadgandet[1]. Åtgärden skall gå ut på ett tvång, icke på att i godo förmå objektet att rätta sig efter gärningsmannens eller gärningsmännens önskningar, får alltså t. ex. icke utgöras allenast af s. k. fredlig strejkpostering (vakthållning i syfte att underrätta arbetsvillige om att strejk pågår och på öfvertalningens väg förmå dem att afhålla sig från arbete), låt äfven vara att denna i betraktande af omständigheterna kan anses såsom ett störande af allmän ordning. Tvångsåtgärden skall öfvas medelst våld eller hot. Vissa tvångsåtgärder, som uppmärksammas i främmande lagar, såsom ett borttagande eller undandöljande af arbetsverktyg eller arbetsmaterial, inbegripas följaktligen ej. Våldet eller hotet skall användas för att fysiskt öfvervältiga eller terrorisera själfva de arbetsvillige, icke t. ex. gå ut på att skrämma en arbetsgifvare, hos hvilken strejk utbrutit, att afskeda arbetare,

[1] Jfr rättsfall i N. J. A. 1901 s. 500, 1903 s. 134 och 1904 s. 24. Annat är förhållandet naturligen med det fallet, att åtgärden, på samma gång den innefattar en hämnd å den, som omedelbart träffas däraf, afser att genom den skräck, den injagar, afhålla andra från att följa dennes exempel.

som trots strejken fortsatt att arbeta, eller afskräcka honom från att antaga arbetare i de strejkandes ställe.

I och för den närmare tolkningen af detta stadgande hänvisas till en början till det föregående ss. 283—5. Hvad där yttrats angående innebörden i uttrycken »tvingats att deltaga i arbetsinställelse», »hindrats att återgå till arbetet»[1] och »hindrats .. att öfvertaga erbjudet arbete»[2] är äfven här af betydelse. I öfrigt må angående stadgandets tillämplighetsområde anmärkas följande. I uttrycket »på sätt nu är sagdt» ligger den redan påpekade fordringen, att tvångsförsöket skall hafva öfvats genom våld eller hot[3]. Men däri ligger ännu något mer — äfven om detta kunnat tydligare uttryckas[4] —, nämligen att gärningsmannen handlat »utan laga rätt eller med missbruk af sin rätt». Detta är alltså en oeftergiflig förutsättning för stadgandets tillämplighet. Följaktligen blir hvad som utvecklats ofvan ss. 263—78 jämväl här af betydelse.

Ett tvångsförsök enligt 15: 22 mom. 2, vid hvilket hot begagnats såsom medel, kan jämväl innefatta brott enligt 10: 14[5].

---

[1] Att det i 22 § 2 mom. heter »återgå till arbete», icke såsom i 24 § »återgå till arbetet», får — fastän det onekligen är en påfallande brist på öfverensstämmelse i uttryckssättet — icke anses utesluta, att lagen menar ett och detsamma.

[2] Med ett hindrande att öfvertaga erbjudet arbete måste jämväl här likställas ett hindrande att fortsätta med arbete, som man åtagit sig. Jfr de redan förut i noterna å ss. 282 och 287 anmärkta rättsfallen i N. J. A. 1901 s. 500 och 1903 s. 134.

[3] Detta är icke alldeles detsamma som att ett försök att genom våld eller hot öfva tvång egt rum (»på sätt nu är sagdt» och därigenom »genom våld eller hot» måste anses höra samman med »försöker», icke med »tvinga»). Våld eller hot skall verkligen hafva kommit till användning. Den praktiska betydelsen häraf är emellertid betydligt reducerad därigenom, att »våld» äfven därvid lärer få tagas så vidsträckt, som i det föregående angifvits i noten å s. 254. Ett blott försök till ett hot — en handling, som afser att uttrycka, men ej gifver uttryck åt en afsikt att tillskynda en annan ett ondt — gör emellertid ej tillfyllest.

[4] Inom H. D. uttalades vid dess granskning af förslaget till ifrågavarande stadgande en farhåga för att den obestämdhet, som vidlådde begreppet hot såsom förutsättning för straffbart tvångsförsök, skulle kunna leda till åtal och straffdomar för åtgärder, hvilka i allmänhet ansåges fullt befogade.

[5] Att detta lagrum skulle vara inskränkt till sådana fall, i hvilka åtgärden ginge ut på att *i godo* förmå andra till hvad i lagrummet sägs, kan icke antagas.

För att detta skall kunna blifva händelsen, förutsättes, att tvångsförsöket har karakteren af en *offentlig* uppmaning (angående detta begrepp hänvisas till föreläsningarne öfver S. L:s 10 kap.). Är detta fallet, blir afgjordt 10: 14 tillämplig, därest deltagandet i arbetsinställelsen resp. underlåtenheten att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete är att beteckna såsom ett brott (såsom förhållandet t. ex. är, då det är fråga om järnvägsbetjänte eller lotsar). Men detsamma gäller nog ifall deltagandet i arbetsinställelsen o. s. v. allenast innefattat s. k. civil orätt. Hvarje åsidosättande af en rättslig förpliktelse utgör nämligen en ohörsamhet emot det rättsbud, som stadgar densamma[1].

3 §. Pinande till bekännelse.

I 15: 11 stadgas straff för hvad som (å ett mer framskridet stadium) utgör ett kvalificeradt fall af brott enligt 15: 22. Det är nämligen där fråga om användande af ett visst tvångsmedel — hvilket uppenbarligen hör till dem, som kunna begagnas vid 22 §:s brott — i ett visst tvångssyfte.

Tvångsmedlet betecknas i §:n med orden »Pinar man annan». Ordet »Pinar» uttrycker icke alldeles detsamma, som ordet »Misshandlar» skulle hafva uttryckt[2]. Hvarje misshandel, huru obetydlig och öfvergående den än är (t. ex. en vanlig örfil), kan ej kallas ett pinande. För att detta uttryck skall vara tillämpligt, förutsättes en viss större intensitet och en viss längre varaktighet hos misshandeln. Å andra sidan omfattar »pinande» äfven annat än sådant, som är att hänföra till misshandel. Därunder ingå äfven sådana åtgärder som att hålla annan innesluten i mörkt rum, framkalla skräckbilder för hans inbillning o. s. v.

---

[1] Om detta rättsbud återfinnes i skrifven lag eller tillhör den oskrifna rätten, lärer icke kunna antagas vara af någon betydelse för frågan om det i 10: 14 meddelade stadgandets tillämplighet.

[2] Lagberedningen föreslog »Gör man misshandel å» i stället för »Pinar man», som Lagkommittén föreslagit i enlighet med den gamla lagens uttryckssätt, men i 1861 års misshandelsförordning upptogs »Pinar man» igen och öfvergick därifrån till S. L.

Pinandet skall afse att tvinga den pinade till »bekännelse i någon sak». Med »bekännelse» förstås ett vidgående af en förseelse, en begången orätt. Hvarje utsaga inbegripes alltså ej[1], icke ens hvarje erkännande, d. v. s. hvarje medgifvande af en för den medgifvande ofördelaktig omständighet. Är det, som vidgås, en förseelse, blir vidgåendet en »bekännelse», äfven om syftet för dess framtvingande ingalunda är att gentemot den, som vidgår forseelsen, göra gällande någon menlig påföljd af densamma (exempel: A., som tvingar B. att erkänna det han föröfvat äktenskapsbrott med C., handlar därvid allenast af skandalhunger eller för att få C:s brottslighet konstaterad). Däremot blir vidgåendet af hvad som ej är någon förseelse, icke att anse såsom en »bekännelse», därför att det framtvungits i afsikt att låta den sålunda tvungne vidkännas något obehagligt på grund af hvad han vidgått (exempel: A. har, upptänd af lust att hämnas å den, som angifvit ett af honom begånget brott, tvungit B. att erkänna det han varit den, som gjort angifvelsen). Tillägget »i någon sak» lärer få anses innehålla en antydan därom, att bekännelsen skall gälla något, som är af rättslig betydelse, det vill då, om begreppet bekännelse uppfattas så, som nyss blef sagdt, säga: därom, att den skall afse en juridisk orätt, en rättsstridig handling. Om ett brott behöfver det ej nödvändigt vara fråga. Handlingen kan höra till dem, som, ehuru rättsligen otillåtna, ej i lag äro belagda med straff (exempel: ett snatteriförsök). Den kan ock på grund af bristande tillräknelighet vara fritagen från kriminellt ansvar (exempel: ett olofligt tillgrepp, föröfvadt af ett barn under femton år). Är den åter visserligen sedligt förkastlig, men juridiskt indifferent, hör fallet icke hit (exempel: någon pinar ett barn, hvaröfver han ej har någon rätt[2], för att få detta att bekänna, att det gjort sig skyldig till en — i rättsligt afseende betydelselös — osanning).

---

[1] En ledamot i Lagberedningen ansåg, att före straffbestämmelsen i §:n borde inskjutas »eller till falskt vittnesbörd eller utsago», men denna åsikt förmådde icke ens göra sig gällande inom Beredningen.

[2] Har personen i fråga en tuktorätt öfver barnet, är förevarande stadgande under alla förhållanden otillämpligt. Tvånget kan visserligen vara straffbart — därvid lära de grunder, hvilka angifvits i det föregående ss. 111

Att den pinade varit skyldig, befriar ingalunda — detta behöfver väl knappast påpekas — gärningsmannen från straff.

Brottet är fullbordadt i och med själfva pinandet. Att det lyckats gärningsmannen att framtvinga en bekännelse, är ej någon förutsättning härför.

Straffet är straffarbete i högst två år. Är brottet förenadt med synnerligen försvårande omständigheter [1], må dock tiden för straffarbetet höjas till fyra år.

4 §. Hot.

I 15: 23 möter i själfva verket ett brott med ett specifikt angreppsobjekt. Detta objekt utgöres af en persons känsla af rättssäkerhet, hans känsla af rättslig trygghet i anseende till lif, helsa, egendom o. s. v. Denna känsla är ett godt, som påkallar rättsligt skydd, och mot detta rättsgoda riktar sig ifrågavarande brott. Att brottet icke förty blifvit i lagen sammanfördt med frihetsbrotten, finner sin förklaring och i någon mån sitt rättfärdigande däri, att den, som gjorts till föremål för detta brott, merendels — på grund af nödvändigheten att i sitt förhållande rakna med den hotande faran — känner sig hämmad i sin handlingsfrihet och detta ej sällan på ett mycket kännbarare sätt, än vid månget direkt tvång till ett görande eller låtande. Någon oundgänglig verkan af brottet är ett sådant intrång i handlingsfriheten emellertid ingalunda. Det utgör endast en mycket vanlig följd däraf, icke någon nödvändig beståndsdel däri, och fullt på sin plats i 15 kap. är brottet därför ej.

Förr ansåg man ofta hotelser med brott straffbara såsom röjande en brottslig afsikt, en afsikt att begå det, hvarmed man hotade. Denna uppfattning — med hvilken man kommer till helt andra förutsättningar för straffbarheten, än de man nu har

—116, komma till analogisk användning —, men det blir då straffbart såsom misshandel. Under 15: 11 blir gärningen ej att hänföra. Ett tvång till bekännelse, hvilket eger rum till häfdande af en tuktorätt i uppfostringssyfte, faller säkerligen helt och hållet utanför hvad lagen i denna § har i sikte.

[1] Angående betydelsen af detta uttryck se I s. 508.

anledning att uppställa[1] — är dock omöjlig. Den skulle råka i strid med de grundsatser, som eljest genomgå straffrätten. Dessa medgifva ej att låta ett blott tillämnande af något brottsligt — det må hafva uppenbarat sig i hotelser eller annorledes — drabbas af straff (jfr I ss. 92, 3 samt ss. 237 och 260, 1).

Det heter i 15:23 »Hotar man annan, muntligen eller skriftligen, med misshandel eller brottslig gerning, och sker det på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara, det hotet verkställas skall; . . ». På grund af denna lagens beskrifning och hvad här ofvan angående detta brotts allmänna karakter är sagdt blifva förutsättningarne för dess tillvaro följande.

1:o. Ett *hot* skall hafva egt rum.

Angående begreppet hot hänvisas till hvad som blifvit yttradt i det föregående ss. 249 o. f. Äfven här är att iakttaga, att en förutsägelse af något ondt, öfver hvars inträffande eller uteblifvande man ej påstår sig hafva någon makt, endast undantagsvis — nämligen då man uppträder å dens vägnar, från hvilket det onda skall förskrifva sig — är att hänföra därunder. En sådan förutsägelse kan naturligen lätt tänkas göra tjänst såsom ett medel för störandet af en annans känsla af rättssäkerhet. Men under förevarande lagrum hemfaller den i regeln ej. Vidare är att märka, att, om ett hot skall kunna anses föreligga, det fordras, att man *uppsåtligen* uttrycker en afsikt (i regeln sin egen, under särskilda förhållanden en annans) att framkalla det ifrågavarande onda. Af dessa båda satser följer, att ett sanningslöst meddelande af beskaffenhet, som å s. 251 sagts, — ett meddelande, hvilket endast låter sig uppfattas eller är afsedt att uppfattas såsom ett meddelande om ett ondt, som förestår uteslutande från en tredje persons sida (utan att meddelaren framstår såsom handlande å dennes vägnar) — icke kan, där afsikt att tvinga till något saknats eller tvingandet misslyckats, blifva straffbart efter 15:23, äfven om meddelandet åstadkommit aldrig så mycken förskräckelse och detta ingått i meddelarens uppsåt.

[1] Straff skulle då t. ex. vara uteslutet, om det ej varit gärningsmannens afsikt att förverkliga hotet (såsom — bland annat — är fallet, då han haft klart för sig, att detta varit en omöjlighet).

2:o. Hotet skall hafva gått ut på »*misshandel eller brottslig gerning*».

Ett hot med en rättsstridig, men icke straffbar, handling gör alltså icke tillfyllest. Det borde naturligen hafva hetat »misshandel eller *annan* brottslig gerning». Ty att lagen här velat inbegripa några kränkningar af den kroppsliga integriteten, hvilka ej utgöra brott (t. ex. sådana, som på grund af sin ringa betydenhet undgå misshandelsstraff [jfr ofvan ss. 106 o. f.]), kan ej antagas[1].

Lagen bestämmer ej det, hvarmed hotas, närmare än att det skall vara en brottslig gärning. Det har dock ifrågasatts, huruvida det ej måste vara någon rättskränkning af mera kännbar art. Ett stöd för ett sådant antagande skulle man möjligen kunna finna i ordet »befara». Användningen af detta ord, kunde man säga, innebär, att lagen fordrar hot med sådana slags brott, som äro egnade att utgöra föremål för verklig farhåga, ordet taget i betydelsen af en känsla af oro för ett hotande ondt. Onekligen komme stadgandet med en sådan tydning att hafva bättre skäl för sig. Ty svårligen finnes det tillräcklig anledning att straffa ett hot med att utan tillstånd bruka en annans sak, att olofligen taga vägen öfver hans åker o. s. v. Emellertid lärer knappast en sådan inskränkande tolkning kunna godkännas. Enligt stadgandets affattning beror det nämligen blott på det sätt, hvarpå och de omständigheter, hvarunder hotelsen framställts, om anledning kan anses hafva varit för handen att befara hotelsens fullbordan, icke alls på arten af det, hvarmed man hotat. Icke heller är ordet »befara» så starkt, att det är fullkomligt oanvändbart med afseende å obetydligare rättskränkningar. Ordet *kan* nog begagnas äfven i fråga om ett motseende af något jämförelsevis ringa obehag.

Att hota annan med en brottslig gärning är liktydigt med att hota den andre med att begå en sådan gärning. Det, hvarmed man hotar, skall alltså vara ett brott för den hotande. Ett

[1] Det förefaller nästan som förelåge här en meningslös efterbildning af någon bland de tyska lagar, som talade om hot med misshandel eller med »Verbrechen», ity att de ville inbegripa äfven sådan misshandel, som blott vore att rubricera såsom »Vergehen».

hufvudbrott behöfver det naturligen ej vara, utan kan lika väl vara ett delaktighetsbrott, men en medverkan till annans brott, hvilken ej är straffbar, hör icke hit. Om således t. ex. A., som erfarit, att frukttjufvar ämna göra en påhelsning i B:s trädgård, hotar B. med att ej upplysa honom om tiden för det tilltänkta besöket, föreligger ej ett sådant hot, som kan påkalla en tillämpning af 15: 23. Lika litet om A. hotar den konkursmässige B:s borgenär C. med att han skall tillråda B. att fortfarande vingla sig fram i stället för att söka, såvidt ske kan, göra rätt för sig[1]. I det ena som i det andra fallet har A. hotat med att medverka till att ett brott kommer till stånd, men något hot med att han själf skall göra sig skyldig till ett sådant har ej egt rum.

Beskaffenheten af det, hvarmed man hotar, måste framgå af hotelsen så pass bestämdt, att man kan skönja, att det är något brottsligt (sådana allmänna ordalag, som att den och den »skall komma att ångra hvad han gjort», göra alltså icke tillfyllest). Detta är emellertid också tillräckligt. Arten af det tillämnade brottet behöfver ej vara angifven[2]. Ofta affattas en hotelse med flit i mycket sväfvande uttryck, i det den hotande räknar på, att den hotade skall tänka på något, som vore honom synnerligen ovälkommet.

Hotelsens ordalydelse är icke afgörande. Hvad det kommer an på är den mening, som däri uttryckes. En hotelse med något, som efter orden är alldeles outförbart, kan i följd häraf komma att falla under ifrågavarande stadgande. Exempel: en person hotar en annan med att slå honom så, att det blott blir en våt fläck kvar efter honom. En sådan öfverdrift i uttrycken betager ej hotet dess straffbara karakter, såvida den ej föranleder därtill, att hotelsen ej kan anses innebära någon allvarlig mening.

3:o. Hotet skall hafva skett *muntligen eller skriftligen.*

Denna begränsning leder ibland till föga tilltalande resultat. Det är svårt att inse, hvarför den skall straffas för ett brott

[1] Här ofvan har förutsatts, att delaktighetsansvar för främmande personer i förhållande till brott enligt 23: 3 ej eger rum.

[2] Jfr ett rättsfall i N. T. 1869 s. 447.

mot annans känsla af rättssäkerhet, som sagt åt denne, att han skall misshandla honom, men icke den, som genom betecknande åtbörder gifvit ett omisskänneligt uttryck åt en sådan afsikt. Dylika åtbörder kunna nog ibland drabbas af straff, nämligen af straff enligt 14: 15, men de blifva i sådana fall straffbara från en helt annan synpunkt (härom se i det föregående ss. 147, 8).

I det föregående har å s. 250 blifvit nämndt, att man ibland anser, att det, för att ett hot skall föreligga, ej gör tillfyllest, att handlingen uppsåtligen uttrycker en vilja att tillskynda annan något ondt, utan erfordras, att viljeuttrycket framstår — och i öfverensstämmelse med personens vilja framstår — såsom ämnadt att gifva det onda uppsåtet tillkänna. Denna åsikt betecknades å anförda ställe såsom oriktig. Följaktligen antogs ett hot med brottslig gärning vara för handen, om A. för att uppskrämma B. under någon förevändning inställer sig i dennes hemvist och där gör åtskilliga förfrågningar, som det ligger nära till hands att tyda såsom kommande från en person, som vill sondera terrängen för ett brottsligt företag. Om någon tillämpning af 15: 23 kan det emellertid ej blifva fråga i ett dylikt fall. När i detta lagrum talas om hot med brottslig gärning, hvilket sker muntligen eller skriftligen, afses nämligen tvifvelsutan endast yttranden, som direkt uttrycka en brottslig afsikt, icke yttranden, från hvilka i deras egenskap af förberedelser till brott man kan sluta till förekomsten af en sådan afsikt. Sistnämnda slags yttranden inbegripas nog lika litet som andra — d. v. s. i annat än yttranden bestående — förberedelser till brott (exempel: för att hos B. väcka farhåga för en af någon illasinnad person tilltänkt mordbrand å B:s hus anordnar A. därstädes skenbara spår af en mordbrandsanläggning).

4:o. Hotet skall hafva *meddelats den, mot hvilken det varit riktadt*, eller, såsom denne ofvan s. 252 blifvit kallad, hotets destinatarie[1].

Att man hotat annan med något, behöfver ej innebära mer, än att man uttryckt en vilja att tillfoga denne det ifrågavarande

[1] Har hotet varit riktadt mot flere, är det naturligen tillräckligt, att det meddelats en af dem. Det får icke ens hafva meddelats flere — åtminstone icke uppsåtligen —, därest det skall blifva blott *ett* brott.

onda. Att man gifvit den andre del af detta viljeuttryck, ligger ej nödvändigt däri (det *kan* vara fråga om ett hot, som skett då man varit ensam eller blott i närvaro af en ointresserad person). Närmast leder dock ett så formuleradt uttalande tanken på sådana fall, där detta varit händelsen, och därom, att lagen här är att förstå på detta sätt, kan ej råda minsta tvifvel. Att hotet skall hafva öfverhufvud delgifvits annan person, är tydligt — det är påtagligen någon, till hvilken hotet ställts, som skall hafva egt anledning att vänta dess verkställande —, och att denne andre skall hafva varit en hotets destinatarie, visar uttrycket »befara», hvilket ej låter sig användas i fråga om en förväntan från en ointresserad persons sida, utan endast i fråga om en förväntan af någon, som skulle kännbart träffas af hotelsens fullbordan.

Den, mot hvilken hotet varit riktadt, skall alltså hafva förnummit det ifrågavarande hotet, det vill då säga: ej blott hört resp. läst detsamma, utan ock uppfattat dess egenskap af ett hot och ett hot med något, som — den hotade må hafva haft detta klart för sig eller ej[1] — är ett brott. Ett spädt barn eller en alldeles sinnesslö person kan följaktligen ej vara objekt för brottet (men väl en sinnessjuk, hvilken eger förmåga att uppfatta hotet så, som nyss blef sagdt). Om hotet meddelats destinatarien direkt eller indirekt, är detsamma. Äfven om det, förrän det kom till dennes kännedom, passerat flere mellanhänder, är stadgandet i förevarande § — förutsatt naturligen att de subjektiva fordringarne äro vederbörligen uppfyllda — tillämpligt.

Innebörden i denna — under 4:o angifna — fordran är emellertid i *ett* afseende underkastad mycket tvifvel. Enligt densamma skall hotet hafva meddelats den, mot hvilken det varit riktadt, den, som varit dess destinatarie. Huru är nu detta att förstå? När är en person, då det gäller att afgöra, om denna fordran är uppfylld, att anse såsom den där mot hvilken det ifrågavarande hotet — hotet med den brottsliga gärningen — varit riktadt? Två åsikter stå härvid emot hvarandra. Enligt den ena skall den brottsliga gärning, hvarå hotet går ut, vara

[1] Den omständigheten, att den hotade varit okunnig om att en sådan gärning som den, med hvilken han hotats, är i lag belagd med straff, utesluter ej en tillämpning af 15: 23.

ett brott mot personen i fråga[1]. Enligt den andra åsikten är det tillräckligt, att hotet med den brottsliga gärningen på något sätt vänder sin udd mot denna person, att gärningen innefattar något från en eller annan synpunkt för honom ovälkommet, grunden härtill må ligga i ett närmare förhållande till objektet för gärningen, i sympati för en medmänniskas lidande, i motvilja mot att blifva en, om ock oskyldig, anledning till ett brott[2] eller i hvad annat som helst. Den förra åsikten är antagligen den rätta. För densamma talar först och främst stadgandets affattning. Under »Hotar man annan .. med misshandel eller brottslig gerning» kan endast förmedelst en mycket hårdragen tolkning sådana fall hänföras, i hvilka man hotar annan med att misshandla resp. med att eljest brottsligt förgripa sig å en tredje person. Vidare kan man åberopa sig på hvad sakens natur bjuder. Väl är det sant, att t. ex. ett hot med stöld från A., hvilket bragts till B:s kännedom, är i någon mån egnadt att (i kraft af resonemanget »hodie tibi, cras mihi») störa B:s känsla af trygghet i anseende till sin egendom, men dels gäller detta i ojämförligt mycket lägre grad, än om hotet går ut på stöld af själfva denna egendom — hvilket gör det mindre sannolikt, att lagen velat inbegripa fall af den förra typen —, och dels skulle det, därest nu ifrågavarande betraktelsesätt gjort sig gällande, saknats anledning att, såsom nu otvifvelaktigt är meningen, fordra, att uttalandet skall från någon synpunkt te sig såsom ett hot mot den, till hvilken det ställes (i det nyss anförda exemplet B.), såsom ställande i utsikt ett ondt för denne. Man skulle ock med den senare tolkningen komma till föga tilltalande resultat i afseende å åtalsrätten. Det vore synnerligen

---

[1] Denna fordran är emellertid gifvet att fatta i öfverensstämmelse med hvad i I s. 83 blifvit sagdt. Med andra ord: det är tillräckligt, att brottet är ett brott med den ifrågavarande personen såsom personobjekt i vidsträckt mening (jfr II noten till s. 1). Antagligen gör det till och med tillfyllest, att denne, ehuru han icke är att anse såsom objekt för brottet, dock beröres däraf på sådant sätt, att han, därest detta kommer till stånd, blir målsegande (med självständig, icke på representantskap grundad, målseganderätt).

[2] Exempel: A. hotar B. med att han, därest B. afslår en hans begäran om ett penninglån, skall skaffa sig hvad han behöfver genom att stjäla det hvar han bäst kan komma åt.

onaturligt, att, om någon hotat en son med ett brott emot, t. ex. misshandel å, hans fader, sonen skulle kunna utan eller till och med mot faderns vilja åtala hotet.

I ren tolkningsväg lärer ej åt 15: 23 kunna gifvas vidsträcktare tillämpning, än nu blifvit sagdt. Hvad lagbudet har i sikte är allenast annans hotande med misshandel eller annan brottslig gärning *mot denne*. Endast ett sådant hot har föresväfvat lagen såsom i erforderlig grad egnadt att störa den ifrågavarande personens känsla af att vara tryggad i anseende till sina rättigheter. Man synes dock berättigad att i kraft af analogi utsträcka stadgandets användning till vissa fall, där hotet går ut på misshandel eller annan brottslig gärning mot annan än den, till hvilken det ställes, eller, såsom denne ofvan s. 252 kallats, hotets adressat. Detta nämligen till sådana fall, i hvilka det är ett närmare förhållande emellan hotets adressat och objektet för det i utsikt ställda brottet, hvilket på grund af allmän mänsklig erfarenhet berättigar till det antagandet, att ett störande af den förres känsla af, att den senare åtnjuter trygghet i anseende till sina rättigheter, är lika så kännbart som ett störande af personens känsla af egen rättssäkerhet. Såsom ett sådant förhållande lärer få erkännas en ascendents förhållande till en minderårig descendent (om man hotar någon med att döda hans lilla barn, kan detta alltså blifva att hänföra under 15: 23[1]), men knappast något mer än detta.

5:o. Hotet skall hafva skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att *anledning varit att befara, att detsamma skulle verkställas.*

Att det »är anledning att» befara något, är ett uttryck, som förekommer i olika betydelser. Ibland förstår man därmed, att de in casu rådande faktiska förhållandena, så vidt de öfverhufvud falla inom området för människors kunskap[2], äro sådana,

[1] Man kan icke grunda detta därpå, att det är barnet, som är objekt för brottet, och fadern blott har åtalsrätt såsom barnets målsman. Ty gärningen behöfver ej, betraktad i förhållande till barnet, uppfylla fordringarne för 23 §:s tillämplighet. Måhända har hotelsen ej (åtminstone ej med gärningsmannens vilja) kommit till barnets kännedom eller detta varit så spädt, att det ej egt förmåga att uppfatta hotelsen.

[2] Jfr I ss. 103, 4. Någon gång menar man, att de faktiska förhållandena i hela sin verklighet äro så beskaffade, som för inträdet af den ifrågavarande

att de berättiga till den farhåga, hvarom fråga är. Med en farhåga, hvartill man har anledning, menar man då en farhåga för något, hvarom det gäller, att det verkligen är fara värdt, att det kommer att inträffa, och med en farhåga, hvartill man saknar anledning, en farhåga för något, hvarom detta icke gäller. Men det ifrågavarande uttrycket användes också i en annan betydelse. Man säger ej sällan, att en person har anledning att befara något, då *för honom föreligga* tillräckliga skäl för en sådan farhåga. Med en farhåga, hvartill det finnes anledning, menas då en farhåga, som har stöd i förhållandena, sådana personen i fråga känner till dem, och med en farhåga, hvartill man ej har anledning, en sådan, som saknar stöd häri. I denna den senare af de båda betydelserna begagnas uttrycket uppenbarligen här. Om A. under ett gräl med B. plötsligt tager fram en revolver och utfar i hotelser med att på stället nedskjuta B., föreligger otvifvelaktigt ett hot af i 15: 23 afsedd art, äfven om revolvern i själfva verket är oladdad och således någon fara för att hotet skall komma till fullbordan ej är för handen.

Man kan emellertid fordra mer eller mindre, för att de in casu föreliggande omständigheterna, sådana den hotade känner till dem, skola anses innefatta tillräckliga skäl för en farhåga, att hotet skall verkställas. Man kan häri lägga in, att sagda omständigheter äro sådana, att de hos den, som riktigt, d. v. s. med högsta möjliga mått af kunskaper, förstånd och själsstyrka, bedömer dem, framkalla den farhåga, hvarom fråga är. Men man kan ock nöja sig med, att dessa omständigheter kunna framkalla en sådan farhåga, utan att härför behöfver förutsättas en brist i de kunskaper, det förstånd eller den själsstyrka, hvilkas besittning kan — med hänsyn tagen till den ifrågavarande personens ålder och kön — anses för det normala. Här gör säkerligen det senare tillfyllest. Om A. hotar B. med att förstöra

---

effekten förutsättes, det vill med andra ord säga, att dennas inträde verkligen förestår. Så då man om den, som oroat sig för en lifsfarlig operation, hvilken han dock lyckligen genomgått, säger, att han befarat en dödlig utgång, dock dess bättre utan att därtill hafva haft anledning. Denna betydelse lemnas här å sido såsom liggande än mer aflägset, än den här ofvan i texten omnämnda, från den, hvari uttrycket användes af lagen.

en B. tillhörig dyrbar maskin genom en åtgärd, som litet hvar skulle anse innefatta en sådan förstörelse, men som den, hvilken eger fackkunskaper i maskinlära, måste inse vara af ofarlig beskaffenhet, utgör sistnämnda omständighet ej något hinder för att anse det vara anledning att befara, det hotet skall verkställas. Den fordringen, att hotet skall vara sådant, att det förmår hos den med ett normalt mått af kunskaper, förstånd och själsstyrka utrustad människa framkalla en farhåga för dess fullbordan, kan däremot ej eftergifvas. Väl möter ibland den åsikten, att man i föreliggande spörsmål har att uteslutande fästa sig vid den hotades individualitet. Domaren har att fråga sig: var hotelsen egnad att väcka farhåga för, att den skulle verkställas, hos just den person, som nu blef hotad? En sådan åsikt lärer dock ej öfverensstämma med vår lag. När denna fordrar, att det sätt, hvarpå eller de omständigheter, hvarunder hotet skett, varit sådana, att det varit anledning att befara, det hotet skulle verkställas, måste häri anses ligga, att de för handen varande förhållandena *rättfärdigat* en farhåga för att hotet skulle verkställas, att de, bedömda efter en mer eller mindre sträng objektiv måttstock — icke utan vidare så som den hotades större eller mindre intellektuella utveckling och hans större eller mindre lättskrämdhet gifvit anledning till —, innefatta tillräckligt skäl för en sådan farhåga. Härvid har man visserligen att fästa sig vid förhållandena, sådana de tett sig för den hotade, således vid hvad denne sett eller hört eller eljest förnummit af in casu föreliggande data, som inverka å sannolikheten af hotelsens fullbordan — det är detta lagen afser, då den talar om det sätt, hvarpå och de omständigheter, hvarunder hotelsen sker —, icke vid förhållandena, sådana de verkligen varit beskaffade. Men icke får man fästa sig vid allt, som den hotades okunnighet eller oförstånd eller hans uppjagade inbillning supplerar utan stöd i de faktiska förhållandena. Om en person, som på sådant sätt oroar sig, säger man ju afgjordt, att han oroar sig, *utan att* det är anledning härtill. Man måste således fordra, att de faktiska förhållanden, som förelegat för den hotade, varit sådana, att de hos denne äfven under förutsättning af ett normalt mått af kunskaper, förstånd och själsstyrka kunnat väcka en farhåga

för att hotelsen skulle verkställas. Alltför högt får man visserligen ej ställa anspråken i detta afseende. Utom stadgandets område falla dock sådana hotelser, som få hela sin kraft af den hotades okunnighet, dumhet eller ytterliga räddhåga. Lagstiftaren har ej funnit tillräcklig anledning att straffa ett sådant under normala förhållanden ofarligt beteende. Följaktligen lärer icke den blifva straffbar enligt 15: 23. som hotar en annan med att förhäxa hans kreatur, så att de blifva ofruktsamma eller eljest taga skada, äfven om den hotade är så vidskeplig, att det alls ej faller sig svårt att förmå honom att tro på möjligheten af hotelsens fullbordan. Icke heller den, som hotar en annan med något ondt på ett ställe, där denne med ringaste eftertanke kunnat inse, att den, som hotade, hvarken skulle våga eller kunna fullborda hotelsen, äfven om den hotade notoriskt är så rädd af sig, att redan ett så oskyldigt hot är tillräckligt för att skrämma honom.

Att det varit anledning att befara, det hotet skulle verkställas, är en oeftergiflig förutsättning för straffbudets tillämplighet. Är denna förutsättning ej uppfylld, fattas något i brottet och straff kan följaktligen ej ega rum. Att hotet verkligen väckt farhåga för att det skulle verkställas, fordrar lagen ej, och någon rätt att i sådan riktning fullständiga stadgandet har man icke. Väl förutsätter den rättskränkning, som lagbudet uppenbarligen har i sikte, — störandet af en persons känsla af rättssäkerhet — framkallandet af en sådan farhåga. Men lagen har ej gjort inträdet af denna rättskränkning till ett villkor för straff, utan låtit det härför göra tillfyllest, att en åtgärd föreligger, som är egnad att framkalla densamma. Någon bevisning för att hos den hotade väckts farhåga för att hotelsen skulle fullbordas, fordras alltså ej. Till och med ifall omständigheterna gifva vid handen, att så icke varit fallet — den hotade uppgifver t. ex., att han ej trott, att det varit något allvar med hotelsen, eller ej trott på möjligheten af dess fullbordan, och det finnes intet skäl att betvifla denna hans uppgift —, berättigar detta ej till att underlåta en tillämpning af 15: 23, utan måste en sådan tillämpning (förutsatt naturligen, att de subjektiva fordringarne äro uppfyllda) ega rum, så framt icke förty

omständigheterna pröfvas hafva varit sådana, att anledning varit att befara, det hotet skulle verkställas. Huruvida man vid stadgandets affattande haft denna konsekvens fullt klar för sig, är ovisst. Genom att tillägga fordringen »och sker det etc.» har man velat utesluta sådana fall, där hotelsen ej varit egnad att väcka farhåga för att den skulle verkställas, nämligen först och främst fall, i hvilka den ej heller väckt sådan farhåga, och vidare äfven fall, i hvilka den väckt sådan farhåga utan att i själfva verket hafva varit egnad härför. Men huruvida man fullt medvetet genom att stanna vid nyss angifna fordran under straff inbegripit sådana fall, där hotelsen varit egnad att väcka ifrågavarande farhåga, men faktiskt ej väckt en sådan, må lemnas osagdt. Sed ita lex scripta.

Lagen fordrar, att den hotade skall hafva haft anledning att *befara* hotelsens fullbordan. I ordet »befara» ligger ej, att man bestämdt väntar det ifrågavarande onda, att man väntar det såsom något, som med nödvändighet måste inträffa. Att det varit anledning till en sådan förväntan, är ej heller någon förutsättning för §:ns tillämplighet. Å andra sidan är det emellertid ej nog, att det funnits anledning att tro, det hotelsen *möjligen* skulle komma till verkställighet, utan fordras det, att omständigheterna berättigat den hotade att anse hotelsens fullbordan ega en viss ej alltför ringa sannolikhet för sig. Den sannolikhet, hvaråt det därvid kommer an, synes kunna bestämmas såsom det mått däraf, hvilket motsvarar begreppet fara i rättslig mening, hvarom se I ss. 102, 3.

Stadgandet innehåller ej någon antydan därom, att den hotade skall under någon längre tid haft anledning att befara hotelsens fullbordan. Emellertid gäller nog här såsom ofta satsen minima non curat praetor. Hotelsen skall hafva haft någon nämnvärd tid på sig att verka. Har hotet förfallit utan att detta varit händelsen, föreligger ej nu ifrågavarande brott. Således icke t. ex. om A. med en revolver i hand störtar fram mot B. under hotelser att nedskjuta denne, men B., så snart A. kommer närmare, märker, att A:s vapen utgöres af en oskyldig leksaksrevolver. På grund af hvad nu blifvit sagdt blir det, då hotelsens fullbordan eller ett försök att fullborda densamma

nära ansluter sig till själfva hotet, ofta ej någon konkurrens mellan hot och det brott, hvarpå hotet gått ut, resp. försök därtill, ej heller, där sådant försök är straffritt, något hot ensamt och allena[1]. Exempel: A. säger åt B.: »Nu skall du få ett duktigt kok stryk» och låter handling följa omedelbart på orden. Detta blir endast misshandel eller (straffritt) försök därtill. Annorlunda om gärningsmannen låter en afsevärd tid förflyta emellan hotet och dess fullbordan eller försöket att verkställa detsamma. Då blir det brott enligt 15: 23, eventuellt i (reell) konkurrens med ett annat fullbordadt brott eller ett försöksbrott. Detta framför allt då gärningsmannen låtit det anstå med skridandet till handling i akt och mening, att den andre skulle obehagligt afficieras af väntan på hvad som förestår honom. Men äfven bortsedt från en sådan afsikt, blott att framkallandet af en icke endast momentan farhåga för hotelsens fullbordan måste hafva ingått i gärningsmannens vilja (jfr i det följande s. 310 nederst i texten). För öfrigt gäller hvad nyss yttrades därom, att det hela blir att bedöma såsom fullbordan af resp. försök till det brott, hvarpå hotelsen gått ut, endast under förutsättning att hotelsen verkligen förfallit i och med den senare åtgärden. Eljest blir förhållandet ett annat. Så om den senare åtgärden endast delvis bragt hotelsen till fullbordan och den till den öfriga delen fortfarande står vid makt. Ofta eger en sådan partiell verkställighet rum för att förstärka hotelsens kraft (exempel: A. hotar B. med ett kok stryk och tilldelar honom därvid några slag för att gifva honom en försmak af hvad som väntar honom). I sådana fall är en (ideell) brottskonkurrens för handen.

Hvad nu blifvit sagdt är bland annat af betydelse för svaret å den frågan, i hvad mån *villkorliga hotelser* falla under 15: 23. Härom gäller i allmänhet följande. Det fordras, att den hotade haft anledning att antaga — och såsom förbundet med den ofvan s. 302 angifna grad af sannolikhet antaga[2] —, att villkoret

[1] Det fordras nog i ifrågavarande afseende mindre, för att det i det sistnämnda fallet skall blifva brott enligt 15: 23, än det fordras, för att hotet skall undgå att absorberas af ett brott, som innefattar hotets fullbordan eller straffbart försök därtill.

[2] Detta underförstås städse i det närmast följande, när det där talas om, att man har anledning att »antaga» något.

skulle blifva uppfylldt. I annat fall kan man ej om honom säga, att han haft anledning att befara, det hotet skulle verkställas. Och denna anledning att antaga, det villkoret skulle blifva uppfylldt, skall den hotade hafva egt under en ej alltför försvinnande kort tid. Om således t. ex. en person, hvars son är tilltalad för ett brott, hotar målseganden med att, om sonen af domstolen blir dömd till döden, jämväl målseganden skall döden dö, men det brott, hvarför sonen är tilltalad, är sådant, att det ej rimligen kan blifva tal om dödsstraff därför, eller den hotade efter en helt kort stund[1] erfar, att domen icke lyder å detta straff, kan ej straffbudet i 15: 23 tillämpas.

En särskild svårighet erbjuda emellertid sådana fall, i hvilka någon hotar annan under förutsättning af ett visst förfarande från hans egen sida och det följaktligen beror på denne själf att förekomma villkorets uppfyllande. För att det i dessa fall skall blifva brott enligt 15: 23, fordras det naturligen, såsom eljest vid villkorliga hotelser, att för den hotade funnits anledning att antaga, att villkoret skulle blifva uppfylldt, det vill då säga, att han skulle komma att företaga det, med hvars företagande hotet förknippats. Eljest kan det ej blifva ansvar enligt 15: 23. Exempel: en i Moskva bosatt svensk hotar vid ett besök här i riket en landsman, som ej har minsta anledning att tro, att hans vägar någonsin skola föra honom till Moskva, med att, om han någon gång kommer dit, genomprygla honom. Ärekränkningsstraff lärer vara påkalladt i detta fall, men straff efter 15: 23 är det ej. Annorlunda, om den sålunda hotade brukar för sina affärer årligen infinna sig i nämnda stad. Då är ifrågavarande förutsättning för en tillämpning af 15: 23 för handen. Nu är det emellertid tydligt, att i sådana fall, då man hotat någon för den händelse han handlar på ett visst sätt, den hotade — förutsatt att han öfverhufvud eger anledning att anse ett sådant handlande från hans sida falla inom det sannolikas område — kan genast besluta sig för att ej handla så, och då förlorar hotet sin kraft mot honom. Om A. hotar B. med att, om B. infinner sig å en viss ort, som denne plägar tid efter annan besöka,

[1] Det kan ju t. ex. förutsättas, att hotet framställts just som domen skall afkunnas.

gifva honom ett kok stryk, kan B., då han erfar hotelsen, genom att uppgifva hvarje tanke på att infinna sig å den ifrågavarande orten helt och hållet befria sig från all anledning till farhåga för hotelsens fullbordan. Man kunde då vilja göra fallets bedömande beroende däraf, huruvida B. åtminstone någon tid haft anledning att antaga, att han trots hotelsen skulle infinna sig på platsen. Om B. t. ex. ansett sig bunden härtill af en förpliktelse, som han, kosta hvad det ville, ärnade uppfylla, eller han haft något eget intresse däri, hvilket han ej, åtminstone ej från första stund, varit besluten att offra för hotelsens skull, skulle 15: 23 blifva tillämplig. Men icke om han alls ej lagt någon vikt å att infinna sig å stället eller åtminstone ej lagt större vikt däråa, än att han från början varit ense med sig själf att efter hvad som nu förefallit afstå därifrån. I det förra fallet — kan man säga — hade han anledning att bära på en farhåga för hotelsens fullbordan; i det senare åter hade han ingen anledning härtill. Det låter sig emellertid ej göra att sålunda fullkomligt likställa det fall, då hotelsen förbindes med något, öfver hvars inträffande eller uteblifvande den hotade ej har någon makt, och det fall, då det beror på honom, om villkoret skall blifva uppfylldt eller ej. Man kan icke i båda fallen helt enkelt låta utsikten till att detta skall blifva händelsen gifva utslaget. Principiellt sedt låge det nära att i det senare fallet göra afseende på, om det, som den hotade behöft underkasta sig för att betaga hotelsen dess kraft, inneburit en uppoffring af någon hans rätt eller icke. Ty en persons känsla af trygghet i anseende till de rättigheter, som tillkomma honom, — hvilken känsla utgör angreppsobjektet vid förevarande brott — störes ej blott då det bibringas någon den tro, att en viss rättskränkning förestår honom, hvad än från hans sida företages till dess förebyggande, utan också då den tanken framkallas hos honom, att han har att vänta en viss rättskränkning, därest han ej bekvämar sig till en handling, som han är lagligen befogad att underlåta. Måste således bevarandet af den rätt, mot hvilken hotet riktar sig, köpas medelst uppoffring af en annan rätt, skulle ej ett brott enligt 15: 23 uteslutas därigenom, att den hotade med anledning af hotelsen genast beslöte sig för en sådan uppoffring.

Innebure åter det, som den hotade måste underkasta sig för att bryta udden af hotet, ej någon uppoffring af en rätt, utan ett afstående från något rättsstridigt, skulle ej något brott enligt 15: 23 föreligga, detta vare sig den hotade genast beslöte sig för ett sådant afstående eller ej läte af hotet förmå sig härtill. En persons känsla af trygghet i anseende till sina rättigheter kan nämligen ej sägas blifva störd därigenom, att han erfar, att han, för den händelse han öfverskrider sitt rättsområde, har att vänta någon ytterligare menlig påföljd utöfver den eller dem, som lagen kan förena därmed. Detta sätt att besvara den föreliggande frågan — frågan om bedömandet af hotelser, knutna vid det villkoret, att den hotade handlar på ett visst sätt — synes som sagdt vara det principiellt rätta. Med lagens mening i 15: 23 lärer det dock ej kunna anses öfverensstämma. Det låter sig näppeligen göra att utan det minsta stöd i §:ns affattning statuera en så viktig inskränkning i §:ns tillämplighetsområde, som skulle föreligga, därest man därifrån alldeles undantoge hotelser, som framställas för det fall, att den hotade gör sig skyldig till något rättsstridigt. Väl är det sant, att stadgandet eljest kommer att omfatta hvad som egentligen ej borde höra därunder, men denna oegentlighet har de lege lata sannolikheten för sig i betraktande af en annan dylik, som befunnits vidlåda 22 §. Om, såsom i det föregående s. 260 antagits, denna § omfattar fall, i hvilka någon tvungits till att afhålla sig från något rättsstridigt, är det antagligen ock lagens mening, att ett försök till ett sådant tvång — då det egt rum förmedelst hot med en straffbar gärning — ej skall vara undantaget från 23 §:s tillämpning. Man lärer följaktligen få stanna vid den regeln, att, ehuru det i allmänhet gäller vid villkorliga hotelser, att straff enligt 15: 23 blott inträder då den hotade — och detta under en afsevärd tid — har haft anledning att vänta villkorets uppfyllande, en tillämpning af denna § dock, där det beror på den hotade själf att förekomma villkorets uppfyllande, ej uteslutes därigenom, att den hotade med anledning af hotelsen omedelbart afstår från hvarje tanke på det, som skulle uppfylla villkoret, detta må vara något, som han är lagligen befogad att företaga eller icke. Med andra ord: vid sådana villkorliga hotelser, hvarom nu är

fråga, är det tillräckligt, att den hotade *bortsedt från hotet* haft — för ett ej alltför ringa tidsmoment — anledning att antaga, att villkoret skulle blifva uppfylldt, d. v. s. den hotade komma att handla så, som vid hotelsen betecknats såsom förutsättning för dennas fullbordan. Att han, låt vara genast, med anledning af hotelsen beslutit sig för att icke handla på detta sätt, blir ej af någon betydelse.

Vid den sålunda uppställda regeln är dock följande att iakttaga. Till en början bör märkas, att, ehuru 15:23 ej kan antagas städse blifva otillämplig, där någon hotar annan för den händelse han begår något rättsstridigt, straff enligt detta lagrum dock ofta är uteslutet i dylika fall. De allmänna reglerna om nödvärn och om nöd föranleda nämligen ej sällan därtill. Detta är möjligt, ehuru hotet går ut på hvad som, ifall det verkställes, skulle blifva en otillåten och straffbar gärning. Fastän det så förhåller sig, kan själfva hotet vara att anse såsom ett rättsingrepp, hvilket ej är svårare, än att det i kraft af nödvärns- resp. nödreglerna framstår såsom rättfärdigadt[1]. Vidare kan vid villkorliga hotelser anledning att befara hotelsens fullbordan ej anses vara för handen, då den hotade kan undvika villkorets uppfyllande genom ett förfarande, som innefattar en olägenhet af alldeles försvinnande betydelse. Exempel: A. hotar B. med att han, därest B. låter honom hållas och ej tillkallar främmande hjälp — hvilken emellertid in casu står B. till buds —, skall piska upp honom. Därvid är emellertid att märka, att hvad som i sig saknar betydelse kan erhålla sådan därigenom, att det innefattar en eftergift för ett tvångsförsök från annans sida[2]. I det nyss anförda exemplet ställer sig förhållandet olika, om A:s förfarande framstår såsom ett försök att tvinga B. att bekväma sig till att anlita främmande bistånd.

Efter de grunder, som sålunda äro tillämpliga å villkorliga hotelser, har man ock att bedöma de fall, där hotelsen ej är förknippad med ett villkor, men omständigheterna eljest äro sådana, att hotelsens verkställande framstår såsom beroende af ett visst faktum, och däribland äfven dem, i hvilka detta faktum är

[1] Se det i noten 2 till s. 266 anförda exemplet.

[2] Jfr hvad som yttrats i I s. 141 (öfverst på sidan).

ett visst förfarande från den hotades sida. Finge man ej bedöma äfven dylika fall efter nu angifna grunder — särskildt enligt den å ss. 306,7 formulerade regeln —, skulle man ibland komma till besynnerliga resultat. Den, som hotats med att få sitt hus nedbrändt, skulle då ej kunna för brott enligt 15: 23 åtala den, som hotat, ifall han för att undgå hotelsens fullbordan sålt huset och han erkände, att han, redan då hotelsen egde rum, haft anbud å detsamma, hvilket anbud han med anledning af hotelsen genast beslöt antaga. Man kan icke säga, att i dylika fall 22 § står till buds. Denna fordrar nämligen, att den, som hotade, velat genom hotelsen förmå den andre till det, som han blef förmådd till, och en sådan vilja behöfver naturligen icke hafva förefunnits. Härtill kommer, att 22 § icke kan tillämpas, därest tvångsuppsåt förelegat, men det ej kommit längre, än till ett försäljningsbeslut[1].

Detta angående det ifrågavarande brottets objektiva sida. I subjektivt afseende[2] förutsättes uppsåt att uttala ett hot med en brottslig gärning och därigenom hos den, emot hvilken hotet riktar sig, — hotets destinatarie[3] — väcka farhåga för att detta skall verkställas. Det fordras således a) *uppsåt att uttala ett hot med en brottslig gärning*. Detta är emellertid ej så att förstå, som skulle det fordras, att gärningsmannens vilja omfattat hotet såsom förbundet med den rättsliga kvalifikationen att gå ut på ett brott — ansvar enligt förevarande § är icke uteslutet därigenom, att denne saknat kännedom om att en sådan handling, som den han hotat med, är i lag belagd med straff —, men väl så, att han skall hafva velat ställa i utsikt en handling med sådana egenskaper, som faktiskt — gärningsmannen må hafva haft detta klart för sig eller ej — stämpla den till en brottslig handling. Har någon, som hotat annan med ett ondt, kom-

---

[1] Detta dock möjligen (nämligen såvida tvång till s. k. inre handlingar anses gå in under 15: 22) med ett undantag för det fall, att uppsåtet blott gått ut på framtvingandet af ett sådant beslut (jfr i det föregående ss. 259, 60).

[2] Strängt taget ligger en fordran af något subjektivt redan i fordringen af ett *hot*. Jfr i det föregående ss. 250, 292.

[3] Jfr s. 295 noten. Den liknande anmärkning, hvartill här finnes anledning, torde ej behöfva närmare utföras.

mit att uttrycka sig så, som om hotet afsett något, hvilket skulle varit af straffbar beskaffenhet, men icke menat det så illa, utan endast velat hota med något, som innefattar ett tillåtet förfarande eller ett förfarande, som väl är otillåtet, men icke belagdt med straff, kan 15: 23 ej komma till användning. Vidare skall gärningsmannen hafva haft b) *uppsåt att meddela hotet till dess destinatarie*. Det måste således hafva varit med gärningsmannens vilja, som hotet kommit till dennes kännedom. Har det ej ställts direkt till denne, skall det hafva ingått i gärningsmannens uppsåt, att det på en omväg skulle komma fram till honom. Stadgandet i 15: 23 blir alltså t. ex. ej tillämpligt, om en anarkist förtror en annan, hvilken han betraktar såsom en lika tänkande, sin afsikt att mörda en polistjänsteman och den, som fått förtroendet, meddelar polistjänstemannen hvad han sålunda erfarit. Slutligen fordras det, att gärningsmannen haft c) *uppsåt att hos den hotade väcka farhåga för att hotet skulle verkställas*. Denna fordran är ej uttryckligen uttalad. Det kan ock onekligen ifrågasättas att utbyta den emot att gärningsmannen skall hafva velat ett uttalande af sådan beskaffenhet, att det varit anledning för den hotade att befara, att hotet skulle verkställas. Det förefaller dock föga troligt, att några andra fall än sådana, i hvilka uppsåtet omfattat uppkomsten af en farhåga för hotets fullbordan, rymmas inom den föreställning, som ligger till grund för stadgandet. I ett sådant uppsåt ingår nu, att gärningsmannen vill, att den hotade skall antaga[1], dels att hotet är allvarligt menadt och dels att gärningsmannen är i stånd att verkställa detsamma. Att gärningsmannen menat allvar, d. v. s. haft för afsikt att verkställa hotet, förutsättes ej — äfven om han ej haft minsta tanke härå, kan 15: 23 blifva tillämplig —, men väl att han velat, att den hotade skulle antaga detta vara händelsen. Har meningen varit, att denne skulle uppfatta det hela såsom ett skämt, kan förevarande lagrum ej tillämpas. Något uppsåt att skrämma den hotade, hos denne åstadkomma verklig räddhåga med däri liggande känsla af obehag, behöfver

[1] Jfr s. 303 not 2. Äfven här och i det närmast följande tages uttrycket »antaga» i en bemärkelse, som öfverensstämmer med den i den citerade noten angifna.

gärningsmannen ej hafva haft. Att ett försök att sålunda ingripa i den hotades sinneslugn med hänsyn till dennes karaktersbeskaffenhet tett sig för gärningsmannen såsom fullkomligt hopplöst, hindrar alltså ej §:ns tillämpning. För öfrigt är begreppet uppsåt naturligen här att fatta lika så vidsträckt som eljest. Ett direkt uppsåt att väcka farhåga för hotelsens fullbordan förutsättes ej nödvändigt. Gärningsmannen behöfver alltså ej hafva uttalat hotelsen just för att bibringa den hotade det antagandet, att det ifrågavarande brottet förestår honom. Hotelser med brott äro ofta endast oreflekterade utbrott af en häftig lidelse. Det finnes människor, som utfara i hotelser alldeles på samma sätt som de skära tänderna eller stampa med fötterna, när de blifva rasande. Sådana slags hotelser kunna dock blifva straffbara enligt 15: 23. Om gärningsmannen inser, att hotet ej kan annat än hos den hotade väcka farhåga för hotelsens fullbordan, saknas ej den erforderliga dolus. Till och med om han icke anser, att hotelsen nödvändigt måste fattas på detta sätt, utan blott att den kan fattas så, och han ej bryr sig därom, blott han får gifva uttryck åt sin lidelse, blir 15: 23 tillämplig. Den sålunda under c) angifna fordringen behöfver dock något fullständigas. Detta i följande afseende. Gärningsmannens uppsåt skall hafva omfattat uppväckandet af en farhåga för hotelsens verkställande, hvilken farhåga ej är endast af momentan betydelse. Han skall antingen hafva velat framkalla den ifrågavarande farhågan för en afsevärd tid eller ock hafva velat, att den skulle gifva upphof åt ett den hotades beslut att till undvikande af hotelsens fullbordan handla på ett visst sätt. Är intetdera af detta händelsen, kan 15: 23 ej tillämpas[1].

[1] Exempel till belysande af det ofvanstående erbjuda sig självmant vid en jämförelse med den ss. 302 o. f. meddelade framställningen. För att visa, hurusom straff enligt förevarande lagrum kan vara uteslutet af nu ifrågavarande subjektiva skäl, kan det öfverst å s 304 anförda exemplet göra tjänst, ifall det förutsättes resp. exemplet ändras så, att hotet framställts just som domen skulle afkunnas och att gärningsmannen vetat, att denna, ehuru därom visserligen enligt lag kunnat blifva fråga, ej skulle komma att lyda å dödsstraff, men den hotade ej, såsom gärningsmannen förmodat skola blifva fallet, kvardröjt för att afhöra domen, utan, skrämd af hotet, aflägsnat sig och därigenom föranledt, att hotet bibehållit sin kraft vida utöfver hvad som eljest skulle

Förevarande brott är fullbordadt därmed, att hotet meddelats åt föremålet för detsamma. Hvad som kan gå därförut är på sin höjd försök till brottet och såsom sådant ej belagdt med straff. Detta är särskildt att märka vid skriftliga hotelser. Brottet är här ej fullbordadt, förrän den hotade mottagit och läst skriften eller annorledes fått del af dess innehåll. Skriftens afsändande till adressaten-destinatarien utgör blott försök, dess affattande endast förberedelse. Blott försök föreligger också, om hotet framställes muntligen, men ej omedelbart till den hotade, utan till en tredje person, som skall frambära det, och det stannar härvid, d. v. s. hotet ej blir framburet eller åtminstone ej framburet så, som det förutsättes för att därigenom ett brott enligt 15: 23 skall komma till stånd.

Från straffbudet i 15: 23 undantagas sådana fall, där hotet »med särskildt straff belagdt är». Detta är ej så att förstå, som skulle hvarje tillämpning af det här meddelade stadgandet upphöra, så snart hotet hemfaller under något annat straffbud. Emot en sådan tolkning talar redan stadgandets affattning. Det heter icke »der ej det hot med *annat* straff belagdt är», utan »der ej det hot med *särskildt* etc.». Den andra straffbestämmelsen måste således förhålla sig till den här meddelade såsom en speciellare. Ansåges 23 §:s tillämplighet inskränkt till sådana fall, där hotet eljest skulle gå fritt från straff, skulle man ock ibland komma till mindre goda praktiska resultat. Ett exempel må visa detta. Ett hot med misshandel, hvilket eger de kännetecken, som 15: 23 fordrar för sin tillämplighet, kan på samma gång vara af ärekränkande beskaffenhet, men, betraktadt såsom ärekränkning, endast hemfalla under 16: 11, enligt hvilket lagrum straffet är högst tvåhundra kr. böter. Antag nu, att hotet, bedömdt efter 15: 23, skulle betingat fängelse, vore det väl då rimligt, att, därför att detta hot egt ännu en brottslig sida, nämligen egenskapen af ärekränkning, straffet skulle nedsättas från fängelse till böter? Att den andra straffbestämmelsen,

---

blifvit händelsen. Då gärningsmannens vilja sålunda blott omfattat framkallandet af en efter ett ögonblick åter försvinnande farhåga, har hans uppsåt ej varit af den betydelse, som i 15: 23 förutsättes, och det fattas följaktligen något i subjektivt afseende, för att denna § skall kunna tillämpas.

för att en tillämpning af 15: 23 skall vara utesluten, måste förhålla sig till den i sagda § meddelade såsom en speciellare, får dock förstås cum grano salis. Det fordras ej, att den andra straffbestämmelsen för sin tillämpning förutsätter ett hot med alla de egenskaper, som i 15: 23 angifvas (alltså — utom annat — ett hot med en brottslig gärning och ett muntligt eller skriftligt hot), och med vissa andra egenskaper därutöfver, utan är tillräckligt, att denna straffbestämmelse handlar om ett på ett eller annat sätt närmare bestämdt hot, som ingifvit eller i allt fall varit egnadt att ingifva den hotade farhåga för hotets fullbordan. Stadgandet får alltså läsas, som om det hette »Hotar man annan på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara, det hotet verkställas skall, och är ej det hot med särskildt straff belagdt; dömes, der hotet sker muntligen eller skriftligen och går ut på misshandel eller brottslig gerning, till etc.». Följaktligen uteblir en tillämpning af 15: 23, då hotet hemfaller under en straffbestämmelse, som handlar om hot såsom medel för ett tvång (15: 12, 14, 21 och 22, 20: 4, 21: 1 o. s. v.). Ty såsom medel för ett tvång fungerar just ett hot genom att bibringa den hotade en farhåga för att hotet skall verkställas, därest han ej bekvämar sig till eftergift. Hvad som ofta förekommer är, att brottet innefattar ett försök till ett sådant brott, som i 15: 22 sägs. Är detta försök ett sådant, som undantagsvis enligt sagda § är straffbart, är naturligen en tillämpning af 15: 23 utesluten, men eljest är den det ej. Enligt motsvarande bestämmelser i främmande lagar brukar det förhålla sig annorlunda, i det att sådana fall, i hvilka gärningen har egenskapen af ett försök till tvång, utan vidare äro undantagna från straffbudet för hot. Detta beror därpå, att den §, som motsvarar vår lags 15: 22, redan straffar användandet af hot i där angifvet syfte såsom fullbordadt brott eller ock en sådan gärning hemfaller under lagens generella försöksstadganden.

Straffet för förevarande brott — brott enligt 15: 23 — är böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt 15: 24 må brottet ej åtalas af annan än målsegande.

5 §. Slafhandel och närsläktade förbrytelser.

Genom bestämmelserna i detta ämne beläggas i hufvudsak samma handlingar med straff, som förklarats för straffbara genom K. F. angående ansvar för negerhandel och delaktighet däruti d. 7 Jan. 1830, hvars tillämplighet genom K. F. d. 1 Mars samma år utsträckts till slafhandel i allmänhet.

Hufvudbrotten å detta område äro enligt kapitlets 1 § *försättande i slafveri, slafhandel* och *slaftransport*. Till en början straffas den, som uppsåtligen försätter någon i slafveri, d. v. s. åstadkommer, att en person, som hittills ej varit slaf, råkar i ett tillstånd, hvari han är att anse såsom sådan. Vidare den, som drifver handel med neger eller annan för att försätta eller kvarhålla honom i sådant tillstånd. Att någon »drifver handel», brukar i allmänhet beteckna ett yrkesmässigt idkadt köpande och återförsäljande. Uttrycket kan dock tagas vidsträcktare, så att det kommer att jämväl omfatta ett enstaka köp eller en enstaka försäljning, och så torde det vara att tyda här. I annat fall blefve det oförklarligt, hvarför det kommit att heta »neger eller annan» (i singularis!). Det lägges dock till »för att honom i sådant tillstånd försätta eller qvarhålla». Detta betyder naturligen ej, att handeln skall ske i det syftet, att objektet måtte blifva eller förblifva slaf, hvilket eljest ej skulle blifva fallet, utan däri ligger blott, att meningen är, att personen i fråga skall blifva eller förblifva slaf. Således uteslutas sådana fall, då meningen är, att den andre skall erhålla sin frihet, hvadan det här utsatta straffet ej kan tillämpas å den, hvilken uppköper slafvar eller dem, som utbjudas till slafvar, för att skänka dem friheten. Med detta förbehåll hemfaller emellertid hvarje handling, hvarigenom man köper eller säljer någon såsom slaf, under stadgandet. I 1830 års förordning var undantag gjordt för det fall, då svensk undersåte för eget behof köpte eller sålde slafvar endast inom det land, där eganderätt öfver slafvar vore efter landets lag gällande. Lagkommittén uteslöt detta undantag, dock endast därför, att den ansåg detsamma såsom grundande sig på förhållanden, hvilka vore lokala och till mänskligheten heder en gång måste alldeles upphöra,

utgöra ett ämne för en särskild undantagslag och ej lämpa sig för att införas i den allmänna strafflagen. På 1830 års förordning kan man emellertid ej längre i detta afseende åberopa sig, ty, om man ock ej vill betrakta den såsom ett tillägg till M. B. och på denna grund totalt upphäfd, kan man dock omöjligen låta det undantag, som denna förordning gjorde från sin straffbestämmelse, gälla emot S. L., som icke gör något dylikt undantag från sin, och någon ny speciallag i detta ämne har ej utkommit. En svensk, som under en vistelse i ett främmande land, där slafveri finnes, köper eller säljer slafvar för sitt eget behof, gör sig alltså förfallen till straff enligt 15: 1[1]. Det är emellertid ej nog härmed. Detsamma lärer ock ega tillämpning, där gärningsmannen är utländing[2]. Det kunde visserligen ifrågasättas att härifrån göra ett undantag, nämligen för sådana fall, där ej gärningsmannen varit bunden af någon lag — sitt hemlands lag eller lagen i det land, hvars undersåte varit objekt för brottet —, enligt hvilken lag handeln varit otillåten. Gärningen skulle då sakna den egenskap af rättsstridighet, som måste tillkomma hvarje handling, som skall blifva ett brott. Till uppställandet af ett sådant undantag är man emellertid näppeligen berättigad, ity att angrepp på en persons status libertatis nog från den svenska lagens synpunkt såsom kränkningar af en allmänt mänsklig rättsplikt (jfr I s. 79) äro rättsstridiga utan någon territoriell eller nationell begränsning (se I s. 100).

---

[1] Med afseende å utkräfvandet af detta straff gäller, att åtal endast kan ega rum efter förordnande af Konungen, så framt ej den föga troliga händelsen skulle föreligga, att föremålet för handeln varit svensk man. Detta allt under förutsättning att gärningsmannen fortfarande är svensk undersåte. Är han numera blifven utländsk undersåte, kan det i svensk lag stadgade straffet blott utkräfvas, om objektet varit svensk man och då endast såvida Konungen förordnat, att åtal må ega rum.

[2] Så länge han förblir detta, eger dock i fråga om straffets utkräfvande det i slutet af föregående not sagda tillämpning. Har han numera blifvit svensk undersåte, gäller åter hvad i notens början blifvit sagdt. För utjämnande af den obillighet, hvartill den här ofvan i texten uttalade regeln kan föranleda, är man — utöfver det korrektiv, som ligger däri, att åtal här i riket under vissa förhållanden är uteslutet eller åtminstone bundet vid förordnande af Konungen — hänvisad till Konungens benådningsrätt.

Förutom försättande i slafveri och slafhandel upptages i 1 § slaftransport — dock endast till sjös — eller rättare en viss långt framskriden förberedelse därtill. Där stadgas nämligen straff för den, som »tager .. veterligen ombord, anhåller [= håller kvar] eller inspärrar någon å fartyg för att honom såsom slaf bortföra». Uttrycket »såsom slaf bortföra» torde omfatta hvarje åtgärd, hvarigenom föremålet förflyttas till annan ort för erhållande eller med bibehållande af egenskapen af slaf. Äfven det senare lärer vara inbegripet. Närmast afses nog en förflyttning i ändamål att bringa föremålet i slafveri, förutsättes alltså, att det är fråga om en person, som hittills varit fri eller endast befunnit sig i ett faktiskt ofrihetstillstånd. Men sådana fall äro nog ej ensamt afsedda. En fartygsbefälhafvare, som idkar kustfart i ett land, där slafveri ännu fortlefver, gör sig följaktligen förfallen till straff enligt förevarande stadgande, därest han veterligen tager ombord såsom passagerare en slafegare med honom tillhöriga slafvar eller slafvar så att säga såsom fraktgods[1].

Straffet för de nu behandlade brotten är synnerligen strängt, nämligen straffarbete på lifstid eller i tio år jämte förlust af medborgerligt förtroende. Dessutom stadgas, att fartyg, som begagnats till ifrågavarande ändamål, tillika med den laddning, som det då innehaft, skall vara förbrutet till Kronan.

I 2 § stadgas, att, om någon tagit tjänst å fartyg med vetskap, att det var bestämdt till slafhandel eller slafvars bortförande, och fartyget blir begagnadt till sådant ändamål, medan han är i tjänst därå, han skall straffas såsom medhjälpare efter 3: 4, ändå att han ej befattat sig med slafvarne eller deras behandling. Afsikten med detta stadgande var enligt Lagkommitténs motiv att förekomma, att dylika fall, såsom möjligen befaras kunde, blefve bedömda såsom s. k. efterföljande delaktighet. Denna farhåga synes hafva varit tämligen ogrundad och hela stadgandet torde därför utan afsaknad kunnat undvaras.

Enligt 3 § straffas utrustande, upplåtande eller befraktande (= förhyrande) af fartyg till slafhandel eller slafvars bortförande, utan att fartyget blir begagnadt till sådant ändamål, således åt-

---

[1] Äfven här gäller hvad i slutet af näst föregående not blifvit sagdt.

gärder, som innefatta en tämligen aflägsen förberedelse till slafhandel eller transport af slafvar eller ock delaktighet i en sådan förberedelse. Straffet är straffarbete från och med fyra till och med åtta år jämte förlust af medborgerligt förtroende. Dessutom stadgar 4 §, att penningar eller deras värde, som någon användt eller betingat sig till slafhandel eller befraktning af fartyg till slafvars förande eller till utrustning af fartyg, som i 3 § sägs, skola vara förbrutna till Kronan.

6 §. Människorof.

Den grupp af frihetsbrott, hvarom stadgas i 15: 5—8, kan — om ock endast a parte potiori (detta med hänsyn till innehållet i 6 § [beträffande det senare af de i denna § behandlade fallen] och i 7 §:s andra punkt) — benämnas *människorof*. Det gemensamma för dem af dessa brott, som betraktade i och för sig egna sig för denna benämning, kan sägas vara, att man olofligen bemäktigar sig annan och undandrager honom hans närmastes skydd eller rent af försätter honom utom området för statens skyddsmakt.

A. Olofligt bemäktigande och utsättande å ett uppenbarligen lifsfarligt ställe (15: 5).

Häri ingår 1:o ett olofligt bemäktigande.

Ett maktförhållande skall alltså hafva inträdt. I annat fall saknas något, som utgör en väsentlig förutsättning för stadgandets tillämplighet. Så förhåller det sig t. ex. om någon narrar en annan att på egen hand begifva sig till ett lifsfarligt ställe[1].

[1] I det exempel, som hos CARLÉN, Kommentar öfver Strafflagen öfverst å s. 276, anföres (någon lockar annan in i en järnvägstunnel under förespegling, att tåget ännu ej skall komma på länge), föreligger därför ej något brott enligt förevarande lagrum. Vore det så, skulle naturligen straff inträda ej blott, såsom CARLÉN säger, om den andre blir skadad, utan äfven om endast uppenbar lifsfara eger rum. Nu åter kan — bortsedt från sådana fall, där en särskild vårdnadsplikt förelegat (14: 30 o. f.) — straff blott följa, om skada sker eller om gärningen innefattar mordförsök, och detta straff blir att bestämma enligt de vanliga reglerna för mord, dråp och misshandel (hvilka, såvidt fråga endast är om misshandel, af CARLEN utan skäl anses oanvändbara).

Vanligen är det ifrågavarande maktförhållandet ett fysiskt herravälde. Men det kan ock vara ett psykiskt, upprätthållet genom hot[1] eller hypnotism eller, när föremålet är en otillräknelig person, äfven utan dylika tvångsmedel (om någon narrar ett litet barn från dess hem eller en afvita från det ställe, där han vårdas, och begifver sig i väg med den sålunda bortförde till en öde ort, där han lemnas utsatt för uppenbar lifsfara, kan nog 15: 5 användas, äfven om gärningsmannens förhållande till objektet från början till slut varit sådant, att han ej haft någon makt att tvinga detsamma att följa sig, om det motsatt sig detta). Är det åter fråga om en person, som är tillräknelig, gör en blott psykisk öfverlägsenhet ej tillfyllest för att bilda det erforderliga maktförhållandet. Detta gäller äfven för det fall, att någon genom att hålla en annan fången i en villfarelse åstadkommer, att denne fogar sig efter hans vilja (exempel: A. förmår B. — som är en för sina handlingar tillräknelig person — genom en falsk uppgift om ställets ofarlighet eller om önskvärdheten af att B. begifver sig dit, att göra honom sällskap till ett uppenbarligen lifsfarligt ställe och smyger sig därefter ifrån honom). I sak vore det visserligen ej något att invända emot förevarande §:s tillämpning i ett sådant fall. Men den synes ej låta förena sig med §:ns ordalag. Det talas nämligen om att man »bemäktigat sig» annan, och språkbruket lärer ej medgifva att därunder hänföra sådana fall, då man skaffat sig nu ifrågavarande slags inflytande öfver en annan.

---

[1] Med ett egentligt hot är här likställd en förutsägelse af något ondt, hvars inträde ej framställes såsom beroende af den, som förutsäger detsamma (eller någon, å hvars vägnar denne uppträder [jfr i det föregående ss. 249, 50]). Detta dock blott under förutsättning, att förutsägelsen är sanningslös (jfr ofvan s. 251). Äfven minae juris kunna i ifrågavarande afseende göra tjänst, n. b. med det förbehållet, att det därigenom öfvade tvånget enligt de å ss. 268 o. f. angifna grunder är att karakterisera såsom ett rättsstridigt tvång. Angående båda de nu gjorda förbehållen gäller emellertid, att de ej innefatta förutsättningar för att ett bemäktigande skall kunna anses föreligga, utan förutsättningar för att bemäktigandet skall kunna betecknas såsom olofligt, hvarför dessa förbehåll strängt taget höra till ett senare stadium af framställningen.

Att den, mot hvilken brottet begåtts, före utsättandet blifvit medveten därom, att han råkat i en annans våld, är icke nödvändigt, utan gör det tillfyllest, att ett sådant förhållande faktiskt inträdt.

Ett bemäktigande förutsätter, att personen i fråga icke redan förut har objektet fullständigt i sin makt. Däremot behöfver det ej nödvändigt innefatta skapandet af ett sådant fullständigt maktförhållande, utan kan stanna innan dess och kan — vare sig det fortskrider därhän eller ej — endast utgöra en stegring af ett redan grundadt maktförhållande. Häraf följer, att ett maktförhållande kan vara tillräckligt, för att dess grundande skall gälla för en åtgärd, hvarigenom man bemäktigar sig en annan, och dock ej vara tillräckligt, för att dess tillvaro vid en senare åtgärd skall utesluta denna från möjligheten af att betraktas såsom ett bemäktigande. Om således t. ex. en sjöfarande i uppsåt att föröfva sådant brott, som i 15: 5 sägs, seglat i väg med en besökande, som legat och sofvit ombord, har han otvifvelaktigt, så som 15: 5 fordrar, bemäktigat sig den andre och, om han sedermera lemnat honom i sticket å fartyget under förhållanden, som inneburit en uppenbar fara för hans lif, föreligger ett brott enligt sagda lagrum; men, om den besökande af misstag kommit att tagas med och den sjöfarande sedermera med sitt folk kastat sig öfver honom och landsatt honom å en obebodd ö, möter icke heller något hinder för en tillämpning af detta lagrum[1]. Den sjöfarande har visserligen redan före denna våldsåtgärd haft personen i fråga i sitt våld, men detta dock ej så fullständigt, att ett bemäktigande i förhållande till honom ej vidare var möjligt.

Bemäktigandet, d. v. s. maktförhållandets grundande, kan enligt lagen hafva skett »med våld eller annorledes». Någon inskränkning med afseende å medlen för dess verkställande stadgas alltså ej. Äfven sådana medel kunna härvid göra tjänst, som ej egna sig för att bilda själfva det moment, som skänker

[1] Har man åter i det senare fallet blott utan vidare öfvergifvit fartyget, då personen i fråga befunnits hafva kommit att följa med och sålunda råkat i den sjöfarandes våld, kan §:n ej tillämpas, enär hvarje bemäktigande — eller i allt fall hvarje uppsåtligt sådant — saknas.

makten i det ifrågavarande maktförhållandet. Så är fallet med list i formen af ett framkallande eller underhållande af falska föreställningar (exempel: en sjöfarande narrar någon ombord å sitt fartyg genom att förespegla honom, att han skall föra honom till någon ort, dit han önskar komma, men landsätter honom i stället på en obebodd ö; någon narrar genom en liknande uppgift en annan att taga plats i ett åkdon och, sedan den andre stigit upp däri, kör han i väg samt lemnar honom så på ett lifsfarligt ställe o. s. v.).

Att bemäktigandet skall vara olofligt, säges ej med uttryckliga ord, men är nog lagens mening[1]. Saknas denna egenskap hos bemäktigandet, bortfaller karakteren af ett brott mot annans frihet och förfarandet blir att bedöma enligt 14 kap., antingen 30 o. f. §§ — ensamma eller jämte andra lagrum (jfr ofvan ss. 227 o. f.) — eller, där förutsättningarne härför ej föreligga, de allmänna bestämmelserna om mord, dråp och misshandel. Genom objektets samtycke till bemäktigandet — n. b. om det afgifvits under medvetande om bemäktigandets syfte (icke t. ex. i den tro, att det varit fråga om en oskyldig spatserfärd) — blir detta att karakterisera såsom lofligt och brott enligt 15: 5 följaktligen att anse såsom uteslutet. Denna § kommer således t. ex. ej till användning, om en sportsman låter en sjöfarande taga honom ombord och landsätta honom på ett ställe, där han vill idka något slags idrott, äfven om detta ställe är sådant,

[1] Att det ej här såsom i 6 och 8 §§ kommit att heta »olofligen», finner antagligen sin förklaring däri, att man ansett ett lofligt bemäktigande i här ifrågavarande syfte vara en så ytterligt sällsynt kasus, att det skulle tagit sig egendomligt ut, om lagen förutsatt möjligheten däraf. Detta hade dock bort ske. Visserligen är ett förfarandes rättsstridighet städse — utan att detta behöfver vara uttaladt i lagen — en förutsättning för dess straffbarhet, men denna förutsättning kunde här anses uppfylld redan genom *utsättandets* egenskap af en rättsstridig handling, utan att bemäktigandet också behöfde hafva denna egenskap. Synnerligen tilltalande vore en sådan tolkning nog ej — man har svårt att t. ex. inse, hvarför, om en far utsatt sitt lilla barn å ett uppenbarligen lifsfarligt ställe, det skulle verka en så oerhörd skillnad i straff, om han redan förut haft barnet i sitt våld eller i och för utsättandet satt sig (med full laga rätt) i besittning däraf —, men alldeles omöjlig är tolkningen dock icke, hvarför det varit riktigast att affatta stadgandet så, att den blifvit förebyggd.

att det är uppenbar fara för den landsattes lif. Väl förmår ej samtycket förvandla själfva utsättandet till en rättsenlig handling — detta på grund af handlingens egenskap af en förgripelse å annans lif, således å en rättighet, med afseende å hvilken satsen volenti non fit injuria ej är tillämplig —, men i fråga om bemäktigandet har det en sådan verkan, och det saknas alltså det ena straffbara momentet i 5 §:s brott, det olofliga bemäktigandet. Härvid har emellertid naturligen förutsatts, att samtycket utgått från en till erforderlig åldersutveckling hunnen och i öfrigt tillräknelig person (jfr I ss. 111, 12). Om en liten gosse, som önskar blifva en ny Robinson Crusoe, eller en afvita person, som befinner sig under inflytande af några galna funderingar, öfvertalar någon att föra bort honom från dem, som hafva honom i sin vård, och lemna honom å en obebodd ö, hindrar ej objektets samtycke en tillämpning af 15: 5. Ett annat hithörande exempel är följande. A., som har för afsikt att utsätta B. så, som i 5 § sägs, erfar, att B. är efterlyst på sätt i 19 § 10 punkten P. L. är sagdt. Han begagnar sig häraf för att med biträde af några för rättens gilla gång intresserade personer gripa B., men, sedan han väl fått honom i sitt våld, förfar han ej så, som i 19 § 11 punkten P. L. sägs, utan förverkligar sin nyss angifna afsikt genom att lemna B. å ett sådant ställe, där det är uppenbar fara för hans lif. Stadgandet i 15: 5 kan då ej användas, enär ett olofligt bemäktigande saknas, ity att gärningsmannen endast missbrukat ett maktförhållande, som grundats på ett lagligt sätt. Lofligt är ock bemäktigandet, då objektet är ett litet barn och subjektet barnets fader, som är lagligen berättigad att sätta sig i besittning af detsamma[1].

Vidare hör till brottet 2:o ett utsättande å sådant ställe, där det är uppenbar fara för den utsattes lif.

---

[1] Man kunde vara frestad att härmed likställa det fall, då subjektet är en person, som handlar med en sådan faders begifvande (hvilket lemnats under medvetande om bemäktigandets syfte). Härtill eger man dock nog ej rätt. Ett medgifvande, att någon må bemäktiga sig ett barn i det syfte, hvarom här är fråga, lärer nämligen sakna rättslig giltighet, äfven om det utgår från en person, som kan med laga verkan förordna om att barnet omhändertages af annan.

Uttrycket »utsatt» i 15: 5 får förstås i öfverensstämmelse med den betydelse, som uttrycket eger i 14 kap. 30—34 §§ eller rättare 31 och 32 §§ (där uttrycket tydligen omfattar hvad som i 30, 33 och 34 §§ betecknas med två uttryck)[1]. Sammanhåller man härmed, att ett bemäktigande skall hafva egt rum, kommer uttrycket »utsatt» här nödvändigtvis att beteckna ett *öfvergifvande* (med eller utan föregånget fortskaffande från ett ställe till ett annat)[2]. Ett bemäktigande förutsätter nämligen, att man kommit i personlig beröring med objektet, och har man förblifvit tillsammans med detta, kan man ej sägas hafva utsatt detsamma i ofvan angifna betydelse. Stadgandet i 15: 5 lärer således t. ex. ej kunna tillämpas, om någon förmått ett barn att följa sig till ett uppenbarligen lifsfarligt ställe och stannat där tillsammans med detsamma.

Utsättandet skall vara förbundet med lifsfara och detta skall (för gärningsmannen) ligga i öppen dag. Denna beskrifning på förhållandet vid utsättandet sammanfaller ej med den, som meddelas i 14: 30. Det kan där vara fråga allenast om en fara för den utsattes helsa, under det att det här fordras en fara för lifvet. Men å andra sidan nöjer sig lagen här med att den föreliggande faran är uppenbar, hvilket den kan vara utan att det behöfver förhålla sig så, som 14: 30 fordrar, nämligen att gärningsmannen ej med sannolikhet kunde vänta den utsattes räddning ur densamma.

Både det olofliga bemäktigandet och utsättandet skola hafva varit uppsåtliga. Det kan alltså ej blifva tal om en tillämpning af 15: 5, ifall någon utan att vilja det bragt annan i sitt våld (t. ex. fört honom med sig bort på sitt fartyg) och så — utan någon åtgärd, som kan betecknas såsom ett ytterligare bemäktigande (jfr i det föregående s. 318) och såsom ett uppsåtligt sådant — för att blifva honom kvitt utsatt honom å ett uppenbarligen lifsfarligt ställe. Icke heller kan detta lagrum användas, om någon, som med uppsåt olofligen bemäktigat sig en annan, utan att vilja det kommit att lemna honom å ett

[1] Jfr ofvan ss. 218, 19.

[2] Ett utsättande, hvari ej ingår något öfvergifvande (jfr i det föregående s. 218), lärer alltså ej här kunna förekomma.

sådant ställe. Antagligen är det emellertid ej nog härmed, utan fordras ett inre sammanhang emellan de båda momenten i brottet. Detta i så måtto, att gärningsmannen redan vid det olofliga bemäktigandet skall hafva haft uppsåt att behandla föremålet så, som i §:n ytterligare sägs. Eljest blifva nog de båda momenten — det olofliga bemäktigandet och utsättandet — att bedöma hvart för sig (hvarvid det olofliga bemäktigandet kan blifva straffbart enligt 9 § eller 6 §, om det bär af utomlands, eller enligt 8 §, om föremålet är ett barn, och utsättandet blir att anse så, som nyss under 1:o för det fall, att bemäktigandet ej varit olofligt, blifvit sagdt). Någon tillämpning af 15:5 lärer följaktligen t. ex. ej ifrågakomma, om en person, som olofligen bemäktigat sig en annan i afsikt att behålla honom i sitt våld , ledsnat på saken och — utan något nytt bemäktigande (jfr äfven här s. 318) eller i allt fall utan något i utsättandeafsikt företaget nytt bemäktigande — för att sålunda blifva fri från ett betungande påhäng utsatt den andre å en öde ort.

Straffet för 5 §:s brott är straffarbete från och med sex till och med tio år, hvilket straff emellertid skärpes för det fall, att den utsatte af brottet fått svår kroppsskada, till straffarbete på lifstid eller från och med åtta till och med tio år och för det fall, att han ljutit döden däraf, till dödsstraff eller lifstidsstraffarbete. Dessutom skall dömas till förlust af medborgerligt förtroende.

Innefattar hvad som utgör ett brott enligt 15:5 tillika brott enligt 15:6 eller enligt 15:8, föreligger (ideell) brottskonkurrens, för hvilken straffet blir att hemta från 15:5 [1].

B. Olofligt bemäktigande och utförande ur riket samt hvad därmed likställes (15:6 och 7 p. 1).

a. För olofligt bemäktigande och utförande ur riket stad-

[1] Om handlingen jämte brott enligt 5 § innefattar brott enligt 7 § 1 p., är naturligen äfven (ideell) brottskonkurrens för handen — för hvilken straffet, därest utsättandet aflupit utan någon sådan svårare påföljd, som i 5 § sags, blir att hemta från 7 § 1 p. —, men ett sådant fall låter sig endast framkonstrueras under antagande af ett ytterst egendomligt sammanträffande af omständigheter.

gas straff i 6 §:s förra del[1] jämte därmed sammanhängande andel af 7 §:s förra punkt.

Här, såsom i 5 §, förutsättes 1:o ett olofligt bemäktigande. Har ej något bemäktigande egt rum, föreligger ej ifrågavarande brott. Således t. ex. ej, om någon genom att gifva en resande anvisning på orätt ångbåt narrat honom öfver till en utrikes ort[2]. Angående begreppet bemäktigande och de olika sätt, hvarpå ett sådant kan försiggå, hänvisas till hvad under A blifvit sagdt. Här säges det uttryckligen, att bemäktigandet skall vara olofligt. Har det maktförhållande, hvaraf gärningsmannen begagnat sig, uppkommit på ett lagligt sätt, kan förevarande stadgande ej komma till tillämpning. För att belysa denna sats kan ett af de å ss. 319, 20 anförda exemplen, nämligen det, i hvilket det var fråga om en, på sätt i 19 § 10 punkten P. L. sägs, efterlyst person, göra tjänst, ifall detta exempel ändras så, att afsikten förutsättes hafva gått ut, icke på ett utsättande å ett uppenbarligen lifsfarligt ställe, utan på ett utförande ur riket emot objektets vilja. De öfriga å det anförda stället meddelade exemplen lämpa sig mindre väl eller alls icke för en motsvarande ombildning i syfte att användas till belysande af de resultat, till hvilka satsen leder. Om objektet samtyckt till bemäktigandet, utesluter detta visserligen — under förutsättning att objektet hunnit till erforderlig åldersutveckling och i öfrigt varit tillräkneligt — förevarande stadgandes tillämpning, men detta blir endast af praktisk betydelse för sådana fall, i hvilka objektet, förr än utförandet ur riket kom till stånd, återkallat sitt medgifvande däraf[3], ty, om detta medgifvande vid-

[1] Uttrycken »6 §:s förra del» och »6 §:s senare del» må, ehuru i betraktande af §:ns affattning ej fullt exakta, användas för att beteckna den del af 6 §, som behandlar det förra, resp. den del däraf, som behandlar det senare af de båda fall, som utgöra föremål för denna §.

[2] Detta kan möjligen anses också vara uteslutet på den grund, att uttrycket »förer» ej är tillampligt i ett sådant fall. Till att antaga detta torde dock ej finnas tillräckligt skäl. Jfr hvad i det följande yttras angående betydelsen af detta uttryck i dess användning i 6 §:s senare del.

[3] Att ett sådant medgifvande föreligger i ifrågavarande kasus, framgår däraf, att ett rättsligen giltigt samtycke från objektets sida till bemäktigandet förutsätter, att samtycket afgifvits under medvetande om bemäktigandets syfte (jfr hvad i sådant afseende yttrats ofvan å s. 319).

hålles, försiggår ej utförandet ur riket, så som stadgandet fordrar, emot objektets vilja. Antages åter objektet för bemäktigandet hafva varit ett litet barn och subjektet barnets fader, som egt laglig rätt att sätta sig i besittning af detsamma, så gäller, *att* i hvarje händelse den praktiska betydelsen däraf, att en tillämpning af 6 §:s förra del är utesluten, skulle varit inskränkt till sådana fall, i hvilka före utförandet ur riket fadern förlorat rätten att förfoga öfver barnet, ity att utförandet ur riket eljest ej, såsom stadgandet otvifvelaktigt fordrar[1], varit rättsstridigt, *men att* den praktiska betydelsen häraf helt och hållet bortfaller i betraktande däraf, att i 6 §:s senare del ej förutsättes något olofligt bemäktigande[2].

Till det olofliga bemäktigandet skall sluta sig 2:o en åtgärd, hvarigenom den, som är föremål för brottet, föres ur riket och detta emot sin vilja.

Ordet »riket» betecknar antagligen i 6 §, äfvensom i 8 §, Sverige (i hvilket fall »utrikes» i 7 § naturligen är liktydigt med: utom Sverige). Om att anse ordet angifva det land, hvarest den person, som bortföres, för tillfället befinner sig, (och »utrikes» åsyfta ett annat land än detta) kan ej blifva fråga. Att 6 § skulle vara tillämplig, om någon t. ex. olofligen bemäktigat sig en svensk under ett dennes uppehåll i Danmark och emot hans vilja fört honom tillbaka till Sverige,

---

[1] Huruvida i 6 § (och då naturligen ock i 8 §) uttrycket »olofligen» hörer samman med bägge leden i det uti §:n beskrifna förfarandet, må lemnas därhän, men i hvarje fall lärer det berättigade i uppställandet af den här ofvan i texten angifna fordringen (och af en motsvarande fordran med afseende å 8 §) ej vara underkastadt något som helst tvifvel.

[2] Något liknande gäller, om det sista exemplet ändras så, att subjektet förutsättes vara en person, som bemäktigar sig barnet med faderns begifvande. Genom ett sådant begifvande blir bemäktigandet lofligt och 6 §:s förra del förty otillämplig, men detta är ej af någon praktisk betydelse. Vidhåller fadern det medgifvande af barnets expatriering, som måste anses föreligga i ett sådant fall (anmärkningen i not 3 å föregående sida eger nämligen här mutatis mutandis tillämpning), är utförandet ur riket ej rättsstridigt och 6 §:s tillämplighet på denna grund — oafsedt bemäktigandets loflighet — utesluten. Återkallas åter detta medgifvande före utförandet ur riket, kommer §:ns straffbestämmelse, ändå att ett olofligt bemäktigande saknas, till användning i kraft af innehållet i §:ns senare del.

är alls ej troligt (uttrycket »utrikes» i 7 § kan icke heller göras till föremål för denna tolkning). Snarare kunde då »riket» antagas vara att tolka såsom den bortfördes fädernesland (och »utrikes» vara att förstå i öfverensstämmelse därmed). Den förstnämnda tolkningen är dock sannolikt den rätta (jfr den betydelse, hvari uttrycken »inom riket» och »utom riket» förekomma i 1 kap. S. L.).

Man skall föra den, som är objekt för brottet, ur riket »emot hans vilja». Angående betydelsen af uttrycket »emot någons [hans, hennes] vilja», hvilket möter på flere ställen i 15 kap., märkes följande. Uttrycket är icke fullt korrekt. Det passar strängt taget endast för en del af de företeelser, som man har i sikte, nämligen för a) sådana fall, i hvilka något eger rum, under det att personen i fråga handlar med uppsåt att åstadkomma motsatsen däraf (exempel: A. kör medelst våld ut B. ur ett rum, under det att denne med all makt sträfvar att hålla sig kvar; A. leder såsom vägvisare B. vilse, så att denne, medan han tror sig gå i riktning mot orten x, i stället går i riktning mot orten y). När man talar om att något sker emot någons vilja, afses emellertid äfven *dels* b) fall, i hvilka ett sådant uppsåt saknas, ity att den ifrågavarande personen icke vill åstadkomma hvarken hvad som sker eller dess motsats — detta må bero α) däraf, att han såsom medvetslös är ur stånd till ett verkligt viljande (exempel: B., som står i begrepp att gå in i ett rum, hindras härifrån därigenom, att A. tilldelar honom ett slag i hufvudet, så att han medvetslös tumlar omkull), eller β) däraf, att han anser sig oförmögen att inverka å förhållandena (såsom exempel kan det nyss anförda fallet tjäna, om detta ändras så, att A. hindrar B. att förverkliga sin afsikt genom att fasthålla denne medelst ett öfvermäktigt våld, gentemot hvilket A. anser lönlöst att försöka något motstånd) eller slutligen γ) däraf, att han på grund af bristande insikt i förhållandena förbiser, att spörsmålet om den ifrågavarande tilldragelsens inträde eller icke-inträde eger aktuellt intresse, och därför ej förelägger sig detsamma (exempel: en seglande, som under hårdt väder kastat ankar för att ej äfventyra båten, om hvars bevarande han är ytterst angelägen, och

som anser sig ligga fullkomligt tryggt, råkar utan att märka det i drift och stöter i följd däraf på grund) —, och *dels* c) fall, i hvilka denne person rent af handlar i uppsåt att åstadkomma det, som betecknas såsom försiggående »emot hans vilja», i det att nämligen dettas inträde ter sig för honom såsom det mindre af två onda ting, han har att välja på (exempel: B., hvilken ej begär något bättre, än att få stanna i det rum, där han befinner sig, bekvämar sig dock till att lemna detsamma för att undgå misshandel, hvarmed A. hotar honom för det fall, att han stannar kvar). Man har därför velat ersätta termen »emot någons vilja» med »emot någons önskan». Härigenom komma dock ej alla hithörande fall att inbegripas. Detta blir icke händelsen med de fall, som ofvan upptagits under bα och bγ, och icke heller med de fall, som där upptagits under c (personen i fråga önskar här — om ock blott i brist på bättre —, att det går så, som det går). Vill man verkligen inbegripa allt, som det är meningen att inbegripa, måste man låta det komma an, icke på någon viss psykisk process — ett visst viljande eller önskande —, utan på en viss — måhända blott potentiell — sinnesstämning hos personen i fråga, i det att man nämligen betecknar något såsom försiggånget emot en persons vilja, då denne, därest frågan, huruvida han önskade, att tilldragelsen skulle inträda eller att den icke skulle inträda, hade, då tilldragelsen egde rum, förelagts honom till fritt besvarande, d. v. s. besvarande utan främmande tvång [1], skulle besvarat frågan i enlighet med det senare alternativet. En tilldragelse, som eger rum emot en persons vilja, föreligger alltså — och då in optima forma —, när ej blott denna hypotetiska fordran är uppfylld, utan personen verkligen vid tilldragelsen fått sig den nyss angifna frågan förelagd och besvarat den på sätt då blef sagdt[2]

[1] Obs. att här endast nämnes tvång, icke svek. Den, som genom falska förespeglingar förmåtts att med vett och vilja följa med till utlandet, har icke förts utrikes »emot sin vilja».

[2] Ett sådant besvarande tänkes här försiggånget redan därmed, att personen i sitt inre deciderat sig för det ifrågavarande alternativet. Svaret kan för öfrigt gifvas indirekt därigenom, att man gör något med tilldragelsen oförenligt till föremål för sin önskan (ett exempel erbjuder sig i det senare af de båda fallen under a).

(så i fallen a och bβ). Men en sådan tilldragelse föreligger ock, blott den hypotetiska fordringen är uppfylld, dels då frågan angående det önskliga eller icke önskliga i tilldragelsen ej vid densamma kommit att föreläggas personen, ity att denne då antingen öfverhufvud varit medvetslös (fallet bα) eller åtminstone saknat medvetande om frågans aktualitet (fallet bγ), och dels då sagda fråga under inflytande af främmande tvång erhållit ett annat svar, än den eljest skulle fått (fallet c).

I sammanhang härmed några ord om betydelsen af uttrycket »med någons [dess, barnets, hennes o. s. v.] vilja». Att något eger rum med en persons vilja, skulle egentligen i öfverensstämmelse med det förut sagda innebära, att denne, tillspord så, som då angafs, skulle svarat i enlighet med det förra af de ifrågavarande alternativen. Uttrycket betecknar emellertid å de ställen, där 15 kap. använder det för brottsarters karakteriserande[1], uppenbarligen den kontradiktoriska motsatsen till »emot någons vilja». En kvinna är sålunda att anse såsom den där blifvit, såsom 15: 18 fordrar, bortförd med sin vilja, så snart bortförandet ej kan sägas hafva egt rum emot hennes vilja och förty 15: 17 är otillämplig, alltså äfven då det i grund och botten varit henne fullkomligt likgiltigt, antingen hon blefve bortförd eller ej.

Naturligen fordras det, liksom vid 5 §:s brott, att de båda momenten — här det olofliga bemäktigandet och utförandet ur riket emot objektets vilja — varit uppsåtliga. Är det ofvan i början af s. 322 sagda riktigt, fordras nog ock äfven här ett liknande inre sammanhang emellan de båda momenten. Stadgandet i 6 §:s förra del lärer alltså ej blifva tillämpligt, om A. olofligen bemäktigat sig B. i afsikt att behålla honom inom landet, men ändrat sig och — utan någon i den erforderliga afsikten företagen åtgärd, som kan betecknas såsom ett nytt bemäktigande (jfr i det föregående s. 318) — fört honom utrikes emot hans vilja.

---

[1] Då det heter »ehvad det sker med dess [barnets] vilja eller ej», är det alldeles betydelselöst, om hvad som för personen i fråga är likgiltigt anses eller icke anses ega rum med dess vilja.

b. Jämsides med det sålunda under a karakteriserade brottet behandlar lagen i senare delen af 6 § det brottet, att ett barn, som ej fyllt femton år[1], utan föräldrars eller förmyndares samtycke föres ur riket, ehvad det sker med barnets vilja eller ej.

Här förutsättes, i olikhet emot hvad förhållandet är i §:ns förra del, ej något olofligt bemäktigande. Gärningsmannen kan på ett fullt lagligt sätt (t. ex. i kraft af vederbörande vårdnadsrättsinnehafvares begifvande) hafva fått barnet i sin makt. Ej heller fordras det, då ett olofligt bemäktigande föregått, att detta varit förbundet med ett uppsåt att föra barnet ur riket. Huruvida åter hvarje maktförhållande från gärningsmannens sida kan hafva saknats, är tvifvelaktigt. Detta beror däraf, huruvida man anser uttrycket »förer» omfatta hvarje förflyttning eller för sin tillämplighet förutsätta en förflyttning, som ej blott planerats, utan under utförandet personligen dirigeras af gärningsmannen (eller någon, som tjänstgör såsom verktyg åt denne) och så till vida innefattar utöfvandet af ett maktförhållande från dennes sida. Till att antaga det senare — hvilket praktiskt taget vore liktydigt med en fordran, att gärningsmannen (eller någon å dennes vägnar) under förflyttningen varit barnet följaktig[2] — finnes näppeligen tillräckligt skäl[3]. Stad-

[1] Är det fråga om ett barn, som fyllt femton år, måste — utom det att ett olofligt bemäktigande skall hafva föregått —, för att 6 § skall blifva tillämplig, förandet ur riket ske emot barnets vilja (med afseende å ett sådant barn finnes ej något straff för bortförande — vare sig utrikes eller inom riket — med barnets vilja, för så vidt ej gärningen går in under straffbudet för enlevering i 18 § 2 p.). Huruvida emellertid detta gör tillfyllest, är tvifvelaktigt. Svaret på denna fråga beror däraf, huruvida den, som uppnått femton års ålder, eger laglig rätt att motsätta sig sin expatriering eller kan vara underkastad »föräldrars eller förmyndares» bestämmanderätt i sådant afseende. Det förra torde vara det riktiga, hvadan frågan synes böra besvaras jakande.

[2] Detta skulle göra tillfyllest i betraktande af objektets minderårighet och däraf beroende presumtiva lättleddhet.

[3] De skäl, som i fråga om enleveringsbrotten tala för att i »tager och bortförer», »Bortförer» och »Förer..bort» inlägga ifrågavarande mer pregnanta betydelse (se i det följande), förekomma icke här. Däremot ligger i »förer» otvifvelaktigt en fordran, att gärningsmannen så att säga är (eller såsom handlande för annans räkning representerar) själen i företaget, icke framstår allenast såsom den där bispringar objektet, då detta självt begifver sig till ut-

gandet lärer alltså t. ex. kunna komma till användning å den, som uppsåtligen narrat ett barn öfver till en utrikes ort genom att gifva det anvisning på orätt ångbåt, dit det på egen hand begifvit sig, eller anordnat barnets förflyttning till en sådan ort genom att skaffa det plats på ett emigrantfartyg, dit barnet rymt direkt från sitt hem.

Det heter i 6 § med afseende å det senare af de där behandlade fallen »utan föräldrars eller förmyndares samtycke». Häraf kan det se ut, som om det erfordrades antingen samtycke af föräldrar, d. v. s. fader *och* moder, eller samtycke af förmyndare, men det ena vore lika så godt som det andra, således hvilketdera som helst gjorde tillfyllest. Emellertid får nog lagen ej i detta afseende tagas efter orden. Till en början är att märka, att, äfven om båda föräldrarne lefva — för det fall att endera är död, kan lagen ej undgå att åt den efterlefvande inrymma någon rätt att ensam representera föräldramakten —, det ej behöfves samtycke af dem bägge för att barnet skall kunna föras ur riket, utan tillkommer i händelse af olika åsikter i sådant afseende afgörandet den ena af dem (nämligen under normala förhållanden, om barnet är äkta, fadern, eljest modern). Detta i öfverensstämmelse med de rådande principerna för föräldramaktens utöfning. Vidare kan lagens mening ej gärna vara den, att ett barns förande ur riket förutsätter samtycke af antingen dess föräldrar eller dess förmyndare, likgiltigt hvilketdera. En sådan rätt för fader eller moder och för förmyndare att hvar för sig medgifva barnets expatriering utan förening med någon rätt till ett veto mot en sådan åtgärd vore ytterst onaturlig. Lagen måste därför antagas mena, att afgörandet, huruvida barnet skall föras ur riket eller ej, *alltefter olika förhållanden* tillkommer antingen föräldrar eller förmyndare. Säkerligen angifvas dock genom uttrycket »föräldrars eller förmyndares» ej fullständigt alla de personer, på hvil-

---

landet. Men denna fordran torde af det i föregående not angifna skäl få anses utan vidare uppfylld, då objektet är ett barn under femton år. Den, som förmått eller hjälpt ett sådant barn att rymma utrikes, lärer ej kunna undskylla sig med att han spelat en alltför underordnad roll för att kunna sägas hafva »fört» barnet till utlandet.

kas samtycke det här kan komma an. För utredandet af denna fråga må från familjerätten erinras om de tre instituten vårdnadsrätt, giftomannaskap och förmynderskap. Till någotdera af dem hörer i regeln hvarje rätt att bestämma öfver eller för unga personer. Det ligger därför nära att antaga, att detta äfven gäller med afseende å den bestämmanderätt, hvarom här är fråga. Giftomannaskapet kan naturligen här lemnas utom räkningen. Återstå vårdnadsrätt och förmynderskap. Innehafvaren af den förra rätten är nu säkerligen den, som eger bestämma angående ett barns förande till utlandet. Ordalagen i 6 § kunna visserligen ej åberopas till stöd härför. Men 8 § visar afgjordt, att denna tolkning är den rätta. I denna § stadgas nämligen straff för det fall, att barnet utan att föras utrikes skiljes »från föräldrars eller annans vård». Där förutsättes alltså rubbandet af ett bestående — och naturligen ett lagligen bestående — vårdnadsförhållande[1]. Förbehållet »när barnet ej ur riket föres» är emellertid uppenbarligen byggdt på det antagandet, att eljest 6 § blir tillämplig, men detta antagande har ej varit möjligt, därest ej i och med barnets olofliga skiljande »från föräldrars eller annans vård» förelåge ett ingrepp i en sådan bestämmanderätt öfver barnet, som i 6 § afses[2]. Man lärer alltså få anse, att, när vårdnadsrätt och förmynderskap ej följas åt, utan befinna sig å skilda händer, det är innehafvaren af vårdnadsrätten, icke förmyndaren, som skall lemna sitt samtycke till barnets bortförande till utlandet. Häraf följer t. ex., att föräldrar ej kunna straffas enligt 15: 6, om, då annan förordnats till förmyndare, men de hafva barnet i sin vårdnad, de föra detsamma utrikes utan förmyndarens samtycke, men att däremot en förmyndare kan det, om han, där vårdnadsrätten ej tillkommer honom, sålunda bortför barnet utan samtycke af den, som är innehafvare af denna rätt.

Att den, hvilken vårdnaden öfver barnet tillkommer, varit

[1] Dock att måhända (härom se i det följande) jämväl inbegripes en åtgärd, hvarigenom barnet undandrages en laga vårdnad, hvaraf det eljest skulle kommit i åtnjutande.

[2] Rättare: saknaden af en sådan auktorisation, hvarom i 6 § talas. Detta, eftersom den, hvilken vårdnaden öfver barnet tillkommer, måhända ej befattar sig med detsamma (jfr följande stycke i texten) och i så fall kan anses hafva afstått från utöfningen af ifrågavarande bestämmanderätt.

stadd i faktisk utöfning af densamma, är ej någon förutsättning för 6 §:s tillämplighet. Den, som egenmäktigt fört ett barn under femton år utrikes, kan alltså ej freda sig mot straff enligt förevarande lagrum genom att påvisa, att barnet ej varit i åtnjutande af någon vårdnad från sina närmastes sida. Detta blir naturligen en synnerligen förmildrande omständighet, men det blir ej någon straffrihetsgrund (annorlunda enligt 8 §).

Hvad 6 § innehåller angående den, som »olofligen, med våld eller annorledes, bemäktigar sig annan och honom, emot hans vilja, ur riket förer», kunde saklöst hafva inskränkts till »annan, som fyllt femton år». Det saknar all betydelse för det fall, att objektet ej uppnått denna ålder. I sådant fall föres nämligen barnet *antingen* utrikes med »föräldrars eller förmyndares samtycke» och då handlar gärningsmannen trots barnets opposition icke rättsstridigt, hvilket uppenbarligen är en förutsättning för att 6 §:s förra fall skall föreligga[1], *eller ock* sker det utan sådant samtycke och då är det senare af 6 §:s fall för handen. Så som lagen nu är affattad, föreligga emellertid i en kasus, sådan som den sistnämnda, §:ns *bägge* fall.

Straffet för 6 §:s brott är straffarbete från och med två till och med sex år. Detta straff skärpes dock enligt 7 § 1 p. till straffarbete från och med sex till och med tio år eller på lifstid för det fall, att gärningsmannen tvungit den bortförde till främmande krigs- eller skeppstjänst eller eljest försatt honom i tvångstillstånd. Vår lag har därvid en ganska vidsträckt affattning. Den upptager hvad tvångstillstånd som helst. Främmande strafflagar uppräkna ofta endast ett antal speciella slag däraf. På detta sätt blir dock stadgandet otillämpligt å sådana i civiliserade land sällsynta fall, som ej taga sig godt ut i en specialiserad uppräkning (såsom t. ex. tvång till tjänst hos ett röfvareband), men hvilka fall dock kunna förekomma och då böra hemfalla under det ifrågavarande straffbudet.

C. Försättande i tvångstillstånd å utrikes ort (15: 7 p. 2).

Föröfvar man sådant brott, som i 7 § p. 1 angifves, emot annan utrikes utan att hafva fört honom dit, såsom i 6 § sägs,

[1] Jfr i det föregående not 2 till s. 324.

drabbas man af samma straff, som i sistnämnda § utsättes, eller straffarbete från och med två till och med sex år.

D. Barnarof (15: 8).

Den sista §:n inom ifrågavarande grupp — 15: 8 — handlar om den, som olofligen bemäktigar sig och från föräldrars eller annans vård skiljer barn, som ej fyllt femton år, ehvad det sker med barnets vilja eller ej, dock utan att gärningen innefattar brott enligt 6 §. Det kan synas som om detta 8 §:s brott — och detsamma gäller naturligen om det bortförande af barn, som bestraffas i 6 § — ej vore berättigadt till plats bland brotten mot annans frihet, ity att något angrepp härå ej ligger i brottet, när barnet lemnat sitt samtycke. Såsom angreppsobjekt borde i stället anses vederbörandes rätt att hafva barnet under sin vård och barnets rätt att åtnjuta vård från deras sida. Emellertid saknas väl icke helt och hållet karakteren af ett brott mot barnets frihet. Detta skiljes nämligen från dem, som äro lagligen berättigade att hafva det i sin makt, och försättes i — eller, för så vidt fråga är om 6 §:s brott, åtminstone utsättes för att komma i — afhängighet af personer, som icke hafva någon rätt att bestämma öfver detsamma. Och ser man saken från denna sida, är brottets upptagande bland frihetsbrotten ej alldeles utan sitt berättigande.

Liksom i 5 § och i 6 §:s förra del förutsättes här ett brottsligt förfarande med en dubbel karakter. Här är det dock ej — såsom i allt fall enligt regeln[1] är händelsen enligt de båda nyssnämnda lagrummen — fråga om tvenne (genom ett inre sammanhang förbundna) åtgärder, utan om en enda åtgärd med två olika sidor. Förfarandets dubbla karakter skall här bestå däri, att det innefattar, dels ett olofligt (rättsstridigt) bemäktigande af barnet och dels dess likaledes olofliga[2] skiljande från föräldrars eller annans vård.

Ett bemäktigande skall alltså hafva egt rum. Beträffande

[1] Undantagsvis kan det emellertid förhålla sig annorlunda. Sålunda kan samma förfarande, hvarigenom gärningsmannen bemäktigar sig objektet, redan innefatta ett — åtminstone påbörjadt — förande ur riket (exempel: en sjöfarande, som har en person på besök ombord, låter fartyget lätta ankar och far med denne i väg till främmande land).

[2] Se not 2 till s. 324. Jfr emellertid not 2 till s. 335.

det sålunda erforderliga maktförhållandets beskaffenhet och sätten för dess uppkomst hänvisas till hvad som yttrats ofvan ss. 317 o. f. (att lagen ej här upprepat orden »med våld eller annorledes», har naturligen ej något att betyda). Saknas nu ifrågavarande moment — innefattar förfarandet blott ett upphäfvande af ett hittillsvarande maktförhållande, icke dess ersättande med ett nytt —, är 8 § ej tillämplig (således ej t. ex. om någon endast förmår eller hjälper ett barn att alldeles på egen hand rymma från sitt hem).

Vidare skall barnet hafva blifvit skildt från föräldrars eller annans vård. Med »vård» afses detsamma som inom familjerätten brukar benämnas *vårdnad*. Därvid förutsättes uppenbarligen, att det ej är fråga om något blott faktiskt, utan om ett lagligen grundadt förhållande, således om en vårdnad från en därtill berättigad och förpliktad persons sida.

Den vård (vårdnad), från hvilken barnet skiljes, kan vara »föräldrars eller annans». Beträffande uttrycket »föräldrars» må jämföras hvad som yttrats ofvan s. 329. Under »annans vård» kommer ej blott förmyndares, fosterföräldrars med fleres i familjerättens regler grundade vård, utan ock sådan vård, som åtnjutes i allmän uppfostringsanstalt på grund af domstols förordnande enligt 5: 3 S. L., i enskildt hem, barnhem eller skyddshem på grund af barnavårdsnämnds beslut enligt Lagen den 13 Juni 1902 eller från andra personers än föräldrars eller målsmans sida på grund af skolråds beslut enligt K. Stadgan den 10 Dec. 1897[1].

Ett skiljande från föräldrars eller annans vård innefattar ett åstadkommande af ett tillstånd, hvari den vårdnadsberättigade är utesluten från att öfva vårdnaden. Förekommer ej någon sådan uteslutning, kan ej 15: 8 tillämpas. Således t. ex. ej om vid en emellan ett barns föräldrar och innehafvaren af ett skolpensionat uppkommen tvist, huruvida barnet skall återvända till

[1] Det är emellertid ganska tvifvelaktigt, huruvida verkligen ett brott enligt 15: 8 föreligger, om, då på något af nu angifna sätt vårdnaden öfver ett barn af offentlig myndighet fråntagits dem, hvilka den regelmässigt tillkommer (t. ex. barnets föräldrar), dessa ej finna sig häri, utan sätta sig i besittning af barnet. De dryga straffen i denna § lämpa sig ej rätt väl för sådana fall. Gärningen synes ock där snarare vara att karakterisera såsom ett brott mot offentlig myndighet, än såsom ett barnarof. Någon annan strafflagsparagraf än 10: 20 torde dock, om 15: 8 anses oanvändbar, ej finnas att tillämpa därå.

skolan, dennas innehafvare satt sig i besittning af barnet i akt och mening att tvångsvis behålla det såsom pensionär, men utan afsikt att i öfrigt ingripa i föräldrarnes bestämmanderätt med afseende å dess uppfostran[1]. Brott enligt 10: 20, men ej enligt 15: 8, föreligger i detta fall. För all framtid behöfver ej uteslutningen vara afsedd, men af alltför öfvergående betydelse får den ej vara. Ett brott enligt 15: 8 är t. ex. ej för handen, om någon olofligen bemäktigar sig ett barn för att medtaga detta vid besökandet af en teaterföreställning eller en andaktsöfning, hvilken barnets närmaste ej velat tillåta det att bevista. Att närmare bestämma nu ifrågavarande egenskap hos förfarandet är ej lätt. Måhända kan man dock säga, att detta skall gå ut på att undandraga barnet dess närmastes inflytande under en tid, som är tillräcklig, för att den verksamhet, som ingår i begreppet vårdnad, skall kunna lida ett afsevärdt afbräck. Den härför erforderliga tidslängden kan te sig såsom olika alltefter den behandling, som därunder tillämnas barnet. En tidslängd, som i fråga om en visserligen oloflig, men i öfrigt oskyldig, utflykt är alltför ringa, kan vara fullt tillräcklig, ifall fråga är om barnets inhysande å en bordell.

Under lagens »från föräldrars eller annans vård skiljer» kommer, om icke uteslutande, i hvarje händelse framför allt det fall, då barnet befunnit sig under en sådan vård, således varit föremål för en laga vårdnad, men genom brottet försatts ur detta förhållande. Ett barn, hvilket ej är, åtminstone i någon mån, i åtnjutande af en sådan vårdnad, utan är hemlöst eller bor alldeles för sig själf eller hos personer, som ej i förhållande till detsamma ega någon vårdnadsrätt, allt utan att någon vårdnadsberättigad person, ehuru han ej har barnet i sitt hem, dock öfvar tillsyn öfver detsamma, ett sådant barn kan ej vara objekt för ifrågavarande form af brottet och, om denna form är den enda, kan det öfverhufvud ej vara objekt för ett brott

[1] Under ofvan angifna förhållanden, liksom naturligen ock då barnet i godo öfverlemnats till skolans innehafvare, äro föräldrarne att anse såsom de där fortfarande hafva barnet i sin »vård», hvadan brott enligt 15: 8 kan begås mot dem. Detta jämväl af skolans innehafvare. Att något hinder för det sist sagda ej möter från den synpunkten, att personen i fråga redan förut haft barnet i sin makt, framgår af hvad å s. 318 blifvit sagdt.

enligt 15: 8. Tager man nu lagen riktigt strängt efter orden, går ej mer än det ofvan angifna fallet — då barnet beröfvats en laga vårdnad, hvaraf det varit i åtnjutande — in under lagrummet. Antagligen är dock meningen att under »från föräldrars eller annans vård skiljer» inbegripa jämväl det fall, då barnet undandrages en laga vårdnad, som eljest skulle kommit detsamma till del. Sålunda torde t. ex. 15: 8 blifva tillämplig, om, efter det att under en process emellan två frånskilda makar angående rätten att uppfostra ett makarnes barn barnet befunnit sig hos en person, som ej haft någon rätt att hafva det under sin vård, den af makarne, som förlorat processen, beredt sig tillträde till barnet och bortfört detta, så att det blifvit oåtkomligt för den vinnande parten.

Subjekt för ett brott enligt 15: 8 kan antagligen endast den vara, som ej är berättigad och förpliktad att öfva vårdnad öfver barnet[1]. Detsamma lärer *icke* gälla om den, som — t. ex. i egenskap af medförmyndare — jämte annan innehar vårdnadsrätten och vårdnadsplikten med afseende å barnet. Förhållandet är här ej alldeles likartadt. Visserligen är, äfven då gärningen utgår från en sådan person, en vårdnadsrätt kränkt, men i förevarande brott ingår ock en kränkning af barnets intresse och denna kränkning är uppenbarligen svårare, då barnet beröfvas all vård från därtill berättigade och förpliktade personers sida och råkar i främmande personers våld. Då det nu onekligen ligger närmast att tolka »från föräldrars eller annans vård skiljer» såsom endast afseende fall af sistnämnda beskaffenhet, synes man ej vara berättigad att därutöfver utsträcka §:ns tillämplighet. I denna fråga kunna dock tankarne vara delade.

Är bemäktigandet och skiljandet från föräldrars eller annans vård att karakterisera såsom lofligt (rättsenligt), uteblir hvarje tillämpning af 15: 8[2]. En orsak härtill kan ligga i samtycke af

[1] Ofta är detta endera af föräldrarne (t. ex. fadern i fråga om ett oäkta barn, hvilket ju under normala förhållanden befinner sig under moderns vårdnad, eller i fråga om ett äkta barn, hvilket modern vid äktenskapsskillnad eller skillnad till säng och säte fått rätt att behålla).

[2] Detsamma gäller redan om förfarandet i endera riktningen är lofligt, hvilket dock näppeligen är af någon praktisk betydelse, enär, om detsamma från den ena synpunkten är olofligt, det städse ock lärer vara att beteckna så från den andra.

vårdnadsrättens innehafvare. Detta samtycke skall emellertid naturligen hafva gått ut på ett verkligt skiljande från vederbörandes vård, icke t. ex. endast på barnets medtagande å en spatserfärd eller dess medtagande för att aflemnas till någon, som å den vårdnadsberättigades vägnar eger mottaga detsamma. För att samtycket skall hafva ofvan angifna verkan — att utesluta rättsstridigheten —, måste ock de allmänna villkoren för ett samtyckes rättsliga giltighet vara uppfyllda. Det får således ej vara framkalladt genom svek eller (rättsstridigt) tvång. Med ett samtycke, som framkallats genom svek, är emellertid ett egendomligt förhållande. Ett sådant samtycke förmår som sagdt ej betaga den ifrågavarande åtgärden dess rättsstridiga egenskap. Men icke förty lärer detsamma, då det framkallats genom falska förespeglingar om de fördelar, som äro förbundna med den ifrågavarande uppgörelsen, utesluta straff enligt 15: 8. Då lagen i denna § talar om den, som »olofligen bemäktigar sig och från föräldrars eller annans vård skiljer etc.», afser den antagligen endast hvad som har karakteren af *egenmakt*, och denna karakter tillkommer ej åtgärder, som försiggå med ett den vårdnadsberättigades begifvande, hvilket utverkats genom framkallande af en error in motivis på sätt nyss blifvit sagdt.

I subjektivt afseende förutsättes dolus, hvari bland annat ingår uppsåt att skilja barnet från föräldrars eller annans vård. Ett eventuellt uppsåt i sådant afseende gör emellertid tillfyllest. Tager man med sig ett tiggarbarn för att rädda detsamma från dess i sedligt afseende farliga lefnadssätt och vet man väl ej bestämdt, att det har någon, hvars vård — sådan den nu kan vara — det undandrages, men tänker sig likväl möjligheten häraf och vill äfven för sådant fall bortföra barnet, blir nog denna § användbar.

Det straff, som §:n utsätter såsom i regel tillämpligt, är onekligen väl strängt, där afsikten med gärningen varit god och den rätt öfver barnet, som kränkes, genom att missbrukas förlorat sin helgd, men lagen medgifver ej någon rätt att för sådana fall nedsätta straffet. Däremot är afsikten med gärningen så till vida uppmärksammad, att vissa dåliga syften bilda en straffskärpningsgrund. I stället för den vanliga latituden af straff-

arbete från och med sex månader till och med fyra år blir nämligen en latitud af straffarbete från och med fyra till och med åtta år jämte förlust af medborgerligt förtroende — hvilken påföljd eljest ej är förenad med brottet — tillämplig, ifall brottet sker »för att begagna barnet till tiggeri eller att det eljest till vanart öfva». I vissa främmande lagar talas det jämväl om en afsikt att begagna barnet i vinningslystet syfte. Stadgandet blir på detta sätt tillämpligt å stöld af barn för att använda dem till lindansning eller andra dylika prestationer. Detta kan ej inbegripas under bestämmelsen i vår lag. Ty om ock sådana sysselsättningar äro af den beskaffenheten, att barnets sedliga väl därigenom lätt äfventyras, kunna de dock omöjligen betecknas såsom »vanart».

Förevarande brott riktar sig dels mot den genom brottet kränkta vårdnadsrättens innehafvare och dels mot barnet själft, som genom brottet ej blott lider intrång i den vård, å hvilken det har anspråk, utan ock underkastas ett maktförhållande, som saknar lagligt berättigande. Då således barnet är att anse såsom objekt för brottet, kan det naturligtvis ej blifva något tal om delaktighetsstraff för detsamma, där brottet egt rum under medverkan från dess sida.

Det fall, då barnet föres ur riket, är undantaget i 8 § 1 p. och hemfaller under 6 §. I sak, om ock ej i formen, innefattar ett sådant fall en kvalifikation af det förstnämnda lagrummets brott. Föres barnet utrikes i syfte att öfva det till vanart, får väl också detta betraktas såsom en konkurrens af flere kvalifikationsgrunder samt följaktligen 6 § och 8 § 2 p. jämte 4: 1 mom. 2 komma till användning.

7 §. **Beröfvande af friheten.**

Då i 15: 9 — hufvudstadgandet i detta ämne — talas om det fall, då man beröfvar någon *friheten*, tages uttrycket frihet i en inskränktare betydelse än i rubriken till kapitlet. Det betecknar ej såsom där människans handlingsfrihet i hela dess omfattning — hennes rätt att oberoende af främmande tvång

bestämma öfver sina göranden och låtanden —, utan blott en viss sida af denna, nämligen friheten att förflytta sig från ett ställe till ett annat eller, såsom man brukar kalla det, hennes rörelsefrihet.

Brottet består enligt 9 § däri, att man *beröfvar* någon friheten. En blott inskränkning i rörelsefriheten gör således ej tillfyllest, utan det fordras, att personen i fråga blir denna förlustig. Därvid betraktas det såsom en blott inskränkning i rörelsefriheten, att denna endast uteslutes i en bestämd riktning eller, om så skulle vara, i flere bestämda riktningar (exempel: någon hindras från att komma in i ett visst rum eller vissa rum eller tvingas att gå ut från ett rum, där han befinner sig, allt under det att det i öfrigt lemnas honom fritt att begifva sig hvart han vill [i ett sådant fall kan blott 15:22 komma till användning]). En förlust af rörelsefriheten anses åter förutsätta, att det påtvingas personen i fråga ett visst vistelserum eller — såsom förhållandet är, då någon släpar med sig en annan såsom fånge — en serie af successiva vistelserum[1]. Men vidare inlägges i begreppet beröfvande af friheten i 9 § ännu något mer, nämligen att rörelsefriheten betages föremålet för en icke alltför kort tid. I själfva verket göra sig härvidlag två särskilda fordringar gällande. Den ena afser den tid, hvarunder föremålet skall hafva faktiskt varit i mistning af sin rörelsefrihet, den andra den tid, under hvilken föremålet skolat hållas i sådan mistning, detta då enligt hvad åtgärden kan anses hafva tenderat till, d. v. s.[2] uppsåtet gått ut på. I det förra afseendet fordras ej mycket, endast att tiden ej är försvinnande liten (om A. i uppsåt att hålla B. i en tids fångenskap utifrån reglat dörren till det rum, där B. befunnit sig, men C., som stått

[1] För att den ifrågavarande motsättningen skall vara fullt korrekt betecknad, måste det emellertid läggas till, att såsom *ett* vistelserum anses flere alternativa sådana, hvilka tillsammans ej lemna större utrymme åt rörelsefriheten, än som låter förena sig med föreställningen om en fångenskap.

[2] Denna förklaring passar egentligen blott för de fall, då frihetsberöfvandet är uppsåtligt, men, då här ej är fråga om något annat, är det öfverflödigt att undersöka, hvad som fått anses svara häremot, ifall lagen också haft något stadgande om ouppsåtligt frihetsberöfvande.

bredvid A., omedelbart eller så godt som omedelbart därpå dragit ifrån regeln igen och sålunda släppt ut B., har aldrig något beröfvande af friheten, utan blott ett försök därtill, kommit till stånd). I det senare afseendet ställas betydligt större fordringar på det tidsmoment, hvarom det där är fråga. Det är ingalunda nog, att detta icke varit försvinnande ringa, utan det måste hafva varit af större varaktighet. Af huru pass stor, är ej lätt att säga. Detta låter sig näppeligen bestämmas närmare än så, att den ifrågavarande tiden — för hvilken föremålet skolat förblifva i mistning af sin rörelsefrihet — måste vara tillräckligt lång, för att begreppet *fångenskap*[1] skall kunna anses tillämpligt. I annat fall föreligger ej något beröfvande af friheten i den mening, hvari 9 § tager detta uttryck (således ej t. ex. om A. för en stund fasthållit B. för att gifva C., som förföljts af B., tillfälle att springa undan).

Uttrycket »beröfvar» i 9 § leder närmast tanken på sådana fall, i hvilka någon, som dittills varit i besittning af sin frihet, försättes i ett tillstånd af ofrihet. Det lider emellertid naturligen intet tvifvel, att stadgandet jämväl omfattar sådana fall, då man (vare sig genom en verksamhet eller overksamhet) är orsak därtill, att någon, som redan — med rätt eller orätt — är i mistning af sin frihet, icke, så som vederbort, återfår densamma.

Det vistelserum, som påtvingas föremålet för brottet, kan vara mer eller mindre snäft tillmätt. Med hänsyn härtill kan man skilja emellan två fall af frihetsberöfvande. a) Det ena af dem kännetecknas däraf, att brottet åstadkommer ett tillstånd, hvari personen i fråga ej eger frihet att alls flytta sig från ett ställe till ett annat. Hit hör i regeln det ena af de exempel, som förekomma i 9 §, nämligen »fängslande». Ty detta ord är antagligen där icke liktydigt med sättande i fängelse — i så fall komme det ju ej att beteckna annat än hvad som redan är

[1] Detta uttryck torde vara fullkomligt synonymt med »beröfvande af friheten», då sistnämnda uttryck användes för att beteckna, icke själfva handlingen, hvarigenom man beröfvar någon friheten, utan det genom denna handling uppkommande resultatet (inklusive den utsikt det innebär för framtiden).

betecknadt genom ordet »inspärrande» —, utan står i den mer ursprungliga betydelsen af beläggande med fängsel, och en frihetsförlust, som åstadkommes på detta sätt, är vanligen af ifrågavarande intensiva beskaffenhet. b) Det andra fallet utmärkes däraf, att föremålet för brottet bibehåller en viss frihet att röra sig, nämligen en frihet att röra sig inom vissa mycket knappt hållna gränser (ett rum, ett hus, en gård, en anstalt o. s. v.)[1]. Den lokala begränsningen skall vara så stark, att den motsvarar föreställningen om en fångenskap. Råder tvifvel, huruvida detta är fallet, är man ej berättigad att anse ett beröfvande af friheten vara för handen, under det att det däremot icke är uteslutet, att den föreliggande kasus kan blifva att bedöma såsom tvång enligt 15: 22. Under b) kommer det andra af lagen anförda exemplet »inspärrande», hvilket uttryck kan sägas blott beteckna ett exempel — icke hvad under b) upptagits i hela dess omfattning —, ity att uttrycket för sin tillämplighet lärer förutsätta, att platsen, i allt fall delvis[2], är omgärdad med stängsel.

Någon inskränkning med afseende å medlen — sådan som den, hvilken återfinnes i 22 § (»genom våld eller hot») — förekommer ej i 9 §. Uttrycken »inspärrande» och »fängslande» kunna möjligen anses häntyda på ett våldsamt förfarande, men det heter i hvarje fall i fortsättningen helt allmänt »eller annorledes». Emellertid får ej förbises, att medlet måste vara tillräckligt kraftigt för att kunna framkalla den för brottet väsentliga effekten, rörelsefrihetens förlust. I detta afseende är att märka å ena sidan, att det ej behöfver hafva gjorts absolut

---

[1] Det kan synas ligga en motsägelse däri, att brottet, ehuru jämväl dessa fall hänföras dit, betecknas såsom *beröfvande* af friheten. Förklaringen är dock den, att, när man använder denna beteckning, man till »frihet» blott räknar den högre potens af rörelsefrihet, som kan sägas vara en förutsättning för en normal lifsverksamhet, icke den skäligen betydelselösa rest däraf, som bibehålles i de under b) upptagna fallen.

[2] Om någon håller en annan innesluten i ett hus, till hvilket porten är öppen, men bevakas af en post, hvilken har order att nedskjuta hvar och en, som olofligen söker lemna huset, kan en inspärrning sägas ega rum, men icke om en person tillhålles att uppehålla sig på en viss öppen plats under hot med att eljest blifva nedskjuten af den kring platsen utsatta bevakningen.

omöjligt för personen i fråga att byta vistelserum, men å andra sidan, att det skall hafva lagts ett väsentligt hinder i vägen för ett sådant byte.

Hvad som fasthåller objektet på platsen, omöjliggör eller åtminstone försvårar en förflyttning därifrån, kan först och främst utgöras af ett fysiskt hinder för en sådan förflyttning, dettas anordnande må hafva eller icke hafva karakteren af våld (exempel på det sista: A. nödgar B. att uppehålla sig på en holme genom att ej enligt åtagande afhemta honom där). Såsom ett anordnande af ett fysiskt hinder för en förflyttning — om ock ej såsom våld (jfr ofvan ss. 247, 8) — måste man naturligen betrakta föremålets bedöfvande (dess narkotisering, framkallandet genom hypnos af ett letargiskt tillstånd), och en sådan åtgärd kan nog i denna sin egenskap (ehuru detta ibland förnekats) göra tjänst såsom medel för genomförandet af förevarande brott. Men hindret för ett ombyte af vistelserum kan ock — uteslutande eller delvis — vara psykiskt. Det kan utgöras af föreställningen om en fysisk omöjlighet eller åtminstone svårighet, som ej existerar[1]. Det kan ock bestå i en hypnotisk suggestion. Vidare i en — grundad eller ogrundad — farhåga för fysisk skada eller psykiskt obehag (exempel: någon tvingar en annan genom borttagande af hans kläder att stanna på sitt rum och där förblifva liggande till sängs). Det sistnämnda motivet — farhåga för något ondt — kan framför allt sättas i verksamhet genom ett hot och ett hot kan följaktligen tjäna såsom medel för ett frihetsberöfvande ej blott — hvilket är påtagligt — såsom ett sätt att åstadkomma öfvergången till ett tillstånd af ofrihet (exempel: A. förmår medelst hotelser B. att gå in i

[1] Denna föreställning får dock enligt nyss angifna grunder ej hafva varit en sådan, som, därest personen i fråga handlat så, som en förståndig människa handlar, skulle blifvit beriktigad. Ett blott låtsadt instängande hör alltså ej hit, om föremålet lätt kunnat öfvertyga sig om dess fiktiva beskaffenhet och ej skäligen kan anses hafva saknat anledning att undersöka förhållandet. Ej heller föreligger ett frihetsberöfvande, om någon tillstängt en utgång från det rum, där en annan befunnit sig, men det, efter hvad den andre, därest han velat göra sig det minsta besvär, kunnat öfvertyga sig om, funnits en annan utgång, som ej varit tillstängd.

ett rum och stänger så dörren om honom), utan ock såsom ett sätt att kvarhålla föremålet i ett sådant (exempel: A. nödgar B. att uppehålla sig i ett rum eller — hvilket äfven låter tänka sig, om ock fallet ej är synnerligen praktiskt — på en öppen plats genom hot med att, därest han söker lemna detta sitt vistelserum, handgripligen hindra honom därifrån eller genom hot med att i så fall nedskjuta honom). För att ett hot skall kunna göra tjänst på det senare sättet, får dock enligt å ss. 340, 1 angifna grunder det därigenom öfvade trycket ej vara alltför svagt. Detta synes kunna närmare bestämmas så, att hotet skall vara tillräckligt kraftigt, för att jämlikt hvad i det föregående ss. 256 o. f. blifvit sagdt kunna betecknas såsom ett *tvingande* hot. Har man låtit af ett svagare hot förmå sig att stanna där man var, är man ej att anse såsom den där blifvit beröfvad sin frihet. I detta afseende torde således här råda full öfverensstämmelse med hvad som gäller för 22 §:s brott. Det gör det äfven i den frågan, huruvida s. k. minae juris kunna göra tjänst såsom medel för genomförandet af ett beröfvande af friheten[1]. I detta afseende äro nämligen de grunder, som framställts ofvan ss. 268 o. f., tillämpliga. Upprätthållandet af fångenskapen skall, trots att det sker genom hot med något, som man har rätt att göra, enligt dessa grunder hafva egt karakteren af ett *rättsstridigt* tvång. Har således t. ex. en fordringsegare förmått gäldenären att hålla sig inne en tid genom hot med att lagsöka honom, därest han visade sig utomhus, föreligger ej något straffbart beröfvande af friheten, låt äfven vara, att en sådan lagsökning i betraktande af omständigheterna skulle varit tillräckligt kännbar, för att hotet därmed skall kunna anses hafva öfvat ett verkligt tvång å den hotade.

Med ett hot är här — detta blir åter en olikhet i jämförelse med hvad som gäller i fråga om 22 §:s brott (jfr ofvan s. 249) — likställd en förutsägelse af något ondt, hvars inträde ej framställes såsom beroende af den, som förutsäger detsamma[2]. Dock

[1] Denna fråga må finna sitt svar i detta sammanhang, ehuru den strängt taget bättre vore på sin plats i den å s. 344 meddelade framställningen.

[2] Därvid ses naturligen bort från de — undantagsvis under begreppet hot hänförliga (se i det föregående ss. 249, 50) — fall, i hvilka förutsägelsen framställes å dens vägnar, från hvars sida det onda ställes i utsikt.

förutsättes för en sådan likställighet, att förutsägelsen är sanningslös. Underrättar X. Y. om ett ondt, som verkligen tillämnas honom från tredje mans sida, kan detta ej blifva något brott enligt 15: 9, äfven om det har till påföljd, att Y. ej vågar lemna sitt vistelserum, och detta ingått i X:s uppsåt. Är åter förutsägelsen sanningslös, kan den göra tjänst såsom ett medel att hålla någon i mistning af sin frihet (exempel: vid en strejk inbillar en person, som af någon anledning är intresserad i att hålla arbetsgifvaren innesluten i dennes bostad, honom, att de strejkande utsatt poster i akt och mening att nedskjuta honom, och förmår honom på detta sätt att en tid bortåt hålla sig inomhus).

Af det sålunda sagda framgår, att ett framkallande af falska föreställningar *kan* tjäna såsom medel att hålla någon i ett tillstånd af ofrihet. Denna möjlighet lärer emellertid vara inskränkt till de sålunda genomgångna fallen, i hvilka det framkallats en falsk föreställning om den fysiska omöjligheten resp. svårigheten att ombyta vistelserum eller om ett med ett sådant ombyte förbundet ondt. Man kan icke — såsom ibland sker — helt allmänt erkänna list såsom ett möjligt medel för detta brott, likställdt med de närmast till hands liggande medlen våld och hot. Väl är det sant, att list i alla sina former — således äfven där den utgör ett framkallande af falska föreställningar — är ett fullgodt sätt att förmå en person att stanna på samma ställe, vare sig han förmås att göra det utan att veta, att han gör det, eller förledes att göra något, som han visserligen vet sig göra, men ej skulle hafva gjort, om han ej blifvit förd bakom ljuset med afseende å bevekelsegrunderna. Men det band, som sålunda lägges på en persons rörelsefrihet, motsvarar ej — om man ser bort från de nyss angifna fallen — den föreställning, som förbinder sig med begreppet beröfvande af friheten. Följaktligen kan ej detta brott anses föreligga, om A., som varit den blinde B:s ledsagare, låtit denne dag in och dag ut gå omkring på samma ställe i den tro, att han ombytt vistelseort. Icke heller om C. hållit D. kvar på samma plats genom en fingerad helsning från E., att denne skulle komma att söka upp honom därstädes.

Det för beröfvande af friheten stadgade straffet faller naturligen bort, om åtgärden af någon grund är rättsenlig. I 15:9 heter det ju ock uttryckligen: »Hvar som olofligen etc.», och därvid betecknar »olofligen» tydligen detsamma som »utan laga rätt». Rättsenlig kan en sådan gärning blifva genom *samtycke* af den, som är föremål för densamma. Dock fortfar denna rättsenlighet ej längre än samtycket varar. Om således en person (t. ex. därför att han vet med sig, att han är lätt förledd till att öfvergifva sitt arbete) tillåter en annan att hålla honom inspärrad under ett visst antal dagar, betager samtycket inspärrandet karakteren af en rättsstridig handling. Men om han efter någon dag ångrar sig och påyrkar att blifva utsläppt, blir en fortsättning af fångenskapen ett rättsstridigt beröfvande af friheten. Har emellertid den andre aflägsnat sig utan att därigenom bryta mot någon öfverenskommelse, får den inspärrade skylla sig själf. Rättsstridigheten och följaktligen straffbarheten bortfaller vidare ofta på grund af *embetsplikt.* Hit höra frihetsberöfvanden, hvilka innefatta verkställandet af ett förskylldt frihetsstraff eller laga häktning på grund af misstanke för brott eller någons anhållande eller häktande för lösdrifveri enligt Lagen angående lösdrifvares behandling d. 12 Juni 1885 eller en rusig persons förvarande i häkte, till dess han åter blifvit nykter, enligt K. F. emot fylleri och dryckenskap d. 16 Nov. 1841 eller ett tredskande vittnes hållande i fängelse enligt 17:5 R. B. eller en gäldenärs insättande i häkte enligt 153 § Uts.-L. eller 22 § Konk.-L. o. s. v.[1]. Rättsenligt och i följd häraf straffritt är också ett frihetsberöfvande, som eger stöd i en *aganderätt*[2]. En straffrihetsgrund, som ofta här gör sig gällande, är *nöd.* Ett synnerligen praktiskt exempel erbjuda sådana fall, då man nödgas hålla sinnes-

---

[1] De här ofvan anförda exemplen äro formulerade med tanken fäst å sådana fall, i hvilka ingreppet i den personliga friheten är rättsenligt af materiella skäl. Rättsenligheten kan emellertid naturligen, här som eljest då det är fråga om handlingar i kraft af embetsplikt, hvila på en formell grund, öfverordnad myndighets befallning. Härom se I ss. 116 o. f.

[2] Detta uttryck tages här i sin vidsträcktare bemärkelse. Jfr ofvan s. 112 not 1.

sjuka personer inspärrade, för att de ej skola skada sig själfva eller andra [1].

I subjektivt afseende fordras *uppsåt vid frihetsberöfvandet.* Gärningsmannen skall hafva velat betaga den andre hans frihet att bestämma öfver sitt vistelserum. Om någon, låt vara i följd af ett oursäktligt misstag, utan att vilja det kommer att stänga in en annan, blir detta ej i och för sig något brott, men kan naturligen blifva straffbart enligt 14 kap., om den instängde svälter ihjäl eller tager skada till helsan.

Såsom en ytterligare subjektiv förutsättning för tillvaron af här ifrågavarande brott upptages inom den utländska litteraturen ganska allmänt *medvetande om gärningens rättsstridighet* [2]. Man utesluter alltså hithörande straffbuds tillämplighet för sådana fall, i hvilka gärningen varit objektivt oberättigad och äfven subjektivt kan läggas gärningsmannen till last, men denne handlat i god tro, detta må hafva berott på en faktisk villfarelse eller på en rättsvillfarelse. Hvad som föranledt uppställandet af denna fordran äfven där lagens affattning ej lemnat något stöd för densamma, har uppenbarligen varit de stränga straffsatserna i de stadganden, som motsvara 15: 9 S. L. Man har naturligt nog ryggat tillbaka för att anse dem användbara, där medvetande om handlingens rättsstridighet saknats. Det i 15: 9 S. L. utsatta straffet är också väl strängt för dylika fall — att t. ex. den, hvilken tagit en person, som han förmenat vara sinnessjuk, i förvar och sålunda beröfvat denne dess

[1] Är åtgärden ej påkallad af verkligt behof, är den — förutsatt naturligen att ej från subjektiv synpunkt hinder möter härför — att hänföra under 15: 9. Jfr N. J. A. 1883 s. 196 (att sagda lagrum ej kom till tillämpning i detta fall [obs. emellertid den afvikande meningen i H. D.], berodde väl därpå, att det ansågs ej vara ådagalagdt, att inspärrandet varit obehöfligt, eller i allt fall ej att det egt rum med den viljeriktning, som i lagrummet förutsättes).

[2] Fordringen är här återgifven så, som den vanligen affattas (i öfverensstämmelse därmed är motsatsen betecknad såsom »god tro»). Ett korrektare uttryck för densamma vore dock det, att gärningsmannen skall vilja ett rättsstridigt frihetsberöfvande, detta uttryck då taget i sin pregnantare bemärkelse (jfr I s. 194 not 1), i hvilken det betecknar ej blott att frihetsberöfvandet, sådant gärningsmannen vill detsamma, skall faktiskt vara stridande mot rätten, utan ock att han skall vilja detsamma såsom förbundet med denna dess rättsliga egenskap.

frihet, skall, så snart han ej får anses hafva varit utan all skuld, drabbas af urbota bestraffning, måste förefalla alltför drakoniskt —, och detta talar onekligen till förmån för ifrågavarande inskränkning i §:ns tillämplighetsområde. Vederbörlig hänsyn till den följande 10 §:s innehåll lärer emellertid förbjuda att statuera densamma. Att denna § jämväl är afsedd för fall, i hvilka vid en persons gripande för brott gärningsmannen handlat i god tro, vare sig på grund af en faktisk villfarelse (t. ex. ett öfverskattande af anledningarne till misstanke) eller på grund af en rättsvillfarelse (t. ex. en missuppfattning af lagens häktningsbestämmelser), är påtagligt. Om att för 10 §:s tillämplighet fordra mala fides (så att gripandet af en person, som man anser sig hafva rätt att gripa på grund af misstanke för brott, aldrig skulle kunna hemfalla under denna §) kan ej blifva tal. Anser man nu — hvilket säkerligen är den riktiga åsikten[1] — 10 § bilda ett undantag från den föregående §:n, således handla om fall, som, därest 10 § ej funnes, skulle gå in under 9 § och som, där det ej är fråga om gripande för brott, äfven nu gå in därunder[2], är man därmed utesluten från möjligheten att anse

[1] Det finnes visserligen en åsikt, enligt hvilken 10 § ej står i något undantagsförhållande till 9 §, utan 9 § handlar om frihetsberöfvande med dolus och 10 § om visst slags frihetsberöfvande med culpa. Men denna åsikt låter ej förena sig därmed, att 10 § karakteriserar det där behandlade brottets subjektiva sida med orden »skedde det ej af argt uppsåt», hvarunder man uppenbarligen äfven måste hänföra fall af dolus (t. ex. det fallet, då någon med insikt däri, att omständigheterna ej varit sådana, under hvilka ett gripande för brottet lagligen får ega rum, dock vidtagit en sådan åtgärd i den kriminella rättskipningens intresse). Ett uttryck af nu ifrågavarande åsikt föreligger väl emellertid i det rättsfall, som refereras i N. J. A. 1900 s. 374 (att 15: 9 ej tillämpades i UR:ns och i H. D:s utslag, berodde nämligen tvifvelsutan däraf, att handlingen ansågs begången med culpa). Jfr äfven N. J. A. 1903 s. 313 (HofR:ns utslag och en afvikande mening i H. D.).

[2] Detta synes hafva varit Lagkommitténs mening. I dess motiv till det stadgande, som motsvarade nuvarande 15: 10, heter det nämligen: »För det fall, att någon, ehuru olagligen, dock ej af argt uppsåt, för förment brott annan gripit, har straffet blifvit nedsatt till fängelse eller böter, derest gerningsmannen med den gripne så förfarit, som i 10 Kap. af Rättegångs-Balkens Senare Del sägs». Att »straffet blifvit nedsatt till fängelse eller böter», behöfver visserligen ej nödvändigt angifva en mildrande modifikation i föregående §:s straffbestämmelse, utan *kan* vara liktydigt med att det stadgats ett lindrigare straff af fängelse eller böter, men den förra tydningen är antagligen den rätta.

9 §:s tillämplighet förutsätta medvetande om gärningens rättsstridighet. Man nödgas då antaga, att 9 §:s brott kan begås a) med *dolus* och detta utan att i doli innehåll inlägges mer än hvad i I ss. 192—204 inlagts däri, nämligen att hvad som ingår i viljan faktiskt är rättsstridigt, men ej att den handlande vill detsamma med denna dess rättsliga egenskap (hvadan t. ex. ett dolöst brott enligt 9 § föreligger, om fordringsegaren A., som, då gäldenären B. stått i begrepp att afvika från orten, tagit sig för att inspärra denne, handlat i den tro, att han därvid varit i sin goda rätt). Men vidare också, att detta brott kan begås b) med *culpa*[1] (exempel: A. har hållit sin son B. inspärrad i den fasta, men skäligen förhastade öfvertygelsen, att B. vore sinnessjuk och att, därest ej en sådan åtgärd vidtoges, det vore fara värdt, att denne kunde skada sig själf och andra), dock att det ej kan vara hvilket slags culpa som helst, ity att det, på sätt redan blifvit sagdt, fordras uppsåt att beröfva objektet dess rörelsefrihet.

Gärningsmannaansvar för ett beröfvande af friheten förutsätter naturligen ej, att man själf lägger hand vid detsamma. Här som annars kan brottet begås genom en annan persons förmedling och ändock bibehålla karakteren af ett gärningsmannabrott. Hit höra framför allt sådana fall, i hvilka den direkt handlande sväfvar i en villfarelse, som kommer honom att förbise handlingens rättsstridiga beskaffenhet, hvilken villfarelse antingen ej kan läggas honom till last (jfr I ss. 283, 4) eller ock, om så är fallet, ej delas af den indirekt handlande (jfr I ss. 285 o. f.). Stadgandet i 15: 9 blir följaktligen under hvardera af de sålunda angifna förutsättningarne tillämpligt — och direkt tillämpligt — å den, som genom oriktiga uppgifter upp-

[1] Jfr Lagutskottets vid 1862—63 års riksdag Betänkande n:o 35 ss. 26, 7, där det af Utskottet föreslagna tillägget »eller, der omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse» motiverades med »de synnerligen mildrande omständigheter, som ej sällan visat sig vara förenade med detta brott, hvilket till och med stundom begåtts af rent oförstånd, utan all *dolus*». Den sista delen af detta yttrande kan dock möjligen — ehuru det är knappast troligt — hafva afsett och uteslutande afsett sådana fall, där gärningsmannen på grund af en error juris saknat medvetande om gärningens rättsstridiga beskaffenhet.

såtligen åstadkommer, att någon blir inspärrad å ett dårhus såsom vansinnig. Däremot gäller detsamma näppeligen, då det är fråga om ett frihetsberöfvande på grund af misstanke för ett begånget brott. Inom den utländska straffrättsliga litteraturen upptagas vanligen båda dessa fall jämsides såsom exempel på ett beröfvande af friheten, vid hvilket gärningsmannen ej omedelbart lägger hand. Enligt svensk rätt lärer emellertid det senare fallet få undantagas från stadgandena i kapitlet om frihetsbrott[1]. Detta med hänsyn till 16 kap:s innehåll. I detta kapitel, där man har straffbestämmelser för obefogad angifvelse och obefogadt åtal, äfvensom för förebringande af falska besvärande omständigheter emot någon eller undanrödjande af bevis för en tilltalad persons oskuld, det ena som det andra i afsikt att ådraga annan straff, är den omständigheten, att den, som angifvits, åtalats eller gjorts misstänkt, i följd däraf blifvit häktad, särskildt uppmärksammad. Det heter nämligen där i 5 § för sådant fall: »då varde fängelse, dock ej öfver sex månader, ålagdt, der eljest böter å brottet följa skulle». Nu vore det visserligen möjligt att åt denna 5 § — hvilken i sak, ehuru ej i formen, utgör en förklaring, att, när häktning egt rum, angifvelse- eller åtalsstraffet, i vissa fall *med* en modifikation, i öfriga *utan* någon sådan, skall komma till tillämpning — gifva den tolkningen, att den afsåge att fullständigt bestämma påföljden af häktning allenast för de fall, i hvilka, utan att gärningsmannen velat det, häktning blifvit en följd af gärningen, men icke för dem, i hvilka gärningsmannens uppsåt omfattat denna effekt. I dessa senare fall skulle det åter blifva

[1] Detta fall betecknas här såsom undantaget från den direkta tillämpning af 15 kap., som enligt allmänna regler skulle inträda. Är emellertid undantaget öfverhufvud taget berättigadt, sträcker det sig nog längre. Stadgandena i 16 kap. få då anses ensamt tillämpliga, äfven om den oriktiga uppgift, som förorsakat frihetsberöfvandet, i förhållande därtill haft karakteren af delaktighet, såsom förhållandet är (jfr I ss. 288 o. f.), då den direkt och den indirekt handlande båda varit rof för samma faktiska villfarelse, som kommit dem att förbise handlingens rättsstridiga beskaffenhet (exempel: A., som — på tämligen svaga skäl — fått för sig, att B. befinner sig å flyende fot efter ett begånget groft brott, anmäler det förmenta förhållandet för länsmannen C., som, smittad af A:s inbillning, skyndar att försäkra sig om B:s person).

en konkurrens af brott enligt 16 kap. och brott enligt 15 kap. En sådan tolkning är dock säkerligen ej den rätta. Fall af den senare typen äro de utan all jämförelse vanligaste — det lärer väl till och med vara ett sällsynt undantag, att gärningsmannen icke haft något som helst slags uppsåt i förhållande till häktningen —, och detta talar afgjordt för, att de fullt falla inom ramen för ifrågavarande stadgande, icke gå utöfver hvad detta är beräknadt för. Det är sant, att med denna tolkning ett beröfvande af friheten, som sker på det sätt, hvarom i 16: 5 är fråga, blir mildare bedömdt, än ett frihetsberöfvande, som sker på vanligt sätt, men en sådan mildring låter förklara sig, ity att den, som sålunda anlitat den kriminella rättskipningens organer, onekligen användt ett mindre farligt medel än den, som på egen hand beröfvat en person hans frihet. Tolkar man emellertid 16: 5 på detta sätt, kan man ej undgå att från 15 kap:s område undantaga *alla* sådana fall, i hvilka någon genom en handling, som i och för sig utgör ett brott enligt 16 kap., (uppsåtligen) orsakar, att annan på grund af misstanke för brott blir friheten förlustig. Man nödgades eljest att statuera brottskonkurrens med däraf (efter omständigheterna) följande strängare bedömande, ifall någon genom »falsk angifvelse» — uttrycket taget i den vidsträckta betydelse, hvari rubriken till 16 kap. använder detsamma — (uppsåtligen) orsakat, icke verklig häktning, utan endast ett gripande för brott (om skillnaden mellan dessa begrepp se i det följande)[1]. Och detsamma skulle gälla, då man genom en åtgärd af i 16: 2 angifven beskaffenhet, hvilken emellertid icke i subjektivt afseende uppfyllt förutsättningarne för denna §:s tillämpning, eller genom något annat förfarande, som är att hänföra under 16: 7, (uppsåtligen) orsakat, att någon blifvit gripen eller häktad för brott. Det ena som det andra vore emellertid en orimlighet. Frihetsförlusten

[1] Hvad i här ifrågavarande afseende gäller om ett blott gripande för brott, lärer ock gälla, där det endast kommit till den form af frihetsingrepp, som innefattas i hemtning till Rätten. Sådana fall höra dock hit blott under förutsättning, att åtgärden ej varit af alltför momentan betydelse för att kunna anses hafva medfört frihetens förlust (jfr i det föregående ss. 338, 9), något som t. ex. är händelsen, om allt inskränkt sig till, att en å ett tingsställe tillstädesvarande svarande tvångsvis inställts för Rätten.

kan ej blifva mer än en försvårande omständighet, i de förra fallen vid angifvelse- eller åtalsstraffets utmätande, i de senare fallen vid utmätandet af det straff gärningen enligt 16: 7 påkallar.

Undantagna från 15 kap:s bestämmelser äro ock sådana fall, i hvilka frihetsberöfvandet åstadkommits genom utverkande af en straffdom, detta må hafva skett genom angifvelse eller åtal eller genom något annat under 16 kap. hänförligt förfarande. Sådana fall blifva att bedöma enligt sagda kapitel och detta — såvida ej (såsom enligt 13: 2 eller 25: 3) gärningen ter sig såsom straftbar från någon ytterligare för så väl 15 som 16 kap. främmande synpunkt — uteslutande.

Ytterligare undantag bilda i viss mån frihetsberöfvanden, som utgöra rättsstridiga embetsakter (utan att redan vara undantagna genom hvad i det föregående blifvit sagdt). I hvilken utsträckning detta är fallet, är emellertid ej lätt att säga. Att en domare, som uppsåtligen fällt den han visste vara oskyldig till frihetsstraff, hvilket helt och hållet eller delvis kommit till verkställighet, icke hemfaller under 15: 9, utan uteslutande under 25: 2 och där citerade lagrum, är visst. Är domen fälld i god tro, lärer ock, förutsatt att något straff öfverhufvud är påkalladt, 25: 17 ensam — icke därjämte 15: 9 — blifva tillämplig. En sådan 25 kap:s exklusiva tillämplighet kan emellertid ej statueras för alla embetsåtgärder, som innefatta ett rättsstridigt frihetsberöfvande. Tvärtom måste den allmänna regeln för sådana fall anses vara den, att 15 kap:s bestämmelser (under erforderliga subjektiva förutsättningar) blifva tillämpliga. Det har emellertid ifrågasatts, huruvida man ej från denna regel bör göra ett — mer eller mindre omfattande — undantag med afseende å frihetsberöfvande på grund af misstanke för brott. Detta har med skäl ansetts vara beroende däraf, i hvad mån 15: 10 kan antagas vara tillämplig å sådana åtgärder från offentlig myndighets sida. Ty att embetsåtgärder af ifrågavarande slag, hvilka ginge in under straffbudet i 15: 9, ej skulle kunna hemfalla under det mildrande undantag, som innefattas i den följande §:n, kan ej gärna antagas. Den sistnämnda frågan är nu ganska tvifvelaktig. Till

att anse 15: 10 alldeles otillämplig, då det är fråga om en åtgärd från en offentlig funktionärs sida, saknas hvarje skäl. Om en poliskonstapel eller en fjärdingsman med förment stöd af 19 § 10 punkten P. L. gripit någon, kan otvifvelaktigt 15: 10 blifva tillämplig. Likaså saknas anledning att i ifrågavarande afseende göra någon skillnad emellan K. Bef:des eller Magistrats eller därmed enligt 19 § 12 punkten P. L. likställd myndighets förordnande om häktning samt kronofogdes, länsmans eller stadsfiskals åtgärd att någon »häkta eller häkta låta». Men däremot kan det blifva fråga om att uppdraga gränsen för 10 §:s — och därmed ock 9 §:s — tillämplighet så, att verklig häktning, den må hafva utgått från den ena eller den andra af nyssnämnda myndigheter, faller utanför dessa §§:s område. Härtill finnes dock näppeligen tillräckligt skäl. Visserligen ledes genom uttrycket »gripit» i 15: 10 och §:ns fordran, att det blifvit »med den gripne så förfaret, som om laga häktning stadgadt är», närmast tanken å ett sådant frihetsberöfvande, hvarom i 19 § 10 punkten P. L. är fråga, och å ett sådant därpå vidtaget förfarande, som i 11 punkten i samma § sägs. Men uttrycket »gripit» behöfver ej nödvändigt anses här vara användt såsom en teknisk term, betecknande en motsats mot verklig häktning, och under det förfarande med den gripne, som lagen fordrar, kan och bör väl också anses inbegripet hvad i 19 § 14 punkten P. L. sägs (häktad persons förande till allmänt häkte). Det riktiga synes därför vara att anse 15: 9 och 10 — icke uteslutande 25 kap. — tillämpliga å olaga häktning, utgången från sådan myndighet, hvarom nu varit fråga[1]. Hvad som gäller härom kunde synas böra anses

[1] Rättsfall, i hvilka 15: 10 blifvit tillämpad med afseende å häktning, verkställd af kronofogde eller länsman, i N. J. A. 1889 s. 201 (obs. emellertid i detta, liksom i de två närmast följande rättsfallen, den afvikande meningen i H. D.) samt n:o 773 (Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1888 s. 2 och 1890 s. 72) [UR:n och HofR:n tillämpade dock endast 25: 17] och n:o 779, äfvensom 1906 n:o 632 (Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1905 s. 38 och 1907 s. 61) och med afseende å en sådan åtgärd från en polismästares sida Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1892 s. 65. I ett rättsfall, som finnes refereradt i N. J. A. 1897 s. 154 (se äfven Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1896 s. 25 och 1898 s. 14), synes åter minoriteten i HofR:n och i H. D. (pluraliteten frikände i båda instanserna) varit af den åsikt, att ett K. Bef:des olaga beslut om häktning eller häktad persons kvarhållande i häkte ej hemfaller under 15: 9 och 10.

äfven gälla för ett Rättens olaga beslut om häktning eller om häktad persons kvarhållande i häkte. Det torde emellertid få i öfverensstämmelse med en i praxis allmänt rådande uppfattning[1] antagas, att 15: 10 icke är tillämplig i sådana fall, och detsamma lärer väl då på grund af hvad ofvan angående sammanhanget mellan dessa frågor blifvit sagdt böra anses vara händelsen med afseende å 15: 9.

Straffet enligt 9 § är straffarbete i högst fyra år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, fängelse. Detta straff är dock skärpt till straffarbete i högst sex år för de två fall, som §:ns andra punkt angifver. Den ena straffskärpningsgrunden utgöres däraf, att »genom sådant brott friheten varit öfver år och dag någon beröfvad». Häri kan inläggas mer eller mindre. Man kan tolka det citerade uttrycket så, att det mer än årslånga frihetsberöfvandet skall hafva alltigenom haft karakteren af här ifrågavarande brott, ett uppsåtligt frihetsberöfvande, alltså i hela sin utsträckning varit uppsåtligt. Men man kan också anse det göra tillfyllest, att en så lång tids frihetsförlust faktiskt orsakats af det brottsliga förfarandet[2]. I och för sig betraktad medgifver lydelsen såväl den ena som den andra tydningen. Till förmån för den förra af dem talar dock den omständigheten, att, då lagen i §:ns första punkt under »beröfvar» endast tänker sig ett uppsåtligt beröfvande, ordet »beröfvad» i andra punkten väl, om ej särskilda skäl föreligga till annat, bör förstås i öfverensstämmelse därmed. Frågan är emellertid ytterst tvifvelaktig.

Vidare inträder den ifrågavarande straffskärpningen, om »den, emot hvilken brottet begicks, lidit svår misshandel, medan han inspärrad var». Hvem som skall hafva öfvat misshandeln, säger lagen ej. Att det måste hafva varit den, som be-

[1] Se t. ex. N. T. 1883 s. 293 och N. J. A. 1882 s. 174 (Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1882 s. 9 och 1883 s. 25); N. T. 1884 s. 534 och N. J. A. 1883 s. 328 (Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1884 s. 4) samt N. J. A. 1891 n:o 749 (Justitieombudsmannens Embetsberättelse 1891 s. 53 och 1892 s. 65).

[2] Dock finge man väl i så fall äfven här — jfr hvad i det följande af texten yttras med afseende å §:ns andra straffskärpningsgrund — fordra ett typiskt kausalsammanhang.

gått frihetsbrottet, eller någon, för hvars gärning denne bär delaktighetsansvar, kan vid sådant förhållande ej antagas. Emellertid lärer det, om så ej varit fallet, åtminstone fordras, att frihetsbrottet kan anses såsom orsak till misshandeln, således kan sägas hafva utsatt föremålet för denna. Och det är väl ej nog härmed. Antagligen gör ej hvad slags orsakande som helst tillfyllest, utan fordras det hvad ofvan s. 46 kallats ett typiskt kausalsammanhang, det vill här med andra ord säga, att den ifrågavarande effekten genom det rättsstridiga frihetsberöfvandet orsakats på ett sätt, som öfverensstämmer med detta brotts allmänna natur, ity att det utgör förverkligandet af en fara, hvarmed ett sådant brott, om ej alltid, så dock ofta är förbundet. På grund af hvad nu blifvit sagdt synes det få antagas, att straffskärpningen blir tillämplig å en person, som hållit en annan inspärrad, ifall denne därunder blifvit svårt misshandlad af en sin vaktare — detta äfven om hvarken dolus eller culpa i förhållande härtill kan sägas ligga den förstnämnde till last —, men att den *icke* blir tillämplig, om två tillsammans inspärrade personer råka i gräl med hvarandra och den ene därvid svårt misshandlar den andre eller om, då någon i bästa afsikt, men utan laga rätt, sökt afstyra ett slagsmål genom att taga den ene af två slagskämpar i förvar, det lyckas den andre att tränga in i förvaringsrummet och där anställa ett blodigt uppträde. I öfrigt må anmärkas, att den svåra misshandeln ej behöfver bestå i handgripligheter, utan kan utgöras af en dålig behandling genom instängning i en ohelsosam lokal, sättande å knapp kost o. s. v. Den kan ock vara en följd af frihetsberöfvandet såsom sådant (exempel: en däraf framkallad sinnessjukdom). Huruvida den misshandel, som egt rum, skäligen kan kvalificeras såsom »svår», är en fråga, som öfverlemnats åt domstols fria bepröfvande. Att misshandeln orsakat något af hvad som i 14: 10 betecknas såsom »svår kroppsskada», är icke nödvändigt.

Kapitlets 9 § innehåller som sagdt hufvudstadgandet i förevarande ämne. Härutöfver förekommer emellertid en ytterligare bestämmelse däri i den följande 10 §. Denna handlar om visst slags olaga häktning för brott. För en riktig uppfattning af

detta stadgande förutsättes, att man har närvarande för sig ett och annat, som egentligen tillhör processrätten. I sådant afseende må erinras om följande [1].

Under häktning för brott komma, när detta uttryck tages i vidsträckt bemärkelse, två — i jämförelse med hvad förhållandet är inom den utländska lagstiftningen föga utvecklade — institut, nämligen *häktning i inskränkt mening* (som motsvarar den tyska rättens Verhaftung, den danskas och den norskas Varetægtsfængsel) samt *gripande för brott* (motsvarande vorläufige Festnahme samt foreløbig Anholdelse och Paagribelse enligt nämnda lagstiftningar).

Rätt att besluta häktning i inskränkt mening af en för brott misstänkt person tillkommer dels sådan administrativ myndighet, som i 19 § 9 och 12 punkterna P. L. sägs, och dels domstol, allt under följande i 5, 6, 7 och 8 punkterna af §:n angifna förutsättningar:

1) misstanken skall vara grundad på sannolika skäl;

2) det skall inträffa någotdera af följande fall:

a) lägsta straffet för brottet är straffarbete i två år eller mer;

b) straffets minimum är ej så högt, men å brottet kan dock följa straffarbete, och personen i fråga är ej bofast [2] eller ock kan det skäligen befaras, att han afviker eller att han genom undanrödjande af bevis eller egendom hindrar sakens tillbörliga utredning [3];

---

[1] Denna erinran begränsas till den allmänna rättens regler i ämnet och till dessa regler, så vidt de afse förhållandet före ågången dom.

[2] Detta uttryck må användas för att i korthet beteckna hvad lagen i P. L:s 19 § 6 punkten uttrycker med orden: »Hafver han embete eller tjenst eller fast egendom eller eljest stadigt hemvist eller yrke». Det följande styckets »den, som ej hafver stadigt hemvist» är tydligen af lagen användt såsom ett kortfattadt uttryck för den kontradiktoriska motsatsen härtill.

[3] Det sista är väl så att förstå, att det föreligger omständigheter, som positivt ådagalägga, att fara för flykt eller för s. k. kollusion är för handen, eller — för att begagna ett uttryckssätt, som öfverensstämmer med det, hvilket användes i punktens andra stycke — att det förekommer emot den misstänkte skälig anledning, att han afviker eller att han genom undanrödjande af bevis eller egendom hindrar sakens tillbörliga utredning. Att omständigheterna icke positivt tala emot en sådan fara, torde ej vara tillräckligt,

c) straffets maximum är fängelse och den misstänkte är en icke bofast person, emot hvilken förekommer skälig anledning att han afviker; eller

d) den misstänkte är en okänd person, som undandrager sig att uppgifva sitt namn eller sin hemort eller mot hvilken skälig anledning förekommer, att hans uppgift därom är osann, dock att, där häktning eger rum i detta under d) upptagna fall, den inskränker sig till ett tagande i förvar, till dess tillförlitlig upplysning angående den misstänktes namn och hemort vinnes.

I fallet a) *skall* den misstänkte häktas. I de öfriga fallen *må* han tagas i häkte. Detta är naturligen ej så att förstå, som skulle det ankomma på vederbörandes godtfinnande att företaga en sådan åtgärd, utan är lagens mening uppenbarligen den, att det skall ega rum en pröfning, huruvida jämlikt de grunder, hvarå lagbestämmelserna i ämnet hvila, häktning är påkallad.

Ett blott gripande för brott — en interimistisk åtgärd, som ofördröjligen skall efterföljas af viss myndighets pröfning, huruvida verklig häktning skall ega rum eller den gripne genast lösgifvas — kan enligt P. L:s 19 § 10 punkten första stycket [1]

för att en bofast man skall kunna häktas för här ifrågavarande slags brott. Ty detta lärer få anses såsom en oundgänglig förutsättning jämväl för att en icke-bofast skall kunna häktas för sådant brott. Är hvarje fara för flykt eller för kollusion utesluten, saknas öfverhufvud ratio legis för häktning. Betecknar man det fall, då omständigheterna tala för tillvaron af en fara för flykt eller för kollusion såsom fallet a), det, då omständigheterna tala hvar ken för det ena eller för det andra, såsom fallet b) och slutligen det fall, då de tala emot tillvaron af en sådan fara, såsom fallet c), blir resultatet med afseende å sådana brott, hvarom i P. L:s 19 § 6 punkten första stycket är fråga, följande: A) om den misstänkte är bofast, a) häktning medgifven, b) och c) häktning (enligt lagens uttryckliga föreskrift) ej medgifven; B) om den misstänkte ej är bofast, a) och b) häktning medgifven, c) häktning (enligt lagens grund) utesluten.

[1] Det gripande, hvarom i P. L:s 19 § 10 punkten andra stycket talas, är af annan beskaffenhet. Det är föregånget af en till häktning kompetent myndighets beslut, att häktning skall ega rum, och innefattar ett verkställande af detta beslut, hvarför i och med gripandet här en verklig häktning föreligger. Jfr ett rättsfall i N. T. 1886 s. 756 och N. J. A. 1886 s. 77, i hvilket en angifvelse, som föranledt, att, efter det att Öfverståthållare-Embetet förordnat om den angifnes häktande och begärt hans efterspanande, denne blifvit afförd till en detektivpolisafdelnings kontor och där kvarhållen till påföljande dag, bedömts såsom en angifvelse, hvilken förorsakat, att den angifne blifvit häktad.

företagas af enhvar (således af t. ex. en poliskonstapel eller fjärdingsman eller ock af en enskild person), därest följande förutsättningar äro uppfyllda:

a) den, som gripes, skall vara en person, som träffas å bar gärning eller flyende fot vid resp. efter begående af ett brott; och

b) brottet skall vara sådant, som i P. L:s 19 § 5 eller 6 punkten sägs, d. v. s. sådant, att fängelse eller svårare straff efter lag kan följa däråå (någon fordran, att personen i fråga skall vara icke-bofast eller flykt eller kollusion skäligen kunna befaras resp. att denne skall vara icke-bofast samt skälig anledning förekomma att befara flykt, uppställer lagen ej här), eller ock skall den ifrågavarande personen, ändå att brottet är ringare, kunna häktas efter 7 punkten i 19 § P. L., d. v. s. vara en okänd person, som undandrager sig att uppgifva sitt namn eller sin hemort eller mot hvilken skälig anledning förekommer, att hans uppgift därom är osann.

Härmed äro emellertid ej de fall, i hvilka ett »gripande» för brott är tillåtet, fullständigt angifna. Gåfves det ej några flere sådana fall, kunde 11 punkten i 19 § P. L. ej vara affattad så, som den nu är. Då vore en åtgärd, som fölle under häktning (i vidsträckt mening) för brott, *antingen* häktning enligt 9 punkten *eller* gripande enligt 10 punkten *eller ock* en olaglig åtgärd, i hvilket sista fall man vore skyldig att genast släppa den gripne, icke finge nöja sig med en anmälan enligt 11 punkten. I sin nuvarande affattning (»eller eljest utan etc.») innefattar åter stadgandet påtagligen en antydan därom, att ett gripande för brott kan vara lagligen medgifvet äfven i andra fall än de, hvarom 10 punkten handlar. Hvilka förutsättningarne för ett sådant medgifvande äro, är ej lätt att säga. Det synes dock få antagas, att medgifvandet gäller ej blott poliskonstaplar, fjärdingsmän och dylika funktionärer, utan ock enskilde, men att detsamma förutsätter, *dels* att tillfälle ej funnits att inhemta förordnande af sådan myndighet, som i 9 och 12 punkterna af 19 § P. L. sägs, *dels* att det legat i öppen dag, att personen i fråga borde häktas. Kan utan någon periculum in mora frågan underställas häktningsberättigad myndighet, bör så

ske, och är frågans svar beroende af en diskretionär pröfning, som in casu kan tänkas utfalla olika, må denna pröfning öfverlemnas åt sagda myndighet.

För 10 §:s tillämplighet förutsättes nu 1:o, att »någon, för förment brott, annan utan laga skäl gripit». Därunder kommer endast ett beröfvande af friheten, hvilket användes såsom straffprocessuellt tvångsmedel. Ett inspärrande till straff hör icke hit, utan hemfaller, därest det innefattar ett rättsstridigt och tillräkneligt beröfvande af friheten, städse under 9 §[1]. Uttrycket »förment» är i och för sig egnadt att väcka den föreställningen, att brottet ej får vara verkligt, men att gärningsmannen skall hafva trott på dess verklighet. Hvarken det ena eller det andra lärer dock vara meningen. Icke det förra. Ett gripande för ett verkligen begånget brott kan nämligen mycket väl såsom saknande laga skäl innebära ett rättsstridigt beröfvande af friheten och detta frihetsberöfvande kan omöjligen anses uteslutet från den i 10 § stadgade nedsättningen i det allmänna ansvaret för ett sådant brott, så att det trots frånvaron af argt uppsåt och trots det att lagens bestämmelser om förfarandet vid laga häktning ej blifvit åsidosatta skulle hemfalla under straffbudet i föregående §. Att den omständigheten, att det brott, hvarför man gripit annan, verkligen af honom blifvit begånget, sålunda skulle föranleda till skärpning i straffet, vore rent af orimligt. Snarare kan då »förment» antagas betyda, att gärningsmannen skall hafva trott, att den gripne var skyldig till brottet. Det är dock näppeligen lagens mening att uppställa en ovillkorlig fordran häraf. Fastän en sådan fordran ej är uppfylld, kan gärningsmannen handla utan argt uppsåt (exempel: länsmannen X., hvilken häktat Y. för sådant brott, som i 19 § 5 punkten P. L. sägs, har därvid haft enligt sitt — skäligen oförståndiga — förmenande så starka anledningar till misstanke, att han ansett sig icke kunna undgå att häkta Y., men dock på grund af sin personliga kännedom om Y:s karakter ej kunnat förmå sig att tro, det denne verk-

[1] Ej heller torde en berusad persons tagande i förvar för att nyktra till kunna blifva att hänföra under 15:10. Jfr ett rättsfall i N. J. A. 1900 s. 374 (HofR:n och en minoritet i H. D. voro dock af annan mening). Se äfven N. J. A. 1903 s. 313 (HofR:ns och en minoritets inom H. D. åsikt).

ligen vore brottslig), och att i sådant fall den omständigheten, att gärningsmannen ej trott på den gripnes brottslighet, skulle utesluta honom från straffnedsättningen i 10 §, låter sig ej gärna antagas. En sådan tanke är säkerligen fullkomligt främmande för lagen. Hvad denna genom uttrycket »förment» velat fordra i subjektivt afseende har — förutsatt att med uttrycket öfverhufvud afsetts någon fordran i sådant afseende — endast varit det, att gärningsmannen ej får hafva rent af handlat mot bättre vetande med afseende å den gripnes brottslighet. Ordet »förment» synes alltså ej innebära mer, än att brottet ej behöfver vara verkligt samt — på sin höjd — att gärningsmannen ej får ega vetskap därom, att den gripne är oskyldig. Men vid sådant förhållande lärer ordet saklöst kunnat vara borta. Ty en fordran, att gärningsmannen ej får hafva haft mala fides i sistnämnda afseende, ligger ju redan i lagens »skedde det ej af argt uppsåt» och att, om det endast hetat »för brott», detta kunnat blifva tolkadt så, att det nödvändigt skulle vara fråga om ett verkligen begånget brott, hade väl ej rimligen varit att befara.

Att ordet »gripit» i 10 § omfattar ej blott en sådan preliminär åtgärd, som i P. L:s 19 § 10 punktens första stycke sägs, utan ock verklig häktning, är redan anmärkt i det föregående (se ofvan s. 351).

Ett gripande »utan laga skäl» föreligger, när åtgärden ej egt sådant stöd i förhållandena, som ofvan ss. 354 o. f. är sagdt[1], vare sig att omständigheterna öfverhufvud ej berättigat till åtgärden eller åtminstone ej berättigat till dess företagande från den persons sida, som nu företagit densamma. Till de fall, i hvilka åtgärden sålunda saknat »laga skäl», hörer jämväl det, då den häktande haft alltför svaga anledningar till misstanke. Vid sådant förhållande är alltid ett otillbörligt begagnande af häktningsinstitutet för handen. För ansvar enligt 10 — eller efter omständigheterna 9 — § fordras dock uppenbarligen, att gärningen har karakteren af en kränkning af den personliga friheten. Och för bedömandet, huruvida en sådan kränkning skall anses

[1] Dessutom då målsegandes åtal eller målsegandes angifvelse eller något annat faktum, som lagen gjort till villkor för åtal (exempel: 15:21 mom. 2), saknas, i den mån en sådan saknad kan vara att anse såsom ett hinder för häktning, en fråga, som må öfverlemnas åt processrätten att besvara.

föreligga, är den omständigheten, att brottet varit verkligt, af en viss betydelse. Väl plägar det inom den straffprocessrättsliga litteraturen häfdas med mycken styrka, att skyldigheten att tåla frihetens förlust i form af häktning för brott alls ej är beroende af, huruvida personen i fråga är skyldig eller ej. Detta är dock näppeligen riktigt. Rätta förhållandet i detta afseende synes vara följande. Den, som är skyldig till ett brott, är — förutsatt att omständigheterna med hänsyn till brottets beskaffenhet och anledningen att befara flykt eller kollusion [1] berättiga till häktning — underkastad det frihetsingrepp, som innefattas i en häktningsåtgärd. Genom en sådan åtgärd har han följaktligen ej lidit någon orätt. Att anledningarne till misstanke, sådana de tett sig för den häktande, varit skäligen svaga, verkar ingen ändring häri. Därigenom har ej uppstått någon rätt för personen i fråga att undgå den frihetsförlust, som eljest varit på sin plats. Bristen på anledningar till misstanke kan göra häktningen — trots den häktades brottslighet — till en otillåten, möjligen till en (såsom embetsbrott) straffbar åtgärd. Men till en rättskränkning *mot den häktade* förmår den ej göra densamma. Denne kan ej beklaga sig däröfver, att han ej fått draga fördel däraf, att det verkliga förhållandet varit fördoldt för den häktande. På grund af hvad nu blifvit sagdt gäller det, att, då någon befunnits skyldig till ett brott, dennes häktande för brottet icke kan på grund af de svaga skäl till misstanke, som den häktande haft, förklaras hafva innefattat ett brott mot den häktades frihet. Det är emellertid ej nog härmed. Redan en viss större sannolikhet för brottets verklighet — att denna, såsom det brukar uttryckas, har för sig sannolika skäl — får anses utesluta, att en häktningsåtgärd såsom icke grundad på tillräckligt skäl till misstanke blir att bedöma såsom ett frihetsbrott. Det kunde synas som om redan blotta möjligheten af, att den häktade varit skyldig, borde hafva denna verkan, ity att, så snart en sådan möjlighet föreligger, full visshet saknas därom, att frihetsingreppet såsom sådant verkligen varit rättsstridigt. På detta sätt skulle man dock alltför mycket gynna den häktande

[1] För fullständighetens skull bör läggas till: samt med hänsyn till hvad noten å s. 358 är sagdt.

i processuellt afseende. Genom att urgera satsen quisque praesumitur bonus etc. skulle man åter göra sig skyldig till en motsatt ytterlighet. Praktiska skäl bjuda uppenbarligen, att man går en medelväg, och såsom en lämplig sådan synes den nyss anvisade erbjuda sig.

För att stadgandet i 10 § skall vara tillämpligt, fordras 2:o, att åtgärden ej skett »af argt uppsåt». Uttrycket »af argt uppsåt» betecknar, att åtgärden motiverats af en afsikt att rättsstridigt skada annan eller bereda sig[1] fördel på dennes bekostnad. En sådan afsikt uteslutes genom en faktisk villfarelse, som kommer gärningsmannen att antaga tillvaron af något förhållande, hvilket, därest det förelegat, skulle rättfärdigat åtgärden. Vidare ock genom en rättsvillfarelse, på grund af hvilken gärningsmannen tror sig handla rättsenligt. I båda dessa fall saknas »argt uppsåt», äfven om åtgärden i grund och botten eger rum i skadelystet eller egennyttigt syfte (exempel: länsmannen X. har på grund af ett öfverskattande af vissa anledningar till misstanke eller på grund af en oriktig tolkning af häktningsbestämmelserna länge ansett, att Y. borde häktas, men ej kommit sig för därmed; det inträffar emellertid omständigheter, som göra, att Y:s skaffande ur vägen för en tid skulle blifva kännbart för X:s fiende Z. eller skulle befrämja något X:s enskilda intresse, och af ovilja för Z. resp. af önskan att se sig själf till godo verkställer då X. häktningen). Icke heller är »argt uppsåt» för handen, om gärningsmannen inser, att ett gripande för brottet ej lagligen får ega rum, åtminstone ej från hans sida, men han vidtager en sådan åtgärd för något godt — det vill här säga: hvarken skadelystet eller egennyttigt — ändamål (närmast ligger härvid att tänka sig: af öfverdrifvet nit i den kriminella rättskipningens tjänst[2]). I samtliga de tre fall, som sålunda betecknats såsom icke innefattande ett handlande

[1] Med en afsikt att se sig själf till godo är här såsom ofta likställd en afsikt att gagna någon, hvilken gärningsmannen på grund af ett särskildt personligt förhållande vill väl. I öfverensstämmelse härmed får det i det närmast följande begagnade uttrycket »egennyttigt syfte» förstås.

[2] Jämte ett sådant ovist nit kan såsom exempel nämnas, att någon begagnar sig af en, efter hvad han själf inser, icke strängt taget laglig häktningsåtgärd för att förebygga brottets fortsättande.

»af argt uppsåt», äro, därest den ofvan ss. 345 o. f. framställda tolkningen af 9 § är riktig, de subjektiva förutsättningarne för denna §:s tillämplighet uppfyllda[1], hvadan §:n skulle kommit till användning, såvida ej 10 § undantagit dessa fall därifrån och underkastat dem en lindrigare straffbestämmelse.

Slutligen förutsätter 10 § för sin tillämplighet 3:o, att det »blef med den gripne så förfaret, som om laga häktning stadgadt är». Härmed menas ej, att den gripnes behandling i allo (således t. ex. jämväl i fråga om förseendet med sund och nödtorftig kost) blifvit sådan, som den enligt lag bort blifva, utan endast att med afseende å honom vederbörligen företagits hvad som enligt lag måste hafva företagits, för att en laga häktning skall vara fullt genomförd. Hit hör framför allt det, hvarom i 19 § 11 punkten är fråga (anmälan om gripandet hos viss myndighet), men väl äfven (jfr redan i det föregående s. 351) hvad i samma § 14 punkten sägs (häktad persons aflemnande i allmänt häkte). Det sätt, hvarpå ifrågavarande förutsättning för 10 §:s tillämplighet blifvit affattad, gifver i öfrigt anledning till följande anmärkningar. Till en början må påpekas, att affattningen synes gifva vid handen, att det är fråga om en *positiv* förutsättning, om något, som måste hafva inträffat, för att stadgandet skall kunna tillämpas. Detta är dock icke meningen. Om t. ex. en privatperson utan laga skäl, men icke af argt uppsåt, gripit annan för brott, men åter lösgifvit denne, innan det ännu varit tid och tillfälle till att med honom förfara så, som med honom, därest han ej lösgifvits, enligt lag skolat förfaras, så fattas ej något, som fordras, för att 10 § skall vara tillämplig[2]. Vidare må anmärkas, att det af stadgandets lydelse ser ut som om dettas tillämpning uteslötes genom den omständigheten, att det ifrågavarande förfarandet ej egt rum — riktigare då: ej, ehuru så rätteligen skulle hafva skett, egt rum —, äfven om någon försummelse i sådant afseende ej subjektivt ligger gärningsmannen till last. På detta sätt lärer dock stad-

[1] Därvid förutsättes emellertid naturligen med afseende å de två första fallen, att villfarelsen ej varit en s. k. ursäktlig villfarelse.

[2] Hvad lagen menar synes hafva kunnat bättre uttryckas genom att i stället för »och blef etc.» säga: »och har ej gerningsmannen försummat att med den gripne så förfara, som om laga häktning stadgadt är» eller något dylikt.

gandet ej vara att förstå. Endast en uraktlåtenhet, som åtminstone kan tillräknas gärningsmannen såsom beroende af culpa, utesluter honom från den i 10 § stadgade straffmildringen. Att denna skulle uteslutas redan genom det objektiva faktum, att lagens ifrågavarande föreskrifter ej blifvit uppfyllda, vore visserligen ej otänkbart, men har sannolikheten i hög grad emot sig. Det skulle till och med kunna ifrågasättas, huruvida ej för straffmildringens förverkande förutsättes, att försummelsen egt rum med vett och vilja. Till att antaga detta är man dock näppeligen berättigad.

Skall, då någon utan laga skäl gripit annan för brott, 10 § i stället för 9 § komma till användning, måste båda de under 2:o och 3:o angifna förutsättningarne vara för handen. Brister någondera af dem, inträder en tillämpning af 9 §. Således blir detta fallet, om gärningsmannen vid gripandet handlat af argt uppsåt, låt vara att han med den gripne förfarit så, som om laga häktning är stadgadt. Och likaså om han i sistnämnda afseende låtit någon försummelse komma sig till last efter ett gripande, som ej skett af argt uppsåt[1].

Straffet enligt 10 § är endast fängelse i högst sex månader eller böter.

8 §. Våldtägt och därmed besläktade brott.

De brott i 15 kap. S. L., som ännu återstå till behandling, äro samtligen brott mot kvinnans frihet i sexuellt afseende, hen-

[1] Har en sådan försummelse egt rum, verkar det i allmänhet ej i den frågan, huruvida 15: 9 blir tillämplig, någon skillnad, om gripandet såsom sådant varit rättsenligt eller åtminstone egt rum under sådana omständigheter, att det ej skäligen kan tillräknas gärningsmannen. Om t. ex. någon, som med laga rätt eller på grund af en ursäktlig villfarelse gripit eller häktat en annan för brott, försummat att göra en sådan anmälan om gripandet, som i 19 § 11 punkten P. L. stadgas, resp. i strid med 14 punkten i denna § behållit den häktade i sitt enskilda förvar, blir fångenskapen, ehuru laglig eller åtminstone straffri från början, i sin fortsättning ett rättsstridigt och straffbart beröfvande af friheten, hvilket lagen ej funnit skäl att undantaga från det i 9 § stadgade straffet och hänföra under 10 §:s lindrigare straffbestämmelse. Dock förutsättes härför, att ej för denna fortsättning hvarje uppsåt att hålla den andre i fångenskap varit främmande (jfr ofvan s. 345). Har således gärningsmannen kommit att handla så, som han gjort, därför att han glömt af sin fånge, betingar hans försummelse ej straff enligt 9 §.

nes rätt att i fråga om könsumgänge förfoga öfver sin person. Såsom objekt förutsättes alltså städse en kvinna. Med afseende å mannen är denna sida af handlingsfriheten ej föremål för något särskildt straffskydd. Huruvida det också förutsättes, att det är fråga om könsumgänge med en mansperson, är ett spörsmål, vid hvars besvarande det är lämpligast att skilja på de hithörande brotten.

Främst inom denna grupp möta våldtägt och därmed besläktade förbrytelser (15: 12—16). Angående dessa brotts rätta plats i systemet herrska mycket olika meningar. Än upptagas de bland sedlighetsbrotten — närmare bestämdt otuktsbrotten —, än åter bland brotten mot annans frihet. Det senare är fallet i S. L. Naturligtvis föreligga vid dessa brott både ett sedlighetsbrott och ett frihetsbrott. Men frågan är den, hvilketdera momentet som är det öfvervägande och sålunda gifver brottet dess hufvudsakliga karakter. Och i detta afseende synes S. L. hafva träffat det rätta. Otvifvelaktigt innebär ett brott af hithörande slag en grof osedlighet. Men betraktad såsom sedlighetsbrott är väl dock gärningen icke värre än mången annan osedlighet, som blott träffas af jämförelsevis ringa straff, t. ex. tidelag. Hvad som åter å brottet trycker dess särskildt svåra prägel är den oerhördt brutala ringaktningen för en kvinnas rätt att i här ifrågavarande afseende bestämma öfver sin person.

Vid samtliga de brott, hvarom 15: 12—16 handla, är det fråga om (fullbordad eller försökt) *otukt*. Detta begrepp sammanfaller ej med begreppet sårande af tukt och sedlighet, ej ens med begreppet otuktig handling. Under sårande af tukt och sedlighet kommer allt, som kränker anständigheten i sexuellt afseende. I hvad ändamål gärningen eger rum, är detsamma. Den kan t. ex. ske endast och allenast af okynne eller för att visa förakt för en annan. Begreppet otuktig handling omfattar åter sådana utanför det normala äktenskapliga könslifvet fallande akter, som gå ut på könsdriftens eggande eller tillfredsställande[1]. Det förra — att handlingen går ut på ett

[1] Otuktig handling tages stundom i en inskränktare betydelse, hvari man från detta begrepps område afskiljer otuktiga yttranden.

eggande af könsdriften — gör tillfyllest. Det fordras dock, att handlingen äfven kännetecknas af det, som är utmärkande för sårande af tukt och sedlighet. Sålunda föreligger t. ex. en otuktig handling vid s. k. libidinosae contrectationes, men däremot icke vid en, låt vara in casu aldrig så okysk, kyss. Otukt är ett visst slag af otuktiga handlingar[1], nämligen sådana, som gå ut på könsdriftens (ens egen eller annans) tillfredsställande. Detta, att handlingen *går ut på* könsdriftens tillfredsställande, är så att förstå, att den afser att utan vidare — åtminstone i någon mån — tillfredsställa ifrågavarande drift. En akt, som visserligen haft till ändamål att befrämja denna drifts tillfredsställande, men ej (i allt fall ej sådan den nu fallit ut[2]) haft nyss angifna bestämmelse — att *utan vidare* tillfredsställa könsdriften —, kan ej anses hafva ännu innefattat fullbordad otukt, utan är att betrakta såsom allenast en förberedelse eller ett försök därtill.

Enligt dessa grunder lärer, då könsdriften sökes tillfredsställd på ett naturligt sätt, fullbordad otukt få anses föreligga i och med en intrusio membri, ja redan — detta synes numera vara den allmänna åsikten[3] — i och med det att könsdelarne kommit i beröring med hvarandra. När det är fråga om annan otukt, förutsättes åter, att något egt rum, som afsett att utan vidare contra naturam tillfredsställa könsdriften. Det kommer således an på hvad slags tillfredsställelse af denna drift, som personen i fråga har i sikte. Alldeles samma slags beröring af annans kropp kan i *ett* fall blifva att anse såsom fullbordad otukt och i ett annat såsom allenast en förberedelse eller ett försök därtill.

---

[1] Äfven här är således hvad som faller under begreppet normalt äktenskapligt könslif — men icke onaturlig otukt mellan makar — uteslutet, hvadan, om en äkta man tilltvingar sig eller försöker tilltvinga sig samlag med hustrun emot hennes vilja, det ej kan blifva fråga om en tillämpning af här ifrågavarande lagrum (men väl om en användning af 15: 22 eller 23). Hvad sålunda sagts gäller dock blott för fullkomnade äktenskap. Ett könsumgänge mellan personer, som befinna sig i ett ofullkomnadt äktenskap, betraktas af rätten såsom något otillåtet (jfr ofvan s. 65 not 2) och går in under uttrycket otukt i 15: 12 o. f.

[2] Exempel: ett misslyckadt försök till ett naturligt samlag, vid hvilket försök det ej kommit till någon beröring emellan mannens och kvinnans könsdelar.

[3] I äldre tider fordrades ofta res in re et emissio seminis.

Tvifvelaktigt är, huruvida för här ifrågavarande brott — de brott, hvarom 15:12—16 handla — förutsättes, att den otukt, som kvinnan underkastas resp. som man försöker underkasta henne, är otukt med en mansperson. Det är möjligt, att så förhåller sig [1]. Den häfdvunna föreställningen om ett våldtägtsbrott talar onekligen härför. Lagens affattning medgifver dock näppeligen, att man gör en sådan inskränkning i de ifrågavarande stadgandenas tillämplighet. Det talas helt allmänt om det fall, då man med kvinnan öfvar »otukt», och därunder går jämväl in otukt från en annan kvinnas sida. I 12 § synes till och med ännu något mer vara inbegripet, nämligen otukt, öfvad af kvinnan själf alldeles på egen hand [2].

Efter dessa för de i 15: 12—16 behandlade brotten gemensamma anmärkningar skall nu följa en redogörelse för dessa brott tagna hvart för sig.

A. Våldtägt och hvad därmed är likställdt.

Objekt för dessa brott kan hvilken kvinna som helst vara. Vissa äldre lagar förutsatte, att det var fråga om en ärbar kvinna, men denna fordran förekommer ej i S. L. Enligt en åsikt skall kvinnan hafva nått en viss utveckling (förrän pubertetsutvecklingen börjat, skulle hon ej kunna vara föremål för brottet), men icke heller denna fordran eger något stöd i vår lag.

a. Våldtägt (15: 12).

Detta brott karakteriseras af lagen med orden »Tager man qvinna med våld och, emot hennes vilja, med henne öfvar otukt, eller tvingar man henne dertill genom hot, som innebär trängande fara». Våldtägt kan alltså först och främst begås därigenom, att man förfar så, som angifves med orden »Tager man qvinna med våld och, emot hennes vilja, med henne öfvar otukt». Under det starka uttrycket »Tager man qvinna med våld» kan

[1] Ett sådant antagande ligger till grund för hvad som yttrats i ämnet i I ss. 357, 8.

[2] Detta nämligen ifall »dertill», såsom antagligt är, betyder »till otukt» (anser man åter »dertill» betyda »till att underkasta sig, att med henne öfvas otukt», kommer kvinnans tvingande till otukt allenast med sig själf att blifva uteslutet).

icke allt slags tvång genom våld hänföras, utan endast a) ett våld, som omöjliggör ett effektivt motstånd från kvinnans sida, vare sig rent mekaniskt (t. ex. genom kvinnans bindande) eller genom en fysisk inverkan å rörelsenerverna (t. ex. ett bedöfvande slag) eller genom att göra kvinnan så utom sig af smärta, att hon förlorar medvetandet eller åtminstone blir otillräknelig, samt b) ett våld, som nedbryter ett af kvinnan till det yttersta gjordt motstånd. Däremot icke ett våld, för hvilket kvinnan gifver efter, ity att hon finner det för mödosamt att göra motstånd, eller därför att våldet bibragt henne den öfvertygelsen, att till sist ändock allt motstånd skall visa sig vara fåfängt, eller emedan hon anser en eftergift vara att föredraga framför att underkasta sig den kännbara behandling, hvaraf våldet gifvit henne en försmak. Icke ens i det näst sista fallet är kvinnan »tagen med våld», låt äfven vara att hon tydligen skulle hafva blifvit det, om hon ej gifvit efter. Hvad åter det sista fallet beträffar kan väl icke heller där kvinnan under något förhållande sägas vara »tagen med våld», men våldet verkar där såsom ett hot med ytterligare våld och detta fall kan därför, om den fortsättning, som våldet ställer i utsikt, är tillräckligt allvarlig, blifva att hänföra till ett tvång »genom hot, som innebär trängande fara». Detta förutsätter emellertid jämlikt innebörden i begreppet hot, att gärningsmannen haft uppsåt att uttrycka en vilja att tillskynda den våldförda ytterligare våld. Ett sådant uppsåt kan dock saknas (exempel: A. söker i våldtägtsuppsåt tilldela kvinnan ett slag i hufvudet uteslutande i akt och mening att göra henne medvetslös; slaget träffar ej eller har åtminstone ej afsedd verkan, men hellre än att utsätta sig för flere dylika slag fogar sig kvinnan efter gärningsmannens önskan), och då föreligger strängt taget ej något tvång medelst hot, som innebär trängande fara. Det lärer dock kunna med visshet antagas, att ett sådant fall i kraft af analogi bör bedömas på alldeles enahanda sätt. Hvarken från subjektiv eller objektiv synpunkt finnes det något rimligt skäl att betvifla detta. Huruvida det fall, då kvinnans fruktan för fortsatt våld stegrats därhän, att hon af skräck blifvit fysiskt förlamad eller medvetslös eller i allt fall otillräknelig, är att räkna såsom ett fall, i hvilket kvin-

nan blifvit »tagen med våld», kan vara föremål för olika åsikter. Antagligen förhåller det sig icke så, utan föreligger i ett sådant fall våldtägt endast om fallet är att rubricera såsom eller på grund af hvad nyss yttrades är att ex analogia likställa med ett tvång »genom hot, som innebär trängande fara».

Förutom genom sådant våld, som i 15: 12 sägs, kan våldtägt nu begås på det sätt, att man tvingar kvinnan till otukt »genom hot, som innebär trängande fara». I den fordringen, att hotet skall vara ett sådant, som »innebär trängande fara», ligger dels att detsamma skall gå ut på ett omedelbart förestående ondt eller i allt fall på ett ondt, som redan nu måste afvärjas, ifall detta öfverhufvud skall kunna ske[1], dels att det onda, som hotet ställer i utsikt, skall vara ett ondt af allvarligare beskaffenhet. Det sista synes kunna närmare bestämmas så, att detta onda skall vara så svårt, att det fordras mer än vanlig själsstyrka hos kvinnan för att emotstå det ifrågavarande hotet. Man har således att fråga sig, om en kvinna med den själsstyrka, som finnes hos människor i allmänhet och icke kan anses såsom något utomordentligt, hvilket väcker särskild beundran, skulle hafva motstått hotet. Blir svaret nej, är våldtägt — för så vidt på nu ifrågavarande kriterium ankommer — för handen. Utfaller åter svaret jakande, har hotet ej varit tillräckligt kraftigt för att göra gärningen till ett våldtägtsbrott, utan nedsjunker den då — förutsatt att det öfverhufvud kan anses föreligga ett verkligt tvingande hot (jfr ofvan ss. 256 o. f.) — till den jämförelsevis obetydliga förbrytelsen enligt 15: 22. För öfrigt kan hotet gå ut på ett ondt, som närmast skall drabba någon annan än kvinnan själf (t. ex. hennes barn). Det genom hotet öfvade tvånget

[1] Äfven om man — i öfverensstämmelse med den häfdvunna förutsättningen för nödvärn, ett »närvarande» angrepp, och i analogi med lagens uttryckliga fordran i 5:10 — i uttrycket »som innebär trängande fara» i 5:7 lägger in, att det ej får vara fråga om något ondt, som först i framtiden skall ega rum, lärer man ej vara nödgad att i 15:12 tolka uttrycket på enahanda sätt. Om således i det i I s. 137 strax nedom midten anförda exemplet hotet riktar sig mot en kvinna, för det fall hon ej vill låta den hotande öfva otukt med henne, och kvinnan ej ser någon annan utväg till barnets räddning än att gifva efter, torde våldtägt få anses föreligga, fastän hotet ej går ut på ett omedelbart förestående ondt.

behöfver ej vara mer än en vis compulsiva, men kan naturligen bilda en vis absoluta, i det att hotet verkar en sådan skräck, att kvinnan blir fysiskt förlamad eller medvetslös eller försättes i en sinnesförvirring, som visserligen ej beröfvar henne medvetandet, men utesluter tillräkneligheten. I regeln ställer sig ock saken så, att, där tvånget sålunda utgör en vis absoluta, där är också det hot, som tjänar såsom medel därför, så beskaffadt, som i 15: 12 fordras. Det ligger dock inom det tänkbaras område, att det förhåller sig annorlunda. Ett hot, som går ut på ett framtida ondt (hvars afvärjande genom en framtida åtgärd icke är uteslutet) eller på ett ondt af jämförelsevis ringa betydenhet, *kan* försätta kvinnan i ett tillstånd af ytterlig skräck och då låter det ej säga sig, att det är fråga om ett tvång »genom hot, som innebär trängande fara». Äfven minae juris kunna göra tjänst vid detta slags brott, därest deras användning enligt de ofvan ss. 268 o. f. angifna grunder egnar sig för att konstituera ett rättsstridigt tvång (exempel: en fångvaktare tilltvingar sig samlag med en lifdömd kvinna natten före afrättningen i utbyte mot ett löfte att låta henne rymma, hvilket i sak innebär hennes tvingande till otukt genom hot med att eljest låta rätten hafva sin gång).

Rättsstridigheten och därmed straffbarheten bortfaller vid våldtägt genom samtycke af objektet, vare sig ett s. k. verkligt samtycke (exempel: kvinnan säger »Du får våldtaga mig, om du rår på mig») eller ett med fog presumeradt sådant, men objektets vilja eger vid detta brott en mera vidtgående betydelse. Lagen fordrar nämligen i det förra af de båda fallen i 12 §, att otukten öfvas med kvinnan »emot hennes vilja». Och den fordran, lagen sålunda uppställer, gäller säkerligen jämväl med afseende å det senare fallet, i den mån det låter tänka sig, att fordringen där icke är uppfylld[1]. Angående hvad som ligger i

[1] Att lagen ej säger »eller tvingar man henne dertill, emot hennes vilja, genom hot etc.», är helt naturligt, ty i regeln kan förloppet ej karakteriseras såsom ett sådant tvång, därest ej saken varit kvinnan emot. Undantagsvis kan detta dock vara händelsen. Så då kvinnan gripits af sådan skräck, att hon blifvit fysiskt förlamad eller medvetslös eller försatts i en sinnesförvirring, som visserligen ej beröfvat henne medvetandet, men uteslutit tillräkneligheten. Detta kan naturligen hafva varit fallet med en kvinna, som i själfva verket ej haft något emot att gärningsmannen fått sin vilja fram.

denna fordran må jämföras framställningen i det föregående ss. 325 o. f. Jämlikt det där sagda förutsätter 12 § för sin tillämplighet, att kvinnan, därest frågan, huruvida hon önskade, att otukten skulle ega rum eller att den icke skulle ega rum, hade vid ifrågavarande tillfälle förelagts henne till fritt besvarande, skulle hafva besvarat frågan i enlighet med det senare alternativet. Att hvad som skett ej, åtminstone ej bevisligen, i denna mening varit kvinnan emot, låter tänka sig äfven då kvinnan gjort motstånd så godt hon kunnat. Detta behöfver ej hafva uteslutit, att hon i grund och botten ej haft något emot, att det gått så, som det gått. Hela denna fordran är emellertid af ytterst ringa praktisk betydelse. Förhållandet är nämligen det, att, när öfriga förutsättningar för tillvaron af en våldtägt föreligga, det så godt som aldrig finnes skäl att betvifla, att äfven denna förutsättning är för handen. Motsatsen är till den grad sällsynt och har därför sannolikheten så emot sig, att det för sådana fall, då hvad som i öfrigt fordras för våldtägt föreligger, tryggt kan uppställas såsom regel, att man, så snart ej särskilda skäl finnas till att antaga annat, eger utgå ifrån, att nu ifrågavarande fordran är uppfylld. Om således t. ex. X., som mött kvinnan Y. ute på marken, störtat sig öfver henne, tilldelat henne ett slag i hufvudet, så att hon medvetslös segnat ned, och därefter öfvat otukt med henne, fordras ej något särskildt bevis för att otukten öfvats med Y. »emot hennes vilja», utan eger man antaga, att så varit fallet, därest intet häntyder på ett motsatt förhållande. Däremot kan våldtägt ej anses föreligga, ifall omständigheter kommit i dagen, som ådagalägga, att Y. ej haft något emot att blifva tvungen till otukten, eller åtminstone väcka tvifvel, om ej så förhållit sig. I så fall kan naturligen ej ett straffbud tillämpas, som för sin användning fordrar, att otukt öfvas med kvinnan »emot hennes vilja».

I subjektivt afseende fordras dolus. Däri ingår bland annat uppsåt i förhållande till det momentet i gärningen, att den sker emot kvinnans vilja. Påstår alltså gärningsmannen, att han ej tänkt sig annat, än att kvinnan betraktat hans tilltag såsom en vis haud ingrata — låt äfven vara, att hon ej varit villig att rent af lemna sitt samtycke därtill —, och är detta påstående ej att anse såsom af omständigheterna i målet vederlagdt, kan våldtägtsstraff ej tillämpas.

Straffet för våldtägt är i regeln straffarbete från och med sex till och med tio år. Detta straff skärpes dock till straffarbete på lifstid eller i tio år resp. till dödsstraff eller lifstidsstraffarbete, om kvinnan af gärningen fått svår kroppsskada eller hon däraf ljutit döden. Att effekten kan tillräknas gärningsmannen — alltså culpa, om ej dolus, i förhållande till densamma ligger honom till last —, fordras ej, utan gör ett faktiskt kausalsammanhang tillfyllest. Det förutsättes dock här såsom i liknande fall hvad ofvan s. 46 kallats ett typiskt kausalsammanhang. Följaktligen gäller det t. ex., att den för det fall, att kvinnan ljutit döden, stadgade straffskärpningen kommer till tillämpning, om kvinnan i följd af gärningen blir så förskräckt, att hon får ett slaganfall, hvilket blir dödande[1], men ej om hon i följd af våldtägten blir hafvande och dör i barnsäng eller hon, gripen af förtviflan öfver hvad som skett, beröfvar sig lifvet.

Våldtägt får enligt 15: 16 ej utan angifvelse af kvinnan eller hennes målsman åtalas af allmän åklagare, där ej kvinnan af brottet ljutit döden. Den sålunda meddelade regeln lider dock jämlikt 19 § 2 punkten P. L. ett undantag för det fall, att jämte våldtägtsbrottet ett annat brott, som hör under allmänt åtal, är innefattadt i samma handling. Detta föranleder till allmänt åtal, där det enligt framställningen i I ss. 678, 9 blir brottskonkurrens emellan brott enligt 12 § och uppsåtlig misshandel, som hör under sådant åtal. Följaktligen eger allmänt åtal utan vidare rum, ifall handlingen jämte våldtägt innefattar straffbart mordförsök.

I 15: 16 förekommer jämväl ett stadgande om en egendomlig preskription vid våldtägtsbrott. Åtal för sådant brott[2] må ej anställas, sedan sex månader förflutit efter det brottet skedde, där ej laga förfall visas eller så är, att döden genom brottet blifvit kvinnan tillskyndad. Grunden till denna preskription más-

[1] Vid mordbrand (jfr ofvan s. 46) och väl äfven vid misshandel utan uppsåt att döda (jfr därsammastädes s. 47) blir motsvarande fall föremål för ett annat bedömande.

[2] I första punkten af 16 § betecknar »sådant åtal» uppenbarligen åtal af allmän åklagare. Icke förty måste detta uttryck anses strax därpå i andra punkten betyda åtal — vare sig af allmän åklagare eller målsegande — för brott, som i 12, 13, 14 eller 15 § sagdt är.

te naturligen vara en annan än den, å hvilken det allmänna preskriptionsinstitutet hvilar. Den får väl anses ligga däri, att, om kvinnan först efter en längre tid framkommer med påståendet om en föröfvad våldtägt, mot henne gör sig gällande en presumtion därom, att påståendet är en dikt, som hon hopspunnit efteråt (t. ex. för att, sedan hon märkt sig hafva blifvit hafvande, skydda sig mot den därmed förbundna skammen samt förskaffa sitt barn äkta barns rätt).

I 15: 14 stadgas straff för försök till våldtägt. Dock omfattar detta stadgande ej allt slags försök därtill (allenast med de begränsningar, som kunna vara att anse såsom gällande för alla försök). Det förutsättes nämligen, att våld eller hot, som i 15: 12 sägs, blifvit brukadt mot kvinnan. Har det ej kommit därhän, kan, såsom redan i I s. 260 påpekats, 15: 14 ej tillämpas, äfven om gärningsmannen måste anses hafva gjort sig skyldig till försök (och, såvidt allenast å de allmänna försöksreglerna ankommer, straffbart försök) till det ifrågavarande brottet. Det är emellertid ej lätt att säga, hvilka förutsättningarne på detta sätt här blifva för tillvaron af ett straffbart försök. Att det fordras uppsåt att tvinga kvinnan till otukt och detta genom sådana medel, som för våldtägt förutsättas, är gifvet. Har t. ex. gärningsmannen påräknat, att kvinnan skulle uppgifva sitt motstånd, ity att detta ej vore så allvarligt menadt, men afstår han från tilltaget, då utgången ej motsvarar hans förväntan, kan han ej straffas för våldtägtsförsök. Likaså är det tydligt, att gärningsmannen måste hafva påbörjat utförandet af ett sådant tvång, som nyss blef sagdt, det vill då säga: åtminstone påbörjat (om ej fullbordat) ett sådant våld eller hot, som, om gärningsmannen tack vare detsamma fått sin vilja fram, skulle hafva gjort gärningen till våldtägt. Har det ej kommit längre än till ett påbörjadt (eller fullbordadt) utförande af ett våld eller ett hot, som varit för lindrigt för att kunna tjänstgöra såsom medel för ifrågavarande brott, blir 14 § ej tillämplig, äfven om gärningsmannen erkänner, att hans afsikt varit att, om så behöfdes, tillgripa ett våld eller hot, hvilket skulle varit tillräckligt kraftigt för att stämpla brottet till våldtägt. Hvad nu blif-

vit sagdt är emellertid icke mer, än som redan fordras för att ett verkligt försök till våldtägt skall föreligga. Men härtill inskränker sig ej betydelsen af lagens nu ifrågavarande fordran. Den fordrar nämligen, att gärningsmannen våld eller hot, som i 12 § sägs, emot kvinnan »brukat». Det heter ej »brukat eller sökt bruka». Att ett sådant hot, som i 12 § sägs, blifvit brukadt, betyder antagligen, att ett hot, som inneburit trängande fara, egt rum. Ett blott försök till ett sådant hot gör följaktligen ej tillfyllest. Handlingen måste ej blott afse att uttrycka, utan verkligen gifva uttryck åt en afsikt att tillskynda kvinnan ett ondt och ett ondt, som måste genast afvärjas och är tillräckligt svårt, för att, om kvinnan gifvit efter för hotet därmed, gärningen skulle blifvit våldtägt. Den sålunda statuerade inskränkningen i straffbarheten har dock ej mycket att betyda. Misslyckade hotförsök äro nämligen skäligen sällsynta företeelser. Hvad åter beträffar våldtägtsförsök med sådant våld, som i 12 § sägs, så fordras där ej för straffbarheten, att ett effektivt motstånd från kvinnans sida blifvit omöjliggjordt resp. ett af henne till det yttersta gjordt motstånd blifvit nedbrutet, så att — i ena som i andra fallet — kvinnan varit motståndslöst prisgifven åt gärningsmannen. Hvarje försök att genom våld åstadkomma ett så beskaffadt resultat inbegripes emellertid ej. Det fordras nämligen, om det stannat vid ett sådant försök, att detta varit ett s. k. fullbordadt försök (jfr I s. 250). Följaktligen hör hit det fallet, då gärningsmannen försökt slå kvinnan medvetslös, ehuru slaget ej träffat eller ej träffat tillräckligt kraftigt. Däremot ej det fallet, då gärningsmannen blott fasttagit kvinnan för att kunna tilldela henne ett sådant slag.

För våldtägtsförsök stadgas straffarbete i högst sex år eller fängelse. Dock skärpes detta straff, därest kvinnan af gärningen fick svår kroppsskada, till straffarbete från och med fyra till och med tio år, och, om hon däraf ljöt döden, till straffarbete på lifstid eller från och med åtta till och med tio år. Angående förutsättningarne för dessa skärpningar eger hvad i det föregående s. 370 blifvit sagdt jämväl här tillämpning.

Med afseende å åtalsrätten och brottets preskriptibilitet gäller ock vid våldtägtsförsök detsamma, som med stöd af 15: 16 ofvan ss. 370, 1 angående fullbordad våldtägt blifvit sagdt.

b. Brott enligt 15: 13.

Med våldtägt likställes i 15: 13 det fall, då »någon, genom döfvande eller annat medel, uppsåtligen försatt qvinna i yrsel, sömn eller vanmakt, så att hon saknat bruket af fri vilja eller varit ur stånd att sig värja, och .. med henne i den belägenhet otukt öfvat».

Hvad som sålunda stadgas om »yrsel, sömn eller vanmakt» får anses ega analogisk tillämpning å sådana posthypnotiska tillstånd, i hvilka en person af en inre makt tvingas till att handla på ett visst sätt[1]. Under »yrsel» är jämväl ett tillstånd af druckenhet att hänföra, i den mån det ej går in under »sömn» eller under »vanmakt»[2]. Uttrycket »vanmakt» betecknar här ett patologiskt tillstånd. Därunder inbegripes alltså ej det fall, då gärningsmannen genom en rent mekanisk anordning, t. ex. genom att binda kvinnan, satt henne ur stånd att värja sig. Detta saknar dock praktisk betydelse, ity att ett sådant fall går in under början af 12 §.

Det tillstånd, hvari kvinnan försättes, skall vara sådant, att hon saknar bruket af fri vilja eller är ur stånd att sig värja. Det förra — att hon saknar bruket af fri vilja — innebär, att hon ej är herre öfver sin vilja, ej eger förmåga att själf bestämma hvad hon vill, utan i detta afseende är bunden af någon för hennes personlighet främmande kraft, vare sig denna

---

[1] Jfr ofvan ss. 248, 9. Likaledes hör hit könsdriftens uppeggande genom s. k. afrodisiaka, därest verkligen på denna väg en oemotståndlig drift kan åstadkommas, något som emellertid må betviflas.

[2] Därvid är dock att märka, *dels* att blott en sådan druckenhet hör hit, som varit så fullständig, att den verkligen haft någondera af de båda i lagen angifna påföljderna, *dels* att gärningsmannen ej kan anses såsom den där »försatt» kvinnan i det ifrågavarande tillståndet, då hon — låt vara under påverkan af honom — genom eget förvållande råkat däri, i det att hon nämligen själf med vett och vilja berusat sig eller, om detta skett ouppsåtligen, åtminstone omåttligt njutit af något, om hvars rusgifvande beskaffenhet hon ej saknat kännedom.

utesluter allt viljande från hennes sida eller tvingar henne till ett visst slags viljande. Härtill kan orsaken ligga i yrsel eller sömn eller ock i sådan vanmakt, som alstrat medvetslöshet. Det senare uttrycket — att kvinnan är ur stånd att sig värja — häntyder (åtminstone till den del det afser något, som ej redan är inbegripet under det förra uttrycket) på sådana fall, i hvilka kvinnan ej saknar herraväldet öfver sin vilja, men det är henne omöjligt att förverkliga denna, särskildt att göra ett effektivt motstånd mot gärningsmannens tilltag. Hit hör en sådan vanmakt, i hvilken kvinnan ej är utan medvetande, men hennes fysiska krafter äro förlamade.

Efter orden fordrar lagen i 13 § endast det, att gärningsmannen uppsåtligen försatt kvinnan i det ifrågavarande tillståndet. Det säges ej, att gärningsmannen skall hafva försatt kvinnan däri i uppsåt att sålunda bereda sig tillfälle till öfvande af otukten. Detta måste dock antagas vara meningen.

Det sätt, hvarpå gärningsmannen enligt 13 § går tillväga, kallas af lagen i 14 § för »list». Annat slags list, än sådan, som här uttryckligen beskrifves, gör emellertid ej tillfyllest. Särskildt är 13 § icke användbar, då någon (t. ex. genom att alstra ett misstag å person) bereder sig tillfälle till otukt med en kvinna, som föres bakom ljuset med hänsyn till handlingens otuktiga karakter, ett fall, som i flere utländska strafflagar är uppmärksammadt. Ej heller hemfaller ett sådant förfarande under något annat stadgande i vår lag. I 22 kap. omtalas det ej särskildt och dess generella bestämmelse i 1 § angår endast förmögenhetsrättsligt bedrägeri. Är en sådan bedräglig gärning föröfvad mot gift kvinna, innefattar den dock naturligen horsbrott och blir att anse såsom ett sådant, begånget under en synnerligen försvårande omständighet.

Äfven försök till 13 §:s brott är belagdt med straff och det med samma straff som våldtägtsförsök. Också här är att märka, att det fordras ett mycket framskridet försök. Gärningsmannen skall nämligen hafva »brukat» sådan list, som i 13 § beskrifves. Hvad innebär nu detta? Månne a) att kvinnan blifvit försatt i sådan yrsel, sömn eller vanmakt, som i 13 § sägs, med andra ord att ett förlopp egt rum, som motsvarat den be-

skrifning, §:n meddelar genom orden »Har någon . . värja»? Eller b) att gärningsmannen åtminstone gjort sig skyldig till ett s. k. fullbordadt försök att åstadkomma ett sådant förlopp? Eller har man måhända c) att gå ett litet steg längre och — utöfver hvad under b) blifvit sagdt — fordra, att gärningsmannen utsatt (ej blott försökt att utsätta) kvinnan för det använda medlets inverkan? Det sista torde vara det riktiga. Stadgandet i 14 § skulle på detta sätt väl blifva tillämpligt, då gärningsmannen narrat i kvinnan en sömndryck, som dock ej haft åsyftad verkan, men ej om han misslyckats i sitt försök att få henne att intaga sömndrycken.

I fråga om åtal och preskription gäller vid brott enligt 15: 13 och försök till sådant brott detsamma, som i det föregående ss. 370, 1 och s. 373 angående våldtägt och våldtägtsförsök blifvit sagdt.

B. Brott enligt 15: 15.

I kapitlets 15 § stadgas straff för det fall, att någon öfvat otukt med kvinna, som honom veterligen befann sig i yrsel, sömn eller vanmakt, så att hon saknade bruket af fri vilja eller var ur stånd att värja sig, utan att gärningsmannen försatt henne i detta tillstånd. Angående beskaffenheten af det tillstånd, hvari kvinnan skall hafva befunnit sig, gäller hvad i motsvarande afseende under A b blifvit sagdt. Uttrycket »vanmakt» betecknar äfven här ett patologiskt tillstånd och omfattar alltså ej det fall, då kvinnan i följd af en rent mekanisk anordning varit ur stånd att värja sig. Detta fall kan följaktligen ej i tolkningsväg fås in under 15 §. Det måste dock ovillkorligen i kraft af analogi likställas med de fall, som nämnas i §:n. Förbehållet »och hade han ej i det tillstånd henne försatt» får i öfverensstämmelse med hvad som ofvan s. 374 antagits med afseende å 13 §:s brott fullständigas därhän, att gärningsmannen ej får hafva försatt kvinnan i det ifrågavarande tillståndet i uppsåt att bereda sig tillfälle till otuktens öfvande. Följaktligen kommer under §:n jämväl det fallet, då gärningsmannen varit den, som försatt kvinnan i det abnorma tillstånd, hvari hon vid otuk-

tens öfvande befunnit sig, men han ej gjort detta i sådant uppsåt, som nyss blef sagdt. Stadgandet är således t. ex. tillämpligt å en läkare, som narkotiserat en kvinna för en operation, men så kommit på den tanken att begagna sig af hennes narkos för öfvande af otukt med henne och förverkligat denna tanke. Likaledes å en person, som narkotiserat en kvinna för att plundra henne, men så på nyss angifna sätt begagnat sig af den uppkomna situationen.

Genom ett (rättsligen giltigt, således nödvändigtvis i tillräkneligt tillstånd afgifvet) samtycke af objektet förlorar naturligen äfven denna gärning[1] (jfr hvad ofvan s. 368 yttrats om våldtägt) sin rättsstridiga och straffbara karakter. Således kan 15 § ej tillämpas, om en man enligt förut träffad öfverenskommelse lägrat en kvinna, sedan hon blifvit berusad vid en gemensam måltid. Ej heller är denna § tillämplig, om en man lägrat sin berusade mätress under det med verkliga förhållandet öfverensstämmande[2] antagandet, att hon, därest hennes vilja vid det ifrågavarande tillfället kunnat inhemtas och blifvit inhemtad, skulle lemnat sitt samtycke till gärningen. Det är emellertid ej nog härmed. Den ofvan i fråga om 12 §:s brott — delvis med stöd af lagens uttryckliga ord — uppställda fordringen, att otukten öfvats med kvinnan emot hennes vilja, lärer få anses gälla äfven här. Hvad denna fordran kommer att innebära med afseende å förevarande brott, lärer tillräckligt tydligt framgå af en jämförelse med hvad som yttrats i det föregående ss. 325 o. f. samt ss. 368, 9 och torde därför ej behöfva här utvecklas. Den sålunda erforderliga objektiva egenskapen hos gärningen måste ock hafva omfattats af gärningsmannens vilja. Har denne handlat i den öfvertygelsen, att hvad som skedde ej i här ifrågavarande mening vore kvinnans vilja emot, blir således ej straffbudet i 15 § tillämpligt.

[1] Hvad här yttras angående verkan af ett samtycke samt angående den fordringen, att otukten öfvats emot kvinnans vilja, eger i själfva verket också tillämpning med afseende å 13 §:s brott, men är där af jämförelsevis ringa praktisk betydelse.

[2] Angående det fall, då antagandet hvilat på en missuppfattning, gäller mutatis mutandis hvad i noten å s. 264 blifvit sagdt.

Straffet är här betydligt lindrigare än enligt 13 §. I regeln är det straffarbete från och med två till och med sex år. Detta straff skärpes emellertid till straffarbete från och med sex till och med tio år, om kvinnan af gärningen fick svår kroppsskada, och till straffarbete på lifstid eller i tio år, om hon däraf ljöt döden.

Hvad i 15: 16 stadgas i fråga om åtal och preskription (jfr ofvan ss. 370, 1), eger jämväl tillämpning med afseende å förevarande brott.

9 §. Enlevering.

Hvar dessa brott böra placeras i systemet, har varit föremål för olika åsikter. Liksom i fråga om våldtägt hafva äfven här meningarne varit delade om, huruvida den rätta platsen är bland otuktsbrotten eller bland brotten mot annans frihet. Enleveringsbrottens upptagande bland otuktsbrotten har det emot sig, att denna plats alls ej egnar sig för sådana fall, där syftet gått ut på äktenskap. Hvad åter de ifrågavarande brottens berättigande till att betraktas såsom frihetsbrott beträffar, ligger ett sådant berättigande med afseende å 17 §:s brott i öppen dag. I fråga om 18 §:s brott kan icke detsamma sägas vara fallet, men dessa brott, särskildt det i §:ns första punkt behandlade, hafva samma anspråk på att upptagas i kapitlet om brott mot annans frihet, som 8 §:s brott (jfr ofvan s. 332) — kvinnan försättes nämligen visserligen ej i ett egentligt tvångstillstånd, men i en belägenhet, där hon är utsatt för inflytelser, som hon ansetts ej vara vuxen att alldeles på egen hand motstå —, och något liknande har väl — om ock tämligen oegentligt[1] — an-

[1] I Lagkommitténs och Lagberedningens förslag var ifrågavarande stadgande placeradt i det kapitel, som motsvarade nuvarande 17 kap., och dit ville också H. D., när den före 1862—63 års riksdag granskade strafflagsförslaget, hafva stadgandet förflyttadt. I K. Prop:n gjorde sig dock en annan åsikt gällande. Se Justitiestatsministerns yttrande, då denna proposition beslöts, i bilagan till densamma s. 113 (»Jag kan ej finna annat, än att omförmälda brott rättast och lämpligast förekommer i förslagets 15 Kap. i sammanhang med de der i 17 och 18 §§ afhandlade förbrytelser, . .»).

tagits i någon mån gälla angående det brott, hvarom 20 § handlar.

Vid samtliga de hithörande brotten förutsättes en afsikt att förmå kvinnan »till giftermål eller otukt» eller »till otukt». Angående den betydelse, ordet »otukt» eger i detta sammanhang, märkes, att, äfven om i 12 och närmast följande §§ ordet anses liktydigt med otukt med en mansperson — något hvartill man emellertid näppeligen eger rätt (se i det föregående s. 365) —, får man dock här se bort från den sålunda statuerade inskränkningen. Detsamma gäller, om man anser det i 12 § blott vara fråga om otukt, öfvad med annan. Enleveringsstadgandena äro nämligen tvifvelsutan tillämpliga, äfven då afsikten går ut på att (t. ex. för tillfredsställandet af en pervers lystenhet hos gärningsmannen) förmå kvinnan till att öfva otukt allenast med sig själf.

Man har att inom förevarande grupp skilja emellan tre brott: 1) enlevering af kvinna mot hennes vilja, 2) enlevering af omyndig kvinna med hennes vilja och 3) enlevering af gift kvinna med hennes vilja. Enlevering af ogift myndig kvinna med hennes vilja är ej belagd med straff.

A. Enlevering af kvinna mot hennes vilja (15: 17).

Objekt för detta brott kan en minderårig eller vuxen, myndig eller omyndig, gift eller ogift kvinna vara.

Handlingen karakteriseras i lagen så, att man »tager och bortförer eller i sitt våld qvarhåller qvinna, mot hennes vilja». Brottet kan således först och främst begås därigenom, att man »tager och bortförer» kvinnan. För att denna form af brottet skall föreligga, förutsättes, ej blott att ett ombyte af vistelserum för kvinnan åstadkommes, utan att denna förflyttning är förbunden med utöfvandet af ett maktförhållande. Man kan ej undgå att antaga detta i betraktande af det sätt, hvarpå den andra formen för brottets begående är karakteriserad. Om hvarje förflyttning — äfven en sådan, som alldeles saknade nyss angifna egenskap — inbegrepes under stadgandet, borde uppenbarligen ock ett kvarhållande på samma plats göra tillfyllest,

äfven om det ej hade egenskapen af en åtgärd, hvarigenom gärningsmannen kvarhölle kvinnan »i sitt våld». Det ena skulle emellertid lika litet som det andra stå i öfverensstämmelse därmed, att för begreppet enlevering af ålder varit och säkerligen fortfarande är väsentligt, att åtgärden är egnad att kasta en skugga å kvinnans goda namn och rykte samt att därigenom åstadkomma en större medgörlighet gentemot det syfte, som brottet afser att befrämja[1]. Håller man på, att åtgärden skall hafva varit af ifrågavarande kompromet terande beskaffenhet, kan man ej eftergifva den fordringen, att den — i båda sina former — skall hafva haft till resultat, att kvinnan till en tid befunnit sig i gärningsmannens (eller ock en tredje persons[2]) våld. Man får dock ej fordra för mycket, för att detta skall anses hafva varit händelsen. Det ifrågavarande maktförhållandet föreligger nog redan i och med det att kvinnan, under det att hon mot sin vilja bortföres resp. kvarhålles, är utsatt för påverkan till befrämjande af brottets syfte. Uteslutet är emellertid t. ex. ett sådant fall som det, att någon, i uppsåt att framdeles begagna sig af kvinnans värnlösa tillstånd för att förmå henne till giftermål eller otukt, genom hotelser skrämmer henne att på egen hand — utan att gärningsmannen (eller någon annan på dennes tillskyndan) är henne följaktig — lemna sitt hem.

Lagen talar om det fall, att man i *sitt* våld kvarhåller kvinna. Brottet kan dock jämväl begås på det sätt, att man åstadkommer, att kvinnan blir kvar i en tredje persons våld (exempel: en kvinna, hvilken råkat erhålla anställning å ett hotell, som i själfva verket är en bordell, vill, då hon upptäcker förhållandet, lemna sin plats, men, då hon står i begrepp att göra detta, hindras hon med våld härifrån af en bordellegarens vän). I öfverensstämmelse härmed gäller det ock, att, där en-

---

[1] Om en sådan inverkan kan det vara fråga ej blott då brottets syfte varit äktenskap, utan ock då syftet varit otukt, ity att genom kvinnans medvetande därom, att hon i hvarje fall är kompromet terad, det motiv till ett ärbart lefnadssätt, som ligger i hänsynen till andras omdöme, blifvit försvagadt.

[2] Jfr närmast följande stycke i texten.

leveringen består i ett bortförande, det därmed förbundna maktförhållandet kan vara ett maktförhållande från en tredje persons sida (exempel: för att hämnas å en kvinna förmår någon en i kvinnan förälskad sinnessjuk person att med våld enlevera henne).

Hvarje åtgärd, hvarigenom man behandlar en kvinna så, som nu blifvit sagdt, inbegripes emellertid ej under lagens »tager och bortförer eller i sitt våld qvarhåller». Om t. ex. någon med våld förer en kvinna några steg afsides för att göra henne till föremål för öfvertalningar till otukt eller i sådant syfte ett eller annat ögonblick fasthåller henne, då hon vill aflägsna sig, hörer fallet icke hit. Straff enligt 15: 22 är visserligen påkalladt[1], men icke straff enligt 15: 17. För att det senare lagrummet skall kunna tillämpas, fordras det nämligen, att det maktförhållande, med hvars utöfvande gärningen varit förbunden, ej varit af alltför öfvergående beskaffenhet. Såsom ledande vid pröfningen häraf torde den synpunkten kunna tjäna, huruvida det ifrågavarande maktförhållandet varit tillräckligt varaktigt för att kasta en skugga på kvinnans goda namn och rykte.

För brottet förutsättes — liksom vid de öfriga enleveringsbrotten (jfr ofvan s. 378) —, att en viss afsikt är förbunden med handlingen. Kvinnan skall nämligen här bortföras eller kvarhållas »i uppsåt att henne till giftermål eller otukt förmå». Uttrycket »i uppsåt att» är här såsom ofta liktydigt med »för att», »i ändamål att», »i syfte att», angifver således något mer än att den, som vidtagit åtgärden, samtidigt därmed umgåtts med tanken på en sådan inverkan, som här sägs[2]. Att enleveringsåtgärden ensam för sig skall hafva den afsedda verkan,

---

[1] Dessutom kan gärningen, ifall uppsåtet ej inskränkt sig till åstadkommandet af det blott momentana maktförhållande, som faktiskt inträdt, sägas hafva innefattat försök till 17 §:s brott, men är såsom sådant ej belagdt med straff.

[2] Om A., då han — t. ex. för att vinna ett vad — en dag kvarhållit kvinnan B. mot hennes vilja i sitt våld, haft för afsikt att alldeles oberoende däraf vid ett framtida tillfälle söka förmå henne till giftermål, är naturligen därmed ej nu ifrågavarande fordran uppfylld.

behöfver ej vara meningen. Detta kan vara fallet (exempel: den enleverande räknar på, att kvinnan under det öfverväldigande intrycket af den skandal, som enleveringen uppväckt, skall gifva efter för hans önskningar). Men afsikten kan ock gå ut allenast därpå, att enleveringen skall medverka till det ifrågavarande resultatet. Så då meningen är, att den skall bidraga till att stämma kvinnan till medgörlighet eller endast bereda tillfalle till bearbetningar i sådant syfte. I det sista fallet kan det vara fråga om bearbetningar från den enleverandes eller annan persons sida. Den senare händelsen är visserligen strängt taget ej inbegripen under de ordalag, hvaraf lagen begagnar sig, men om att utesluta densamma från stadgandets tillämpning kan ej rimligen blifva fråga (exempel: A., som tänker sig, att hans vän B. gärna skulle se, att han finge kvinnan C. i sitt våld för att per fas et nefas förmå henne till giftermål, bemäktigar sig C. och instänger henne i B:s hem). Uttrycket »i uppsåt att henne till giftermål eller otukt förmå» betecknar i och för sig sedt endast en afsikt att genom åtgärden på ett eller annat sätt inverka å kvinnan eller befrämja en inverkan å henne. Sådana fall, i hvilka åtgärden går ut på att få kvinnans närmaste att gifva med sig eller på att genomdrifva det ifrågavarande syftet utan desses bifall, omfattas egentligen ej. Hade man endast 17 § att rätta sig efter, kunde det ej heller gärna blifva fråga om att inbegripa sådana fall. Men nu möter samma uppsåtsfordran äfven i 18 §, och att där anse strafbuden inskränkta till sådana fall, i hvilka det föreligger ett behof att öfvervinna en viss motsträfvighet från kvinnans sida, låter sig ej göra. Uppenbarligen afses här äfven sådana fall, där kvinnan är i allo villig att foga sig efter gärningsmannens önskningar, men dessas uppfyllande möter motstånd från hennes närmaste. Detta återverkar emellertid på uttryckets tolkning i 17 §, i det man ej kan undgå att jämväl där låta detsamma omfatta nu ifrågavarande fall.

Äfven i ett annat afseende är det omöjligt att taga lagen alldeles efter orden. Den förutsättning för straffbarheten, hvarom nu är fråga, är ej så att förstå, som skulle lagen vid ifrå-

gavarande brott, för att någon skall kunna göra sig skyldig till gärningsmannastraff — och i så fall äfven för att han skall kunna göra sig skyldig till straff för delaktighet (se I ss. 312, 13) —, ovillkorligen fordra hos honom den särskilda afsikt, som i §:n angifves. En sådan uppfattning skulle visserligen hafva ordalagen för sig, men den skulle leda till föga tilltalande resultat. Om t. ex. A. i sådant syfte, som i §:n sägs, legde B., för hvilken det vore fullkomligt likgiltigt, om A. vunne sitt syfte, att med våld bortföra kvinnan C. till A:s hem, skulle B., äfven om han egt kännedom om A:s syfte, för denna sin gärning undgå allt straff — vare sig gärningsmanna- eller delaktighetsstraff — enligt ifrågavarande §. Denna inskränkning i stadgandets tillämplighet vore ytterst onaturlig. Den kan icke heller anses öfverensstämma med lagens mening. Detta har redan blifvit påpekadt i det föregående. I delaktighetsläran (se I ss. 358 o. f.) har nämligen uppmärksamheten fästs däråt, att enligt en del straftbud, som fordra en viss afsikt med det i dem beskrifna förfarandet, grunden till denna deras fordran icke kan anses vara den, att den ifrågavarande afsikten i subjektivt afseende försvårar gärningen, utan måste antagas ligga däri, att denna afsikt inverkar å gärningens objektiva beskaffenhet, ity att den åt densamma förlänar karakteren af ett angrepp å rättsligen skyddade intressen, hvilken den eljest icke skulle ega. Därvid har framhållits, att tilldragelsen erhåller denna objektiva karakter, så snart den ifrågavarande afsikten förefinnes hos någon, som är med om brottet, samt att den då erhåller den för samtliga deltagares räkning. Till dessa straffbud är nu — på sätt redan å anförda ställe blifvit anmärkt — stadgandet i 15: 17 att hänföra. Så snart den i straffbudet angifna afsikten föreligger med afseende å någon, som deltager i brottet, är den rättsstridiga tilldragelse, som straffbudet har i sikte, för handen, och straffbudet blir då — ensamt eller i förening med någon delaktighetsbestämmelse — tillämpligt å hvarje deltagare, förutsatt naturligen att den dolus, som straftbudet fordrar i förhållande till den för brottet väsentliga rättskränkningen, ej saknats hos honom. En person, som ej själf haft den af lagen

fordrade afsikten, men medvetet tillhandagått en annan, som haft denna afsikt, kan således blifva att straffa enligt 15: 17. Hans straff kan blifva ett gärningsmannastraff. Detta blir afgjordt fallet, om den, som haft afsikten, såsom otillräknelig ej gjort sig förfallen till straff. Personen i fråga blir då att straffa såsom gärningsman, vare sig han själf bortfört resp. kvarhållit kvinnan eller endast vid bortförandet resp. kvarhållandet öfvat en sådan medverkan, som i regeln blir delaktighet. Men huru skall ansvaret bestämmas för det fall, att den, som saknat den ifrågavarande afsikten, varit verksam på det förra sättet, och den, som haft denna afsikt, utan att med afseende å honom någon subjektiv straffrihetsgrund gjort sig gällande, öfvat en medverkan af det senare slaget? Har man för detta fall att statuera en sådan omkastning af rollerna, hvarom i I ss. 290 o. f. varit tal, så att den förre oaktadt sin direkta medverkan blir att anse såsom delaktig och den senare trots sin blott indirekta medverkan såsom gärningsman? Denna fråga är ytterst tvifvelaktig. Efter hvad det synes finnes det dock ej tillräckligt skäl för den afvikelse från de allmänna delaktighetsreglerna, som skulle ligga i ett jakande svar å densamma.

Gärningsmannen skall i uppsåt att förmå kvinnan till giftermål eller otukt bortföra eller kvarhålla henne »mot hennes vilja». Angående betydelsen af detta uttryck »mot hennes vilja» hänvisas till framställningen ofvan ss. 325 o. f. Men hvad är det, som i där angifna mening skall vara mot kvinnans vilja? Fordras det, att bortförandet resp. kvarhållandet är det, eller är det nog, att detta är fallet med bortförandet resp. kvarhållandet *i det syfte, som i §:n sägs*? Det senare synes i allmänhet antagas med afseende å motsvarande bestämmelser i främmande lagar (blott att åsikterna äro delade i fråga om bedömandet af sådana fall, i hvilka syftet är otukt, men kvinnan inbillas, att det är äktenskap [1]). Det förra synes dock bäst öfverensstämma med 17 §:s affattning. Stadgandet torde således

[1] Dessa fall — i hvilka kvinnan är med om att göras till föremål för en enlevering i teknisk mening och blott misstager sig om dennas typ in casu — torde ej i någon händelse gå in under 17 §.

väl vara tillämpligt, om A. i sådant uppsåt, som i §:n angifves, förmår kvinnan B. att följa med å hvad hon antager vara en spatsertur, men i stället förer henne hem till A., eller förmår B. att taga in å hvad hon tror vara ett hotell, men som falskeligen utgifves därför, ity att det är A:s enskilda bostad, men icke om A. i sådant uppsåt förmår B. att med vett och vilja taga in hos A., dock utan kännedom om A:s verkliga afsikt, i det att B. förmenar denna endast gå ut på att bereda henne en tillflykt, som hon af någon anledning anser sig ej kunna finna i sitt hem.

Lagen innehåller ej något beträffande medlen för brottets begående. Hvad medel som helst kan följaktligen användas, blott denna användning låter förena sig med handlingens i det föregående angifna egenskaper och ej heller betager densamma dess rättsstridiga karakter. Närmast ligger att såsom medel tänka sig *våld* (eller annan användning af fysisk kraft[1]). Ett tillåtet våld får det dock ej vara[2]. Om t. ex. någon med stöd af 19 § 10 punkten P. L. gripit en kvinna utan att åsidosätta något af hvad om laga häktning är stadgadt, blir detta ej att anse såsom brott enligt 15: 17, ifall gärningsmannen i själfva verket vidtagit åtgärden, icke i den kriminella rättskipningens intresse, utan därför att han påräknat sig därigenom skola erhålla tillfälle att göra kvinnan till föremål för otuktiga förslag från hans sida. Såsom medel kan vidare användas *hot*[3], nämligen antingen hot med en rättsstridig handling eller hot med något rättsenligt under sådana förhållanden, att hotet enligt ofvan ss. 268 o. f. angifna grunder egnar sig för att göra

---

[1] Jfr i det föregående ss. 245 o. f.

[2] Härvid gäller emellertid en anmärkning, motsvarande den, som förekommer i noten till s. 267.

[3] Med ett egentligt hot är äfven här likställd en sådan förutsägelse af något ondt, som i början af noten å s. 317 sägs, n. b. under där angifna förutsättning (exempel: någon förmår en kvinna att stanna kvar i hans hem genom att falskeligen förespegla henne, att våldsverkare ligga på lur efter henne).

tjänst såsom ett rättsstridigt tvång[1]. Äfven *list* kan göra tjänst såsom medel för begående af ifrågavarande brott. Detta gäller obestridt om sådan list, hvarom i 15: 13 är fråga eller som i kraft af analogi är att likställa med hvad där sägs (exempel: i afsikt att kompromettera en kvinna, för att hon skall blifva medgörlig i förhållande till ett äktenskapsanbud från gärningsmannens sida, narrar denne i henne en sömndryck eller gör henne till föremål för en hypnotisk suggestion med den påföljd, att hon kommer att stanna öfver natten i hans hem). Där kan man dock jämväl tala om en användning af fysisk kraft (om ock enligt lagens språkbruk ej om »våld» [jfr ofvan ss. 247, 8]). Men huru förhåller det sig i detta afseende med sådan list, som består i framkallandet af osanna föreställningar? Att detta slags list kan användas för att förbereda en sådan åtgärd, som i 15: 17 sägs (exempel: någon förmår en kvinna att taga plats i en vagn genom uppgift, att han ämnar köra henne hem till hennes föräldrar, men körer, sedan hon väl kommit upp i vagnen, trots hennes protester i väg till sitt eget hem), är påtagligt. Likaså att den kan användas vid själfva den åtgärd, hvarigenom brottet begås, för att gifva eftertryck åt ett därvid begagnadt våld (eller annat användande af fysisk kraft) eller hot (exempel: gärningsmannen förmår kvinnan att stanna där hon är genom att läsa en dörr, hvars lås emellertid, efter hvad han, men icke hon, har sig bekant, är så bräckligt, att hon med lätthet kunnat bryta upp detsamma, eller han tvingar kvinnan att följa sig genom att hota henne med en revolver, som han vet ej vara laddad). Men frågan är den, om en så beskaffad åtgärd, som i 15: 17 förutsättes, kan begås medelst sådan list och medelst sådan list ensam och allena. Denna fråga har i själfva verket redan funnit sitt svar i det

[1] Andra s. k. minae juris höra ej hit. Står det alltså den, som hotar, fullkomligt fritt (i den ofvan s. 271 angifna mening) att efter hvad honom för godt synes företaga eller icke företaga det, hvarmed hotas, kan ett brott enligt 15: 17 icke begås förmedelst hotet. Om t. ex. någon i sådant syfte, som i 15: 17 sägs, i sitt våld kvarhåller en kvinna genom hot med att, därest hon lemnar honom, uppsäga en större fordran hos hennes far, kan ej sagda § användas.

föregående ss. 383, 4. Verkar listen på det sätt, att den kommer kvinnan att förbise åtgärdens egenskap af ett bortförande resp. kvarhållande i annans våld, föreligger ett bortförande resp. kvarhållande af kvinnan »mot hennes vilja» och förty ett brott enligt 15: 17 (två exempel i början af s. 384). Annorlunda gestaltar sig däremot förhållandet, om kvinnan under full insikt i åtgärdens nyssnämnda egenskap samt gärningsmannens sexuella syfte följer med eller stannar kvar hos denne, men förmås härtill genom att bibringas ett falskt motiv till att gå in härpå (t. ex. genom att förespeglas, att gärningsmannen är af högre samhällsställning eller eger större förmögenhet, än som verkligen är fallet). Detsamma gäller, ifall hon förmås härtill genom att hållas i okunnighet om att gärningsmannen handlar i sådant syfte, som för ifrågavarande brott är utmärkande (exempel: se i det föregående närmast efter de två nyss citerade exemplen). I intetdera af dessa fall kan 15: 17 tillämpas.

I subjektivt afseende fordras dolus. Däri ingår bland annat uppsåt i förhållande till ett bortförande resp. kvarhållande mot kvinnans vilja. Har således gärningsmannen i följd af vissa förmenta inviter från kvinnans sida varit fullt och fast öfvertygad därom, att hon vore med om saken, eller därom, att hon, som för tillfället vore medvetslös eller åtminstone okunnig om åtgärdens verkliga beskaffenhet, skulle, när hon finge denna klar för sig, blifva lika belåten med åtgärden som han, kan icke nu ifrågavarande lagrum tillämpas. En sådan person kan blifva straffbar för ärekränkning på grund af det förolämpande, som ligger i den förutsättning, hvarifrån han i sin handling utgått, men icke för brott enligt 15: 17. Detta — att 15: 17 är otillämplig — gäller dock blott, ifall kvinnan, upplyst om verkliga förhållandet, finner sig i detsamma eller ock genast försättes i frihet. Kvarhålles hon, sedan saken befunnits vara henne emot, blir detta naturligen att straffa efter 15: 17.

Angående tidpunkten för brottets fullbordan erinras om hvad som i det föregående å s. 380 (med därtill hörande not 1) blifvit sagdt.

Straffet för förevarande brott är straffarbete från och med två till och med sex år.

Angående åtalsrätten gäller enligt 15 :19, att brottet ej må åtalas af allmän åklagare, där ej kvinnan eller hennes målsman angifver brottet till sådant åtal. Därvid lärer väl uttrycket »målsman» i fråga om ogift kvinna — med afseende å gift kvinna betecknar det naturligen mannen — få anses liktydigt med förmyndare. Vidare stadgas det i samma §, att, om den, som begick brottet eller var delaktig däri, gift sig med kvinnan, åtal ej må ega rum, där det ej blifvit dömdt till återgång af giftermålet. Huruvida därunder äfven inbegripes det fall, att ett s. k. ofullkomnadt äktenskap uppstått, är tvifvelaktigt. Antagligen afses endast ett vigselfäst äktenskap. Är äktenskapet behäftadt med sådant fel, att det utgör en nullitet, är det naturligen ej något hinder för åtal, utan blir detsamma i detta som i andra hänseenden att anses så, som om det aldrig förelegat. Vidlåder åter endast ett återgångsskäl äktenskapet, får åtal ej anställas utan att det blifvit dömdt till återgång däraf. En sådan återgångsdom är en oeftergiflig förutsättning för att hindret för åtal skall anses bortfallet. Att skillnad i äktenskapet egt rum, är ej i sådant afseende likställdt därmed. På hvad skäl återgångsdomen varit grundad, kommer däremot icke i betraktande. Lagen betecknar giftermålet såsom ett hinder för åtals anställande. Det är dock tydligt, att detsamma äfven kan komma att spela rollen af ett hinder för en fortsatt handläggning af ett åtal. Så då giftermålet först blir kändt eller rent af först eger rum efter det åtal blifvit anställdt. Är emellertid, då upplysning om giftermålet erhålles, straff ådömdt genom dom, som redan vunnit eller framdeles vinner laga kraft, förblir det naturligen vid det sålunda ådömda straffet, såvida detta ej efterskänkes i nådeväg.

Om vid enlevering enligt 17 § kvinnan föres utrikes, blir det (ideell) konkurrens af brott enligt sagda § och brott enligt 6 § eller möjligen — t. ex. om kvinnan tvungits att göra tjänst å en bordell — 7 § 1 p. Innefattar en handling, som utgör sådan enlevering, tillika det brott, som i 8 § beskrifves, kommer hvad för motsvarande fall med afseende å enlevering enligt 18 § 1 p. i det följande å s. 393 sägs mutatis mutandis till tillämpning.

B. Enlevering af omyndig kvinna med hennes vilja (15: 18).

Lagen skiljer i detta afseende på två fall. I det ena af dem skall det vara fråga om en kvinna, som ej fyllt femton år. Gärningen karakteriseras här såsom kvinnans bortförande med hennes vilja, men utan samtycke af målsman. Hvad begreppet bortförande beträffar gäller äfven här hvad som i det föregående ss. 378, 9 med afseende å 17 §:s brott blifvit sagdt, nämligen att i detta begrepp ej ligger blott åstadkommandet af ett ombyte af vistelserum, utan ock utöfvandet af ett maktförhållande. Denna senare fordran är visserligen redan uppfylld därmed, att den minderåriga kvinnan under förflyttningen är utsatt för inflytelser, som gå ut på att förmå henne till giftermål eller otukt. Men på grund af densamma är, i öfverensstämmelse med hvad ofvan s. 379 med afseende å där behandlade fall blifvit sagdt, det fallet att anse såsom från stadgandets tillämpning uteslutet, att någon förmått eller hjälpt kvinnan att på egen hand — utan att gärningsmannen eller någon, som tjänstgjort såsom dennes verktyg, varit henne följaktig — byta vistelserum. Att kvinnan beröfvats en vårdnad, hvaraf hon dittills varit i åtnjutande, erfordras ej. Till uppställandet af en sådan fordran berättigar stadgandet icke. Den omständigheten, att en icke femtonårig kvinna, som bortförts med sin vilja, saknat huld och skydd, hindrar alltså ej stadgandets användning. Däremot synes man få anse det för en oeftergiflig förutsättning, att kvinnans hittillsvarande vistelserum — det, från hvilket hon förflyttats — varit föreskrifvet af någon, som egt laglig makt att i sådant afseende bestämma för henne. I annat fall — då det stått kvinnan fullkomligt fritt att efter eget val byta vistelserum — kan man näppeligen vid ett frivilligt ombyte däraf tala om något bortförande. Detta uttryck lärer nämligen för sin tillämplighet förutsätta, att det förra vistelserummet egt ett på kvinnans egen eller annans vilja grundadt företräde. Har det nya vistelserummet från rättslig synpunkt sedt varit lika så godt som det förra, saknas anledning att för en förflyttning begagna sig af ifrågavarande uttryck.

En tillämpning af 18 § 1 p. uteslutes genom »samtycke af

målsman». Uttrycket »målsman» måste väl också här (jfr ofvan s. 387) anses betyda förmyndare. Stadgandets affattning innebär endast, att samtycket skall hafva afsett bortförandet, icke att det måste hafva afsett bortförandet i det för brottet karakteristiska syftet. Därmed är emellertid icke sagdt, att den omständigheten, att målsmannen saknat kännedom om detta syfte, är utan betydelse. Uppenbarligen måste vissa fordringar uppställas med afseende å samtyckets rättsliga giltighet. Det får icke vara framkalladt genom (rättsstridigt) tvång. Men huru har man att bedöma sådana fall, i hvilka det framkallas genom svek? Denna fråga synes böra besvaras så, att, ifall målsmannen hålles i okunnighet om bortförandets sexuella syfte[1], samtycket är oförmöget att hindra en tillämpning af nu ifrågavarande straffbud, men att däremot ett sådant svek, som blott består i framkallandet af en error in motivis vid medgifvandet af ett bortförande i sexuellt syfte (exempel: falska uppgifter om gärningsmannens samhällsställning eller förmögenhet), ej utesluter samtycket från att komma i betraktande. Väl saknar samtycket äfven i det sista fallet rättslig giltighet i så måtto, att det ej förmår betaga bortförandet dess rättsstridiga egenskap, men det gäller här som i ett ofvan s. 336 behandladt fall, att samtycket borttager från gärningen den karakter af *egenmakt,* som säkerligen är en förutsättning för straffbudets tillämplighet.

Vidare stadgas i 18 § 2 p. om det fall, då omyndig kvinna, som fyllt femton år, med sin vilja bortföres »från fader eller moder eller dem, som i deras ställe äro». Det talas helt allmänt om omyndig kvinna. Således inbegripes ej blott omyndig »mö» — vare sig hon ej fyllt tjuguett år eller uppnått denna ålder, men är ställd under förmyndare —, utan äfven sådan enka eller frånskild hustru, som är omyndig. I detta afseende är stadgandet mycket vidtomfattande. Däremot förutsättes här, att gärningen innefattar ett brytande af ett bestående laga vårdnadsförhållande. Detta får nämligen anses vara angifvet genom orden »från fader eller moder eller dem, som i deras

[1] Detsamma gäller väl ock, om gärningsmannen inbillar målsmannen, att syftet är giftermål, under det att det i själfva verket är otukt.

ställe äro». Stadgandet omfattar alltså ej en enlevering af en kvinna, som fyllt femton år, hvilken väl är omyndig, men lefver alldeles för sig själf. Äfven här betecknar verbet »bortföra» en förflyttning, vid hvilken föremålet befinner sig i främmande våld. För att förflyttningen skall kunna anses så beskaffad, måste kvinnan under densamma vara utsatt för inflytelser, som gå ut på att förmå henne till giftermål eller otukt, hvadan hit ej höra sådana fall, i hvilka kvinnan — låt vara därtill förmådd eller hjälpt af gärningsmannen — på egen hand gifvit sig i väg bort från sina närmaste. Men fordringen af ett maktförhållande är ej här, såsom då fråga är om en kvinna, som bortföres mot sin vilja, eller om en kvinna under femton år, utan vidare uppfylld genom hvad nu blifvit sagdt. Därför förutsättes ännu något mer[1], nämligen att gärningsmannen så att säga varit (eller såsom handlande för annans räkning representerat) själen i hvad som skett, ity att han spelat rollen af förledare. Har han icke förledt kvinnan — kvinnan kanske rent af varit den, som förledt honom —, blir ifrågavarande straffbud ej tillämpligt.

Försiggår gärningen med dens samtycke, som öfvar vårdnaden, uteblir en tillämpning af 18 § 2 p. Angående hvad som i så fall skall vara föremål för samtycket och angående betydelsen af ett för dess erhållande öfvadt svek gäller hvad nyss med afseende å enlevering af en icke femtonårig kvinna (s. 389) blifvit sagdt. Hvad som fordras för att stadgandets tillämplighet skall vara utesluten, är således vederbörandes samtycke till kvinnans bortförande, hennes skiljande från »fader eller moder etc.» och öfverlåtande i främmande våld — ett blott samtycke till en båtfärd, en spatsertur eller dylikt gör ej tillfyllest —, men ett sådant samtycke har ej ifrågavarande verkan, om det erhållits därigenom, att vederbörande förts bakom ljuset i fråga om bortförandets sexuella syfte[2]. Däremot ute-

[1] I själfva verket förutsättes detta redan för att ett bortförande *utan* ifrågavarande särskilda egenskap — ett bortförande, vid hvilket föremålet ej befunnit sig i främmande våld — skall kunna sägas hafva egt rum. Se i det föregående not 3 till s. 328.

[2] Väl icke heller om sådant svek egt rum, som i noten till s. 389 sägs.

slutes ej samtycket från att komma i betraktande, därför att det erhållits genom framkallandet af en sådan error in motivis, hvarom i midten af s. 389 varit tal.

Hvad å ss. 379, 80 yttrats därom, att det med bortförandet förbundna maktförhållandet kan vara ett maktförhållande från en tredje persons sida, samt därom, att detta förhållande ej får hafva varit af alltför öfvergående beskaffenhet, eger jämväl vid de båda brotten enligt 18 § tillämpning.

Enligt lagens ord består handlingen vid förevarande brott — brotten enligt 15: 18 — städse däri, att man *bortförer* kvinnan. Om något annat sätt för brottens begående talas det ej. Frågan är emellertid den, huruvida ej dessa brott lika väl som brottet enligt föregående § kunna begås därigenom, att man i sitt våld kvarhåller henne. Denna fråga lärer få besvaras nekande. Att anse 18 § direkt tillämplig vid ett sådant kvarhållande låter ej förena sig med ordalagen. En analog tillämpning har åter det emot sig, att man ingalunda kan säga, att det saknas hvarje rimligt skäl att härutinnan skilja mellan 17 och 18 §§:s fall. Det låter nämligen väl tänka sig, att lagen med afseende å det svårare fallet i 17 § låter ett blott kvarhållande göra tillfyllest, men med afseende å de lindrigare fallen i 18 § ej nöjer sig med mindre än ett bortförande.

Med gärningen skall vara förbundet ett sådant syfte, som i 17 § sägs. I fråga om denna fordran hänvisas till hvad som yttrats ofvan ss. 380 o. f.

Stadgandena i 15: 18 förutsätta för sin tillämpning, att handlingen eger rum *med kvinnans vilja*. Därvid må erinras om, att i enlighet med hvad förut blifvit sagdt *dels* handlingen får anses såsom den där egt rum med kvinnans vilja, så snart den ej kan sägas hafva egt rum emot hennes vilja och förty 17 § är otillämplig (jfr ofvan s. 327), och *dels* att hvad som sålunda fordras för 18 §:s tillämplighet endast är det, att bortförandet skall — i nu angifna mening — ske med kvinnans vilja, icke att detta skall vara händelsen med hennes bortförande *i sexuellt syfte* (jfr i det föregående ss. 383, 4). Det är alltså till-

räckligt, att kvinnan frivilligt, således utan tvång[1], följer med, ehuru hon vet, att det är fråga om ett öfvergifvande af en af hennes närmaste bestämd vistelseort resp. en skilsmässa »från fader eller moder eller dem, som i deras ställe äro» och om ett öfverlåtande i främmande våld. Under 18 §, icke under 17 §, kommer följaktligen ej blott det fall, då kvinnan genom att förespeglas något mot verkligheten stridande förhållande förmås att följa med under full insikt i ändamålet med bortförandet, utan ock ett sådant fall, då kvinnan hålles i okunnighet om bortförandets sexuella syfte och gärningsmannen t. ex. gifver sig sken af att öfvertala henne att öfvergifva sitt hem och taga in hos honom endast för att sålunda befria henne från något i hemmet rådande olidligt förhållande.

Hvad brottets inre sida beträffar fordras i hvartdera af de båda fallen i 18 § dolus. Däri ingår bland annat ett (åtminstone eventuellt) uppsåt att enlevera en kvinna, som ej fyllt femton år resp. som är omyndig. Hvad som i öfrigt ligger i denna subjektiva fordran, lärer ej behöfva här utföras.

I den frågan, när brottet är att anse såsom fullbordadt, äro här samma grunder som med afseende å 17 §:s brott (se ofvan s. 386) tillämpliga.

Straffet är mycket olika, allt eftersom det är fråga om en kvinna, som ej fyllt femton år, eller om en omyndig kvinna, som uppnått denna ålder. I det förra fallet är det straffarbete från och med sex månader till och med två år, i det senare endast fängelse eller böter.

Gemensamt för båda de i 18 § behandlade fallen är enligt 19 §, att brottet ej må åtalas af annan än kvinnans målsman (d. v. s. hennes förmyndare[2]) — någon rätt att påkalla

[1] Likställdt härmed är hvad som sker under intryck af sådana minae juris, som ej egna sig för att göra tjänst såsom medel för ett *rättsstridigt* tvång (jfr i det föregående ss. 384, 5 med noten å sistnämnda sida).

[2] Det är kvinnans förmyndare, hvilken åtalsrätten tillkommer äfven i det senare af de båda i §:n behandlade fallen, ehuru, om förmynderskap och vårdnadsrätt äro på olika händer, brottet där — förutom mot kvinnan — riktar sig mot den senare rättens innehafvare och äfven förutsätter bristande samtycke från dennes sida (huruvida förmyndarens samtycke betager ho-

allmän åklagares biträde finnes icke här och något åtal af kvinnan själf kommer ej heller i fråga — samt att ett giftermål emellan kvinnan och den, som begått brottet eller varit delaktig däri, så länge som det ej är dömdt till återgång däraf, utgör hinder för åtal, i hvilket afseende hvad som ofvan s. 387 blifvit sagdt äfven här eger tillämpning.

Angående preskription af de brott, hvarom i 15:18 är fråga, stadgas i 5:15, att, där brottet ej må åtalas, innan till återgång af giftermål blifvit dömdt, de i 5:14 bestämda tider skola räknas från den dag lagakraftegande dom därom gafs[1].

Föres vid enlevering enligt 18 § 1 p. flickan utan vederbörandes (»föräldrars eller förmyndares»[2]) samtycke ur riket, konkurrerar (ideellt) med brott enligt sagda lagrum ett brott enligt 6 § eller måhända (jfr det mot slutet af s. 387 anförda exemplet) 7 § 1 p. Ingår i en handling, som utgör sådan enlevering, tillika ett sådant brott, som i 8 § sägs — hvarför förutsättes, att handlingen innefattar ett ingrepp i ett laga vårdnadsförhållande (en egenskap, som *icke* är någon förutsättning för att 18 § 1 p. skall vara tillämplig) —, blir det (ideell) konkurrens mellan brott enligt 8 § — i regeln 1 p., men, ifall afsikten med enleveringen varit att öfva flickan till kontinuerad osedlighet (t. ex. att föra henne till en bordell), 2 p. — och 18 § 1 p.

C. Enlevering af gift kvinna med hennes vilja (15:20).

För objektets betecknande begagnar sig lagen här af uttrycket »hustru». Därmed afses antagligen allenast en kvinna, som befinner sig i ett vigselfäst äktenskap. Äfven om man i 17 kap. åt uttrycket »gift qvinna» gifver en vidsträcktare tolk-

nom åtalsrätten, beror af svaret på en processuell fråga, angående hvilken se noterna 1 och 3 å s. 237). Med afseende å det förra af 18 §:s fall gäller, att den vistelseort, hvarifrån kvinnan bortföres, ej nödvändigt behöfver vara anordnad af förmyndaren, men att dennes samtycke städse utesluter straffbestämmelsens tillämpning.

[1] Med afseende å utgångspunkten för preskriptionstidens beräkning i detta fall må jämföras I s. 875 not 1.

[2] Angående betydelsen af detta uttryck se i det föregående ss. 329, 30.

ning, synes det riktigast att här stanna vid den nyss angifna betydelsen. Detta med hänsyn därtill, att, om det blott föreligger ett s. k. ofullkomnadt äktenskap, samlifvet parterna emellan af rätten betraktas såsom något otillåtet (jfr ofvan s. 65 med not 2) och vid sådant förhållande ej gärna kan anses delaktigt af det här stadgade rättsskyddet.

Brottet förutsätter, att makarne lefva samman (endast under denna förutsättning kan det blifva tal om hustruns bortförande »från hennes man») och att mannen icke samtyckt till hvad som skett (äfven detta får nog inläggas i det nyss citerade uttrycket).

Gärningen skall också vid detta brott hafva skett i ett sexuellt syftes tjänst. Angående innebörden i denna fordran må jämföras den ofvan ss. 380 o. f. meddelade framställningen. Här heter det dock allenast »i uppsåt att henne till otukt förmå»[1]. Har syftet, såvidt bevisas kunnat, blott varit att åstadkomma skillnad i äktenskapet och därigenom bereda tillfälle till ett nytt äktenskap mellan hustrun och enleveraren eller någon tredje person, är straffbudet ej tillämpligt.

I öfrigt gäller med afseende å detta brott i mångt och mycket hvad som beträffande 18 §:s brott — direkt eller genom hänvisning till det föregående — blifvit sagdt. Hvad som yttrats s. 388 och s. 390 angående bortförandets egenskap af en förflyttning, som innefattar utöfvandet af ett maktförhållande, samt (å det sistnämnda stället) om gärningsmannens karakter af förledare, s. 389 och ss. 390, 1 beträffande föremå-

[1] Då strafflagsförslaget före 1862—63 års riksdag granskades i H. D., hemställde denna, att de här ofvan inom citationstecken anförda orden måtte utgå, då brottet ej borde undgå ansvar, äfven om det ej kunde bevisas, att enleveringen skett i afsikt att begå otukt. I Lagberedningens år 1844 tryckta förslag — liksom förut i Lagkommitténs förslag — hade dessa ord saknats. En reservant inom Lagberedningen (med hvilken ett par andra ledamöter i sak förenat sig) hade emellertid — i öfverensstämmelse med hvad Beredningens första strafflagsförslag innehållit — förordat ändring häri, då det eljest skulle »blifva straffbart enligt denna § om en far eller bror, eller annan anhörig, biträdde sin dotter, syster eller anhörige att undankomma från en man, som misshandlade henne».

let för och beskaffenheten i öfrigt af ett sådant samtycke af målsman resp. vårdnadsrättsinnehafvare, som eger makt att utesluta straffbudets användning, s. 391 därom att det med bortförandet förbundna maktförhållandet kan vara ett maktförhållande från en tredje persons sida samt därom att detta förhållande ej får hafva varit af alltför öfvergående beskaffenhet, s. 391 i den frågan, huruvida brottet kan begås genom ett kvarhållande, samt ss. 391, 2 med afseende å fordringen, att handlingen skall ega rum med kvinnans vilja, allt detta eger här motsvarande tillämpning.

I subjektivt afseende förutsättes, liksom vid de öfriga enleveringsbrotten, dolus. Däri ingår här bland annat, att uppsåtet skall hafva — åtminstone eventuellt — omfattat en hustrus skiljande från samlifvet med hennes man. Har gärningsmannen varit okunnig om objektets egenskap af en gift kvinna, är alltså förevarande straffbud icke tillämpligt.

I fråga om tidpunkten för brottets fullbordan gör en hänvisning, liknande den, som å s. 392 meddelats med afseende å 18 §:s brott, tillfyllest.

Straffet för förevarande brott är fängelse.

Beträffande åtalsrätten gäller, att denna tillkommer mannen ensam och allena.

10 §. Tvång till giftermål.

En persons — mans eller kvinnas — tvingande till ingående af äktenskap blir i allmänhet att bedöma enligt de allmänna reglerna om tvång. Vissa hithörande fall utgöra dock föremål för särskilda bestämmelser. Detta är nämligen enligt 15:21 händelsen med sådana fall, i hvilka fader eller moder eller annan giftoman med våld eller hot[1] tvingar kvinna till

[1] Af professorerne i Upsala anmärktes emot Lagkommitténs strafflagsförslag såsom en brist, att i den §, som motsvarade nuvarande 15:21, endast omtalades den händelsen, då våld eller hot nyttjades för att förmå kvinnan till giftermål. »Medlet våld eller hot må vara mäst straffbart: men någon straffbarhet måste väl ock finnas i svek, list, lögn o. dyl., om föräldrar begagnat

giftermål (hvarvid med »giftermål» antagligen förstås ingåendet af ett vigselfäst äktenskap).

Säkerligen är det lagens mening att under stadgandet endast inbegripa fall, som utgöra specialfall af 22 §:s brott, hvadan det måste föreligga ett tvång, som enligt ofvan ss. 263 o. f. angifna grunder kan betecknas såsom rättsstridigt[1]. Stadgandet i 21 § är således t. ex. ej tillämpligt å en fader, som förmår sin dotter till ett giftermål genom hot med att eljest på ett för henne ytterst kännbart sätt draga in på det rikliga underhåll, hon dittills åtnjutit.

Fader eller moder, som gör sig skyldig till förevarande brott, straffas med fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Begås brottet af annan giftoman, blir straffet straffarbete från och med två till och med sex år. Brottet får dock ej åtalas, utan att det blifvit dömdt till återgång af giftermålet och detta på grund af det våld eller hot, som föröfvats mot kvinnan.

Äfven här, liksom med afseende å 18 §:s brott, skola enligt 5:15 de i 5:14 bestämda tider räknas från den dag lagakraftegande dom om giftermålets återgång gafs[2]. Detta är emellertid blott af betydelse för det fall, att det är fader eller moder, som öfvat tvånget. Var det annan giftoman, är nämligen brottet inpreskriptibelt.

---

sig deraf att, tranquilla vi, förmå dottren till ägtenskap emot sin vilja». Kommittén trodde dock »det icke vara tjenligt, att i lagen sanctionera en forskning rörande föräldrars straflbarhet, om de annorledes, än genom våld eller hot, förmått dottren till giftermål».

[1] Det kan synas som om denna inskränkning i 21 §:s tillämplighetsområde, därest den antoges ej kunna statueras på här angifna grund — sannolikheten af att 21 § är afsedd för fall, som utgöra specialfall af 22 §:s brott —, i allt fall skulle blifva en konsekvens af föreskriften i §:ns andra moment, ity att en återgångsdom ej kan erhållas på grund af annat tvång än sådant, som varit rättsstridigt. Ett sådant resonemang håller dock ej streck, ty om lagen här under möjliga medel för brottets begående inbegriper allt slags våld eller hot, är hvarje användning däraf — åtminstone från faders eller moders eller annan giftomans sida — i och för en kvinnas tvingande till giftermål därmed förklaradt för otillständigt och förty rättsstridigt.

[2] Den i not 1 å s. 393 meddelade hänvisningen gäller också här.

Juridiska Institutionen
vid Uppsala Universitet